ئەخمەت تۇردى

قاباھەت

شىنجاڭ ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئەخمەت تۇردى

قاباھەت

(رومان)

شىنجاڭ ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

噩梦：维吾尔文/艾海提·吐尔迪著. —乌鲁木齐：
新疆青少年出版社，2008.5
ISBN978—7—5371—5830—5

Ⅰ.噩… Ⅱ.艾… Ⅲ.长篇小说—中国—当代—维吾尔语
(中国少数民族语言) Ⅳ.I247.5

中国版本图书馆CIP数据核字(2008)第015687号

责任编辑：**阿布力孜·克尤木**
责任校对：**依巴达提·亚森**
封面设计：**阿里甫·夏**

噩梦(维吾尔文)
(长篇小说)
艾海提·吐尔迪　著

新 疆 青 少 年 出 版 社 出 版
(乌鲁木齐市胜利路二巷1号 邮编：830049)
新 疆 新 华 书 店 发 行
新疆金版印务有限公司印刷
850×1168毫米　32开本　12.25 印张
2008年5月第1版　2008年5月第1次印刷
印数：1—5000

ISBN978—7—5371—5830—5　定价：25.00元
如有印刷装订问题请直接同出版社调换

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىيېتى

«قاباھەت» كە باركاللا!

مەن بۇ روماننى بەكمۇ ئېغىر ئازابلىق تۇيغۇ ئىچىدە ئوقۇپ تۈگەتتىم. ئەلەم ۋە خورلۇقتىن قەلبىم مىجىلىپ، غەزەپ ۋە نەپرەتتىن ۋۇجۇدۇم لەرزىگە كەلدى.

يېقىنقى دەۋر تەرەققىياتىدىن كۈچ ئېلىپ، مەنىۋى ئەركىنلىك بىلەن روھىي ئازادلىقنىڭ بىپايان ئالىمىگە قەدەم قويغان بىزنىڭ ئىپتىخارلىق مىللىي ھاياتىمىز ئۈمىد ۋە ئىشەنچ بىلەن مۇھەببەت ۋە مېھىر - شەپقەت تۇيغۇسىغا تويۇنغان يېڭىچە مۇناسىۋەتلەر مۇھىتىدا ئۆزىنىڭ ئەخلاق يۈكسەكلىكى بىلەن مەنىۋى ئۇلۇغۋارلىقىنى تېخىمۇ يارقىن نۇرلاندۇرۇشى لازىم ئىدى. لېكىن، بۇلغانغان مال - دۇنيا بىلەن چىرىكلىكتىن بىخسىغان، راھەت - پاراغەتنى ۋىجدان ۋە نومۇستىن ئەلا بىلىدىغان، ئۆزىنىڭ ھاياتى قەدىر - قىممىتىنى زورلۇق ۋە شەپقەتسىزلىكتە ھېس قىلىدىغان بىر قىسىم كىشىلىرىمىز زامانىنىڭ كەڭلىكى ۋە شەخس ھەرىكىتىنىڭ دەخلىسىزلىكى ھالىتىدىن پايدىلىنىپ، تۇرمۇشقا يېڭىلا كۆز ئاچقان سەبىي بالىلىرىمىز بىلەن تىرىكچىلىك سىرلىرىنى تېخى چۈشىنىپ يەتمىگەن ساددا ئۆسمۈرلىرىمىزنى ئالداپ ياكى تۇتقۇن قىلىپ، ئۆزلىرىنىڭ رەزىل مەقسەت ۋە ئىرادىسىنىڭ بىچارە قۇللىرىغا ئايلاندۇردى. ئۇلارنى ئۆزلىرى ئەركىن ۋە دەخلىسىز دۇنيا دەپ بىلىدىغان ئىچكىرىدىكى تەرەققىي قىلغان بەزى شەھەرلەرگە ئاپىرىپ، ئوغرىلىق ۋە يانچۇقچىلىققا سېلىپ ياكى بەزمىخانا ۋە ئىشرەتخانىلارغا سېتىپ، مىللىي غۇرۇر ۋە نومۇسىمىزنى مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە دەپسەندە قىلىپ، ئېتىقادلىق پاك مىللىي ھاياتىمىزنى ھاقارەتلىك ئەخلا-

قمي كرىزىسىنىڭ ئىپلاس يۇندىسى بىلەن بۇلغىندى .

تۇرمۇشىمىزدا بىز بىلەن بىللە ياشاپ ، بىللە ئىلگىرىلەپ ، ئۇنىڭدا پەيدا بولۇۋاتقان ھەربىر ماھىيەتلىك ۋەقە ـ ھادىسىلەرنى سەزگۈرلۈك بىلەن كۆزىتىپ كېلىۋاتقان بىزنىڭ مىللىي ئەدەبىـ ياتىمىز ھاياتىمىزدىكى بۇ ئازابلىق رېئاللىققا تېگىشلىك نەزەر ئاغدۇرۇپ ، ئۇنى ئۆز ۋاقتىدا ئەكس ئەتتۈرۈشكە تەرەددۇت قىلىـ دى . بىزنىڭ بىر قىسىم ئىقتىدارلىق ئاپتورلىرىمىز بۇ ھەسرەتـ لىك تېمىنى يىرىك ئىجادىي پىلاندا تەسۋىرلەپ ، ئوقۇرمەنلەرنى روھەن ئويغاقلىققا ئۈندەپ ، بۇ خىل پاجىئەلىك تەقدىر ئىسكەنـ جىسىدە خورلىنىۋاتقان بەختسىز باللىرىمىزنى ئۆز ئارزۇسىدىـ كى پاك ۋە گۈزەل ھاياتقا قايتۇرۇش ئىرادىسىغا كەلگەن بولسىـ مۇ ، ئەمما ، ئۇلار بۇ يېڭى ھاياتىي تېمىنىڭ زامان ۋە ماكان تۇسىنىڭ سىرلىق ۋە مۇرەككەپلىكى ، ئۇنىڭغا باغلانغان تارقاق ھايات كۆرۈنۈشلىرىنىڭ مەزمۇن ، ماھىيىتىنى ئەسلىي ھالىتى بويىچە ئىگىلەشنىڭ قىيىن ۋە مۇشەققەتلىكى تۈپەيلىدىن ، ئەمەـ لىي ھالدا قەلەم تەۋرىتىشكە جۈرئەت قىلالمىدى . لېكىن يازغۇچى ئەخەت تۇردى بۇ ئەھمىيەتلىك ، مۇرەككەپ تېمىغا دادىل تۇتۇش قىلىپ ، شاڭخەي ، گۇاڭجۇ ، شېنجېن ، جۇخەي ، خەيكو ۋە سەنـ يالارغا كۆپ قېتىم جاپالىق سەپەر قىلىپ ، روھىيىتىمىزنى خۇنۇكلەشتۈرۈۋاتقان بۇ ھاقارەتلىك تۇرمۇشنىڭ قاراڭغۇ بۇرـ جەكلىرىگىچە كىرىپ ، ئۇنىڭدىكى ھەرخىل كىشىلەرنىڭ ئالاھىدە ھەرىكەت ۋە مۇناسىۋەت يوللىرىنى چوڭقۇر ئىگىلەپ ، كىشىلىرىـ مىزنىڭ روھىيىتىنى تەۋرىتىپ ، ئۇلارنى ھاياتنى پاكلاشنىڭ يېڭى شىجائەتلىك يولىغا باشلايدىغان ، ئۆزگىچە بەدىئىي پۇراققا ئىگە بىر ئىجادىي رومانىنى يارىتىپ ، ئەدەبىياتىمىزنىڭ ئىجتىماـ ئىي بۇرچ تۇيغۇسىنىڭ قۇدرەتلىك مەنىۋى كۈچىنى روشەن گەۋـ دىلەندۈرۈپ بەردى . بۇ — يازغۇچى ئەخەت تۇردىنىڭ بەدىئىي پروزىمىزنىڭ تېماتىك مەزمۇنىنىڭ تېخىمۇ بېيىشى ۋە مۇكەممەلـ

لىشىشىغە قوشقان يەنە بىر ئەمەلىي تۆھپىسى .
ئەخەت تۇردىنىڭ بۇ يېڭى رومانىدا ، ئۇنىڭ بۇرۇنقى يىرىك
ئەسەرلەر ئىجادىيىتىدە ئىزچىل داۋاملىشىپ كەلگەن ئۆزىگە خاس
ئىجادىيەت ئالاھىدىلىكى تېخىمۇ روشەن بەدىئىي ئۇستە ئايان
بولغان . ئۇ پۈتۈن ئىجادىي زېھنىي كۈچىنى پېرسوناژلار خاراكتې-
رىنىڭ خاسلىقى ۋە روشەنلىكى بىلەن ۋەقەلەر قۇرۇلمىسىنىڭ
ئىخچام ۋە ھەرىكەتچانلىقى ئۈستىگە قويۇپ ، ئەسىرنىڭ تېماتىك
مەزمۇنىنى ماھىيەتلىك تۇرمۇش كۆرۈنۈشلىرىنىڭ بەدىئىي تد-
پىكلەشتۈرۈلۈشىدىن بارلىققا كەلگەن ، كەسكىن ۋە مۇرەككەپلى-
كى بىلەن ئايرىلىپ تۇرىدىغان جىددىي ۋە ئۆتكۈر زىددىيەت
توقۇنۇشلىرى مۇھىتىدا ئوبرازلىق ئېچىپ بەرگەن . يازغۇچى
قەلبى ئۆز ئارزۇسىدەك پاك ، ھاياتنى دائىم تەسەۋۋۇرىدەك گۈ-
زەل ۋە مۇھەببەتلىك ھېس قىلىدىغان ساددا قىز خىسلەت بىلەن
ھەرقانداق ۋاقىتتا ئادالەت ۋە ھەققانىيەت قارشىدىن كەچمەيدىغان
ئىرادىلىك يىگىت ئۇتۇقنىڭ ئىشەنچ ۋە ئارمان بىلەن تولغان
ئۆزگىچە مۇھەببەت يولىنى بەدىئىي تۈگۈن قىلىپ ، رومان سۇژ-
تىنى ئالدىن ھېس قىلىش تەس بولغان مۇرەككەپ ، تراگېدىيى-
لىك تۇرمۇش سەرگۈزەشتلىرى ئاساسىدا راۋاجلاندۇرۇپ ، ئۇلار-
نىڭ ھەرىكەت پائالىيىتى بىلەن ھاياتىي تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك
بولغان ھەرخىل تىپىك پېرسوناژلارنى بەدىئىي سەھنىگە چىقىر-
دۇ . ھايات قارشى بىلەن تۇرمۇش ئادىتى يېقىدىن تۈپتىن پەرق
قىلىدىغان ، ئاڭ - پىكرى بىلەن ئارزۇ - ئىنتىلىشىدىكى خاسلى-
قى ، ئەقىدە - ئېتىقادىدىكى چىڭلىق ۋە جاھىللىق بىلەن مەڭگۈ
چىقىشالمايدىغان بۇ كىشىلەرنىڭ ئۆز خالىغىنىچە ئەركىن ھەرى-
كەت قىلىشىغا يول قويۇپ ، ئۇلارنى رېئال تۇرمۇشنىڭ ئەڭ
نازۇك ، ئەڭ مۇرەككەپ ھالەتلىرىدە ، ئۆزلىرىنىڭ ھاياتىي مەۋ-
جۇتلۇقىغا باغلىق بولغان ئەڭ ئەجەللىك كۆرۈنۈشلىرىدە ئۇچراش-
تۇرۇپ ، رومانىنىڭ بەدىئىي سەھىپىلىرىنى ئىككى خىل ئەقلىي ،

www.uyghurkitap.com

ئەخلاقىي كۆچىنىڭ رەھىمسىز ئېلىشىشىنىڭ، بىر - بىرىنى بېسىپ چۈشۈش يولىدىكى شىددەتلىك مەنىۋى تىركىشىشىنىڭ كەڭ بەدىئىي زېمىنىغا ئايلاندۇرىدۇ...

شۇنداق قىلىپ، پېرسوناژلار سىرلىق ۋە مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىنى ئۆزلىرىنىڭ ئالاھىدە پىكرى ۋە ھەرىكىتى ئارقىلىق ئۆزلىرى ئاچىدىغان، ئىدىيىۋى خاراكتېر يېقىدىن ئۆزىدىن باشقا ھېچكىمگە ئوخشاشمايدىغان بىر گۇرۇپپا تىپىك پېرسوناژلار ئوبرازىنى يارىتىدۇ. بۇ ئوبرازلار غەزەپ ۋە نەپرەت، ئۆچ ۋە قىساس ئېقىمىغا تويۇنغان ئالاھىدە ئىش - ھەرىكەتلىرى ئارقىلىق، رومان ۋەقەلىكلىرىگە جىددىي ۋە دولقۇنلۇق تۈس بېرىپ، ئەسەرنىڭ تېماتىك مەزمۇنىغا ماس بولغان، ئوقۇرمەنلەرنى ئەلەم ۋە ھەسرەت تۇيغۇسىدا قىينايدىغان ئۆزگىچە بىر خىل ئازاب ۋە ۋەھىمىلىك بەدىئىي ئېقىمنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ!...

قەدىرلىك ئوقۇرمەن، يۇقىرىقىلار مېنىڭ يازغۇچىمىز ئەخەت تۇردىنىڭ «قاباھەت» ناملىق رومانى بىلەن ئەڭ دەسلەپ ئۇچرىشىشتىن ئالغان كىچىككىنە تەسىراتىم. سىز ئوقۇپ كۆرگەندىن كېيىن قانداق ئوي - خىيالغا كېلىسىز، پۇرسەت بولسا مەتبۇئاتتا پىكىرلىشەيلى.

مۇھەممەد پولات

2008 - يىلى 18 - مارت، ئۈرۈمچى.

www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

بىرىنچى قىسىم

مۇھەببەت ۋە تۇتقۇن 1

ئىككىنچى قىسىم

كۆلپەتلىك كەچمىش 52

ئۈچىنچى قىسىم

رەھىمسىز باھار 267

بىرىنچى قىسىم

مۇھەببەت ۋە تۇتقۇن

«ئادەملەر تەقدىرنى ، تەقدىر ئادەملەرنى ئىزدەپ يۈرى-
دۇ... ھاياتنىڭ ئەزەلدىن بۇيانقى ئايلىنىشى شۇ ! »

— «قىيامەت» رومانىدىن

1

خىسلەتنىڭ تۇيۇقسىز يوقاپ كېتىشى ھەممەيلەننى پاراكەندە قىلىپ ، ئۆي ئىچىنى غالغۇيتىۋەتتى !

ئانىسى توقاچخان ھالىدىن كەتتى ، ئۇ ناھايىتى ئىچكۆيەر ، مۇلايىم ئايال ئىدى . دادىسى ئابدۇسەمەر ياتقان جايىدا قېتىپ قالدى ، رەڭگى بوزدەك ئاقىرىپ كەتتى ، نېمىدۇر دېمەكچى ئىدى ، لېكىن گەپ ئاغزىدا قالدى ، تىلى ئايلانمىدى . ئىنىسى سۇبات يىغلاپ كەتتى ، ئامراق ئاچىسىغا چىدىماي شۇمشىيىپ قالدى...

— بۇ قىز نەلەردە يۈرىدىغاندۇ ؟ ئۇ ئەزەلدىن مۇنداق يوقاپ كەتمەيتتى !— ئانىنىڭ كۆڭلى بىر شۇملۇقنى سەزگەندەك ئەندىشىگە چۈشتى .

ئۆي ئىچىنى پۈتۈنلەي ساراسىمە ۋە پەرىشانلىق ئىگىلەپ ئالغانىدى ...

ئۇلار خىسلەتنى كۈن بويى ئىزدىدى ، بارمىغان ئورۇق -

تۇغقان، دوست ـ بۇرادەرنىڭ ئۆيى، كىرمىگەن كوچا، چىقمىغان دۆڭ قالمىدى، لېكىن خىسلەتنىڭ خەۋىرى يوق. نە يەردە، نە كۆكتە ئىز ـ دېرىكى بولمىدى.

«تېرىلغۇنىڭ دەردى بىر يىللىق، بالىنىڭ دەردى مىڭ يىللىق» دېگەندەك، ئۇلار بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا بالا دەردىدە تۈگىشىپلا كەتتى. بىچارە ئانا قىزىنىڭ دەردىدە كېچە ـ كېچىلىرى ئۇخلىيالماي، گويا سانسىز يىڭنە ـ نەشتەرلەر ئۈستىدە ئېغناپ چىققاندەك قىينالدى. توقاچخانىنىڭ قەلبىدىكى ئازاب كېسەلچان ئېرىنىڭ چىرايىدا ئىپادىلەنگەندە، ئېغىر دەرد ـ ئەلەم ۋە ئار ـ نومۇستىن تەڭ پۈچىلانغان ئاتا ـ ئانا ئىككىيلەننىڭ تېنى گويا بىر تەن بولۇپ كەتكەندەك بىلىندى. ئۇلار زادىلا چىدىيالمىدى، بۇ سەۋەبسىز جۇدالىققا بەرداشلىق بېرەلمىدى. دېمىسىمۇ، ئىنسان يۈرىكى ئۆز باغرىدىن يېرىپ چىققان پۇشتى ـ پاناھىدىن بۇنداق تۇيۇقسىز، مۇنداق مۇدھىش ئايرىلىشقا قادىر ئەمەس! نېمە ئۈچۈن تەقدىر ئۇلار بىلەن ھەمىشە بىللە ياشاشقا تېگىشلىك يۈرەك پارىدىن جۇدا قىلىدۇ؟!

خىسلەت بۇ ئائىلىنىڭ خۇشلۇقى، بەختى ۋە يورۇق يۇلتۇزى ئىدى. ئۇ، شۇنداق بىر شوخلۇق بىلەن خەندان ئۇرۇپ كۈلسە، گويا ئۆي ئىچىنى ئىسسىق بىر مۇھەببەت ئارىلاپ ئۆتكەندەك بولاتتى. ئەمما، بۈگۈن مانا شۇ بەختلىك، شادىمان ئائىلىنى قانداقتۇر كۈلكە شادلىقلىرى ئەمەس، بەلكى مۇسىبەت قايغۇلىرى چىرماپ ئالغانىدى. ئانا يىغلايتتى، ئوڭدا، چۈشىدە، نامىزىدا، دۇئاسىدا بىرلا سۆزنى تەكرارلايتتى: «كۆڭلۈمنىڭ چىمەنى قىزىم، كۆزۈمنىڭ نۇرى قىزىم، تېنىمنىڭ قۇۋۋىتى قىزىم، قاراڭغۇ ئۆيۈمنىڭ چىرىغى قىزىم... نەدىسەن قىزىم، نەلەردە يۈرۈيسەن قىزىم؟! ...»

كېسەلچان ئاتا ئۆز ئورنىدا يېتىپ، ئۆز ئاجىزلىقىدىن ئۇھسىنىپ، خۇداغا نالە قىلاتتى: «ئى كەرەملىك خۇدا، سەن ئۆز

ھەممىنىڭ بىلەن تۆت قىرغاق ، سەككىز گىردابنى ئۆز ئىسمى ۋە جىسمى بىلەن ياراتتىڭ . سەن يەنە ئۆز كارامىتىڭ بىلەن بىر تىمىم ئەلەق سۈيىدىن ئادەم زاتىنى ئاپىرىدە قىلىپ ، ئۇنىڭغا جان ھەم تەن بەردىڭ ! ئى خۇدا ، خىسلەتمۇ ئۆزۈڭ ياراتقان ئاجىز بەندەڭغۇ ! ئۇنىڭ نەدە يۈرۈپ ، نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى ئۆزۈڭ بىلىسەن ، ئۇنى زار قىلمىغىن ، خار قىلمىغىن ، بىزدىن ئايرىمىغىن ، ئۇ بىزنىڭ يۈرەك پارىمىز ! ...»

پەرزەنت ! ئاتا - ئانا ئۈچۈن نىمىدىگەن تاتلىق ، نىمىدىگەن مۇقەددەس نام - ھە ! ؟ ئۇ ئۆمۈرنىڭ شىرىن مىۋىسى ، ئائىلىنىڭ ئاۋاتلىقى ، شادلىقى ھەم بەختى ! پەرزەنت — بۇ كېلەچەك ، ئەجدادلار بىلەن ئەۋلادلارنى مەڭگۈ بىر - بىرىگە باغلايدىغان ئالتۇن ھالقا ! مانا شۇ پەرزەنتلەر شاراپىتى بىلەن ئۆمۈر باقى ، ھايات چەكسىز ئەمەسمۇ ! ؟

بۇ ئائىلىدە ئۇلۇغ - ئۇششاق تۆت جان بار ئىدى . ئابدۇسەمەر بىلەن توقاچخاننىڭ قىزى خىسلەت ، ئوغلى سۇبات ئارقا - ئارقىدىن چوڭ بولۇپ ، مەھەللىنىڭ دۇردانە بالىلىرىغا ئايلانغانىدى . مانا ئەمدى خىسلەتكە كۆز تەگكەندەكلا ئىش بولدى ، ئۈچ كۈن بۇرۇن ئەتىگەندىلا : «مەكتەپكە بېرىپ كېلەي ، بىرەر خەۋەر كەلدىمىكىن» دەپ چىقىپ كەتكەن پېتى ئۈن - تىنسىز يوقالدى . ئۇ بۇ يىل ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بەرگەنىدى ، دەسلەپكى ئىمتىھان مەيداندىن ناھايىتى خۇشال چىققان بولسىمۇ ، ئەمما ئاخىرقى ئىمتىھاندىن كۆڭلى يېرىم ئىدى . چۈنكى ، ئاخىرقى ئىمتىھانغا قاتنىشىدىغان كۈنىنىڭ ئالدىدا دادىسى تۇيۇقسىز ماشىنا ۋەقەسىگە ئۇچراپ دوختۇرخانىغا ئېلىپ كېلىندى ، دادىسىنىڭ ئەھۋالى ئېغىر ئىدى ، ئۇ كېچىچە دادىسىنىڭ بېشىدا ئۆرە تۇرۇپ چىقتى ، ئەتىسى بىر كۆزى ياش ، بىر كۆزى قان ئىمتىھان مەيدانىغا كىردى ، كۆڭلى جايىدا بولمىغاچقا ، ئىمتىھاننى قانداق بەرگەنلىكىنى ئۆزىمۇ بىلەلمەي قالدى . بىرنەچچە كۈندىن كېيىن

دادىسىنىڭ كېسەللىك ئەھۋالى تۇراقلاشتى ، بۇ جەھەتتە خىسلەت-
نىڭ ئەنسىز كۆڭلى ئىزىغا چۈشكەن بولسىمۇ ، ئەمما ئاخىرقى
ئىمتىھان نەتىجىسىنىڭ قانداق بولۇشىنى ئويلاپ خاتىرجەم بولال-
ماي يۈرەتتى ، شۇڭا ، ھەمىشە مەكتەپنى تىلىك ـ تىڭلايتتى ...
بۈگۈن خىسلەتنىڭ يوقاپ كەتكىنىگە ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە
ئالتە كۈن بولۇپ قالدى . بۇ ئالتە كۈن توقاچخان ئۈچۈن گويا
ئازابلىق ئالتە يىلدەك تۇيۇلدى ، ئۇنىڭ بىر پۇتى ئۆيدە ، بىر پۇتى
سىرتتا ئىدى ، كۆڭلى شۇنداقلا بۇزۇلسا ، ئۆيدە كىيىدىغان ساڭ-
گىل ـ سۇڭگۇل كىيىملىرى بىلەنلا سىرتقا چۇراپ چىقىپ
كېتەتتى ، بۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ ئۈچۈن ، كىيىم ـ كېچەك ،
گىرىم ـ پەرداز ، يېمەك ـ ئىچمەك دېگەنلەر ئەھمىيەتسىز نەر-
سىلەرگە ئايلىنىپ كەتكەنىدى . تاماق تاماقتەك ئېتىمايتتى ، پەر-
داز تۈگۈل ، چىرايلىقراق كىيىم يەڭگۈشلەشكىمۇ ھەپىسلىسى
يوق ئىدى . بۈگۈن ئەتىگەندىمۇ ، ئۇ ئېرىگە ئازراق ناشتىلىق
تەييار قىلىپ بېرىپ ، يەنە چىقىپ كەتتى ، نەگە بېرىپ ، نەدە
تۇرۇشىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى ، ئىشقىلىپ ، كۆڭلىنىڭ بىر يېرىدە
«قىزىمنى ئىزدەپ تاپىمەن» دەيدىغان مەۋھۇم بىر پىكىر ھۆكۈمە-
ران ئىدى . بۇنداق چاغدا ئابدۇسەمەرمۇ ئۇنىڭ رايىغا باقاتتى ،
ئانا قەلبىنىڭ ئاجىز ، ئەمما قەيسەرلىكىنى چۈشىنەتتى .
توقاچخان چىقىپ كېتىپ ، بىرەر سائەت ئۆتە ـ ئۆتمەي ،
سۇباتىنىمۇ بىر ئاغىنىسى چاقىرىپ چىقىپ كەتتى ، جىمجىت ئۆيدە
يالغۇز ئابدۇسەمەرنى ئاستا ـ ئاستا تاتلىق ئۇيقۇ باستى . شۇ
ئارىلىقتا ، دەھلىزدىكى تېلېفون قاتتىق جىرىڭلاپ ئابدۇسەمەرنى
چۆچۈتۈۋەتتى ، ئۇنىڭ كۆڭلى بىر نەرسىنى تۇيغاندەك ، ئورنىدىن
ئۆمىلەپ تۇردى ۋە قولتۇق تاياقنى تايىنىپ ، دىڭگۇسلاپ مېڭىپ
ناھايىتى تەستە دەھلىزگە چىقتى ، ئەمما ئۇ تۇرۇپكىغا قولىنى
ئۇزاتقىچە ، تېلېفون توختاپ قالدى . ئابدۇسەمەرنىڭ كۆڭلى بەك-
مۇ يېرىم بولدى ، گويا ئۇلار بىر ھەپتىدىن بېرى زارىقىپ

كۆتكەن تېلېفون كەلگەنۇ ، ئەمما ئۇ ئېلىشقا ئۈلگۈرمىگەن ! ئابـ
دۇسەمەر «تېلېفون يەنە كېلىدۇ» دېگەن ئۈمىدتە ئۆرە تۇرغان
پېتى تېلېفونغا قاراپ تۇرۇۋەردى ، ئالاھازەل چارەك سائەت ئۆتكەن
بولسىمۇ ، تېلېفون قايتا جىرىڭلىمىدى ، ئابدۇسەمەرنىڭ نىمجان
پۇتلىرى تىترەپ ، پېشانىسىدىن مونچاق - مونچاق تەر چىقىپ
كەتتى . شۇ چاغدا ، ئۇنىڭ تېلېفونغا تىكىلىپ تۇرغان كۆزى
بىردىنلا تېلېفون ئېكرانىغا خاتىرىلىنىپ قالغان ئىمىر - چىمىر
نومۇرلارغا چۈشتى . ئۇ زېھنىنى يىغىپ ، كۆز نۇرىنى مەركەز-
لەشتـۈرۈپ قارىۋىدى ، ئۇنىڭ كۆز ئۆڭىدە : «0208187533 8»
دېگەن ناتونۇش بىر نومۇر نامايان بولدى .

ۋاي خۇدايىمــەي ، بۇ بىر غەلىتە نومۇرغـۇ ! ئابدۇسەمەر
ئەزەلدىن مۇنداق نومۇرنى ئىشلىتىپ باقمىغان . تېخى بۇ سەككىز
خانىلىق نومۇر ئىكەن ، ئالدىدىكى ئۈچ نومۇر چوقۇم رايون
نومۇرى ، بۇ زادى نەدۇر ؟ ئابدۇسەمەر سودا ئالاقىسى قىلىپ
يۈرگەن ئوتتۇرا ئاسىيا رايونلىرىدىمۇ مۇنداق سەككىز خانىلىق
نومۇر يوق ! بۇ چوقۇم ئۇلار بىر ھەپتىدىن بېرى كۈتكەن ،
ئىزدىگەن ، زارىققان ئادەمنىڭ تېلېفون نومۇرى ! ئۇ نېمىشقىمۇ
ئۆملەپ بولسىمۇ تېزرەك چىقىپ ئالمىغاندۇ ، بۇ كاساپەت پۇت
ئۇنىڭ ئىشلىرىغا ئەجەبمۇ كاشىلا بولدىغۇ ! ھېلىمۇ ياخشى ، بۇ
ناتونۇش نومۇر تېلېفون ئېكرانىغا خاتىرىلىنىپ قاپتۇ ، ھېچبولـ
مىغاندا ، بۇ نومۇرنى تەكشۈرۈش ئارقىلىق ، خىسلەتنىڭ نەدىلىـ
كىنى بىلگىلى بولىدۇ !...

ئابدۇسەمەرنىڭ كۆڭلى سەل - پەل جايىغا چۈشتى . ئۆز
خىيالىدىن ئۆزى تەسەللى تاپتى .

چۈشتە قايتىپ كەلگەن توقاچخان بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ، دەسـ
لەپ كۆڭلى يېرىم بولغان بولسىمۇ ، كېيىن خۇددى خىسلەتنىڭ
سايىسىنى كۆرگەندەك ، شەپىسىنى ئاڭلىغاندەك ، ھىدىنى پۇرىـ
غاندەك يېقىملىق تۇيغۇغا كېلىپ قالدى ۋە چۈشلۈك تاماق يېـ

يىشىنىمۇ ئۆنتۈپ ، ھېلىقى نومۇر كۆچۈرۈلگەن قەغەزنى چىلىڭ تۇتقىنىچە پوچتىخانىغا يۈگۈرۈپ كەتتى ...

سىرلىق نومۇرنىڭ تەۋەلىكى تېزلا ئېنىقلاندى، «گۇاڭجۇ شەھىرى » دېگەن نامنى ئاڭلىغاندا توقاچخان ھوشىدىن كەتكىلى تاس قالدى ، كېيىن ئۆزىنى تۇتالماي ھۆڭرەپ يىغلاپ كەتتى ، ئۇنىڭ ئاۋازى تولىمۇ ئېچىنىشلىق ، ھالسىز ۋە مۇڭلۇق ئىدى ، ئۇ توختىماي قىزىنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىپ ، ئۇنىڭ قانداقلارچە دۇنيانىڭ بىر چېتىگە بېرىپ قالغانلىقىنى ئاڭقىرالماي زارلايتتى . ئەھۋالنى ئۇققانلار ئۇنىڭغا تەرەپ ـ تەرەپتىن ھېسداشلىق قىلدى ، تەسەللى بەردى ، ساقچىغا بېرىپ ئەھۋالنى مەلۇم قىلىشقا دەۋەت قىلدى ، لېكىن ناتىۋان ئانا چىداپ بولماس جۇدالىق ئەلىمى ۋە ئازاب ـ ئوقۇبەتتە ئەكس ئەتكەن كۆزلىرىنى يوغان ـ يوغان ئېچىپ ھاسىرايتتى ، ئۆزىنى ئەقلىدىن ئازغاندەك دەھشەت ئىچىدە ھېس قىلاتتى . توقاچخاننىڭ ھالغا ئېچىنغان ئىككى ئاق كۆڭۈل قىز ئۇنى يۆلەپ تۇرغۇزۇپ تاكسىغا سالدى ۋە ئۆزلىرى بىللە شەھەرلىك جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىغا كەلدى .

توقاچخان يېنىدىكى قىزلارنىڭ رىغبەتلەندۈرۈشى بىلەن ساقچى ئىدارىسىغا زور ئۈمىدتە — گويا ئۇلار بىر ئىلاھىي كۈچ بىلەن خىسلەتنى ھايالشىمايلا تېپىپ بېرەلەيدۇ دەيدىغان ساددا ئۈمىدتە كەلگەنىدى . ئەمما بۇ يەردە ئاڭلىغان گەپلىرى ئۇنى ئۈمىدسىزلەندۈرۈپلا قالماستىن ، بەلكى تېخىمۇ ئېغىر دەردكە مۇپتىلا قىلىپ قويدى .

ساقچى ئىدارىسىنىڭ ئوتتۇرا ياشلىق ، تەمكىن ، گەپ ـ سۆزلىرى جايىدا بىر بۆلۈم باشلىقى مۇنداق دېدى :

— بۇ تېلېفون نومۇرى پەقەت قىزىڭىزنىڭ مەلۇم كىشىلەر تەرىپىدىن تۇتقۇن قىلىنىپ ، گۇاڭجۇغا ئەكېتىلگەنلىكىدىن ئىبارەت بىرلا پاكىتنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ . ئەمما گۇاڭجۇ دېگەن

بەكمۇ كاتتا شەھەر ، سەككىز رايون ، ئىككى ناھىيىسى بار . ھەربىر رايونى بىزنىڭ بۇ شەھىرىمىزدىنمۇ چوڭ . ئۇ يەرنىڭ مۇقىم نوپۇسى سەككىز - توققۇز مىليون ، كۈنلۈكى كىرىپ - چىقىپ تۇرىدىغان ئاقما نوپۇسمۇ يېرىم مىليونغا يېتىدىغان تۇر- سا ، مۇنداق زور ئادەم دېڭىزى ئىچىدىن قىزىڭىزنى قانداق ئىز- دەيمىز ؟ ! ئۇنىڭ ئۈستىگە ، بۇ نومۇر مۇقىم تېلېفوننىڭ ئەمەس ، كىچىك زېرەكنىڭ نومۇرى ، بۇنىڭ رايون تەۋەلىكى تېخىمۇ ئېنىق ئەمەس . ئەڭ ياخشىسى ، يەنە بىرنەچچە كۈن سەۋر قىلىپ كۈتۈڭ . بىر قېتىم كەلگەن تېلېفون چوقۇم يەنە كېلىپ قېلىشى مۇمكىن . بىز قىزىڭىزنىڭ تۇرۇۋاتقان ئېنىق ئورنىنى بىلگەندىن كېيىنلا ، ئاندىن ھەرىكەت قوللىنالايمىز ! ...

گەپ تۈگىدى ، زور ئۈمىد بىلەن كەلگەن ساقچى ئىدارىسى- دىكى ئىشمۇ تۈگىدى . توقاچخاننىڭ كاللىسى ھەرە ئۇۋسىدەك غوڭۇلداپ كەتتى . باش - ئايىغى يوق بۇ دەرد - ئەلەملەردىن ، جاۋابى يوق ئاچچىق سوئاللاردىن شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزلىرى لىققىد- دە ياش ، يۈرىكى خۇناپ ئىدى . ئۇ دەلدۈگۈنۈپ قايتىشقا تەمشى- لىۋاتقاندا ، ھېلىقى بۆلۈم باشلىقى ئۇنىڭ ھالىغا ئېچىنىدى بول- غاي ، ھېسداشلىق بىلەن قوشۇپ قويدى :

— قىزىڭىزدىن بەك ئەنسىرەپ كەتمەڭ . ھەممە يەردە قانۇن - تۈزۈم بار . سىز ئۇنىڭ تولۇق ئەھۋالىنى ، ئۆزىڭىزنىڭ ئادرېسىڭىزنى ماڭا قويۇپ كېتىڭ ، بىز گۇاڭجۇدىكى ساقچى ئورۇنلىرى بىلەن ئالاقىلىشىپ ، ئۇلارغا مەلۇم قىلايلى ، بىرەر خەۋەر بولسا ، سىزگە ئۇقتۇرىمىز !

توقاچخان ساقچى ئىدارىسىدىن چىقىۋېتىپ ، ئەتراپقا غەلىتە نەزەردە قارىدى ، شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزلىرى ئاللىقانداق تەشۋىش ۋە ھەتتا چۆچۈش بىلەن باقاتتى ، ئۇ ئازاب ۋە ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە ئۆيىگە قايتتى .

2

ئۆتۈق يىگىرمە ئالتە ياشلار چامىسىدىكى بوي – بەستى
كېلىشكەن ، ماڭلىيى كەڭ ، كۆزلىرى نۇرلۇق ، كۆڭلىدىكى سەـ
مىمىي – ساداقىتى يۈزىگە تەپكەن دىلكەش يىگىت ئىدى .

بۇ بىر ھەپتە ئۇ بەكمۇ ئالدىراش ئۆتتى ، كۇندە دېگۈدەك
ئوپېراتسىيىگە قاتناشتى ، كېچىلىرى ئۇنۋان ئۇچۇن ئىلمىي ماقاـ
لە يازدى . ئالدىراشچىلىقتا دوستلىرى تۇگۇل ، ھەتتا سۆيگەن
يارى خىسلەت بىلەنمۇ كۆرۈشەلمىدى . ئەمەلىيەتتە ئۇنى ئىزدەي
دېسە ، يىگىتلىك غۇرۇرى يار بەرمىدى ، چۇنكى ئۇ ، ئۇن كۇن
بۇرۇن پۇتۇن نام – ئابرۇيى ، ئىززەت – نەپسى ، غۇرۇرى –
ئېتىبارىنى دو تىكىپ يازغان سۆيگۈ خېتىگە خىسلەت تېخىچە
جاۋاب بەرمەي يېتىۋالغانىدى . ئەمما بۇگۇن تۇيۇقسىزلا ئۇنىڭ
خىسلەتنى بەكمۇ كۆرگۇسى كەلدى ، ئىچ – ئىچىدىن پىغان بولۇپ
كۆتۈرۈلۈۋاتقان سېغىنىش ۋە سۆيگۈ ئىستىكى ئۇنى تەقەززا قىدـ
لىپ قويدى ، شۇ تاپتىكى بۇ تەقەززالىق ئالدىدا قانداقتۇر يىگىتـ
لىك غۇرۇر ، ئىززەت – ئابرۇيى دېگەندەك نەرسىلەر بەئەينى
قىزىق چايغا چۈشكەن قەنتتەك شۈرۈردە ئېرىپ كەتكەنىدى .

ئۆتۈقنىڭ ھاياجاندىن تىترەۋاتقان بارماقلىرى ئىختىيارسىز
ھالدا تېلېفوندىكى تونۇش نومۇرلار ئۈستىدە ھەرىكەتلىنىشكە باشـ
لىدى . ھايال ئۆتمەي قارشى تەرەپتىكى تېلېفوندىن ئۆتۈق ئىنتىدـ
زار بولۇپ كەتكەن ئادەمنىڭ ئەمەس ، بەلكى بىر ئوغۇل بالىنىڭ
زەئىپ ئاۋازى كەلدى . ئۆتۈق بىر دەقىقە تۇرۇۋېلىپ : «خىسلەتـ
نى چاقىرىپ قويغىنە سۇبات !» دېۋىدى ، سۇباتنىڭ بىردىنلا دېمى
ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى ۋە ئاۋازى تىترەپ : «ئاچام… ئاچامنى…
تۇتقۇن قىلىپ … گۇاڭجۇغا ئە … كېتىپتۇ ! … » دەپلا ھۆكرەپ
يىغلاپ كەتتى . بۇ شۇم خەۋەرنى ئاڭلىغان ئۆتۈقنىڭ يۈرىكى
خۇددى بىرى شەپقەتسىز قول بىلەن مۇجۇغاندەك يېقىمسىز ئاغـ

دى ، ئۇنىڭ چىرايى شۇنچىلىك ئۆچتىكى ، ھەتتا لەۋلىرى كۆكىـ
رىپ كەتتى . ئۇ ، شۇ ئەلپازدا خىلىغىچە سۈكۈت ئىچىدە ئولتۇرـ
دى ، خىياللىرىنى ئۆز ئېقىمىغا قويۇۋەتتى . ئالاھازەل مېڭىسىـ
دىن «بۇ زادى نېمە ئىش ؟ چاقچاقمۇ ، راست گەپمۇ ؟ !»
دېگەن سوئال تۇغۇلغان ھامان يەنە دىككىدە ئورنىدىن تۇردى ،
ئەمما ئۇ ، سۇباتىنىڭ ئېچىنىشلىق يىغىسىنى چاقچاققا چىقىرالمىـ
دى ، ھەرقانچە بولسىمۇ ئۇ بۇنداق كېلىشتۈرۈپ ئارتىسلىق قىـ
لالمايتتى . ئۇتۇق بىردىنلا ئېسىگە كەلگەندەك ، قولىدىكى ئىشـ
لىرىنى ئۇياق - بۇياق ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ ، خىسلەتنىڭ
ئۆيىگە ئالدىراپ ماڭدى . ئۇ ، يول بويى ئۆزىگە ـ ئۆزى مەدەت
بېرىپ ، ئاڭلىغان شۇم خەۋىرىنىڭ راست ئەمەسلىكىگە ئۆزىنى
ئىشەندۈرۈپ كەلگەن بولسىمۇ ، ئەمما بوسۇغىدىن ئاتلىغاندا كۆرـ
گىنى ھەقىقەتەنمۇ مۇسىبەت باسقاندەك مۇڭسىراپ قالغان ئۆي
بىلەن جۇدالىق ئەلىمىدە ئىڭراپ ياتقان بەختى قارا ئاتا ـ ئانا
بولدى . ئابدۇسەمەر بىر ھەپتە ئىچىدىلا بۇرۇنقى كېسەللىك ھالىـ
غا كېلىپ قالغاندەك شىپپىدە چۆكۈپ ، نىمجان ھالەتكە كېلىپ
قالغانىدى ، ئۆسۈپ تىكەنەك بولۇپ كەتكەن ساقال ـ بۇرۇتلىرى
تاتىراڭغۇ يۈزىنى تېخىمۇ خۇنۇكلەشتۈرۈۋەتكەنىدى . توقاچخان
بولسا ، ئۇنىڭدىن بەتتەر ئىدى ، ئۇنىڭ بۇرۇنقى كەم سۆز ھالىتى
ئۆزگىرىپ تېخىمۇ ئۇندىمەس بولۇپ قالغان ، ئۇنىڭ چىرايىنى
گۈزەللەشتۈرۈپ ، چېھرىنى مۇلايىم قىلىدىغان يېقىملىق تەبەسـ
سۇملىرىمۇ پۈتۈنلەي غايىب بولغانىدى ...

ئۇتۇق ئەھۋالنى ئۇقتى ، ھەممە نەرسە ئۇنىڭ ئۈچۈن ئايان
بولدى : ئۇ خىسلەتتىن تۇيۇقسىز ئايرىلىپ قالغانىدى ، بۇنداق
قاباھەتلىك ئايرىلىشقا ئۇنىڭ ئاشىق قەلبى بەرداشلىق بېرەلمەيتـ
تى . شۇڭا ، ئۇنىڭ كۆكرىكى بىرنەچچە دەقىقە ئېچىشىپ ئاغرىدى
ۋە تامىقىغا قاتتىق بىر نەرسە تىقىلغاندەك يۈرىكى سىقىپ كەتتى .
شۇ تاپتا ئۇ ، كۆزلىرى پارقىراپ ، ئىچ ـ ئىچىدىن كۆتۈرۈلۈپ

چىقمۇاتقان غەلىيانىنى زورغا بېسىپ ئولتۇراتتى . كېيىن نېمىشقىدۇر تومۇرلىرىدىكى قان سوۋۇپ قالغاندەك بولدى ، ئۆيدە ئۇنىڭ پەقەت جىسمى ئولتۇراتتى ، روھى بولسا ، ئاللىقەيەرلەردە سەرسانە كېزىپ يۈرەتتى ...

ئېغىر ، ناھايىتى ئېغىر جىملىق ۋە ئۇن ـ تىنىسىز دەرد خېلى ئۇزاق داۋام قىلدى . ئالاھازەل چارەك سائەتلەردىن كېيىن ئۇتتۇق ئېغىز ئېچىپ ، بۇ كۆڭۈلسىز جىملىقنى ئاخىر بۇزدى :

— يەنە بىرنەچچە كۈن كۈتەيلى ، پەقەت خەۋىرى بولمىسا ، جاھاننىڭ ئۇ چېتىدە بولسىمۇ ئىزدىمىسەك بولمايدۇ !

ئۇتتۇقنىڭ سۆزىگە ئابدۇسەمەرنىڭ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىشى بىلەن توقاچخاننىڭ چوڭقۇر ئۇھسىنىشى جاۋاب بولدى . ئەمدىكى گەپ ئۆزئارا تەسەللى بىلەن كۆڭۈل كۆتۈرىدىغان سۆزلەرگە كۆچتى . ئۇتتۇق ئابدۇسەمەرنىڭ كېسىلى ئۈستىدە توختىلىپ ، بىرمۇنچە پايدىلىق تېببىي مەسلىھەتلەرنى بەردى ، توقاچخاننى ئۈمىدۋار ، روھلۇق بولۇشقا رىغبەتلەندۈردى ، خىسلەتنىڭ ئەقىللىق ، ئىرادىلىك ، قەيسەر قىز ئىكەنلىكىنى تىلغا ئېلىپ ، ئۇنىڭ تەقدىر ـ ئىستىقبالىدىن ۋايىم يېمەسلىككە دەۋەت قىلدى :

— ئۈمىدسىزلىك ، چۈشكۈنلۈك ئادەمنى خالتا كوچىغا سۆرەيدۇ ! — دېدى ئۇ نەسىھەتكويلۇق بىلەن ، — سىلەر ئۆزۈڭلارنى بەردەمرەك تۇتۇڭلار ، ھەممە ئىش ياخشى بولۇپ كېتىدۇ ، چوقۇم ياخشى بولۇپ كېتىدۇ ! — ئاندىن ئۇ توقاچخاندىن ، — خىسلەتنىڭ ھۇجرا ئۆيىگە كىرىپ باقسام بولارمۇ ؟ — دەپ سورىۋىدى ، توقاچخان دەرھاللا :

— بولىدۇ بالام ، بولىدۇ ، كىرىۋەرسىلە ! — دەپ ئۇتتۇقنى خىسلەتنىڭ ھۇجرا ئۆيىگە باشلاپ قويدى .

ئۇتتۇق بۇ ئۆيگە كىرىشتە قانداقتۇر بىر خىيالنى — خىسلەتنىڭ ئۆيدىن ئايرىلىشتىن بۇرۇن بىرەر پارچە خەت ياكى بىرەر بەلگە ـ نىشانەدەك نەرسىلەرنى قالدۇرۇپ قويدىمۇ ، قانداق

www.uyghurkitap.com

دېگەن خىيالنى كاللىسىدىن ئۆتكۈزگەنىدى . شۇڭا ئۇ ، خىسلەتنىڭ ئاددىي - ساددا ، ئەمما پاكىز ، كۆزگە يېقىشلىق سەرەمجانلانغان ھۇجرىسىغا كىرگەندە ، ھەممە يەرنى ئىنچىكە ۋە سەزگۈرلۈك بىلەن كۆزەتتى . ھۇجرىنىڭ بۇلۇڭىغا قويۇلغان كىچىككىنە ئەينەكلىك ئىشكاپتا ھەرخىل كىتاب - ژۇرناللار ، بولۇپمۇ ئەدەبىي كىتاب - ژۇرناللار كۆپ ھەم رەتلىك ئىدى . دېرىزىنىڭ ئالدىغا قويۇلغان يېزىق ئۈستىلىدىمۇ بىرنەچچە كىتاب ۋە ژۇرناللاردىن باشقا ، يېزىپ ، سىجاپ ، ئۆچۈرۈپ ، يەنە يېزىپ بىر چەتكە تاشلاپ قويغان بىرنەچچە ۋاراق شېئىر پارچىلىرى رەتسىز تۇراتتى . ئۇتۇق شېئىر پارچىلىرىغا كۆز يۈگۈرتتى ۋە ئۇنىڭ ئارىسىدىن نېمىنىدۇر ئىزدىمەكچىدەك سىنچىلاپ قارىدى ، ئەمما ھېچنېمىنى چۈشىنەلمىدى ، بىر - بىرىگە باغلاپ ئوقۇپمۇ پىكىر ئىزچىللىقىنى تاپالمىدى ، قارىغاندا ، خىسلەت بىرەر پارچە شېئىر يازماقچى بولغانۇ ، ئەمما پىكىرى چېچىلىپ ، نېمىگىدۇر ئىچى تىت - تىت بولۇپ ، يازغان نەرسىلىرىنى شۇ پېتى قالايمىقان تاشلاپ چىقىپ كەتكەن...

ئۇتۇق كېيىن يېزىق ئۈستىلىنىڭ تارتمىسىنى ئاچتى ، ئۇ يەردىمۇ بىرنەچچە ئوقۇشلۇقلار بىلەن پارچە - پۇرات قەغەزلەر ياتاتتى ، ئۇتۇق ئۇلارنى رەتلەۋېتىپ ، تۇيۇقسىز ئەڭ ئاستىدىكى بېغىررەڭ خۇرۇم تاشلىق بىر خاتىرىنى كۆرۈپ قالدى ، ئۇ خاتىرىنى ئېلىپ قىزىقىپ ئاچتى ، بىرىنچى بەتنىڭ ئۈستىدە «خىسلەت» دېگەن ئىسىم كۆك سىياھ بىلەن ، ئاستىدىكى «كۈندىلىك خاتىرە» دېگەن خەتلەر قىزىل سىياھ بىلەن ناھايىتى چىرايلىق خۇشخەتچىلەپ يېزىلغانىدى . ئۇتۇق كۈندىلىك خاتىرىنىڭ ئۇ يەر - بۇيەرلىرىدىكى چېسلالىرىغا قاراپ ، ئۇنىڭ تېخى يېقىندىلا يېزىلىشقا باشلىغان يېڭى خاتىرە ئىكەنلىكىنى بىلدى ۋە شۇ ھامان ئۇنىڭ كۆڭلىدە خاتىرىنى ئوقۇپ بېقىش ئىستىكى تۇغۇلدى . ئۇتۇقنىڭ نەزىرىدە ، خاتىرە خىسلەتنىڭ روھىي دۇنياسىنىڭ ئەينىكى ئىدى ، شۇنداق ئىكەن ، چوقۇم ئۆزى ھەققىدىمۇ بايانلار

بولۇشى ، بولۇپمۇ ئۇنىڭ يېقىندا يېزىپ جاۋابسىز قالغان سۆيگۈ خېتى ھەققىدە يۈرەك سۆزلىرى بولۇشى مۇمكىن ئىدى ، شۇڭا ئۇنىڭ خاتىرىنى كۆرۈپ بېقىش خىيالى كۈچلۈك ئىدى . ئەمما ، يەنە تۇرۇپلا ئۆز خىيالىدىن ئۆزى خىجىل بولۇپ قالدى ، چۈنكى كۈندىلىك خاتىرە دېگەن پەقەت ئۇنى يازغان كىشىگىلا خاس نەرسە ، بولۇپمۇ قىزلارنىڭ تۇرمۇشىدىكى بىر مەخپىيەتلىك ، ئۇنى پەقەت خاتىرە ئىگىسىنىڭ رۇخسىتى بىلەنلا كۆرۈشكە بولىدۇكى ، ھەرگىزمۇ ئوغرىلىقچە ، يوشۇرۇنچە كۆرۈشكە بولمايدۇ ! شۇڭا ئۇ ، خاتىرىنى كۆرۈپ بېقىش خىيالىدىن يالتايدى ، خاتىرىنى ئۆز جايىغا قويۇپ قويدى . ئەمما ئارقىغا يېنىۋېتىپ يەنە توختاپ قالدى . «كۆرۈپ باقسام نېمە بوپتۇ ؟— دەپ ئۆز - ئۆزىگە مەدەت بەردى ئۇ ، — شۇ تاپتا خىسلەت بولغان بولسا مېنىڭ كۆرۈپ بېقىشىمغا قوشۇلغان بولاتتى . چۈنكى ، ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر - بىرىمىزگە ئېيتىشقا بولمايدىغان يەنە قانداق سىر بولۇشى مۇمكىن ؟ ! ئۇنىڭ ئۈستىگە ، بۇ خاتىرىدە خىسلەتنىڭ تويۇقسىز يوقاپ كېتىشىگە ئائىت بىرەر يىپ ئۇچى چىقىپ قالسا ئەجەب ئەمەس ، ھازىر دېگەن پەۋقۇلئاددە ۋاقىت !...»

ئۇ تۇيۇق كۈندىلىك خاتىرىنى كۆرۈپ بېقىشنىڭ پەتىۋاسىنى ئەنە شۇنداق ئويلاپ چىقاردى ۋە ئۆزىنى ھەقلىق يوسۇندا خاتىرىنىڭ ھەقدارى ھېسابلاپ ، ئۇنى يانچۇقىغا سالدى .

ئۇ ئۆيدىكىلەر بىلەن خوشلىشىپ سىرتقا چىققاندا ، خېلىلا كەچ كىرىپ قالغانىدى . ئۇ تۇيۇق ھارغىن بېشىنى كۆتۈرۈپ ئاسمانغا قارىدى ، ئاينىڭ يۇپقا بۇلۇتلار ئارىسىدا ئۈزۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە ، قەلبى بوش ، قۇرۇپ قالغاندەك ناھايىتى بىئارام بولدى ، بۇنىڭغا ئاي ياكى بۇلۇت ئەمەس ، بەلكى خىسلەتنىڭ تويۇقسىز يوقاپ كېتىشى سەۋەب بولغانىدى . دېمىسىمۇ ، ئۇ ئەمدى مەستخۇش ھالەتكە كېلىپ ، ئىشق - مۇھەببەتنىڭ راسا پەيزىنى سۈرۈۋاتقان شادىمان كۈنلەرنىڭ بىرىدە ، خۇددى تويۇقسىز زىمىستان سوغۇقىنىڭ قەھرىگە دۇچ كەلگەندەك ، يار ۋىسالى بىلەن سۆيگۈ لەززىتىدىن مەھرۇم بولۇپ قالغانىدى ! ...

3

كۈندىلىك خاتىرە يېزىش — قىزلارنىڭ ئىشى . قىزلاردىكى
بۇنداق تۇغما ئادەت ئۇلارنىڭ پاك قەلبىگە تۇنجى مۇھەببەت ئوتى
چۈشكەندە پەيدا بولىدۇ . بۇ ئوت ئۇلارنىڭ خىيال دۇنياسىدا
«سۆيگۈ» دەپ ئاتىلىدىغان گۈزەل بىر قەسىرنى بىنا قىلىدۇ ،
ئۇلار بۇ قەسىردە يۈرۈپ ، كۆيگەن يارىغا ئېيتالمىغان يۈرەك
سۆزلىرىنى قەغەزگە چۈشۈرىدۇ ، يازىدۇ ، يېزىۋې-
-رىدۇ ... بىر كۈنلەردە كۆز ياشلىرىدىن سارغىيىپ كەتكەن
دەپتەرنى سىرداش دوستىغا ئوقۇپ بېرىدۇ ، ئىككىسى بىر ھۇج-
-رىغا كىرىۋېلىپ ، تاڭ ئاتقۇچە پىچىرلىشىدۇ ، كۆڭۈل سىرلىر-
-نى تۆكۈپ ، بىر - بىرلىرىگە ھەمدەرد بولۇشىدۇ ! ...

ۋەھالەنكى ، خىسلەتنىڭ خاتىرىسى قايسى بىر سىرداش
دوستىنىڭ ئەمەس ، بەلكى شۇ خاتىرىدە تىلغا ئېلىنغان «يار»
نىڭ نەق ئۆز قولىغا چۈشكەندى .

ئۇتۇق شۇ كۈنى تۈن يېرىمىغىچە خاتىرىنى كۆردى ، ئۇ
ناھايىتى قىزغىن ، تەسىرچان يىگىت ئىدى ، خاتىرە ئۇنى قاتتىق
ھاياجانلاندۇردى ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا ئاجايىپ بىر مېھىر - مۇھەب-
-بەت بىلەن قۇدرەتلىك كۈچنى ئويغاتتى . بۇ خاتىرىلەردە سادا-
-قەت ، ۋاپادارلىق ، غۇرۇر ۋە جاسارەت ئىزھار قىلىنغانىدى .
ئۇنىڭدا يەنە خىسلەتنىڭ يوشۇرۇن تالانتى ، كىشىلىك قاراشلى-
-رى ، ھايات چۈشەنچىلىرى ، ياشلارغا خاس جۇشقۇن ، نازۇك
ھېسسىياتلىرى يارقىن ئىپادىلەنگەنىدى .

ئۇتۇق خاتىرىنى ئەتىسىمۇ كۆردى ، ئەمما بۇ قېتىم تەپسى-
-لىي ئەمەس ، بەلكى ئارىلاپ ئوقۇشقا باشلىدى :

www.uyghurkitap.com

«مىلادىيە 2004 ـ يىل، 7 ـ ئىيۇن.

ئىمتىھان دېسە قورقمايدىغان كىم بار؟ ئاڭلىسام، دۇنيانى بويسۇندۇرماقچى بولغان قاپ يۈرەك ناپولېئونمۇ ئىمتىھاندىن قورققانىكەن! خۇداغا شۈكرى، بۈگۈنكى ئىمتىھاننى بەك ياخشى بەردىم، ئۆزۈم سۆيگەن كەسىپ ئەمەسمۇ، ھەممىسى مېنىڭ كۆڭلۈمدىكى سوئاللار ئىكەن، تەمتىرەپ كەتمىدىم، ئىمتىھان مەيداندىن غالىبلارچە چىقتىم! ...»

«مىلادىيە 2004 ـ يىل، 9 ـ ئىيۇن.

توۋا، بىر خۇشاللىقنىڭ بىر قايغۇسى بار دېگىنى راست ئوخشايدۇ! ئاخىرقى ئىمتىھانغا قاتنىشىدىغان كۈنىنىڭ ئاخشىمى ئائىلىمىز كۈتۈلمىگەن بەختسىزلىككە دۇچ كەلدى. دادام ماشىنا ھادىسىسىدە ئېغىر يارىلىنىپ، تورغات يولىدىن يېرىم كېچىدە دوختۇرخانىغا ئېلىپ كېلىندى. ئۇنىڭ بىھوش ھالىتىنى كۆ-رۈپ، ھوشۇمدىن كەتكىلى تاس قالدىم. دادام ئائىلىمىزنىڭ تۈۋرۈكى، يۆلەنچۈكى، باشپاناھى ئىدى. ئۇنىڭ تىجارىتى بىلەن مەنمۇ، ئۇكاممۇ خاتىرجەم ئوقۇۋاتاتتۇق، بايا شات تۇرمۇش كەچۈرۈۋا-تاتتۇق. ئەمدى تەقدىرىمىز نېمە بولۇپ كېتەر؟! دادامدىن ئايرى-لىپ قېلىش بىز ئۈچۈن ئۆلۈم بىلەن باراۋەر ئەمەسمۇ؟! خۇدا ساقلىسۇن، ئۇ كۈنلەرنى خۇدايىم بىزگە كۆرسەتمەس! مەن كې-چىچە دادامنىڭ بېشىدا ئۆرە تۇرۇپ، ئۇنىڭغا شىپالىق، ھاياتلىق ۋە كۈچ ـ قۇۋۋەت تىلىدىم! ئەتىسى كۆزلىرىم تالغان، كاللام ئېلىشقان ھالدا ئىمتىھان مەيدانىغا كىردىم. سوئاللارغا قانداق جاۋاب بەرگەنلىكىمنى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن. مەن سوئاللارغا جا-ۋاب بەردىممۇ ياكى سوئاللار ماڭا سوئال قويدىمۇ، ئىشقىلىپ قەغەزگە بىر نەرسىلەرنى يېزىپ، ئىمتىھان مەيداندىن روھسىز، خامۇش قايتىپ چىقتىم! ...»

ئۇتۇق خاتىرىدىن كۆزىنى ئۈزۈپ ئويلىنىپ قالدى ، خىسلەتنىڭ شۇ كۈنكى ئەھۋالى ئۇنىڭغا بەشقولدەك ئايان ئىدى . ئۇ يىگىتلىك قەلبىدە ئالەمشۇمۇل ئۆزگىرىش پەيدا قىلغان ئۇ دەقىقىنى قانداقمۇ ئۇنتۇپ قالسۇن ؟ ! شۇ كۈنى يېرىم كېچىدە ئابدۇسەمەر تەڭلە قازان بولۇپ دوختۇرخانىغا ئېلىپ كېلىنگەندە ، ئۇتۇق تاشقى كېسەللىكلەر بۆلۈمىدە دېجورنىلىق قىلىۋاتاتتى . ئۇ ئابدۇسەمەرنى تەپسىلىي تەكشۈردى ۋە دەرھال ئوپېراتسىيە قىلمىسا بولمايدىغانلىقىنى كېسىپلا ئېيتتى .

— ئوپېراتسىيىنى كىم قىلىدۇ ؟— بۇ سوئالنى دادىسىنىڭ بېشىدا ئېسەدەپ تۇرغان خىسلەت سورىغانىدى .

— مەن ! — دېگەنىدى ئۇتۇق ئىشەنچ بىلەن ، — ئوپېراتسىيىنى ئۆزۈم قىلىمەن !

— سىز ... ، — خىسلەتنىڭ ئاۋازىدىن بۇ ياش يىگىتكە تازا ئىشەنچ قىلالمايۋاتقانلىقى سېزىلىپ تۇراتتى .

— شۇنداق ، مەن !— دېگەنىدى ئۇتۇق تەمەننا چاقنىغان كۆزلىرىنى قىزنىڭ مەيۈس چىرايىغا تىكىپ .

شۇ چاغدا ئۇتۇق خىسلەتكە خېلى بەھۇزۇر ، يەتكۈچە قارىۋالغانىدى . ئۇنىڭ كۆز ئۆڭىدىكى تۇرگۈن قىزنىڭ يۈزى بەئەينى سۈتتە چايقالغاندەك ئاپئاق ، ئەگىم قاشلىرى ئاستىدىكى چېچەن كۆزلىرى كەھرىۋادەك چاقنايتتى ، كىرپىكلىرى بولسا ، يۈزىگە سايە تاشلىغۇدەك ئۇزۇن ھەم قويۇق ئىدى ، ئۇنىڭ سۇزۇك ، قىزىل مەڭزىدە توختاپ قالغان كۆز يېشى خۇددى پىشقان ئالمىنىڭ يۈزىدە يالتىراپ تۇرغان شەبنەمگە ئوخشايتتى ...

ئابدۇسەمەرنىڭ كېسەللىك ئەھۋالى ئېغىر بولغاچقا ، ئۇتۇق ياردەمچى دوختۇرلار بىلەن سېستىرالارغا ئوپېراتسىيە تەييارلىقىنى تېز پۈتتۈرۈشكە بۇيرۇدى . ئوپېراتسىيە قەغىزىگە قول قويىدىغان چاغدا ، خىسلەت يىغىدىن قىزارغان كۆزلىرىنى بىردە ئۇتۇققا ، بىردە ۋەھىمىلىك قەغەزگە تىككىنىچە دېلىغول بولۇپ تۇرۇپ

قالدى . ئۇ دادىسىنىڭ تەقدىرىدىن ئەنسىرەيتتى ، قورقاتتى ، دې-
مىسىمۇ ، ئەركە ۋە دانا قىز ئۈچۈن دادىسى ھەممە نەرسىدىن
يۇقىرى ، ھەممە بۈيۈكلەردىن بۈيۈك ئىدى .

— قورقماڭ ، خانقىز ! — دېگەنىدى ئۆتۈق ئۇنىڭغا مەدەت
بېرىپ ، — مەن پۈتۈن كۈچۈم بىلەن دادىڭىزنى قۇتقۇزىمەن !

ئابدۇسەمەر ھوشسىز ھالەتتە ئوپېراتسىيە ئۆيىگە ئېلىپ
مېڭىلدى ، خىسلەتنىڭ مۇڭلۇق كۆزلىرىدىن خۇددى ئەلۋەك بۇ-
لاق سۈيىدەك ياشلار قۇيۇلدى . بۇنى كۆرگەن بىر سېستىرا قىز
ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ مۇنداق دېگەنىدى :

— دادىڭىزنىڭ ئەھۋالى ھەقىقەتەن ئېغىر ، سول پۇتى بىلەن
قازان سۆڭىكى زەخىملىنىپتۇ ، ئۇنىڭ ئۈستىگە جىق قانسىراپ
كېتىپتۇ ، شۇنداق بولسىمۇ بەك ئەنسىرەپ كەتمەڭ ، ئۆتۈق دوخ-
تۇر ياش بولغان بىلەن ناھايىتى ئۇستا ، تېخنىكىسى يۇقىرى ،
سىلەرنىڭ بۈگۈن ئۇنىڭغا ئۇچراپ قالغىنىڭلار تەلىيىڭلار !

كۆڭلى پەرىشان بولۇپ تۇرغان خىسلەت بۇ سۆزلەرنى پەقەت
ئۆزىگە قىلىنغان تەسەللى ۋە كەسىپداشلارنىڭ ئۆز ئارا قوللىشى
دەپ چۈشەنگەنىدى . ئەمما ، ئەتىسى چۈشتىن كېيىن ئاخىرقى
ئىمتىھان مەيدانىدىن پاراكەندە قايتىپ كەلگەن خىسلەتنىڭ كۆر-
گىنى باشقىچە مەنزىرە بولدى : دادىسى پۈتۈنلەي ھوشىغا كەلگەن-
دى ، بۇ مۆجىزىلىك ئەھۋال ھەقىقەتەنمۇ ئۆتۈقنىڭ قابىل ، ئىس-
تېداتلىق دوختۇر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بەرگەنىدى . خىسلەت
شۇ چاغدا شۇنداق بىر كەيپىياتتا ئىدىكى ، كىمگىدۇر ، نېمىگى-
دۇر قىزغىن ۋە قايناق مىننەتدارلىق بىلدۈرگۈسى كېلەتتى ،
بەلكى ئۆتۈققا ۋە بەلكى ئەتراپتىكى ھەممەيلەنگە ئۆز تەشەككۈرىنى
ئېيتىشنى ئىستەيتتى ، ئۇ ئۆزىنى ھەددىدىن تاشقىرى بەختىيار
سەزگەنىدى ...

ئۇ ، چۈشتىن كېيىن دادىسىغا يېگۈدەك بىر نەرسە ئەكېلىش
ئۈچۈن بالنىستىن چىقىشىغا كارىدوردا ئۆتۈق دوختۇر بىلەن

www.uyghurkitap.com

دوقۇرۇشۇپ قالدى . بۇ چاغدىكى خىسلەتنىڭ قارىشى ئاخشامقىغا زادىلا ئوخشاشمايتتى ، بۈگۈن ئۇ شۇنچىلىك مۇلايىم ، جىلمىيىشى شۇ قەدەر بىغۇبار ، سەمىمىي ئىدىكى ، ئۇتتۇق بىردىن توختىدى ۋە ئۇنىڭغا پۈتۈنلەي باشقىچە بىر كۆز بىلەن قارىدى .

— رەھمەت سىزگە دوختۇر ! — دېگەنىدى خىسلەت مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈپ ، — دادامنى خەتەردىن قۇتقۇزۇپ قالدىڭىز ، كۆپ رەھمەت !

— ئەرزىمەيدۇ ، — دېگەنىدى ئۇتتۇقمۇ قىزنىڭ كۆزلىرىگە مۇلايىم تىكىلىپ ، — ئۆز ئىشىمىز ئەمەسمۇ !

بۈگۈن خىسلەتنىڭ كۆزلىرىدە زەررىچە قەھر ۋە زەررىچە سوغۇقلۇق يوق ئىدى ، ئۇ ئۇتتۇققا ئۈركەك ۋە مەيىن نىگاھى بىلەن قارايتتى ، بۇ قاراشتا ئۇنىڭ كۆزلىرى ئوت چېچىۋاتقانغا ئوخشايتتى . ئۇنىڭغا قاراپ ئۇتتۇقنىڭ يۈرىكى شېرىن ئۇۋۇشۇپ كەتتى .

— ئاڭلىسام ، بۈگۈن ئاخىرقى مەيدان ئىمتىھانغا قاتنىشىپسىز ،— دېگەنىدى ئۇتتۇق ئاق خالاتلىق بەستىنى ئەركىن تۇتۇپ ، — كېچىچە ئۇخلىماي ، يەنە ئىمتىھان بېرىپ تازا جاپا چەككەنسىز ؟

— سىزمۇ شۇنداققۇ !— دېگەنىدى خىسلەت سوئالغا سوئال بېرىپ ،— كېچىچە ئوپېراتسىيە قىلىپ ، يەنە ئىشقا كەپسىز !

— كۆنۈپ كەتتۇق دەڭە ، دوختۇر دېگەننىڭ ۋاقىت ـ قەرەلى يوق …

— خوش ئەمىسە ، سىزگە دەخلى قىلماي … خوش ، يەنە كۆرۈشەرمىز …

خىسلەت سەيلانە قامىتىنى تىك تۇتۇپ ، شۇنداق لاتاپەت بىلەن بىر قەدەم ـ بىر قەدەمدىن يىراقلىدى ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ تۇرغان ئۇتتۇققا قانداقتۇر بىر ئوتلۇق ئېقىم يۈرىكىنى «پىژژىدە» كۆيدۈرۈپ ئۆتكەندەك تۇيۇلدى . ئۇ ئۆزىدە ھېچقاچان

بۇگۈنكىدەك بۇنداق بىر ئالاھىدە، يېقىملىق سېھرىمىنىڭ بولغانلىقىنى بىلمەيتتى. بۇگۈن ئۇنىڭ قەلبىدە ئاجايىپ تاتلىق بىر تۇيغۇ ئويغانغانىدى...

مانا شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇتۇق ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا، ئابدۇسەمەر ياتقان كېسەلخانىغا كۈندە نەچچە قېتىم كېلىشنى، ھەر كەلگەندە يىراقتىن بولسىمۇ، خىسلەتنى بىر كۆرۈۋېلىشنى ئارزۇ قىلاتتى. خىسلەت ھايالىق، لاتاپەتلىك بولۇپ يېتىلگەن ئاق كۆڭۈل قىز ئىدى. ئۇنىڭ ئاشۇ ئويناتچان كۆزلىرىدە، تولۇپ كېلىۋاتقان خۇشپىچىم قەددى - قامىتىدە ھەرقانداق يىگىتنى لال قىلىدىغان ئاجايىپ بىر سېھرىي كۈچ بار ئىدى. راستىنى ئېيتقاندا، ئۇتۇق دەسلەپ بۇ قىزغا پەقەتلا قىزىقتى، ھېسداشلىق قىلدى، كېيىن بولسا ئۆزىمۇ تۇيماي قالدى، قىزىقىش بارا - بارا چوڭقۇرلاپ كەتتى. مانا ئەمدى خىسلەت ئۇنىڭ خىيالىنى ئوغرىلايدىغان، ھەتتا يۈرىكىدە يولىدا، ئولتۇرغاندا ئورنىدا، ياتقاندا تۆشۈكىدە ئۇنىڭغا تىنچلىق بەرمەيدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئاللىقانداق يېقىملىق ئاۋازى قۇلىقى ئاستىدا سېھىرلىك ياڭرايتتى، ئۇنى نېمىگىدۇر ئۈندەيتتى، ۋاپادارلىققا، ئىزگۈلۈككە يېتەكلەيتتى، چۈشكۈن كەيپىياتلىرىنى تاڭدىكى تۇماندەك تارقىتىۋېتەتتى. يۈرىكىدە كىرى يوق، گەپلىرى تاتلىق، قىلىقى ئۆزگىچە يارىشىدىغان بۇنداق قىزنىڭ ۋەسلىگە يەتكەن يىگىتنىڭ ئارمىنى بولمىسا كېرەك دۇنيادا!...

ئۇتۇق ناھايىتى سەممىي سۈرەتتە شۇنداق ھېس قىلاتتى: خىسلەت مېنى سۆيۈپ قېلىشى مۇمكىنمۇ، يا بولمىسا، مەن ئۇنى سۆيۈپ قېلىشىم مۇمكىنمۇ! بۇ، ياشلار ئارىسىدا ھەمىشە بولۇپ تۇرىدىغان ئادەمىي ھېسسىياتلارغۇ!... شۇنداق، ئۇ خىسلەتنى تۇنجى قېتىم كۆرگەن چېغىدىلا، بۇ گۈزەل سىيما ئۇنىڭ يۈرىكىدە لەززەتلىك بىر ئازاب ئويغاتقانىدى، ئۇ خېلى كۈنلەرگىچە مانا شۇ لەززەتلىك ئازاب تۇيغۇسىدىن قۇتۇلالمىدى، بەلكى بۇ تۇيغۇ

كۈندىن ـ كۈنگە كۈچىيىپ، چوڭقۇرلىشىپ، ھەتتا زورىيىپ باردى. شۇڭا، ئۇتۇق ئەمدى خىسلەتنى كىچىك قىز دەپ ھېسابلىمايتتى. كېيىنكى پەيتلەردە قىزنىڭ بەزى قاراشلىرى، بەزى سۆزلىرى ئۇنى دەھشەتكە سالاتتى، ئۇنىڭغا بەزىدە قىز ئۆزىنى بەھۇزۇر تۇتۇپ، شەيتىنىغا ھاي بېرىپ، ھېسسىياتىنى بېسىپ تۇرغاندەك كۆرۈنەتتى ۋە مانا شۇ نەرسە ئۇتۇقنى چۆچۈتەتتى. «بۇ قىزنىڭ كۆڭلىدە زادى نېمە باردۇر؟!» خېلىدىن بېرى ئۇنى مانا شۇ تېپىشماق قىينايتتى.

ئۇتۇق ئاخىر غەيرەتكە كەلدى، خىسلەتنى پايلاپ تۇرۇپ، دادىسىنىڭ يېنىدىن چىققاندا كۆرۈشتى ـ دە، بۈگۈن كەچ سائەت يەتتىدە دوختۇرخانىنىڭ گۈلزارلىقىدا ساقلايدىغانلىقىنى ئېيتىپلا كېتىپ قالدى. خىسلەتكە «ماقۇل» يا «ياق» دەيدىغانغا پۇرسەتمۇ بولمىدى. سائەت يەتتىگە يېقىنلاشقانسېرى ئۇنىڭ يۈرىكى تېز ۋە قاتتىق سوقۇپ، كۆكرەك قەپىسىگە ئاغرىق كىرىپ كەتكەندەك بولدى، ئەمما ئۇ تولىمۇ تاتلىق ۋە بەختلىك ئاغرىق ئىدى!

خىسلەت سائەت يەتتە بولغۇچە بىر قارارغا كېلەلمىدى، خىجىللىق، ئەيمىنىش ۋە قىزلىق غۇرۇر ئۇنى بارماسلىققا ئۈندەيتتى، ئەمما سائەت يەتتىدىن بەش مىنۇت ئۆتكەندە، ئادەمگەرچىلىك تۇيغۇسى بىلەن «چاقىرغانغا بار، چاققاندىن قاچ» دەيدىغان ئەنئەنىۋى ئەقىدە ھەممە ئۈستىدىن غالىب كەلدى.

ئۇلار تارتىنىپ، ئەندىكىپ تۇرۇپ كۆرۈشتى. خىسلەتنىڭ مانا بۈگۈن تۇنجى قېتىم ئەركەك زاتى بىلەن يالغۇز قېلىشى، سۆزلىشىشى ئىدى. شۇڭا ئۇنىڭ يۈرىكىنى شۇ پەيتكىچە ئۆزى ھېس قىلىپ باقمىغان ئاجايىپ بىر خىل ھاياجان ۋە شېرىن قورقۇش تۇيغۇسى چىرمىۋالغانىدى.

ئۇتۇقنىڭ ئەھۋالىمۇ ئۇنچە ئەركىن، بەھۇزۇر ئەمەس ئىدى. ئۇ ئاخىر غەيرەتكە كېلىپ، خىسلەتكە چوڭقۇر نەزەر بىلەن بىر كۆز تاشلىدى ـ دە، تامىقى قۇرۇپ كېتىۋاتقاندەك

تازا بىر يۆتقۆنۆپ ، ئاندىن سىپايە تىلغا كىردى :

— لەۋزىمنى يەردە قويماي كەلگىنىڭىزگە رەھمەت !

خىسلەتمۇ ئۆز يولىدا سەمىمىي جاۋاب قىلدى :

— تەكەللۇپ قىلماڭ !

ئارىغا جىملىق چۈشتى . خىسلەت گۈللۈكتىكى شىپاڭنىڭ سوغۇق تىمىغا يۆلەندى ، خىرە ـ شىرە يورۇقلۇقتا ئۇتۇقنىڭ كۆزلىرى ئاۋۋال ئۇنىڭ ئاپئاق زىنىخلىق يۈزىگە ، سۇزۇك بويىنىغا ، ئاندىن ناۋات رەڭ يىپەك كوپتا ئىچىدىن كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان ئالمىدەك يۇمران كۆكسىگە چۈشتى . ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن باشلانغان ئاجايىپ بىر خىل سېزىم پۈتۈن ۋۇجۇدىغا تارىدى ، بۇ سېزىم ئۇنى كۆز ئالدىدا تۇرغان پەرىشتە سۈپەت بۇ قىزنى جاننى تىكىپ بولسىمۇ ئۆز ئەمرىگە ئېلىشقا ، ئۇنى مەڭگۈ بەختىسىزلىككە ئۇچراتماسلىققا ئۈندەيتتى ...

ئېغىر جىملىق داۋام قىلىۋاتاتتى . يىگىتنىڭ بۇنداق جىم بولۇۋېلىشى قىزنى زېرىكتۈرۈپ قويۇشى ، ھەتتا بىزار قىلىپ قويۇشى مۇمكىن ئىدى . شۇڭا ئۇتۇق خىيالىغا كەلگەن گەپلەرنى قىلىشقا باشلىدى :

— خىسلەت ، مەن سىزنىڭ نۇقتىلىق ئۇنىۋېرسىتېتلارغا كىرىشىڭىزنى ، ئاسپىرانتلىقتا ئوقۇپ ، ماگىستىر ۋە دوكتور بولۇشىڭىزنى تىلەيمەن ! ئادەمنىڭ ئۆمۈر بويى ھاسىل قىلغان بىلىمى ۋە شۇ يولدا ئۆمۈر بويى ئادا قىلغان ئىشلىرى بىر كۈنى ئەمەس بىر كۈنى ئادەمنى شۇنداق يۈكسەكلىككە كۆتۈرىدۇكى ، شۇ چاغدا ئادەم ئۆزىنىڭ دۇنياغا ناھايىتى ئۇلۇغ مىراسلارنى قالدۇرۇشقا قادىر ئىكەنلىكىنى بىلىپ يېتىدۇ ! ...

— نېمىلەرنى دەيدىغانسىز ، ئۇتۇق دوختۇر !— دېدى خىسلەت خىجىل بولغاندەك رەئىپ ئاۋازدا ،— مەن تېخى ئىمتىھاندىن ئۆتۈشۈمگە دەر گۇماندا تۇرسام ! ...

— ياق ، ياق ، كەمتەرلىك قىلماڭ ، مەن سىزنىڭ ئىمتىھا-

دىن يۇقىرى نومۇردا ئۆتۈشىڭىزگە ئىشىنىمەن !

— سىز قانداق بىلىسىز ؟

— يۈرىكىم تۇيۇپ تۇرىدۇ ، يوشۇرۇن ئېڭىم بېشارەت بېرىۋاتىدۇ ...

— سىز يوشۇرۇن ئاڭ دېگەندەك نەرسىلەرگە ئىشىنەمسىز ؟ — سورىدى خىسلەت سەل - پەل قىزىقىپ .

— ئىشىنىمەن ، — دېدى ئۆتۈق كېسىپلا ، — ھەممە ئادەمدە يوشۇرۇن ئاڭ بولىدۇ ، پسىخولوگلارنىڭ ئېيتىشىچە ، ئادەتتىكى ئادەملەرنىڭ يوشۇرۇن ئېڭى ئىككى پىرسەنتتىن سەككىز پىرسەنت ئەتراپىدا ، ئېينىشتېيىندەك ئۇلۇغ ئالىملارنىڭ ئون پىرسەنتتىن يىگىرمە پىرسەنت ئەتراپىدا ئېچىلغان بولىدىكەن . ناۋادا ، بىر ئادەمنىڭ يوشۇرۇن ئېڭى ئەللىك پىرسەنت ئەتراپىدا ئېچىلسا ، ئۇ ئادەم تۆت يۈز پارچە كىتابنى يادلاپ ، ئون نەچچە ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ دەرسلىكلىرىنى ئوقۇپ ، يەنە يىگىرمە نەچچە خىل تىلنى ئۆگىنىۋالالايدىكەن...

— بۇ قالتىسكەنغۇ ،— دېدى خىسلەت ھەيران بولغاندەك ،— ئۇنداقتا بىزنىڭ توقسان پىرسەنت ئېڭىمىز يوشۇرۇن ھالەتتە تۇرىدىكەن - دە !

— شۇنداق ...

— ئەمىسە ئۇنى قانداق ئاچىدىكەنمىز ؟

— تىرىشىپ - تىرمىشىپ ... ،— دېدى ئۆتۈق پاراڭنىڭ قىزغىن كېتىۋاتقانلىقىدىن خۇشال بولۇپ ،— كىمكى مۆجىزە يارىتىمەن دەيدىكەن ، بار كۈچى بىلەن ئەمەس ، بەلكى يوشۇرۇن كۈچىنى ئىشقا سېلىپ تىرىشقاندىلا ، ئاندىن نەتىجىگە ئېرىشەلەيدۇ .

خىسلەت بۇ سۆزلەرگە ئېرەن قىلىپ ئىشەنمىسىمۇ ، ئەمما ئۆتۈقنىڭ كۆزلىرىدە چاقنىغان كۈچلۈك نۇر ، يۈزىدىكى ئىللىقلىق بىلەن سەمىمىيلىك ئۇنى دەماللىققا تەمتىرىتىپ قويدى ، شۇڭا ئۇ ، ئۆتۈقنىڭ سۆزىگە رەددىيە بەرگۈدەك ئاساس تاپالماي قالدى .

— قايسى ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇشنى ئارزۇ قىلىسىز؟— ئۇتۇق ئەمدى ئەمەلىي سوئاللارغا ئۆتتى.
— شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا،— دېدى خىسلەتمۇ نىزىقاپ تۇرماي.
— قايسى كەسىپتە؟
— ئەدەبىياتتا.
— مۇنداق دەڭ، يازغۇچى ياكى شائىر بولغۇڭىز بار ئىكەن-دە؟
— ئارزۇ قىلىمەن...
— ئارزۇ قانچە ئۇلۇغ بولسا، نەتىجىمۇ شۇنچە زور بولىدۇ!
گەپ يەنە تۈگىدى. ئەمدى ئۇتۇقمۇ نېمە دېيىشىنى بىلمەي جىمىپ قالدى، ئۇ پەقەت خىسلەتنىڭ يۈزىگە تويماي قارايتتى، ئۇنىڭدىن چەكسىز لەززەتلىنەتتى ۋە ھامان تىلى گەپكە كەلمەيتتى، ئەندىكىپ، نەپسى بوغۇلاتتى. قىزنىڭ ئوماق، مۇلايىم چېھرى بىلەن بۇلاقتەك كۆزلىرى ئۇنى مەپتۇن قىلىۋالغانىدى...
تۈنجى قېتىملىق ئۇچرىشىش ئەنە شۇنداق مۆتىدىل كەيپىياتتا ئاخىرلاشتى، بۇ ھەر ئىككىسى ئۈچۈن دەسلەپكى يۈز كۆرۈشۈش بولۇپ قالدى.
ئىككىنچى قېتىم ئۇلار يەنە شۇ يەردە ئۈچ كۈندىن كېيىن ئۇچراشتى. بۇ قېتىمقى ئۇچرىشىش تۈنجى قېتىمقىغا قارىغاندا، خېلى ئازادە، تەبىئىي ھەم قىزغىن بولدى. خىسلەت بۈگۈن ناھايىتى باشقىچە — ئادەمنىڭ كۆزىنى قاماشتۇرىدىغان دەرىجىدە گۈزەل ئىدى. بۈگۈن ئۇتۇقنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى خېلى تەمكىن ھەم سىپايە تۇتتى. ئۇتۇق دەسلەپ تاغدىن باغدىن سۆزلەپ، كېيىن خېلى پاساھەتلىك ھەم نازاكەتلىك ئىككى جۈملە سۆزنى سوئال قىلىپ ئېيتتى:
— خىسلەت، پەرۋانە شەمئىنىڭ يولىنى كىمدىن سورىغان؟
خىسلەتمۇ بوش كەلمىدى، سوئالغا سوئال بىلەن جاۋاب بەردى:
— ئۇتۇق، بۇلبۇلغا گۈلىستان باغىنىڭ يولىنى كىم كۆرسى-

تىپ بەرگەن ؟
ھەر ئىككىسى كۈلۈشۈپ كەتتى ، كۈلگەندىمۇ راھەتلىنىپ ، ئۇزاق كۈلدى .
بۇ قېتىم ئۆتۈق ئانچە ھولۇقۇپ ، تەمتىرەپ كەتمىدى ، ئۇ خېلى سۆزمەن ئىدى ، بىلىدىغان نەرسىلىرىمۇ خېلى كەڭ ھەم مول ئىدى . ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ نەپىس ھەم چوڭقۇرلۇقى ، ھۆر-مەت - ئېتىبار بىلەن ئېيتىلىۋاتقانلىقى خىسلەتنىڭ كۆڭلىنى ئېرىتتى ئېھتىمال ، ئۇ خېلى تەمكىنلىشىپ ئويلىنىپ قالدى . شۇنداقتىمۇ ، ئۇ يەنە كۈتۈلمىگەندە «ئۆتۈق راستتىنلا مېنى چىن كۆڭلىدىن ياخشى كۆرەمدىغاندۇ ؟ !» دېگەندەك گۇمان بىلەن بى-گانە قاراپ قوياتتى . لېكىن ، يىگىتنىڭ گەپلىرى شۇ قەدەر سەمىمىي ۋە تەبىئىي ئىدىكى ، ئۇنىڭ گۇمان - شۈبھىلىرىگە ئورۇن يوق ئىدى . خىسلەت ئاستا - ئاستا ئۆزىنى بەختىيار سېزىشكە باشلىغانىدى . ئۇ ئۆتۈقنىڭ ئالدىدا كەم سۆز ئىدى ، پەقەت ئۇ سورىغان سوئاللارغىلا جاۋاب بېرەتتى ، باشقا ۋاقىتلاردا پاراغەت ۋە لەززەتكە پاتقان ھالدا مەززە قىلىپ ، يىگىتنىڭ گەپلى-رىنى تىڭشاپ ئولتۇراتتى . ئاستا - ئاستا ئۇنىڭ قەلبى ئاللىقان-داق ئىلھام سادالىرىغا تولۇشقا باشلايتتى ، پۇرسەت كەلسە ، بۇ ئىلھام شارقىراتمىدەك شېئىر بولۇپ قۇيۇلۇشقا تەييار ئىدى …
ئۆتۈقنىڭ بۇنداق دىلكەش ، مۇلايىم سۆزلىرى ، قايناق ئىش-تىياق بىلەن قاراشلىرى ياش قىزنىڭ ئەمدى - ئەمدى سۇ يۈگۈ-رۈۋاتقان قەلب ئېقىنلىرىدا يورۇق جاھاننىڭ ئەڭ سائادەتمەن ، جۈپتى ھالاللىرىدا بولىدىغان ، ئەمما ئۆزگىلەرگە زادى ئاشكارا قىلمايدىغان تاتلىق ، جۇشقۇن بىر ئارزۇ كۆز ئاچقانىدى…

*　　　　　*

ئۆتۈق ئەسلىمىلەر قوينىدىن چىقىپ ، نەزىرىنى يەنە خاتىرى-

گە ئاغدۇردى . ئۇ خاتىرىنى ئوقۇغانسېرى ئۇنىڭ ئىچىگە چۆكۈپ كەتتى . ئۇنىڭدىكى ھەر قۇر خەت ، ھەر مىسرا شېئىر گويا لەززەتلىك بىر ھېسسىيات سۈيىدەك ئۇنى ھۇزۇرلاندۇردى . شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ئاشۇ ھېسسىيات سۈيىگە چۆمۈلۈپ ئېرىدـ مەكتە ، ئۇنىڭ يۈرىكى ئاشۇ ھېسسىيات سۈيىنىڭ دولقۇنىغا تەڭـ كەش بولۇپ ، ھاياجانلىق سوقماقتا ئىدى ...

«مىلادىيە 2004 ـ يىل ، 15 ـ ئىيۇن .

ئۇتۇقنىڭ كۆزلىرى ماڭا باشقىچە قارايدىغان بولۇپ قالدى . مەن بۇ كۆزلەردىن ئۇنىڭ ئىچكى سىرىنىڭ نەقەدەر چوڭقۇر ، نەقەدەر پىنھان ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم ... ھەرقانداق قىز بۇنداق سەممىي ، قابىل ، ئىنتىلىشچان ، غۇرۇرلۇق يىگىتنىڭ سادىغىسى بولسا ئەرزىيدۇ ! ئەمما مەنچۇ ؟ قورقىمەن ... توغرا ، مېنىڭمۇ يۈرىكىم بار ، ناھايىتى تەسىرچان ھەم ھېسسىياتلىق بولمىسىمۇ ، لېكىن ئالىيجاناب يۈرىكىم بار ، مەن بۇنىڭ بىلەن پەخىرلىنىمەن ! ئادەم ياخشىلىق تىلىگەنگە ياخشىلىق قىلىش كېـ رەك ، سەممىي دوستلار بىر ـ بىرىگە ياخشىلىق تىلەيدۇ ، دىلكەش ، ۋاپادار دوست تۇرمۇشۇڭنىڭ زىننىتى !

ئۇلۇغ شائىر ئابدۇراخمان جامى ناھايىتى توغرا ئېيتقان :

دىل ، ئەگەر ناگاھان غەمگە ئۇچرىساڭ ،
غەمخور دوستۇڭ بولسا ، ئۇ غەم ئەمەستۇر .
كۆلپەت كۈنى سادىق دوستلىرىڭ كېرەك ،
بەختلىك كۈندە دوستلار ھېچ كەم ئەمەستۇر .

شۇنداق ، باشقا كۈن چۈشكەندە دوست كېرەك ، دوستنىڭ ھەمدەمى كېرەك . ھەقىقىي دوستلۇق قىش ـ ياز كۆكىرىپ تۇرىدىغان دەرەخكە ئوخشايدۇ ! مەن ئۇتۇقنى ئۆزۈمگە ئەنە شۇنداق ھەقىقىي دوست دەپ قارايمەن ، ئۇنى ھەمىشە ئۆز يېنىمدا يۈرگەنـ دەك ھېس قىلىمەن ! ...»

«مىلادىيە 2004 ـ يىل ، 18 ـ ئىيۇن .
ئاخشامدىن بېرى شاھ مەشرەپنىڭ ئىككى مىسرا غەزىلى ئىچىمگە كىرىۋېلىپ ، ۋۇجۇدۇمنى ئۆرتىۋەتتى :

‹ئەجەب مەجنۇندۇرمەن ، ھەردەشتۇ ، ھەر سەھراغا سىغماسمەن ،
دىلىم دەريايى نۇردۇر ، مەۋج ئۇرۇپ دۇنياغا سىغماسمەن ! ؟ ›

مانا بۇنى شېئىر دېسە ، ياق شېئىر ئەمەس ، بەلكى ئېتىقاد ، ئىمان ، ئوت ۋە نۇر دېسە بولىدۇ . بۇنداق شېئىرلار ھەۋەسنىڭ مەھسۇلى ئەمەس ، بەلكى يۈرەكنىڭ ئىسيانى ، مۇھەببەت غەليانى ۋە كۆڭۈلنىڭ ئەمرى ئوخشايدۇ ! مەشرەپنىڭ ھەربىر شېئىرى بىر كۆز ، ھەربىر مىسراسى بىر ئەقلىيە سۆز ئىكەن . مەن شۇنىڭغا قاراپ ، ھەقىقي شېئىرنى بىزنىڭ ئۇلۇغ كلاسسىكلىرىمىز يېزىپ بوپتىكەن دەپ ئويلاپ قالدىم ...
ئۆتكەن يىلى سىنىپتا شېئىر يېزىپ ئولتۇرسام ، ئەدەبىيات مۇئەللىمىمىز كۆرۈپ قالدى . ئۇنىڭدىن يوشۇرۇشقا ئۇلگۇرەلمىدىم ، پەقەت بىر كۇپلېتلا شېئىر ئىدى ، ئۇ قولىغا ئېلىپ ئوقىدى :

دۇنيا كەچكى بازار ھەممە ئالدىراش ،
خېرىدارۇ ساتقۇچى ، دەلاللار ھارغان .

خالتىلار تولمىغان ، ئۇنىڭ ئۇستىگە —
رەستىلەردە ساپلا ساختا مال قالغان !

‹ياخشى ، ناھايىتى ياخشى !— دېدى مۇئەللىم دەسلەپ مېنى ئىلھاملاندۇرۇپ ، ئارقىدىن راست گېپىنى ئېيتتى ،— ئەمما بۇ شېئىرىڭىز تېپتىنچ ، يېيىلىپ ئاققان ئەگىز سۇيىگە ئوخشايدۇ-

كەن، ھېچقانداق دولقۇن يوق. شېئىردا بىرەر دولقۇن، مەۋج بولمىسا، كىشىگە قانداق بەدىئىي زوق بېرەلەيدۇ؟›

مانا شۇ گەپ مېنىڭ شېئىر توغرىسىدا قايتا ئويلىنىشىمغا سەۋەب بولۇپ قالدى! …»

«مىلادىيە 2004 ـ يىل، 23 ـ ئىيۇن.

توۋا، كۆڭۈل، ھېسسىيات مەسىلىسىدە مەن ئۆزۈمنى ناھايىتى چېلىك، گەدەنكەش دەپ بىلەتتىم. لېكىن مۇھەببەت تەڭداشسىز ئىكەن، ئۇ قاتتىق تۆمۈرنى يۇمشىتىپ، مەشۇت يىپقا ئايلاندۇرۇۋېتەلەيدىكەن! ئەمما بەرداشلىق بېرىپ، سىر ساقلاپ ئۆزىنى سەزدۇرمىگەن مۇھەببەت ئەڭ ئېسىل مۇھەببەت بولىدۇ. ياخشى يىگىت سېنىڭ بەختسىزلىكىڭدە دوستلۇقنى ئىپادە قىلسا، بەختلىك چېغىڭدا مىننەت قىلمايدۇ، بۇنداق ياخشىلىق ئۆمۈرۋايەت كىشىنىڭ ئېسىدىن چىقمايدۇ!»

«مىلادىيە 2004 ـ يىل، 26 ـ ئىيۇن.

بۈگۈن كەچ ئۇتۇق بىلەن مۇڭدىشىپ ئولتۇرۇپ، كۆڭلۈم يايراپ قالدى. ئۇ ماڭا قىزىق بىر ھېكايە ئېيتىپ بەردى:

‹بىر ئوغۇل سەكراتتا ياتقان دادىسىدىن دۇئا تەلەپ قىپتۇ. دادا دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ ئوغلىغا مۇنداق دەپتۇ: خۇدايىم ساڭا خوتۇن كىشىدەك غەيرەت، ئېشەكتەك ئەقىل بەرسۇن!

بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئوغۇل دادىسىدىن قاتتىق خاپا بوپتۇ، دادام مېنى قارغىدى، دەپ ئويلاپتۇ. كېيىن بىر دانىشمەن ئۇنىڭغا دادىسىنىڭ ۋەسىيىتىنى يېشىپ بېرىپتۇ:

تۇرمۇشتا، قارىماققا خوتۇن كىشى ئاجىزدەك كۆرۈنسىمۇ، ئەمما ناھايىتى غەيرەتلىك كېلىدۇ، ئۇنىڭ پەرزەنت ئۈچۈن توققۇز ئاي توققۇز كۈن قورساق كۆتۈرگەنلىكى، ۋاقتى توشقاندا ئەڭ ئېغىر تولغاق ئازابىنى تارتىپ، بىر تىرىك جاننى بۇ دۇنياغا

كۆز ئاچقۇزغانلىقى ئۇنىڭ ھەقىقەتەنمۇ تەڭداشسىز غەيرەت - چىدامىلىقلىقىنى كۆرسىتىدۇ ، ئۇنىڭدىن باشقا ، ئەرلەر ئۇچۇن قىيىن ، مۇشكۇل تۇيۇلىدىغان ئىشلارمۇ ئۇلار ئۇچۇن قىيىن تۇيۇلمايدۇ . مەسىلەن ، ئۇلار غەيرەت بىلەن ناتونۇش ئەرلەرنىڭ ، يۇقىرى ياكى تۆۋەن تەبىقىلەرنىڭ ئۆيلىرىگە خوتۇن بولۇپ كىرىپ ، ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ ، ئۇلار بىلەن ئىجىل - ئىناق ئۆتەلەيدۇ ! ئەمدى ئېشەك بولسا ، راستىنىلا ئىنتايىن ئەقىللىق ، ئۇ بىر قېتىم ماڭغان يولىنى بىرنەچچە يىل ئۆتسىمۇ ئۇنتۇمايدۇ ، شۇنداقلا ، بىر قېتىم پۇتى تىقىلغان كۆۋرۈكتىن ئىككىنچى قېتىم زادىلا ئۆتمەيدۇ ! ...

بۇنى ئاڭلىغان ئوغۇل دادىسىغا قايىل بوپتۇ . ›

بۇ ھېكايە چوڭقۇر ئىبرەتلىك ئىدى ، مەن بۇنىڭدىن ئۇتۇق-نىڭ ئاياللارغا بولغان چوڭقۇر ھۆرمىتى بىلەن ھېسداشلىقىنى بىلىۋالدىم ! ... »

«مىلادىيە 2004 - يىل ، 28 - ئىيۇن .

بۈيۈك شائىر گېيوتىنىڭ ‹ئىنسان بولماق — كۈرەشچى بولماقتۇر › دېگەن ھېكمەتلىك سۆزىنى ئوقۇپ ئويلىنىپ قالدىم . دەرۋەقە ، ئىنسان ھايات يولىنىڭ ھەربىر دەقىقىسىدە دۇچ كېلىدىغان كۈتۈلمىگەن تەقدىر - قىسمەتلەردىن ، ھەرخىل سو-ئال - تېپىشماقلاردىن ئاتلاپ ئۆتۈشمۇ ئۆزىگە خاس بىر خىل كۈرەش . ئۇسسۇز قالغاندا سۇ ، ئاچ قالغاندا ئاش ئىزدەشمۇ بىر خىل كۈرەش ؛ مۇھەببەتكە ، ۋىسالغا ، بەختكە ئېرىشىشمۇ بىر خىل جاپالىق كۈرەش . راست ، ئادەم بولۇش ئۈچۈن ھارماي - تالماي كۈرەش قىلىش كېرەك ئىكەن . تەقدىرنى ئادەم ئۆز قولى بىلەن يارىتىدۇ . غايىبتىن بەخت كېلىدۇ دېيىش بىر ئەپسانە !... »

«مىلادىيە 2004 ـ يىل، 3 ـ ئىيۇل.

ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئەل ئۆمرىدە بىرەر قېتىم يۈرىكى پارە ـ پارە بولىدىغان ۋاقتى بولىدىغان ئوخشايدۇ! بۇ ۋاقىت دەل ئۇنىڭ ھەقىقىي مۇھەببەتكە، ھەقىقىي سۆيگۈگە، ھەقىقىي ياخشى كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولغان ۋاقتى بولۇشى مۇمكىن!...

ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن، شۇ كۈنلەردە مېنىڭ نەزىرىمدە، دۇنيا پەقەت ‹ئۇتۇق› دېگەن ئاشۇ نام بىلەن لىپمۇلىپ بولۇپ قالدى. مەن بۇ نامنىڭ گويا ئانا سۈتىگە ئوخشاش ۋۇجۇدۇمغا سىڭىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىۋاتىمەن!

بىر چاغلاردا قايسىبىر كونا ژۇرنالدىن:

‹قولى كۆيسە كىشىنىڭ،
ئوتتىن قاچار يىراققا.
يۈرەك كۆيسە ھەيرانمەن،
يېقىنلىشار نېمىشقا؟!›

دېگەن شېئىرنى ئوقۇپ ئېرەن قىلمىغانىدىم. ئەمدى قارىسام ئۇنىڭدا بىر ھەقىقەت بار ئىكەن. راست، مۇھەببەتتە سەۋەب بولمايدۇ، سەۋەب: يۈرەكتە! پەقەت يۈرەكلا ئۇنى ھېس قىلالايدۇ!...»

«مىلادىيە 2004 ـ يىل، 8 ـ ئىيۇل.

مەن سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى ئىزدەپ تېپىشنى بەك ياخشى كۆرىمەن. چۈنكى، بىزنىڭ تىلىمىز بەكمۇ باي، بەكمۇ ئەۋرىشىم تىل. مەسىلەن، كۈن بىلەن ئاينىڭ بىر تالاي ناملىرى بار. ئالايلى، كۈننى — قۇياش، ئاپتاپ، شەمسى دېگەندەك؛ ئاينى — تولۇن، ھىلال، ماھ، قەمەر دېگەندەك. ئەمما مەن بۇ تىللارنى زادىلا جايىدا ئىشلىتىپ، چوڭقۇر پىكىرلىك شېئىرلار-

www.uyghurkitap.com

نى يازالمايۋاتىمەن . مۇئەللىمنىڭ دېيىشىچە ، ئۇستاز پىردەۋس قۇياشنىڭ مىڭ بىر نامىنى ئاتىغانىكەن . ئاخشام ئۇيقۇم كەلمەي ، خېلى ۋاقىتقىچە ھەپىلىشىپ بىر شېئىر يازدىم :

سەنسىز ياشاش قىيىن ... يالغۇز چاغلاردا ،
سۆزلىرىڭ يۈرەككە بولار دەرمانلار .
سۆيۈلۈپ ئىزتىراپ چەككەن باغلاردا ،
قەلبىمدىن تۆكۈلۈپ قالار ئارمانلار ...

شېئىرنى بەزىلەر : «بىپايان مەنزىل ، بۇ مەنزىلنى پەقەت شائىرنىڭ قەلب كۆزىلا كۆرەلەيدۇ» دەيدىكەن . بەلكىم مېنىڭ قەلب كۆزلىرىم كۆرۈپ يەتكەن پايانسىز مەنزىل شۇ بولسا كې-رەك ! ... »

«مىلادىيە 2004 ـ يىل ، 22 ـ ئىيۇل .
مۇھەببەت ئوتى يۈۋ دېسە ئۆچۈپ كېتىدىغان شام ئەمەس-كەن . ئۇ بەئەينى بىر ھۆكۈمدار ئىكەن ! شۇ كۈنلەردە ئۇتۇق مېنىڭ بارلىقىمنى ئىگىلەپ ئالدى ! مەن پاك مۇھەببەتنى ئاللا-نىڭ ئىنسانلارغا قىلغان قىممەتلىك سوۋغىسى دەپ بىلىمەن . شۇڭا ئۇنى قەدىرلەش كېرەك ، ئۇنى ئادەم قەدىرلەيدۇ ، ئاللەمۇ قەدىرلەيدۇ ، ئۇنىڭ قۇدرىتى چەكسىز ، ئۇ ئۆلۈمنى يېڭىدۇ ، ئۇ تەلەپ قىلىش بىلەن ئەمەس ، بەلكى تەقدىم قىلىش بىلەن ئۇلۇغ ! مەن ئۇتۇقنى سۆيىمەن ، ئۇن ـ تىنۋىشسىز ، يۈرىكىمنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا سۆيىمەن ! مانا بۇ مېنىڭ تۇنجى ، پاك مۇھەب-بىتىم ، مېنىڭ زىننىتىم ، سۆلىتىم . ئۇ تەن ، مەن بولسام روھ ! بۇ روھ ھازىر ئۇنىڭ تېنىدە ماكانلاشتى ، بۇ ماكان مېنىڭ جەننىتىم ، مېنىڭ بەختىم !...
ۋاي خۇدايىمەي ، نېمىلەرنى يېزىپ كەتتىم ـ ھە ! ؟ مانا

يۈزۈممۇ ئوت چاچقاندەك لاۋۇلداپ كەتتى . بىرى كۆرسە نېمىدەپ قالار !؟ ياق ، بۇنى كىم كۆرەتتى ، ھېچكىم كۆرەلمەيدۇ ، بۇ پەقەت ماڭىلا خاس خاتىرە ، بۇ مېنىڭ مەڭگۈلۈك سىرىم ! ... »

«مىلادىيە 2004 ـ يىل ، 3 ـ ئاۋغۇست .

شېكسپىرنىڭ بۇ داڭلىق سۆزىنى ئۆزۈمگە دەستۇر قىلىش ئۈچۈن خاتىرىلەپ قويدۇم : ‹قىز بالىنىڭ ھەممە بايلىقى — ئۇنىڭ نومۇسى . بۇ بايلىق ھەرقانداق مىراستىنمۇ قىممەتلىك !›

شۇنداق تۇرۇقلۇق ، بۈگۈن ھاياجاندا ئۆزۈمنى تۇتالماي مۇھەببەت سارىڭى بولۇپ قېلىشقا تاس قالدىم . مانا بۈگۈن — ئۇنتۇلغۇسىز ئۈچىنچى ئاۋغۇست ئۇتۇقنىڭ سۆيگۈ خېتىنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ ، سۆيگۈ شارابىنى ئىچكەندەك بولدۇم . شۇ ھامان ئېسىمگە خىسراۋ گەنجەۋىنىڭ بىر كۇپلېت ئىسىل شېئىرى كېلىپ قالدى :

‹ئىشق مۇنبىرىگە چىققان چاغدا بىز ،
ئىشقتىن باشقا سۆز بىلمىدۇق ھەرگىز .
بىزنىڭ بۇ مەنزىلگە ئاياغ قويمىسۇن ،
ئىشق بىلەن يانمىغان يۈركى ھېسسىز !›

مۇھەببەت ئادەمدە روھ پەيدا قىلىدىكەن ، روھ بولسا ئادەم تېنىدە نۇر پەيدا قىلىدىكەن ، بۇ نۇر ناھايىتى خاسىيەتلىك ئىكەن !

روھىي دۇنيايىم داۋالغۇپ كەچكىچە تىنچلىنالمىدىم ، پەقەت يۈرەك قېتىمىدىن ئۇرغۇپ چىققان بىر كۇپلېت شېئىرنى يازغاندىن كېيىنلا كۆڭلۈم جايىغا چۈشتى :

www.uyghurkitap.com

بىر خېتىڭنى يۈز مەرتە ئوقۇپ ،
يۈز قېتىم كۆكسۈمگە باسقىنىم ، بۇ راست .
گاھ ئۇزاق يۇلتۇزغا نىگاھىم تىكىپ ،
سېغىنىشتىن ئەندىكىپ قويىمەن خالاس !

ئەمما بۇ ئۆزۈمگە — پەقەت ئۆزۈمگىلا خاس پىنھانە تۇيغۇ ! دۇنيادا ئەڭ مۇقەددەس ، ئەڭ ئېسىل نەرسىلەر ئەڭ مۇستەھكەم ، ئەڭ پىنھان يەرلەردە ساقلىنىدۇ . مۇھەببەتمۇ شۇنداق ! مەن ئۇتۇقنىڭ سۆيگۈ لەززىتىگە ئەمەس ، بەلكى سۆيگۈ ئازابىغا بەر-داشلىق بېرەلىشىنى ئارزۇ قىلىمەن ! ...»

ئۇتۇق خاتىرىنى ئوقۇپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە توختاپ قال-دى .

3 - ئاۋغۇست ئۇنىڭ ئۇچۇنمۇ ئاجايىپ ئۇنتۇلغۇسىز ھەم ئازابلىق كۈن بولغانىدى . شۇ كۈنى ئۇ بىر نەرسىگە تەن بەردى ، ئۆز ۋاقتىدا يۇتۇن - سۈرۈك بىر دادىدىن مەڭگۈ ئايرىلىپ قېلىشقا تاس قالغان بۇ كاچ تەلەي قىزغا نىسبەتەن كۆڭلىدە پەيدا بولغان ھېسداشلىق ، ئېچىنىش ۋە رەھىم - شەپقەت ئورنىنى مۇھەببەت دەپ ئاتالمىش نازۇك بىر تۇيغۇنىڭ ئىگىلەشكە باشلى-غىنىنى ئۇ خېلى ۋاقىتلارغىچە سەزمەي يۈرگەنىدى . مانا بۈگۈن ئۇن نەچچە كۈن ئۆتۈۋېدى ، ئۇ خىسلەتنى خېلىدىن بېرى چىن دىلىدىن سۆيۈپ قالغىنىغا ئىقرار بولدى . يالغۇز قالغان پەيتلىرى-دە قۇلاقلىرىغا قىزنىڭ يېقىملىق ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇرىدىغان ، كۆزىگە ئۇنىڭ بىغۇبار ئوتلۇق كۆزلىرى قاراپ تۇرىدىغان ، ئوڭدى-دىمۇ ، چۈشىدىمۇ ئۇنى سېغىنىدىغان بولۇپ قالغانىدى . ئۇ دۇن-ياغا كېلىپ ، تۇنجى مەرتىۋە پاك ۋە پىنھان مۇھەببەتنىڭ ئادەم-لەرگە ئاللا تەرىپىدىن بەخش ئېتىلگەن ئۇلۇغ نېمەت ئىكەنلىكى-نى ، شۇڭا ئۇنى قەدىرلىمەي قولدىن بېرىپ قويسا ، بىر ئۆمۈر

ھەسرەت ـ نادامەتتە ئۆتىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتكەندى .
قايسىبىر يازغۇچى : «قۇشلارنىڭمۇ ئەركىكى سايرايدۇ» دېگەندەكەن . ئۇ يىگىت تۇرۇپ ، خىسلەتتەك ئۇياتچان ، نازۇك ، شەرمـھايالىق قىزنىڭ ئالدىن ئېغىز ئېچىشىنى كۈتسۇنمۇ؟!...
شۇڭا ئۇ ، ئاخىر 3 ـ ئاۋغۇست كۈنى كەچتە يۈرىكىدىن يېرىپ چىققان سەمىمىي سۆزلەرنى تىزىپ ، بىر پارچە سۆيگۇ خېتى يازغان ۋە خەتنىڭ ئاخىرىنى مۇنداق بىر كۇپلېت ئەنئەنىۋى شېئىر بىلەن چۈشۈرگەنىدى :

«قاشلىرى ئىننا پەتەھنا ،
كۆزلىرى زىرۇ زەبەر .
ئىشقىڭىزدا مەن يۈرۈيمەن ،
سىز يۈرۈيسىز بىخەۋەر .»

ئۇلار كەچتە ئۇچراشتى . بۇ قېتىم گۈللۈكتە ئەمەس ، بەلكى دوختۇرخانىنىڭ ئالدىدىكى تورتخانىدا تاتلىق يېمەكلىكلەر بىلەن قەھۋە ئىچكەچ پاراڭلاشتى .
بۇگۈن خىسلەتنىڭ روھى شاد ، كۆزلىرىدە سۆيگۈ ئۇچقۇنلىرى چاقنايتتى . ئۇتۇق قىزغا ئۇزاق تىكىلىپ ئولتۇردى ، ئاشۇ يېقىملىق ، تەبىئىي جىلۋە ، ئاشۇ سۇزۇك ، خۇمارلاشقان جان ئالغۇچى كۆزلەر ئۇنى ھالىدىن كەتكۈزدى .
ئۇنىڭ كۆزلىرى... قىزنىڭ كۆزلىرى شۇنداق چىرايلىق ، شۇنداق بىغۇبار ، رايىشلىق بىلەن باقاتتىكى ، يۈرىكىنى سۇغۇرۇپ ئېلىۋاتقانغا ئوخشايتتى .
ئۇتۇق ئۆزىنى شۇنداق گۈزەل ، خۇشروي ۋە بەركامال قىزغا ئۇچراشتۇرغان تەقدىرگە تەشەككۇر ئېيتقىنىچە ، يارىنىڭ لالەرەڭ ياڭاقلىرىغا ، گىجەك زۇلپى چاچلىرىغا تويماي قاراپ ئولتۇراتتى ...

بۇگۇنكى پاراڭ تېمىسى كۆپرەك خىسلەتنىڭ دادىسى ئابدۇ-سەمەرنىڭ كېسەللىك ئەھۋالى ئۈستىدە بولدى .

— دادام ياخشى بولۇپ قالدى ،— دېدى خىسلەت مىننەتدار-لىق تۇيغۇسى بىلەن ،— پۈتۈن ئائىلىدىكىلەر سىزگە رەھمەت ئېيتىمىز . ياخشى داۋالاپ ، ئوبدان پەرۋىش قىلدىڭىز ! …

— ئەگەر دادىڭىزنىڭ ئىشىدا ،— دېدى ئۆتكۈر تەۋەززۇ بىلەن گەپلىرىنى ئەمرىمەرۇپقا كەلتۈرۈپ ،— پېقىرنىڭ جىندەك-كىنە كەمتىرانە مېھنىتىم سىڭگەن بولسا ، سىز ئەزىز دوست-بۇرادەرلىرىم ئالدىدا يۈزۈم يورۇق ، ۋىجدانىم پاك دەپ بىلىمەن ! …

ئۆتكۈرنىڭ گەپ ئۇرامى ، تەلەپپۇزى ۋە ھەرىكىتىگە قاراپ ، خىسلەت كۈلۈپ سالدى ، كۈلگەندىمۇ نازاكەت بىلەن يېقىملىق ھەم چىرايلىق كۈلدى .

— ئۆتكۈر ، سىزنىڭچە دادامنى بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ياتاقتىن چىقارساق بولارمۇ ؟ — سورىدى خىسلەت كۈلكىسىنى توختىتىپ .

— مېنىڭچە بولىدۇ ، — دېدى ئۆتكۈر ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى چۈشىنىپ ،— دېسەم - دېمىسەم ، تاماقتىن قىينىلىپ قالدى ، ئۆيدە ئوبدانراق كۈتۈنەلەيدۇ ئەمەسمۇ ؟

— ئۇنداقتا ، سىز… ، — خىسلەت كۆزىنى ئەپقېچىپ ، بىر خىل ئوڭايسىزلىق ئىچىدە سورىدى ، — ئانچە - مۇنچە يوقلاپ تۇرارسىزمۇ ؟

— ئەگەر سىز خالىسىڭىزلا… ، — دېدى ئۆتكۈر دەرھال ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ ،— پات - پات كىرىمەن ، ھەتتا ئېڭىقلىرد-نى ئۆزۈم يەڭگۈشلەپ قويىمەن .

— رەھمەت !

— ئەرزىمەيدۇ !

ئۇلار خوشلىشىدىغان چاغدا ، ئۆتكۈر ناھايىتى چاققانلىق بى-

لەن خەتنى خىسلەتنىڭ ئالقىنىغا تۇتقۇزۇپ قويدى ، خىسلەتمۇ بىر نەرسىنى سەزگەندەك خەتنى ئاۋايلاپ يانچۇقىغا سېلىپ ، يەرگە قارىغىنىچە كېتىپ قالدى .

خىسلەت كەچتە خالىي پۇرسەتنى تېپىپ ، دوختۇرخانا مەيدا-نىدىكى چىراغنىڭ يورۇقىدا خەتنى ئوقۇدى . بىر كۆڭۈلنىڭ ئىزهارى بولغان بۇ خەت ئۆزىنىڭ ناهايىتى سەممىمىي ، قىزغىن ۋە ئاق كۆڭۈللۈكى بىلەن ئادەمنى ئۆزىگە رام قىلاتتى . خەت خىسلەتنى هاياجانلاندۇردى ، هاياجاندىن قوللىرى تىترەپ ، يۈرى-كى قاتتىق سوقۇپ كەتتى . دېمىسىمۇ ، مۇھەببەتكە ئەمدىلا كۆز ئېچىۋاتقان مەسۇم قىزنىڭ تۇنجى قېتىم ئۆزى ھۆرمەتلەيدىغان ، چىن دىلىدىن ياقتۇرۇپ قالغان بىر يىگىتتىن تۇيۇقسىز سۆيگۈ خېتى تاپشۇرۇۋېلىپ ئالغان چاغدىكى كۆڭلى ئاجايىپ سېھىرلىك ھېس - تۇيغۇلارغا چۆمىدۇ ، خۇددى تىپتىنچ تۇرغان تىنىق كۆلگە بىر پارچە ئېغىر تاش چۈشكەندەك داۋالغۇپ ، تەبىئىي ھالدا تىنچلىنالمايدۇ ... ئۇتۇقنىڭ خېتىدىكى سۆيگۈ سۆزلىرى قىز قەلبىدە يېنىك ، سەلكىن بىر دولقۇن پەيدا قىلدى ، ئۇ تۇنجى قېتىم ئۆزىدە بىر خىل تەشنالىق تۇيغۇسىنىڭ ئىچ - ئىچىدىن لەپ ئۆرۈپ كۆتۈرۈلۈۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى . دەرۋەقە ، مۇ-ھەببەت بىر خىل سەۋدايىلىق ، بىر خىل بېسىلغۇسىز مەپتۇن-لۇق ! ئۇنىڭ ئالدىدا شاھمۇ ، گادايمۇ ئوخشاش . خىسراۋنىڭ زەر لىباسى بىلەن پەرھاتنىڭ ئەسكى جەندىسى تەڭ قىممەتتە !...

بىرنەچچە كۈن تېزلا ئۆتۈپ كەتتى . ئابدۇسەمەرمۇ كېسەلخا-نىدىن چىقىدىغان بولدى . شۇ كۈنىنىڭ ئالدىنقى كېچىسى ئۇتۇق بىلەن خىسلەت دوختۇرخانا گۈللۈكىنىڭ شىپاڭىدا ئۇچراشتى . ئاي قاراڭغۇسى بولسىمۇ ، ئاسماننى يۇلتۇزلار قاپلىغانىدى ، ئۇلار گويا بىر پارچە قارا دۇخاۋىغا قادالغان گۆھەرلەردەك يالتىراپ كۆزنى چاقاتتى . گىرىمسەن نۇرغا چۆمۈلگەن خىيابان گۈللۈك ئىچىدىكى گۈل - چېچەكلەرنىڭ خۇش پۇراقلىرى

ئاڭقىپ تۇراتتى...
قاراڭغۇلۇق ۋە جىمجىتلىق ، كائىنات سەلتەنىتىگە ھۆكۈم-
ران پەقەت يۇلتۇزلار بىلەن گۈل - گىياھلار ئىدى .
تەبىئەتنىڭ ھەممىتىمۇ ياكى ئۇتۇقتىكى سۆيگۈ تەشنالىقى-
مۇ ، ئىشقىلىپ بۇگۈن ئۇ خېلى يۈرەكلىك ، جۈرئەتلىك ۋە
ھەرىكەتچان بولۇپ قالغانىدى . ئۇ دەسلەپ خىسلەتنىڭ ئىسسىق ،
نازۇك قوللىرىنى تۇتتى ، ئالىقىنىغا ئېلىپ سىلىدى ، خىسلەت-
نىڭ قولى يۇمران ، سىلىق — بەئەينى بىلىقتا ئوخشاش سىلىق ،
ئەمما ئىسسىق ئىدى ، كېيىن ئۇنىڭ ئەۋرىشىم بىلىدىن تۇتۇپ ،
ئاستا ئۆزىگە تارتتى ، خىسلەت بەئەينى بىر نەرسىدىن ئۈركۈگەن-
دەك ئەندىكتى ، ئاجىز قارشىلىق قىلدى ، ئەمما ئۇلگۈرەلمىدى ،
ئۇتۇق ئۇنىڭ پېشانىسى ، كۆزى ۋە يۈزىگە سۆيۈشكە باشلىغانىدى .
شۇ تاپتا ئۇتۇق كېچە - كۈندۈز خىيال قىلغان بۇ ئوتلۇق سۆيگۈ
لەززىتىدىن پۈتۈنلەي مەست بولغانىدى . خىسلەت ھاياجاندىن ،
ئۇيۇلۇشتىن دىر - دىر تىترەيتتى ، يۈرىكى دۈپۈلدەپ ئۇرغانلىقى-
تىن پۈتۈن ۋۇجۇدى لەرزىگە كەلگەنىدى ...
ئۇ خېلىدىن كېيىن ئۇتۇقنىڭ باغرىدىن چىقىپ ، ئۆزىنى
باسالماي بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى ، لېكىن لەۋلىرىدىن تەبەسسۇم
ئېرىمىگەنىدى . بۇ — ئۇياتچان ، تارتىنچاق بىر قىزنىڭ تۇنجى
قېتىملىق سۆيگۈ يىغىسى ئىدى !...
ئەتىسى ئابدۇسەمەر كېسەلخانىدىن چىقتى . ئۇتۇق ئۇلارنى
ئۇزىتىپ دوختۇرخانىنىڭ دەرۋازىسىغىچە كەلدى . خوشلىشىدى-
غان چاغدا ، ئۇ ئابدۇسەمەرگە تاپىلاپ :
— يەنە بىر مەزگىل ئورۇن تۇتۇپ ياتمىسىلىرى بولمايدۇ ،
مەن پات - پات كىرىپ تېڭىقىنى يەڭگۈشلەپ تۇرىمەن ،
يېمەك - ئىچمەكتىكى پەرھىزگە دىققەت قىلسىلا ، بولۇپمۇ پى-
ياز ، قېتىق دېگەندەك نەرسىلەرنى ۋاقتىنچە ئىستېمال قىلىشقا
بولمايدۇ ،— دېدى ۋە خىسلەت بىلەن كۆز ئىشارىسى ئارقىلىق

www.uyghurkitap.com

بولسىمۇ خوشلاشماقچى بولۇۋىدى ، ئەمما خىسلەت ئۇنىڭغا زادىلا ئۇدۇل قارىمىدى ، بىر ئاماللاپ ئۇنىڭدىن كۆزىنى قاچۇرۇپ تۇراتتى . بۇ هال ئۇتۇقتا دەسلەپ بىرئاز هار كەلدى ، كېيىن ئۆزىنىڭ ئاخشامقى «قىلىقسىز» لىقىنى ئېسىگە ئېلىپ «ئېهتىمال خىجىللىقتىن قارىيالمايۋاتسا كېرەك» دەپ ، يەنە ئۆزىگە تەسەللى بەردى .

بىر هەپتە ئۆتتى ، سېغىنىشقا تولغان بۇ بىر هەپتە ئۇتۇق ئۈچۈن تولىمۇ ئۇزاق ۋە ئازابلىق بىلىندى . بۇ ئارىلىقتا ئۇ ئابدۇسەمەرنىڭ ئەهۋالىنى سوراپ ئىككى قېتىم تېلېفون بەرگەن بولسىمۇ ، هەر ئىككى قېتىمدا خىسلەت بىلەن سۆزلىشىش ئىمكانىيىتى بولمىدى ، خىسلەتمۇ ئۇنىڭغا تېلېفون قىلمىدى . ئەڭ يامىنى ، مۇشۇ ۋاقىتقىچە ئۇنىڭ يازغان سۆيگۈ خېتىنىڭ جاۋابسىز قېلىۋاتقانلىقى ئىدى . ئۇتۇقنىڭ بۇنداق كۈتۈلمىگەن ئاقىۋەتنى كۆرۈپ ئېسى ئاغدى . ئۇ هەمىشە خىسلەت بىلەن بىللە بولغان چاغلىرىدا دۇنيانىڭ هەممە غەم ـ غۇسسە ، تەشۋىشلىرىنى تامام ئۇنتۇپ ، ئۇنىڭ ئوتلۇق باغرىغا سىڭىپ كېتەتتى . مانا ئەمدى بۇ غەم ـ غۇسسە ، تەشۋىش دېگەنلەر ئۇنى كۆتۈرۈپ قوپقۇسىز هالدا باستى . بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ، ئۇ تېخىچە يەڭگۈشلەش باهانىسىدە خىسلەتنىڭ ئۆيىگە كىردى ، ئابدۇسەمەر بىلەن توقاچخان خۇشاللىقىدا پايپېتەك بولۇشۇپ كەتتى ، ئەمما خىسلەت ئۇنى كۆرۈپلا ۋىللىدە قىزىرىۋىدى ، گويا يۈزىگە قان چاچقاندەك بولۇپ كەتتى . بۈگۈن ئۇتۇقنىڭ ئۇنىڭ بىلەن كۆپرەك بىللە بولغۇسى ، مۇڭداشقۇسى بار ئىدى ، ئۇنىڭ بىر ئېغىز گېپىگە تەشنا هەم تەقەززا ئىدى ، ئۇ نېمىلا بولمىسۇن قىزنىڭ قەلبىگە ئىشىنەتتى . مانا بۈگۈن شۇ ئىشەنچ ۋە تەقەززالىقنىڭ هەممىسى ئايان بولۇشى ، هەل قىلىنىشى كېرەك ئىدى . ئەگەر ئۇ رەت قىلىپ قالسىچۇ ؟ ! قانداق دەهشەت ـ هە ! ؟ …

قېرىشقاندەك ، خىسلەت بۈگۈنمۇ قويرۇق تۇتقۇزمىدى ،

ئانامغا ياردەملىشىمەن دەپ ئاشخانىغا كىرىۋېلىپ چىقمىدى، ئاندا ـ ساندا چىققان ۋاقتىدىمۇ ئۇتۇققا يەر ئاستىدىن قاراپ، ئۇ ياخشى كۆرىدىغان ئوتلۇق نىگاھى بىلەن چىرايلىق تەبەسسۇملىرىنى يوشۇردى. ئۇتۇق ھەر ھالدا بۇنىمۇ توغرا چۈشەندى، ئۇياتچان قىز دادىسى بىلەن ئانىسى ئالدىدا ئۆزىنى ئايىدى، ھېسسىياتىنى يوشۇردى، دەپ بىلدى. ئەمما توپتوغرا يېرىم كۈن ئولتۇرۇپ، كەچتە قايتىدىغان چاغدا چوقۇم بىرەر جاۋابقا ئېرىشىمەن، دەپ ئۈمىدلەنگەن ئۇتۇقنىڭ خىياللىرى يەنە كۆپۈككە ئايلىنىپ كەتتى. بۇ قېتىم ئۇنىڭ قەلبىنى غۇۋا، چۈشىنىكسىز بىر ئازاب قاپلىۋالغانىدى. ئۇ، بېشىغا يوپۇرۇلۇپ كەلگەن چىداپ بولماس بۇ ئازابقا، داۋاسىز بۇ دەردكە مىت قىلماستىن بەرداشلىق بېرىپ كېلىۋاتاتتى. بۇ خۇددى شائىرلار ئېيتقان:

«ئەي گۈل، ھەمسۆھبىتىڭ تىكەنلەردۇر،
نەھات ئۆزۈڭ ئىختىيار ئەتتىڭ!»

دېگەن ھېكمەتكە ئوخشاپ كېتەتتى. ئەمما، ئۇتۇقنىڭ سۆيگۈ خېتى ئاخىرقى ھېسابتا جاۋابسىز قالمىدى. شۇغىنىسى، ئۇ جاۋابقا ئېرىشكەندە، ئۇنىڭ ئازابى بۇرۇنقىدىن نەچچە ھەسسە كۈچىيىپ كەتتى. بۇ ئىككىسىنىڭ سۆيگۈ ـ مۇھەببىتى گەرچە تېخى پەرھات ـ شېرىن، لەيلى ـ مەجنۇن، تاھىر ـ زۆھرەلەرنىڭ ئاشىق ـ مەشۇقلۇقىدەك جاھانغا يېيىلمىغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ قەلبىدە بۇ مۇھەببەت تولىمۇ قەدىرلىك، تولىمۇ مۇقەددەس ۋە پىنھان ئىدى. ئۇلار ھەر ئىككىسى ئۆزلىرىنى ئاشۇ ئالىيجاناب سۆيگۈ ساھىبلىرى قاتارىدا ھېس قىلىشاتتى. لېكىن، بۈگۈن بۇ رەھىمسىز تەقدىر خۇددى پەرھاتنى شېرىندىن، لەيلىنى مەجنۇندىن، تاھىرنى زۆھرەدىن ئايرىغاندەك، بۇ ئىككىسىنىمۇ تۇيۇقسىز ئايرىۋەتتى. بۇ خۇددى بىر جۈپ ئەركىن كەپتەرنى

پەرۋاز قىلىش ئالدىدا قاناتلىرىنى قايرىپ ، ھالاك قىلماقچى بولـ-
غاندەك مۆدھىش ئىش بولدى ···

*　　　　　　*

خاتىرىنىڭ ئەنە شۇ بۆلىكىنى ئوقۇپ بولغان ئۇتۇقنىڭ قەلـ-
بى شۇ تاپتا گويا نۇردىن مەي ئىچىپ كەيپ بولغاندەك خۇشخۇي ،
مۇلايىم ۋە ھوشيار ئىدى . ئۇ ، شۇنداق ئويلىدى : خاتىرىنىڭ بۇ
يەرلىرى ھەرگىزمۇ باشقا بىرىنىڭ ئوقۇشى ئۈچۈن يېزىلمىغان ،
بەلكى كۆڭۈلنى بوشىتىش ئۈچۈن يېزىلغان . خىسلەت ئۇنىڭغا
ئۆزىنىڭ شاد ـ خۇراملىقى بىلەن غەم ـ قايغۇلىرىنى تۆككەن ،
تونجى سۆيگۈ ـ مۇھەببەت ئىسكەنجىسىدە قالغاندا ، ئۇنىڭدىن
نىجاتلىق ئىزدىگەن ··· قىزنىڭ قەلبىگە نۇر بولۇپ كىرگەن
تۇيغۇ ، قاراڭغۇ دىلنى يورۇتقان ئاپتاپ — ئەنە شۇ تونجى مۇھەبـ-
بەت بولغان ، بۇ مۇھەببەت ئۇنىڭ يۈرەك قېتىدىن شېئىر بولۇپ
چىققان ، بۇ شېئىرلار ئۇنىڭ پىنھان قەلبىنىڭ تىترىشى ، قەلب
بۇلاقلىرىدا نامايان بولغان ئىشق ئىزتىراپلىرى !··· شۇڭا ئۇ ،
بۇلاق سۈيىدەك تىنىــق ، يېقىملىــق ، باھار تاشقىنلىرىــدەك
شارقىراق !···
تون نىسپى بولاي دەپ قالغان بولسىمۇ ، ئۇتۇق تېخى ئويغاق
ئىدى . قولىدىكى خاتىرە ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى چۇلغاپ ئالغانـ-
دى . ئۇ ، مۇزدەك بىر ئىستاكان چاينى ئىچىۋېتىپ ، خاتىرىنى
يەنە ئوقۇشقا باشلىدى :

«مىلادىيە 2004 ـ يىل ، 9 ـ ئاۋغۇست .
غەلىتە چۈش كۆردۈم . تويىمىز بولۇۋاتقانمىش··· يېنىمدا
ئۇتۇق ئولتۇرغانمىش ، ئەگنىمدە ئەت رەڭ كاستۇم ، ئالىبالداق
گالىستۇك . قاپقارا چاچلىرى پارقىراپ تۇرىدۇ··· نىمىشقىدۇر

www.uyghurkitap.com

ئىنچىكە بۇرۇت قويۇۋالغانمىش… تويغا ساپلا ئاقساقال قېرىلار ، ئاقۋاش موماي‍لار كەلگەنمىش ، ھەممىسى دېگۈدەك بىگانە ئادەملەر… ئۇتۇقنى قولىدىن تۇتۇپ يېنىمغا تارتسام ، يېقىن كەلمەسمىش ، بىر چاغدا قارىسام ، يېنىمدا ھېچكىم يوقمىش ، ئۆزۈم يالغۇز قاپتىمەن…

ۋۇجۇدۇم تىترەپ ئويغاندىم . ئىسسىق ، دىمىق ئىدى . خېلىغىچە ئۆزۈمنىڭ نەدىلىكىنى بىلەلمەي گاراڭ بولۇپ ياتتىم … ئاخىر دېرىزىدىن قاراپ ، ھويلىدىكى گۈللەرنى تونۇدۇم . ھەممە يەر قاراڭغۇ ، جىمجىت ، سۇرلۇك بىلىندى … يۈرىكىم سىقىلىپ داد سېلىپ يىغلىغۇم كەلدى ، ئەمما نېمە ئۈچۈندۇر يىغلىيالمىدىم ، ئىچ - ئىچىمدىن ئېتىلىپ كەلگەن پەرياد تامىقىمغا چاپلىشىپ قالغانغا ئوخشايتتى . توۋا ، نېمىدېگەن كۆڭۈلسىز چۈش بۇ ! ؟ توي دېگەن تويدەك بولمامدۇ ! ؟ مەن ئۇتۇققا ئۆزۈمنى ئاتىغان ، ئۇنىڭ بىلەن بىر ئۆمۈر بەختلىك ئۆتۈشكە ئەھدە قىلغان تۇرسام ! …

ئۇيقۇم قاچتى ، شېئىر يېزىپ ، ئىچىمدىكى دەرد - ھەسرىتىم بىلەن سېغىنىشلىرىمنى باسماقچى بولدۇم . بۇنداق چاغدا شېئىرىي ئىلھاممۇ كۆزى ئېچىلغان بۇلاقتەك بۇلدۇقلاپ تۇرىدىكەن :

مەن سېنى خۇداغا تاپشۇردۇم ، جېنىم ،
سەۋر - تاقەت بەرسۇن كۆڭلۈڭگە خۇدا .
پاناھىدا ئاسراپ ھىجران تۈنلىرى ،
نۇرلۇق ئۈمىدلەردىن قىلمىسۇن جۇدا ! … »

«مىلادىيە 2004 - يىل ، 12 - ئاۋغۇست .

بۈگۈن تاڭ يورۇماستا ئويغىنىپ كەتتىم . خىيالىمغا ئالىي مەكتەپ كىرىۋالدى . ئىمتىھاندىن ئۆتەلەرمەنمۇ ؟ ئۆزۈم سۆيگەن

كەسپتە ئوقۇيالارمەنمۇ؟! ئەگەر بار الماي قالسامچۇ؟! ...
بۇ سوئاللار ھالىمنى قويمىدى. ئەگەر ئىمتىھاندىن ئۆتەل-مەي قالسام، ئاتا - ئانامغا قانداق يۈز كېلىمەن؟ ئۆزۈمگە قانداق يۈز كېلىمەن؟! مېنىڭ تولۇق ئوتتۇرىدىكى نەچچە يىللىق ھاياتىم بىھۇدە ئۆتكەن بولامدۇ؟! ... ياق - ياق، مۇمكىن ئەمەس! مەن چوقۇم ئۆتىمەن، ئۆزۈم سۆيگەن كەسپتە ئوقۇيمەن. ئاتا-ئانامنى رازى قىلىمەن، ئۇلارنى ھەرگىز نائۇمىد قىلمايمەن! ئۆتكەندە ئۇتۇقمۇ مېنىڭ ئالىي مەكتەپتە خاتىرجەم ئوقۇشۇمغا ئىلھام ۋە مەدەت بەردى، ئۇنىڭ شۇ كۈنى ئېيتقان چوڭقۇر مەنىلىك سۆزلىرى ھېلىمۇ يۈرىكىمدە ساقلاقلىق: ‹خىسلەت، ئويلاپ بېقىڭە، بىز قاچانغىچە ئەبۇ نەسر كاساننىڭ بۆشۈكىدە ئەللەيلىنىپ يېتىۋېرىمىز؟! بىز زاماندىن بەكمۇ ئارقىدا قېلىۋا-تىمىز، ئىلغار پەن - تېخنىكىدا، ئۆتكۈر پەنلەردە ئۇزۇپ چىققان قانچىلىك ئادىمىمىز بار؟! ھەممىسىگە ئۆزىمىز ئەيىبلىك. چۈن-كى، ئۆزاقتىن بېرى سەللىگە ئېتىبار قىلدۇق، ئەمما ئاشۇ سەللىنى ئورايدىغان كاللىنى ئۇنتۇدۇق، كاللىنى ئىلىم - پەن بىلەن بېزەشنى ئۇنتۇدۇق! نەتىجىدە، نادانلىق پاتقىقىغا، غەپلەت ئۆيقۇسىغا پاتتۇق! ...› ئۇتۇق ھەقلىق، ئۇ توغرا دەيدۇ، بۇ دۇنيادا نادانلىقتىنمۇ ئارتۇق جاھالەت بارمۇ؟! ئەقىللىق ئاتا - بوۋىلىرىمىزمۇ: ‹ئالىم بولساڭ ئالەم سېنىڭكى›، دېگەن ھېكمەت-نى قالدۇرغان!...
مەن ناشتىدىن كېيىن مەكتەپكە ماڭدىم، بىرەر خەۋەر بو-لۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس. ئۆيگە خۇش خەۋەر ئېلىپ كىرەرمەن، ئىلاھىم! ...»

خىسلەتنىڭ كۈندىلىك خاتىرىسى مانا شۇ يەردە ئاخىرلاشتى. ئۇتۇق بىرنەچچە كۈنگىچە، ئوقۇغان خاتىرىنىڭ تەسىرىدىن قۇتۇ-لالمىدى، خاتىرە ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى چۇلغاپ ئالغانىدى، ئۇ

تىنىمسىز ھالدا خاتىرىدىن ئېسىدە قالغان پارچىلارنى تەكرارلايتـ-
تى ، ئۇلارنىڭ مېغىزىنى چاقاتتى ، مەنىسىنىڭ تېگىگە يېتىشكە
ئۇرۇناتتى ، ئويلايتتى . نەزىرىدە ، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئىلگىرى
قەيەردىدۇر ئوقۇغاندەك ، شۇنىڭدىن بېرى ئۇنىڭغا ئازاب بەرگەن ،
ئۇنى قىينىغان ، ئۇنى ئىنتىزار قىلىپ سېغىندۇرغان ۋە ئۇنى
ناھايىتى چۆچۈتكەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى مانا شۇ ئۆزى ئوقۇ-
غان خاتىرىنىڭ ئىچىدە يېزىلغانىدى .

ئۇ خاتىرىدىكى مۇنۇ سۆزلەرنى يادلىۋالغانىدى :

«سىزنىڭ ئالدىڭىزدا مېنىڭ بىرلا گۇناھىم بار ، ئۇتۇق :
مەن سىزنى سۆيىمەن ! سىزدەك قابىل ، پەزىلەت ئىگىسىنى سۆيـ-
مەي بولامدۇ ؟ ! مېنىڭ سۆزلىرىمنى قانداقتۇر ھەۋەس ، قىزىـ-
قىش ، ئۇچقۇر ھېسسىيات ياكى قانداقتۇر ساغلام بولمىغان
ئەقلىنىڭ ساغلام بولمىغان تۇيغۇلىرىمىكىن دەپ ئويلاپ قالماڭ !
سىز مەن ئۈچۈن بىر نۇر — دىلىمنى ، قەلبىمنى ۋە پۈتۈن
ياشلىق باھارىمنى يورۇتقان بىر نۇر ! كۆز ئالدىمدا ھەممىدىن
بۈيۈك ، ھەممىدىن يۈكسەكلىكتە تۇرىدىغان نۇرلۇق بىر
سىيما !... »

ئۇتۇقنىڭ نەزىرىدە ، خىسلەتنىڭ خاتىرىسىدىكى بۇنداق يۈ-
رەك سۆزلىرى بىلەن بىرنەچچە كۇپلېت ئېسىل شېئىرلىرى
ھاياتنى ، مۇھەببەتنى ۋە ئۆزىنى - ئۆزى چۈشىنىشكە ئىنتىلگەن
ئىنسان روھىنىڭ يارقىن ناخشىسى ئىدى . بۇ ئاددىي ، ئەمما
سەممىي شېئىرلارنىڭ باغرىغا سىڭگەن پىكىرلەر چەشمىسى
ئادەمنى ۋاپاغا ، ساداقەتكە ، شادلىققا ۋە ھاياجانغا چارلايتتى !...

4

ئۇتۇق خىسلەتنىڭ كۈندىلىك خاتىرىسىدىن ئۇنىڭ شۇ
كۈنى — 12 - ئاۋغۇست ئەتىگەندە مەكتەپكە كېتىپ ، شۇ كەتكەنـ-

چە قايتىپ كەلمىگەنلىكىنى بىلدى . شۇغىنىسى ، خاتىرىدىن ئۇنىڭ يوقاپ كېتىشىگە سەۋەب بولغۇدەك بىرەر يىپ ئۇچى چىقمىدى . ئۇتۇقنىڭ نەزىرىدە ، بۇنداق يوقاپ كېتىش تولىمۇ سىرلىق ھەم قورقۇنچلۇق ئىدى…

مانا بۈگۈن ئۇنىڭ ئىز - دېرەكسىز يۈرگىنىگە ئون ئۈچ كۈن بولدى . ئەمدى ئۇنىڭ دېرىكىنى قىلىپ ئىزدىمىسە بولمايتى . ئۇنداق بولسا كىم ئىزدەيدۇ ؟ دادىسى ئورۇن تۇتۇپ ياتىدۇ ، ئانىسى بولسا ، شەھەرنىڭ سىرتىغا چىقىپ باقمىغان مەستۇرە ئايال ، ئۇكىسى بولسا ، ئەمدى ئون ئىككى ياشقا كىرگەن سەبىي بالا ! …

ئۇتۇق تەبىئىي ھالدا ، بۇ مۇشكۇل ۋەزىپىنىڭ ئۆز زىممىسىگە چۈشۈۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى . ئۇتۇق بىر ھەقىقەتنى : جاپا چەكمىگەن ئاشىقنىڭ ھەرگىزمۇ مەشۇق ۋەسلىگە مۇيەسسەر بولالمايدىغانلىقىنى ياخشى بىلەتتى . ئۇتۇق ئۈچۈن پەقەت خىسلەتنىڭ ۋەسلىلا يەككە - يېگانە ھاياتىي مەسلەككە ئايلانغان ، تۇرمۇشنىڭ ھۇزۇر - ھالاۋىتى ، ئەمىن - ئەركىنلىكى پەقەت ۋە پەقەت ئۇشبۇ مەسلەككە ئالاقىدار بولۇپ قالغانىدى . تەقدىرمۇ ئۇتۇقنى گويا ئەقلىدىن ئازدۇرۇش ، يا بولمىسا بۇ پانىي دۇنيانىڭ قىل كۆۋرۈكىدىن ئۆتكۈزۈپ سىناش نىيىتىدە مۇشۇنداق گۈزەل ، پەرىشتە سۈپەت قىزغا ئۇچراشتۇرغاندەك ئىدى…

تۇرمۇش تەۋەككۇل قىلىش دېمەكتۇر . كىمكى دېڭىز دولقۇنلىرىنى بېشىدىن كەچۈرۈپ سەپەر قىلمىسا ، تورلۈك - تۈمەن تەشۋىش ۋە مۇشەققەتلەرنىڭ سۈيىدىن ئىچمىسە ، ئۇ ھەقىقىي راھەت - پاراغەتكە مۇيەسسەر بولالمايدۇ ! شۇڭا ئۇنى باشتىن ئۆتكۈزۈپ بېقىش كېرەك . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، ئۇتۇقتا خىسلەتكە نىسبەتەن بىر خىل مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى بار ، ئۇنى ئادا قىلمىسا بولمايدۇ . شۇڭا ، چوقۇم گۇاڭجۇغا بېرىپ ، ئۇنى ئىزدەپ تېپىشى كېرەك ! …

ئۆتۈك كاللىسىدىكى بۇنداق خىياللارنىڭ ئاسماندىن چۈشمىگەنلىكىنى، بۇ خىياللار يېقىندىن بۇيان كۆڭلىنىڭ قات ـ قېتىدىنى بەئەينى كۆلگە چۈشكەن چېقىر تاشتەك مەھكەم ئىگىلەپ ياتقىنىنى ناھايىتى ياخشى بىلەتتى. بۇ كۈنلەردە خىسلەتنىڭ گۈزەل سىيماسى ئۇنىڭ كۆزىدىن غايىب بولغان بولسىمۇ، ئەمما قەلبىدە تېخىمۇ چوڭقۇر، تېخىمۇ مەھكەم ساقلىنىپ قالغانىدى.

ئۆتۈك بۈگۈن كەچقۇرۇن خىسلەتنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، ئۆزىنىڭ خىسلەتنى ئىزدەش قارارىغا كەلگەنلىكىنى ئېيتقاندا، ئابدۇسەمەرمۇ، توقاچخانمۇ ھەم ھەيرانلىق، ھەم ھاياجاندا نېمە دېيىشلىرىنى بىلەلمەي، خېلى ۋاقىتقىچە كۆز يېشى ئىچىدە جىممىدە ئولتۇرۇپ قېلىشتى. لېكىن ئۆتۈكنىڭ گەپلىرىنىڭ ھەممىسى جىددىي، سەمىمىي ۋە ھەتتا دانىشمەن ئادەمنىڭ گەپلىرىگە ئوخشايتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ بەزى شەخسىي قاراشلىرىنى، يۈرىكىنىڭ قەرىدە ساقلانغان ئويلىرىنى، بىرنەچچە كۈندىن بېرى كۆرگەن، ئاڭلىغانلىرىدىن چىقارغان ئاچچىق يەكۈنلىرىنى ناھايىتى چىرايلىق بايان قىلدى، ئۇنىڭ سۆز ئۇرانىدىن، تەلەپپۇزىدىن، ئۇرغۇسىدىن سەمىمىيلىك بىلەن بىللە ئېچىنىش، ئاچچىق بىلەن بىللە ئىچ كۆيەرلىك ۋە يەنە بىرمۇنچە ياخشى نىيەت، ياخشى ئارزۇ ۋە ياخشى تىلەكلەر بىلىنىپ تۇراتتى. بالا دەردىدە يۈرەكلىرى ئېزىلىپ، نېمە قىلارىنى بىلمەي گاڭگىراپ قالغان بىچارە ئاتا ـ ئانا ئۇچۇن، ئۆتۈكنىڭ قارارى گويا نىجاتلىق ئەلچىسىدەك خۇش خەۋەر بولۇپ تۇيۇلدى. ئۇلار ئۆتۈك بىلەن خىسلەتنىڭ كۆڭۈل ئىشلىرىدىن ئاز ـ تولا خەۋىرى بولسىمۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ بۇ دەرىجىدە بىر جان ـ بىر تەن بولۇپ، ئۆمۈرلۈك جۈپتى ھالاللىق ماقامىغا يەتكەنلىكىدىن بىخەۋەر ئىدى. شۇڭا، ئابدۇسەمەرمۇ، توقاچخانمۇ ئاللانىڭ ئۆزلىرىگە مۇشۇنداق ۋاپادار، جاسارەتلىك، لەۋزى ھالال بىر يىگىتنى يەتكۈزگەنلىكىدىن ئالەمچە خۇشاللىققا چۆمدى!…

— بالام ··· ،— دەپ بىردىن ئۇنتۇقا ئاتىلارچە ئىشەنچ بىلەن قارىدى ئابدۇسەمەر ، ئۇنىڭ لەۋلىرىدىن ھاياجانلىق تىترەك تېخى ئۆچمىگەنىدى ،— مەن بىقۇۋۇل بولۇپ قالدىم··· بۇ دىشۋارچىلىقنى سىزگە تاشلاپ بەرگىنىمدىن قاتتىق ئۇيۇلىمەن! مەن ھازىر ئۆزۈمدىنمۇ بىزار بولۇپ كەتتىم···

— ئۇنداق دېمىسىلە ، ئابدۇسەمەر ئاكا ، — دەپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياسىدى ئۇتۇق ، ـ بۇنىڭ ھەممىسى بىزنىڭ بېشىمىزغا كەلگەن بىر پالاكەت ، ئۇنىڭ دەردىنى تەڭ تارتمىساق بولمايدۇ . سىلى خاتىرجەم دەم ئېلىپ تۇرسىلا ، مەن گۇاڭجۇغا بېرىپ ، خىسلەتنى چوقۇم تېپىپ كېلىمەن . ھېلىمۇ ياخشى ، ئۇ ئۆزىنىڭ گۇاڭجۇدا ئىكەنلىكىنى بىزگە خەۋەر قىپتۇ . بولمىسا ، بۇ كەڭ جاھاننىڭ قەيىرىدىن ئىزدەيتۇق···

— ئۇنداقتا··· ، — ئابدۇسەمەر يەنە ئويلىنىپ قالدى ، — دوختۇرخانىدىكى ئىشىڭىزنى قانداق قىلىسىز ؟

— يىللىق دەم ئېلىشىم بار ،— دېدى ئۇتۇق خاتىرجەم ھالدا ،— شۇنىڭغا توغرىلايمەن ، يېتىشمىگۇدەك بولسا ، يەنە بىر قانچە كۈن قوشۇپ سورىسام بولىدۇ .

ئۇلار يەنە ئۇزاق پاراڭلاشتى . بولغۇسى سەپەرنىڭ جاپا ـ مۇشەققەتلىرى ، تەييارلىقلىرى ۋە خىسلەتنى ئىزدەشنىڭ يوللىرى توغرىسىدا ھەركىم ئۆزى بىلگەنچە پىكىر ، قىياس ۋە تەكلىپلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى ، مۇلاھىزە قىلىشتى···

خېلى كەچ كىرىپ قالغانىدى ، ئۇتۇق خوشلىشىپ ئۆيدىن چىقتى . يامغۇردا تېيىلغاق بولۇپ كەتكەن كوچىدىن تېيىلىپ ـ تېيىلىپ مېڭىپ ، ئالدىراش يۈرۈپ كەتتى . ئۇنىڭ قەلبى ئۇنسىز يىغلايتتى ، يازلىق نېپىز كەشىدىن سۇ ئۆتۈپ كەتكىنىنى ، سوغۇق قامچىسى بىلەن ئاياۋسىز ساۋاۋاتقان يامغۇر سۈيىنىڭ لەۋلىرىگە شورتاڭدەك سىزىپ كىرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلالاتتى ، بىراق ھېچنېمىنى ئويلىغۇسى كەلمەيتتى ، خىيالىدا قەتئىي بىر ئەھدۇ

پەيمان بەئەينى يىگىتلىك قەسىمىدەك چەرخ ئۇراتتى :
«بارىمەن ، ئىزدەيمەن ، چوقۇم تاپىمەن !··· »
ئۇتۇق تېپىلغاق كوچىدىن چىقىپ ، ئاۋات رەستىگە كەلدى ، بازاردا ئادەم شالاڭشىپ قالغانىدى . ئەمما بىر دوقمۇشتىكى چايخانا يەنىلا ئاۋات ھەم قايناق ئىدى ، قايسىبىر چايخورنىڭ دۇتارغا تەڭكەش قىلىپ ئېيتىۋاتقان مۇڭلۇق ناخشىسى چايخانىنىڭ ئىشىك ـ دېرىزىلىرىدىن شۇڭغۇپ چىقىپ ، يامغۇر شىرىلداپ چۈشۈۋاتقان رەستە ئاسمىنىدا لەيلەپ يۈرەتتى :

«كۆڭلۈم پەرىشان ، يارىم بىخەۋەر ،
ئىشقىڭدا دائىم كۆيىدۇ جىگەر .
ئايرىدى بىزنى پەلەك ھىيلىگەر ،
ئۆلگىنىم ياخشى كۆرمىسەم ئەگەر ! »

دەرۋەقە ، كونىلار توغرا ئېيتقان : «جانانىنىڭ يولىدا خاكسارلىق بىلەن جان بەرمەك يەتتە شەھەرنىڭ پادىشاھلىقىدىنمۇ ئەۋزەل ! » ···

5

ئىنسان ھاياتىدا ئۆز يولىدىكى بۇرۇلۇشنى تېخى كۆرمەي تۇرۇپ ، بۇرۇلۇشقا مەجبۇر بولىدىغان ۋاقىتلار بولىدۇ . بۇنداق ۋاقىتتا ئۇنىڭ يۈرىكى ھەم خۇشاللىق ، ھەم خاۋاتىر بىلەن تولغان بولىدۇ . خۇشاللىقتىن كۆرە ، ئۇنىڭدا خاۋاتىر كۆپرەك بولىدۇ ، ئەلۋەتتە !
ھازىر ئۇتۇقنىڭ كەيپىياتى ئەنە شۇنداق ئىدى . ئۇ بەزىدە خىسلەتنىڭ ئەھۋالىنى ئويلاپ ۋەھىمىگە چۈشەتتى ، ئۇنىڭ ھايات قىسمەتلىرى توغرىسىدا ھەرخىل قىياسلارنى قىلاتتى : «ئۇنىڭ

بىشىغا قانداق كۆلپەتلەر چۈشكەندۇ؟ ساقمىدۇ ، هاياتـ
مىدۇ؟ !… توۋا ، مەن نىملەرنى ئويلاپ كېتىۋاتىمەن ـ
هە !؟— » دەپ يەنە ئۆز ـ ئۆزىگە تەسەللى بىرەتتى ئۇ ،—
ئۇنىڭغا نىمە بولماقچىدى ، هىچنىمە بولمايدۇ ! بۇ دىگەن جۇڭگو ،
دۇنيادىكى ئەڭ نۇرلۇق سوتسىيالىستىك جەمئىيەت ! قانۇن ـ
تۈزۈم ، ئەدلى ـ ئادالەت بار ! ياخشىلار هەرگىز ئۇۋالىق تارتمايـ
دۇ ، يامانلار نەدە بولمىسۇن جاجىسىنى يەيدۇ !…
شۇ چاغدا ، ئۇتۇقنىڭ خىيالىغا خىسلەتنىڭ كۆندىلىك خاتىـ
رىسىدىكى نالە ـ پىغانغا تولغان بىر شىئىر كەلدى :

قاراڭغۇ چۈشۈۋاتىدۇ سەن كەتكەن يولغا ،
قايقارا بۇلۇتلار نەگىدۇر چاپار .
ۋەهىمىلىك خىياللار ئورنىشىپ دىلغا ،
بىئازار يۈرەكتە ئاغرىق ئويغىتار .

«ئەجەبا ، خىسلەت بۇ شىئىرنى نىمەدەپ يازغان بولـ
غىيدى !؟ مۇهەببىتىمىزنىڭ مۇشۇنداق ئېغىر جۇدالىققا يولۇقۇـ
شىنى ئالدىن بىلگەن بولغىيمىدى ! بەزىلەر : ‹شائىرنىڭ سۆزى
ئۇنىڭ قىسمىتىدۇر› ، دەيدىكەن . ئۇ ئۆزىنىڭ قىسمىتىنى مۇشۇنـ
داق تەسەۋۋۇر قىلغان بولغىيمىتى ـ يە؟ ئەجەب !… »
ئۇتۇق چوڭقۇر خۇرسىنىپ قويدى ، ئۆزىنىڭ بۇنىڭدىن كىيـ
يىنكى هاياتى خىسلەتسىز ناهايىتى بىمەنە ئۆتىدىغاندەك تۇيۇلۇپ
كەتتى . ئۇنىڭغا هازىر يەر ۋە كۆك ، ئايۇ قۇياش ، هاياتۇ ئۆلۈم ، ياخـ
شىلىق ۋە يامانلىق ، دوست ۋە دۈشمەن ، غەم ۋە شادلىق ، يىغا
ۋە كۈلكە ، باهار ۋە ياز — هەممە ، هەممىسىنىڭ ئەهمىيىتى
قالمىدى . ئۇ ئويلاپ ـ ئويلاپ بىر پىكىرگە كەلدى ئەتىمالىم ،
ئورنىدىن دەس تۇرۇپ ، ئانىسى بىلەن ئاخىرقى قېتىم سۆزلەـ
شىش قارارىغا كەلدى . چۈنكى ، ئانىسى تۈنۈگۈندىن بىرى ئۇنىڭ

بۇ سەپەرنى قوللىماي ، رايىنى ياندۇرماقچى بولغانىدى .

— ئالدىرىما بالام ، ئويلىشىپ ئىش قىل !— دېگەنىدى ئانا كۆز يېشى قىلىپ ،— ئالدىرىغان ئىشقا شەيتان ئارىلايدۇ . قىز دېگەن چىقىپ كەتكەن ئۆيگە بىگانە بولۇپ قالىدۇ ، چىققان قىز چىغرىقتىن تاشقىرىدا ، دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ !؟

— ئانا ، كىم ئۆيدىن چىقىپ كېتىپتۇ ؟ ! ئۇ دېگەن تۇتقۇن قىلىنغان !— دېگەنىدى ئۇتۇقمۇ بىر خىل جاھىلانە نەزەر بىلەن ئانىسىغا قاراپ ،— مەن بارمىسام زادى بولمايدۇ !

ئانا ـ بالا بەزىدە يۇمشاق ، بەزىدە قاتتىق خېلى دەتالاشتى . ئانىنىڭ ئەسلىي مۇددىئاسى ئۇتۇقنى بۇ قېتىمقى سەپەردىن تو- سۇشلا ئەمەس ، بەلكى تېزرەك ئۇنىڭ سايىسىنى ئىككى قىلىش ئىدى . شۇڭا ، يېقىندىن بېرى ئۇتۇقنىڭ ئاز ـ تولا باش ئاغرىقى- مۇ چىققانىدى . ئانىسى ئۇنى ئۆيلەپ نەۋرە كۆرۈش ئارزۇسىغا يېتىش ئۈچۈن ، تۇغقانلار ئارىسىدىن بىر قىزنى تاپقانىدى . لې- كىن ئۇتۇق بۇنى «هازىر تېخى ۋاقتى ئەمەس ، مەن ئاۋۋال كەسپىمدە نەتىجە يارىتاي» دەپ چىرايلىقچە رەت قىلىپ كېلىۋا- تاتتى . ئۇ ئەزەلدىن بىر ئۆيدە تېخى ئۆزئارا چۈشەنمىگەن ، سىنال- مىغان ئىككى خىل ئادەم — ئىككى خىل ئالەمنىڭ مۇناسىۋەتلى- شىپ ياشىيالايدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى . ئۇنىڭ نەزىرى- دە ، بۇ خۇددى ئوت بىلەن سۇدەكلا چىقىشالمايدىغان نەرسىلەر ئىدى . ئادەمدە بىر ـ بىرىگە ئىنتىلىش ، هەۋەس ، هېسسىيات ، هېچبولمىغاندا ، هۆرمەت ۋە ئىشتىياق بولغاندىلا ، ئاندىن بىر ئۆيدە ، بىر ئالەمدە هەمدەم بولۇپ بىللە ياشىغىلى بولاتتى . ئەكسىچە هالدا ، ئادەم ئۈچۈن بۇنىڭدىن ئارتۇق روهىي ئازاب بولمايتتى...

— هە دېسىلا مېنىڭ بېشىمنى ئوڭلاش ، سايەمنى ئىككى قىلىش توغرىسىدىلا گەپ !— دېدى ئۇتۇق ئاخىر ئۆز پىكرىنى قەتئىي ئېيتىپ ،— مەن ئالدىرىمايمەن ، يەنە بىرنەچچە يىل يۈر- سەممۇ ، مېنىڭ ساڭگىلاپ قالىدىغان بىجىقىم يوققۇ ! ئانا ، ئەمدى

www.uyghurkitap.com

مېنى ئۆز رايىمغا قوي ، مۇشۇ يېشىمغا كېلىپمۇ ئۆز ئىشىمنى ئۆزۈم قىلالمىسام ، ئۆز يولۇمنى ئۆزۈم ماڭالمىسام ، مېنى قاندۇقمۇ ئوغۇل بالا دېگىلى بولىدۇ ؟ ! ...

ئانا يەنە كۆزىنىڭ سۇيىنى ئېقىتتى :

— بالام ، مەندەك بىر يالغۇز خوتۇننى مۇشۇنداق تاشلاپ كېتەمسەن ؟

دەرۋەقە ، ئۇتۇقنىڭ ئانىسى يالغۇز ئىدى ، دادىسى ئۈچ يىل بۇرۇن — ئۇتۇق تېببىي ئۇنىۋېرسىتېتنى پۈتتۈرىدىغان يىلى يۈرەك كېسىلى بىلەن تۇيۇقسىز ئۆلۈپ كەتكەنىدى . سىڭلىسى هازىر ئۇتۇقنىڭ ياردىمىدە شاڭخەيدىكى چەت ئەل تىلى ئىنىستىتۇتىدا ئوقۇۋاتاتتى .

— ئانا ، سېنى تاشلاپ نەگە كېتەتتىم ؟ — دېدى ئۇتۇق ئانىسىنى قايىل قىلماقچى بولۇپ ، مەن پەقەت ئون نەچچە كۈندىلا گۇاڭجۇغا بېرىپ كېلىمەن . ئۆينىڭ ھەممە كەم - كۈتىلىرىنى قىلىپ قويدۇم . ئىبادىتىڭنى قىلىپ ، ماڭا ئاق يول تىلەپ ئولتۇرۇپ تۇرغىن . خۇدا بۇيرۇسا ، خىسلەتنى تېپىپ كېلىپلا سېنىمۇ ئاززۇ - ئارمانلىرىڭغا يەتكۈزىمەن !

باغرى يۇمشاق ئانا يەنە نېمىمۇ دېيەلىسۇن ، شۇ تۇرقىدا ئوغلىغا پەندى - نەسىھەت ، كۆز يېشى دېگەنلەر كار قىلىدىغاندەك ئەمەس ، ئىشقىنىڭ جاراھىتىنى تىل - ئاھانەت ، نالە - پەرياد بىلەن داۋالىغىلى بولامتى ، ئىشق ھەر كۆڭۈلگە پادىشاھتۇر دېگەننى راست ئوخشايدۇ ! ...

ئانا ئاخىر قايىللىق ئىچىدە ئوغلىنىڭ رايىغا باقتى ، ئۇنىڭ بولغۇسى سەپىرىگە ئاقيوللار تىلىدى ! ...

6

تۇرمۇش خۇددى ناتونۇش ئادەم كەپقالغان كاتتا شەھەردەك سىرلىق ۋە مۇرەككەپ بولىدۇ . ئادەم بەزىدە ، ئۇنىڭ قەيىرىدىن

كىرىپ ، قەيىرىدىن چىقىشنى بىلمەي قالىدۇ ، ئەمما سەپەر — دۆلەت ۋە راھەتنىڭ ئىشىكىنى ئاچىدىغان ئاچقۇچ ! مۇشەققەتتىن راھەت كېلىدۇ ، جاپالىق يولغا قەدەم قويمىساڭ تەلپىنىڭ ، مەق- سىتىڭ قولۇڭغا كەلمەيدۇ . مانا قارا : تاڭ شامىلى سەپەرگە چىقمۇدى ، باغۇ ئىرەمگە يېتىشىپ چىمەننىڭ گۇللىرىگە ئۇلاش- تى . سەپەر ئىبرەتخانىدۇر ، ئادەم سەپەردە كۈندە يۈز مىڭ ھادى- سىلەرنى كۆرۈپ ، ئۇنىڭدىن ئىبرەت ، ساۋاق ھەم كۈچ - قۇۋ- ۋەت ئالىدۇ ! ...

ئۇتۇقنىڭ سەپەر تەييارلىقى ئاخىر پۈتتى ، ئۇ بۈگۈن ئەتىد- گەندىلا ئابدۇسەمەر ، توقاچخانىلار بىلەن خوشلىشىش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئۆيىگە كەلدى . توقاچخان ئۇنى كۆرۈپلا ھۆڭرەپ يىغلى- سالدى . بۇ ئادەتتىكى يىغا ئەمەس ، ئاچچىق ئەلەمگە تولغان چەكسىز پەرياد ئىدى :

— كۆزۈمنىڭ گۆھىرى قىزىم ! ... خوش خەۋەرنى ئاڭلى- يالماي ھەسرەتتە قالغان قىزىم ! ... ئارزۇسىغا يەتكەندە ، ئۇنى كۆرەلمەي ئارماندا قالغان قىزىم ! ... ، — ئۇ ئاشۇنداق يىغلاپ ، زارلاپ تۇرۇپ قولىدىكى بىر ۋاراق قەغەزنى ئۇتۇققا ئۇزاتتى .

ئۇتۇق قەغەزنــى ئالدىــراپ ئوقىدى ، ئوقۇپ بولۇپ دىمى ئىچىگە چۈشكىنىچە كىرپىك قاقماي ، تۇرغان ئورنىدا تۇرۇپ قالدى ، ئۇ بەئەينى ھەيكەل ئىدى ، كۆزى قەغەزدىيۇ ، خىيالى نەلەردە ئىدى !...

ئۇنىڭ قولىدىكى قەغەز خىسلەتنىڭ نامىغا كەلگەن بولۇپ ، ئۇنىڭ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىغا قوبۇل قىلىنغانلىق توغرىسىدىكى رەسمىي ئۇقتۇرۇش ئىدى . ئەگەر بۇ ئۇقتۇرۇش خىسلەت بار چاغدا كەلگەن بولسا ، بۇ ئۆيدە يىغا - زار ئەمەس ، بەلكى خۇشاللىق ، تەنتەنە بولغان بولاتتى . ئەمما ھازىر خۇشاللىق ئەلچىسى بولۇپ كىرگەن ئاشۇ بىر ۋاراق قەغەز بەختى قارا بۇ ئۆيگە يەنە بىر قېتىم ئازاب ۋە نادامەت ئېلىپ

www.uyghurkitap.com

كەلگەندى !

دېمىسىمۇ ، خىسلەت ئالىقانچىلىق ئاشۇ قەغەزنى قانچىلىك زارىقىپ كۈتكەندى . ئۇنىڭدا تۈگۈل ، چۈشىدىمۇ شۇ قەغەزنى چۈشەپ ، ئۈنىۋېرسىتېت ، بىلىم ، ھايات ۋە شېئىر توغرىسىدا ئاجايىپ تاتلىق خىياللار بىلەن ئۆز كېلەچىكىنىڭ گۈزەل خەرىتىسىنى سىزىپ بولغانىدى . ئۇ ھەتتا شۇ قەغەزنىڭ ۋەسۋەسىدە «مەكتەپكە بارىمەن» دەپ چىقىپ كېتىپ ، پۈتۈن بىر ئائىلىنى ۋەيرانچىلىققا سالغان تۈتقۇنلۇق پاجىئەسىگە يولۇققان ئەمەسمەدى !؟ ... مانا ئەمدى قەغەز كەلگەندە ئۆزى يوق ! بۇ خۇددى «ئاشقا ئاغزى تەگكەندە بۇرنى قاناپتۇ» دېگەندەك كۆڭۈلسىز ئىش ئەمەسمۇ !؟ ...

ئالاھازەل خېلى ۋاقىتلاردىن كېيىن توقاچخانمۇ ، ئۇتۇقمۇ ئېسىگە كەلدى . ئۇتۇق يەنىلا يىگىتلىكىگە ئېلىپ ، بولغۇسى قېينانىسىنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈشكە ئۇرۇندى :

— مەن بۇ خۇش خەۋەرنى ناھايىتى تېزلا خىسلەتكە يەتكۈزدمەن ، ئۇنىڭ بېشى كۆككە يېتىدۇ ، سىلەر خاتىرجەم بولۇڭلار ، ئۇ چوقۇم تىزىملاشقا ، دەرس باشلاشقا ئۈلگۈرەلەيدۇ .

— ئىلاھىم دېگىنىڭىز بولار ، بالام ! — دەپ كۆز ياشلىرىنى تەستە سىڭىردى توقاچخان .

ئۇتۇق مېھمانخانىنىڭ تۆرىگە باشلاندى ، ئالدىغا داستىخان سېلىندى ، بىر قۇر سىنچايدىن كېيىن ، توقاچخان تۈنۈگۈن سۈت ۋە ماي بىلەن يېقىپ تەييارلىغان بىر پەتنۇس سەپەر توقىچىنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويدى ، داستىخاننىڭ ئوڭ تەرىپىدە تېڭىققا ئېلىنغان پۈتىنى ئېگىز سۇنۇپ ياتقان ئابدۇسەمەر بېشىدىكى ياستۇقنىڭ ئاستىدىن بىر پارچە ئاق شايىغا ئورالغان يىگىرمە مىڭ يۈەننى ئاستا سۇغۇرۇپ ئېلىپ ، پەتنۇستىكى توقاچنىڭ ئۈستىگە قويدى ۋە مەيۈس ئاۋازدا :

— بۇ مېنىڭ كىچىككىنە كۆڭلۈم ، بالام ! قوبۇل قىلىڭ ... ، — دېيىشىگە ئۇتۇق ناھايىتى ئوڭايسىزلانغاندەك :

— بۇ نېمە قىلغانلىرى ئابدۇسەمەر ، ئاكا ؟— دېدى ئورنىدىن قىمىرلاپ ،— مېنىڭ تەييارلىقىم تولۇق …
— سىز يىراق سەپەرگە چىقمىسىز ،— دېدى ئابدۇسەمەر ئۇنى تىنجىتىپ ،— بىلمىگەن يەرنىڭ ئوي - دوڭغۇلى تولا . مۇساپىرچىلىقتا پۇل ئەسقاتىدۇ ، قانچە كۆپ بولسا شۇنچە ياخشى ، «ئوشۇق دۆلەت باشنى يارمايدۇ» دېگەن گەپ بار . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، سىز بىزنىڭ قىزىمىزنى دەپ كېتىۋاتىسىز ، بۇ ياخشىلىقىڭىزنى ھەرقانچە قىلىپمۇ قايتۇرۇپ بولالمايمىز ، ئۇنىڭغا ئاللا ئۆزى بىرنېمە دە !
ئوتۇق يولنۇقلارنى سومكىغا سېلىپ ئورنىدىن تۇردى ، ئابدۇسەمەر ئورنىدا يېتىپ تۇرۇپ ، بىر نەرسىلەرنى ئىچىدە ئوقۇپ ، كۆز يېشى ئىچىدە ئۇزاق دۇئا قىلدى ، ھويلىغا چىققاندا :
— خوش بالام !— دېدى توقاچخان ئوتۇقنىڭ ماڭلىيىغا سۆيۈپ تۇرۇپ ،— ئاقيول بولسۇن ، خۇدايىم مۇراد - مەقسىتىمىزگە يەتكۈزۈپ ، خىسلەتنى تېپىپ بېرەر ، سىزنىڭمۇ مەرتىۋىڭىز ئۇلۇغ ، دۆلىتىڭىز زىيادە بولار ! …
ئوتۇق ھەممەيلەن بىلەن قىزغىن ، سەمىمىي خوشلاشتى . پويىز ئىستانسىسىغا يېقىنلاشقاندا ، نېمە ئۈچۈندۇر كۆڭلى بىر ئاز دەككە - دۈككە بولۇپ قالدى .
بۇ نېمە ئىش ئەمدى ؟ ئۆمرىدە دەسسەپ باقمىغان ياقا يۇرتقا بېرىشتىن قورقۇۋاتامدۇ - يە ؟ ! ياق ، ئۇ نېمىشقا قورقسۇن ! ئۇ يەرگە بېرىشنى ئۆزى خالىدى ، ئۆزىنىڭ يىگىتلىك بۇرچى ، ھەقىقىي مۇھەببەت ئۈچۈن تۆلىنىدىغان بەدەل دەپ قارىدى . شۇنداق ئىكەن ، ئۇ ھەرگىز ئارسالدى بولمايدۇ ! كۆڭلىدىكى بۇ دەككە - دۈككە بەلكىم بىرنەچچە ۋاقىت ئانا ماكانىدىن ئايرىلىشقا كۆزى قىيماي بولۇۋاتقان سېغىنىش ھېسسىياتىدۇر ، بەلكىم سۆيگەن يارى يۈرۈۋاتقان يەرلەرگە بولغان ئىنتىلىش ۋە تاقەتسىزلىكتۇر ! …
پويىزنىڭ ياڭراق گۇدۇكى ئۇنى خىيالدىن سەگىتتى ، ئۇ ئەپچىل چامادانىنى سۆرىگىنىچە پويىزغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى…

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرىسى
www.uyghurkitap.com

ئىككىنچى قىسىم

كۆلپەتلىك كەچمىش

«مىللەتنىڭ كېلەچىكى ئانىلارنىڭ قولىدا»
— بالزاك

1

ئاخىر تاڭ ئاتتى ...

خىسلەت ئۆچۈن بۈگۈنكى تاڭمۇ ئېغىر ھېسسىياتلار بىلەن باشلانماقتا ئىدى، بۇ ئۇنىڭ چۈشكۈن، غەمكىن روھىي ھالىتىدە نامايان بولۇپ تۇراتتى!

ئۇ بىر ھەپتىدىن بېرى «قۇياشلىق ئارال ئارامگاھى» نىڭ ئالتۇن قەپىسىدە قانلىق يىغلاپ، غېرىبلىق دەردىنى تارتتى. ھەر كېچە چۈشىدە يىراقتا قالغان ئاشۇ جاپاكەش ئانىسىنى، نىمجان ھالەتتە يېتىپ قالغان دادىسىنى، قىلىقى تاتلىق ئامراق ئۇكىسىنى ۋە ھاياتقا كۆز ئېچىپ كۆرگەن تۇنجى سۆيگۈنى ئۇتۇقنى كۆردى، ئۇلار بىلەن دەردلەشتى، يىغلاشتى، يەنە ئويغىنىپ كېتىپ، بۇ دەر دېسەرلەرگە چىدىماي، ئىچىدە زار - زار قاقشىدى. ئەلىمىنى بىر تال قەلەم بىلەن بىر ۋاراق قەغەزدىن ئېلىپ، نىملەرىندۇر سىجاپ، يېزىپ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇردى:

چاچلىرىم تارام - تارام، ئۇششاقلاپ ئۆرەلمەيمەن،
ئەرز قىلىپ بۇ ھالىمنى ھېچ يەرگە بارالمايمەن! ...

بۇ قانداق ئۆتكەن بىر ھەپتە ـ ھە ! ؟

ئون سەككىز يىل ياشىغان بىر قىزغا نىسبەتەن ئېيتقاندا ، بۇ بىر ھەپتە ھېچقانچە ۋاقىت ئەمەس ، ئەمما تۇرمۇشتا بىر ھەپتىدە ئاجايىپ ئىشلار بولۇشى مۇمكىن : نۇرغۇن سۆيۈملۈك بوۋاقلار بۇ دۇنياغا ۋىلىقلاپ تۆرىلىپ ، يەنە نۇرغۇن شور پېشانە ئادەملەر بۇ دۇنيادىن ھەسرەت بىلەن كېتىشى مۇمكىن . بەزىلەر بەخت ـ سائادەتتىن قاقاقلاپ كۈلۈشى ، بەزىلەر ئازاب ـ ئوقۇبەت-تىن تولغىنىپ يىغلىشى مۇمكىن ! ...

ئەمما ، خىسلەت ئۈچۈن بۇ بىر ھەپتە بىر ئەسىردەك بىلىن-دى . بىر ئەسىردەك بىلىنگەن بۇ بىر ھەپتىدە ئۇ يېرىم بىھوش ، يېرىم سەگەك ھالەتتە ياشىدى . بىھوش ۋاقتىدا ھېچ نەرسىنى تۇيماي ، يېمەي ـ ئىچمەي ، خامۇشلۇق ئىچىدە ياتتى ، سەگەك ۋاقتىدا ئازاب ـ ئوقۇبەتتە تولغىنىپ ، كۆز ياشلىرى بىلەن ياس-تۇقىنى ھۆللىدى ...

شۇ كۈنلەر ئىچىدە ئۇ ئۆزىنى بۇ پانىي دۇنيادا ھېچكىمى يوق يېتىم ، ھايات بازىرىدا ئادىشىپ قالغان غېرىب ـ مىسكىن بازارچىدەك ھېس قىلدى .

بۈگۈنمۇ تاڭ ئېتىشى بىلەن ئۆزى ئۈچۈن قەپەسدەك بىلىن-گەن ئۈچ كىشىلىك بۇ ياتاقنىڭ سۈرۈن ، بىگانە تاملىرىغا ، ئەزەلدىن ئېچىلىپ باقمىغان قېلىن ، قوپال دېرىزىلىرىگە قاراپ يېتىپ يىغلاپ كەتتى ، يۇم ـ يۇم يىغلىدى ، ئۆكسۈپ ـ ئۆكسۈپ يىغلىدى ، ھۆڭرەپ يىغلىدى . نېمىشقا يىغلىمىسۇن ؟ ! تاپتىم دېگەندە تاپقان ، كۆردۇم دېگەندە كۆرگەن ۋاپادار ئاشىقى ، ئۆزىنى بۇ دۇنياغا ئاپىرىدە قىلغان مېھرىبان ئاتا ـ ئانىسى نەلەردە قالغان تۇرسا ، ئۇ يىغلىماي كىم يىغلايدۇ ؟ ! ئۇلارسىز ھەر كۈنى ئاقى-رىپ ئاتىدىغان تاڭلار يەنە ئاتامدۇ ؟ قىش ئايلىرى قارغا ، ياز ئايلىرى گۈل ـ چېچەكلەرگە پۈركىنەمدۇ ؟ ! ...

خىسلەت يىغلاپ يىتىپ ، ئۆزىنى مۇشۇنداق بەختسىز ئاقى-
ۋەتكە دۇچار قىلغان ئاشۇ مۇدھىش كۈننى ، ئاشۇ تىللى شىكەر ،
دىلى زەھەر ئادەم سىياقلىق ئىككى مەخلۇقنى ئەسلەپ كەتتى .
راست ، ئۇ شۇ كۈنى ناھايىتى تۈيۈقسىز ھالدا ئىنتايىن ئېغىر ،
ئاچچىق نەرسىلەرگە دۇچ كەلگەندى : ئۇ ئاشۇ ئۇنتۇلغۇسىز
12 - ئاۋغۇست ئەتىگەندە ئۆيدىن چىقىپ ئۇدۇل مەكتەپكە باردى .
مەكتەپتە خۇددى ئۆزىگە ئوخشاش خەۋەر تىڭشاپ كەلگەن دوستلى-
رى ، ساۋاقداشلىرى خېلى كۆپ ئىدى ، تېخىچە بىرەر ئېنىق
خەۋەر بولمىغاچقا ، ئۇلار ئىككى - ئۈچ سائەتكىچە مۇڭدىشىپ ،
چاقچاقلىشىپ خۇشال - خۇرام ئويىنىدى . دوستلىرى ئۇنىڭغا :
«خاتىرجەم بول ، خىسلەت ! سەن ئۆتەلمىسەڭ كىم ئۆتەلەيدۇ ،
سەن دېگەن سىنىپىمىزنىڭ كۆزى تۇرساڭ !» دەپ مەدەت بەردى ،
شۇنداقتىمۇ ، ئۇنىڭ كۆڭلى ئاخىرقى مەيدان ئىمتىھان نەتىجىسى-
دىن تازا خاتىرجەم ئەمەس ئىدى . دوستلىرىنىڭ ئىشەنچ - مەدەت-
لىرى ئازراق بولسىمۇ ئۇنىڭ كۆڭلىنى تەسكىن تاپقۇزدى ، ئۇ
دوست - ساۋاقداشلىرى بىلەن خوشلىشىپ ، مەكتەپتىن ئۆزى
يالغۇز بۇرۇنراق قايتتى . يولنىڭ يېرىمىغا كەلگەندە ، تۇيۇقسىز
ئۇنىڭ يېنىدا «سانتانا» ماركىلىق بىر قارا پىكاپ توختىدى ،
ماشىنىدىن قىرىق ياشلار چامىسىدىكى چىرايلىق ھەم رەتلىك
كىيىنگەن بىر چوكان چۈشۈپ ، ناھايىتى مۇلايىملىق بىلەن :
— سىز خىسلەت بولامسىز ، سىڭلىم ؟ — دەپ خىسلەتنىڭ
ئالدىدا توختىدى ، — ئانىڭىز توقاچخان سىزنى مەكتەپكە چىقىپ
كەتكەن دېۋىدى ، مانا قىينالمايلا تاپتۇق …
— سىز … سىز كىم بولىسىز ؟ — خىسلەتنىڭ كۆزلىرى
تەئەججۈپ بىلەن يوغان ئېچىلدى .
— مەن بىر خالىس ئادەم ، — چوكاننىڭ سۆزلىرى ، قاراش-
لىرى ناھايىتى مۇلايىم ھەم سەمىمىي ئىدى ،— مۇنداق گەپ :
مېنىڭ يولدىشىم ئۇتۇق دوختۇرنىڭ قولىدا داۋالىنىۋاتىدۇ ، تېخى

بايىلا دادىڭىزنى دوختۇرخانىغا ئېلىپ چىقتى ، سىز ئەتىگەن مەكتەپكە چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ، دادىڭىز ئورنىدىن تۇرۇپ ماڭماقچى بوپتىكەن ، پەگاھقا يىقىلىپ چۈشۈپ يۈرىكى زەخىملىنىپتۇ . ھازىر ئۈتۈق دوختۇر قۇتقۇزۇۋاتىدۇ ، ئانىڭىز نېمە قىلارىنى بىلمەي ، سىزنىڭ كېپىڭىزنى قىلىپ يىغلاۋەردى ، شۇڭا بىزنىڭ ئىچىمىز ئاغرىپ ، سىزنى تېپىپ چىقايلى دەپ كەلگەنىدۇق . ماشىنىدىكى شوپۇر مېنىڭ ئىنىم بولىدۇ ، تىجارەتچى ...

خىسلەت جىددىيلىشىپ ، ھولۇقۇپ قالدى :

— ۋاي خۇدايىمەي ، دادام خېلى ياخشى بولۇپ قېلىۋىدى ، ئورنىدىن تۇرىمەن دەپ نېمە قىلار بولغىيدى ... ئەھۋالى زادى قانداق ؟

چوكان ئۇنى تېخىمۇ قېقىتتى :

— خۇداغا ئامانەت ، تېزرەك بارمىساق بولمايدۇ !

خىسلەت نېرى - بېرىسىنى ئويلىمايلا ماشىنىغا چىقتى ، ئۇنىڭ نەزىرىدە ، بۇ چوكاننىڭ گەپلىرى ئىشەنچلىك ، راست ئىدى . بولمىسا ئۇ ، شۇنچە ئىشلارنى — دادىسىنىڭ كېسەللىكىنى ، ئانىسىنىڭ ئىسمى توقاچخان ئىكەنلىكىنى ، ئۈتۈق دوختۇرنى ، ئۆزىنىڭ بۈگۈن ئەتىگەندە مەكتەپكە چىقىپ كەتكەنلىكىنى نەدىن بىلىدۇ ؟ ...

قارا پىكاپ ئازادە يولدا بەئەينى كۆلدە ئۈزۈپ كېتىۋاتقان ئاق قۇدەك يېنىك ھەم سىلىق كېتىپ باراتتى .

خىسلەتنىڭ كۆزى يولدا ، يۈرىكى چىكىلداپ ، دادىسىنىڭ خىيالىدا ھەممىنى ئۇنتۇپ ، بىئارام ۋە بىزەۋىتى ئولتۇراتتى . دەل شۇ چاغدا — ماشىنا بىر ئەگىمدىن تېز قايرىلىپ ، خىسلەت يېنىدىكى چوكانغا يۆلىنىپ قالغان پەيتتە ، چوكان ئۇنىڭ ئاغزى - بۇرنىغا ئالدىقاچان تەييارلاپ قويغان لۆڭگىنى ئوراپلا ئۇنى ھوشىدىن كەتكۈزدى...

ھاياتتا ھەممە ئادەم ئوخشاشمىغان دەرىجىدە ئارتىسلىق قى-

www.uyghurkitap.com

لىدۇ ، ھەرخىل ئويۇنلارنى ئويناپدۇ . پەقەت پەرقى شۇكى ، بەزد-
لەر ئارتىسلىق قىلىۋاتقىنىنى بىلدۈرمەيدۇ ، بەزىلەر بولسا ، چاند-
دۇرۇپ قويىدۇ !

ئەمما ، ھېلىقى «مۇلايىم ، سەمىمىي» سۆزلۈك چوكان بە-
لەن ئۇنىڭ تىجارەتچى «شوپۇر ئىنىسى» بۇ ئويۇندا زادىلا چاندۇ-
رۇپ قويمىدى ، ئۇلار خېلى ۋايىغا يەتكەن ، ئۇستا «ئارتىس» لار
ئىدى . بولۇپمۇ ، ئاۋۇ قاشلىرى ئىنچىكە تېرىلگەن ، جۇغى كىچ-
چىك ، كۆزى ئۆتكۈر ، يۈزى سوزۇنچاق ، قاراشلىرى ئىسسىق
ۋە ھەييار چوكان بۇ ئويۇننى ئون نەچچە كۈندىن بېرى توختىماي
ئويناپ ، خىسلەتنىڭ ئائىلىسىگە تەئەللۇق ھەممە ئىشلارنى كۆزد-
تىپ ، ئىگىلەپ ، تەتقىق قىلىپ ، مانا بۈگۈن ئويۇننىڭ ئاخىرقى
پەردىسىنى غەلىبىلىك چۈشۈرگەنىدى .

بۇ چوكاننىڭ ئىسمى ھېپىزەم بولۇپ ، ھەمىشە ياش قىزلار-
دەك ياسىنىپ يۈرۈشنى ياخشى كۆرەتتى . چىرايلىق ، ئىخچام
كىيىنەتتى ، يۈز - كۆزلىرىنىڭ پەردازلىرىنىمۇ جايىدا ، لايىقىدا
قىلاتتى . ئىككى كۈندە بىر ساتىراشخانىغا بېرىپ ، قىرقىلغان
چاچلىرىنى بۈدۈر قىلدۇراتتى ، شۇنىڭغا يارىشا ، ھەرىكىتى چاق-
قان ، سۆزلىرى مۇلايىم ۋە تاتلىق ئىدى . ئۇ ، ئۇستۇۋاشلىرىنى
تولىراق ئوچۇق - پارقىراق ، ۋالىلداق رەختلەردىن قىلغاچقا ،
دوست - يار ، تونۇش - بىلىشلىرى ئۇنى «ھېپىزە پار - پار»
دەپ ئاتىشاتتى . ئەمما ئۇ ، تازىمۇ خاكسار ، شاللاق ، ئىدىيىسى
مەجرۇھ ئايال ئىدى . ئۇنىڭ قانچە ئۆينى بۇزۇپ ، قانچە ئەرگە
تېگىپ ، قانچە بالىلىق بولغانلىقىنىمۇ ھېچكىم بىلمەيتتى . ئەمما
ئەڭ يېقىن سىرداش ھەم مەسلەكداشلىرىنىڭ بىلىدىغىنى ، ھازىر
ئۇنىڭ بىرىنچىدىن تۇل ، ئىككىنچىدىن بالىسىز ، ئۈچىنچىدىن
ئادەم بېدىكى ئىكەنلىكى ئىدى . بىرنەچچە يىلدىن بېرى ئۇ ، مۇشۇ
ئىشتا خېلى پۇل تاپقان ، ھەم يولىمۇ تاپقانىدى . شەھەر - يېزىلار-
دىن ئۇنىڭ قولى ئارقىلىق ئالدىنىپ ، باشقىلارغا سېتىۋېتىلگەن

سەككىز ـ ئون ياشلىق سەبىي باللار بىلەن ئەمدىلا رەسىدە بولغان قىزلارنىڭ سانى خېلى كۆپ ئىدى . ھازىر ئۇ ، ئەنە شۇنداق قەبىھ يوللار بىلەن كەلگەن ھارام پۇللارغا ئاۋۇ «سانتانا» ماركىلىق قارا پىكاپنى ئېلىپ ، ھۆسىيىن پاقا ئىسمىلىك ماۋۇ يۈزلىرىنى دانىخورەك باسقان ، ئاۋازى خىرگەي ھاڭۋاقتى يىگىتنى شوپۇرلۇققا ياللاپ ، «تىجارىتى» نى تېخىمۇ يۈرۈشتۈرۈۋەتكەندى . ئۇنىڭ سەپىرى يېزا بىلەن ناھىيە ، ناھىيە بىلەن شەھەر ئوتتۇرىسىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى . ئەمما بۇ قېتىم ئۇ ، چوڭ بىر خوجايىننىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن خىسلەتنى ئۈرۈمچىگە ئېلىپ كېتىۋاتاتتى …

خىسلەت ھوشىغا كەلگەندە ، ماشىنا ئادەمزاتسىز غىلاڭ سايدا غىڭىلداپ كېتىۋاتاتتى . خىسلەتنىڭ بېشى ئېسىك ، كۆز ئالدى خىرە ئىدى . ئۇ ئاستا ـ ئاستا ئېسىنى يىغىپ ، ئەتراپقا قارىدى ، ئۆزىنىڭ ماشىنىدا ئىكەنلىكىنى ، يېنىدا ھېلىقى بەتبەشىرە ئىككى چىرايىنىڭ ئۆزىگە قاراپ ھىجىيىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئەندىكىپ كەتتى .

— بۇ قەيەر ؟ ! — دېدى ئۇ يېنىدىكى ھېپىزەمگە تىغدەك قادىلىپ ، — مېنى نەگە ئاپىرىسىلەر ؟ !

— جەننەتكە ! — دېدى ھېپىزەم تولا گىرىم قىلىپ خۇنۇكلىشىپ كەتكەن چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتۈپ ،— سىزنى جەننەتكە ئېلىپ كېتىۋاتىمىز ، خانقىز ! ئۇ يەردە ھۆرلەر بىلەن دوست بولۇپ ، غىلمانلار بىلەن ئوينايسىز !

خىسلەت ۋەھىمىگە چۈشۈپ ، ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى ، بېشى ماشىنىنىڭ ئۈستىگە خېلى قاتتىق تەگدى .

— نېمە دەۋاتىسەن ھەي جادۇگەر ، ھازازۇل ! ئۇنداق جەننەتكە ئۆزۈڭ بار ! — كۈتۈلمىگەندە بۇ ئەلەملىك ئىدا خىسلەتنىڭ يۈرەك ـ يۈرىكىدىن ئېتىلىپ چىقتى ، — ماشىنىنى توختات ، بولمىسا ئۆزۈمنى تاشلايمەن !

ئۇ ماشىنىنىڭ ئىشىكىنى ئاچماقچى بولۇۋىدى ، ھېيىزەم ئۇنىڭ قوللىرىدىن قايرىپ تۇتۇۋالدى ، شۇ ئارىلىقتا ھۆسىيىن پاقا ئىشىك ـ دېرىزىلەرنىڭ ئاپتوماتىك قۇلۇپلىرىنى ئېتىۋەتتى . شۇنداقتىمۇ خىسلەت پەسكويغا چۈشمىدى ، ھېيىزەمنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ ، ئۆزىنى ھەريانغا ئۇردى ، ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە خىتاب قىلاتتى : «يۈرىكىڭ ئەلەمدىن تارس يېرىلماي تۇرۇپ ، ئۇلارنىڭ ئەدىپىنى بەر ! ئۇلارنىڭ بەتبەشىرە يۈزىگە تۈكۈر ، قاپقارا يۈرىكىگە پىچاق ئۇر !...»

خىسلەت خۇددى ئېلىشىپ قالغان ئادەمدەك ئەسەبىيلىك بىلەن بىردەم ھېيىزەمگە ، بىردەم ھۆسىيىن پاقىغا تاشلىنىپ ، ئۇلارنى پاراكەندە قىلىۋەتتى . ھېيىزەمنىڭ پەردازلىق يۈزىگە تىرناق ئىزلىرى چۈشۈپ ، ئالىپاساق بولۇپ كەتتى ، ھۆسىيىن پاقىنىڭ باش ـ كۆزلىرىگە مۇشت ـ تەستەكلەر تېگىپ ، ماشىنىنى ئۆز يولىدا ھەيدەلمەي قالدى .

— ھېيىزە ئاچا ، بۇ مېكىجىننى بىر نەرسە قىلماملامسىز ! ؟ — دەپ غۇدۇرىدى ھۆسىيىن پاقا ماشىنىنىڭ سۈرئىتىنى ئاستىلىتىپ .

— ساڭا ئوخشاش قاۋان توڭگۇزلارنىڭ ئارقىدىن يۈرگەنلەرنى مېكىجىن دەيدۇ ! — دېدى خىسلەت زەردە بىلەن ، ئۇ شۇ تۇرقىدىمۇ ھۆسىيىن پاقىغا بوش كەلمىدى .

ماشىنا يۈرۈشكە ئامالسىز قالدى ، يولدىن ياندىپ ئۆتۈپ ، بىر بوشلۇقتا توختىدى . خىسلەت ماشىنىدىن ئېتىلىپ چۈشۈپ ، خۇددى يۈگۈرۈپ بارسا تېپىۋالىدىغان ئۆيى باردەك ، بىردەم ئۇياققا ، بىردەم بۇياققا يۈگۈرۈشكە باشلىدى...

— بۇ بىر غالجىر ئىتنىڭ كۈچۈكىدەك قىز بالا ئىكەن ! — دېدى ھۆسىيىن پاقا دانىخورەك باشقان كۆرۈمسىز يۈزىنى سىلاپ تۇرۇپ ، — ئۇنى يەنە ھوشسىزلاندۇرۇپ قويمىساق ، خاتىرجەم يول ماڭالمايدىغان ئوخشايمىز . ھېلىمۇ ياخشى ،

بۇ يەرلەر ئادەمسىز جاڭگال ، ئەمما لېكىن ـ زە ··· يۇرت ئىچىگە كىرگەندە چاتاق چىقىدۇ !

ھېيىزەممۇ شۇ خىيالدا ئىدى :

— ئۇنداق بولسا ، سەن ئۇنى بىر ئامال قىلىپ تۇتۇپ تۇر ، مەن ئاغزى ـ بۇرنىغا لوڭگە قوياي !— ھېيىزەم شۇنداق دەۋېتىپ ئويلىنىپ قالدى ،— ئۇ خېلىدىن بېرى بىر نەرسە يېمىدى ، ئۇسسۇزلۇقمۇ ئىچمىدى ، سالامەتلىكىدىن چاتاق چىقماس ـ ھە ! ؟

— بىرنەچچە كۈن تاماق يېمىگەنگە ھېچنېمە بولمايدۇ ،— دېدى ھۈسيىن پاقا ئېرەنسىز ھالدا ،— ئەمما ـ زە ··· ھوشىدىن كەتكەندىن كېيىن ، ئاغزىغا ئانچە ـ مۇنچە سۇ تېمىتىپ تۇرۇڭ ، ھاۋا ئىسسىق ، سۇسىراپ قالسا بولمايدۇ .

ئۇلار دېگىنى بويىچە ، خىسلەتنى خېلى تەستە يەنە ھوشسىز-لاندۇردى . بۇ چاغدا خېلى كەچ كىرىپ قالغانىدى . پايانسىز چۆللۈكنىڭ سەللا سالقىن چۈشكەن كەچقۇرۇنى ئۆز ئاسايىشلىقى بىلەن گۈزەللىكىنى كۆرسەتكەنىدى . مەيىن شامال قاغجىرىغان دالا باغرىنى كېزەتتى ، كۈن بويى ئىسسىقتىن ئۆزىنى دالدىغا ئالغان چۆل قۇشلىرىنىڭ نەغمىسى ئەۋجىگە چىققانىدى . يىراقتىكى تاقىر دۆڭلۈكنىڭ ئارقىسىغا پاتقان قۇياشنىڭ ئاداققى نۇرلىرى تېخىچە ئاسماننىڭ بىر چېتىنى يورۇتۇپ تۇراتتى ، كۆكنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يەرلىرىدە لەيلەپ يۈرگەن بوزامتۇل بۇلۇت پارچىلىرى ئاستا ـ ئاستا چەكسىز بوشلۇق قەرىگە سىڭىپ كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى···

پىشۇرۇلغان گۆش بىلەن نان يەپ ، مىنېرال سۇ ئىچىپ ئولتۇرغان ھۈسيىن پاقىنىڭ كۆزى ئىسسىق ، پاكىز چەشمە قۇم ئۈستىدە بىھوش ياتقان خىسلەتنىڭ نازۇك بوي ـ بەستى بىلەن چىرايلىق ھۆسن ـ جامالىغا چۈشكەندە ئۆزىنى تۇتالماي قالدى . قىز بەئەينى سۇزۇك قاشتېشىدىن ياسالغان ھەيكەلدەك شۇنداق

جەزبىدار ، شۇنداق جەلپكار ھالەتتە يېنىك تىنىپ ياتاتتى . ھۇ-
سېيىن پاقىنىڭ تەلۋە ، قارام يۈرىكى — دىرغىغان بۇقىدەك
ئەسەبىي ھالەتكە كەلدى ، ئۇنىڭ شەھۋىتى كۆچىيىپ ، كۆزلىرى
غىلايغانىدى . ئۇنىڭ نىيىتى بۇزۇلدى ، تومۇرلىرى چىقىلىپ ،
دانىخورەك باسقان يۈزى كۆبجىدى . ئۇ ھېپىزەم بىر نەرسە ئې-
لىش ئۈچۈن ماشىنا تەرەپكە كەتكەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ،
خىسلەت تەرەپكە ئاستا-ئاستا سىلجىپ كەلدى ۋە ئۇنىڭ يۈزىنى
كۆكسىنى سىلاپ ، ئەمدى سۆيۈشكە تەمشىلىۋىدى ، ھېپىزەمنىڭ :

— تۇمشۇقۇڭنى تارت ، ئەخمەق ! — دەپ چالۋاقىغان ئاۋا-
زىدىن چۆچۈپ مەقسىتىگە يېتەلمىدى ، ئەمما ئۇ خىسلەتتىن كۆ-
زىنى ئۈزمەي غۇدۇرىدى :

— يېڭى كۈيىنىڭ سۈيى تاتلىق بولىدۇ ، دېگەن گەپنى ئاڭلى-
مىغانمىدىڭ ، ھېپىزەم ئاچا ؟ !

— سەنمۇ ساياق يۈرگەن تاياق يەيدۇ ، دېگەن گەپنى ئاڭلى-
مىغانمىدىڭ ، ھۇسېيىن ئۇكام ! ؟— دېدى ھېپىزەممۇ ئۇنىڭغا
سوئال نەزىرى بىلەن تىكىلىپ ، — بىلىپ قوي ، بۇ مالنىڭ
باھاسى ئۆرە ، سەن چىقىلىپ قويساڭ ، ئالتۇن جام ھېچىر تاۋاقا
ئايلىنىپ قالامدۇ ، ئەخمەق ! بىز ئۇنى ئۆز پېتى ئۇرۇمچىدىكى
خوجايىنىنىڭ قولىغا تاپشۇرمىساق زىيان تارتىمىز ! ...

ھۇسېيىن پاقا ئارماندا قالدى ، ھېپىزەم گەرچە ئايال كىشى
بولسىمۇ ، ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىمىسا بولمايتتى . چۈنكى ، ئۇ
خوجايىنى - دە ! ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىمىسا ، ھازىرقى شوپۇرلۇق
خىزمىتى بىلەن ، جاپا چەكمەيلا لوق - لوق كىلىۋاتقان پۇللاردىن
قۇرۇق قالاتتى . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، ئىككى - ئۈچ قېتىم مەستلىك-
تە مۇشۇكتەك سۈركىلىپ كەلگەن ھېپىزەمگە چىقىلىپ ، ئۇنىڭ
كىچىك ئاشنىسى بولۇپ قالغان يەرلىرىمۇ بار ئىدى . بۇ ئىش
گەرچە ھۇسېيىن پاقا ئۈچۈن بىردەملىك كۆڭۈل خۇشى بولغان
بولسىمۇ ، ئەمما ھېپىزەم ئۈچۈن ئاسان ئۇنتۇغىلى بولمايدىغان

شېــرىن تــۇيغۇغا ئايلىنىپ كەتكەندى . شۇڭا ، بۇگۈن ئۇنىڭ ئۇسما قويغان قاشلىرى بىلەن سۈرمە تارتقان كۆزلىرى باشقىچە نۇرلىنىپ كەتكەندى ...

— كۇنداشلىككىمىز تۇتتى ـ هە !— دېدى هۇسيىن پاقا يولغا چىققىلى ـ ئاندىن كېيىن خىرگەي ئاۋازىنى غۇدۇڭ چىقىرىپ ،— ناھايىتى بىردەم كۆزىڭىزنى يۇمۇپ تۇرسىڭىزلا يۈتىدىغان ئىش ئىدى...

— خوتۇن كىشى دېگەن پىششىق ئاش ، قورسىقى ئاچقان هەرقانداق ئەر كىشىنىڭ يېگۈسى كېلىدۇ ، شۇنداقمۇ ؟ !— دېدى هېپىزەم ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە قاراپ ، — بىزمىچۇ ، خېلى ـ خېلى قىزلاردىن قېلىشمايمىز . خوتۇن كىشى دېگەن بەش تارلىق تەمبۇرگە ئوخشايدۇ ، ئۇستىنىڭ قولىغا چۈشسە بۇلبۇلدەك سايرايدۇ ، نائۇستىنىڭ قولىغا چۈشسە هۇۋقۇشتەك هۇۋلايدۇ !...

هېپىزەمنىڭ قاش ـ كۆزلىرىنى ئوينىتىپ ، تەنناز خېنىملاردەك هۆسلە ـ سۆلكەت بىلەن ئېيتقان گەپلىرى هۇسيىن پاقىنىڭ كۆڭلىگە سۇ يۇگۇرتۇپ قويدى .

— قېنى ، بۇلبۇلدەك سايرامدۇ ، هۇۋقۇشتەك هۇۋلامدۇ ، قونالغۇغا بارغاندا كۆرەرمىز !— دېدى هۇسيىن پاقا ئاغزىنى تامشىتىپ .

ماشىنا سۈرئىتىنى تېزلەتتى ، خىسلەت بېشىنى هېپىزەمنىڭ قۇچىقىغا قويۇپ ، بىهوش هالەتتە تەۋرىنىپ ياتاتتى ...

ئۇ ، شۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلارنى زادىلا ئەسلىيەلمىدى . ئۇرۇمچىگە قاچان كەلدى ، ئۇ يەردە كىمنىڭ قولىغا ئۆتتى ، قانچە كۈن تۇردى ، ئۇ يەردىن گۇاڭجۇغا قانداق كەلدى ، ئايروپىلاندىمۇ ، پويىزدىمۇ ، ماشىنىدىمۇ ... ئېنىق بىلەلمىدى ، گويا هەممە نەرسە ئۇنىڭ ئۇچۇن چۈشتەك ، ئويغانسىلا هەممە ئىش ئۆز ئەكسىگە كېلىدىغاندەك خىرە ـ شىرە سېزىم ئىچىدە يۈردى . بەزى

چاغدا رەسمىي ھوشىغا كەلگەندە بولسا، ئازاب ۋە ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە ئۆرتەندى، ئالەم ئۇنىڭ كۆزىگە قاراڭغۇ كۆرۈنەتتى، ھەممە ياقتىن بەختسىزلىك يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقانغا ئوخشايتتى! ...

2

يەنە بىر تاڭ ئاتتى ...

بۇ كاتتا شەھەرنىڭ كوچىلىرىنى قۇياش نۇرەپشان قىلدى. شەھەر ئادەتتىكى ھاياتىنى باشلىدى، تىنىم بىلمەس ئادەملەر تىرىكچىلىك پېيىگە چۈشتى، ئۇلار ھەر تەرەپكە — بازارغا، رەستىگە، ئىدارە ـ جەمئىيەتلەرگە شىددەت بىلەن ئاقاتتى. ھەتتا تۈنۈگۈنكى دىۋانە ـ قەلەندەرلەرمۇ ئۆز جايلىرىنى ئىگىلەشكە باشلىدى. قىسقىسى، بۇ ئەزىم شەھەردە ھايات يەنە سوپۇنچىنىڭ داش قازىنىدەك قايناشقا باشلىغانىدى ...

مانا شۇ قايناق شەھەرنىڭ كۈنچىقىش تەرىپىدە قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان «قۇياشلىق ئارال ئارامگاھى» يىراق ـ يېقىندا خېلى داڭقى بار، رېستوران، ياتاق ۋە ئىشرەتخانا بىر گەۋدە قىلىنغان ھەشەمەتلىك جاي ئىدى. بۇ يەرنىڭ خېرىدارلىرى ئاساسەن «ئاق ياقىلىق» بايۋەچچىلەر بىلەن چەت ئەللىكلەر ۋە بىر قىسىم ئىشرەتخور كىشىلەر ئىدى.

خىسلەت بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىنگەن تۈنجى كۈنى كەچتە يېرىم بىھوش ھالەتتە ئىدى. ئۇنى كىملەردۇر يۆلەشتۈرۈپ بىر ئۆيگە ئەكىردى، ساپاغا تاشلىدى، ئۇ تىك ئولتۇرالماي قىيسىيىپ قالدى. شۇ ئارىدا، ئۇ كىملەرنىڭدۇر بىر نەرسە ئۈستىدە قىزغىن سودا قىلىشىۋاتقانلىقىنى خىرە ـ شىرە ئاڭلىدى. قاندۇاقتۇر خەنزۇچە «ھېپىزەم ... ماشىنا ... ياش، گۈزەل ... ئايروپىلان ... پۇل ... » دېگەندەك گەپلەر بولۇندى. ئاخىرىدا،

ئەللىك مىڭ يۇەن دېگەن سان بىرنەچچە قېتىم تەكرارلانغاندىن كېيىن سۆھبەت تىنجىپ قالدى، كىملەردۇر ئۆيگە كىرگەندەك، چىققاندەك شىپىر - شىپىر، پىچىر - پىچىر ئاۋازلار بىردەم كۆپەيدى. ئالاھازەل قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكەنلىكى خىسلەتكە ئېنىق ئەمەس، بىر چاغدا بىر ئەر كىشى ئۇنىڭ بېشىدا پەيدا بولدى ۋە ساپ ئۇيغۇر تىلىدا ناھايىتى ئېنىق قىلىپ: «مانا بۇ يەر سېنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى جەننىتىڭ بولىدۇ، خىسلەت! جەننەتكە كۆنمەيدىغان كىم بار؟ خەيرخوش، ئامىتىڭ كەلگەي! ...» دېدى غالىبانە قىياپەتتە. خىسلەت كۆزلىرىنى تەستە ئېچىپ، ئۇرۇمچىدە چالا - پۇچۇق كۆرگەن بۇرۇتلۇق، كەكلىك قاش، قاپقارا چاچلىرى پارقىراپ تۇرىدىغان، ئەمما ئاق چوقۇر سۆرۈن تەلەتنىڭ يۇزىگە پۇتۇن كۈچ - مادارىنى يىغىپ قاتتىق تىكىلدى. ئۇنىڭ مۇڭغا تولغان مەسۇم قاراشلىرىدا قانداقتۇر بىقۇۋۇللۇق بىلەن بىللە ئاللىقانداق غەزەپ ۋە چوڭقۇر زۇلمەت چۆكۈپ ياتاتتى ...

خىسلەت ئىككى كۈنگىچە ئايرىم بىر ئۆيدە ئالاھىدە مۇھاپىزەت بىلەن كۈتۈلدى. ئۇ تاماقتىنمۇ تۇزۇك يېمەي، ھالسىز، ئۈمىدسىز ھالدا ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلاپ ياتتى، بارماقلىرى تارتىشىپ قالغاندەك، ئەدىيالنى، يوتقاننى توختىماي مىجىقلايتتى.

«مەن ئاخىر مۇشۇ كۈنگە قالدىممۇ!؟ — دەپ ئويلايتتى ئۇ ھەسرەت - نادامەت بىلەن،— مەن راستتىنلا بۇ قارغىش تەگكۈر جايدا، مۇشۇ ناتونۇش، بىگانە ئادەملەر ئارىسىدا قېقىندى - سوقۇندى بولۇپ، مەجبۇرىي ئىشقا سېلىنىپ، خورلىنىپ، بۇ رەھىمسىزلەرنىڭ ئويۇنچۇقىغا ئايلىنىپ قالدىمەنمۇ؟! بۇ دوزاختىن قۇتۇلۇپ، ئەركىنلىككە ئېرىشىشتىن راستتىنلا ئۈمىد يوقمۇ؟! ... — ئۇ بىردىنلا كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ، ئىشەنچ بىلەن ئۆزىگە تەسەللى بەردى،— ياق، ياق!

ئىشەنمەيمەن ، جاھاننىڭ ھەممە يېرى بۇنداق قاراڭغۇ ئەمەس ، ھەممە ئادەم مۇنداق ئەسكى ئەمەس ! بولمىسا بۇ جاھان ئاللىقاچان ئوڭتەي ـ توڭتەي بولۇپ كەتمەمتى ! ... قانۇن بار، ئادالەت بار ، ياخشى ئادەملەر بار ! ئۇلار مېنى قوغدايدۇ ، ئەركىنلىككە ئېرىش-تۈرىدۇ !... »

ئۇ ، شۇنداق ئويلىغىنى بىلەن ، ئەمما ھازىر ئۆزى بىناۋا، بىداۋا بىر تۇتقۇن ئىدى . ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئىللىق باغرىدا ئۆتكۈزگەن ئەركىـن ، قۇۋناق كۈنلـىرى نـەدە قالدى؟ ! قېنى ئەمدى دۇنيا بىر ئايلانسۇن ـ يۇ ، ئۇ كۈنلەر يەنە قايتىپ كەلسە ! ھەيهات... باللىق ، ياشلىق بىر دەريا — ئاقتى ، كەتتى ! مىڭ ئەپسۇس ، يەنە قايتمايدۇ ! تەقدىر... تەقدىرمىش !... نىمە چارە ، ياشاش كېرەك . ھەي !... شۇمۇ ياشاشمۇ ! ؟ ياشاش ئەمەس ، ئازاب ـ ئوقۇبەت ، كۆز يېشى ، خورلۇق...

ئۇ ، سىرتتىن قارىغاندا شۇنىڭغا رازىدەك كۆرۈنىدۇ ، ئەمما كۆڭلى قاراڭغۇ ، پەيت كۈتىدۇ ، بۇ يەردىن تېزرەك قۇتۇلۇشنى ئويلايدۇ ! ...

ئۇچىنچى كۈنى خىسلەتنى توققۇزىنچى قەۋەتنىڭ بىر بۆلۈ-كىدىكى ئۈچ كىشىلىك ياتاققا ئورۇنلاشتۇردى . ياتاق تار ، قاراڭ-غۇراق ئىدى ، دېرىزىسى كىچىك ھەم تۆمۈر پەنجىرىلىك بولغاچ-قا ، كۈن نۇرى تازا چۈشمەيتتى . ئەمما ياتاق قىزلارغا خاس رومانتىك ھەم رەتلىك سەرەمجانلاشقانىدى . خىسلەت بۇ يەردە نازاكەت ۋە جەننەت ئىسىملىك ئىككى قىز بىلەن ياتاقداش بولدى .

يېڭى يەردە يېڭى ئادەملەرنى بىلىۋېلىش ئانچە ئاسان ئەمەس . ئەمما ، خىسلەت بۇ بىرنەچچە كۈن ئىچىدە خېلى ئادەملەرنى ، خېلى ئىشلارنى بىلىپ قالدى ، بۇ جەرياندا ئۇنىڭ كۆزلىرى نىملەرنى كۆرمىدى ، قۇلاقلىرى نىملەرنى ئىشىتمىدى ! لېكىن ئادەم ئالىسى ئىچىدە دېگەندەك ، بۇ خەقنىڭ كۆڭلىدىكىنى تولۇق چۈشىنىپ بولغىلى بولامتى ! ...

شۇڭا ، خىسلەت دەسلەپكى ئىككى ـ ئۈچ كۈنگىچە بۇ ياتاقتا خۇددى باشقا قوتانغا كىرىپ قالغان قويدەك قىسىنىپ ، ياتسىراپ يۈردى .

كۈن ئۆتكەنسېرى كۆڭۈلنىڭ تېگى كۆرۈنىدۇ ، دېگەن گەپ بار ، خىسلەت ھەپتە ـ ئون كۈن ئىچىدە بۇ ئىككى ياتاقداشنىڭ ئەھۋالىنىمۇ ئاساسەن چۈشىنىپ بولدى .

نازاكەت ئېگىز ، زىلۋا بوي ، بادام قاپاقلىرى ئاستىدىكى قارا كۆزلىرى كۈلۈپ تۇرىدىغان ، دومىلاق يۈز ، يۇپقا تېرىلىرى ئاپ-ئاق كەلگەن ئوماق قىز ئىدى . ئۇنىڭغا قارىغان ئادەمنىڭ ئامراق-لىقى ، ھەۋىسى كېلەتتى . ئۇ يېقىندا چاچلىرىنى ئالتاغىل بو-ياپ ، بۇرنىنىڭ سول پەررىكىگە ھىندى قىزلىرىدەك ئاق ياقۇت مونچاق ئورنىتىۋالدى ، بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ يۈزىدە كىشىلەرنىڭ مەيلىنى تارتىدىغان يەنە بىر نۇرلۇق نۇقتا پەيدا بولغانىدى .

نازاكەت بۇنىڭدىن بىر يىل بۇرۇن ئۈرۈمچىدىكى مەلۇم ئالىي مەكتەپنىڭ ئۈچىنچى يىللىقىدا ئوقۇيدىغان خېلى ئىجتىھات-لىق ئوقۇغۇچى ئىدى . ئەمما ئۇنىڭ دەۋرگە ماسلىشىش ئېڭى كۈچلۈك بولغاچقا ، مەكتەپتىكى بىر تۈركۈم مودا قىزلارغا ھە-ۋەس قىلاتتى ، ھەۋەس ئاخىر ئۇنى ئۇلارغا يېقىنلاشتۇردى ، يەنە شۇ ھەۋەس ئۇنى ئاشۇلاردەك كىيىنىشكە ، ئاشۇلاردەك ئەر-كىن ـ ئازادە يۈرۈشكە رىغبەتلەندۈردى . ئەمما ئۇنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالى بۇنداق «ھەشەم ـ دەرەم» گە يار بەرمەيتتى ، ئائىلىسى ئۇنى ئاران ئوقۇتۇپ كېلىۋاتاتتى . لېكىن ئۇنىڭ «مودا شەيتى-نى» بۇنىڭغا تەن بەرمىدى ، شەيتان ئۇنى ھەمىشە ۋەسۋەسىگە سېلىپ بىئارام قىلاتتى . شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ، ئۇ تاسادى-پىي ئەھۋالدا ، ئانارەم ئىسىملىك بىر قىز بىلەن تونۇشۇپ قال-دى . بۇ قىز ئانچە چىرايلىق بولمىسىمۇ ، ئەمما بوي ـ بەستى قاملاشقان ، ئۆزى يېقىشلىق ، بەئەينى قورچاقتەك ياسىنىپ يۈرد-دىغان ، خۇلقىمۇ ، شېرىن سۆزلۈكىمۇ ئۆزگە يارىشىدىغان چالا

چوكان ئىدى . ئۇ ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان بىر تىجارەتچى يىگىت بىلەن توي قىلىپ ، يەتتە ئايدىن كېيىن ئاجرىشىپ تۇل قالغاندى ، ئېرى باشقا بىر قىزغا بۇزۇلۇپ ، ئىچكىرىگە كىرىپ كەتكەنىدى . بۇ چوكان هازىر شەھەرنىڭ ئاۋات رەستىسىدە بىر كىيىم - كېچەك دۇكىنى ئېچىپ ، ئۆز تۇرمۇشىنى قامداپ كېلىۋاتاتتى . نازاكەتمۇ ئۇنىڭ بىلەن مانا شۇ دۇكاندىن يېڭى مودا كىيىملەرنى ئېلىش باهانىسىدە تونۇشۇپ قالغانىدى . ئۇلار قىسقا ۋاقىت ئىچىدىلا ، خېلى قەدىناس ھەم سىرداش دوستلاردىن بولۇپ قالدى . چۈنكى ، ئىككىسىنىڭ مىجەز - خۇلقى ، ئارزۇ ھەۋەسلىرى بىر - بىرىگە ماس ئىدى…

شۇ كۈنلەردە نازاكەت بۇ تىجارەتچى دوستى بىلەن خېلى كۆپ سورۇنلارغا باردى ، خېلى كۆپ ئادەملەر بىلەن تونۇشتى . بۇنىڭ ئىچىدە گەجگىسىگە غۇجمەك چاچ قويۇپ ، رېستورانلاردا مودا ناخشا ئېيتىپ يۈرىدىغان يالقۇن ئىسىملىك بىر يىگىت نازاكەتنىڭ پېيىگە چۈشتى …

قىز بالا بالاغەت يېشىغا يەتكەندە ، دۇنياغا ھېرىس ، ئېتىبارغا ھېرىس بولۇپ قالىدۇ . ئۆزىنى ئېچىلىش ئالدىدا تۇرغان گۈلگە قىياس قىلىدۇ : كۈندۈزى قۇياش ، كېچىسى ئاي ، سەھەردە سالقىن شامال ، ھەتتا دەريادا ئاققان سۇلارنىمۇ ماڭا قارىسۇن ، دەيدۇ . نازاكەتمۇ شۇنداقلاردىن ، توغرىراقى ، شۇنداق جەرياننى بېشىدىن كەچۈرۈۋاتقانلاردىن ئىدى . ئۆزىمۇ چىرايلىق ، كۆزگە يېقىن ئىدى . چوڭلارنىڭ ھەۋەس بىلەن قاراشلىرىدىن ، ياشلارنىڭ گاھ ئاشكارا ، گاھ يوشۇرۇن ئىلتىجالىرىدىن لەززەتلىنەتتى . بۇلارنىڭ ئىچىدە يالقۇن ئۇنىڭ كۆزىگە ھەم كۆڭلىگە يېقىنراق ئىدى . دەسلەپ ئۇنىڭ ناخشىسىغا قىزىققان بولسا ، كېيىن ئۇنىڭ ئۆزىگە قىزىقىپ قالغانىدى . ئۇلار ئۇرغۇن سورۇنلاردا — رېستوران ، ئارامگاھ ، دىبا ، كالائوكې دېگەندەك يەرلەردە كۆپ بىللە بولدى ، يالقۇن مەردلىك بىلەن پۇل خەجلىدى ، كۆڭلىنى

بىلدۇردى ، ھەتتا بەزىدە ھاراق ئىچمۇېلىپ ، كۆز يېشى ئىچىدە سۆيگۈ ئىزھار قىلدى ...

كۇنلەر ئەنە شۇنداق گۈزەل ئەسلىمە . شېرىن خاتىرىلەر ئىچىدە تېز ئۆتۈشكە باشلىدى .

ئەسلىمە ، خاتىرىلەر ئادەمگە ئىككى خىل تەسىر قىلىدۇ : بىرى ، ئەسكە ئېلىنىش بىلەن تەڭ گويا پۇۋلەپ ياندۇرۇلغان چوغدەك يېلىنجاپ ، سوۋۇشقا باشلىغان كۆڭۈلنى قايتىدىن ياندۇ- رۇپ ھاياجانلاندۇرسا ؛ ئىككىنچىسى ، گويا ساقىيىۋاتقان يارىغا تەگكەن تىغدەك ئازاب بېرىدۇ ، ئۆكۈندۈرىدۇ ! ئەمما نازاكەت مۇنچىدا يېشىنمۇېتىپ ، يالقۇن بىلەن كۆپ قېتىملىق ئۇچرىشىش- لارنى بىرمۇ بىر ئەسلىدى ، ئەسلىدىيۇ ، ياكى ھاياجانلانمىدى ، ياكى ئۆكۈنمىدى . پەقەت تىرناقلىرى لاكلانغان پۇتلىرىدىن تار- تىپ ، دىققىدە كۆتۈرۈلۈپ قالغان كۆكسىلىرىگىچە مەمنۇنىيەت بىلەن كۆزەتتى ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدى بىلىپ بولماس تۇيغۇلار قوينىدا ئەسەبىيلەشمەكتە ئىدى : «ھە ، ھۆسن - جامالمۇ بىر دۆلەت ئىكەن ... بۇنداق گۈزەللىك ھەممە ئادەمگە نېسىپ بولىۋەرمەيدۇ ! يالقۇن ئۆلگۈرمۇ قىلغىلى قىلىق تاپالماي قالدۇ ، ھەتتا پۇتلى- رىمنى سۆيۈشكە تەييار !... قانداق قىلاي ، جاھاندارچىلىقنىڭ يولى كۆپ ئىكەنغۇ ! بىر تىيىنگە زار بولۇپ سارغىيىپ - تاتى- رىپ ياشىغۇچە ، ئۆز مۇلكۇمنى ئۆزۈم ئىشلىتىپ خاندەك ياشى- مايمەنمۇ ! ؟ يالقۇن مېنى ئۆلگۈدەك ياخشى كۆرىدۇ ، ئۇ بەرىبىر مېنىڭ ! ... »

شۇنداق كۇنلەرنىڭ بىرىدە ، يالقۇن ئۇنى كاتتا بىر رېستو- رانغا كەچلىك تاماققا تەكلىپ قىلدى ، نازاكەت خۇشاللىق بىلەن باردى . ئۇلار ھەرخىل نازۇنېمەتلەر بىلەن غىزالانغاچ ، چەت ئەلنىڭ ئالىي قىزىل ھارىقىدىن ئىچىشتى ، ھاراق ئىچىشلىك ، شېرىن ئىدى . نازاكەتنىڭ گېلىدىن ئۇچ رومكا ئۆتكەندىن كې- يىن ، بەدىنى قىزىپ ، يۈرىكى ئويناپ ، يېنىدىكى يالقۇننىڭ بەزى

ھەرىكەتلىرىدىن نىزىقاپ كەتمىدى…

قايتىدىغان چاغدا ئۇ زادى بولالماي قالدى ، بۇ ھالدا مەكتەپ- كە قايتىشمۇ قولايسىز ئىدى . يالقۇن ئۇنى رېستورانىنىڭ ئۈستى- دىكى مېھمانساراي ياتىقىغا بىرنەچچە سائەت ئورۇنلاشتۇرۇپ ، كەيپىنى يەشمەكچى بولدى ، بۇنىڭغا نازاكەتمۇ رازى بولدى .

يالقۇن ياتاقنى ئاچقۇزۇپ ، نازاكەتنى كارىۋاتقا ياتقۇزدى . ئۆزى ساپادا ئولتۇرۇپ تاماكا چەككەچ ، ئۇنىڭ گۈزەل رۇخسارى- نى تاماشا قىلدى . ئاستا ـ ئاستا نازاكەتنىڭ مەسۇم سىياقى ، بەدىنىدىن تارىغان خۇشبۇي ھىد يالقۇننى ھاياجانلاندۇرۇپ ، كەي- پىنى يەشتى ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا بىر خىل بېسىلغۇسىز ئىشتىياق ئويغىنىپ ، ئۇنى قارام ، تەلۋە ھالەتكە كەلتۇرۇپ قويدى . ئۇ ئاستا شىپىرلاپ كېلىپ ، نازاكەتنىڭ يۈز ـ كۆزلىرىنى سىلى- دى ، مەڭزىگە ، ئاغزىغا سۆيدى ، ئۇ يەر ـ بۇ يېرىنى يېنىك مۇجۇپ غىدىقلىدى ، نازاكەتتە بىر خىل يېقىملىق ئىڭراش بىلەن زەئىپ قارشىلىقتىن باشقا ئالامەتلەر كۆرۈلمىدى . يالقۇن ئاخىر يېشىنىپ ، ئۇنىڭ يېنىغا چىقىپ ياتتى …

مانا شۇ كۈنى كېچىدە ، خىش قېلىپتىن چىقىپ كەتتى . ئەمدى ئۇنى نىمىگە ئىشلەتسە بولۇۋېرەتتى !

قىز بالا بەئەينى ياۋا گۈلگە ئوخشايدۇ . ئۇ قانچىلىك كۆزگە يېقىن بولمىسۇن ، ئەمما ئۇنىڭ ئۆتكۈر تىكىنى ، تىكەنلىك بەرگ- لىرى بولىدۇ . شۇڭا ، ھەرقانداق ئادەم ئۇنىڭغا ئېھتىيات بىلەن يېقىنلىششقا مەجبۇر بولىدۇ . ئەمما چوكان بولسا ئۇنداق ئەمەس ، ئۇ بەئەينى قايچا تەگكەن ، تىكەنلىرى قىرقىلىپ ، يوپۇرماقلىرى يۇلۇنۇپ تاشلانغان ياۋا گۈلگە ئوخشايدۇ . شۇڭا ، ئۇنىڭغا قارايدىغانلار ، يۇراشقا قىزىقىدىغانلار كۆپ بولىدۇ !…

نازاكەت ھازىر دەل ئاشۇنداق كىشىلەر كۆپ قارايدىغان ، ھىدلاشقا ئىنتىلىدىغان تىكەنسىز ، يوپۇرماقسىز گۈلگە ئايلىنىپ قالغانىدى .

ئۇنىڭ يالقۇن بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ئۇزۇنغا بارمىدى. ئىشقۋازلىق ئويۇنلىرى خۇددى گۈرۈلدەپ يانغان گۈلخانغا ئوخشايدۇ. كىمنىڭدۇر كۆكسىنى مەلۇم ۋاقىت ئىسسىتىدۇ، ئوتلۇق تىللىرى بىلەن ئۇنىڭ ھېس ـ ھاياجانلىرىنى قوزغىتىدۇ. ۋاھالەنكى، ئۇزۇنغا بارماي ئىشق ئاتەشلىرى ئۆچۈپ، ئوتىنى سوغۇق كۈل باسىدۇ، ئىشق ئويۇنلىرىمۇ بۇ چاغدا پايانىغا يېتىدۇ! ...

نازاكەت دەل شۇنداق قىسمەتكە دۇچار بولدى، يالقۇن ئۇنىڭ بىلەن بىر مەزگىل كۆڭۈل ئېچىپ، ئاخىرىدا بىراقلا تاشلاپ كەتتى. شۇ چاغدا ئۇ، كۆرۈنۈشتە خاتىرجەم بولغىنى بىلەن، ئەمما قەلبىنى غەلىتە-تۇيغۇلار بىسەرەمجان قىلدى، ۋۇجۇدىدا ئادەمنى ھەدەپ يىغلاشقا، قارغاشقا ئۈندەيدىغان كۆڭۈلسىز ئەسلىمىلەر بىلەن بىللە بالاغەتكە يەتكەن قىزنىڭ تۇنجى سۆيگۈسىدەك تاتلىق ھېسلار ئارىلاش ـ چۇرۇلاش بولۇپ كەتكەنىدى. مانا شۇنىڭدىن كېيىن، نازاكەت ئەرلەرگە ئومۇمەن ئىشەنمەي قويدى، بەختسىز بولۇپ قېلىشىدا ئۆزىنىڭ ئەيىبى بارلىقىغا قارىماي، ھامان ئەركەكلەردىن نەپرەتلەندى. نەزىرىدە، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىڭ راھەت ـ پاراغەتلىرى ئۈچۈن، شەھۋانىي ئىستەكلىرىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن قىزلارنى خالىغانچە ئوۋلايتتى، ئالدايتتى. شۇڭا ئۇ، بىر مەزگىل جىمىغۇر، چۈشكۈن بولۇپ قالدى. بۇنى سەزگەن ئانارەم بىر كۈنى ئۇنى قېقىتىپ مۇنداق دېدى:

— ئەمدى سەن بىرسى تاشلاپ كەتتى دەپ، مەيدەڭنى مۇزغا يېقىپ ياتماقچىمۇ؟! ئەر خەق دېگەن ئۆلگۈرلەر ھەر قەدەمدە خىيانەت قىلىدىيۇ، نېمىشقا بىزدىنلا ۋاپا تەلەپ قىلىدىكەن؟! تۇكۇر ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە! بۇگۈندىن باشلاپ بېشىڭنى ئۆزۈم ئوڭلايمەن. شۇنداق كېلىشكەن، پۇلدار يىگىتلەرنى تېپىپ بېرەيكى، يالقۇن دېگەن شاخ سانىغۇچ ھەسەتتىن يېرىلىپ ئۆلسۇن!...

دەرۋەقە ، ئۇ سۆيگەن ئادەم قارا كۆڭۈل ، ئەبلەخ چىقتى ، كېيىن بىلسە ، ئۆزى ياللۇنىنىڭ كۆڭۈل خۇشى ئۈچۈن ، ئۇنىڭ دامىغا چۈشكەن بىر قورچاق ئىكەن ! لازىم بولغاندا ، ياللۇن ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ پەرۋانە بولدى ، پۇل دېگەننى غاراڭدەك خەجلىدى ، نېمە دېسە تەييار قىلدى ، ئەمما كېيىن بەئەينى بىر پارچە پاخشە خىشنى چۆرۈۋەتكەندەك ئاسانلا تاشلاپ كەتتى ، قاردىسىنى كۆرسەتمىدى ! شۇڭا ، نازاكەت ئۇنىڭدىن ئۆچ ئېلىشقا ئېرىشسە ، ئەلەمزادە قەلبى ئاز ـ تولا تەسكىن تېپىشى مۇمكىن ئىدى . شۇ جەھەتتىن بولسىمۇ ، دوستى ئانارەمنىڭ گەپلىرى ئۇنىڭغا ياقتى …

شۇنداق قىلىپ ، نازاكەت ئەيش ـ ئىشرەت قاينىمىغا يېڭىۋاشتىن شۇڭغىدى .

كۆڭۈلدە ئوت يانسا ، ئۇنىڭ چوغى تىلدا ، ياللۇنى يۈزدە كۆرۈنىدۇ :

قايسىبىر يىگىت نازاكەتكە ئىشق ـ مۇھەببەتتىن سۆز ئاچسا ، يەنە قايسىبىرى ھەرخىل كەچلىك سەيلىلەرگە ، كىنو ـ تىياتىرلارغا تەكلىپ قىلاتتى . بۇنداق خېرىدارلىق نازاكەتكە خۇشياقاتتى ، چىرايىدا نۇر ۋە كۈلكە پەيدا قىلاتتى . ئۇ ھەمىشە : «نېمە بوپتۇ ، مۇھەببەت دېگەن پەقەت كۆڭۈلگىلا تۇگۇپ يۈرىدىغان بۇيۇم ئەمەسقۇ ! ئۇ بىر غۇنچە ، ئۇنى ھەرقانداق ئادەم ئېچىلدۇرۇشى ، پاشىنىتىشى ، ئۇنىڭ ھىدىدىن لەززەتلىنىشى كېرەك ! …» دەپ ئويلايتتى ۋە بۇرۇن ئوقۇغان ئىشق ـ مۇھەببەت كىتابلىرىنىڭ تەسىرىگە بېرىلىپ ، ئۆز ـ ئۆزىگە خىتاب قىلاتتى : «ئەينى زامانىنىڭ زۇلۇمى ، جاھىل ئاتا ـ ئانىلارنىڭ تەلۋىلىكى بىلەن نۇرغۇن لەيلىلەر ، شىرىنلەر ، ئۆزرا بىلەن زۆھرەلەر مۇھەببەت غۇنچىسىنى ئېچىلدۇرالمىدى ، ئۆزلىرىنىڭ مەجنۇن ، پەرھات ، ۋاموق ۋە تاھىرلىرىغا ئېرىشەلمىدى ! ئەمدى مەنچۇ ؟ ! ئەمدى مەنمۇ ئاشۇلاردەك مۇھەببەتنىڭ لەززىتىنى تېتىد-

ـماي ھىجراندا ، پىراقتا ئۆتۈپ كېتىمەنمۇ !؟ ياق ، ياق ! تاللاپ
يەيدىغان ، تاللاپ كىيىدىغان زامان بۇ . مۇھەببەت ئەركىن ، ھە-
شەمەت ئەركىن ! يىگىتلەر خۇددى كېپىنەكتەك خالىغان گۈللە-
رىگە قونالايدىكەن ، قىزلار نېمە ئۈچۈن خالىغان كېپىنەكلىرىنى
ئۆزىگە تارتىپ قوندۇرالمايدۇ !؟ »

نازاكەتنىڭ كۆڭلى گويا كەڭ يېيىلغان بىر تور ئىدى -
يۇ ، ئۇنىڭغا ئىلىنغان ، تېپچەكلەپ قالغان ھەرقانداق مۇھەببەت
قۇشىنى ئۇچۇرماقچى ، ئۇلاردىن يەتكۈچە ھوزۇرلانماقچى
ئىدى ! ...

ئادەم بۇگۈنى بىلەن بەختىيار بولسا ، ئۆتكەن كۈننى ئۇن-
تۇيدۇ . نازاكەت شۇ كۈنلەردە ئەنە شۇنداق ھېسسىياتتا ئىدى .
ئۆزىنى بەختلىك ، بەختىيار سېزەتتى . خۇددى «خېرىدارىڭ بول-
مىسا ، زىبالىقىڭ نە كېرەك» دېگەندەك ، خېرىدارلىق ، ئەتىۋار-
لىق قىز ئىدى . ئەركەكلەردىن ھەر كۈنى ئاڭلاۋەرگەن ماختاش
سۆزلىرىدىن ئۇنىڭ قۇلىقى پۈتەي دەپ قالدى ، ھەر ئاخشىمى
سىقىملاپ - سىقىملاپ كىرىۋاتقان پۇللاردىن ئۇنىڭ ھەمىيىنى
تومپىيىشقا باشلىدى . ئاستا - ئاستا پۇل ئۇنىڭ ئاساسىي مۇددى-
ئاسىغا ، ئىمان ۋە ئېتىقادىغا ئايلاندى ...

ئىلگىرى بۇ قىز خېلى ئۇياتچان ، بىرئاز قوپالراق ، بەزىدە
شوخلۇقى ۋە جىلۋىدارلىقى بىلەن ناھايىتى جەلپكار ، بەزىدە بول-
سا ، مەيۈس ۋە ئويچان ، كۆزى ياشلىق ۋە بىسەرەمجان ئىدى .
ئەمدى بولسا ، بۇ ھالەتلەرنىڭ ئوندىن بىرىمۇ قالمىغانىدى . بۇ-
رۇن ئوچۇق ، شېتىلە بولسا ، ھازىر ھېچنېمىدىن تەپ تارتمايدى-
غان شەدداتقا ئايلانغانىدى . ۋاقىت ئۆتكەنسېرى ، ئۆزىمۇ يۈز
تېرىلىرىنىڭ قېلىنلىشىۋاتقانلىقىنى سەزدى ، ئەمدى خېلى -
خېلى ئىشلاردىن نېرىقمايدىغان ، ھېيىقمايدىغان بولۇپ قالدى ...

شۇنداق قىلىپ ، نازاكەتنىڭ ھۆسنىدىكى ئېۋەنسىز گۈزەل-
لىكى ، كۆڭلىنىڭ ساي سۇيىدەك تاشقىنلىقى ناھايىتى تېزلا

كىشىلەرگە ئايان بولدى ، بۇ ئايانلىق ئاخىر ئۇنى ئىشرەت پاتقىقى-
غا بارغانسېرى چوڭقۇر پاتۇرۇپ ، تۇنجۇقتۇرۇپ قويۇشقا تاس
قالدى !...

ئەنە شۇنداق مەستخۇش كۈنلەرنىڭ بىرىدە ، ئۇ گۇاڭجۇلۇق
بىر سودىگەر بايۋەچچە بىلەن تونۇشۇپ قالدى . قىرىق ياشلاردىن
سەللا ھالقىغان ، خېلى سالاپەتلىك ، خۇش مۇئامىلە بۇ بايۋەچچە
نازاكەت بىلەن تانسىخانىدا تونۇشۇپلا ئۇنى قويۇۋەتمىدى . چەكسىز
جىرىڭلايدىغان جانان چىنىدەك جەزبىلىك ، خۇش پىچىم بۇ قىز
ئۇنى خېلىلا مەپتۇن قىلىۋالغانىدى . نازاكەتمۇ ئۇنىڭ مەردلىكى
بىلەن خۇش مۇئامىلىسىگە قىزىقىپ قالدى . بۇ كۈنلەردە ئۇ ،
ئەرلەرنىڭ ھەممىسىنى ئوخشاش دەپ قارايدىغان بولۇپ قالغانىدى . شۇڭا ، بەزىدە يېقىن دوستلىرىغا : «چىراغ ئۆچكەندىن
كېيىن ھەممىسى ئوخشاش !» دەيتتى ...

نازاكەت گۇاڭجۇلۇق ۋاڭ خوجايىن بىلەن بىر ھەپتە
راھەت - پاراغەتتە ئۆتتى . بىر ھەپتىدىن كېيىن ، ۋاڭ خوجايىن
ئۇرۇمچىدىكى سودا ئىشىنى پۈتتۈرۈپ ، گۇاڭجۇغا قايتىدىغان
چاغدا ، نازاكەتكە ئۆزى بىلەن بىللە گۇاڭجۇغا بېرىش تەكلىپىنى
بەردى ، ھەتتا ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى ، گۇاڭجۇغا
بارسا ، مەلىكىلەردەك ئىسسىل تۇرمۇشقا ئېرىشتۈرىدىغانلىقىنى
ئېيتتى...

ئادەم راھەت - پاراغەتكە تېز كۆنىدۇ ، بىر كۆنگەندىن كې-
يىن ، راھەت - پاراغەت زۆرۈرىيەتكە ئايلىنىپ ، ئۇنىڭدىن ئايرى-
لىش ناھايىتى قىيىن بولىدۇ ! نازاكەت شۇنداق بولدى . ۋاڭ
خوجايىننىڭ تاتلىق ، ياغلىما سۆزلىرى ، گۇاڭجۇدەك كاتتا شە-
ھەرنىڭ غايىۋانە قىزىقتۇرۇشى نازاكەتنى تېزلا بىر قارارغا كەل-
تۈردى . ئۇ ئالىي مەكتەپتىكى ئوقۇشىنىمۇ يېرىم يولدا تاشلاپ ،
گۇاڭجۇغا بېرىشقا رازى بولدى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ، ھازىر ئۆزى
ياشاۋاتقان بۇ جەمئىيەتتە پۇلدىن بۈيۈك ، پۇلدىن قۇدرەتلىك ھېچ

نەرسە يوق ئىدى ! نەچچە يىلدىن بېرى ئوقۇش پۈتتۈرۈپ ، جەم-
ئىيەتتە لاغايلاپ يۈرگەن بىر تۈركۈم ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلى-
رىنىڭ ئىچىنىشلىق تەقدىر - قىسمەتلىرى ئۇنىڭ ئەنە شۇنداق
يەڭگىللىك بىلەن قارار چىقىرىشىغا تۈرتكە بولغانىدى . ئەمما ،
بۇ ساددا ، ئەخمەق قىز ياخشى ئويلانماي چىقىرىلغان بۇ قارارىنىڭ
ئۆز ھاياتىدىكى ئەڭ خەتەرلىك بىر بۇرۇلۇش بولۇپ قالىدىغانلى-
قىنى زادىلا تەسەۋۋۇر قىلمىغانىدى ...

ئۇلار ئۈرۈمچىنىڭ يانۋار ئېيىدىكى سوغۇق ، قارلىق كۈنى
ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ ، بەش سائەتتىن كېيىن ، گۇاڭجۇنىڭ ياپيې-
شىللىقىغا چۆمگەن باھاردەك ئىللىق قوينىغا چۈشكەندە ، نازاكەت
تەبىئەتنىڭ بۇ ئاجايىپ مۆجىزىلىرىدىن ھەيران بولۇپ ، كۆڭلى
يايراپ كەتتى . بۇ شەھەرنىڭ سەللا سالقىن چۈشكەن كەچقۇرۇنى
ئۆز شاۋقۇنى بىلەن گۈزەللىكىنى كۆرسەتكەنىدى . ئازادە كوچى-
لارنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى دۇكانلار رەڭگارەڭ چىراغلار بىلەن
چاقناپ تۇراتتى ، ئادەملەر مىغ - مىغ... ئەتراپتىكى باغچىلاردىن
كېلىۋاتقان گۈل ھىدى ، باققاللارنىڭ دۇكانلىرىدىن كېلىۋاتقان
مېۋە پۇراقلىرى ، يىراق - يېقىن يەرلەردىن ئاڭلىنىۋاتقان
ناخشا - ساز ، كۈلكە - چاقچاق ئاۋازلىرى ، ماشىنىلارنىڭ
دۇت - دۇتى بىلەن ساقچىلارنىڭ رىتىملىق پۈشتەكلىرى ، چوڭ
سودا سارايلىرىنىڭ ئالدىدىكى فونتانلاردىن ئېتىلىپ چىققان سۇ-
نىڭ لەرزان شاۋقۇنى بىلەن قىز - يىگىتلەرنىڭ يېقىملىق
پىچىر - پىچىرلىرى... مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى بۇ ئەزىم شەھەر-
نىڭ ئاخشاملىق چاچقۇسى ، كۈلكىسى ۋە ناخشىسى ئىدى...

ۋاڭ خوجايىن نازاكەتنى جۇجياڭ دەرياسى بويىدىكى داچىسى-
غا ئورۇنلاشتۇردى . ئۆزىمۇ كۈندە دېگۈدەك يوقلاپ ، ئۇنىڭ ھا-
لىدىن ئوبدان خەۋەر ئالدى . بۇ بىرنەچچە كۈنلۈك راھەت -
پاراغەت نازاكەتنى بەكلا سۆيۈندۈردى . ئۇنىڭ يېيىشى ھامبۇرگ
بولكىسى ، ئىچىشى ئىتالىيە قەھۋەسى ، كىيىشى فرانسىيىنىڭ

داۋدار ماركىلىق مودا كىيىملىرى ئىدى . خالىسا ئۇخلايتتى ، خالىسا تېلېۋىزور ياكى ئاجايىپ پلاستىنكىلارنى كۆرۈپ روھلىناتتى . كەچقۇرۇنلىرى بالكوندىكى يۇمشاق دىۋاندا ئولتۇرۇپ ، ئامېرىكىنىڭ چىشلىسە تىرسلاپ تۇرىدىغان قىزىل ئۈزۈمى بىلەن قارامتۇل ئېسىل گىلاسلىرىنىڭ تەمىنى تېتىغاچ ، جۇجياڭ دەرياسىنىڭ كەچكى مەنزىرىسىنى تاماشا قىلاتتى . بۇنداق چاغدا جۇجياڭ دەريا بويلىرى ھەقىقەتەنمۇ گۈزەل ، نۇرلۇق تۇسكە كىرەتتى ، ھاۋا ساپ ۋە سالقىن ، ئوچۇق ئاسماندىكى دۇردانە يۇلتۇزلار گويا دەرياغا چۆمۈلۈشكە كەلگەندەك ، سۇ يۈزىدە جىمىرلايتتى . دەريا بويىدا ئايلىنىپ يۈرگەن ياشلارنىڭ سىرلىق شىۋىرلاشلىرى بىلەن تاتلىق سۆيۈشۈشلىرىمۇ ئەنە شۇ باغرى كەڭ دەريانىڭ يېنىك دولقۇنلىرى ئىچىگە سىڭىپ كېتەتتى ...

ئازاكەت دەرياغا قاراپ خىيال سۈرەتتى ، بۇ گۈزەل ، راھەتبەخش دەريادا تولغىنىپ ، لۇغۇلداپ ئېقىۋاتقىنى گويا ئۇلۇغ سۇ ئەمەس ، بەلكى كۆكتىن كۈمۈش چاچمىسى بولۇپ چېچىلىۋاتقان نۇر ئىدى ...

بۇنداق چاغدا ، ئازاكەت دەريادا ئۈزۈپ يۈرگەن كىچىك تىپتىكى سەيلە پاراخوتىنى تاماشا قىلىشقا ئامراق ئىدى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ، رەڭگارەڭ چىراغلار بىلەن چاقناپ تۇرغان بۇ ھەيۋەتلىك ، كۆركەم پاراخوت گويا نۇر بىلەن بېزىلىپ ، قانداقتۇر بىر ئىلاھىي كۈچ بىلەن سۇدا لەيلەپ يۈرگەن بىر پارچە تاغ ئۇيۇتمىسىغا ئوخشايتتى ، ئۇنىڭدىن ئاڭلىنىپ تۇرغان شوخ ، رومانتىك ناخشا - كۈيلەرمۇ ئەنە شۇ نۇرلۇق تاغ ئۆڭكۈرلىرىدىن ئاڭلىنىۋاتقان سىرلىق ئاۋازلارغا ئوخشايتتى...

ئازاكەت گۈزەل جۇجياڭ بويلىرىنى ، جۇجياڭ بويىدىكى بۇ ئارامبەخش داچىنى شۇنداق ياخشى كۆرۈپ قالغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە ، خۇددى ئۇيقۇدىن ئويغىنىپلا ھەممە نەرسىسىدىن مەھرۇم قالغان ھېلىم دىۋانىدەك ، بۇ يەردىن تۇيۇقسىز ئايرىلىپ قالدى .

ۋاڭ خوجايىن بىر كۆنى كەچتە ، ئۇنى ماشىنىغا سېلىپ ، شەھەرنىڭ قايسىبىر يېرىدىكى كاتتا رېستورانغا ئېلىپ باردى ۋە نازاكەت بىلەن بىر ـ ئىككى سائەت بىللە ئولتۇرغاندىن كېيىن ، تويۇقسىز بۇ يەردىن يوقاپ كەتتى . نازاكەت ئۇنى ئۈچ ـ تۆت سائەت ساقلىدى ، ئەمما ئۇ پەيدا بولمىدى ، نازاكەت ئاخىر ۋاڭ خوجايىن تونۇشتۇرۇپ قويغان شياڭ فامىلىلىك رېستوران دىرېكتورىدىن سورىدى .

— ئۇ كەتتى ! — دېدى شياڭ دىرېكتور پەرۋاسىزلا .

— كەتتى ؟— نازاكەت ئەندىككەندەك ئاۋازى تىترەپ كەت- تى ،— نەگە كەتتى ؟ !

— مەن نەدىن بىلەي ؟— دېدى شياڭ دىرېكتور مۇرىسىنى قىسىپ ،— سودىگەر دېگەننىڭ قولى پۇل ، خوتۇنى تۇل دېگەننى ئاڭلىمىغانمۇسىز ؟

— مەن قانداق قىلىمەن ؟ — نازاكەتنى بىردىنلا غېرىبلىق باستى ،— مەن ئەمدى نەگە بارىمەن ؟ ھېچ يەرنى بىلمىسەم ...

— ھېچ يەرگە بارمايسىز قىزچاق ! — دېدى دىرېكتور ئاز ـ تولا ئوچۇق چىراي ئېچىپ ،— سىز ئەمدى مۇشۇ يەردە تۇرىسىز ، ۋاڭ خوجايىن دېمىدىمۇ ؟ ئۇ سىزنى بىزگە بېرىپ ، يىگىرمە مىڭ يۈەن ئەكەتتى . مانا بۇ توختام ،— شياڭ دىرېكتور يانچۇقىدىن بىر ۋاراق قەغەزنى ئالدى ، ئۇنىڭغا ۋاڭ خوجايىن قول قويغانىدى .

ئىش ئايدىڭلاشتى ، نازاكەت ئۆزىنىڭ بىر مەزگىل ئويۇن- چۇقتەك ئەرمەك قىلىنىپ ، مانا بۈگۈن خۇددى بىر يېتىم قوزى- دەك ياكى بولمىسا بىر پارچە لاتا رەختتەك باشقا بىرىگە سېتىلىپ كەتكەنلىكىنى بىلدى ، بىلدىيۇ ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆكسۈپ ، ئەلەمگە تولغان يۈرىكىنى قاماللىغىنىچە جايىدا ئولتۇرۇپ قالدى...

توۋا ، بۇ ئادەملەردە مېھىر ـ مۇھەببەت ، ۋاپا ـ ساداقەت دېگەن نەرسىلەر يوقمىدۇ ؟ ! ئادەملەر نېمىدېگەن ساختا ، نېمە-

دېگەن مۇغەمبەر ـ ھە ؟ ! ئۇلار ئەمدى مال ـ مۈلۈك سودىسىدىن ئادەم سودىسىغا ئۆتكەنمىدۇ ؟ ! ...

نازاكەت ئاشۇ بىرنەچچە كۈنلۈك راھەت ـ پاراغەتكە چۆمگەن كۈنلىرىدە ، مۇشۇنداق ئېچىنىشلىق ئاقىۋەتلەرنىڭ بولۇشىنى ئەسلا خىيالىغا كەلتۈرمىگەنىدى . ئۇ ئۈرۈمچىدىكى چاغدىلا ۋاڭ خوجايىننى خېلى ياقتۇرۇپ قالغان ، بولۇپمۇ ئۇنىڭ مۇلايىم مىجەزى ، مەرد ۋە كەڭ قورساقلىقى نازاكەتنى ئۆزىگە رام قىلغانىدى . شۇڭا ئۇ ئېغىز ئېچىشى بىلەن ئىككىلەنمەيلا گۇاڭجۇغا كەلگەنىدى .

مانا ، ئارىدىن ھەپتە ئۆتە ـ ئۆتمەي ئۇنىڭ تەقدىرى پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كەتتى . بۇ ساددا قىز ۋاڭ خوجايىننىڭ ھەممىشە پۇل بىلەن ھەپىلىشىپ ، يۈرىكىنىڭ قارىداپ كەتكەنلىكىنى ، مۇلايىم مىجەزى ئارقىسىدا بىر قىسىم نەپسانىيەتچى سودىگەرلەرگە خاس ھىيلىگەرلىكنىڭ بارلىقىنى ، مەرد ـ سېخىيلىقىنىڭ ئارقىسىدا ناھايىتى ئىنچىكە ھېساب ـ كىتابلارنىڭ بارلىقىنى ، بولۇپمۇ ، جاھاننىڭ رەپتارىنى ئالغان بۇنداق ئادەملەرنىڭ ئېھتىياجىنىڭ ، ئىشتىھاسىنىڭ ، قىزىقىشىنىڭ ھەممىشە ئۆزگىرىپ ، بىردەم قايماقلىق شاكىلات يېگۈسى كەلسە ، بىردەم سۈتلۈك كەمپۈت شورىغۇسى كېلىدىغانلىقىنى ، بىردەم قوي گۆشى يېگۈسى كەلسە ، بىردەم بېلىق ياكى قىسقۇچ پاقا يېگۈسى كېلىدىغانلىقىنى ، پۇل ئۇلارنى ھەممىشە ، ھەممە يەردە ئاشۇنداق كويلارغا سالىدىغانلىقىنى ئويلاپ باقمىغان ، ئەكسىچە ، ئۇنىڭ چىرايلىق گەپلىرى بىلەن ئەللىق مۇئامىلىسىگە ئېرىپ ، ئۆزىنىڭ بارلىقىنى ئاتىۋەتكەنىدى...

نازاكەتنىڭ بىردىن خۇددى شۇ تاپتا ، ھازىرنىڭ ئۆزىدە ھەممە نەرسىنى تاشلاپ ، قەيەردىن كەلگەن بولسا شۇ ياققا ، قەيەرگە بولمىسۇن ئىشقىلىپ ئۇزاقراققا ، چەت ۋە خىلۋەت بىر يەرگە ھېچكىم بىلەن خوشلاشماستىن كېتىپ قالغۇسى كەلدى . ئۇ :

www.uyghurkitap.com

«ئەگەر بۇ يەردە بىرنەچچە كۈنگىچە قالىدىغان بولسام، ئۇ چاغدا بۇلارنىڭ دۇنياسى مېنى پۈتۈنلەي ئۆزىنىڭ سىرلىق قوينىغا تارتىپ كېتىدۇ ۋە مانا شۇ بىگانە دۇنيا كېيىن مېنىڭ بىردىنبىر قىسمىتىم بولۇپ قالىدۇ» دەپ ئويلايتتى. لېكىن ئۇ، تېخى بەش - ئون مىنۇت ئويلا - ئويلىمايلا بۇ يەردىن كېتىشىنىڭ زادى ئىلاجى يوقلۇقىنى چۈشەندى…

بۇ يەر — هازىر ئۇ ياتاقداشلىرى بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرغان بۇ سىرلىق دۇنيا — «قۇياشلىق ئارال ئارامگاھى» ئىدى. ئۇنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىگە مانا بۈگۈن توپتوغرا سەككىز ئايدىن ئاشتى! …

خىسلەتنىڭ يەنە بىر ياتاقدىشى — ئانچە چىرايلىق بولمىسىمۇ، ئەمما بوي - بەستى قاملاشقان، يېقىشلىق، ئەرەب قىزلىرىدەك بۇغداي ئۆڭ، ئەگىم قاشلىرى ئىنچىكە قىلىپ تېرىلگەن، يىگىرمە بىر ياشلىق جەننەتنىڭ سەرگۈزەشتلىرى نازاكەتنىڭكىگە قارىغاندا، خېلىلا ئاددىي ھەم ئىخچام ئىدى. ئۇ گۈزەل ئىلى دەريا بويلىرىدا چوڭ بولغان، تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرۈپ، ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدىن ئۈچ نومۇر پەرق بىلەن ئۆتەلمەي ئارماندا قالغان. ئۇنىڭغا ھەممىدىن ئەلەم قىلغىنى، ئۆزىدىن تۆۋەن نومۇر ئالغان بىرنەچچە ساۋاقدىشىنىڭ پۇلنىڭ كۈچى بىلەن خېلى داڭلىق ئالىي مەكتەپلەرگە كەتكەنلىكى بولغانىدى، ئۆزى ئاددىي بىر ھۈنەرۋەن كاسىپنىڭ قىزى بولغاچقا، پۇل خەجلەشكە قۇربى يەتمىگەنىدى. ئۇ ئەلىمىنى ئىچىگە يۇتۇپ بىرەر يىل بىكار يۈرۈپ كەتتى، قايتا ئىمتىھان بېرىشكىمۇ رايى بارمىدى، بىكار يۈرۈۋېرىشكە ئاخىر چىدىمىدى، ئۆيدىكىلىرىنىڭمۇ كۆزىگە سەت كۆرۈنۈپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن مەلۇم ۋاقىت «شەھەرلىك سەنئەت ئۆمىكى» ئاچقان «ناخشا - ئۇسسۇل كۇرسى»دا ناخشا ئۆگەندى، ئۆزىمۇ ئوتتۇرا مەكتەپتىكى چاغدىلا ناخشىغا ھەۋەس قىلاتتى، ناخشىنىمۇ خېلى چىرايلىق ئېيتاتتى. ئەمما بۇ ئۆگىنىشىمۇ

ئۆزۈڭغا بارمىدى ، ئىقتىسادىي بېسىم كۈچىيىپ كەتتى ، كېيىن بىر شالغۇت ئايالغا شاگىرت بولۇپ، ئۇنىڭدىن بولكا، پىچىنە - پىرەنىك پىشۇرۇشنى ئۆگىنىشكە باشلىدى...

دەل شۇ كۈنلەردە ، ئۇنىڭ يېنىدىكى بىر مېھمانخانىدا، قىرىق ياشلارغا ئۇلىشىپ قالغان ، ئاقسەدەپ ئىسىملىك بىر ئايال پەيدا بولۇپ قالدى . بىرنەچچە كۈن ئىچىدە قىزلار ئارىسىدا: «بۇ خانىم ئىچكىرىگە سەنئەتچى قوبۇل قىلىدىكەن ، تېخى قولىغا پۇل بېرىپ ، ئايروپىلان بىلەن ئەكېتىدىكەن ...» دېگەندەك خەۋەرلەر پەيدا بولدى . بۇنداق خەۋەر شۇ كۈنلەردە جەننەتتەك ھايات يولىدا تېنەپ - تەمتىرەپ ، تۇرمۇش ھەلەكچىلىكىدە ماداردىن كېتىۋاتقان ساددا قىزلار ئۈچۈن ، بەئەينى ئەرشتىن كەلگەن خۇش خەۋەر ، ئاقسەدەپ بولسا ، ئەرشتىن چۈشكەن پەرىشتىدەك بىلىنەتتى !

جەننەت تىڭ - تىڭلاپ يۈرۈپ ، ئاخىر بىر كۈنى ئۇنى ئىزدەپ باردى .

ئاقسەدەپ مېھمانخانىنىڭ ئالىي ياتىقىدا ، ھەشەمەتلىك تۇرمۇشتا ياشايتتى . جەننەت ئۇنىڭ ئالدىدا خېلى تەمتىرەپ ، تارتىنىپ قالدى .

— قورۇنماڭ ، قىزچاق ! — دېدى ئاقسەدەپ ئۇنى يېنىدىكى ساپاغا تەكلىپ قىلىپ ، — كېلىڭ ، ئازادە ئولتۇرۇڭ !

جەننەت ساپادا ئولتۇردى ، ئاقسەدەپ ئۇنىڭ ئالدىغا ھەرخىل ئېسىل كەمپۈت ، شاكىلات ۋە مېۋە - چېۋىلەر بىلەن سوغۇق ئىچىملىكلەرنى قويدى .

— قانچە ياشقا كىردىڭىز ؟ — سورىدى ئاقسەدەپ سىنچى كۆزلىرى بىلەن قىزنىڭ ھەممە يەرلىرىنى كۆزىتىپ .

— يىگىرمىدىن ئاشتىم ... ، — دېدى جەننەت ۋە ئاستا بېشىنى كۆتۈرۈپ ئاقسەدەپكە قارىدى .

شۇ تۇرقىدا ، ئاقسەدەپ لاپسايغان كەمپىرگىمۇ ، تەنناز خې-

نىملارغىمۇ ئوخشاشمايدىغان بىر ئايال ئىدى . يوغان ـ يوغان ،
نۇرسىز كۆزلىرىنىڭ ئەتراپىغا كۆك بوياق سۈرتۈلگەن ، يۈزى
هازىرلا قازاندىن ئېلىنغان بوغۇرساقتەك قىپقىزىل ، ئەڭنىدە
يۇپقا ، ئۇششاق گۈللۈك كالتە كۆڭلەك ، بوينىدا بەرگى غازاڭدەك
يالتىراپ تۇرغان گاز ياغلىق ... ئەمما ئۇ ، قاڭشارلىق ، قاشلىرى
ئۇزۇن هەم قويۇق ئىدى . ئەركىن قويۇۋەتكەن قوڭۇر چاچلىرى
يەلكىسىدە يېيىلىپ ، ئۇنىڭ سۆلىتىگە سۆلەت قوشۇپ تۇراتتى .
ئۇ پۇتىغا ئارقا تەرەپتىن ئىزمىلىنىدىغان ئەت رەڭ ئۆتۈك كىي-
يىپ ، تىزى بىلەن يوتىسى ئارىلىقىنى ئوچۇق قويغانىدى . بۇ
يەردىن ئۇنىڭ بوشىشىپ كەتكەن ئاق ۋە يۇمشاق بولجۇڭلىرى
لوپۇلداپ تۇراتتى ...

— ناخشا ئېيتالامسىز ؟— سورىدى ئاقسەدەپ ئۇنىڭغا ئالا-
هىدە قىزىقىپ ،— ئۇسسۇلنىچۇ ؟

— ناخشىنى ئازراق ئېيتالايمەن ، ئەمما بەك قىزد-
قىمەن ، — دېدى جەننەت راست گەپنى قىلىپ ، — ئۇسسۇلنى
ئادەتتىكىچە ئوينايمەن .

— دېمەك ، باقسا سەمرىيدىغان پاقلان مەن ، دەڭە !— دېدى
ئاقسەدەپ كۈلكە بىلەن جەننەتنى ئىلھاملاندۇرۇپ ۋە ئۇنىڭ
بىر ـ ئىككى ناخشا ئېيتىپ بېقىشىنى تەلەپ قىلدى .

جەننەت دەسلەپ تەمتىرىدى ، ئوڭايسىزلاندى ، ئەمما ئاقسە-
دەپنىڭ مۇلايىملىق بىلەن ئىلهام ، مەدەت بېرىشى نەتىجىسىدە ،
بىر خەلق ناخشىسى بىلەن بىر كوچا ناخشىسىنى خېلى قاملاشتۇ-
رۇپ ئېيتتى . ئۇنىڭ ئاۋازى خېلى مۇڭلۇق ، قۇلاققا سىڭىشلىق
ئىدى .

— ماڭا دەل سىزدەك قىزلار كېرەك ! — دېدى ئاقسەدەپ
دەرهال ئىپادە بىلدۈرۈپ ، — ئەگەر گۇاڭجوۇغا بېرىشنى خالىسى-
ڭىز ، مەن سىزنى ئەكېتىمەن ، سىزگە بىر تەرەپتىن ئۆگىنىش ،
بىر تەرەپتىن ماهارىتىڭىزنى كۆرسىتىش سورۇنى هازىرلاپ بې-

رمەن ! ...

— قانداق يەردە ئىشلەيمەن ؟ — سورىدى جەننەت ئىشنىڭ تېگى - تەكتىگە يەتمەكچى بولغاندەك .

— بىزنىڭ ئۇ يەردە «چولپانلار ئانسامبىلى» دەيدىغان بىر سەنئەت ئۆمىكىمىز بار ، — دېدى ئاقسەدەپ ئامال بار جەننەتنى قىزىقتۇرۇشقا ئۇرۇنۇپ ، — هەر كۈنى بىرنەچچە يەردە ئويۇن قويىمىز . بولۇپمۇ ، ئەزەربەيجان ، تۈركىيە ۋە ئەرەبلەر ئاچقان رېستورانلاردىكى ئويۇنىمىز بەك ئالقىشلىنىدۇ ، تاپاۋەت ناهايىتى ياخشى . بىرەر - ئىككى يىل تۇرۇپ ، ياخشى ئىشلىسىڭىز باي بولۇپ كېتىسىز ، ئۇنىڭدىن كېيىن يۇرتقا قايتىپ كەلسىڭىزمۇ بۇنداق سارغىيىپ - تاتىرىپ يۈرمەي ، خاندەك ياشالايسىز !...

جەننەت خۇشال بولدى ، خۇشاللىق ئىچىدە رەهمەت - تەشەككۈرىنى ئېيتىپ رازى بولدى . ئاقسەدەپمۇ ئۆزىنىڭ غەلىبە-سىدىن مەمنۇن ئىدى . ئۇنىڭغا جەننەتنىڭ ناخشىسىدىنمۇ كۆرە ، ساددا - سەممىيلىكى بەك يارىغانىدى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ، بۇنداق ساددا - سەممىي قىزلارنى هەرقانداق پەدىگە چېلىنغان ئۇسسۇلغا سالغىلى ، هەرقانداق مۇزىكىغا تەڭكەش قىلىپ ناخشا ئېيتقۇزغى-لى بولاتتى . ئۇنىڭ بىرنەچچە يىللىق «سودا» تەجرىبىسى بۇنى ئىسپاتلاپ بەرگەنىدى...

ئاقسەدەپ ئۈچ كۈندىن كېيىن ، جەننەت بىلەن يەنە ئىككى قىزنى ئېلىپ ، غۇلجىدىن ئۈرۈمچىگە قايتتى ۋە ئۇ يەردە تەييار بولغان بەش قىزنى ئۇلارغا قوشۇپ ، بىرنەچچە كۈن ئىچىدە گۇاڭ-جوغا يېتىپ كەلدى . ئۇلار كەلگەن كۈنىلا خىزمەت ئورنىنىڭ قانداقتۇر بىرەر سەنئەت ئۆمىكىدە ئەمەس ، بەلكى ئالىي مېهمان-سارايلارنىڭ ئايرىمخانىلىرىدا ئىكەنلىكىنى بىلىپ ، ئۆزلىرىنىڭ پۇتۇنلەي ئالدانغانلىقلىرىنى چۈشەندى . بۇنى چۈشەنگەن چاغلىرى-دا ئۇلار هەممىگە كېچىككەنىدى ، خۇددى ئېتىلغان ئوقتەك ئار-قىغا قايتىشنىڭ ئىلاجى يوق ئىدى . خېلى كۆپ قىزلار تەقدىرگە

تەن بەردى ، پۇلغا قىزىقىپ ھەممىگە كۆندى . ئەمما جەننەت ئۆزى سېتىلىپ كەتكەن «قۇياشلىق ئارال ئارامگاھى» دا خېلى قاتتىق جان تالاشتى ، خوجايىنلىرى بىلەن تىركىشىپ ، ئۇلارنىڭ ئورۇن-لاشتۇرۇشىغا بويسۇنمىدى . شۇ چاغدا ، ئۇنىڭ ئالدىدا ئاقسەدەپ يەنە پەيدا بولدى . بۇ قېتىم ئاقسەدەپ ئۇنىڭ كۆزىگە بەئەينى جەسەتتەك سەت ۋە سۈرلۈك كۆرۈنۈپ كەتتى .

— مەن كېتىمەن ، يۇرتۇمغا كېتىمەن !— دېدى جەننەت غەزەپ بىلەن ئۆكسۈپ تۇرۇپ .

— بولىدۇ ، كەتسەڭ بولىدۇ قىزچاق !— دېدى ئاقسەدەپ جادۇ كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىكىپ ،— ئەمما ساڭا كەتكەن پۇلنىڭ ھەممىسىنى تەخ قىلىپ ئالدىمغا قويغاندىن كېيىن كېتەلەيسەن !

— قايسى پۇل ؟ !— جەننەت تەئەججۇپ بىلەن سورىدى .

— مانا ، ئۆزۈڭ كۆرۈپ باق ! — دېدى ئاقسەدەپ يەنە شۇ بۇرۇنقى مۇلايىملىقى بىلەن ۋە ئالدىن تەييارلاپ قويغان بىر ۋاراق قەغەزنى ئۇنىڭغا ئۇزاتتى .

جەننەت قەغەزگە كۆز يۈگۈرتتى ، ئۇنىڭدا جەننەتكە دەسلەپ يۈز كۆرۈشكەندە بەرگەن بەش يۈز يۈەندىن تارتىپ ، غۇلجىدىن ئۈرۈمچىگە ، ئۈرۈمچىدىن گۇاڭجۇغا كەلگەن ئايروپىلان بېلىتى ۋە شۇ جەرياندىكى ياتاق ، تاماق پۇلى بولۇپ ، جەمئىي ئالتە مىڭ ئۈچ يۈز يۈەن بىرمۇبىر ئېنىقلىق خاتىرىلەنگەنىدى . بۇنى كۆرۈپ جەننەتنىڭ بېشىدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى ، بۇنى يالغان دېيەل-مەيتتى . ئۇنىڭ كۆزلىرى ئەلەم بىلەن ياشلاندى :

— ۋاي توۋا ، بۇ ئادەملەر نېمىدېگەن ھىيلىگەر ، نېمىدېگەن ياۋۇز بولۇپ كەتكەن ـ ھە ! ؟ پۈتۈن ـ سۈرۈك بىر قىز بالىنىڭ تەقدىرى بىلەنمۇ مۇنداق ئويناشقان بارمۇ ! ؟

جەننەت شۇ تاپتا ، ئۆزىنىڭ تولىمۇ ئاجىز ۋە ئامالسىزلىقىنى ھېس قىلدى . ئاقسەدەپ ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى جىددىي داۋالغۇشلار-نى بىلگەندەك ، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ۋەھىمىلىك قوقاقلارنى سېلىشقا

باشلىدى :

— ئەگەر كەتمەكچى بولساڭ ، بۇ پۇللارنى تەخ قىلىپ قويۇپ ، ئاندىن مۇشۇ ئىشىكتىن ئۇدۇل چىقسىپ كەتسەڭ بولىدۇ . ئىشىكتىن چىققاندىن كېيىنلا بىز ساڭا ئىگە ئەمەس . ئۆز جېنىڭ- نى ئۆزۈڭ ئالىسەن . ئەگەر يۇرتۇڭغا ۋاقتىدا كېتەلمەي ، قارا جەمئىيەتتىكى قارام لۈكچەكلەرگە ئۇچراپ قالساڭ ، تۇگەشكى- نىڭ شۇ ! ئۇلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالساڭ ، هايۋاندىن بەتتەر كۈننى كۆرۈپ ، قاراڭغۇ بۇلۇڭ - پۇچقاقلاردا سېسىپ تۈگەي- سەن ! بىز ئۆزىنىڭ هۆرمىتىنى ، ئېتىبارىنى بىلمەي ، ئاخىر ئاشۇنداق ئېچىنىشلىق ئاقىۋەتلەرگە قالغان نادان ، «غۇرۇرلۇق» قىزلارنى كۆپ كۆرگەن !… ،— ئاقسەدەپ تېخىمۇ ئەزۋەيلىدى ، نۇرغۇن داش قازانلاردا قايناپ چىققان بۇ قاغدالما خوتۇن ئەمدى ئەمرىمەرۋىقا ئۆتتى ، — بىلىپ قوي ، جەننەت قىز ! هازىرقى زامان پۇلنىڭ زامانى ! ئۇنىڭ ئالدىدا ئەخلاق - پەزىلەت ، شەرم - هايا دېگەندەك نەرسىلەر بىر تىيىنغا ئەرزىمەيدۇ ! ئويلاپ باق ، قورسىقىڭ ئاچقاندا ، ئۇ ساڭا ئاش - نان بولالامدۇ ؟ ! كىيىمسىز قالغاندا ، ئۇ ساڭا ئۇستىۋاش بولالامدۇ ؟ ! بىز ئاياللار- نىڭ ئەزەلدىن كەلگەن قىسمىتى شۇ : ئەرلەرگە كۆڭۈل خوشى بولۇش ، قارماققا يەمچۈك بولۇش ! بۇ بىزنىڭ پېشانىمىزغا پۈتۈل- گەن تەقدىر ! …

ئاقسەدەپ شۇ گەپلەرنى قىلىپ قويۇپ ئۇنىڭ يېنىدىن چى- قىپ كەتتى . جەننەت بىر كۈنگىچە ياتاقتىن چىقماي ، تاماقمۇ يېمەي ، خامۇش ياتتى ، تۇرۇپ - تۇرۇپ ئېچىنىشلىق ئىڭراپ قوياتتى ، كىچىك بالىدەك ئۈنسىز ، ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلايت- تى …

بۇ ئىشلار ئۇنىڭ نەزىرىدە ، بەئەينى چۈشكە ئوخشاپ كەتكە- نىدى . دېمىسىمۇ ، ئادەم بەزىدە زادىلا ئەقىلگە سىغمايدىغان ، غەلىتە چۈشلەرنى كۆرىدۇ . ئەمما بۇ چۈش ئەمەس ، رېئاللىق ئىدى ! جەننەتمۇ ئاستا - ئاستا ئۇنىڭ رەھىمسىز بىر رېئاللىق

ئىكەنلىكىگە تەن بەردى . شۇنداق قىلىپ ، يىگىرمە بىر ياشلىق قىزنىڭ قىزلىق دەرياسىنى يار ئېلىپ كەتتى ، ئۇنىڭ كۆۋرۈكىمۇ سۇندى ! ...

جەننەت تۆت ئايدىن بېرى ، بۇ سىرلىق ئارامگاھتا ھەرخىل تەلەت ، ھەرخىل سىياق ، ھەرخىل پۇراقتىكى نۇرغۇن زەردار بايۋەچچىلەر ئالدىدا يالغاندىن بولسىمۇ تەبەسسۇم قىلىشقا ، قاش ئۇچۇرۇپ ، ناز - كەرەشمە بىلەن ئۇلارغا چاي قۇيۇشقا ، قەدەھ تۇتۇشقا مەجبۇر بولدى . دىلى قان يىغلاپ تۇرسىمۇ ، ھايۋانىي ھېرىس جۇش ئۇرغان ، قارا قورساق ، نادان ، ئەمما مال - دۇنياسى كۆپ ئىشـرەتخورلار قولىدىن ھاراق رومكىلىرىنى ئېلىپ ، خۇش كەيپ بىلەن قەھ - قەھ ئۇرۇپ كۈلۈشى ، ناخشا ئېيتىشى ، ئۇسسۇلغا چۈشۈشى ، بەل - ساغرىلىرىنى تولغاپ ، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى ئالاچەكمەن قىلىشى كېرەك . ئۇنىڭ ھەربىر نازۇك تەبەسسۇمى ، توزدەك جىلۋىسى ، خۇش سۆھبىتى — بۇ ئارامگاھ خوجايىنلىرىنىڭ يانچۇقلىرىنى پۇلغا تولدۇرۇشى كې-رەك ، ئۇنىڭ ئاۋازىدىن تارالغان ياڭراق سادا بۇلارنىڭ قۇلاقلىرى-غا ئالتۇننىڭ جىرىڭلىشىدەك ئاڭلىنىشى كېرەك !...

دەرۋەقە ، جەننەتنىڭ ئۆزىمۇ خېلى كۆپ پۇل تاپتى . ھەر كۈنى بايۋەچچە خوجايىنلار بەرگەن پۇللارنى تارتىنماي ئالدى ، لېكىن ئۇنى قىزلىق ئار - نومۇسى پايمال قىلىنغانلىقىنىڭ ھەققى دەپ ئەمەس — بۇ شەرمىسارلىقتا ھەقىقەتەنمۇ ئۇ ئەيىبدار ئەمەس ، بەلكى بەربات بولغان تەقدىر - قىسمىتىگە بېرىلگەن تۆلەم دەپ قوبۇل قىلدى ! ...

*　　　　*

ئوخشاشمىغان يۇرت ، ئوخشاشمىغان تەقدىر ، ئوخشاشمىغان يوللاردىن كېلىپ ، جاھاننىڭ بىر چېتىدىكى بۇ بىگانە ياتاقتا جەم بولغان ئۈچ قىز بۈگۈن تۈنجى قېتىم دىلكەشلىك بىلەن ئېچىلىپ - يېيىلىپ سۆھبەتكە چۈشتى .

www.uyghurkitap.com

— بۇ يەرگە كۆنۈپ قالغىنىڭلارغا ھەيرانمەن ! — دېدى خىسلەت ھەيرانلىقتا بېشىنى يېنىك سىلكىپ ،— بۇ يەرنىڭ نېمىسى ياخشى ؟ !

— بۇ يەرنىڭچۇ ،— دېدى نازاكەت شېتىلىلىك بىلەن قاش ـ كۆزىنى ئوينىتىپ ،— ھاۋاسى ياخشى ، مۇھىتى ياخشى ئەڭ مۇھىمى ، پۇلى ياخشى !

— سىزگە پۇللا كېرەك بولسا ، ئۇ ئۆز يۇرتىمىزدىمۇ بارغۇ ! — دېدى خىسلەت تەئەججۇپ بىلەن .

— سىز بىزنىڭ ئۇيغۇر يىگىتلىرىمىزنى شۇنچىلىك سېخىي ، مەرد ، ۋاپادار دەپ ئويلامسىز ؟ !— نازاكەت سوغۇق نەزەر بىلەن خىسلەتكە قاراپ قويدى ، شۇ دەقىقىدە ئۇنىڭ ئېسىگە ئۇرۇمچىدىكى ۋاقتىدا بىرنەچچە يىگىتنىڭ بەزىسى ساختا پۇل بىلەن ، بەزىسى يالغان گەپ بىلەن ئالداپ ئانىي تاپقانلىقى كېلىپ ، ئەلەم بىلەن داۋام قىلدى ، — خۇدا ساقلىسۇن ھازىرقى ئۇيغۇر يىگىتلىرىدىن ! بەلكىم ئۇلار بۇرۇن مەرد ، ئالىيجاناب ، ئالىپتە بولغىيدى ! تارىخىمىزدىن قارىغاندا ، بىزنىڭ يىگىتلىرىمىزدىن ھەقىقەتەنمۇ ئاجايىپ باھادىرلار ، پالۋانلار ، ساھىبقىرانلار چىققىنى كېرەك ئىدى . چۈنكى ، بىز ئوغۇزخاننىڭ ئەۋلادى ئەمەسمۇ ! ؟ مېنىڭ بىلىشىمچە ، ئوغۇزخاننىڭ ئەۋلادى دېگەن پۈتلىرى بۇقىنىڭكىدەك ، كۆكرىكى ئېيىقنىڭكىدەك ، بېلى بۆرىنىڭكىدەك ، بېشى قاپلاننىڭكىدەك ، كۆڭلى دەريادەك بولۇشى كېرەك . ئەمما ، بىزنىڭ ھازىرقى بەزى ئۇيغۇر يىگىتلىرى باھادىر ـ پالۋان بولۇش تۈگۈل ، قورسىقى ئاچسا سېرىقئاش يەپ ، ئۇسسىسا خام پىۋا ئىچىپ سىيگەك بولۇپ كەتتى !...

نازاكەتنىڭ ئاچچىق بىلەن ئېيتىلغان بۇ يۇمۇرلۇق سۆزلىرىگە جەننەت قەھ ـ قەھ ئۇرۇپ كۈلۈپ كەتتى . ئارقىدىن خىسلەتمۇ كۈلدى ، ئەمما يۈزىدە ئازابلىق ، مەيۈس سىزىقلار پەيدا بولدى . بۈگۈن خىسلەتنىڭ سىلىق ، سۈزۈك زاڭىقى بىرئاز

ئىچىگە پاتقان، كۆزلىرىنىڭ تېگى - تېگىدە ئاللىقانداق غەمكىن-لىك بىلەن ھەسرەتنى ئىپادىلىگۈچى نۇقتىلار يالتىرايتتى.
— نازاكەت، بىز قىزلار ئۆزىمىزنى ھەمىشە پۇلنىڭ ئەترا-پىدىلا چۆرگىلەيدىغان چۆرگىلىمەچ قىلىپ، ئۇدۇل كەلگەن ئادەملەر بىلەن ئارىلىشىۋەرسەك بولامدۇ؟— دېدى خىسلەت ياتاق-دىشىغا سوئال نەزىرىدە قاراپ، — بۇ دۇنيادا پۇلدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان نەرسىلەر يوقمۇ؟!
نازاكەت خىلىدىن بېرى قۇچاقلاپ ئولتۇرغان ياستۇقىنى نېرى ئىتتىرىپ، گەۋدىسىنى تىك كۆتۈردى، ئۇنىڭ يۇپقا ھال رەڭ ئىچ كىيىمدىكى ئاپئاق بەدىنى ئۆزىنىڭ گۈزەللىكىنى تولۇق نامايان قىلدى.
— سىزنىڭچە، بۇ دۇنيادا پۇلدىن ئۈستۈن يەنە نېمە باردۇر خىسلەت؟— دەپ قايتۇرۇپ سورىدى ئۇ،— يوق، زادىلا يوق! بۇ دۇنيا پۇلنىڭ دۇنياسى! شۇنىڭ ئۈچۈن ھەممە يەردە «پۇلى بارنىڭ گېپى ئوڭ، پۇلى يوقنىڭ گېپى توڭ»، بىزدە نېمە چارە!؟ خوتۇن خەقنىڭ كۈچى ئىككى كۆزىگىلا يېتىدۇ، ھەممە ئىشنى يىغلاپ - قاقشاپ ئۆتكۈزۈۋېتىمىز! تۇرمۇش ئاشۇنداق ئادىل ئەمەس، سەن ئۇنىڭغا كۆنمىسەڭ، ئۇ سېنى مەجبۇريي كۆندۈرىدۇ!...
— ئۇنداق دەپ كەتمەڭ! — دېدى خىسلەت ئۇنىڭ گەپلىرى-نى كاللىسىغا سىغدۇرالماي، — بىز ئۆزىمىزنى ئۇنداق ئاجىز، ئۇنداق مەھكۇم چاغلىساق بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆتمۈش-كە تەۋە ئىشلار! خوتۇن خەقمۇ ئادەم، ئۇنىڭمۇ ئىززەت - نەپسى بار، ئىشق ئوتى بىلەن تولغان يۈرىكى بار! بىز ھازىر ئۆزىمىز-نىڭ ئەركىن مۇھەببىتىنى، پاك سۆيگۈسىنى قولغا كەلتۈرۈشكە، ئۇنىڭغا ئېرىشىشكە ھەقلىق!...
مانا بۇ خىسلەتنىڭ ھەقىقىتى ئىدى. ئەركىن مۇھەببەتكە، ھالال، پاك سۆيگۈگە ئۆمرىنى بېغىشلاشقا تەييار تۇرغان، جۈپتى

هالاللىقتا ئىنتىلىدىغان شەرم ـ هايالىق قىزنىڭ ھەقىقىتى ئىدى ! ...

— قېنى شۇ ئەركىن مۇھەببەت بىلەن پاك سۆيگۈ ! ؟ ـ دېدى نازاكەت تەنە قىلغاندەك قاشلىرىنى ئۇچۇرۇپ ، — بۇ ئالەمدە يوق ، زادىلا يوق ، سىڭلىم ! ئۇ پەقەت كىتابتىلا بار ، ئالەمدە يوق !

نازاكەت چوڭقۇر ئۇھسىندى ، نېمىدۇر يۈرىكىنى سىققاندەك بولدى .

«ئۆتكەن ئۆمۈر — كۆيگەن كۆمۈر» دەيدۇ . راست ، ئۇنىڭ گۈلدەك ياش ئۆمرى خازان بولدى . كىملەردۇر ئۇنىڭ سەممىمىي ، پاك ھېس ـ تۇيغۇلىرىنى مەككارلىق ، ۋاپاسىزلىق ئويۇنلىرى بىلەن پايخان قىلدى ، كىملەردۇر ئۇنىڭ سەبىي ، ئوتلۇق ھېسسىياتلىرىنى هايۋانىي مۇئامىلىلەر بىلەن خورلاپ بۇلغىدى ... نەتىجىدە ، ئۇ ئۆزىنىڭ تىنچ ـ ئاسايىشلىقىنى ، ئىنسانىي ھوزۇر ـ هالاۋىتىنى يوقىتىپ قويدى ، يۈرگەندە يولى ، ئولتۇرغاندا ئورنى كۆيىدىغان بولۇپ قالدى...

نازاكەت ئېغىر خورسىنىشتىن كېيىن ، تېزلا ئەسلىدىكى خۇشخۇي هالىتىگە كەلدى ۋە خىسلەتكە يۈزلىنىپ مۇنداق دېدى :

— خىسلەت ، سىز ناهايىتى چىرايلىق ھەم سۆيۈملۈككەنسىز . ئەمما نەچچە كۈندىن بېرى سەپسالسام ، سىزنىڭ كۆڭلىڭىزدە قانداقتۇر بىر سىرلىق دەردىڭىز باردەك قىلىدۇ ، كۆڭلىڭىز خۇشال ئەمەس ! ھەرقانداق دەردىڭىز بولسا ، بىزگە ئېيتىڭ ، ئىچىڭىز بوشاپ قالىدۇ . بىزنىڭ تەقدىر ـ قىسمەتلىرىمىز ئوخشاش !

— مېنىڭ دەردىم ئېيتقانغا تۈگىمەيدۇ ، نازاكەت ئاچا ! — دېدى خىسلەت ئايانچلىق بىر ئاۋازدا ، — مەن بىر تۇتقۇن ! تۇتقۇن ئۆزى خالىغان ئەركىنلىككە ئېرىشمىگىچە ، ئۇنىڭ كۆڭلى خۇشال ، دىلى ئازادە بولالمايدۇ ! بۇ بىرنەچچە كۈندىن بېرى

www.uyghurkitap.com

مېنىڭ بۇ كۆزلىرىم بۇ يەردە نېمىلەرنى كۆرمىدى ، مەن بۇ يەردىكى ھەممە نەرسىلەرنى ئۇنتۇماقچى ، كۆكسۈمدىن يۇلۇپ تاشلىماقچى ! ...

— شۇنداق ، خىسلەت ! بىزنىڭ ھەممىمىزنىڭ قەلبى جارا- ھەتكە تولغان !— دېدى جەننەت ئۈمىدسىز كەيپىياتتا تۇنجى قېـ تىم ئېغىز ئېچىپ .

نازاكەتنىڭمۇ كۆڭلى يېرىم بولدى ، ئىككى سىڭلىسىنىڭ دەردلىك ئۆكسۈشلىرى ئۇنىڭمۇ دىل ـ بەھرىنى پەرىشان قىلغانـ دى . ئەمما ئۇ ئەزەلدىن قايغۇ ـ ھەسرەتلەرگە ئاسانلىقچە بوي بېرىدىغان قىزلاردىن ئەمەس ئىدى . شۇڭا ، كارىۋاتتىن چۈشۈپ ، غۇلاچلىرىنى يېيىپ ، ئىككى سىڭلىسىنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ، ئۆز ۋاقتىدا كىتابلاردىن ئوقۇغان سۆيگۈ قىسمەتلىرى توغرىسىدىكى بايانلارنى مارجاندەك تىزىپ سۆزلەشكە باشلىدى :

— بۇ دۇنيانىڭ ئىشلىرى ئەزەلدىن شۇ قىزلار : تەقدىر ـ قىسمەت ئالدى بىلەن ئىشق ـ مۇھەببەت ئوتىدا كۆيۈۋاتقانلارنى ئۈمىدسىزلىك سەھراسىدا سەرگەردان قىلىدۇ . ئۈمىدسىزلىك چېكىگە يېتىپ ، ئاشىق ـ مەشۇقلار راسا ھالسىرىغان ۋاقىتتا بىرلا ھىممەت بىلەن ئۇلارنى غەم ـ غۇسسە زۇلمىتىدىن ئازاد قىلىپ ، مۇراد چەشمىسىگە يەتكۈزىدۇ . ئۈمىدسىزلىك سەھراسىـ دا سەرسان بولغان پەقەت بىزلا ئەمەس ، قىزلار ! بىزدىن بۇرۇن كۆپ ئاشىق ـ مەشۇقلار ئۆتكەن ، لەيلى ـ مەجنۇن ، پەرھات- شېرىن ، تاھىر ـ زۆھرەلەر . ئۇلار سۆيگۈ ـ مۇھەببەت مەيدانىدا ئاشىق ـ مەشۇقلۇق تۇغىنى كۆتۈرۈپ ، جاپا ـ مۇشەققەت ناغرىـ لىرىنى چالغان ، ئۇلارنىڭ ھەربىرىنىڭ مۇھەببەت قىسسىلىرى ئاجايىپ ۋە قىزىق . ئىشقىنىڭ ئېگىز ـ پەس كوچىلىرىدا ئۇلار ناھايىتى كۆپ دەردۇ بالالارنى تارتقان ، ئاخىر ئۇلار ناھايىتى كۆپ ئازاب ـ ئوقۇبەت ، سانسىز مۇشكۇل ـ كۈلپەتلەردىن كېيىن مۇرادلىرىغا يەتكەن ! مانا بۇ «جاندىن كەچمەي ، جانانغا يەتكىلى

بولمايدۇ » دېگەن ھەقىقەت !— دېدى ئۇ ۋە ئاخىرىدا يەنىلا ئۆز مەنتىقىسى بويىچە يەكۈن چىقاردى ،— بۈگۈنكى كۈندە بۇ «جا- نان» باشقا نەرسە ئەمەس ، دەل ھەممىنى ئۆز ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا تۇتۇپ تۇرالايدىغان پۇل ! شۇڭا ، ھازىرقى دۇنيادا يارىنىڭ مۇھەببىتىگە ئېرىشكەندىن ، پۇلغا ئېرىشكەن كۆپ ياخشى !...

مانا شۇ سۆزلەردىن كېيىن ، نازاكەتنىڭ كۆڭلى بىردىن روھلاندى ، بايىقى پەرىشانلىقلىرى دەرھال تارقىدى ، كۆزلىرى سۈزۈلۈپ ، يۈزىگە تەبەسسۇم يۈگۈردى . ئۇ ، تام ئىشكاپىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ، ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان سۇس زەڭگەر يىپەك كۆڭلىكىنى كىيدى ، دىل - بەھرى تېخىمۇ ئېچىلدى ، جىلمىيىپ قويدى ، زىننەتلىرى ئويناپ ، چېھرىدە مەمنۇنلۇق پارلىدى . كې- يىن نىگاھىنى تىكلىمە ئەينەككە يۆتكىدى : ئەينەكتىن پارىژ قىزلىرىنىڭكىدەك ئاق ۋە سۈزۈك چىراي ئاللىقانداق نازلىق تەبەسسۇم بىلەن قاراپ تۇراتتى . ماڭلايدا توزغۇپ تۇرغان قوڭغۇ- راق چاچلار ، قۇندۇزدەك نۇرانە قاشلار ، شوخ چاقنىغان كۆزلەر ، چىمدىپ ئالغاندەك بۇرۇن ، ئويماقتەك لالە رەڭ ئېغىز... ئۇنىڭ يۈز - كۆزىدىن پۈت - قوللىرىغىچە ھېچقانداق ئەيىبىن تاپقىلى بولمايتتى ، ھەممىسى ئۆزىگە ياراشقان ، بىر - بىرىگە ماس ئىدى...

لېكىن ، تۇرۇپلا ئۇنىڭ يۈرىكى «شۇۋ» قىلىپ قالدى ، كۆڭلىدىن ئاللىقانداق يېقىمسىز خىياللار كەچتى : ھازىر ئۆزىغۇ ياش ، ھۆسنىمۇ ھەۋەس قىلغۇدەك . ئەمما ياشلىقمۇ ، گۈزەللىكمۇ بىر ئۆمۈر بەخشەندە ئەمەس ، خۇددى ئېقىن سۇدەك ئۆتىدۇ - كېتىدۇ . ئاخىر ئادەم بۇ دۇنياغا ئىككى مەرتەم تۆرەلمەيدۇ - دە ! ئۇنىڭ ئۈستىگە ، ئۆمۈر ، ياشلىق دېگەنلەر بەك قىسقا ... ئۇنداق بولسا ، نازاكەتنى يەنە قانداق تەقدىر ، قانداق كېلەچەك كۈتۈۋاتقاندۇ ! ؟...

*　　　　*

ئۇچ قىزنىڭ سۆھبىتى بەزىدە قىزىپ ، بەزىدە سوۋۇپ چۈش-
كە يېقىنلىشىپ قالدى . بۈگۈنكى بۇ سۆھبەتتە ئەڭ جىمغۇر
بولغىنى جەننەت بولدى . ئۇ ئۆزىنىڭ پۈتۈنلەي تۈگەشكىنىنى
ئېيتىپ يىغلاپ كەتكەندە ، يەنىلا خىسلەت ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ
كۆڭلىنى كۆتۈردى :

— بۇ ئىشلاردا سىزنىڭ ئەيىبىڭىز يوق ، جەننەت ! ھاياتى-
ڭىزنىڭ پۈتۈنلەي بەربات بولغانلىقىغا مەن ئىشەنمەيمەن . بۇنداق
بولۇشى مۇمكىن ئەمەس ! توغرا ، ھەرقانداق ئادەمنىڭ قەلبىدە
جاراھەت بولىدۇ ، پەقەت چوڭ - كىچىكلىكى ، ئېغىر - يېنىكلى-
كى ئوخشاشمايدۇ . خالاس ! ئەمما جاراھەتنى يوك قىلىۋېلىش
ياخشى ئەمەس ، ئۇنى ساقايتىشنىڭ ، ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇشنىڭ ئاما-
لىنى قىلىش كېرەك ! ئادەم دېگەن ئۆز قەدرىنى ئاز - تولا
بىلىشى ، غۇرۇر بىلەن ياشىشى كېرەككۇ !...

خىسلەتنىڭ ئاخىرقى سۆزى خۇددى «خۇدۇكى بارنىڭ موند-
كى بار» دېگەندەك ، نازاكەتكە تېگىپ كەتتى . ئۇ ئەينەككە قاراپ
ئۆزىنى تۈزەشتۈرۈۋاتقان يېرىدىن شاققىدە ئارقىغا بۇرۇلۇپ ،
خىسلەتكە سوغۇق نەزەر بىلەن قارىدى ۋە ئاللىقانداق جۇشقۇنلۇق
بىلەن مۇنداق دېدى :

— سىز نېمىدەپ ئويلىۋىدىڭىز ، خىسلەتخان !؟ بەلكى مې-
نىڭمۇ ئۆز غۇرۇرۇم باردۇر ، شەرمەندىدە غۇرۇر بولمايدۇ دەپ
كىم ئېيتىدۇ !؟

چىرايى تۈتۈلغان نازاكەتنىڭ چېھرىدە ھامان ئاچچىق ۋە
مەسخىرىلىك بىر ئىپادە ، بەتگۇمانلىق سىزىقلىرى ، مازاق قىل-
غاندەك غەلىتە كۈلكە كۆرۈنۈشلىرى ئۆچمەي تۇرغانلىقىنى كۆر-
گەن خىسلەتنىڭ يۈرىكى سىقىلغاندەك بولدى - دە ، ئۇنىڭغا بىر
نەرسە دېيىش ئۈچۈن تەمشىلىۋىدى ، ئەمما جەننەت :

www.uyghurkitap.com

— قويۇڭلار بۇنداق ناخۇش گەپلەرنى ! — دېدى ئازراق سۇۋاقچىلىق قىلىپ ، — كېلىڭلار ، ناخشا ـ مۇزىكا ئاڭلاپ كۆڭلىمىزنى كۆتۈرەيلى ، بۇ بىۋاپا دۇنيادا !
ئۇ كىچىك ئۇنئالغۇنى قويۇۋەتتى ، ئۆي ئىچىدە ئاجايىپ مۇڭلۇق ، دەرد ـ ئەلەمگە تولغان بىر كۈي ياڭراشقا باشلىدى . بۇ دەردلىك ، مۇڭلۇق غەزەل ناخشىچىنىڭ دىل ـ دىلىدىن سىز- زىپ چىقىپ ، مۇزىكا پەدىلىرىدە گاھ ئىڭراپ نالەپ ، گاھ قايناپ ئەۋجىگە چىقىپ ، پىغان تارتىپ ، ئۆينىڭ تام ـ تورۇسلىرىغا باش ئۇراتتى ، ئارقىدىن ئاستا ـ ئاستا پەسلەپ مۇڭغا چۆمەتتى…

«كۇمۇش كۆكنىڭ ئاق لەيلىسى كېزەر جاھاننى ،
ئۇنىڭ گۈزەل كۇلۇشلىرى قىينايدۇ جاننى .
ئايغا قاراپ ئۆز يارنى ئويلايدۇ جانان ،
ئايغا قاراپ جانانىنى ئەسلەيدۇ ئوغلان»

خىسلەتنىڭ پۈتۈن خىيالى ناخشا ـ مۇزىكىدىن كۆتۈرۈلگەن ئوتلۇق ئاھاڭلار بىلەن ھەمنەپەس بولۇپ ، يىراق ـ يىراقلاردا پەرۋاز قىلىشقا باشلىدى …
ئۇ ئۆتۈقنى ئەسلىدى ، ئۇنىڭ بىلەن ئۆتكەن خۇشال ، بەختى- لىك كۈنلەرنى كۆز ياش ئىچىدە ئەسلىدى . بۇ گۈزەل خاتىرىلەر بىر دەقىقە بولسىمۇ گويا بۇلۇت ئارىسىدىن يالت قىلىپ كۆرۈن- گەن قۇياش نۇرىدەك ، ئۇنىڭ مىسكىن كۆڭلىنى يورۇتۇپ ئۆت- تى ، ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە ئاستا شىۋىرلىدى : «ئۆتۈق ، مەن سىزنىڭ مۇشۇ ئازابلىق ، چۈشكۈن كۈنلەردە يېنىمدا بولۇپ ، ماڭا كۈچ ، جاسارەت ۋە ئىلھام ئاتا قىلىشىڭىزنى نەقەدەر خالايتتىم - ھە ! ؟… سىز ھازىر نەدە ؟ كېسەل كۆرۈۋاتامسىز ، ئوپېراتسىيە ئۈستىدىمۇ ـ يە ؟ مېنىڭ ئەھۋالىمدىن خەۋەر تاپتىڭىزمۇ ؟ … دادام بىلەن ئانامغا مەن ئۈچۈن تەسەللى بېرىپ قويۇڭ ! مەن

كېتىمەن ، چوقۇم كېتەلەيمەن ! بۇ جاھاننىڭ ھەممىشە بۇنداق قاراڭغۇ ، زۇلمەتلىك بولۇشىغا ، بەزى قارانىيەت ئادەملەرنىڭ ھەممىشە بۇنداق زورلۇق - زومبۇلۇق قىلىشىغا ئىشەنمەيمەن !… »

خىسلەت شۇ كۈنلەردە ئۇتتۇقنى بىر كۈنمۇ ئېسىدىن چىقارمىدى ، ئۇنىڭ قەلبىنى ئاشۇ ناخشىنىڭ مۇڭلۇق كۈيىدەك ھىجران ، سېغىنىش ۋە مەيۈسلۈك تۇيغۇسى بەند قىلىۋالغانىدى . دېمىسىمۇ ، بۇلبۇل قەپەستە بولغان بىلەن ، ھامان چىمەن ئۈچۈن سايرايدۇ - دە !

ئۈچ قىز يۇرتىنىڭ ناخشا - مۇزىكىلىرىنى سېغىنىپ قالغانمۇ قانداق ، مۇڭلىنىپ ، سۈكۈتكە چۆمۈپ ، دىققەت - نەزىرىنى كىچىككىنە كۈي ساندۇقىغا تىككىنىچە خىيال بىلەن ئولتۇرۇشاتتى . ئەمدى ئۇنىئالغۇدىن دۇتارنىڭ لەرزان ئاۋازى ياڭرىدى ، قايسىبىر دەردمەن ناخشىچىنىڭ نازۇك بارماقلىرى تار ئۈستىدە ئوينايتتى ، قايغۇ - ھەسرەتكە تولغان بۇ كۈي تارلارنى بويلاپ ئېقىشقا باشلىدى . بۇ مىسكىن سادا كىملەرنىڭدۇر باشپاناھسىز ، غېرىب - غۇربەتتە قالغانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى . ناخشىچى گويا نازۇك تارلارنى تىرناپ يىغلىتىۋاتقانغا ئوخشايتتى :

«سېغىنىپ ھەسرەتتە قالدىم ،
ئاھ ، كۆيدى يۈرەكىم بۈگۈن .
ئانىلار بولسۇن ئامان دەپ ،
ئاھ ، تىلەكىم شۇدۇر بۈگۈن .

ياش تۆرۈپ ھەسرەتتە قالدىم ،
ئۆتمۈشكە زار بولدۇم بۈگۈن .
پەيلەپ ئەركە ئۆستۈرگەن ،
ئانامغا زار بولدۇم بۈگۈن … »

www.uyghurkitap.com

بۇ ناخشا خىسلەتنىڭ كۆڭلىگە ئوت تاشلىدى، ئۇ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، كۆزلىرىنى يېرىم يۇمغانچە ناخشا تىڭشايتتى:

«مەن يىراق چۆللەردە قالدىم،
تاڭلارغا يار بولدۇم بۈگۈن.
بۇلبۇلۇم دەپ ئەركىلەتكەن،
ئۇنىڭغا زار بولدۇم بۈگۈن.»

ناخشىنىڭ سۆزلىرى ناخشىچىنىڭ يۈرىكىدىن بىرئاز داۋال-غۇپ، تىترەپ چىقاتتى، ئۇنىڭ ئىسسىق نەپسى، تاتلىق تىلى، چوڭقۇر مۇڭى ھەرقانداق باغرى تاشنىڭمۇ يۈرىكىنى ئېرىتكۈدەك ئىدى. شۇ تاپتا، بۇ ناخشا، بۇ مۇڭ مۇشۇ ئۆيدىكى بىردىنبىر ئەبەدىي، بىردىنبىر مۇقەددەس نەرسىدەك بىلىنەتتى...

بۇ مۇڭلۇق كۈي بىرئاز بولسىمۇ خىسلەتنىڭ جېنىغا ئارام بەرگەندەك بولدى، يۈرىكىنى مىجىقلاپ، ئازاب بېرىۋاتقان قايغۇ ـ ئەلەم، دەرد ـ ھەسرەتلىرىنى سۇ قىلىپ، شەھلا كۆزلىـ-رىدىن ئاققۇزۇشقا باشلىدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا ھەدېسىلا ئۆز تەقدىرىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن ئاشۇ مۇدھىش قارا كۈن كېلىپ، تېنىنى شۈركۈندۈرەتتى!...

خىسلەت شۇ كۈنى كەچكىچە ناخۇش يۈردى، ئاغزىغا تاماق، كۆڭلىگە گەپ تېتىمىدى. كەچتىمۇ ئۇيقۇسى كەلمىدى، ياتاقداش-لىرى مېھمان كۈتۈپ، ھېرىپ ـ چارچاپ ئاللىقاچان ئۇيقۇغا كەتكەندى. ئۇ ئىچى سىقىلىپ، ئورنىدىن توردى ۋە ئۈستەل چىرىغىنى ياندۇرۇپ، خېلىدىن بېرى كاللىسىدا پىشىپ، كۆڭ-لىگە تىزىلىپ قالغان شېئىرىي مىسرالارنى بىر ـ بىرلەپ قەغەز-گە چۈشۈرۈشكە باشلىدى:

كۆلدۈردۈڭ، يىغلاتتىڭ سەن مېنى ھايات،
ئەركىمنى ئالدىڭدە سالدىڭ قاماققا.

مەن سېنى مىلك تەستە ئالسام تىللاغا ،
سەن مېنى ئوپئوڭاي ساتتىڭ ياماقا !

خىسلەت شېئىرنى يېزىپ بولۇپ قەغەزگە تىكىلدى ، شېئىر ئۇنىڭ قولىدىن ئەمەس ، يۈرىكىدىن چىققانىدى . ئاھ ، يۈرەك ! شۇ تاپتا سېنىڭ ئېرىقلىرىڭدا ئېقىۋاتقىنى ئىسسىق قان ئەمەس ، بەلكى ئازاب يېشى ، ھىجىران زەھىرى ، سېغىنىش دەردى ئىكەن !...

3

بۇ يەردىكى تۇرمۇش دەپ ئاتالمىش سىرلىق ئالەمنىڭ مەۋ-ھۇم ۋە بىرئاز قورقۇنچلۇق ھادىسىلىرى خىسلەتنىڭ يۈرىكىگە غەشلىك ۋە غۇلغۇلا سېلىشقا باشلىدى . چۈنكى ، بۇ بىرنەچچە كۈندىن بېرى رېستوراننىڭ دىرېكتورى شياڭ خوجايىن ئۇنىڭغا ۋاڭ فامىلىلىك ، قىرىق بەش ياشلار چامىسىدىكى بىر ئايالنى «مامى» (ئانا) قىلىپ بەرگەنىدى . ۋاڭ مامى ئەتىگەندىن كەچ-كىچە خىسلەتنى ئارقىسىغا سېلىپ ، ئۇنىڭغا مېھمان كۈتۈشنىڭ-چاي قۇيۇش ، ھاراق تۇتۇش ، قورۇمىلارنى تىزىش ، مېھماننى قارشى ئېلىش ۋە ئۇزىتىش قاتارلىق ئەدەپ - قائىدىلىرىنى ۋە «ھەرىكەتتە سىپايە ، مۇئامىلىدە سىلىق ، گەپ - سۆزدە ئىللىق» بولۇش لازىملىقىنى زېرىكمەي - تېرىكمەي ئۆگەتتى ، خىسلەتمۇ دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ ، ئۇنىڭدىن ئۆگىنىشكە مەجبۇر بولدى . ھەرھالدا ، ئۇ ئۆزىنىڭ نازاكەت ۋە جەننەتكە ئوخشاش «ئۇچتە ھەمراھ» قىزلاردىن بولۇشقا زورلانمىغانلىقىدىن خۇشال ئىدى . ئەمما ، بۇ ئىشتا ئارامگاھ خوجايىنلىرىنىڭ ئويلىغىنى بار ئىدى . ئۇلار يېپنى ئۇزۇن قويۇۋېتىپ ، بېلىقنىڭ نوچىسىنى تۇتۇش خىيالىدا ئىدى . ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ، خىسلەتتەك بۇنداق ياش ،

چىرايلىق قىزلارنى ئۆز مۇددىئاسى بويىچە كۆندۈرۈۋالسا، ئۇزۇنغىچە ئۇلارنىڭ تىللا قاقىدىغان دەرىخىگە ئايلىناتتى. ئەمما ھازىر خىسلەت تېخى ياۋا، تۇرگۇن ۋە ئۇركەك تاي ئىدى، ئۇنى سەۋرچانلىق بىلەن پەپىلەپ كۆندۈرمىسە، شاشلىق قىلىپ ئۆز - ئۆزىگە زىيان - زەخمەت يەتكۈزۈپ قويۇشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا ئۇلار خىسلەتنى دەسلەپكى بىرنەچچە كۈنگىچە ئۆز خاھىشىغا قويۇۋەتتى، ئەمما ئاستىرتىن كۆزىتىپ تۇردى، شۇ كۈنلەردە ئۇ كۆزىگە ئىسسىق كۆرۈنگەن بىر ئايال مۇلازىم بىلەن يېقىنلىشىپ، ئۇنىڭ يانفونى ئارقىلىق ئۆيىگە تېلېفون قىلىۋىدى، بۇنى سېزىپ قالغان خوجايىنلار ھېلىقى ئايال مۇلازىمنى يوشۇرۇن جازالاپ، رېستوراندىكى كۈتكۈچىلىكتىن ئاشخانىنىڭ يۇندىخورلۇقىغا چۈشۈرۈۋەتتى ۋە شۇنىڭدىن كېيىن ئالاقە يوللىرىنى قاتتىق كونترول قىلدى. بۇنىڭغا يەنە يېقىندا يۈز بەرگەن غەلىتە بىر ئىشمۇ سەۋەب بولغانىدى:

بىر كۈنى كەچتە ئابدۇللا ۋە سابىت ئىسىملىك ئىككى يىگىت ئارامگاھقا كېلىپ قالدى. ئۇلار شىنجىڭ، جوخەي ۋە گۇاڭجۇ ئارىلىقىدا سودا قىلىدىغان ھالال تىجارەتچىلەر ئىدى. ئۇلار ئارامگاھتا قەھۋە ئىچكەچ ئويۇن كۆرۈپ، ئىچ پۇشۇقىنى چىقارماقچىدى. كۈتۈلمىگەندە، ئۇلار بۇ يەردە يېرىم يالىڭاچ ئۇسسۇل ئوينايدىغان، چاچلىرىنى ئاق سىرىق بوياپ، ئۆزلىرىنى ياۋروپالىق نازىنىنلار دەپ ئاتايدىغان ئىككى ئۇيغۇر قىزى بىلەن تونۇشۇپ قالدى. ئۇلار قايتىدىغان چاغدا ئىككى قىزنى «دېڭىز بويىدا ئويناپ كېلەيلى» دەپ ئۆزلىرى بىلەن بىللە چىقىشقا كۆندۈردى ۋە ماشىنىسىغا سېلىپ، شەھەر سىرتىغا قاراپ ماڭدى. ئابدۇللا بىرنەچچە يىلدىن بېرى خېلى پۇل تاپقان بولسىمۇ، ئەمما ۋىجدانىنى، غۇرۇرىنى يوقاتمىغان تۇرگۇن يىگىت ئىدى. ئۇنىڭ بايا قىزلارنى كۆرۈپلا ئەرۋاھى ئۇچقان، ئۇلارنىڭ شۇنچە كۆپ ئادەملەرنىڭ ئالدىدا يېرىم يالىڭاچ ساغرا تولغاپ، مەيدە

www.uyghurkitap.com

قىقىپ چەت ئەلچە ئۇسسۇل ئويناشلىرى ، ھەرخىل قىياپەتتىكى چاكىنا ، تېتىقسىز قىلىقلىرى خورلۇقىنى كەلتۈرۈپ ، غۇرۇرىغا تەگكەندى . شۇڭا ئۇ ، كۆڭلىگە قانداقتۇر بىر خىياللارنى پۈ-كۈپ ، بىرمۇنچە پۇلنى رەنىگە قويۇش ھېسابىغا بۇ قىزلارنى ئېلىپ چىققاندى ···

ماشىنا شەھەرنىڭ قىستاڭ ، شاۋقۇنلۇق يوللىرىدىن ئايرىلىپ ، يېقىملىق سەھرا پۇرىقى كېلىپ تۇرغان تىنچ ، ئازادە يولىغا كىردى . بۇ چاغدا ۋاقىت يېرىم كېچىگە يېقىنلىشىپ قالغانىدى . شۇ چاغدا بىر قىز ئەندىككەندەك سورىدى :

— بىزنى نەگە ئاپىرىسىز ، ئابدۇللا ئاكا ؟ ئەجەب سەھراغا چىقىپ قالدۇققۇ ؟

ئابدۇللا ئېرەنسىزلا جاۋاب بەردى :

— سىلەرنى ئازراق سەگىتىپ قوياي دەپ سەھراغا ئېلىپ چىقتىم ، شەھەرنىڭ ھاۋاسىدا تۇنجۇقۇپ قالاي دەپسىلەر ! ···

قىزلارنىڭ كۆڭلىگە غۇلغۇلا چۈشتى ، ئۇلار بىر نەرسىدىن قورققاندەك ، ئەندىشە ئىچىدە كىمگىدۇر تېلېفون بەرمەكچى بو-لۇپ يانفونلىرىنى قولىغا ئېلىشتى .

— يانفونۇڭلارنى ئۆچۈرۈڭلار ! — دېدى ئابدۇللا كەسكىن تەلەپپۇزدا ، — بولمىسا تارتىۋېلىپ سىرتقا تاشلىۋېتىمەن !

قىزلارنى تېخىمۇ ۋەھىمە باستى ، ئۇلار دەسلەپ ئاچچىقلاپ چىچاڭشىدى ، كېيىن مۇلايىم ، شېرىن سۆزلەر بىلەن يالۋۇردى ، شۇ ئەسنادا ، ماشىنا يول بويىدىكى كەڭ كەتكەن ئېتىزلىق يېنىدا توختىدى . بۇ يەر كەچكى تىنجىقتا ھۆپۈلدەپ ، ئىسسىپ قال-غان بىلچىق سۇيىدىن ھور كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان پايانسىز شاللىق ئىدى .

ئۇلار ماشىنىدىن چۈشتى ، ئابدۇللا قىزلارنى كىيىم سېلىش-قا بۇيرۇدى .

— جاي تېپىلمىغاندەك ، مۇشۇ يول ئۈستىدىلا مۇھەببەتلەش-

مەكچىمۇ ، سىلەر ؟ — دېدى قىزلارنىڭ بىرى بىزەڭلىك بىلەن ، — داق يەردە قانداق ياتىدۇ ، ئادەم !...

ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئابدۇللانىڭ قەھرلىك ئاۋازى بېسىپ كەتتى :

— تولا غىلجىڭلىق قىلماي ، سىرتقى كىيىمىڭلارنى شېلىڭ-لار !

— نېمىشقا ؟— يەنە بىر قىز تەرسالىق بىلەن سورىدى .

— بايا سىلەرنى سەگىتىپ قويىمەن دېدىمغۇ !— دېدى ئاب-دۇللا ۋە ئۇلارنى كىيىم سېلىشقا مەجبۇرلىدى .

قىزلار ئامالسىز سىرتقى كىيىملىرىنى سالدى ، پەقەت ئەۋ-رەتنى بىلەن كۆكسىلا پىنهان ئىدى . ئابدۇللا بىلەن سابىت ئۇلار-نىڭ قوللىرىنى ئارقىغا قىلىپ ، ئىنچىكە شوينا بىلەن باغلىدى ، ئاندىن ئاستا ئىتتىرىپ ، شاللىقنىڭ خېلى ئىچكىرىسىگە ئەكىر-دى ۋە كەڭرەك بىر قىرنىڭ ئۈستىگە ئولتۇرغۇزۇپ ، پۇتلىرىنى بىر - بىرىگە چېتىپ قويدى .

— ئەمدى سىلەر مۇشۇ يەردە خاتىرجەم ئولتۇرۇپ ،— دېدى ئابدۇللا شاللىقتىن چىقىپ كېتىۋېتىپ ، — يۇرتىنىڭ ، مىللەت-نىڭ شەنىگە قانداق داغ چۈشۈرگەنلىكىڭلارنى ئوبدان ئويلاڭلار ! ئويلاپ بولغاندىن كېيىن بىزنى چاقىرىڭلار ، بىز سىلەرنى ماشى-نىدا ساقلايمىز !

قىزلار ئەجەبلەندى ، ھەيران بولدى . يىگىتلەرنىڭ بۇ قىلىقى ئۇلارغا بىر تۈرۈپ سېھىرگەرلىكتەك ، بىر تۈرۈپ چاقچاقتەك بىلىنەتتى . ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بۇنداق زەي ، سېسىق شاللىققا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇلغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمەي بىر - بىرىگە ھەيرانلىق بىلەن قارىشاتتى . ئەمما بۇ ھەيرانلىق ئۇزۇنغا بارمى-دى ، ھەش - پەش دېگۈچە چاقچاقنىڭمۇ ، شاللىقنىڭمۇ سىرى ئېچىلدى ، قىزلارنىڭ جېنى قاقشاشقا باشلىدى . ئېچىرقاپ كەت-كەن پاشىلار تەرەپ - تەرەپتىن يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ، ئۇلارنىڭ

www.uyghurkitap.com

ئاپئاق ، يۇمشاق بەدىنىگە نەشتەر تىقىپ ، ئىسسىق قېنىنى شو-
راشقا باشلىدى… يارەبىم ، دۇنيادا بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق ئازاب
بارمىدۇر ؟ ! يۈزلەپ ، مىڭلاپ نەشتەر بىرلا ۋاقىتتا سانجىلسا ،
ھېلىمۇ بەدەن پارتلاپ كەتمەيدىكەن !… بۇ پاشا دېگەن ئۆلگۈرلەر
قاچان تويۇپ بولدى قىلىدىغاندۇ ؟ ! لېكىن ئۇلار بولدى قىلىدى-
غاندەك ئەمەس ، ئۇلار ئەزەلدىن بۇنداق يۇمشاق بەدەننى ، بۇنداق
تاتلىق قاننى كۆرۈپ باقمىغاچقىمىكىن ، خۇشاللىقتا غىڭىلداپ ،
بىر - بىرىگە خەۋەر يەتكۈزۈشۈپ ، ئىككى قىزنىڭ بەدىنىنى
ئۆتمىتۆشۈك قىلىشقا باشلىدى ، ئۇلارنىڭ بەدىنى ھۆررەك -
ھۆررەك ئىششىپ ، كۆكىرىپ كەتتى ، ئۇلار زادىلا چىداپ تۇرال-
مىدى ، ناله - زارى كۆككە كۆتۈرۈلدى ، ئاھۇ پەريادى شاللىقنى
بىر ئالدى…
— ئابدۇللا ، ئەمدى بولدى قىلايلى ، — دېدى سابىت بىر ئاز
ئەنسىرەپ ، — بۇ ئاچ كۆز پاشىلار ئۇلارنى تالاپ ئۆلتۈرۈپ قويى-
مىسۇن ، يەنە ! قارىغىنە ، نېمىدېگەن كۆپ پاشىلار بۇ ، بىر
شاپىلاق ئۇرساڭ ، ئالىقىنىڭدا ئون - يىگىرمىسى قالىدىكەن .
— مەنمۇ ئۇلارنى ئۆلتۈرمەكچى ئەمەس ! — دېدى ئابدۇللا
چوڭقۇر بىر ئىچكى تىنىقى بىلەن ، — بۇ دۇنياغا مۇھەببەت ئايال-
لاردىن تارالغان ، ئاياللار بولمىسا مۇھەببەت بولمايدۇ ، مۇھەببەت
بولمىسا دۇنيانى زۇلمەت باسىدۇ ! ئۇلار ھاياتلىقنى بەرپا قىلغۇ-
چىلار ، ئۇلار ئەجداد بىلەن ئەۋلادنى ئۇلۇغلىغۇچىلار ، ئۇلار مې-
نىڭ ، سىنىڭ ، ئۇنىڭ ئانىسى ، كېلەچەكنىڭ ئانىسى ! مەن
پەقەت ئۇلارنى سەگىتىپلا قويدۇم ، ئۆزىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى
ئۇنتۇپ قالمىسۇن دېدىم ، خالاس ! ئەمەلىيەتتە ، بۇ ئىشلارغا
ئۇلارمۇ ئەيىبلىك ئەمەس ، بىز ئەركەكلەر ئەيىبلىك ! بىز ئۇلارنى
ياخشى قوغدىيالمىدۇق ، ھىمايە قىلالمىدۇق ، ئۇلار ئۆز ئىچىدى-
مىزدىكى بەزىبىر ناجىنس ، ناكەس ، نامەردلەرنىڭ قولى بىلەن
ئاشۇنداق قىسمەتلەرگە دۇچار بولۇۋاتىدۇ ! … ،— ئابدۇللا سۆز-

لىگەنسىرى قىزىشتى ۋە ئاستا ماشىنىدىن چۈشۈپ يولىنىڭ ئوتتۇ-
رىسىغا كەلدى ، ئىككى قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ، يۇقىرى ئاۋاز
بىلەن كىمگىدۇر خىتاب قىلغاندەك ، ئەسەبىيلەرچە ۋارقىراشقا
باشلىدى ، — ھەي ، خۇدا ! ئادەملىرىڭگە ئىنساپ بەرگىن ، مەز-
لۇم - ئاجىزلىرىڭنى ئۆز پاناھىڭ ئاستىغا ئالغىن ! ئەي ئوغۇل
بالا ئەركەكلەر ، قىزلىرىمىزنى قۇتقۇزايلى ، قوغدايلى ، ئاسراي-
لى ! ئۇلار بىزنىڭ ئانىلىرىمىز ، كەلگۈسىنىڭ ئانىلىرى ! بۇ
دۇنيادا يۆلەكسىزنى يۆلىگەن ھەقىقىي ئەركەكنىڭ ئىشى ! ...

ئابدۇللانىڭ ئاۋازى بۇ كەڭ سەھرا قوينىدا ئەكس سادا
بولۇپ ياڭرىدى ، ئۇ گويا زۇلمەت ئاسمىنىدا چاققان نۇرلۇق
چېقىندەك ھەممە يەرگە تارالدى ۋە جان ھەلەكچىلىكىدە قالغان
ناتىۋان قىزلارنىڭ قۇلىقىغىمۇ بەئەينى قۇدرەتلىك چۇقاندەك
ئېنىق ئاڭلاندى !...

ئىككى يىگىت قىزلارنى قايتۇرۇپ ئۆز جايىغا ئەكەلگەندە ،
ئۇلار گويا چالا ئۆلۈكتەك بولۇپ قالغانىدى . سابىت ئۆز دوستى-
نىڭ قانداقلارچە مۇشۇنداق جازالاش ئۇسۇلىنى — قان چىقارماي
جان ئالىدىغان ، دوزاخ ئازابىدىنمۇ بەتتەر قىينايدىغان ئادىي ،
ئەمما بىر ئۆمۈر ئەستىن چىقمايدىغان ئەجەللىك ئۇسۇلنى ئويلاپ
تاپقانلىقىدىن ھەيران ئىدى...

ئۇلار قىزلارنى ئارامگاھنىڭ بىرىنچى قەۋەتتىكى ھەشەمەت-
لىك زالىغا ئەكىرىپ قويۇپلا قايتىپ كەتتى . خوجايىن ئۇلارنى
كۆرۈپ ھەم ئاچچىقلىدى ، ھەم قورقتى ، دەرھال ئادەم ئاجرى-
تىپ ، دوختۇرخانىغا ئاپاردى . قىزلار ئۈچ كۈندە ئاران ئەسلىگە
كەلدى ، يىگىتلەر رەنىگە قويغان پۇل ئۇلارنىڭ ئىككى كۈنلۈك
داۋالىنىشىغا ئاران يەتتى...

مانا شۇنىڭدىن كېيىن ، خوجايىن ئارامگاھنىڭ قائىدە -
تۈزۈملىرىنى قاتتىق چىڭىتىۋەتتى : يېڭى كەلگەن قىزلارنىڭ
يانفون تۇتۇشىغا يول قويمىدى ، ئارامگاھنىڭ ياتاق ، رېستوران

ۋە بەزىدە خانىلىرىدىكى تېلېفونلارمۇ تېگىشلىك رەسمىيەت ئۆتمە-
سە، شەھەرنىڭ ئىچى - سىرتىغا ماڭمايتتى . «ئۇچتە ھەمراھ»
قىزلارنىڭمۇ خالىغانچە سىرتقا چىقىشىغا ، بازار ئايلىنىشىغا رۇخ-
سەت قىلىنمىدى ، ئەگەر چىقىش زۆرۈر بولسا ، ئۇلارغا قوغدىغۇچى
ياكى نازارەتچى قوشۇپ بېرىلىدىغان بولدى···

خىسلەت ۋاڭ ئانىنىڭ يېتەكلىشى بىلەن ئادەتتىكىچە مېھمان
كۇتۇشنىڭ قائىدە - يوللىرىنى تېزلا ئۆگىنىۋالدى . بۇ جەرياندا
ئۇ ئىككىسىمۇ ئوبدانلا چىقىشىپ قالدى . خىسلەتنىڭ ئەقىل -
ھوشى ، ھۆسن - جامالى ، سەمىمىي - ساددا قىلىقى ۋاڭ ئاند-
ىنىڭ كۆڭلىگە يېقىپ ، ئۇنىڭ ھېسداشلىقىنى ، ئامراقلىقىنى
قوزغىدى . شۇڭا ئۇ ، ھەرقانداق ۋاقىتتا خىسلەتكە خۇددى ئۆز
قىزىغا ، ئۆز قېرىندىشىغا مۇئامىلە قىلغاندەك ، سىلىق ھەم ئىل-
لىق مۇئامىلە قىلاتتى ، ئۇنىڭ تاماق يېيىشىدىن تارتىپ ، يې-
تىپ- قوپۇشى ۋە يۈرۈش - تۇرۇشىغىچە غەمخورلۇق قىلدى .
بۇ ھال خىسلەتنىڭ قەلبىدە تونجى قېتىم تۇتقۇنلۇق ، مۇساپىر-
لىق ۋە غېرىبلىق ئازابلىرىنى يەڭگىللىتىپ ، قانداقتۇر ئانا مېھ-
رى بىلەن ئانا شەپقىتىنى ھېس قىلدۇرغاندەك بولدى . شۇڭا ،
ئۇمۇ بارا - بارا ۋاڭ ئانىغا ئىچىكىشىپ كەتتى ، كۆڭلىدە نېمە
گېپى بولسا ئىشەنچ بىلەن دەيدىغان بولدى . ھەمىشە ئۇنىڭ دېگەن
يېرىدىن چىقىپ ، ئۇنىڭ ئۆگەتكەنلىرىنى ئۆز ئەمەلىيىتىدە ئەس-
تايىدىل بەجا كەلتۇردى . ئۇنىڭ كۆڭلىگىمۇ ئايان ئىدى : ئەگەر
ئۇ بۇنچىلىك ئىشنىمۇ قىلمىسا ، بۇ يەردە ئاچلىقتىن ئۆلۈپ
قېلىشى ياكى بۇنىڭدىنمۇ بەتتەر يەرلەرگە سېتىلىپ كېتىشى
مۇمكىن ئىدى . شۇڭا ئۇ ، كۆڭلى خالىمىسىمۇ ، ئىچ - ئىچىدىن
بۇ يەرگە نەپرەتلىنىپ تۇرسىمۇ ، ئەمما ئۇلار بەرگەن ئاش - ناننى
ھالاللاپ يېيىش نىيىتىدە بۇ ئىشلارنى قىلىشقا كۆندى ۋە ئاستا-
ئاستا بۇ يەردىن قۇتۇلۇپ كېتىشنىڭ چارە - تەدبىرلىرىنى ئىزدە-
مەكچى بولدى···

www.uyghurkitap.com

بۇ ھەيۋەتلىك بىنانىڭ ئۈچىنچى قەۋىتىدىكى ئالىي رېستورانىدا ، كۆتكۈچى ، مۇلازىم قىزلاردىن باشقا ، يەنە ۋەتىنىنىڭ ھەر قايسى يەرلىرىدىن كەلگەن خەنزۇ ، خۇيزۇ ، موڭغۇل ، ئۇيغۇر قاتارلىق ناخشىچى ، ئۇسسۇلچى ، لەپەرچى قىزلارمۇ بار ئىدى . خۇددى ئارتىسلاردەك چىرايلىق ياسانغان بۇ قىزلار كۈنلۈرى نۆۋەت بىلەن رېستوران ئىشىكىنىڭ ئىككى تەرىپىدە تۇرۇپ ، كەلگەن مېھمانلارنى تەبەسسۇملۇق تەزىم بىلەن قارشى ئالاتتى ۋە ئۇزىتاتتى . كەچتە بولسا ، ئىشرەتخانىنىڭ كىچىك زاللىرىدا ھەر خىل كىيىم ، ھەرخىل قىياپەتتە ئۇسسۇل ئوينايتتى ، ناخشا ئېيتاتتى ، كىم چاقىرسا ، شۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ، ئۇلارنىڭ ئىشتىھاسىنى ئاچىدىغان ، يېگەن ـ ئىچكەنلىرىنى ھەزىم قىلدۇرىدىغان ھەمراھلارغا ئايلىناتتى . ئۈزلۈكسىز ئىچىلىۋاتقان مەينىڭ ھارارىتى ، ياش قىزلارنىڭ تاتلىق ئاۋازى ، يوغان ـ يوغان كۆزلەرنىڭ ئوتلۇق بېقىشى ، ئىنچىكە ئەگىم قاشلارنىڭ سېھرىي كۈچى ، تىرسلاپ تۇرغان نازۇك بەدەنلەرنىڭ جەزبىسىگە تاقەت قىلىپ تۇرالمىغان بايۋەچچىلەر بىر ـ بىرلەپ سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ ، ئۇلارنى گويا بىر دەستە گۈلنى قامالىغاندەك قوللىرىدىن يېتىلەپ ، يۇقىرى قەۋەتتىكى ئايرىم ھۇجرىلارغا كىرىپ كېتەتتى... بۇ قىزلار چىرايلىق ، كېلىشكەن ۋە شۇنداق مەسۇم ئىدىكى ، ئەگەر بىرەرى ئۇلار ھەققىدە گەپ قىلمىسا ، ھېچكىم ئۇلارنىڭ بىر پاھىشە ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى . قارىماققا ، ئۇلار بەئەينى پەرىشتىگە ئوخشايتتى !...

بۈگۈن كەچتە ، مانا شۇ رېستوراننىڭ «ئەجدىھا كۆزى» ناملىق ئازادە ئايرىمخانىسىدا كاتتا زىياپەت ئۇيۇشتۇرۇلدى . زىياپەتتە بار ـ يوق ئالتە ئادەم بار ئىدى . بۇلارنىڭ بەشى شياڭگاڭ ، شېنجېن ۋە جۇخەيلەردىن كەلگەن پۇلدار سودىگەرلەر ئىدى ، بىرى گۇاڭجۇلۇق شىركەت خوجايىنى بولۇپ ، زىياپەتنىڭ ساھىبخانى ئىدى . بۇ يەرگە رېستوران خوجايىنى شياڭ دىرېكتورنىڭ

پات ـ پات كىرىپ ، مېھمانلار بىلەن ساھىبخانىغا ھۆسلە ـ
سۇلكەت قىلىپ تۇرۇشلىرىدىن قارىغاندا ، زىياپەت دەرىجىسىنىڭ
خېلى يۇقىرىلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى . دېمىسىمۇ ، كاناپ داستىد-
خان سېلىنغان يوغان يۇمىلاق شىرە ئېسىل نازۇ نېمەتلەر بىلەن
تولغانىدى . بىر تەخسىسى مىڭ يۇەنلىك راك دەمىسىز ، بىر داند-
سى نەچچە يۈز يۇەنلىك قۇلۇلە دەمسىز ، بىر تېلى سەككىز يۈز
يۇەنلىك سەدەپ بېلىقى دەمسىز ، بىر لوقمىسى نەچچە يۈز يۇەن-
لىك قورۇما دەمسىز... ئىشقىلىپ ، زىياپەت ناھايىتى ھەشەم ـ
دەرەملىك ئىدى ، غىزا ـ تائاملارنىڭ كۆپلۈكىدىن تاماق شىرە-
سىنىڭ يۈزى كۆرۈنمەيتتى ، غاز بويۇنلۇق بىللور قەدەھلەرگە
قۇيۇلغان هاراقلار چىراغ نۇرىدا ياقۇتتەك جۇلالايتتى...

بايۋەچچىلەر هاراقنىڭ تەپتىدىن قىزىشقاندىن كېيىن ، بىر
پەس ئالىتاغىل ئاۋازلار بىلەن تېلېۋىزوردا كالائوكې ناخشىسىنى
ئېيتىشتى ، بىر ـ بىرىگە چاقچاق قىلىپ كۈلۈشتى ، كېيىن
بۇنىڭدىنمۇ زېرىكتى . شۇ ئارىلىقتا ، بىرى رېستوران دىرېكتورد-
نى چاقىرتتى . ھايال ئۆتمەي ، چاچلىرى مايلاپ تارالغان ، كالتە
يەڭ ئاق كۆڭلەك كىيىپ ، ئالا بالداق گالىستۇك تاقىغان ، پۇل-
دارلارغا تولا خۇشامەت قىلىپ ، ئاغزى يۇمۇلماس بولۇپ قالغان
كاپچاق يۈز شياڭ دىرېكتور ئۇلارنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى .

— شياڭزۇڭ ،— دېدى خېلى قىزىئالغان جۇخەيلىك بىر خو-
جايىن ، — تاماقىمۇ يېدۇق ، هاراقمۇ ئىچتۇق ، ناخشىمۇ ئېيتتۇق .
بىزدىكى دەسمى تۈگىدى ، ئەمدى سىزنىڭ كارامىتىڭىزنى كۆر-
مەيمىزمۇ ؟

— شۇنداق ـ شۇنداق ! ... ،— دېدى ساھىبخانا تەرلەپ
كەتكەن تاقىر بېشىنى سىلاپ قويۇپ ، — ئاڭلىسام ، شىنجاڭدىن
كەلگەن يېڭى پاقلانلار بار ئوخشايدىغۇ ! ؟

— بار ، بار ... ،— دېدى شياڭ دىرېكتور خۇشامەتگۈيلۈق
بىلەن بېشىنى لىڭشىتىپ ، قولىنى ئىشقىلاپ تۇرۇپ ،— مەندە

بار ھەرقانداق نەرسە سىلەردىن ئايلانسۇن! بىراق ، بىر ساھىبجا-
مال سەل - پەل ياۋا چىقىپ قالدى ، مەلۇم ۋاقىت كۆندۈرمە-
سەك ، تەپكەكلىك ، مۈڭگەكلىك قىلىپ ، مېھمانلارنى رەنجىتىپ
قويارمىكىن ! ...
— كېرەك يوق !— دېدى شىياڭگاڭلىق بىر سودىگەر قوللى-
رىنى ئارۋاڭ - سارۋاڭ شىلتىپ ،— بىزدە ھەرقانداق ياۋىلارنى
ئىندەككە كەلتۈرىدىغان دورا بار !— ئۇ مەيدىسىگە ئۇرۇپ ،
يانچۇقىدىكى ئامېرىكا دوللىرىنى ئىشارە قىلدى .
يەنە بىر بايۋەچچە ئۇنى قۇۋۋەتلەپ ، دەرھال مۇنداق دېدى :
— ھەرقانداق ياۋا كەپتەرمۇ قورسىقى تويسا ، پەرۋازنىڭ
زەۋقىنى ئۇنتۇيدۇ ، شياڭزۇڭ !
— قېنى ئەمىسە ، يېڭى ماللارنىڭ پەيزىنى كۆرۈپ باقمايلى-
مۇ ؟ — دېدى دەسلەپ سۆز ئاچقان خوجايىن تاقەتسىزلىك بىلەن .
ئۇنىڭ ئارقىدىنلا بىرنەچچەيلەن تەڭلا چۇقۇرلاشتى :
— كۆرۈپ باقايلى ! ...
— ناخشىسىنى ئاڭلاپ باقايلى ! ...
— ئۇسسۇللىرىدىن ھوزۇرلىنىپ باقايلى ! ...
— يەپ باقمىغان شاكىلاتنىڭ تەمىنى تېتىپ باقايلى !...
شياڭ دىرېكتور «بولىدۇ ، مانا ھازىر» دېگىنىچە ئارقىچە
مېڭىپ چىقىپ كەتتى ، ئۇ چىقىپلا ۋاڭ ئانىنى تاپتى ۋە خىسلەتنى
دەرھال ياساپ - جابدۇشقا بۇيرۇدى . ۋاڭ ئانا خىسلەتكە ئېسىل
كىيىملەر بىلەن گىرىم بۇيۇملىرىنى تەييارلاپ بەردى ، ئەمما
خىسلەت ھەرقانچە قىلسىمۇ ئالىيىشىل پەرداز بىلەن يېرىم يالڭ-
ئاچ كىيىنىشكە ئۇنىمىدى ، ۋاڭ ئانىمۇ قاتتىق زورلىمىدى ،
ئۇنىڭ رايىغا باقتى ، زورلۇق ئىشلىتىپ ئۇنىڭ خەستە كۆڭلىگە
يەنە ئازار بېرىشنى خالىمىدى ، لېكىن شياڭ دىرېكتور ۋاڭ ئانىغا
كايىپ كەتتى ، «شۇنچىلىك ئىشنىمۇ ئەپلەشتۈرەلمەمسەن ! ؟ »
دەپ يەر تېپىپ چىچاڭشىدى ، ۋاڭ ئانا دىرېكتورغا رايىشلىق ،

ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن چۈشەندۈردى : «يېڭى تۇغۇلغان موزاي يولۋاستىن قورقمايدۇ ، دېگەن گەپ بار ، خوجايىن ! — دېدى ئۇ دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ ،— بۇ قىز تېخى بۇ يەرنىڭ ئىشلىرىغا ئانچە كۆنۈپ كېتەلمىدى ، يەنە بىرئاز ۋاقىت بېرىڭ ، ئاستا - ئاستا كۆندۈرۈپ كېتىمەن ! ...»

ۋاقىت زىخ ، مېهمانلار تەقەززا ئىدى ، شۇڭا ، شياڭ دىرېك-تورمۇ ئامالسىز قولىنى سىلكىپ : «بوپتۇ ، كىرىۋەرسۇن ! ئىز-زىتىنى بىلمەيدىغان سەهرالىق ... ئەمما ، بۇ ئىش قايتا تەكرارلان-مىسۇن ، بولمىسا هېسابىنى سەندىن ئالىمەن !» دېدى ۋاڭ ئانىغا چالۋاقاپ . ۋاڭ ئانا يېنىك نەپەس ئالدى ، ئۇ ئېغىر بىر تەڭقىس-لىكتىن قۇتۇلغانلىقىغا خۇشال ئىدى .

شۇنداق قىلىپ ، خىسلەت بۇ كاتتا سورۇنغا تۇنجى قېتىم ئاددىي كۆتكۆچىلىك كىيىمى بىلەن كىرىدىغان بولىدى . ئۇ-نىڭ يۈز - كۆزلىرىمۇ پەردازسىز سىدام ئىدى ، شۇنداق بولسى-مۇ ، ئۇ يەنىلا خۇددى كۆرۈمسىز قۇلۇلە قېپى ئىچىدىكى سۈزۈك سەدەپتەك جەزبىدار هەم جەلپكار ئىدى . ئاددىي كىيىم ئۇنىڭ خۇش پىچىم ، بەرنا بوي - بەستىنى ئۆزگەرتەلمىگەن ، توق قى-زىل لەۋلىرى بىلەن سېرىققا مايىل ئاپئاق چېهرى هەرقانداق پەردازدىنمۇ كۆرۈملۈك ئىدى ...

شياڭ دىرېكتور يەنە بىر خىزمەت فورمىسى كىيگەن ئوتتۇرا ياشلىق ، قىرقىم چاچ ئايال بىلەن بىللە ئۈچ قىزنى باشلاپ كىردى . بۇلار خىسلەت ، نازاكەت ۋە جەننەتلەر ئىدى . قىزلار ئىشىكتىن كىرىشى بىلەن خۇددى بۇلۇتلۇق ئاسماندا تۇيۇقسىز تولۇن ئاي پەيدا بولغاندەك ، هەممەيلەن ئۇلارغا تىكىلدى .

نازاكەت قىپقىزىل پارقىراق رەختتە يېرىم يالىڭاچ كىيىند-ۋالغان ، كۆكسىدە قىزىل بېغىرداق ، بېغىرداقنىڭ ئۈستى ئۇش-شاق ئۈنچە - مەرۋايىتلار بىلەن چاقناپ تۇراتتى ، قورساق ، كىندىكى ئوچۇق ئىدى ، ئاستى تەرىپىدە بىر پېشى ئۇزۇن ، بىر

پېشى قىسقا تىكىلگەن چۇچىلىق ، زەرلىك كالتە بۆپكا ، يەلكىسىـ
گە چۈشۈپ تۇرغان يۇمشاق چاچلىرى قىزغۇچ رەڭدە بويالغان
بولۇپ ، يۈز ـ كۆزلىرى ئوخشىتىپ قىلىنغان قىينىق گىرىمدە
ئوتتاشتەك يالتىراپ تۇراتتى .

جەننەت ناخشا ئېيتىدىغان بولغاچقا ، نازاكەتتەك ئۇنچە جەر-
بىدار ياسانمىغان بولسىمۇ ، ئەمما ئۇنىڭمۇ كىندىكى ئوچۇق ،
مېغىزرەڭ يوتا ـ پاچاقلىرى بايۋەچچىلەرنىڭ كۆزلىرىنى ئالاچەكـ
مەن قىلاتتى...

مېھمانلارنىڭ ئىچىدىكى شياڭگاڭلىق خوجايىن — قىرىق
ياشلاردىن ئاشقان ، چاچلىرى شالاڭ ، ئەمما سوزۇنچاق يۈزى
بىلەن يوغان ـ يوغان قوڭۇر كۆزلىرىدىن تەمكىنلىكى ، سالاپىتى
ۋە يەنە ئاللىقانداق يوشۇرۇن ھېس ـ تۇيغۇلىرى كۆرۈنۈپ تۇرغان
سۇلۇك قامىلىلىك بىرى خىلىدىن بىرى خىسلەتنى ئاستىرتىن
كۆزىتىپ تۇراتتى . خىسلەت ھەممەيلەنگە چاي قۇيۇپ ، بۇ خوجا-
يىننىڭ يېنىغا كەلگەندە ، ئۇ خىسلەتنىڭ يۈزىگە ، كۆزىگە ناھايە-
تى يېقىن يەردىن تىكىلىپ ، مەپتۇنلۇق بىلەن خېلى ئۇزاق
قارىدى ، تاسادىپىي ھالدا خىسلەتنىڭ كۆزىمۇ ئۇنىڭ ھېرىسمەن
كۆزلىرى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدى ، قالدىيۇ ، بىر نەرسىدىن
ئەندىككەندەك ، كۆزلىرىنى دەرھال باشقا ياققا ئەپقاچتى . ئەمما ،
گۈزەللىك ۋە لاتاپەتتە ئەڭ ئىز بولغان قىزنىڭ ئۇياتچان
نىگاھى — شياڭگاڭلىق خوجايىنغا بايىقىدىنمۇ كۈچلۈك تەسىر
قىلدى . بۇنداق قاراشتا بىر خىل غۇرۇر ۋە چوڭقۇر نەپرەت بىلەن
بىللە ئاللىقانداق مەسۇملۇق ۋە ئاللىقانداق ساددىلىق ئەكس ئېـ
تەتتى ، مانا شۇ بىر ـ بىرىگە ئوخشاشمىغان ئىككى خىل زىت
ئىپادە ئۇنىڭ يۈزىگە قارىغان ئادەمدە ئاللىقانداق ھېسداشلىق ۋە
شەپقەت تۇيغۇسىنى ئويغىتاتتى . ئۇنىڭ كۆزنى قاماشتۇرىدىغان
ھۆسنى بىلەن ئاقىرىپ كۆرۈنگەن يۈزىنىڭ ۋە بىر پارچە چوغدەك
يېنىپ تۇرغان كۆزلىرىنىڭ تەپتىگە ئادەم تاقەت قىلىپ تۇرالمايدـ

تى . ئاجايىپ چىراي ! ... توغرا ، بۇنداق چىرايغا قايىل بولماي ئىلاج يوق . بۇنداق چىراي ، بۇنداق ھۆسن ـ جامال بىلەن دۇنيانى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىۋېتىش مۇمكىن !...

خىسلەت ئۆزىنى باشتىن ـ ئاخىر كۆزدىن كەچۈرۈپ تۇرغان ئاچ كۆز خوجايىنىنىڭ يۈزىگە ھەيرانلىق ، جىددىيلىك ۋە بىر خىل نەپرەتلىك نىگاھ بىلەن قاراپ قويۇپ ، ئۇنىڭ يېنىدىن ئاستا نېرى كەتتى ...

يەپ ـ ئىچىش ، كۈلكە ـ چاقچاق خېلى ئەۋجىگە چىقتى . نازاكەت ئۆزى ئېلىپ كىرگەن VCD پلاستىنكىسىنى قويدى ، تېلېۋىزوردىن شوخ ، ئويناق ھىندى مۇزىكىسى ياڭرىدى . نازاكەت خۇددى تەنناز خېنىملاردەك سەيلانە قامىتىنى ئويىنتىپ ، قاس ـ قاس دەسسىگىنىچە مەيدانغا چۈشتى ـ دە ، مۇزىكا رىتىمىغا ئەگىشىپ ، شاخ تاشلاپ يورغىلاشقا باشلىدى ...

نازاكەت ھەقىقەتەنمۇ ھېسسىيات بىلەن گۈزەللىكنىڭ قوشۇلمىسى ئىدى . ئۇنىڭ ناز ـ كەرەشمىگە تويۇنغان ئويناق كۆزلىرى ، كۈلكە تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان يۇمران لەۋلىرى ، لەيلىقازاقتەك زىلۋا قامىتى ، پىشقان ئارتىسلاردەك يېقىملىق خۇلقى ، شوخ كۈلكىسى ھەرقانداق ئەرنىڭ يۈرىكىگە ئوت بولۇپ چېچىلاتتى...

جاي تارراق بولغاچقا ، ئۇ خوجايىن ـ بايۋەچچىلەرنىڭ ئەتراپىدىلا ئايلىنىپ ئوينايتتى ، ئۇلار تىنماي چاۋاك چېلىشاتتى ، كۈلكە ، قىيقاس ، شاۋقۇن ھەممە ياقنى كۆتۈرۈۋەتتى . بۇنداق ساز ، يېقىملىق كۈلكىلەر ئىچىگە خۇددى بىر خىل يالپۇزنىڭ ياكى لىمونىنىڭ ئۆتكۈر پۇرىقى يوشۇرۇنغاندەك ئىدى...

ئېرىق ـ ئۆستەڭ بويىدىكى تالمەجنۇندەك نازۇك ، قاشـ كۆزى تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان بۇ قىز ئۇسسۇلنى شۇنداق ئوينىدىكى ، ھەممىسى كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ ، ئاغزىنى ئېچىپلا قالدى ، نازاكەتنىڭمۇ قانلىرى ئۇرغۇپ ، ئىككى مەڭزى جىنەستىدەك قىز-

ـزاردى . نېپىز ، يۇمران لەۋلىرىدىن شەربەت سىزىپ تۇرغاندەك ، تاتلىق ھېسسىياتلارغا چۆمدى...

نازاكەت پىرقىراپ يۇرۇپ ، ھەربىر خوجايىنىنىڭ يېنىغا كەلگەندە بىر خىل غىلجىڭ ھەرىكەتلەر بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشقا ئۇرۇناتتى . بۇ قېتىم ئۇ ، شېنجېنلىق خېلى كېلىشكەن، كۆزلىرىدىن شەھۋەتپەرەسلىكى چىقىپ تۇرغان بىر بايۋەچچىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ، بېشىنى سىلكىپ چايقىدى ، توزغۇغان چاچلىرى يەلكىلىرىدە يەلپۈگۈچتەك يەلپۈنۈپ ، بىر بۆلىكى كۆكرىكى ئۈسـ تىگە چۈشتى . چىرايلىق ، ئاق بوينى ئېچىلىپ ، ئەتراپقا خۇددى يامغۇر يۇيۇپ ئۆتكەن باغنىڭ بېھىسىدەك خۇشبۇي — ئەركەك زاتنى مەست قىلىدىغان ، ھوشىنى ئوغرىلايدىغان ، ئېڭشىپ تۇرۇپ بىر ھىدلىمىسا بولمايدىغان «جەننەت» ھىدى تارقاپ كەتـ تى . ھېلىقى خوجايىن ئۆزىنى تۇتالمىدى ، نازاكەتنىڭ بېلىدىن تارتىپ ئۆزىگە قاراتتى ۋە ئۇنىڭ ئۇششاق ئۇنچە - مەرۋايىتلار چاقناپ تۇرغان بېغىرداقىنى قايرىپ ، ئىچىگە يۈز يۈەنلىك پۇلـ دىن بىرنەچچىنى تىقىۋەتتى ، ئاندىن نازاكەتنىڭ ئوچۇق يەلكىسىـ گە ، ئاپئاق بويىنىغا ئاچ كۆزلۈك بىلەن بىرنەچچىنى سۆيۈپ قويدى . نازاكەت بەللىرىنى ئېگىپ ، ساغرىسىنى تولغاپ ، راسا بىر ناز - كەرەشمە بىلەن ئۇنىڭ قولىدىن سۇغۇرۇلۇپ چىقتى ...

خىسلەت كۆز ئالدىدا بولۇۋاتقان بۇنداق غەلىتە ، ھاياسىز قىلىقلارنى كۆرۈپ ، ھەددىدىن تاشقىرى ئۈيۈلۈپ ، نومۇس قىلىپ كەتتى ، ئۇنىڭ تېخى ئىپلاس - شەرمەندىلىكلەرنى كۆپ كۆرمىـ گەن يۈرىكى قاتتىق خورلانغانىدى . نەزىرىدە ، ھەممە نەرسىنى بىر يولى ۋەيران قىلىۋەتكەن پەۋقۇلئاددە بىر ھادىسە روي بەرگەنـ دەك ۋە بۇنىڭغا ئۆزىمۇ ئەيىبلىكتەك بىلىنىپ كەتتى !...

راست ، تەبىئەت بەكمۇ مەسخىرىۋاز ئىكەن ! ئۇ شۇنچە ياخـ شى ئادەملەرنى يارىتىپ قويۇپ ، يەنە ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن كۈلىـ

دىكەن ، ئۇلارنىڭ بېشىغا تورلۇك - تۈمەن قىسمەتلەرنى سېلىپ ئازابلايدىكەن !...

بۇ دەھشەتلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ئەكس ئېتىپ تۇراتتى . ئۇ ئەتراپتىكىلەرگە نەپرەت ۋە قورقۇش بىلەن نەزەر تاشلىدى ، تىترىگەن لەۋلىرىدە ئاللىقانداق سوغۇق بىر ھىجىيىش پەيدا بولدى ، ئۇ كۆزلىرىنى دەرھال يەرگە تىكتى...

نازاكەت بىرنەچچە ئۇسسۇل ئويناپ ھاردى ، ئاخىرقى مۇزىكا توختىشى بىلەن بايىقى شېنجېنلىق بايۋەچچە ئۇنى يېنىدا ئولتۇر- غۇزۇۋالدى .

ئەمدى نۆۋەت جەننەتكە كەلگەنىدى . ئۇ دەسلەپ ئۇيغۇرچە ناخشا ئېيتتى ، ناخشىنىڭ ئۇدارى يېنىك ، رىتىمى شوخ ، ئاھاڭى يېقىملىق ئىدى . ئاڭلىغۇچىلارنىڭ ئىچىدىكى ھېسسىياتلىق ، تە- سىرچان ئىككى - ئۈچى جايىدا ئولتۇرالماي ، ئۇسسۇلغا چۈشۈپ كەتتى ، ئۇلار قوللىرىنى ئارۋاڭ - سارۋاڭ تاشلاپ ، غەلىتە ، كۈلكىلىك ھەرىكەتلەر بىلەن ئۆزلىرىنىڭ كۆڭلىنى ئۆزلىرى خۇش قىلىشىۋاتاتتى . جەننەت كېيىن ، مۇشۇ يەرگە كەلگەندىن بېرى ئۆگەنگەن خەنزۇچە مۇھەببەت ناخشىلىرىدىن بىرنەچچىنى ئارقا - ئارقىدىن ئېيتتى . ئۇنىڭ ئاۋازى ھەقىقەتەن تاتلىق ، قۇلاققا يېقىشلىق ئىدى . ئۇنىڭ ناخشا ئېيتىۋاتقان چاغدىكى ھالى- تى ، ھەرىكەت - قىلىقلىرى تولىمۇ نازاكەتلىك ھەم لاتاپەتلىك ئىدى ، ئۇنىڭ قاراشلىرى مەستانە ، تولۇپ كېلىۋاتقان خۇش پىچىم گەۋدىسىدە ئەركەك زاتىنى مەپتۇن قىلىدىغان ئاللىقانداق بىر سېھىر بار ئىدى .

ئۇنىڭ ناخشىسىغا مەھلىيا بولۇپ ئولتۇرغان جۇخەيلىك بىر بايۋەچچە ئاشۇ جەننەتنى — بۇغداي ئۆڭ ، غۇنچە بوي ئوماق قىزنى ياقتۇرۇپ قالدى . بۇ قىز شۇ كۈنلەردە ، ھەقىقەتەنمۇ ھەممە جەھەتتىن تولغانىدى : لەۋلىرى تولغان ، كۆكسى تولغان ، ساغرى- سى تولغان... ئىشقىلىپ ، قىز زاتىدا بولۇشقا تېگىشلىك ئەۋزەل-

لىكلەرنىڭ ھەممىسى دىگۇدەك بار ئىدى.

جۇخەيلىڭ بايۋەچچە ئورنىدىن تۇرۇپ، بىر قولىدا فرانسىيە ۋىسكىسىدىن بىر رومكا تۇتقىنىچە جەننەتنىڭ ناخشا ئېيتىپ بولۇشىنى كۇتۇپ تۇردى. ناخشىمۇ تۇگىدى، تام ـ تورۇسلاردىن شوخ، يېقىملىق باركاللا سادالىرى ياڭرىدى. شۇ چاغدا، بايۋەچچە جەننەتنىڭ ئالدىغا كېلىپ، قولىدىكى رومكىنى تەۋەززۇ بىلەن ئۇنىڭغا تۇتتى، جەننەت دەسلەپ ئۆزرە ئېيتتى، ئەمما بايۋەچچىنىڭ قايتا ـ قايتا ئۆتۈنۈشى بىلەن هاراقنى تەستىرەك ئىچىۋەتتى. شۇ هامان داڭلىق ئۇزۇم هارىقىنىڭ شېرىن كەيپى ئۇنىڭ كۆرۈۋاتقان مەنزىرىلىرىگە شائىرانە بىر تۈس بېغىشلىدى...

بايۋەچچە يەنە بىر قەدەھ هاراق قۇيدى ۋە يەنە جەننەتنىڭ ئالدىغا كېلىپ، قولىدىكى رومكىنى ئۇنىڭ لېۋىگە ئارقا ـ ئارقىدىن ئۇچ قېتىم تەگكۇزۇپ، خۇددى ئۇنى تاتلىققىنە بىر سۆيگەندەك ئىشارىنى بىلدۇردى، جەننەتنىڭ يۈزى هۇپپىدە قىزىرىپ كەتتى، بۇ ئۇنىڭ قەلبىدە تېخى هايا، گۇزەللىك دىگەن نەرسىلەرنىڭ ئاز ـ تولا بارلىقىنى بىلدۇرەتتى...

شۇ ئارىلىقتا، خىسلەت بىر بايۋەچچىنىڭ ئىشارىسى بىلەن ئۇنىڭ ئالدىدىكى بوش پىيالىغا چاي قۇيۇپ بېرىۋاتقاندا، بايۋەچچە ھېسسىياتىنى باسالماي، قوپاللىق بىلەن خىسلەتنىڭ ساغرىسىنى سىلىۋىدى، خىسلەت گويا نىجاسەتكە دەسسىۋالغاندەك سەسكىنىپ، ئۆزىنى چەتكە بۇرىدى، قۇيۇۋاتقان چاي دەسلەپ داستىخانغا، ئاندىن ھېلىقى بىزەڭ بايۋەچچىنىڭ يېنىدىكى شىياڭگاڭلىق سوڭ خوجايىننىڭ شىمىغا تۆكۈلۈپ كەتتى. سوڭ خوجايىن «ۋاي» دەپ يوتىسىنىڭ كۆيگەنلىكىنى بىلدۇردى. شۇ چاغدا، ئەمدىلا بۇ يەرگە كىرىپ تۇرغان شىياڭ دىرېكتور چاچراپ كېلىپ، خىسلەتنى ئەدەپلىمەكچى بولۇۋىدى، سوڭ خوجايىن ئارىغا چۇشۇپ، خىسلەتنى قۇتقۇزۇپ قالدى. ئەمما بۇ خورلۇق خىسلەت-

نىڭ يۈرىكىنى ئۆرتەپ ، جان - جىنىدىن ئۆتۈپ كەتتى .

شۇ تاپتا ، بۇ يەردىكى خوجايىن - بايۋەچچىلەرنىڭ كۆڭلى كىر ، خىيالى پاراكەندە بولۇپ كەتكەندى . ھارغىنلىق ، ھاراق - شاراب ، زورۇقۇش ئۇلارنى تېخىمۇ بەتتەر بىر كەيپىياتقا سالغانىدى . دىمىسىمۇ ، ئۆزىنى تۇتالماسلىق ، مەيخورلۇق ، شەھ-ۋەتپەرەسلىك — بۇلارنىڭ ھەممىسى بىر بولۇپ ، ئادەمنى ھەر كويلارغا سېلىشى مۇمكىن ئىدى !

شۇ تاپتا ، يەپ - ئىچىپ ، قىيامىغا يەتكەن بۇ بىرنەچچە پۇلدار ، زەردارلارنىڭ كۆڭلىنى ئېچىش ، كەيپىنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرگەن بۇ ئۈچ قىز بەئەينى تەڭدىشى يوق ئۈچ جانان — بىرى قۇياش ، بىرى ئاي ، بىرى يۇلتۇز ئىدى !

* *

خىسلەت بەك چارچاپ كەتتى . كىچىك بالىدەك خەقىشى كۆپ ، چېپىلغاق مۇشۇكتەك قىلىقى سەت بۇ مېھمانلارنى كۈتمەك ئۇنىڭغا ھەقىقەتەنمۇ ئېغىر كەلگەنىدى . ئالاھازەل ۋاقىت يېرىم كېچىگە يېقىنلاشقاندا ، ئۇ پۇتلىرىنى ئاران سۆرەپ ياتىقىغا قاي-تىپ كەلدى . نازاكەت بىلەن جەننەت تېخى كەلمىگەنىدى ، خىس-لەت قاچا - قۇچىلارنى يىغىشتۇرۇۋاتقاندا ، ئۇلارنى شىر كەيپ بولغان ئىككى بايۋەچچە بويۇنلىرىغا گىرە سېلىپ ئەچىقىپ كەتكە-نىدى . شۇ چاغدا ، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالغان خىسلەت-نىڭ يۈز - چىھرىدە ناھايىتى تەشۋىشلىك ئالامەتلەر ئىپادىلەنگەن ۋە ئۇنىڭدا قانداقتۇر ئۆزگىچە خاس ، پەۋقۇلئاددە بىر غۇرۇر ئەكس ئەتكەنىدى . ئۇنىڭ قولى ئىشتا بولسىمۇ ، كاللىسىدا ئاجايىپ خىياللار ، سوئاللار ھۆكۈمران ئىدى : ئۇلارنىڭ قىزلىق ئىپپىد-تىنى ، ھايانى ، ئانىلىق بەخت - سائادىتىنى پۇلغا سېتىپ ، مۇشۇ

هالغا چۈشۈپ قېلىشىغا كىم ئەيىبلىك!؟ تىرىكچىلىكنىڭ ئېغىرلىقمۇ، يا ئارزۇ ـ ھەۋەسنىڭ كۈچىيىپ كەتكىنىمۇ!؟ ياكى ئۆزىنى ھەممە نەرسىگە — ھەتتا خوتۇن ـ قىزلارنىڭ ئىپپىتىگىمۇ خوجايىن ھېسابلايدىغان ئاشۇنداق پۇلدار بايۋەچچىلەرنىڭ ياۋايى ئىستەكلىرىمۇ!؟...

خىسلەت ياتاققا قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ، ھاياجىنىنى باسالماي، يالغۇزلۇقتا غېرىبسىنىپ، يەنە چوڭقۇر ئويغا چۆمدى. ئۇ ئۆزىگە ئوخشاش بەختسىز، شور پېشانە قىز ـ جۇۋانلارنىڭ تەقدىر ـ قىسمىتىنى ئويلاپ، بۇنىڭ ئەيىبدارىنى ئىزدەۋەردى:

ئاياللارنىڭ ئەخلاقسىز بولۇپ، بۇزۇلۇپ كېتىۋاتقانلىقىغا زادى كىم ئەيىبلىك، كىم!؟ ياكى ئۇلارغا ئارتۇقچە ھۆرلۈك ـ ئەركىنلىك بېرىلىپ كەتتىمۇ؟! ياكى ئەرلەردە ھىمايەت قالمىدىمۇ!؟...

ئويلاۋېرىپ خىسلەتنىڭ بېشىغا ئاغرىق كىرىپ كەتتى. شۇڭا، بۇنداق ئايىغى چىقماس چىگىش خىياللارنى كاللىسىدىن چىقىرىۋەتمەكچى بولدى. ئەمما ئۇلار خۇددى بىزەڭ چىۋىنلاردەك يوپۇرۇلۇپ كېلىۋېرەتتى... ۋاي خۇدايىم، ئايال كىشىگە شۇنچە قىيىن ئىكەن ـ دە!؟ مانا، ئۆزى ئىناق، بەختلىك بىر ئائىلىنىڭ ئەتىۋارلىق قىزى ئىدى، ھاياتتىن نالىمايتتى، تۇرمۇشتىن رازى ئىدى. ئەمما تەقدىر ئۇنى ئۆز قايىنىمىغا تاشلاپ، قىرغاقلارغا ئۇرۇپ ـ سوقۇپ، بۈگۈنكى ناتىۋان ھالغا كەلتۈرۈپ قويدى. نېمىشقا ئەمدى ھەممە ئەيىبنى تەقدىر ـ قىسمەتكە دۆڭگەش كېرەك!؟... بەلكى ئۇ، ئاشۇ ھېيىزەم پار ـ پار، ھۆسەيىن ياقىغا ئوخشاش بەتنىيەت، ياۋۇز ئادەملەر تەرىپىدىن تۇتقۇن قىلىنىپ، سېتىۋېتىلمىگەن بولسا، ھازىر ئاتا ـ ئانا، يارۇ بۇرادەرلىرى بىلەن شاد ـ خۇراملىق ئىچىدە ياشىماسمىدى!؟...

ئاھ، بۇ دۇنيادا ئاياللار نېمانچە بىچارە ـ ھە!؟ ئۇلار دەردسىز، ئارمانسىز، تەشۋىشسىز ياشىيالمايدىكەن! قايسىبىر شائىر-

نىڭ : «بەختسىيار قىزمەن ، زەررىچە يوق ئارمىنىم ! ...» دېگەن-
دەك تاتلىق گەپلىرى يالغان ئوخشايدۇ ! ...

ئىشىكنىڭ يەڭگىل چېكىلىشى خىسلەتنى ئەندىكتۈرۈپ ،
خىيالدىن سەگىتتى . ئۇ ئىشىك چەككۈچىنىڭ ۋاڭ ئانا ئىكەنلى-
كىنى بىلگەندىن كېيىن ، ئىشىكنى دەرھال ئاچتى .

ياتاققا ۋاڭ ئانا بىلەن شياڭ دىرېكتور كىردى ، ۋاڭ ئانىنىڭ
قولىدىكى كۈمۈش پەتنۇستا ئىككى پاچكا ئالىي تاماكا بىلەن بىر
قۇتا گېرمانىيىنىڭ قارا پىۋىسى تۇراتتى .

شياڭ دىرېكتور ھىجىيىپ ، يۇمشاق قۇرتتەك مۇلايىملىق
بىلەن خىسلەتكە مۇنداق دېدى :

— سۇڭ خوجايىن شياڭگاڭلىق خېرىدار ، بىزنىڭ تىللا
قاقىدىغان دەرىخىمىز . ئەمما سەن بۈگۈن ئۇنى رەنجىتىپ قويى-
دۇڭ . ھېلىمۇ ياخشى ، ئۇ ئالىيجاناب ئادەمكەن ، ئۆزى ئارىغا
چۈشۈپ سېنى قوغداپ قالدى ، بولمىسا سەن بۈگۈن بىزنىڭ
قائىدە - نىزامىمىز بويىچە قاتتىق جازالىناتتىڭ ! سەن ھازىر
ئون بەشىنچى قەۋەتتىكى ئالتىنچى ئۆيگە چىقىپ ، سۇڭ خوجايىن-
نىڭ ئالدىغا ماۋۇ نەرسىلەرنى قويۇپ ، ئۆزرە سوراپ چۈشكىن .
شۇنداق قىلساڭ ، سەن گۇناھىڭنى يۇيغان بولىسەن ، سۇڭ خوجا-
يىنمۇ بۇ يەرگە كېلىپ تۇرىدىغان بولىدۇ !

خىسلەت بىر نەرسە دېيىش ئۈچۈن ئاغزىنى ئۆمەللىۋىدى ،
ۋاڭ ئانا ھوشيارلىق بىلەن ئۇنى گەپ قىلماسلىققا ئىشارە قىلدى .
خىسلەت نېمە قىلارىنى بىلمەي تۇرۇپلا قالدى ، ئۇنىڭ يۈرىكىدى-
كى قورقۇش ، ئەندىشە شۇ ھامان چىرايىغا تەپتى . بۇنى كۆرگەن
ۋاڭ ئانا ئۇنى تىنچلاندۇرۇشقا ئۇرۇندى :

— ھېچ گەپ يوق ، قىزىم ! قورقماي چىقىۋېرىڭ ، سۇڭ
خوجايىن ياۋاش ، سەمىمىي ئادەم ، مەن سىز بىلەن بىللە چىقى-
مەن !

بۇ گەپ بىلەن خىسلەتنىڭ يۈرىكى سەل - پەل ئىزىغا

چۈشتى ، ئۇ ۋاڭ ئانا بىلەن بىللە بولسىلا ، ئۆزىنى ھەمىشە ئازادە
ھەم بەختىيار سېزەتتى . شۇڭا ئۇ ، ئىككىلەنمەيلا ۋاڭ ئانىغا ئەگە-
شىپ لىفتقا چىقتى ، ۋاڭ ئانا لىفتقا چىقىپ كېتىۋېتىپ ، خىسـ-
لەتكە خۇددى ئۇنى تونجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك ، ئاجايىپ بىر
قاراش بىلەن ئۇزاق تىكىلدى . ئۇنىڭ بۇ قارىشىدا ، قانداقتۇر
تەشۋىش ، قىيالماسلىق ۋە ئاللىقانداق غەزەپ ـ نەپرەتكە ئوخشاش
ئەبجەش تۇيغۇلار ئىپادىلىنىپ تۇراتتى . خىسلەت ئۇنىڭ چىھرىدى-
كى ئۆزگىرىشلەرگە قاراپ ، ئۇنىڭ كۆڭلىدە ئۇنى ئازابقا سېلىد-
ۋاتقان ئاللىبىر نەرسىنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلغاندەك بولدى .
شۇڭا ئۇ ، ساددىلىق بىلەن سورىدى :

— ۋاڭ مامى ، سىزنىڭ بالىڭىز بارمۇ ؟

— بار ، بىر قىزىم بار … ،— دېدى ئۇ مەيۈس ئاۋازدا .

— نېمە ئىش قىلىدۇ ؟ — قىزىقىپ سورىدى خىسلەت .

— ئوقۇيدۇ ، بۇ يىل ئالىي مەكتەپكە چىقتى …

— مۇنداق دەڭ … قۇرداش ئىكەنمىز ،— دېدى خىسلەت
كۆڭلى يېرىم بولۇپ ،— بۇ يىل مەنمۇ ئالىي مەكتەپكە چىقىپ
ئوقۇماقچىدىم …

شۇ گەپلەرنى دېۋېتىپ ، خىسلەتنىڭ كۆزلىرىدىن ئىختىيار-
سىز لۆممىدە ياش ئېقىپ كەتتى . بۇ ياش گويا ۋاڭ ئانىنىڭ
يۈرىكىگە سەپچىگەندەك ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى بىر قىسما قىلىپ قوي-
دى ! …

— قىزىم … ،— دېدى ئۇ لىفت ئۈن بەشىنچى قەۋەتكە
چىقىپ توختىغاندا ، — بۈگۈن بېشىڭىزغا ھەرقانداق ئىش كەل-
سىمۇ ، ئۆزىڭىزنى قوغداڭ ، ئاسراڭ ! … مەن سىزگە ھەمدەم
بولىمەن …

ۋاڭ ئانىنىڭ ئاۋازىدىكى تىترەك ، ھولۇقۇش ۋە ھاياجاندىن
ئۇنىڭ بۇ سۆزلەرنى قىلىش ئۈچۈن ، قانچىلىك غەيرەتكە ، ئىراد-
گە ۋە قارامىلىققا كەلگەنلىكىنى كۆرۈۋېلىش تەس ئەمەس ئىدى .

— كىرىڭ قىزىم ، كىرىۋېرىڭ ... ،— دېدى ۋاڭ ئانا قولدىكى پەتنۇسنى خىسلەتكە بېرىۋېتىپ ،— مەن سىزنى مۇشۇ يەردە ساقلايمەن ... غەيرەتلىك بولۇڭ ! ...

خىسلەت پەتنۇسنى ئالدى ، دېمىنى رۇسلاپ ئىشىك ئالدىدا بىردەم تۇردى ، كاللىسىدىن چاقماق تېزلىكىدە ھەرخىل خىياللار ئۆتتى . ھەر ھالدا ، بۇ بايۋەچچە بىلەن ئۇچراشقان چاغدا ئوتتۇرىدا نېمە ئىشلار بولۇشىنى زادىلا تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى ، ئەمما بۇنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ كۆرۈشكە ھەرىكەت قىلاتتى ۋە شۇ ھامان يۈرىكى ۋەھىمە بىلەن تولاتتى...

ئۇ كۆڭلىدىكى دېلىغۇللۇقنى بېسىپ ، كىرىش قارارىغا كەلدى ، ئۇنىڭغا كارىدوردا ساقلاپ تۇرغان ۋاڭ ئانا مەدەت بولغانىدى . ۋاڭ ئانىنىڭ بۇ يەردە ساقلاپ تۇرۇشى ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ ئۆز خاھىشى ئەمەس ، بەلكى شياڭ دىرېكتورنىڭ ئەتراپلىق ئورۇنلاشتۇرۇشى ئىدى . شياڭ دىرېكتور ئۇنىڭغا : «خىسلەتنى گەپكە كىرگۈزۈپ ، سۇڭ خوجايىننى رازى قىلىش ، ئەگەر خىسلەت بەڭۋاشلىق قىلىپ ، ياتاقتىن قاچماقچى بولسا ، ياتاقنىڭ ئىشىكىنى سىرتتىن تاقىۋېلىش ...» ۋەزىپىسىنى تاپشۇرغانىدى . لېكىن ھازىر ۋاڭ ئانا قانداقتۇر شياڭ دىرېكتورنىڭ بۇيرۇقى بىلەن ئەمەس ، بەلكى ئۆز بالىسىدەك ياقتۇرۇپ قالغان ئاق كۆڭۈل ، مەسۇم بىر قىزنىڭ ئار ـ نومۇسىنى ، ھاياتىنى ، كېلەچىكىنى قوغداپ قېلىش ئۈچۈن ، ئانا قەلبىنىڭ خاھىشى بىلەن ئانىلىق ۋىجدانىنىڭ بۇيرۇقىدىن ئورۇندىلىش نىيىتىگە كەلگەنىدى !...

ئىشىك چېكىلدى ، ئىچىدىن «مەرھەمەت» دېگەن تەكەللۇپ بىلەن بىللە يېنىك شىپىرلىغان ئاياغ ئاۋازى كەلدى ۋە ھايال بولمايلا ئىشىك ئېچىلدى . سۇڭ خوجايىن ئىسىل ئۇخلاش كىيىمىدە ئىدى ، ئۇنىڭ بويىدىن فرانسىيە ئەتىرىنىڭ خۇشبۇي ھىدى چېچىلىپ تۇراتتى . ئۇ خىسلەتنى قوش قوللاپ ئىچكىرىگە تەك-

لىپ قىلدى ، خىسلەت قەدەملىرىنى ئاستا يۆتكەپ ياتاققا كىردى ، ئۇنىڭ تەقدىرگە تەن بەرگەن كۆزلىرىدە يەنىلا قورقۇش — دەھشەتلىك بىر ۋەھىمە ئەكس ئېتىپ تۇراتتى . ياتاق ئىچكىرى-تاشقىرى بولۇپ ، ناھايىتى ھەشەمەتلىك ھەم ئازادە ئىدى . ئەمما دېرىزە پەردىلىرى ھەم تارتىلىپ ، ئاسما چىراغلار ئۆچۈرۈۋېتىل-گەنلىكتىن ، ياتاقتا بىر خىل سۇرلۇك كەيپىيات بىلەن ئېغىر تىمتاسلىق ھۆكۈم سۈرەتتى . شۇنىڭ ئۈچۈنمىكىن ، خىسلەتنىڭ يۈرىكى دۈپۈلدەپ سوقۇپ ، پىكىرلىرى چەلكەشلىنىپ كەتتى . ئۇنىڭ ئۈچۈن ھازىر ھەممە نەرسە خۇددى چۈشكە ئوخشاپ كەتكەنىدى...

سۇڭ خوجايىن خىسلەتنى خۇرۇم دىۋانغا تەكلىپ قىلىپ ئولتۇرغۇزدى ۋە ئۇنىڭ ئالدىدىكى چاي شىرەسىگە پۇتۇنلەي چەت ئەللىنىڭ كەمپۇت ـ شاكىلات ، پېچىنە ـ پىرەنىكلىرىنى تۆكۈۋەت-تى ، ھەرخىل مېۋىلەرنى تىزدى ، سوغۇق ئىچىملىكلەرنى كەل-تۈردى . ئەمما خىسلەت ھېچ نەرسىگە قول ئۇزاتمىدى ، سۇڭ خوجايىنىنىڭ شۇنچە مۇلايىم زورلاشلىرىمۇ ئۇنىڭغا كار قىلمىدى . ئۇنىڭ كاللىسىدا «بۇ نەرسىلەردىمۇ ھوشسىزلاندۇرۇش دورىسى بولۇشى مۇمكىن» دېگەن پىكىر ھۆكۈمران ئىدى ، بۇنىڭ دەردى-نى كۆپ تارتقان خىسلەتنىڭ قەلبى ھەمىشە ئويغاق ھەم سەزگۈر ئىدى !

سۇڭ خوجايىن ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۇنىڭغا بىرنەرسە يېگۈ-زەلمىدى ، ئەمدى ئۇ گەپ بىلەن ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈپ ، شۇ جەريانىدا بۇ ياۋا قىزغا قانداق تاقابىل تۇرۇشنىڭ تەدبىرلىرىنى ئويلىماقچى بولدى ، شۇڭا ئۇنىڭ گەپلىرى بىرئاز تاقا ـ تۇققا ئىدى ، بىردەم شياڭگاڭنىڭ گۈزەل مەنزىرىلىرى ھەققىدە سۆزلىسە ، بىردەم ئامېرىكىنىڭ ئەركىن ، باياشات تۇرمۇشى ھەققىدە سۆزلەيتتى ، ئەمما ئۇنىڭ گەپلىرىنى يېرىم ـ يارتا چۈشىنىپ ئولتۇرغان خىسلەتنىڭ پۈتۈن ئەس ـ يادى بۇ سۇر باسقان يەردىن تېزرەك

چىقىپ كېتىشتە ئىدى . شۇڭا ئۇ ، پات ـ پات سائىتىگە قاراپت-
تى ، كۆزلىرىدىن ، چىرايىدىن بىر خىل ئىنسىزلىك بىلەن
دەككە ـ دۈككە چىقىپ تۇراتتى . سۈك خوجايىن ئۇنىڭ بۇنداق
ئەندىكىپ تۇرغان ئۇركەك تۇرقىغا قاراپ ، بۇنىڭدىن ئىككى سا-
ئەت ئىلگىرى ، شياڭ دىرېكتورنىڭ ئالدىغا مىلىك ئامېرىكا دوللى-
رىنى قويۇپ ، خىسلەتنىڭ بىر كىچىلىكىنى سورىغاندا ، خۇشال-
لىقتىن كۆزلىرى پارقىراپ كەتكەن شياڭ دىرېكتورنىڭ : «بولى-
دۇ ، بولىدۇ ! مەن چوقۇم ياتاقتا كىرگۈزۈپ بېرىمەن . ئەمما
بۇ قىز تېخى ياۋا ، تۇرگۇنرەك ، كۆڭلىڭىزنى دېگەندەك ئالالماس-
مىكىن دەپ ئەنسىرەيمەن ! » دېگەندە ، ئۆزىنىڭ : «ئۇنچىلىك
نېزىقاش يۇزى ئېچىلمىغان ھەرقانداق قىزدا بولىدۇ ، يۇزىنى
ئېچىۋەتسەكلا ھەممە ئىش تۈگەيدۇ ! ... » دېگەنلىكىنى ئويلاپ ،
بۇ قىزغا تولىمۇ يەڭگىل باھا بېرىپ قويغانلىقىنى ، ئۇنىڭ ئىپ-
پەت ئېگىسىنىڭ تولىمۇ كۈچلۈك ، جۈپتى ھالاللىقىغا ئىنتىلىدىغان
شەرم ـ ھايالىق قىز ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى . ئەمما بولغۇلۇق
بولغان ، پۇلمۇ تۆلەنگەن ، بۇ قىزمۇ ئۆزىنىڭ ئالىقىنىدا تۇراتتى .
ئۇنىڭ نەزىرىدە ، بۇ قىز ھەرقانچە ياۋا ، تۇرگۈن بولسۇن ، ھامان
بىر كۈنى مۈشۈ يەردە ، ھامان بىرىنىڭ قولىدا قىزلىق ئىپپەت
ـ نومۇسىنى يوقىتاتتى ، بۇ پەقەت ۋاقىت مەسىلىسىلا ئىدى .
شۇڭا ، كۆزى چۈشۈپ ، كۆڭلىگە ياققان بۇ چىرايلىق قىزدىن
باشقا بىرىنىڭ ھوزۇرلىنىپ كېتىشىنى ئۇ ھەرگىز راۋا كۆرمەيت-
تى...

شۇ خىياللار بىلەن سۈك خوجايىن ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ ،
دەرھال مەقسىتىگە يېتىش نىيىتىگە كەلدى . ئۇ ناھايىتى سەمى-
مىي ۋە تەبىئىي قىياپەتتە خىسلەتكە : «بۇ يەرگە كىرىڭە ، خان-
قىز ! مەن سىزگە ناھايىتى مۇھىم بىر نەرسىنى كۆرسىتەي ،
ئەگەر خالىسىڭىز مەن سىزنى ئەتىلا شياڭگاڭغا ئەكېتى-
مەن !... » دەپ ، ئۇنى ئىچكىرىگە باشلىدى . خىسلەتنىڭ كاللى-

سىدا «ئەتىلا بۇ نەس باسقان يەردىن قۇتۇلۇپ كېتىدىغان ئوخشايـ
مەن» دېگەن ساددا پىكىر پەيدا بولۇپ، ئىختىيارسىز ھالدا سوڭ
خوجايىنىنىڭ ئارقىسىدىن ھوجرا ئۆيگە كىردى. كارىۋاتنىڭ يېـ
نىغا كەلگەندە، سوڭ خوجايىن ناھايىتى چاققان ھەرىكەت بىلەن
خوددى قوزىچاقنى باسماقدىغان قىرى بۆرىدەك، ئۇنى تۇيۇقسىزلا
كارىۋاتقا بېسىۋالدى ۋە خىسلەتنىڭ قارشىلىق قىلىۋاتقان نازۇك
قوللىرىنى قايرىپ، ئىچىز كىيىملىرىنى يىرتىپ ـ يىرتىپ سالـ
دۇرۇۋەتتى. ئۇ شۇ تاپتا، گويا قان كۆرمىگەن سالجىدەك،
خىسلەتكە مەھكەم چاپلىشىۋالغانىدى. خىسلەتنىڭ يۈز ـ كۆزى
ئوت ئېلىپ لاۋۇلداپ، ئەت ـ ئېتى چىمىقىلىپ «پاڭىدە» يېرىـ
لىپ كېتىدىغاندەك كۆيجۈپ كەتتى. شۇ دەقىقىدە ئۇنىڭ كۆزىگە
ئۇتۇق كۆرۈندى، ئۇتۇق گويا «مېنىڭ مۇھەببىتىم!» دەپ ۋارـ
قىراۋاتقاندەك بىلىندى! مانا شۇ تۇنجى، پاك مۇھەببەت ئۇنى
چاقىرىۋاتاتتى، مۇھەببەت ئۇنىڭغا قاراپ تەبەسسۇم قىلىۋاتاتتى،
مۇھەببەت ئۇنى گۈلگۈن سۆيگۈ دالاسىغا باشلاپ، ئاشۇ قودرەتلىك
سۆيگۈنى كۈچ قىلىپ خەتەرلىك ئەگىملەردىن، تىك چوققا،
مۇدھىش ھاڭلاردىن جاسارەت بىلەن ئۆتۈپ كېتىشكە دەۋەت
قىلىۋاتاتتى!...

سوڭ خوجايىن كۈچىگە، بەدىنىنىڭ ئېغىرلىقىغا تايىنىپ،
خىسلەتنى خېلى قاتتىق ئېسكەنجىگە ئالغانىدى. شۇ تاپتا ئۇ،
پۈتۈن جىسمى تەسىرچان سىملاردىن توقۇلغاندەك، شۇنداق ھاياـ
جانلىق، ھېسسىياتلىق ھەم كۈچلۈك ھالەتكە كەلگەنىدى. ئۇ،
ئاستىدا تىپىرلاپ ياتقان خىسلەتنى تېخىمۇ قاتتىق بېسىپ، نىمـ
لەرنىدۇر سۆزلەۋاتقان چىرايلىق ئاغزىغا سۆيمەكچى بولۇپ تۇمـ
شۇقىنى سوزۇۋىدى، غەزەپكە كەلگەن خىسلەتنىڭ چىڭ ۋە بىجىـ
رىم چىشلىرى ئۇنىڭ ئاستىنقى كالپۇكىنى شۇنداق قاتتىق چىشـ
لىۋىدى، مېغىزدەك بىر پارچە گۆش بىلەن شىلىمشىق ئىسسىق
قان ئۇنىڭ ئاغزىغا تولدى. سوڭ خوجايىن قاتتىق ئىڭرىغىنىچە

كارىۋات ئۈستىدە تولغاندى ۋە بىرنەچچە قېتىم تولغىنىپ ، ئاخىرى تۈۋىدىن ھەرە سالغان كىۆتەكتەك گۆپپىدە يەرگە چۈشتى···

خىسلەت ئورنىدىن تۇرۇپ چوڭقۇر بىر نەپەس ئالدى ، ئۇنىڭ ئەڭنىدە تېخى سالدۇرۇشقا ئۈلگۈرمىگەن كالتە ئىشتاندىن باشقا ھېچ نەرسە يوق ئىدى . ئۇ كىيىمنى كىيىشكىمۇ تاقەت قىلمىدى ، ئەمەلىيەتتە كىيگۈدەك كىيىممۇ يوق ئىدى ، ھەممىسى يىرتىلىپ ، ساڭگىل ـ سۆڭگۆل بولۇپ كەتكەنىدى . ئۇ ئەتراپقا ئاللاقادىلىك بىلەن قاراپ نېمىنىدۇر ئىزدىدى ، ئاخىر كارىۋاتتىكى بىر پارچە ئاق كىرلىكنى سۆغۇرۇپ ئالدى ـ دە ، بەئەينى ھىندى قىزلىرىدەك بەدىنىنى ئوراپ ، ئۆزىنى ئىشىككە ئاتتى···

خىسلەت ئىشىكنى شىددەت بىلەن ئاچتى ـ دە ، غەزەپتىن تىترىگەن ھالدا ، قايسى تەرەپكە مېڭىشىنى بىلەلمەي بوسۇغىدا تۇرۇپ قالدى . شۇ چاغدا ، نەدىندۇر يۈگۈرۈپ چىققان ۋاڭ ئانا ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى :

— ھەرنېمە بولسا قۇتۇلۇپ چىقىپسىز ، قىزىم ! — دېدى ئۇ خىسلەتنىڭ باش ـ كۆزىنى سىلاپ تۇرۇپ ، — تېز بولۇڭ ، قېچىڭ !···

ۋاڭ ئانا خىسلەتنىڭ قولىدىن يېتىلەپ ، لىفتنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە ئۇنى لىفتقا چىقىرىۋېتىپ تاپىلىدى :

— بىرىنچى قەۋەتكە چۈشۈپلا ، زالدىن ئۆزىڭىزنى سىرتقا ئېتىڭ··· سىرتقا چىققاندىن كېيىن ، ئوڭ قولىڭىزنى بويلاپ ئۈچ يۈز مېتىردەك ماڭسىڭىز ، بىر ساقچىخانىغا بارىسىز ··· ساقچىلارنى تېپىڭ ، ئۇلار سىزنىڭ يۇرتقا كېتىشىڭىزگە ياردەملىشىدۇ··· خەيرخوش ، قىزىم !···

— ۋاڭ مامى ، سىز ··· ،— خىسلەت ياشلىق كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ ئۇنىڭغا قارىدى .

www.uyghurkitap.com

— مەندىن خاتىرجەم بولۇڭ، قىزىم! — دېدى ۋاڭ ئانا ئۇنى تېز مېڭىشقا دەۋەت قىلىپ، — گۇاڭجۇ مېنىڭ ئۆز يۇرتۇم… نەدە بولمىسۇن جېنىمنى جان ئېتەلەيمەن!…

«ياخشى كۆڭۈل — سۇزۇك بۇلاق» دېگەندەك، خىسلەت ۋاڭ ئانىنىڭ ئىشلىرىدىن ئانا قەلبىنىڭ ھەقىقەتەنمۇ ئىللىق ۋە مېھرىبانلىقىنى، دېڭىزدەك كەڭ ۋە بىپايانلىقىنى يەنە بىر قېتىم چوڭقۇر ھېس قىلدى…

لىفت غىرىلداپ تۆۋەنگە شۇڭغىدى، خىسلەت ھەش ـ پەش دېگۈچە بىرىنچى قەۋەتتىكى ھەيۋەتلىك زالدا پەيدا بولدى. ئۇنىڭ بەختىگە، بۇ يەر تىنچ، ئادەمسىز ئىدى، چىراغلىرىمۇ غۇۋا يورۇتۇلغانىدى، پەقەت بىر قوغداش خادىمى يوغان ئەينەكلىك ئىشىكنىڭ يېنىدىكى ساپادا مۈگدەپ ئولتۇراتتى. خىسلەت پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ئىشىكنىڭ يېنىغا كەلدى، شۇنچە ئاۋايلىسىمۇ ئىشىكتىن يەنە ئازراق غىچىرلىغان ئاۋاز چىقىپ كەتتى، مۈگدەپ ئولتۇرغان قوغداش خادىمى چۆچۈپ ئويغىنىپ، كۆزلىرىنى يېرىپ ئاچتى، ئالدىدىن ئۆتۈپ كەتكەن ئەرۋاھتەك بىر نەرسىگە قارىغىنىچە ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدى. چۈنكى، خىسلەتنىڭ يالاڭ ئاياغ پۇتى، چۇۋۇلغان چېچى، ئاپئاق كىرلىككە ئورالغان بەدىنى ئۇنى خۇددى كېپەنگە ئورالغان مۇردىدەك ئاشۇنداق سۈرلۈك ھەم سىرلىق ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويغانىدى…

شۇ ئەسنادا، لىفتتىن ئىگراپ، ۋايساپ سۇڭ خوجايىن چىقىپ كەلدى، ئۇمۇ ئۇخلاش كىيىمىدە ئىدى، كىيىمىنىڭ ياقا، يەڭ دېگەندەك خېلى يەرلىرىگە قان تېگىپ، بۇلغىنىپ كەتكەنىدى. سۇڭ خوجايىن تېخىچە بىر قولىدا ئاغزىنى تۇتۇپ گەپ قىلالمايتتى، ئۇ قول ئىشارىتى بىلەن قوغداش خادىمىغا «ئۇنى قوغلا، تۇت!» دېگەندەك مەنىلەرنى ئۇقتۇردى، قوغداش خادىمىمۇ ئەمدى بىر نەرسىلەرنى چۈشەنگەندەك، ئورنىدىن تۇرۇپ سىرتقا يۈگۈردى…

بۇ چاغدا ، خىسلەت چوڭ كوچىنىڭ دوقمۇشىغا يېرىپ بول-
غانىدى . ئۇ ۋاڭ ئانىنىڭ دېگىنى بويىچە ئوڭ تەرەپكە بۇرۇلۇپ
كېتىۋېتىپ ، قوللىرىنى پۇلاڭلاتقىنىچە ، بىردەم ئۈيغۇرچە ، بىر-
دەم خەنزۇچە : «مېنى قۇتقۇزۇڭلار !» دەپ ۋارقىرايتتى . كوچى-
دا پەقەت ئادەم يوق ، ماشىنىلارمۇ ئاندا ـ ساندا ئۆتۈپ تۇراتتى .
ئىككى ـ ئۈچ ماشىنا ئۇنىڭ ۋارقىرىشىغا پەرۋا قىلماي ئۆتۈپ
كەتتى . بەلكىم شوپۇرلار ئۇنىڭ تۇرقىدىن «ساراڭ ، ئەرۋاھ»
دەپ قورققان بولۇشى مۇمكىن ئىدى . قوغداش خادىمىمۇ ئۇنىڭغا
يېقىنلىشىپ قالدى ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن سۆڭ خوجايىن لوكۇل-
داپ كېلىۋاتاتتى . خىسلەت بىر تەرەپتىن ئالدىغا يۈگۈرۈپ ، بىر
تەرەپتىن ۋارقىراپ ، ئاندا ـ مۇندا ئۆتۈپ تۇرغان ماشىنىلاردىن
ياردەم تەلەپ قىلاتتى .

شۇ ئارىلىقتا ، بىر ماشىنا ئۇنىڭ يېنىدىن ۋاششىدە ئۆتۈپ
كېتىپ ، يىگىرمە ـ ئوتتۇز مېتىر ماڭغاندىن كېيىن ، ئاستا
ئارقىسىغا يېنىشقا باشلىدى . خىسلەتمۇ بار كۈچى بىلەن : «مېنى
قۇتقۇزۇڭلار !» دەپ ۋارقىرىغىنىچە ئاشۇ ماشىنا تەرەپكە ئۆزىنى
ئاتتى . بۇ چاغدا ، قوغداش خادىمى بىلەن خىسلەتنىڭ ئارىلىقى
بىرنەچچە قەدەملا قالغانىدى . بايىقى ماشىنا ئارقىچە كېلىپ ،
خىسلەتنىڭ يېنىدا توختىدى ، ماشىنىدىن ئىككى ئۈيغۇر يىگىتى
چۈشتى ، ئۇلارنىڭ بىرى تەمبەل ، پالۋان قامەت ئىدى . ئۇ يۈگۈ-
رۈپ كەلگىنىچە خىسلەتكە ئېسىلغان ھېلىقى قوغداش خادىمىنى
بىر تېپىپ بىلەن يولنىڭ چېتىدە ياتقۇزۇپ قويدى . ئاڭغىچە
خىسلەتمۇ ماشىنىغا چىقىپ ئۈلگۈردى ، ماشىنا قوزغالدى . سۆڭ
خوجايىن ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ بۇ يەرگە كەلگەندە ، ماشىنا ئاللى-
قاچان كۆزدىن غايىب بولغانىدى...

خىسلەت ئۆزىنى قۇتقۇزۇپ قالغان ئىككى يۈرتدىشىدىن
شۇنداق مەمنۇن بولدىكى ، ئۇلارنى يەتكۈزگەن ئاللانىڭ شاپائىتى-
گە چىن دىلىدىن رەھمەت ـ تەشەككۈرلەرنى ئېيتتى ، شۇنىڭ

www.uyghurkitap.com

بىلەن بىللە ، ئۆزىنىڭ كىيىمسىز يېرىم ـ يالىڭاچلىقىدىن شۇنداق ئۇيۇلۇپ كەتتىكى ، ماشىنىغا كىرىپلا تۈگۈلۈپ يېتىپ يىغلاپ كەتتى...

ماشىنا شەھەرنىڭ ئاۋات ، رەڭگارەڭ كوچىلىرىدىن چىقىپ ، كەڭ بوشلۇققا ئورالغان ئازادە يولدا كېتىپ باراتتى . بۇ يەرنىڭ ھاۋاسىمۇ ساپ ھەم سالقىن ئىدى . ئۈچ ناتونۇش مۇساپىر ئۆز تىلىدا ، ئۆز دىلىدىكىنى كەڭ ـ كۇشادە سۆزلىشىپ مېڭىشتى . ئانا تىل ئۇلارنىڭ يۈرەكلىرىدىن يۈرەكلەرگە قاراپ يول ئالغاندى . مانا شۇنىڭ بىلەن ، ئۇزۇندىن بېرى خىسلەتنىڭ يۈرىكىنى ئېزىپ ياتقان چىقىر تاش بىردىنلا غۇلاپ چۈشكەندەك بولدى ـ دە ، ئۇ بىردىنلا «ئۇھ» دەپ يەڭگىل تارتتى .

ئىككى يىگىتنىڭ ئېيتىشىچە ، ئۇلار بۈگۈن ئەتىگەن سودا ئىشى بىلەن جوخەيگە بېرىپ ، شۇ يەردىن قايتىشى ئىكەن . ھازىر گۇاڭجۇنىڭ سەل چەت ، خىلۋەت يېرىدىكى تۇرار جايىغا قايتىدىكەن ، ئۇ يەر چەترەك بولسىمۇ ، ئەمما تىنچ ، خاتىرجەم ئىكەن . ئەگەر خالىسا ، خىسلەتنى بىرنەچچە كۈن شۇ يەردە تۇرغۇزۇپ ، ئاندىن يۇرتىغا يولغا سېلىپ قويماقچى بولۇشتى . خىسلەت خالايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ ، خۇشال بولدى ، ئۆز يۇرتداشلىرىنىڭ ياخشى ، ئىمانلىق ئادەملەر ئىكەنلىكىگە ئىشىنىدىغانلىقىنى بىلدۈردى ، ئۆزىنى سىڭلىسىدەك كۆرۈپ ، يۇرتقا يولغا سېلىپ قويسا ، كېيىن بۇ خالىس ياخشىلىقىنى چەندان ھەسسە ياخشىلىق بىلەن قايتۇرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ كۆز يېشى قىلدى...

ئىشقىلىپ ، ئۇ ھازىر يىغلىسىمۇ ، كۈلسىمۇ كۆڭلى خۇشال ، ئۆزى ئەركىن ، ئازاد ئىدى . ئۇنىڭ مۇشۇنداق بىر تاسادىپىي ئەھۋالدا «قوياشلىق ئارال ئارامگاھى» دىن قۇتۇلۇپ چىقىپ ، يۇرتداشلىرىغا ئۇچراپ قېلىشىمۇ بىر مۆجىزە ئىدى !...

ئادەم بۇ دۇنيادىكى ئاجايىپ مۆجىزىلەرنى ياراتقۇچى ، شۇنداقلا ، بەزىدە ئادەمنىڭ ئۆزىمۇ بىر مۆجىزە !

مانا ، خىسلەت بۇ ئالتۇن قەپەستىن ، ياق ، تۇرمىدىن…
ياق ـ ياق ، بىر دوزاختىن ئاخىر قۇتۇلۇپ چىقتى !…

4

خىسلەت ئاجايىپ بىر چىرايلىق قىرائەت ئاۋازىدىن ئويغى-نىپ كەتتى . بىردەم ئېغىناپ ، راھەتلىنىپ ياتتى . قىرائەت ئاۋازى ئۇنى بارغانسېرى ئۆزىگە رام قىلدى . ئۇ ، مۇنداق يېقىم-لىق ئاۋازنى ئۆز ئۆيىدە پات ـ پات ئانىسىدىن ئاڭلاپ تۇراتتى . ئانىسى ھەمىشە بامدات نامىزىدىن كېيىن ، جايناماز ئۈستىدە ئاپئاق رومالغا ئورىنىپ ، بەئەينى پەرىشتىدەك ئولتۇرۇپ ئەنە شۇنداق ئادەم ئاڭلىغانسېرى ئاڭلىغۇسى كېلىدىغان دىل تارتار ئاۋازدا قىرائەت قىلاتتى . بۈگۈن ئۇ ، خېلىدىن بېرى ئاڭلىمىغان بۇ خۇش ئاۋازنى بۇنداق يىراق ، بىگانە يەردە تاسادىپىي ئاڭلاپ ، دىل بەھرى ئېچىلىپ قالدى ۋە ئۆزىنىڭ ھەقىقەتەنمۇ دىيانەتلىك ، ئىمانلىق ياخشى ئادەملەرگە ئۇچراپ قالغانلىقىنى ئويلاپ ، ئىچ ـ ئىچىدىن سۆيۈنۈپ كەتتى . ئەمدى ئۇ ئۆز تەقدىرىدىن ئەنسىرىمىسىمۇ بولاتتى ، خۇددى بۇرۇن ئۆزى ئويلىغاندەك ، بۇ دۇنيادا ياخشى ئادەملەر ، ياخشى ئىشلار كۆپ ئىدى… مانا شۇ ئادەملەر شاپائەت قولىنى سوزۇپ ، بىر ـ ئىككى كۈندىن كېيىن ئۇنى يۇرتىغا يولغا سالىدۇ ، ئۇ بىرنەچچە كۈندىن كېيىنلا ئۆزىنى يۇرتىنىڭ ، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئىسسىق باغرىدا كۆرىدۇ ، ئۇتتۇق-نىڭ سۆيگۈسىگە ئېرىشىدۇ ، بۇرۇنقىدەكلا ئەركىن ، بەختىيار تۇرمۇشىنى باشلايدۇ !…

شۇ تاپتا ، خىسلەت خۇددى پەرۋازغا ئىنتىلگەن كەپتەردەك ، يۇرتقا ، ئاتا ـ ئانىسىغا ، ئۇتتۇققا تەلپۈنەتتى ، قىز قەلبىدە قوز-غالغان بۇ كۈچلۈك تەلپۈنۈش ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا يېنىك ، سەلكىن بىر دولقۇن پەيدا قىلدى . ئۇ دەسلەپ ئۆز ـ ئۆزىگە مەيۈس

تەبەسسۇم قىلدى ، كېيىن شوخ ۋە قۇۋناق كۈلۈۋەتتى . مانا بۇ ، خىسلەتنىڭ بىرەر ئايدىن بېرى تۇنجى قېتىم ئىچ - ئىچىدىن چىقىرىپ خۇشال كۈلۈشى ئىدى !

قىرائەت داۋام قىلىنىۋاتاتتى ، خىسلەت ئورنىدىن تۇردى ، ئۇلار ئاخشام بەرگەن ئەرەنچە كۆڭلەك بىلەن شىمنى كىيىپ ، بەئەينى ئوغۇل بالىدەك كالامپاي قىياپەتكە كىرىپ قالدى ، ئەمما بىر پارچە گۆھەر قەيەردە ساقلانمىسۇن ، ئۇ ساندۇقتىن بۇ سانـدۇققا يۆتكەلسىمۇ ، ئۇنىڭ گۆھەرلىك قىممىتى يوقالمىغاندەك ، خىسلەت نېمىلا كىيمىسۇن ، هامان ئۇنىڭ قىزلىق نازاكىتى بىلەن لاتاپىتى مانا مەن دەپ چىقىپلا تۇراتتى .

ئۇ ئۆزى ياتقان كىچىككىنە هۇجرىنىڭ ئىشىكىنى قىيا ئېچىپ ، قىرائەت ئاۋازى كېلىۋاتقان ئۇدۇلدىكى مېهمانخانىغا قارىدى ، مېهمانخانىنىڭ ئىشىكى ئوچۇق ئىدى ، ئۇ يەردە ئاخشام-قى ئىككى يىگىتنىڭ بىرى — يىگىرمە سەككىز ياشلارغا كىر-گەن ، بۇرنى گۆشلۈك ۋە پۇچۇقراق ، ياڭاق سۆڭەكلىرى بۆرتۈپ چىققان موللاجى سىمونت يەر ئۈستىگە سېلىنغان بىر پارچە رەخت ئۈستىدە مۆكچىيىپ ئولتۇرۇپ ، قۇرئان قىرائەت قىلىۋاتاتتى . يىگىتلەرنىڭ «هېيت ئاغىماق» ئىسمىلىك يەنە بىرى تېخى ئورنى-دىن تۇرمىغان بولسا كېرەك ، مېهمانخانىنىڭ بۇلۇڭ تەرىپىدىن يەڭگىل خورەك ئاۋازى كېلىۋاتاتتى .

خىسلەت ئۇلارغا دەخلى قىلماسلىق ئۈچۈن ئىشىكنى يېپىپ قويۇپ ، ئاخشامدىن بېرى ئۆزىگە ئىسسىق ماكان بولغان بۇ هۇج-رىغا يېڭىۋاشتىن سەپسالدى : بىر كارىۋات بىلەن كىچىككىنە بىر چاي شىرەسى سىققان بۇ ئۆيدە كۆندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك هېچقانچە بىسات يوق ئىدى ، تاملىرىنىڭمۇ هاكلىرى ئۆركۈپ ، بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىغا ئۆمۈچۈك تور سالغانىدى . خىسلەت ئاخ-شام ياتقان كونا كارىۋاتتا بىر پارچە ماز كۆرپە بىلەن بىر سامان تەكىيە ۋە كونىراپ كەتكەنلىكتىن چەت - چۆرىلىرى پۇچۇلغان

www.uyghurkitap.com

گۆللۈك چايشاپ بار ئىدى . قارىغاندا ، بۇ ئۆي كارۋانلار كېلىپ - كېتىپ تۇرىدىغان يول بويىدىكى ئۆتەڭلەرگە ئوخشايتتى . گەرچە ھۇجرا كىچىك ، مەينەت ، كۆرۈمسىز بولسىمۇ ، ئەمما خىسلەت ئۈچۈن شۇنداق ئازادە ، شۇنداق مېھرى ئىسسىق بىلىندى . چۈنكى ، ئۇ بۇ يەردە ئۆزى خان ، ئۆزى بەگ ئىدى . ھېچكىم ئۇنى باشقۇرمايتتى ، پېيىگە چۈشمەيتتى ، خورلىمايتتى . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، بۇ يەر ئۇ تۇتقۇنلۇقتىن قۇتۇلۇپ چىققاندا ئۇنىڭغا ئەسقاتقان تۇنجى ئىللىق ماكان بولغانىدى !...

خىسلەت ھۇجرىنىڭ كۈنچىقىش تەرىپىدىكى داتلىشىپ كەتكەن دېرىزىنى تەستە ئاچتى . ئۆيگە غۇررىدە سالقىن ، خۇشبۇي ھاۋا كىردى . بۇ خۇشبۇيلۇق ئىچىدىن خىسلەتنىڭ بۇرنىغا رەيھان ھىدى ئۇرۇلۇپ ، يۈرىكى ئويناپ كەتتى . بالىلىقىدىن ۋۇجۇدىغا سىڭگەن ، ئەمما ئۇنتۇلۇپ كېتىۋاتقان قەدىردان پۇراق . بۇ پۇراق ئۇنى بىردىنلا ئۆز يۇرتىغا ، تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ھويلىسىغا ئېلىپ كەتتى . ئۇنىڭ ھويلىسىدىكى ئانىسى ھەمىشە سۇغىرىپ - پەرۋىشلەپ ئۆستۈرگەن تەشتەك - تەشتەك رەيھانگۈللىرى ئەتىيازدىن كۈزگىچە پۈتۈن ھويلىنى خۇش پۇراققا تولدۇراتتى ، خىسلەت ھەر كۈنى ئەتىگەندە ئورنىدىن تۇرۇپ ، ئاشۇ چىرايلىق غۇنچىلىغان رەيھانگۈللىرىنى ئوچۇملاپ پۇراشنى ياخشى كۆرەتتى . بۇگۈنكى بۇ پۇراقمۇ ئۇنىڭغا سۆيۈملۈك ئانا ھىدىنى ، يۇرت ھىدىنى ئېلىپ كەلگەندەك يېقىملىق تۇيۇلدى . خىسلەت ئۆزىنى ھەمىشە شۇ قەدىمىي شەھەر ۋە شۇ قەدىناس كوچىلارنىڭ ئىگىسىدەك ، تەبىئەتنىڭ شۇ يەردىكى ئەركە قىزىدەك ھېس قىلاتتى . مانا ئەمدى ئۇ ئۆزىنى بۇ شەھەر ۋە بۇ كوچىلاردىن تولىمۇ يىراقتا ، قانداقتۇر بىر مۇدھىش جىمجىتلىق ئىچىدە تۇرغاندەك سېزىشكە باشلىدى . بىردىنلا تېنى شۈركۈندى ، ھايات نىشانى يوق تاشلاندۇق بىر ئارالدا يالغۇز ئۆزى قالغاندەك يۈرىكىنى ۋەھىمە باستى ! ...

لېكىن ئۇ، تېزلا ئۆزىنى ئوڭشىۋالدى، ئۆزىنىڭ ھازىرقى قانداقتۇر سىرلىق ھەم سۇرلۇك «قۇياشلىق ئارال ئارامگاھى» دا ئەمەس، بەلكى ئەركىن نەپەس ئېلىپ، ئەركىن ھەرىكەتلىنە-لەيدىغان، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئۆز يۇرتىغا قايتالايدىغان ئۆتكۈنچى بىر پاناھگاھتا تۇرغانلىقىنى ئېسىگە ئېلىپ، يۈرىكى ئورنىغا چۈشتى.

ئۇ دېرىزىدىن بويۇنداپ سىرتقا قارىدى، يىراقلاردا ياپيېشىل ئېكىنزار، باغ - ۋاران ۋە زومچەك - زومچەك دېھقان ئۆيلىرى بىلەن تۇرخۇنلىرىدىن ئاقۇچ ئىسى كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان كىچىك زاۋۇتلار كۆرۈنگەندەك بولدى. ئۇيەر - بۇيەرلەردە كۆرۈنگەن بىنالارمۇ ئانچە ئېگىز ئەمەس، كونا ئۇسلۇبتىكى قۇرۇلۇشلار ئىدى. خىسلەت ئۆزى تۇرۇۋاتقان بىنانىڭمۇ تۆت قەۋەتلىك كونا بىنا ئىكەنلىكىنى، ئۆزىنىڭ ئۈتىنچى قەۋەتتە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. ئەھۋالدىن قارىغاندا، بۇ يەر شەھەر بىلەن يېزا تۇتاشقان تىنچ ۋە خىلۋەت بىر يەرگە ئوخشايتتى...

موللاجىنىڭ ئاۋازى ئۇنى دېرىزىدىن ئىشىك تەرەپكە قارات-تى:

— خىسلەت قىز، تۇردىڭىزمۇ؟

— تۇردۇم! — خىسلەت ئىتتىك كېلىپ ئىشىكنى ئاچتى.

بوسۇغىدا دەسلەپ موللاجى، كېيىن ھېيت ئاغماق پەيدا بول-دى. خىسلەت ئاخشامقى پالۋان قامەت، نوچى يىگىتنى مانا ئەمدى يېقىنلا يەردىن ئوچۇق كۆرۈپ تۇراتتى.

ھېيت ئاغماق ئوتتۇز ياشلاردىن ھالقىغان، چىنارادەك بەست-لىك، ھېچ نەرسىدىن تەپ تارتمايدىغان دېۋەڭ ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ قاشلىرى قويۇق، ئۇيۇم قاپاق، كۆزلىرى يىلاننىڭكىدەك سۇرلۇك ئىدى. بىر مەزگىللىك قاتتىق چېنىقىش ئۇنىڭ بول-جۇڭلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرغان بولۇپ، گۆرەنلىرى بۇقىنىڭ يەلكىسىدەك بۆرتۈپ چىققان، پۇت - قوللىرى ئېيىق شاپىلىقىد-

ـدەك يوغان ۋە قوپال ئىدى . ئاللا ئۇنىڭغا گەرچە ئاشۇنداق سىخىيلىق بىلەن بىجىرىم تەن ۋە هايۋانىي كۈچ ئاتا قىلغان بولسىمۇ ، ئەمما ئەقىل جەھەتتە سەل بېخىللىق قىلىپ قالغانـ ـدى . شۇڭا ئۇ ، بەزى چاغلاردا قورسىقى تويغاننى بىسىپ بىقىپ بىلمىدىغان ، ئالدىنى قاياقـقا قىلىپ قويسا ، شۇ ياقـقا قاراپ كېتىۋېـ ـرىدىغان هاماقەتلىكلەردىن خالىي بولالمايتتى . بەزىلەر ئۇنىڭ نار تۆگىدەك بوي ـ بەستىگە ھەۋەسلىنىپ : «بۇ ئۆزى ئايۋان ـ سارايغا جەگە بولغۇدەك ئادەمكەن جۇمۇ !» دەپ قوياتتى .
نېمە ئۈچۈندۇر ، خىسلەتكە ئۇنىڭ تاپتاقىر قىردۇرۇلغان خاپان بېشى بىلەن ئېڭەكىنىڭ ئاستىدىكى گىجىك ساقىلى ياقمىـ ـدى . بۇ كۆرۈنۈش ئۇنىڭ خىيالىغا بەزى كىنولاردىكى يامان ، زوراۋان ئادەملەرنىڭ خۇنۇك قىياپىتىنى كەلتۈرۈپ قويغانىدى . ئەمما ئۇ ، شۇ هامان ئۆز خىيالىدىن ئۆزى خىجىل بولغاندەك ، يۈزى ۋىللىدە قىزاردى : ئەگەر ئاخشام ھېيت ئاغىماقنىڭ ئاشۇنـ ـداق ئەلپازى ، ئاشۇنداق كۈچ ـ جاسارىتى بولمىغان بولسا ، ئۆزىنىڭ قايتىدىن تۇتقۇنلۇققا چۈشۈپ ، بورۇنقىدىنمۇ بەتتەر كۈنلەرگە قېلىشى تامامەن مۇمكىن ئىدىغۇ !...
— مانا ماۋۇ نان بىلەن ئازراق پىششىق گۆش ، — دېدى موللاجى قولىدىكى تۈگۈنچەكنى خىسلەتكە ئۇزىتىپ ،— ئاشخانىدا مىنېرال سۇ بار ، ناشتا قىلىڭ . بىز سىرتقا چىقىپ كەتتۇق ، ئازراق ئىشىمىز بار ، پۈتتۈرۈپ چۈشكىچە قايتىپ كېلىمىز . ئاندىن سىزنىڭ ئىشىڭىزنى مەسلىھەتلىشەيلى ، بولامدۇ ؟
— بولىدۇ ،— دېدى خىسلەت مۇلايىم ئاۋازدا ، — ئەمىسە ، سىلەرنى ساقلايمەن .
— ھە ، راست ... ،— دېدى ھېيت ئاغىماق چىقىپ كېتىۋېـ ـتىپ ،— سىزگە كىيىم ئالغاچ كېلەيلى ، قانداق رەڭ ، قانداق نومۇرنى كىيىسىز ؟
خىسلەت خىجىل بولغاندەك يەرگە قاراپ پەس ئاۋازدا دېدى :

www.uyghurkitap.com

— سىلەرنى يەنە ئاۋارە قىلىدىغان بولدۇم، ئوتتۇراھال نومۇر، قانداق رەۋىدە بولسا بولۇۋېرىدۇ...، — خىسلەت ئىچىدە ئۇلارنىڭ ئادەمگەرچىلىكىگە، ھېممىتىگە يەنە بىر قېتىم رەھمەت ـ تەشەككۈر ئېيتتى، ۋاقتى كەلگەندە، ئۇلارغا بىرنى ئون قىلىپ قايتۇرۇش ئۈچۈن ئۆز ـ ئۆزىگە ئەھدۇپەيمان قىلدى.

— مۇشۇ ئۆيدىلا ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ، — دېدى موللاجى ئالاھىدە تاپىلاپ، — ئۇياق ـ بۇياققا دوقۇرماڭ! مېھمانخانا تەرەپكە ئۆتمەڭ، ھەممىسى ئۆزىڭىزنىڭ بەختەرلىكى ئۈچۈن!...

بۇ گەپلەر خىسلەتكە غەلىتىرەك تۇيۇلغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇ، بۇنى يەنىلا ئۇلارنىڭ ياخشى كۆڭلى دەپ چۈشەندى. دېمىسىمۇ، ئۇ ھازىر قىلىنىڭ ئۇستىدە، بىرنەچچە خوجايىن، بايۋەچچىلەرنى داغدا قويۇپ قېچىپ چىقتى، ئۇلارنىڭ تەرەپكە ـ تەرەپكە قويۇۋەتكەن كۆز ـ قۇلاقلىرىنى يوق دېگىلى بولامدۇ؟ موللاجىنىڭ دېگىنى توغرا، بەختەرلىك ئۈچۈن بىر ـ ئىككى كۈن شەپە چىقارماي، ئۆزىنى دالدىغا ئېلىپ تۇرغىنى تۈزۈك!...

خىسلەت ئازراق نان يەپ، مىنېرال سۇ ئىچىپ ناشتا قىلدى. ئاندىن موللاجىنىڭ دېگىنى بويىچە، دېرىزىنىمۇ مەھكەم ئېتىپ، كارىۋاتقا چىقىپ جىممىدە ياتتى. ئەمما ئۇزۇن ئۆتمەي، بۇنداق جىممىدە يېتىش ئۇنىڭ ئىچىنى سىقىشقا باشلىدى، ۋاقىتمۇ بەك ئاستا ئۆتۈۋاتقاندەك بىلىندى. ئەمدى ئۇنى خىيال باستى، خىياللاردىن خىيال تۇغۇلدى، بۇ خىياللار ئاخىر بېرىپ ئۈتۈقنى تاپتى. بۈگۈن خىسلەتنىڭ كۆڭلى توق، خۇشال بولغاچقا، ھە دېسىلا خىيالىغا ئۈتۈق بىلەن ئۆتكەن مۇھەببەتلىك دەقىقىلىرى كېلىۋېلىپ، ئۇنى شېرىن تۇيغۇلارغا چۆمدۈردى...

ھېلىمۇ ئېسىدە، شۇ كۈنى ئۈتۈق ئۇنىڭدىن شېئىر ئوقۇپ بېرىشنى ئۆتۈنۈپ چىڭ تۇرۇۋالدى. خىسلەتنىڭ كۆزلىرى ئوت بولۇپ ياناتتى، چېھرى ئىلھام ۋە ھاياجاندىن تېخىمۇ گۈزەللىد-

شىپ كەتكەنىدى . ئۇ ئاخىر ناھايىتى تاتلىق ئاۋاز بىلەن ئالدىنقى كۈنى يازغان ئىككى مىسرا شېئىرىنى ئوقۇدى :

ئەي دوستلار ، شۇ قەدەر شېرىن ئىكەن بۇ ھايات ،
نە ھەسەلگە ، نە قەنتكە ، نە ھالۋىغا بار ھاجەت !

ئۇ چىرايىنى زادىلا ئۆزگەرتمەستىن ، سىپايە مەسۇم ۋە ساددا بىر ھالەتتە ئوقىدىكى ، شېئىرنىڭ ئۆزىدە راستى بىلەنمۇ ئەينى شۇ ھېس ـ ھاياجان يېزىلغان دەپ ئويلاش مۇمكىن ئىدى .
— ئۆزۈممۇ قايىل ، غەزەلنىڭ مەزمۇنى ئاددىي ، پىكىر يالىڭاچ ،— دېدى ئۇ كەمىنە ھالدا ،— ئەمما ئارۇز ۋەزنىدە سىناپ باقاي دېدىم …
لېكىن ، ئۇتۇق ئەكسىچە ئۇنى ماختىدى ، شېئىردىكى ھاياتقا بولغان سەمىمىي ، ساددا مۇھەببەتنى ، شېئىردىكى چىرايلىق ئوخشىتىش ، سېلىشتۇرۇشلارنى ناھايىتى جايىغا چۈشكەن دەپ مەدھىيىلىدى … ئۇلار ئەنە شۇنداق لىرىك شېئىرلارنى ئوقۇپ ، رومانتىك ھېكايىلەرنى ئېيتىشىپ ، ۋاقىتنىڭ خېلى بىر يەرگە بېرىپ قالغانلىقىنى تۇيماي قېلىشتى ، شۇ چاغدا خىسلەت ئەندىك- كەندەك ئورنىدىن تۇرۇپ : «ئۇتۇق ئاكا ، ئەمدى قايتسام بولار- مىكىن ؟» دەپ سورىدى . قىزنىڭ ئاۋازىدا نازدىن كۆرە ، ئەدەپكە ئوخشاش ئاللىقانداق بىر نىدا بار ئىدى . ئۇتۇق ئۇنىڭ قوللىرىنى چىڭ تۇتۇپ تۇرۇپ : «خىسلەت !» دېدى ئاجايىپ بىر تۇيغۇلۇق ئاۋازدا ، قىز يالت قىلىپ ئۇنىڭغا قارىدى ، يۈرىكى قاتتىق سو- قۇپ كەتتى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ، شۇ تاپتا پۈتۈن بارلىق يوقلۇققا قاراپ چېكىنىدى ، «ھايا» ، «نامەھرەم» دېگەن چۈشەنچىلەر بىر دەقىقە ئۆز مەنىسىنى يوقاتتى . يىگىت ئىختىيارسىز ھالدا قىزنى ئۆزىگە تارتىپ باغرىغا ئاڭدى ، ھەممە نەرسە ئۇنتۇلدى ، يەر ـ كۆك ، زامانۇ ماكان يوقلۇق قەرىگە سىڭىپ كەتتى ، زار ـ

ئىنتىزار قەلبلەر بىر ـ بىرىنى زىيارەت قىلىش ، تەشنا لەۋلەر شەربەت تالىشىش بىلەن بەند بولۇپ كەتكەندى …

خىسلەت ئويلاپ ، ئەسلەپ شۇ يەرگە كەلگەندە، ئۇ ئىش گويا هازىر يۈز بېرىۋاتقاندەك ، يۈزى ئوت چاچقاندەك جىمىرلاپ ، كۆزلىرى ئۇياتتىن قىسىلىپ كەتتى …

خىيالمۇ تۈگىدى ، سوزۇلۇپ يېتىپمۇ چارچىدى . ئىچى پۇشقان خىسلەت ئورنىدىن تۇرۇپ ، ئۆينىڭ تار كارىدورىغا چىق-تى ، ئۇ يەردىن ئاشخانىغا كىردى ، هېچ يەردە ئۆزگە ئەمەك بولغۇدەك بىرەر نەرسە يوق ئىدى . ئۇ ئاشخانىدىن چىقىپ ، مېهمانخانىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلگەندە تۇرۇپ قالدى . «بۇ ئۆيدە نېمە باردۇر ؟ — ئۇنىڭ كۆڭلىدىن هەرخىل خىياللار كەچتى ،— ئۇلارنىڭ مال ـ دۇنياسى بارمىدۇر ياكى باشقا نەرسىسىمىدۇر ؟ ئۇلار ئەجەب مېنى بۇ يەرگە كىرىشتىن چەكلىدىيا ؟ !… »

ئىنسان تەبىئىتى چەكلەنگەن نەرسىگە هېرىس كېلىدۇ . ئادەم ئاتا بىلەن هاۋا ئانىمۇ دەل ئەنە شۇ هېرىسلىك تۈپەيلى جەننەتتىن قوغلانغان ئەمەسمۇ ؟ ئۇلارنىڭ ئەۋلادى بولغان خىس-لەتمۇ ئەلۋەتتە بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس ! ئۇنىڭدا تۇرۇپلا ئۆزى ئۇچۇن تېخى يوچۇن ، بىگانە بۇ ئادەملەرنىڭ تېگى ـ تەكتى-نى بىلىپ بېقىش ئىستىكى تۇغۇلدى . بۇ ئۆي ئۇنىڭ ئاشۇ ئىستىكىنى قاندۇرىدىغان سىرلىق ئاچقۇچتەك بىلىندى . ئەمما مېهمانخانىنىڭ ئىشىكىگە قۇلۇپ سېلىنغانىدى . خىسلەت خۇددى بىر تارتىپلا قۇلۇپنى ئېچىۋېتەلەيدىغان سېهىرگەردەك ، ئىختى-يارسىز هالدا قۇلۇپنى تۇتۇپ تارتىپ باقتى . توۋا ، راستتىنلا ئۇنىڭ قولىدا سېهرىي كۈچ باردەك ، قۇلۇپ شىلىققىدە ئېچىلىپ كەتتى . خىسلەت قۇلۇپنى قولىغا ئېلىپ قاراپ ، ئۇنىڭ يالغاندىن سېلىپ قويۇلغان بۇزۇق قۇلۇپ ئىكەنلىكىنى بىلدى ، ئۇنىڭ مېهمانخانىغا بولغان قىزىقىشى تېخىمۇ ئاشتى ، ئۇ ئىشىكنى ئاستا

ئېچىپ ئۆيگە كىردى ، تۆت تەرەپكە ئالاقزادىلىك بىلەن قارىدى . لېكىن ئۇنىڭ كۆزىگە ھېچقانداق ئالاھىدە بىرنەرسىلەر كۆرۈنمە-دى ، بۇ ئۆيمۇ ئۆزى ياتقان ھۇجرىدەك ئاددىي ۋە بىسەرەمجان ئىدى . بۇلۇڭدىكى ئېگىز پۇتلۇق قوش كىشىلىك كارىۋات بىلەن ئۇنىڭ يېنىدىكى تۆت چاسا نىمكەش شىرەدىن باشقا ، كۆزگە چۈشكۈدەك ھېچ نەرسە يوق ئىدى . ئۆينىڭ ھاۋاسى بۇزۇلۇپ كەتكەنىدى ، قانداقتۇر سۇيدۇك ئارىلاش بىر خىل بەتبۇي پۇراق دىماغنى ئېچىشتۇراتتى . خىسلەت ئۇدۇلدىكى دېرىزىنى ئېچىۋەت-تى ، ئاندىن شىرە ئۈستىدە تۇرغان بىر پارچە خەنزۇچە گېزىت بىلەن مۇقاۋىسىنىڭ يېرىمى يىرتىلىپ كەتكەن كونا بىر ژۇرنالنى كۆرۈپ ، شۇنى بولسىمۇ ۋاراقلاپ ، ئىچ پۇشۇقىنى چىقىرىش ئۈچۈن كارىۋاتقا كېلىپ ئولتۇردى ۋە ژۇرنالدىكى ھەرخىل رە-سىملەرنى كۆرۈشكە باشلىدى . رەسىملەرنىڭ بەزىسى شەھۋانە تۇس ئالغاچقا ، ئۇنىڭ ئۆچلۈكىنى كەلتۈرۈپ قويدى ، ئۇ ئەزەل-دىن بۇنداق چاكىنا ، پەسكەش نەرسىلەرنى كۆرسە ، كۆڭلى بىر قىسما بولۇپ ، تېنى غىجىناتتى . ئۇ ژۇرنالنى پاققىدە تاشلاپ قويۇپ ، گېزىتكە قول ئۇزاتتى ، شۇ چاغدا ئاجايىپ بىر ئىش يۈز بەردى : خىسلەت قورقىنىدىن كۆزلىرى چەكچىيىپ ، يۈزلىرى تاتىرىپ ، جىممىدە ئولتۇرۇپ قالدى ، كارىۋاتنىڭ ئاستىدىن چىققان بىر نەرسە ئۇنىڭ پاچىقىنى دەسلەپ يەڭگىل ، كېيىن قاتتىقراق تۇتتى . خىسلەت ئالاقزادىلىك ئىچىدە قاتتىقراق نەپەس ئېلىشقىمۇ جۈرئەت قىلالمىدى . ھېلىقى نەرسە ئۇنىڭ پۇتىنى ، پاچىقىنى ئىككىنچى قېتىم يەنە تۇرتۇپ ، نوقۇدى ، بۇ قېتىم تۇرتۇش بىلەن بىللە زەئىپ ئىڭرىغان ئاۋازمۇ ئاڭلاندى...

خىسلەت لىككىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ، دەرھال كارىۋاتتىن يىراقلاشتى ، كۆڭلىدىكى قورقۇنچنى زورىغا بېسىپ ، كارىۋاتنىڭ ئاستىغا قاراش ئۈچۈن بېشىنى ئەگدى ، ئەمما ھېچنېمىنى كۆرەل-مىدى ، چۈنكى كارىۋاتقا يېپىلغان يىپ چايشاپ يەرگىچە ساڭگى-

لاپ ، ھەممە يەرنى توسۇۋالغانىدى . شۇ ئارىلىقتا ، كارىۋاتنىڭ ئاستىدىن يەنە ئىڭرىغان ، بىر نەرسىلەرنى غىچىرلاتقان ئاۋاز ئاڭلاندى . بۇ قېتىم خىسلەت تازا زەن قويۇپ ، بۇ ناتىكار ئاۋازنىڭ قانداقتۇر بىر كىچىك بالىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشىغانلىقىنى ھېس قىلدى . ئۇ ئەمدى خېلى ئۆزىنى تۇتۇۋالغان ، يۈرىكىمۇ ئىزىغا چۈشكەنىدى . شۇڭا ، قورقماي كېلىپ ، كارىۋاتتىن ساڭگىلاپ تۇرغان چايشاپنى قايرىدى ، قايرىدىيۇ ، ئۇ يەردە ياتقان بىر بالىنىڭ قورقۇنچلۇق چىرايىنى كۆرۈپ ، ئىختىيارسىز ئارقىغا داجىدى . بالىنىڭ ئاغزى پلاستىر بىلەن يەملەنگەن ، ئىككى قولى بىر غۇلاچ زەنجىر بىلەن كارىۋاتنىڭ ئارقا پۇتىغا باغلانغانىدى ، پەقەت كىچىككىنە شوينىدا چېتىپ قويۇلغان پۇتىلا ئانچە - مۇنچە ھەرىكەت قىلالايتتى...

خىسلەت بىردەم دېمىنى رۇسلاپ تۇرۇۋالدى ، ئاندىن غەيرەتكە كېلىپ ، بالىنى باغلاقتىن بوشىتىپ چىقتى...

خىسلەت بۇ ناتونۇش بالىنى كۆرۈپ ھەيران قالدى . ئىچ - ئىچىدىن دەرد ئۇرۇپ كەتكەن ئون ئىككى ياشلاردىكى بۇ ئۆسمۈر ئۆز - ئۆزىدىن ناھايىتى ناتىۋان ئىدى ، خۇددى دەرەختىن شىلدىرلاپ تۆكۈلگەن سارغۇچ ياپراققا ئوخشايتتى . ئەمما ئۇنىڭ كىچىككىنە چوغدەك يېنىپ تۇرغان بىر جۈپ كۆزى بىلەن ئاق سۇزۇك ، سىپتا يۈزىدىن ئۇنىڭ خېلى ئەقىللىق ، قەيسەر ، غۇرۇرلۇق بالا ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى . دېمىسىمۇ ، ئۇ تولىمۇ قىزغىن ، ئىنتىلىشچان بالا ئىدى ، ئەتراپىدىكى ھەممە نەرسىلەرگە تەئەججۈپ بىلەن قارايتتى . گەرچە يېشى كىچىك بولسىمۇ ، ئەمما ھەمىشە ئۆز ئەقلى ۋە غۇرۇرى بىلەن ياشاشقا ئىنتىلەتتى...

— ئىسمىڭ نېمە ، ئۇكام ! — سورىدى خىسلەت ئۆز ئىنىسى بىلەن تەڭ دېمەتلىك بۇ بالىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ .

— نەزەر ! — دېدى بالا خىسلەتكە مۆلدۈرلەپ قاراپ .

— بۇ يەرگە قانداق كەپ قالدىڭ ، ئۇكام ؟— ئىچى ئاچچىق بولغان خىسلەت نەزەرنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلمەكچى بولدى ،— بۇ زادى نېمە ئىش ! ؟…

نەزەر لەۋلىرى تىترىگىنىچە خىسلەتكە كۆيۈپ - پىشىپ سۆزلەشكە باشلىدى . ئۇ شىكايەت قىلدى ، داتلاندى ، بېشىدىن ئۆتكەن ئازاب - ئوقۇبەتلەرنى ھېكايە قىلىپ بەردى …

ئۇنىڭ ھېكايىسىدىن خىسلەت شۇنى چۈشەندىكى ، نەزەر پوسكاملىق ئىكەن ، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ بەشىنچى يىللىقىدا ئوقۇيدىكەن . ئۇلار ئۈچ بالا بولۇپ ، نەزەر كەنجىسى ھەم بىرلا ئوغۇل ئىكەن . بۇنىڭدىن ئىككى ئاي بۇرۇن مەكتەپتىن يالغۇز كېلىۋاتقاندا ، ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئادەم ئالداپ تۇتقۇن قىپتۇ ۋە ئون نەچچە كۈن ئىچىدە ئىككى ئادەمنىڭ قورقۇتۇپ ، قاتتىق باشقۇرۇشى بىلەن بىرنەچچە بالا بىللە پويىزدا بۇ يەرگە كېلىپ قاپتۇ ، ھاشىم توقۇناق ئىسىملىك بىرى باللارغا بىرنەچچە كۈن ئوغرىلىق ، يانچۇقچىلىق قىلىشنىڭ يوللىرىنى ئۆگىتىپتۇ . ئەمما نەزەر زادىلا ئۆگەنمەپتۇ ، تاياق يەپ تۇرسىمۇ بويۇنتاۋلىق قىپتۇ . ئۇنىڭ بۇنداق دىيانەتلىك ، ئىرادىلىك بولۇشىدا دادىسىنىڭ تەربىيىسى مۇھىم رول ئويناپتۇ …

نەزەرنىڭ دادىسى ھەم ئىلىمدا ، ھەم دىندا خېلى يېتىلگەن ئادەم ئىدى ، ناھىيىلىك مەدەنىيەت يۇرتىدا ئىشلەيتتى . نەزەرنى مەكتەپكە بەرگەن تۇنجى كۈنىدىن باشلاپ ، ئۇنىڭغا بولغان ئەقلىي ۋە ئەخلاقىي تەربىيىنى بوشاشتۇرمىدى ، ھەمىشە ئوغلىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ : «بالام ، بېشىڭغا قىلىچ تەڭلىسىمۇ يالغان سۆزلىمە ، راستچىل ، سەمىمىي بول ! ئۆزۈڭنى ، قولۇڭنى ، كۆزۈڭنى ، نەپسىڭنى ھارامدىن نېرى تۇت ، ھارام نەرسە ئادەمنىڭ ئەقلىنى بۇلغاپ ، ئۆمرىنى قىسقارتىدۇ !» دەيتتى .

كىچىك بالا پاك بولىدۇ ، ھارامنى ھەزىم قىلالمايدۇ ! نەزەر تېخىمۇ شۇنداق ، كىچىكىدىن شۇنداق تەربىيىلەنگەن ، ھارامدىن

ھەزەر ئەيلەپ ئۆگەنگەن . شۇڭا ئۇ : «باشقىلارنىڭ ھالال ھەققىنى ئوغرىلاپ جان باققاندىن ، كىسەك چىشلەپ يۈرگىنىم ئەۋزەل !» دەيتتى ئۆز ـ ئۆزىگە ئەھدە قىلغاندەك ...

ئەمما ، ئۇ بۇنداق «گەدەنكەش» لىكى ئۈچۈن ، تۇرغۇن بەدەل تۆلەپتۇ : تاياق يەپتۇ ، تورۇستىكى شامالدۇرغۇچقا ئېسىپ قويۇلۇپتۇ ، بەدەنلىرى تاماكا ئوتى بىلەن كۆيدۈرۈلۈپتۇ ، ئاچ قاپتۇ ... شۇنداقتىمۇ ، نەزەر كۆزلىرىنى مىت قىلماستىن بۇ ئازابقا ، داۋاسىز دەردكە بەرداشلىق بېرىپ كەپتۇ ...

ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى مىسكىن تۇرقىنى ، چالا پوكان ئۆتۈۋاتقان غۇربەت تۇرمۇشىنى ، غەم ـ قايغۇ باسقان بىچارە ئەپتىنى كۆرگەن ھەرقانداق كۆزى ئوچۇق ئادەم ئۇنىڭ ھەقىقەتەنمۇ بىر بەختى قارا ، ئەمما ئەقىللىق ، غەيرەتلىك بالا ئىكەنلىكىنى بىلەتتى ...

خىسلەت ئۇنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاپ ھېچ نەرسە دېيەلمىدى ، لېكىن نەزەرنىڭ ئەندىكىپ ، ئۇھسىنىپ ئېيتىۋاتقان نالىكار سۆزلىرىگە دىققەت بىلەن قۇلاق سالاتتى ، سۇنۇق چىراي بىلەن ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلاتتى ۋە نەزەر يەنە نالە قىلىشقا باشلىسا ، خۇددى شىكايەت قىلىۋاتقاندەك مۇڭلۇق يىغلىسا ، خىسلەت شۇ ھامان ئۇنىڭ بېشىنى ، يۈزىنى سىلاپ ، بەئەينى خەقىشلىك بوۋاقنى ئاۋۇتقاندەك ئاۋۇتاتتى ، يوپۇتاتتى ...

خىسلەت تېخى نەزەرنى باللىق دۇنياسىدىن تارتىپ ئالغان ، ئۇنى چوڭلاردەك خىيال سۈرۈشكە ئۆگەتكەن تېخىمۇ كۆپ خورلۇقلارنىڭ بارلىقىنى بىلمەيتتى ...

— مېنى بازارغا مەجبۇرىي ئەچىقىپ ، ئوغرىلىققا سالماقچى بولغان يەردىن ئاخىر قاچقانىدىم ،— دېدى نەزەر ھېكايىسىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ ،— ئەمما ھېلىقى موللاجى دېگەن غالجىر ئىت ئارقامدىن قوغلاپ يۈرۈپ ، يەنە بىر كوچىدا تۇتۇۋالدى ... مانا ، تۈنۈگۈندىن بېرى مېنى مۇشۇ يەرگە قاماپ ، ئەدىپىمنى بېرىۋاتىدۇ ...

دۇ !— نەزەر چوڭقۇر بىر ئۇھسىنىپ ، ئاندىن مۇھىم بىر نەرسە ئېسىگە كەلگەندەك ، خىسلەتتىن ئالدىراپ سورىدى ،— ئاچا ، سىز بۇ يەرگە قانداق كەپ قالدىڭىز ؟ بۇ يەردىن دەرھال كەتمىسە-ڭىز ، ئۇلار سىزنىمۇ بوش قويمايدۇ… ئۇلار ئاخشام خوجايىنى بىلەن قول تېلېفوندا سۆزلەشتى ، ئىسمى نېمىتى… چو ، چوڭام… ئۇنىڭغا سىزنىڭ ناھايىتى كېلىشكەن ، چىرايلىق ئىكەن-لىكىڭىزنى ئېيتتى… خوجايىنى ئۇلارغا سىزگە چېقىلماسلىقنى ئېيتتى بولغاي ، ئۇلار غۇدۇراپلا كېتىشتى… بولمىسا ، بۇ ھايۋاند-لار سىزنى بوزەك قىلاتتى !…

دەرۋەقە راست ، خىسلەتتەك بۇنداق كېلىشكەن بەست - قامەتنى ، بۇنداق گۈزەل چېھر - رۇخسارنى كۆرگەندە ، يەنە كېلىپ ئۇ ئۆزىنىڭ چاڭگىلىدا تۇرغاندا ، ئۇلارنىڭ بۇنداق كەڭ قورساقلىق ، ئالىيجانابلىق قىلىشى مۇمكىنمۇ ؟ ! مۈشۈكنىڭ بەزگە تويغىنى نەدە بار ! ؟ يەنە كېلىپ ، بۇنداق يىرتقۇچ ، ئوغرى مۈشۈكلەرنىڭ !…

خىسلەت مانا شۇندىلا ، بۇ ئۆينىڭ ئۆزى ئويلىغاندەك ئۇنداق مېھرى ئىسسىق ، باغرى كەڭ ، ھىممەتلىك ئۆي ئەمەسلىكىنى ، بەلكى ئۆي ئىگىلىرىنىڭ كۆرۈنۈشتىكى دىيانىتى ئىچىگە يوشۇ-رۇنغان بەتنىيەتلىكنى ، رەھىمدىللىك ئىچىگە يوشۇرۇنغان ئاللى-قانداق ياۋۇزلۇقلارنى تونۇپ يەتتى . خىسلەت ئاخىر چۈشەندى : بۇ يەر قانداقتۇر ساخاۋەتچى - شاپائەتچىلەرنىڭ ماكانى ئەمەس ، بەلكى بىر ئوچۇم زوراۋان - قارا نىيەتلەر بىلەن ئادىمىي ھايۋاند-لارنىڭ دۇنياسى ئىكەن !…

خىسلەت ئۆزىنىڭ يەنە بىر قېتىم تۇتقۇن قىلىنغانلىقىنى ، «ئوغرىدىن قۇتۇلۇپ ، قاراقچىغا تۇتۇلغان» لىقىنى بىلدى ، بۇ ئىش ئۇنىڭغا تېخىمۇ قاتتىق زەربە ۋە ئەلەم بولدى !

خىسلەت بىلەن نەزەرنىڭ تېخى ناھايىتى كۆپ گەپلىرى بار ئىدى ، ئىچلىرىدە قالدى . لېكىن بۇ گەپلەرنى ئۇلارنىڭ دىللى-

ـرى ، كۆزلىرى ئېيتتى ، كۆزلىرىگە قۇيۇلۇپ كېلىپ ، كىرپىك-لىرىدە ھالقىلىنىپ ، ياڭاقلىرىدىن دۇردەك دومىلاپ چۈشۈۋاتقان كۆز ياشلىرى ئېيتىپ بەردى . ئۇلار ئۆكسۈپ ـ ئۆكسۈپ يىغلاش-تى ، ئېسەدەپ ـ ئېسەدەپ ھەسرەتلىنىشتى…

— ئاچا ، بۇ يەردىن تېزرەك كەتمىسەك بولمايدۇ !— دېدى نەزەر يەنە بىر قېتىم ئاگاھلاندۇرۇپ .

ئۇنىڭسىزمۇ شۇ تاپتا ، پەۋقۇلئاددە بىر ئىستەك خىسلەتنىڭ پۈتۈن ئىرادىسىگە ھاكىم بولۇپ قالغانىدى .

— كېتىمىز ، چوقۇم كېتىمىز !— دېدى ئۇ نەزەرنىڭ كۆز-لىرىگە ئىشەنچ بىلەن قاراپ ،— ئەمما قانداق كېتىمىز ؟ ! ھەممە يەر مەھكەم تاقالغان تۇرسا ، سېنىڭ ئامالىڭ بارمۇ ، ئۇكام ؟

— بار !— نەزەر ئورنىدىن لىككىدە تۇردى ۋە ئوچۇق دېرىـ-زىنىڭ ئالدىغا كېلىپ داۋام قىلدى ،— مۇشۇ دېرىزىدىن چۈشۈپ كېتىمىز . بۇ يەردە سوغۇق بولمىغاچقا ، سۇ تۇرۇبىلىرىنىڭ ھەممىسى بىنانىڭ سىرتىغا ئورۇنلاشتۇرۇلىدىكەن ، شۇنىڭغا يا-مىشىپ چۈشۈپ كېتىمىز !

خىسلەت دېرىزىنىڭ سىرتىغا قارىدى ، دېگەندەك ، كىچىك بالىنىڭ يوتىسىدەك چوڭلۇقتىكى تۇرۇبىلار دېرىزىنىڭ يېنىدىكى بۇلۇڭغا بويلىتىپ ئورنىتىلغانىدى ، ھەتتا ئۇنىڭ بىرەر مېتىر ئارىلىقىغا بىردىن ھالقا بېكىتىلگەچكە ، بۇ ھالقىلار دەسسەيدىغان دىيەكنىڭ رولىنى ئوينايتتى .

— مەنغۇ يامىشىپ چۈشۈپ كېتىمەن ،— دېدى نەزەر خىس-لەتكە سوئال نەزىرىدە قاراپ ،— سىز چۈشەلەمسىز ، ئاچا ؟

— باشقا كەلگەندە باتۇر بولىدىغان گەپ !— دېدى خىسلەت كۆڭلىدىكى دېلىغۇللۇقنى بېسىپ ،— ئاۋۋال سەن چۈش ئۇكام ، ئاندىن ساڭا قاراپ مەن چۈشەي…

نەزەر بەئەينى مايمۇن بالىسىدەك چەبدەسلىك بىلەن دېرىزە تەكچىسىگە چىقتى ۋە ئۇ يەردىكى بىر غۇلاچ ئارىلىقتىن يامىشىپ

ئۆتۈپ ، بۇلۇڭدىكى تۇرۇۋىنى قۇچاقلىۋالدى . ئەمدى ئۇ بەخىرا-
مان ھالدا ، خۇددى ئۆز ۋاقتىدىكى قۇشقاچ چاڭگىلىرىنى تېپىش
ئۈچۈن ، ئېگىز دەرەخلەرگە يامىشىپ چىقىپ ، سىيرىلىپ چۈش-
كەندىكىدەك چاققان ، تەبىئىي ھەرىكەتلەر بىلەن تۈۋەنگە چۈشۈش-
كە باشلىدى . خىسلەت ئۇنىڭ قول ۋە پۇت ھەرىكەتلىرىنى كۆزد-
تىپ ، بىرمۇبىر كۆڭلىگە پۈكتى ، ئۇ گەرچە ئەزەلدىن بىرەر
دەرەخكە يامىشىپ چىققان ياكى بىرەر ئېگىزلىكتىن سىيرىلىپ
چۈشۈپ باقمىغان بولسىمۇ ، ئەمما ھازىر شۇنداق قىلماي بولمايد-
تى ، ئۇ كۆزىنى يۇمۇپ ، «يا ئۆلۈم ، يا كۆرۈم» دەپ بولسىمۇ ،
بۇ يەردىن چۈشۈشى كېرەك . بولمىسا بۇ ناكەسلەرنىڭ قولىدا
بېشىغا تېخىمۇ ئېغىر كۈلپەتلەر كېلىشى مۇمكىن !...

ئۇ غەيرەتكە كەلدى ، توۋا ، خۇدا مەدەت قىلسا ، ئالدى بىلەن
ئادەمگە غەيرەت ، جاسارەت ئاتا قىلىدىغان ئوخشايدۇ ! ئۇ ئىككد-
لەنمەي ، قورقماي دېرىزە تەكچىسىگە ئاسانلا چىقتى ، ئۇ يەردىن
پۈتىنى يۆتكەي دەپ تۇرۇۋىدى ، مېھمانخانىنىڭ ئىشىكى جالاققىدە
ئېچىلىپ ، ئۆيدە ھېيت ئاغماق بىلەن موللاجى پەيدا بولدى . بۇ
تۇيۇقسىز ئۆزگىرىشتىن خىسلەتنىڭ كۆزلىرى ئالا چەكمەن بو-
لۇپ ، تىلى تاڭلىيىغا يېپىشىپ قالدى ، ھەتتا ئالاقزادىلىكتىن ،
بىر پۇتى دېرىزىنىڭ سىرتىدا ساڭگىلاپ قالدى...

بۇ چاغدا ، نەزەر پەسكە چۈشۈپ ، خىسلەتنىڭ چۈشۈشىنى
كۈتۈپ تۇرغانىدى ، ئۇ خىسلەتتىكى ئۆزگىرىشلەرنى غىل - پال
كۆرۈپ ، «قورقۇۋاتىدۇ» دەپ ئويلىدى ئەتىمالىم :

— ئاچا ، قورقماڭ ، ھېچنېمە بولمايسىز ، تېز
چۈشۈڭ !— دەپ ۋارقىرىدى .

شۇ چاغدىلا ، خىسلەت ئېسىگە كېلىپ ، ئۆزىنى رۇسلىدى
ۋە تۆۋەنگە قاراپ ئەندىككەندەك ئاۋازدا توۋلىدى :

— ئۇكام ، تېز قاچ ! ماڭا قارىما ، تېز بېرىپ ساقچىغا
مەلۇم قىل ! ...

نەزەر بىر كۆڭۈلسىزلىكنى سەزگەندەك ، ئارقىغا قاراپ ـ قاراپ يۈگۈرۈپ كەتتى ۋە تېزلا كۆزدىن غايىب بولدى ...

— هۇ ، ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان جالاپ ! — دېدى موللاجى ۋە خىسلەتكە قاراپ دىكىنىپ كەلدى ، خىسلەت ئۇنىڭغا كۆزلىرىنى غەزەپ بىلەن تىكتى . موللاجى بۇ كۆزلەردىكى چاقنىغان ئوتقا بەرداشلىق بىرەلمەي ، بىرنەچچە دەقىقە لاپسىيىپ قالدى ، كېيىن ئېسىنى يىغىپ ، سەت تىللار بىلەن تىللاشقا باشلىدى ...

5

نەزەرنىڭ كۆز ئۆڭىدە ئەجەب بىر مەنزىرە پەيدا بولدى : بىر تەرەپتە بوككىدە ئورمانلىق پەس تاغ ، بىر تەرەپتە بولسا ، سىمابتەك يالتىراپ تۇرغان ئەزىم دەريا ...

ئۇنىڭ ئۈچۈن بۈگۈن تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق مۇشكۈللىرىمۇ راھەتتەك بىلىنەتتى . چۈنكى ، ئۇ بۈگۈن ئەركىن — ئەنە ئاۋۇ كۆكتە پەرۋاز قىلىپ يۈرگەن قۇشلاردەك ئەركىن ـ ئازادە ! ئىنسان ئۆزى تەشنا بولغان نەرسىسىگە ئېرىشەلىسە بەختلىك بولىدىغان ئوخشايدۇ . ئۇ بۈگۈن مانا شۇ بەخت قوينىدا ، خۇددى ئانا باغرىدىكى بوۋاقتەك يايرىماقتا ، بەخت ئۇنىڭ قېنىدا ، يۈرىكىدە ، روھىدا كۆۋەجىمەكتە !...

ئۇ ئىككى ئايدىن بېرى مۇشۇنداق بىر يېقىملىق سېزىمدە بولۇپ باقمىغانىدى . ئۇنىڭ تاياق ـ توقماق زەربىدىن كۆۋۈشكەن تەنلىرى بۈگۈن بىر خىل ئازادە ـ ئاسايىشلىق ئىچىدە يايرىدى ، خورلۇق ـ ھاقارەتتىن خەستىلەنگەن دىلى بۈگۈن بىر خىل ھۆرلۈك ئىچىدە ئارام تاپتى ...

نەزەر توختىماي ماڭدى ، ماڭغانسېرى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا شەھەر مەركىزىنىڭ ھەيۋەتلىك كۆرۈنۈشلىرى نامايان بولدى : بۇ شەھەر نېمىدېگەن كاتتا ـ ھە ؟... بۇ خەقنىڭ كىيىنىشى ، يۈ-

رۇش ـ تۇرۇشىدىن قارىغاندا ، ھەممىسى باي ئوخشايدۇ... خۇدايىم ھەممە نامراتلىقنى بىزنىڭ يۇرتقىلا بېرىپتىكەن... لېكىن ، بۇلار ـ نىڭمۇ گادايلىرى بار ئىكەن ، ئەنە ئاۋۇ خالتا كۆتۈرۈۋالغان چاچ ـ لىرى ئۆسۈك ، كىيىملىرى سالپا ـ سۇلپا ئادەم ئەخلەت ساندۇق ـ لىرىدىن بىر نېمىلەرنى تېرىپ يۈرىدۇ... ئاۋۇچۇ ، كىچىك بالى ـ سىنى قۇچىقىغا ئېلىپ ، ئالدىغا كونا قاچىنى قويۇۋالغىنى تىلەم ـ چى ئوخشايدۇ . توۋا ، بۇ يەرنىڭ تىلەمچىلىرى غەلىتىكەن ، ھە ـ دەپ بېشىنى ئېگىپ ، پېشانىسىنى يەرگە دوقۇسلىتىپ ئۇرۇپ تۇرىدىكەن... بىزنىڭ يۇرتتىكى تىلەمچى ـ دىۋانىلەرنىڭ ئىنساپ ـ لىقلىرى ساپايى سوقۇپ ، بېيىت ئېيتىپ ، نەرە تارتىدۇ ، ئەسكى ـ لىرى بولسا ، ئادەمنىڭ ئالدىنى توسۇپ بىزەڭلىك قىلىدۇ . بۇ يەردىكىلەر بولسا ، تـوختىماي بېشىنى يەرگە ئۇرىدىكەن ، بۇ ئۇلارنىڭ «سەدىقە بەرمىسەڭ بېشىمنى يەرگە ئۇرۇپ ئۆلۈپ بېرى ـ مەن » دېگىنىمىكىن ـ يە ! ؟...

ھازىر نەزەرگە ھەممە نەرسە يېڭى ، ھەممە نەرسە قىزىق ، شۇنداقلا ھەممە نەرسە بىگانە كۆرۈنەتتى ...

ئۇ ھازىر بېشى قايغان ، پۇتى تايغان ئادەمدەك ، كۆڭلى قاياقنى خالىسا ، شۇ ياققا باراتتى . ئۇ ئالدى تەرەپتە قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان قىرىق نەچچە قەۋەتلىك بىر بىناغا قىزىقىپ ، كۆككە تىكىلگەن كۆزلىرىنى ئۇ يەردىن ئۈزەلمەي قالدى . بىنا ھەقىقە ـ تەنمۇ ھەيۋەتلىك ، جەزىبدار ئىدى ، ئەڭ ئۈستىدە قۇببىسى بار ئىدى . كۈن نۇرىدا چاقناپ تۇرغان كۈمۈش رەڭلىك بۇ قۇببە ئۇنىڭغا يۇرتىدىكى كاتتا مازارلارنىڭ كاھىشلىق ئېگىز گۈمبەز ـ لىرىنى ئەسلەتتى . ئۇنى يەنە بۇ يەردىن سەل يىراقتا — ھېلىقى ئېگىز بىنا بىلەن ھۆسن تالىشىپ تۇرغان ساپسېرىق پارقىراق بىر بىنا ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋالدى . بۇ كاتتا بىنا ئۇنىڭ كۆزىگە گويا مۇشۇ زېمىننىڭ تەكتىدىن قايناپ ، تاغدەك كۆتۈرۈلۈپ چىققان ھەيۋەتلىك ئالتۇن ئۆيۈتمىدەك كۆرۈنۈپ كەتتى ، تىكىلەش ـ

كەن قوياش نۇرى بۇ ئالتۇن ئۇيۇتمىسىدىن ئاجايىپ ئۆتكۈر ، يارقىن نۇرلارنى چاقنىتاتتى...

ساقچى پۈشتىكىنىڭ چىرقىراق ئاۋازى نەزەرنى چۆچۈتۈۋەتتى . ئۇ كۆكتىن كۆزىنى ئېلىپ ، ئەتراپقا قارىدى . بايا پۈشتەك چالغان ساقچى ئۆز ئىشى بىلەن ئاۋارە ئىدى ، ئۇ ، ساقچىنى كۆرۈش بىلەن خىسلەتنىڭ : «ئۇكام تېز قاچ ، ساقچىغا مەلۇم قىل ! » دەپ ۋارقىرىغان ئاۋازى قۇلاق تۈۋىدە قايتا جاراڭلىغاندەك بولدى ـ دە ، دەرھال ھېلىقى ساقچىنىڭ يېنىغا كەلدى ، ئەمما نىمە دېيىشنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى . پەقەت خەنزۇچە «مەن... ئاچام... » دېگەن گەپلەرنى تەكرارلاپ ، قولى بىلەن بىر يەرلەرنى ئىشارە قىلدى ، ساقچىمۇ ئۇنىڭغا قاراپ ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدى ۋە بىر ھازادىن كېيىن «بەلكىم بۇ بالا ئاچىسىنى يوقىتىپ قويغان ئوخشايدۇ » دەپ ئويلاپ ، سول تەرەپتىكى يان كوچىنى قولى بىلەن كۆرسىتىپ ، شۇ يەرگە بار ، دېگەندەك ئىشارىنى قىلدى . ئەسلىدە ئۇ ، يان كوچىدىكى ساقچىخانىغا بېرىشنى ئۇقتۇرماقچى ئىدى . ئەمما ، نەزەر ئۇنىڭ مۇددىئاسىنى چۈشەنمىدى . شۇ تاپتا ئۇ ، تىل بىلمىگەنلىكى ئۈچۈن ، ھەم گاچا ، ھەم گاس ئىدى ، تۇنجى قېتىم ئۆزىنىڭ مەكتەپتە خەنزۇچىنى ياخشىراق ئۆگەنمىگەنلىكىگە چىن كۆڭلىدىن ئۆكۈندى . ئۇ نىمىلا بولمىسۇن ، ھېلىقى ساقچى كۆرسەتكەن يولغا ماڭدى . بۇ ، چاغراق بىر رەستە بولۇپ ، يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدا دېڭىز مەھسۇلاتلىرىنى ساتىدىغان بىرنەچچە ئاشپۇزۇل بار ئىدى . بۇ يەرگە كېلىش بىلەن نەزەرنىڭ بۇرنىغا بەئەينى يۇرتىدىكى سازلىقنىڭ سېسىق پۇرىقى ئۇرۇلغاندەك ۋە يەنە قانداقتۇر دەريا بويىدىكى لاي ـ لاتىلاردىن تارىلىدىغان بىلىق ، پاقا سېسىقى پۇرىغاندەك بولدى . ئۇ ئاشپۇزۇللارنىڭ ئىشىكى ئالدىغا تىزىلغان ئەينەك ئىدىشلارغا قىزىقىپ قارىدى . سۇ توشقۇزۇلغان ھەر خىل شەكىلدىكى بۇ ئىدىشلاردا خىلمۇخىل بېلىق ، يىلان ، تاشپاقا ، قۇلۇلە

www.uyghurkitap.com

دېگەندەك جانىۋارلار قىملداپ ، ئوينىاپ يۈرەتتى . يەنە ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان ، ئىسمىنىمۇ بىلمەيدىغان ئاجايىپ ـ غارايىپ جانلىقلارنى تاماشا قىلدى… ئاۋۇ باشمالتاقتەك چوڭلۇقتىكى قوڭۇر نەرسە بەئەينى ئىشەك قۇرتىغا ئوخشايدىكەن ، ئاۋۇچۇ ، ئىگىز ، ئىنچىكە پۇتلىرى بىلەن بەئەينى سۆڭگىچى چىقىپ كەت-كەن تەخەيدەك قىيسىيىپ ماڭىدىكەن ، قىسقۇچپاقا دېگىنى شۇ ئوخشىمامدۇ ؟ ئەمدى ئاۋۇچۇ ، خۇددى يۇرتىدا ئۆزى تۇتۇپ ئوي-نايدىغان موزايۇېشىنىڭ نەخ ئۆزى . ئەمما ، موزايۇېشى سارغۇچ جىگەررەڭ كېلەتتى ، بۇ بولسا ئاقۇچ ، سۇزۇك ئىكەن . يەنە ئاۋۇچۇ ؟ ئۇ نېمىدۇر ؟ ۋاي ـ ۋۇي… ئۇنىڭ بىلمەيدىغانلىرى كۆپ ئىكەن… نەزەر كۆرۈپ تۇگىتەلمىدى ، بەزىلىرىگە قاراپ كۆڭلى ئاينىسا ، بەزىلىرىگە قاراپ تېنى شۈركۈندى… ۋاي خۇدا-يىمەي ، مۇشۇلارنى ئادەملەر يەيدۇ ـ ھە ؟ ! ئادەملەر نېمىدېگەن رەھىمسىز ، ئاچ كۆز… بۇ دۇنيا مۇشۇنداق ۋاپاسىز ، شەپقەتسىز دۇنيا ئىكەن ! بىر مەخلۇقنىڭ ياشىشى ، ئۆمۈر سۈرۈشى ئۇچۇن ھەر كۈنى مىڭلاپ باشقا مەخلۇقلار قۇربان بولۇپ كېتىدىكەن . مۇبادا ، بۇنـداق قۇربانلىـق بولمىسا ، ھاياتلىق يوقىلىدىغان ئوخشايدۇ ؟ !…

نەزەر ئۆزى ئۇچۇن تېخى ناتونۇش بولغان بۇ قايناق ، سىر-لىق دۇنياغا بەزىدە ئەجەبلىنىپ ، بەزىدە قىزىقىپ ، بەزىدە ئەندى-كىپ نەزەر سالغىنىچە بىرنەچچە رەستىلەردىن ئۆتۈپ ، بىرنەچچە ئەگمىلەردىن ئايلىنىپ ، ئاخىرىدا يوللىرى ئازادە چوڭ بىر كو-چىغا چىقتى . بۇ يەردىكى دەرەخلەر ئۇنىڭغا بەكمۇ چىرايلىق ، قىزىق تۇيۇلدى . بەزى دەرەخلەر گويا قول بىلەن ياساپ قويغان-دەك ، ئاستى تۈز ، سىپسىلىق ، ئەڭ ئۈستىدە بولسا ، بەئەينى كونلۇكتەك كەڭ ئېچىلغان شاخ ـ يوپۇرماقلىرى بار ئىدى . بەزى دەرەخلەرنىڭ شاخلىرىدا تېخى قىزىل ، سېرىق ، بىنەپشە گۈللەر ئېچىلىپ ، ئادەمنىڭ كۆزىگە گويا كۆكتە پەيدا بولغان ساماۋى

گۈلزارلىقتەك كۆرۈنەتتى...

كوچىنىڭ ئىككى قاسنىقىدا چوڭ تاللا بارارلىرى بىلەن ئالىي مېھمانسارايلار بار ئىدى. نەزەر ئۆزىنى بايىقىدىن سەل ئازادىرەك ھېس قىلدى. ئۇ يولنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى يېشىللىققا پۈركەنگەن ئۈچ چاسا گۈللۈكنى ئايلىنىپ كېتىۋېتىپ، گۈللۈكنىڭ ئاخىرىدىكى بوش يەردە نۇرغۇن ئادەمنىڭ يىغىلىپ، گۈلۈشۈپ، بىرنەرسىنى تاماشا قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. توپلاشقانلار ئىچىدە ئۆزى دېمەتلىك باللار كۆپ ئىدى. نەزەرمۇ قىزىقىپ ئىختىيارسىز غولغۇنىنىڭ ئىچىگە كىردى، ئۇنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كۆرگىنى مايمۇن ئويۇنى بولدى. ئوتتۇرا ياشلاردىكى بىر ئادەم قولىدىكى لاتا قامچىسىنى شىلتىپ، ئۈچ سېرىق مايمۇننى ئويۇنغا سېلىۋاتاتتى. قارىغاندا، مايمۇنلار بىر جەمەت — ئەڭ چوڭى ئەركەك، ئۇنىڭدىن چاغراقى چىشى، ئەڭ كىچىكى بولسا، ئۇلارنىڭ بالىسىدەك قىلاتتى. ئۈچ مايمۇن ئۈچ يەردە — ئەركىكى مەيداننىڭ ئوڭ تەرىپىدە ئىككى قولى بىلەن بىر تال خىشنى بېشىغا قويۇپ، زوڭزىيىپ ئولتۇراتتى، ئەپتىدىن ئۇ جازاغا تارتىلغاندەك قىلاتتى. چىشى مايمۇن مەيداننىڭ ئوتتۇرىسىدا بېشىغا بىر ئەسكى شەپكىنى چۆكۈرۈپ كىيگەن، ئارقىغا چېتىلغان قولى شۇ يەرگە تىكلەنگەن بىر تال بادرا ياغاچقا باغلانغان ھالدا تۇراتتى. قارىغاندا، ئۇنىڭ گۇناھى ھەممىدىن ئېغىر. جازا بۇيرۇقىنى كۈتۈپ تۇرغاندەك قىلاتتى. كىچىك مايمۇن بولسا، كىمدۇر تاشلاپ بەرگەن پۇچۇق بانانىنى تۇتقىنىچە بىردە دادىسىغا، بىردە ئانىسىغا قاراپ ھودۇققاندەك، ئەندىككەندەك ھالەتتە پۇتلىرىنى ئالماپ ئولتۇراتتى. مايمۇن ئويناتقۇچى ئەسكى خالتىسىدىن ئويۇنچۇق تاپانچىسىنى ئېلىپ، ھېلىقى جازا كۈتۈپ تۇرغان چىشى مايمۇننىڭ ئارقا تەرىپىدىن قارىغا ئالدى ۋە «بىر، ئىككى، ئۈچ» دېگەن ساناقنى ئۈنلۈك ساناپ بولۇشى بىلەن تەڭلا سول قولىدىكى تاياقنى سېمونت يەرگە تاڭڭىدە قىلىپ ئۇرۇۋېدى،

چىشى مايمۇن بەئەينى ئوق تەگكەندەك يەرگە ماككىدە چۈشۈپ جىم ياتتى . ئەتراپتىكى باللار خۇشاللىقىدىن چىرقىرىشىپ كەتتى . مايمۇن ئويناتقۇچى يەرگە چاپلىشىپ ياتقان چىشى مايمۇننى ئىككى قولىدىن تارتىپ ئۆرە قىلىۋىدى ، ئۇ زادىلا ئۆرە بولماي ، يەنىلا ئۆلگەن قىياپەتتە يېتىۋالدى ، باللار تېخىمۇ كۈلۈشۈپ كەتتى . نەزەرمۇ بوگۇن تۇنجى قېتىم چىن كۆڭلىدىن خۇشال بولۇپ كۈلدى ، كۈلگەندىمۇ راھەتلىنىپ كۈلدى . مايمۇن ئويناتقۇچى ئەمدى كىچىك مايمۇننى ئوينىتىش ئۈچۈن ، ئۇنىڭ بوينىدىكى چۈلۈۋۇرىدىن تارتىپ ، قامچا بىلەن ھەيۋە قىلدى ، قامچىنىڭ قارسىلدىغان ئاۋازىدىن قورققان بالا مايمۇن پىلدىرلاپ ، بىردەم ئىگىسىنىڭ يەلكىسىگە ، بىردەم بېشىغا سەكرەپ چىقىپ كەپسىزلىك قىلدى . ئىگىسى ئۇنى گەپكە كىرگۈزمەكچى بولۇپ ، لاتا قامچا بىلەن بىر ـ ئىككىنى ساۋىۋىدى ، بالا مايمۇن ئۇياق ـ بۇياققا يۇلقۇنۇپ ، چىرقىراپ كەتتى . بۇ چاغدا ئەركەك مايمۇن قولىدىكى خىشنى تاشلاپ ، يەردىكى تاياقنى ئېلىپ ، ئىگىسىگە ھۇرپىيىپ كەلدى ، ھېلىقى «ئۆلگەن» چىشى مايمۇنمۇ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ ، بالىسىنى ھىمايە قىلىش ئۈچۈن ، ئاغزىنى كالچايتىپ ، چىشلىرىنى ھىڭگايتقىنىچە ئىگىسىگە قاراپ خىرىس قىلدى…

قىزىق ئويۇن ئارىسىدا يۈز بەرگەن بۇ قىسقىلا كۆرۈنۈش بىردىنلا نەزەرنىڭ كۆڭلىنى يېرىم قىلىپ قويدى ، ئۇنىڭ بايىقى خۇشاللىقى بىردىنلا قايغۇ بىلەن ئالماشتى ! مانا ، بىر تىلسىز ، ئەقىلسىز ھايۋان چېغىدا بالىسىنىڭ بېشىغا كۈن چۈشسە ، ئۇنى ھىمايە قىلىپ ، قوغدىماقچى بولۇۋاتىدۇ . ھەتتا ئۆزلىرىگە ئاش ـ نان بەرگەن ، پاناھ بولغان ھەقدار ئىگىسىگىمۇ قارشى چىقماقچى بولۇۋاتىدۇ ! ئاشۇ كىچىك مايمۇن نېمىدېگەن بەختلىك ، نېمىدېگەن غەم ـ قايغۇسىز ـ ھە ! ؟ چۈنكى ، ئۇنىڭ يېنىدا ئۇنى قوغدايدىغان ، ئۇنىڭغا يار ـ يۆلەك ، باشپاناھ بولىدىغان دادىسى ،

www.uyghurkitap.com

ئانىسى بار . نەزەرنىڭچۇ ؟ نەزەرنىڭ ئىمىسى بار ؟ ! ئۇنىڭ ئاتا- ئانىسى ھازىر ئۇنى قوغداش ، باشپاناھ بولۇش تۇگۇل ، ئۇنىڭ تېخى نەدىلىكىنى بىلمىسە ! كىم بىلىدۇ ، ئۇلار ھازىر كۆزىنىڭ قارىچۇقىغا دەسسىتىپ چوڭ قىلغان ئاشۇ بىرلا ئوغلىنىڭ بىر- دىنبىر يۈرەك پارىسىنىڭ تۇيۇقسىز يوقاپ كەتكەنلىكىدىن زار- زار يىغلاپ ، قاقشاپ ، يۈرىكى زېدە بولۇپ ، دەرد ـ ئەلەم بىلەن ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدىمۇ تېخى !...

نەزەر مايمۇن ئويۇننى كۆرمەن دەپ ، ئاخىر ئۆزىنى ماي- مۇن ئويۇنىغا سېلىۋاتقان بۇ رەھىمسىز تەقدىر ـ قىسمەتلەردىن ئاغرىنغىنىچە بۇ يەردىن يىراقلاشتى ...

كەچ كىرىشكە باشلىدى . نەزەر يىراقتىكى كەچكى قۇياشنىڭ قان رەڭلىك نۇرى بىلەن تېخىمۇ سۇرلۇك ، ھەيۋەتلىك بولۇپ كەتكەن «ئاق بۇلۇت»[1] تاغلىرىغا نەزەر سالدى . بۇ تاغلار يېشىل ، بۈككىدە ئورمانلىق ئىدى . ئەمما ، نەزەرنىڭ يۇرتىدىكى تاغلار بۇنىڭغا ئوخشاشمايتتى . بۇنداق پەس ، يېشىل ، يۇمران ئەمەس ، بەلكى نەيزىدەك تىك چوققىلىرى ئاسمان كۆكسىنى يارغان ، چوق- قىلاردىكى ئاق قارلار كۈمۈشتەك يالتىراپ ، يان باغىرلاردىكى ھال رەڭ ، ئەت رەڭ قىيا تاشلار مەغرۇر قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى . ئۇ ئىختىيارسىز يۇرتىدىكى ئاشۇ ھەيۋەتلىك قارىقۇرۇم تاغلىرىنى ئەسلەپ قالدى . ئاھ ، ئۇ تاغلار ! ئۇنىڭغا «ئوغلۇم ، بالام» دەپ نام بېرىپ ئۆستۈرگەن ، ئۇنىڭغا يىگىتلىك قەلب — يۈرەك بەرگەن ئەزىم تاغلار !...

كەچ كىرگەنسېرى نەزەرنىڭ كۆڭلىنى غەشلىك قاپلىدى . ئۇ ئەمدى نەگە بېرىپ ، نەدە تۇرۇشنى بىلمەي گاڭگىراپ قالغا- نىدى . قەيەرگە قارىسا ئېگىز بىنا ، قەيەرگە قارىسا رەڭگارەڭ چىراغ ، قەيەرگە قارىسا ، ئۆز ئىشى بىلەن ھەلەك بولۇپ يۈرگەن ئالدىراش ئادەملەر ... نەزەر بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى يوق ،

---

① گۇاڭجۇدىكى بەييۈن تېغى

ھېچكىممۇ ئۇنىڭغا قاراپ قويمايدۇ ، گويا ئۇ بۇ دۇنيا تەرىپىدىن تاشلىۋېتىلگەن قەدىر ـ قىممەتسىز بىر نەرسە ! شۇ تاپتا ، ھەتتا ئۇنىڭ قۇرت ـ قوڭغۇزلاردەكمۇ قەدرى يوق ! …

تۇرۇپلا ، ئۇنى بىر خىل غېرىبلىق ، خورلۇق چۇلغىۋالدى ، كۆزلىرىدىن ئىختىيارسىز تاراملاپ ياش قۇيۇلدى…

«دادا ، ئانا ! سىلەر قەيەردە ؟ — ئۇنىڭ پاك ، سەبىي قەلبى ندا قىلدى ، — مەن قورقۇۋاتىمەن ، مەن بىر دوزاختىن قېچىپ چىقىپمۇ يەنە بۇ ئازابتىن قۇتۇلالمىدىم ! دادا ـ ئانا ، مېنى ئەكېتىڭلار ! مەن ئەمدى نەگە بارىمەن ، ئانا ؟ ! مەن سىلەرنى نەدىن تاپىمەن ! ؟ مەن بەك ھېرىپ كەتتىم… »

شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ قەلبى ندا قىلاتتى . يۈرىكى يىغلايتتى ، پۇت ـ قوللىرىدىن مادار كەتكەنىدى…

نەزەرنىڭ بۇ گۈزەل ، ۋاپاسىز دۇنياغا كۆز ئاچقىنىغا ئەمدى ئون ئىككى يىل بولغانىدى . ئۇنىڭ ئاشۇ چېچەن ، بىغۇبار كۆزلىرى بۇ رەھىمسىز ھاياتقا مەيۈس ، بىگۇناھ نەزەر بىلەن قارايتتى ! …

قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىدى . نەزەر ئۆزگىرىپ باشقىچە بولۇپ قالدى . بىردەمنىڭ ئىچىدە ئۇنىڭدا پەۋقۇلئاددە ئۆزگىرىش يۈز بەرگەنىدى . ئۇ يەنە رەڭگى ـ روھى ئاقارغان ، ھارغان ، ئازاب چەككەن ۋە ھاياجانلانغان ھالدا كېتىپ باراتتى . ئۇنىڭ تىزلىرى تىترەيتتى ، كۆكەرگەن لەۋلىرىدە مەۋھۇم ۋە ئېسەنكىرىگەن تەبەسسۇم پەيدا بولغانىدى…

ئۇ ئاستا كېتىۋېتىپ ، تۇيۇقسىز يولنىڭ ئوڭ قاسنىقىدىكى ئېگىز بىنانىڭ ئۈستىدىكى گۈمبەزگە كۆزى چۈشۈپ قالدى . يېقىنراق كېلىپ سەپسېلىۋىدى ، تېخى گۈمبەزنىڭ ئۈستىدىكى ئاي ـ يۇلتۇزنىڭ بەلگىسىنىمۇ كۆردى . بىردىنلا ئۇنىڭ كۆڭلى يورۇغاندەك بولدى ، بۇ يەر گويا ئۇنىڭغا يۇرتىدىكى مازار ، جامەئەلەردەك تونۇش تۇيۇلدى ، ئۆزىچە ، مۇشۇ يەردىن بىرەر

ئۆرۈۋ - تۇغقان ياكى تونۇش - بىلىشلىرى چىقىپ قالمىغاندەك يېقىملىق ھېسسىياتقا كېلىپ قالدى...

ئۇ، ئاستا كېلىپ بىنانىڭ ئالدىدىكى يېشىل چىملىقتا ئولتۇردى. خېلى ۋاقىت ئۆتتى، لېكىن ئۇنىڭ كۆزىگە بىرەر تونۇش چىراي كۆرۈنمىدى، بۇ يەرگە كىرىپ - چىقىۋاتقانلار پەنىلاتشۇ مۇشۇ يەرنىڭ بايۋەچچىلىرى بىلەن ئاندا - ساندا چەت ئەللىك ئەرەب، نېگىر ۋە تۈركلەر ئىدى. بۇ بىنا ئەسلىدە، نىڭشالىق خويزۇلار ئاچقان «مۇسۇلمانلار رېستورانى» بولۇپ، ئىشىك - دېرىزىلەردىن ھەرخىل قورۇمىلار بىلەن قوي گۆشى كاۋىپىنىڭ مەززىلىك پۇرىقى تارقاپ، ئەتراپنى بىر ئالغانىدى. بۇ پۇراق بىردىنلا نەزەرنىڭ ئىشتىھاسىنى قوزغاپ، ئاغزىغا سېرىق سۇ كەلتۈرۈۋەتتى. ئۇ ئەتىگەندىن بېرى ھېچنېمە يېمىگەنىدى، ئۇسسۇزلۇقنى گۈللۈكلەردىكى فونتان سۈيى بىلەن قاندۇرغان بولسىمۇ، قورساقتا كەلگەندە، شۆلگىيىنى تامشىپ ئامالسىز يۈردى. ئۇ، قاچىدىغان چاغدا ئاچلىق، ئۇسسۇزلۇق دېگەنلەرنى خىيالىغا كەلتۈرمىگەنىدى. مۇشۇ دوزاختىن قۇتۇلۇپ چىقسىلا، ئەركىنلىككە، بەختكە ئېرىشىمەن دەپ ئويلىغانىدى. نەدىكىنى، ئۇنى كۈتۈپ تۇرغان دوزاخلار يەنە بار ئوخشايدۇ. يۇرتتىكى چاغدا، ئۇ خەقلەردىن «يەتتە دوزاخ بار» دەپ ئاڭلىغانىدى. لېكىن ئۇ، قايسى گۇناھى ئۈچۈن بۇ دوزاخلارنىڭ ئازابىنى تارتىدۇ؟! ئۇنىڭ بىلىشىچە، دوزاخ دېگەنگە گۇناھى بار يامان ئادەملەر چۈشەتتىغۇ! نېمە ئۈچۈن، چوقام، ھېيت ئاغماق، موللاجىغا ئوخشاش ئەسكى ئادەملەر چۈشمەي، تېخى بۇ دۇنيانىڭ خوۋلۇقىنى كۆرمىگەن، ئاغزىدىن ئانا سۈتى پۇراپ تۇرغان نەزەر، ئەنۋەر ۋە خىسلەتكە ئوخشاش پاك باللار تاشلىنىدۇ؟!...

ھەي!... شۇنىڭغا قارىغاندا، راستتىنلا بۇ دۇنيانىڭ ۋاپاسى يوق ئىكەن، ئەدلى - ئادالەت دېگەنلەرمۇ چېكىتسىز جىڭغا ئوخشاش تۇراقسىز ئوخشايدۇ!...

ئىسسىق بىر قولنىڭ بېشىغا تېگىشى بىلەن نەزەر خىيالدىن سەگىدى .

ئۇنىڭ ئالدىدا تىكىنەك ساقاللىق ، قېرىسال ، ئەمما كۆزلى-رى نۇرلۇق ، بېشىغا ئاق شاپاق دوپپا كىيگەن ، كۆك كۆڭلەك-نىڭ تۈگمىلەنگەن يېرىدىن مەيدىسىدىكى يۆڭلىرى چىقىپ تۇر-غان بويلۇق ، ئورۇق بىر ئادەم تۇراتتى . ئۇ كىچىك بىر قول ھارۋىسىنى سۆرىۋالغان بولۇپ ، ھارۋىدا ياڭاق ، ئۈزۈم ، چىلان دېگەندەك قۇرۇق مېۋىلەر بار ئىدى .

ئۇلار ئۆز تىلى ، ئۆز گېپى بىلەن تونۇشتى ، باققال بوۋاي-نىڭ ئىسمى قاسىماخۇن ئىكەن . ئەمما كىشىلەر ئۇنى «قاسىم كاززاپ » دەپ ئاتايدىكەن . گەرچە ئۇنىڭ لەقىمى سەت بولسىمۇ ، ئەمما شۇ تاپتا ، نەزەر گويا خىزىرغا يولۇققاندەك خۇشال بولۇپ كەتتى ، بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى يىغلاپ تۇرۇپ سۆزلەپ بەردى ، قاسىم باققال ئۇنىڭغا تەسەللى بەردى . ئۇلار بىردەم مۇڭدىشىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ، قاسىماخۇن ئۇنى ئانچە يىراق بولمىغان يەردىكى ياتىقىغا ئېلىپ باردى . ئۇنىڭ ياتاق دېگىنى ئېگىز بىر ئولتۇراق بىنانىڭ يەر ئاستىدىكى دېرىزە - تۈڭلۈكى يوق كىچىك-كىنە بىر ئۆي ئىدى . ئۆيدە بىر يىغما كارىۋات بىلەن قاسماقلى-شىپ كەتكەن بىر قۇر يوتقان - كۆرپە بار ئىدى ، بۇلۇڭدا بىرنەچچە چىپتا - قاپلارنىڭ ئىچىدە يىرىم - يارتا قاچىلانغان ياڭاق ، يىمىش ، قاق دېگەندەك نەرسىلەر بار ئىدى .

قاسىماخۇن كىچىك توك ئوچاقتا چاي قاينىتىپ ، قېتىپ كەتكەن نان بىلەن بىر ئوچۇم يىمىشتە نەزەرگە چاي بەردى ، ئۆزىمۇ تەرلەپ ئولتۇرۇپ چاي ئىچتى ، ئاندىن راسا بىر پىنەك نىشە چېكىپ خۇمارى قانغاندىن كېيىن ئۇخلاپ قالدى ، نەزەر ئۇنىڭ ئاياغ تەرىپىدە تۈگۈلۈپ يېتىپ ئۇخلىدى .

ئەتىسى ئاددىيلا ناشتىدىن كېيىن ، قاسىماخۇن كۆڭلىدىكى-نى ئېچىپ نەزەرگە مۇنداق دېدى :

— بالام ، هازىر سودا ياخشــى ئەمەس ، پۇلسىــز قالدىم . ئاز ـ تولا جاھاندارچىلىق قىلايلى . مەن ئارقاڭدىن قاراپ تۇردىمەن ، سەن قورقماي يانچۇقتا قول سېلىۋەر... پۇلسىز كۈيەيسە ، ئاندىن ھەر ئىككىمىز يۇرتقا بىللە كېتەيلى ، قانداق؟

— ياق ! — دېدى نەزەر كېسىپلا ، — مەن ئۇنداق قىلمايمەن !

— نېمىشقا ؟ — قاسىم كاززاپ ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە قاراپ سورىدى ، — پۇل تاپقۇڭ يوقمۇ ! ؟

— خەقنىڭ يانچۇقىدىكى پۇل مېنىڭ بولمىسا ، ئۇنى نېمىشقا ئوغرىلايمەن ، — دېدى نەزەر يۈرىكىدىكىنى ئاددىيلا چۈشەندۈرۈپ ، — مەن شۇنداق قىلمايمەن دەپ ، خوجايىنىنىڭ قولىدىن قېچىپ چىققان .

— ھە ... مۇنداق دېگىن ! — قاسىم كاززاپ قاشلىرىنى ئۈچۈرۈپ ، كۆزلىرىنى ئويناتتى ، ئۇنىڭ كۆزىدىن بىر شۇملۇقنىڭ سوغۇق ئەلەڭگىسى ئەگىپ ئۆتتى .

— يارايسەن ، ھالال بالا ئىكەنسەن ! — دېدى ئۇ ئاخىرىدا نەزەرنىــڭ تىنچلاندۇرۇش ئۈچۈن گەپلىرىگــە باشقىچــە تۈس بېرىپ ، — مەن سېنى سىناپ باققانىدىم ، كۆڭلۈم تىندى ، ئەمدى بىز بىللە تىجارەت قىلىمىز ! — ئاندىن ئۇ نەزەرنىڭ باشلىرىنى سىلاپ تۇرۇپ تاپىلىدى ، — سەن ئۆيدىن چىقماي ئولتۇرۇپ تۇر ، مېنىڭ سىرتتا بىرەر سائەتلىك ئىشىم بار ، تۈنۈگۈن بىرىگە ساتقان مالنىڭ پۇلىنى ئەكىلىۋالاي ، ئاندىن ھارۋا سۆرەپ بىللە سودا قىلىمىز ، قولۇمغا ئازراق پۇل چۈشكەندىن كېيىن مەن سېنى يۇرتقا يولغا سەپ قويىمەن . ھازىر سىرتقا زادى چىقما ، خوجايىنىڭنىڭ ئادەملىرى ئىزدەپ يۈرگەن بولسا ، يەنە قولىغا چۈشۈپ قالىسەن ، ئۇقتۇڭمۇ ؟...

قاسىم كاززاپ ئەنە شۇنداق چۈشەندۈرۈپ ، تاپىلاپ چىقىپ كەتتى . ئىشىكنى سىرتىدىن تۇيدۇرماي ئېتىپ قويدى .

نەزەرنى تونۇگۇنكى بازار سەيلىسى خېلى ھارغۇزۇپ قويغا-
نىدى . ئۇ قاسىم كاززاپنىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىپ ، خاتىرجەم
ھالدا كارىۋاتقا چىقىپ سوزۇلدى ۋە ئۇزۇنغا قالماي ئۇيقۇغا
كەتتى...

قاسىم كاززاپ تېخى ئەللىك ياشتىن ئەمدىلا ئاشقان بولسى-
مۇ ، ئەمما ساقال - بۇرۇتىنى قويۇپ ، ئۆزىنى تاشلىۋەتكەن بىر
ناكەس ئىدى . ئۇ بەش يىلنىڭ ئالدىدا ، نىشە چېكىش ، قىمار
ئويناش جىنايىتى بىلەن قولغا ئېلىنىپ بىر مەزگىل ئەمگەك
بىلەن ئۆزگەرتىشكە سېلىنغان بولسىمۇ ، ئەمما تۈرمىدىن چىققان-
دىن كېيىن ، قىلمىشىغا تۆۋە قىلماي ، يەنە شۇ كەيپ - ساپا
يولىدا مېڭىۋەردى . كونىلەرنىڭ بىرىدە ، ئۇ ئىچكىرى ئۆلكىلەرگە
كىرىپ چىققان بىرىدىن ، ئىچكىرىدىكى ئېرىقلارنىڭ بىرسىدە
ئالتۇن ئاقسا ، بىرسىدە كۈمۈش ئاقىدۇ دەپ ئاڭلاپ ، بىر كېچى-
دىلا يۇرتتىن چۇراپ چىقىپ كەتكەنىدى . ئۇ ئىچكىرىگە كەلگەن
تۆت - بەش يىلدىن بېرى ، كۆرۈنۈشتە باققالچىلىق قىلىپ جان
بېقىۋاتقاندەك قىلسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە ئاشۇنداق ئۇيەر - بۇيەردىن
قېچىپ چىققان ، ئېزىپ - تېزىپ يۈرگەن يۆلەكسىز بالىلارنى
تېپىۋېلىپ ئوغرىلىققا سالاتتى ۋە بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن
خېلى كۆپ پۇل تېپىۋېلىپ ، ئۇلارنى يەنە باشقا بىرىگە سېتىۋېتەت-
تى ، بۇ پۇللارغا بولسا ، يەنىلا شۇ نىشە چېكىپ ، قىمار ئويناپ ،
كونىلىرىنى خاكسار ئۆتكۈزەتتى . ئۇ بىر يەردە ئۇزۇن تۇرمايتتى ،
بىردەم گۇاڭجۇدا بولسا ، بىردەم جۇخەي ، شېنجېنلاردا يۈرەتتى .
بۇ يەرلەرنىڭ ئارىلىقى ئۇنىڭ ئۈچۈن ، گويا يۇرتىدىكى يۇقىرى
مەھەللە بىلەن تۆۋەنكى مەھەللىنىڭ ئارىلىقىدەكلا يېقىن ھەم
راۋان ئىدى ...

ئىشىكنىڭ جالاقلاپ ئېچىلىشى بىلەن نەزەر ئۆندەرەپ تۇ-
رۇپ كەتتى . ئۆيگە دەسلەپ قاسىم كاززاپ ، ئارقىدىن موللاجى
كىرىپ كەلدى . ھەر ئىككىسىنىڭ ئەلپازى بۇزۇق ، كۆزلىرىدىن

يىرتقۇچ ھايۋاننىڭ كۆزىدىكىدەك سوغۇق نۇر چاقناپ تۇراتتى .

— سەن تېخى ئۆزۈڭنى قېچىپ قۇتۇلدۇم دەپ ئويلىدىڭما ،
شۇمتەك ! — دېدى موللاجى نەزەرنىڭ يۈزىگە بىر شاپىلاق
ئۇرۇپ ، — ئۇنداق ئاسان ئىش يوق ! سېنى نە _ نەلەردىن
ئەكېلىپ ، ئىككى ئايدىن بېرى باققانغا ئاز پۇل كەتمىدى ، سەن
ھېچبولمىغاندا ، ساڭا خەجلەنگەن ئاشۇ پۇللارنى ئۆسۈمى بىلەن
تۆلىمەي تۇرۇپ ، ھېچ يەرگە بارالمايسەن !

نەزەر يىغلىمىدى ، ھەتتا شاپىلاق تېگىپ قىزىرىپ كەتكەن يۈزىنىمۇ سىلاپ قويمىدى ، بەلكى نەپرەت ئۇچقۇنداپ تۇرغان چېچەن كۆزلىرىنى بىردەم قاسىم كاززاپقا ، بىردەم موللاجىغا تىكىپ :

— مەن سىلەرگە پۇل خەجلەپ بېرىڭلار دېمىگەن ! — دېدى ئەلەمزىدىلىك بىلەن ، — مەن ھېچكىمگە قەرزدار ئەمەس ، بەلكى سىلەر ماڭا قەرزدار !...

— ۋاھ _ ۋاھ ! ... ، — دېگىنىچە نەزەرنىڭ ئالدىغا دېۋەيلەپ كەلدى موللاجى ، — ماۋۇ شۇمتەكنىڭ گەدەنكەشلىكىنى ! ھېلى باكا ۋالاقشىغان ئاغزىڭنى قان قىلىۋەتمەي يەنە ! — ، ... ئۇ قولىنى كۆتۈرۈۋىدى ، قاسىم كاززاپ ئىشنىڭ چوڭىيىپ كېتىدىشىدىن ئەنسىرەپ ، ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدى ۋە :

— كىچىك بالا بىلەن تەڭ بولماڭ ، موللاجى ! — دېدى سۇۋاقچىلىق قىلىپ ، — بالا — قىلغان ئىشى چالا دېگەن شۇ دە !

موللاجى ئاچچىقىغا هاي بەردى ، قاسىم كاززاپ ئۇنىڭغا «سودىمىز پۈتتى » دېگەندەك تەمە بىلەن قارىدى ، موللاجى يېنىدىن يۈز يۈەنلىكتىن بەشنى چىقىرىپ قاسىم كاززاپقا بەردى ، قاسىم كاززاپ پۇلنى يانچۇقىغا سالدى ۋە نەزەرنى پايلاپ ، سىرتتىكى ماشىنىنىڭ يېنىغىچە بىللە چىقتى...

نەزەر يەنە قولغا چۈشتى ، ئەمما ئۇنىڭ روھى چۈشمىدى ، ئۇنىڭ ئىرادىسى ، جاسارىتى خۇددى چېقىر تاشلارغا بىلىنىۋېرىپ

ئىتتىكلىگەن تىغدەك تېخىمۇ چىڭىدى . خوجايىنلارنىڭ نەزىرىدى-
مۇ ، ئۇنىڭ مۇشۇ روھى قەدىرلىك ئىدى . ئەگەر ئۇنى ئۆز
مۇددىئالىرى بويىچە تەربىيىلەپ ، يانچۇقچىلىق يولىغا كىرگۈزە-
لىسە ، ئۇ ئاجايىپ قەيسەر ، قاپ يۈرەك ، ئۇستا يانچۇقچى بولۇپ
يېتىشىپ چىقاتتى . ئۇلار ھەمىشە : «بىر بالىنى بېقىش بىر
رېستوران ئاچقانغا تەڭ . ئۇلار ھەر كۈنى چىقىمسىز كىرىم قىلا-
لايدۇ !» دەپ قارايتتى . شۇڭا ، ھەرقانداق بەدەل تۆلەپ بولسى-
مۇ ، نەزەرنى قولدىن چىقارماي ، ئۆزلىرىنىڭ ئىزىغا دەسسىتىش-
كە ئۇرۇنۇپ كېلىۋاتاتتى !

6

بۇ يەر دىمىق ، مەينەت ئىدى . ئالىقانداق سېسىق پۇراقلار-
دىن ئادەمنىڭ كۆڭلى ئاينىيتتى . بۇگۈن مانا شۇنداق بۇرۇقتۇر-
مىلىققا تولغان ئىپلاس زېمىندا ئاجايىپ پاكىز ، گۈزەل بىر
چىراي پەيدا بولدى . بۇ چىرايدا چوڭقۇر نەپرەتكە تولغان ، ئەمما
سېغىنىش ئۇچقۇنلىرى يالتىراپ تۇرغان بىر جۈپ بۇلاق كۆز
چاقناپ تۇراتتى . بۇ — يېڭى تونۇلغان خىسلەت ئىدى !
بۇ قاراڭغۇ ، زەي ئۆيدە خىسلەتنىڭ ئۇكىسى دىمەتلىك سەك-
كىز بالا بار ئىدى ، بۇنىڭ ئىككىسى قىز ئىدى . ئۇلارنىڭ
ھەممىسى گويا ئاپتاپتا ئەركىلەپ شوخلۇق قىلىۋاتقان مۇشۇك
باللىرىغا ئوخشايتتى .
يارەببىم !… باللارنىڭ ھەممىسى خىسلەتنىڭ كۆزىگە بىر-
دىن خاكسار ۋە ناتىۋان ، پېقىر ۋە غېرىب كۆرۈنۈپ كەتتى .
ئۇلارنىڭ قىسمەتلىرى ئۆمۈربويى شۇ دەرگاھتا ئولتۇرۇپ ، شۇ
دەرگاھتا قېرىپ ـ چىرىپ تۈگەيدىغاندەك ئىدى ! ئۇنىڭ نەزىرى-
دە ، بۇ باللارنىڭ ھەممىسى گويا دائىما بىرگە بولۇش ، بىرگە
نەپەس ئېلىش ۋە بىرگە ۋەيران بولۇش ئۈچۈن تۇغۇلغاندەكلا

كۆرۈنۈپ كەتتى ! ...

بۇ يەر كونا بىر تۇرالغۇ بىنانىڭ يەر ئاستى ئۆيى بولۇپ، ئۆي خېلى كەڭرى ئىدى، بۇلۇڭ ـ بۇلۇڭلارغا چوڭ ـ كىچىك نىمكەش كارىۋاتلاردىن بىرنەچچىسى قويۇلغان، كارىۋات ئۈستىگە ھەرخىل رەڭ، ھەرخىل ئۆلچەمدىكى سېلىنچا، يېپىنچا، دىگەندەك بىساتلار قالايمىقان تاشلاپ قويۇلغانىدى. ئۆينىڭ ئوڭ بۇلۇڭى بىر غۇلاچ ئېگىزلىكتىكى پەنەركە بىلەن توسۇلغان بولۇپ، بۇ يەر قىزچاقلارنىڭ خاس ھۇجرىسى ئىدى. ئۇلار كەچكىچە بازار چۆرگىلەپ، رەستىمۇ رەستە، دۇكانمۇ دۇكان ئارىلاپ، نۇرغۇن ئادەملەرنى قاقشىتىپ، ئۆزلىرىمۇ ھالىدىن كېتىپ، كەچتە قايىتىپ كەلگەندە، مۇشۇ ئۆينىڭ ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە ئۆزىنى تاشلاپ، ئاسلانلاردەك پىشىلداپ ئۇخلىشاتتى. ئۇلارنىڭ يېمەك ـ ئىچمىكى كۆپرەك چوڭ بازارنىڭ ئارقا كوچىسىدىكى «تەنها تۇرنا» ناملىق كىچىك ئاشخانىدا بولاتتى. بۇ ئاشخانىمۇ «چوڭام» نىڭ ئىلكىدە بولۇپ، ئاساسەن مۇشۇنداق باللار بىلەن ئۇلارنى باشقۇرىدىغانلارنىڭ تاماق يەيدىغان، ئۇچرىشىدىغان ھەم ئۇچۇر ئالماشتۇرىدىغان پاناھگاھى ئىدى...

بۇ بىنانىڭ ئۈستۈنكى قەۋەتلىرىدە، ھېيىت ئاغماق، موللاجى، ھاشىم توقۇناق، ھۆۋقۇش تاز دىگەندەك يېشى چوڭلار تۇراتتى. بۇلار ئاشۇ كىچىك «شوركا» لارنى باشقۇرىدىغان «قوش» لار ئىدى.

بۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھېيىت ئاغماقتىن ھەممىسى تەپ تارتاتتى. چۈنكى ئۇ، «چوڭام» نىڭ ئەڭ يېقىنى، شۇنداقلا، بىر پەشۋا ياكى بىر مۇشت بىلەن خېلى ـ خېلى ئادەملەرنى تىنك موللاق چۈشۈرىدىغان نوچى ئىدى. «چوڭام» ئۇنى بۇنىڭدىن بەش يىل بۇرۇن، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ مەلۇم ناھىيە بازىرىدا ھاراق ئىچىپ، جېدەل تېرىپ يۈرگەن يېرىدىن تېپىۋالغانىدى. ھېيىت ئاغماق ئەسلىدە، ناھىيىلىك «يەرلىك ماللار شىركىتى» دە ئىشـ

چى ئىدى . بۇ شىركەت ۋەيران بولغاندىن كېيىن ، ئۇ كىچىككىنە تۇرمۇش پۇلى بىلەن ئىشسىز قالدى . شۇڭا ، ھەدېسىلا ئاچچىقىنى ھاراقتىن چىقىرىپ ، كوچا ـ كويلاردا نوچىلىق قىلىپ يۈرەتتى . بىر قېتىملىق تاسادىپىي ئۇچرىشىشتا ، «چوڭام» ئۇنىڭ بىلەن تونۇشۇپ قىزىقىپ قالدى . چۈنكى ، ئۇ چىنارلەك بەستلىك ، تەتۈر ئۇستىخان ھەم قارام ئىدى . «چوڭام» غا دەل مۇشۇنداق ئادەم كېرەك ئىدى ، شۇڭا ئۇنىڭغا نۇرغۇن پۇل ۋەدە قىلىپ ، ئۆزى بىلەن بىللە ئىچكىرىگە ئېلىپ كەلدى ۋە بىر يىل لوياڭ شەھىرىدىكى «شاۋلىن ئىبادەتخانىسى» دا گۇمپا مەشىق قىلدۇر- دى . ھېيت ئاغماقمۇ «چوڭام» نىڭ نىيىتىگە يارىشا ، جامبازلىق- نى ياخشى ئۆگىنىپ ، «چوڭام» نىڭ بىرنەچچە قېتىملىق «بازار تالىشىش» ، «شوركا تالىشىش» ۋە «ئىناۋەت تالىشىش» دىن ئىبارەت «رەقىبلەر جېڭى» دە ئاجايىپ كۈچ كۆرسەتتى . كۆر- گەنلەرنىڭ ھەيرەت بىلەن ئېيتىشىغا قارىغاندا ، ئۇ پۈت گۇمپىسى بىلەن بىر ئادەمنىڭ بىقىنىغا تېپىپ ، ئۈچ قوۋۇرغىسىنى چورتلا سۇندۇرۇۋەتكەن ...

كېيىن «چوڭام» خوتەنلىك رەقىبلىرىگە جەڭ ئېلان قىلغاند- دا ، ھېيت ئاغماق ئون نەچچە ئادەمنى شىنجىبندىكى «چىمەنتاغ» دا بىرنەچچە كۈن مەشىق قىلدۇرغان ، ئۇلارنىڭ جەينەك قىسمىغا نېپىز پولاتتىن قالقان كىيگۈزۈپ ، ئۆزىنى قوغداشنى ئۆگەتكەن ، شۇنىڭدىن كېيىن ، ئۆزى سەپنىڭ ئالدىدا «چوڭام» تەقدىم قىل- غان ئون مىڭ يۈەنلىك ياپون قىلىچىنى كۆتۈرۈپ «جەڭگە» كىرىپ ، «جەڭ» نىڭ ھەل قىلغۇچ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈر- گەن...

شۇ ئىشلاردىن كېيىن ، ھېيت ئاغماقنىڭ نامى يۇرتداشلار ئارىسىدا يىراق ـ يېقىنغا تاراپ ، بەزى نادانلار ئۇنى تەپ تارتماس- تىن : «زامانىمىزنىڭ سادىر پالۋىنى ، سېيىت نوچىسى» دەپ تەرىپلەيدىغان بولۇشتى ! بۇ قارا قورساق ئەخمەقمۇ بۇنداق گەپ-

لەرنى ئاڭلىغاندا ، ئۆزىچە كىرىلىپ «يەردە ماڭايمۇ ، ئاسماندىمۇ» دېگەندەك ئەخمىقانە تۇيغۇدا بولۇپ قالاتتى . ئەمەلىيەتتە ، ئۇ ھەممىشە «ئىچىمدىكىنى ئۆزۈڭ تاپ» دەيدىغان ماڭۋاقتى نوچىلاردىن ئىدى ، ئەمما نېمە ئويلىغانلىقىنى ھېچكىم ، ھەتتا ئۆزىمۇ بىلمەيتتى ، مىڭ يېرىگە پىچاق كىرسە ، بىر يېرىدىن قان چىقمايتتى ...

مانا شۇ قاپاق نوچى ھېيت ئاغماق بۇ يەردىكى «قۇش»، ۋە «شوركا» لار بىلەن «چوڭام» نىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىردىنبىر ۋاستىچى ، شۇنداقلا ئۇنىڭ ۋەھىي - پەرمانلىرىنى يەتكۈزۈپ تۇرىدىغان ئىشەنچلىك ئەلچىسى ئىدى .

بۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھاشىم توقۇناق يىگىرمە بەش ياشلارغا كىرىپ قالغان ، بويلۇق ، چاچلىرى قارامتۇل ۋە جىڭگىلەك ، ئەمما تەقى - تۇرقى بەئەينى جەسەتتەك سەت ئىدى . بولۇپمۇ ، ئۇنىڭ ئۇچبۇرجەك سۇرلۇك كۆزلىرى بىلەن يۇپقا لەۋلىرىدىن ھەممىشە مەنمەنلىك بىلەن بىر خىل زەھەرخەندە تەبەسسۇم ئېرىمەيتتى . ئۇ خۇددى روچىۋىندەك ھەممە يەردە نىجاسەت ئىزدەپ ، پۇت - قولىنى بۇلغاپ يۈرەتتى ، كۆڭلىمۇ قارا ھەم تەلۋە ئىدى... ئۇ «شوركا» لارنى تەربىيىلەشكە مەسئۇل ئىدى . يېڭىدىن تۇتقۇن قىلىنىپ كەلگەن بالىلار دەرھال ئۇنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلاتتى ، ئۇ تولىمۇ رەھىمسىز ، قوپال ئىدى . بالىلاردىن ئازراقلا بىخۇدلۇق ، سەۋەنلىك كۆرۈلسە ، قاتتىق جازالايتتى . ئۇنىڭ بالىلارغا يۈرگۈزىدىغان جازا تۈرىنى تەرتىپ بويىچە تىزغاندا ، كاچات ، مۇشت ، تېپىك ، سىمتاناب بىلەن ئۇرۇش ، پۇت - قولىنى باغلاپ ، كۆنلەپ ئاچ - ئۇسسۇز قويۇش ، شامالدۇرغۇچقا ئېسىپ پىرقىرىتىش ، بەدىنىگە تاماكا يېقىش ، پېيىنى كېسىش قاتارلىقلار ئىدى...

نەزەر يېڭى كەلگەن ۋاقتىدا ، بۇنداق قىيناشلارنىڭ ھەممىسىگە بەرداشلىق بەرگەنىدى . بۇنداق بەرداشلىق ئاساسلىقى

www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭ ياش ھەم تېنىنىڭ ساغلام ئىكەنلىكىدىن ئىدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ئۇ ھەمىشە بۇ يەردىن چىقىپ كېتىشنى ، يۇرتىغا قايتىشنى ، ئاتا ـ ئانىسىنى كۆرۈشنى ئويلايتتى ، بۇ ئۇنىڭغا كۈچ بەرگەن ، جاسارەت ئاتا قىلغانىدى ! ئەمما ئۇنىڭ بىلەن بىللە تۇتقۇن قىلىنىپ كەلگەن ئەنۋەر بىلەن ئادىل بۇنداق قىيناقلارغا بەرداشلىق بېرەلمىدى ، ھاشىم توقۇناقنىڭ زوراۋانلىقى ئۇلارنىڭ ئىرادىسىنى سۇندۇرۇپ روھىنى نابۇت قىلىۋەتتى...

ھاشىم توقۇناقنىڭ «شوركا» لارنى مەشىق قىلدۇرۇشى كۆپ بولسا بىر ھەپتە داۋام قىلاتتى . ئۇ ئالدى بىلەن بىر قاچىدىكى قىزىق سۇغا بىر پارچە سوپۇننى سېلىپ قويۇپ ، باللارغا ئۇنى ئىككى بارمىقى بىلەن قىسىپ ئېلىشنى بۇيرۇيتتى . مۇبادا ، باللار چاققانلىق بىلەن قىسىپ ئالالمىسا ، بىر تەرەپتىن ئۆزىنىڭ قولى كۆيەتتى ، يەنە بىر تەرەپتىن قاتتىق شاپلاق يەيتتى . بۇ ئىش كالامپايلىق قىلغان باللارنىڭ ھەممىسىنىڭ بېشىغا كېلەتتى . ھاشىم توقۇناق يەنە چوڭ ئادەملەرنىڭ يانچۇقىغا ئوشاق تەڭگىنى سېلىپ قويۇپ ، باللارغا ئۇنى تېز ۋاقىتتا قىسىپ ئېلىشنى مەشىق قىلدۇراتتى ، ئۇلار چاققانلىق ، ھوشيارلىق بىلەن تەڭگىنى ئالالمىسا ، يەنە تاياق يەيتتى ، مۇبادا كىمدە ـ كىم تۇيدۇرماي قىسىپ ئالالىسا ، ئىككى ـ ئۈچ كوي بىلەن مۇكاپاتلىناتتى . بۇنداق چاغدا ھاشىم توقۇناق ئاغزى بېسىلماي :

— قۇشخانىغا ھەيدەپ كېلىنگەن قوي ـ قوزىلاردەك تىترىشىسەنغۇ ! ؟ جەررا تۇرۇش ! كۆزۈڭ يانچۇقتا بولسۇن ، قولۇڭنى چاققان قىل ، چاپاننىڭ پېشىنى تارتىپ تۇرۇپ قول سال !... تاپىنىڭنى يەرگە تەگكۇزمە ، پۇتۇڭنىڭ ئۇچىدا ماڭ ، يۈرەكلىك بول ! سەنلەرگە باتۇرلۇقنى ، چېۋەرلىكنى بىرەر غىنتەمەك ئۇسسۇلچى ئەمەس ، بەلكى يۈرەكنىڭ ئۆزى ئۆگىتىدۇ ، مانا مەن شۇنداق ئۆگەنگەن... ئوغۇل بالا دېگەندە ئىككى يۈرەك بولىدۇ : بىرسى ، ئوغۇللۇقى ، يەنە بىرسى ، باتۇرلۇقى !... ، — دەپ

www.uyghurkitap.com

ئاگاھلاندۇرۇپ تۇراتتى .

بىرەر - ئىككى كۈن يۇقىرىقىدەك مەشىق قىلدۇرغاندىن كېيىن ، ئەمدى ئۆيىنىڭ ئوتتۇرىسىغا تانا تارتىپ ، ئاڭغا ھەرخىل شەكىلدىكى — قولدا تۇتىدىغان ، يەلكىگە ئاسىدىغان، سېيىرىتمىلىق ، تۈگمىلىك ··· سومكىلارنى ئاساتتى ۋە تانىنىڭ ئىككى بېشىغا كىچىك ، زىل قوڭغۇراقتىن بىرنى بېكىتتىپ ، ئاندىن باللارغا ئاشۇ سومكىلارنى چېۋەرلىك بىلەن تېز ئېچىشنى بۇيرۇيتتى . ئەگەر كىمدە - كىم ھەرىكەتتە قوپال بولۇپ ، ئېھتىياتسىزلىق قىلىپ قالسا ، شۇ ھامان قوڭغۇراق جىرىڭلاپ كېتەتتى ، بۇ چاغدا ھېلىقى بالا تاياق يەيتتى ۋە قايتا - قايتا مەشىق قىلىشقا بۇيرۇلاتتى . شۇنداق قىلىپ ، تاكى ئۇلار سومكىدىكى پۇل ياكى يانفونلارنى تۇيدۇرماي ئېلىشنى ئۆگەنگىچە مەشىق قىلاتتى ، بۇ جەرياندا چىدىغۇسىز قىيناقلارنى بېشىدىن ئۆتكۈزەتتى ، ھەتتا بەزىلەر بۇ دۇنياغا تۆرەلگىنىگىمۇ پۇشايمان قىلىپ كېتەتتى ! ···

ئەمما ، ئۇلار ئاخىرقى ھېسابتا ، ھاشىم توقۇناق ، ھېيت ئاغماق ، موللاجى ، ھۇۋقۇش تازدەك كونا ئۇستىكار ئوغرىلارنىڭ قورقۇتۇشى ، چىڭ تۇتۇشى ، تەربىيىلىشى ئارقىسىدا ، خېلى پىشقان ، چېۋەر يانچۇقچىلاردىن بولۇپ يېتىشىپ چىقاتتى ! ···

تام تېشەر ئوغرىلار ، خۇنخور قاراقچىلار ھۈنەرلىرىنى كىچىكىدە تۇخۇم ۋە چۈجە ئوغرىلاشتىن باشلايدۇ . بۇ بىر ھەقىقەت . ئۇلار ئەنە شۇ ھەقىقەتنى چۈشىنىپ بولغانلار ، ئۇلار ھازىر خۇددى تۆشۈككە كىرىۋالغان يىلاننى قۇيرۇقىدىن ھەرقانچە تارتسىمۇ چىقمىغاندەك ، بۇ تۇيۇق يولغا بېشىچە كىرىپ بولغانلار ! شۇنداق ، بۇلار ھازىر پۇل ئۈچۈن ھەممىنى قىلىشتىن ، ھەتتا ئادەم ئۆلتۈرۈپ قان تۆكۈشتىن يانمايدۇ ، ئۇلار پۇلغا شۇنداق ھېرىسمەن بولۇپ كەتكەنكى ، پۇل دېسە ئۆزلىرىنى تامدىن تاشلايدۇ ، پۇلنى كۆرسە ، كۆزلىرى ئالا چەكمەن بولۇپ كېتىدۇ ! ···

ئۆزلىرى تېخى ئانا سۈتى ئاغزىدىن كەتمىگەن بالا ، لېكىن ھەمىشە ئوغرىلىق ، يانچۇقچىلىق قىلىش كويىدا ! ...

ئۇلارنى بۇ كويغا زادى كىم سالدى ؟ ! كىم زادى ئۇلارنى بۇ تۇيۇق ھالاكەت يولىدا مېڭىشقا مەجبۇرلاۋاتىدۇ ! ؟ ...

بۇ ئادەمنى باللار تېخى بىلمەيتتى ، كۆرۈپمۇ باقمىغان ئىدى . بەزىلەر «چوڭام» دەپ ئاتايدىغان بۇ ئادەمنىڭ ئۆزىمۇ بەئەينى سىلىق بېلىققا ئوخشايتتى ، زادىلا تۇتۇق بەرمەيتتى .

ھۆكۈمرانلىق شېرىن نەرسە ! ھەممە نەرسىنى بۆلۈشۈش مۇمكىن ، ئەمما ھۆكۈمرانلىقنى بۆلۈشۈشنىڭ ئىلاجى يوق . چۈنكى ، ھۆكۈمرانلىق مۇتلەقلىق ئۈستىگە قۇرۇلىدۇ ، مۇتلەقلىقنى ياخشى كۆرىدۇ . شۇڭا ، بۇ يەردە «چوڭام» ھەممىگە ھۆكۈمران ئىدى . «تۆمۈرچىنىڭ قولىدا تۆمۈر ئىمان ئېيتىدۇ» دېگەندەك ، «چوڭام» نىڭ ئالدىدا ھەممىسىنىڭ پېيى سىرقىرايتتى ، ھەممىسى يەتتە پۇكۇلۇپ تۇراتتى ، قاتتىقراق نەپەس ئېلىشقىمۇ پېتىنالمايتتى ، ئۇنىڭ ھەربىر سۆزىنى دۇر - جاۋاھىر ئورنىدا قوبۇل قىلاتتى . ئۇنىڭ ئەتراپىدا ھەمىشە ئەنە شۇنداق «خوش» ، «لەببەي» دەپ يۈرگەن ھېيت ئاغماق ، موللاجى ، ھاشىم توقۇناق ، ھۇۋقۇش تازغا ئوخشاش ئالتە - يەتتە نادان ، ئاچ كۆز ، تەلۋە سالپى - ساياقلار بۇ روھى مەرەز خوجايىنغا بەئەينى نجاسەتكە يېپىشقان بىزەڭ چىۋىنلاردەك باغلىنىپ كەتكەنىدى...

«چوڭام» نىڭ ئەسلي ئىسمى ئەزەم بولۇپ ، تونۇش - بىلىشلىرى دەسلەپ ئەزەم دۇمباق ، كېيىن ئەزەم تاتۇق ، ئاندىن ئەزەم چوڭ دەپ ئاتاشتى .

ئۇ ، ئون بەش ياش چېغىدا ، ئاكىسى سايىم قاپاققا ئەگىشىپ ، دەسلەپ لەنجۇ ، شىئەن ، كېيىن بېيجىڭ ، شاڭخەي قاتارلىق جايلاردا تىجارەت قىلىشنىڭ يوللىرىنى ئۆگەندى ، ئۇ ئون يەتتە ياشقا كىرگەن يىلى ئاكىسى شاڭخەيدە چوڭ بىر خىرۇئىن

دېلوسىغا چېتىلىپ قولغا ئېلىنىدى ۋە مۇددەتسىز قاماققا ھۆكۈم قىلىنىپ ، پۈتۈن مال ـ مۈلكى مۇسادىرە قىلىنىدى . ئەزەم پۇلسىز ، ھىمايىسىز قالدى . شۇ چاغدا ئۇ ، ئاكىسى بىلەن بولغان جۇدالىقىقا ۋە مۇسادىرە قىلىنغان مال ـ مۈلۈككە چىدىماي ، خروئىنغا ۋە خروئىن سودىسىغا قاتتىق نەپرەتلىنىپ ، ئۆچ بولۇپ كەتكەنىدى . شۇڭا ئۇ ، كېيىنكى تۇرمۇش يولىدا خروئىن دېگەن بۇ مەرەزگە زادىلا يېقىن يولىمىدى ، بەلكى ئاكىسىدىن قالغان ئازغىنە پۇل بىلەن ئادەم سودىسىغا كىرىشىپ كەتتى . بىرنەچچە يىل يىراق ، نامرات رايونلاردىكى باللارنى ئالداپ تۇتقۇن قىلىپ ، باشقىلارغا سېتىپ ، ئوتتۇرىدىن نۇرغۇن ھايان ئالدى . كېيىن پۇلى كۆپەيگەنسېرى ئۆز ئالدىغا ئىش تۇتۇش ئىستىكى كۈچەيدى ، ئەتراپىغا ئادەم توپلاپ ، كىچىك گۇرۇھ شەكىللەندۇردى ، بۇ گۇرۇھنىڭ كۈچى بىلەن بىرنەچچە قېتىملىق «بازار تالىشىش» ، «ئادەم تالىشىش» جېڭىدە غەلىبە قىلىپ ، دەسلەپ شاڭخەيدە ، كېيىن گۇاڭجۇدا خېلى ئوبدان يىلتىز تارتىپ قالدى . شۇنىڭدىن كېيىن ، ئەزەم چوڭ بۇ بىر توپ ئاچ كۆز ، تەلۋىلەرنىڭ كاتتىسى ، باشقۇرغۇچىسى ۋە چوقۇنغۇچىسى بولۇپ قالدى . باشقىلار ئۇنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانە ئىدى ، ئۇنىڭ ئەمرىگە ، پەرمانىغا غىدىڭ ـ پىدىڭ قىلماي شەرتسىز بويسۇناتتى… ئايلار ، يىللار ئەنە شۇنداق ئۆتتى ، كېيىن پىچاقنىڭ يېنىغا ئالدامچىلىق ، رەزىللىك ، ۋەھشىيلىك قوشۇلدى ، ئۇلار ئۆز پەرزەنتىدەك سەبىي قىز ـ ئوغۇللارنىڭ ئەڭ مۇقەددەس ، ھەقگۇي ، ساددا ۋە سەمىمىي تۇيغۇلىرىنى ئەمەككە ئايلاندۇردى ، ھەممە ـ ھەممىسىنى پۇلغا ئالماشتۇردى ، جەمئىيەتنىڭ ئەڭ تۆۋەن ، قاراڭغۇ بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىنى ئەۋزەل كۆردى…

شۇنىڭدىن كېيىن ، ئەزەم چوڭ ئەتراپىدىكى بىرنەچچە سادىق «قوش» لارنىڭ قولى بىلەن «شوركا» لارنى تۇتۇش ، «شوركا» لارنىڭ قولى بىلەن بازارنى تۇتۇشتەك ئەپچىل چارىنى قوللى‐

www.uyghurkitap.com

نىپ ، تېزلا ئۇنۇمىنى كۆردى . ئۇ ، نۇرغۇن كۆز ياش ۋە ئازاب ـ ئوقۇبەت بەدىلىگە كەلگەن مانا شۇ هارام پۇللار بىلەن هېچ نەرسىنى پەرۋايىغا كەلتۈرمەي ، راهەت ـ پاراغەت ئىچىدە ياشاشقا باشلىدى . بۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ قولى شۇنداق ئۇزاردىكى ، گۇاڭجۇدا تۇرۇپ ، شاڭخەيدىكى رەقىبلىرىنىڭ كانىيىدىن ئالا-لايتتى . ئۇ ، بۇنداق قان تۆكۈپ باي بولۇشنى كىچىك چېغىدىلا ئاكىسى سايىم قاپاقتىن ئۆگەنگەنىدى . بۇ كۈنلەردە ئۇ ، ئەڭ سۇربەت ، ئەڭ تەكەببۇر ، ئەڭ چاكىنا ، ئەڭ ئاچ كۆز ۋە ئەڭ رەهىمسىز ئادەملەرنىڭ ۋەكىلى بولۇپ قالغانىدى . شۇنداق ئادەم-لەرنىڭ پۈتۈن خۇي ـ پەيلى ئۇنىڭدا ئەكس ئېتەتتى ، ئۇ ئۆزىگە تەمەننا قويغان ۋە ئۇز ئىشىدىن ناهايىتى پەخىرلىنىدىغان ئادەم-لەرنىڭ تىپى ئىدى . شۇڭا ، ئۇنىڭدا نە قەلب ، نە ئەقىل ، نە غايە دېگەنلەردىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى !…

گەرچە ئەزەم چوڭ كەيپ ـ ساپا ، ئەيش ـ ئىشرەت ئىچىدە خاموش بولغىنى بىلەن ئەتراپىدىكى چاپارمەنلىرى سەگەك ئىدى ، ئۇنىڭ هەرقانداق بۇلۇڭ ـ پۇچقاقتىكى شىۋىرلىغان گەپلەرنى ئاڭلىيالايدىغان قۇلاقلىرى ، كېچىلەردىمۇ مىت قىلغان نەرسىلەر-نى كۆرەلەيدىغان كۆزلىرى بار ئىدى . ئۇنىڭ بۇنداق سەگەك «كۆز» ۋە «قۇلاق» لىرىنىڭ ئەڭ ئىشەنچلىك بىرى هۇۋقۇش تاز ئىدى .

هۇۋقۇش تازنىڭ ئەسلىي ئىسمى خالمەت بولۇپ ، ئەزەم چوڭنىڭ قولىغا كىچىك چۈشكەنىدى . ئەمدىلا يىگىرمە تۆت ياشقا كىرگەن ، ئوتتۇرا بوي ، قارىقۇمچاق ، بەشىرىسى ئوچۇق بۇ يې-گىت سول پۇتىنى سۆرەپ ماڭاتتى ، ئۇنى توققۇز ياش ۋاقتىدا يۇرتىدىن تۇتقۇن قىلىپ شاڭخەيگە كەلگەن بىرى ئەزەم چوڭغا سېتىۋەتكەنىدى . ئۆز ۋاقتىدا ئەزەم چوڭ ۋەدە قىلغان بايلىققا ، ئابرۇيغا باشلاش يولى هەقىقەتەنمۇ جەلپكار ، مەپتۇنكار ئىدى ، شۇڭا ئۇ خالمەتنى بارغانسېرى ئۆزىگە تارتىپ كەتكەنىدى . شۇ

چاغلاردىن تارتىپ، ئەزەم چوڭنىڭ ئەترابىدا ئۆزىنىڭ پۈتۈن
ئىختىيارىنى، ئەسلىي ـ ۋەسلىنى ئۇنىڭغا ئاتىۋەتكەن بىر نەچچە
ئاتارمەن ـ چاپارمەنلەر بار ئىدى، ئۇلار ئەزەم چوڭغا شەرتسىز
بويسۇناتتى. ئۇنىڭ ھەربىر سۆزىنى تۇتىيا قىلىپ، ئاغزىدىن
چىققان ھۆرىنىمۇ زايە قىلمايتتى. خالمەتمۇ ئۇنىڭ قولىغا چۈش-
كەن ئون بەش يىلدىن بۇيان، ئەنە شۇنىڭغا كۆنگەن، ئادەتلەنگە-
نىدى. بۇنداق «خۇدايى قول» چىلىقتا ئادەتلەنگەن، گۆدەكلەرچە
ئىشىنىۋېرىشكە ئۆگىنىلگەن كىشىلەر ئاخىرقى ھېسابتا نادانلىق-
نىڭ، جاھالەتنىڭ قۇربانلىرى بولۇپ كېتىۋېرەتتى. خالمەت-
نىڭ سول پۇتىنىڭ ناكار بولۇپ قېلىشىمۇ ئەنە شۇ «خۇدايى
قول» چىلىقنىڭ يادنامىسى ئىدى. ئۇ بىر قېتىملىق «گۆرۈھ
جىگى» دە كالتەك يەپ، سول پۇتىنىڭ ئوشۇقى سۇنغانىدى.
شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ مۇھىم ئىشلارغا سېلىنىمىدى، پەقەت
«شوركا» لارغا كۆز ـ قۇلاق بولغاچ، ئەپچىلگىنە كاۋاپدانى
كۆتۈرۈپ، بازارلاردا كاۋاپچىلىق قىلاتتى...

ھۇۋقۇش تاز ئەسلىدە، ئاق كۆڭۈل، سەممىي بالا بولسى-
مۇ، ئەمما كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئۇ ياشىغان ناچار، بېكىنمە مۇ-
ھىت ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا ئاستا ـ ئاستا مۇكەممەل ياۋايىلىق بىلەن
ئەسەبىيلىكنى يېتىلدۈرگەنىدى.

بۇنىڭدىن سەككىز ئاي بۇرۇن، ئەزەم چوڭ ئۇنىڭ ئۆزىگە
بولغان ئۆزۈن يىللىق ئەقىدە ـ ئىخلاسىغا جاۋاب قايتۇرۇش
ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ قولىدىكى ئون يەتتە ياشلىق يانچۇقچى قىز
گۈلپەرىنى ئۇنىڭغا نىكاھلاپ قويىدى. ھۇۋقۇش تاز دەسلەپ بۇنىڭ-
غا قوشۇلمىدى، چۈنكى ئۇ، گۈلپەرىنىڭ ئىككى يىلدىن بېرى
ئەزەم چوڭنىڭ قوينىدا يېتىپ يۈرگەنلىكىنى بىلەتتى. گەرچە
گۈلپەرى ئاشۇنداق قىلىشقا مەجبۇرلانغان گۇناھسىز بولسىمۇ،
لېكىن ھۇۋقۇش تازنىڭ نەزىرىدە، ئۇ بەربىر ناپاك ئىدى،
ئۇنىڭ يىگىتلىك غۇرۇرى كۆتۈرمەيتتى. ئەمما، ئەزەم چوڭنىڭ

قايتا ـ قايتا زورلىشى ، چۈشەندۈرۈشى بىلەن ئاخىر بۇ نىكاھتىن
باش تارتالمىدى . چۈنكى ، ھۆۋقۇش تاز كىچىكىدىن تارتىپ ئۇنى
كۆڭلىگە يېقىن تۇتۇپ ، سۆزىنى يەرماي ، ئۆزىنى ئاكا ، ئۆچكى-
سىنى تاكا دەپ ھۆرمەتلەپ كەلگەنىدى . ئۇلارنىڭ نىكاھى ئوقۇ-
لۇشتىن بۇرۇن ، ھېيت ئاغىماق ھەيران بولۇپ ئەزەم چوڭدىن :
«گۈلپەرىنىڭ مېھرىدىن كېچەلەمسەن ؟ !» دەپ سورىغاندا ،
ئەزەم چوڭ قىلچە ئىككىلەنمەي مۇنداق دېگەنىدى :
«مەندىن ئەنسىرىمە ، گۈلپەرى مەن ئۈچۈن بىر قېتىم يەپ
بولغان تاماق . شۇڭا ، بۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن جاھانساز-
لىق قىلىپ ئۆتىمەن ، خالاس ! بىزنىڭ ئىشلىرىمىزنىڭمۇ ۋارىس-
لىرى بولۇشى كېرەك . ھۆۋقۇش تاز بىلەن گۈلپەرى سىناقتىن
ئۆتكەن ، ئىشەنچلىك ! ئۇلاردىن تۇغۇلغان بالىمۇ چوقۇم بىزنىڭ
ئىشلىرىمىزنىڭ ۋارىسى بولىدۇ !...»
ئاخىر نىكاھ ئوقۇلدى ، نىكاھنى بۇلارنىڭ ئارىسىدىكى دى-
نىي ساۋاتتىن خەۋىرى بار موللاجى ئوقۇپ ، ئاخىرىدا مۇنداق
دېدى :
«مۆمىن مۇسۇلمانلار مۇنداق بەش ئىشنى ئىرادە قىلماقلى-
رى ۋاجىپتۇر : رىزىق غايىب ، سەپەر غايىب ، نىكاھ غايىب ،
تەقدىر غايىب ۋە گۇناھ ـ كەبىر ، ئىزگۇ ـ ساۋاب غايىب-
تۇر !...»
ئەنە شۇنىڭدىن كېيىن ، ئىككى يېتىم ـ مۇساپىرنىڭ بېشى
قوشۇلۇپ ، ھالال جۈپكە ئايلاندى . ئۇلارنىڭ تويى ھەشەم ـ
دەرەمسىز ئاددىيلا ئۆتتى ، تويىنىڭ يارىشىقى دېيىلىدىغان
نەغمە ـ ناۋا ، ئۇسسۇل ـ ساما دېگەندەك نەرسىلەرمۇ بولمىدى .
شۇنداقتىمۇ ، گۈلپەرى خۇشال ئىدى ، ئۆزۈن يىل قېقىندى ـ
سوقۇندى بولۇپ يۈرگەن بۇ شورلۇق قىزنىڭ كۆكسىگە ئاپتاپ
تېگىدىغان كۈنلەر كەلگەنىدى !...
شۇ كېچىسى ھۆۋقۇش تاز گۈلپەرى بىلەن بىر ئۆيدە يالغۇز

قالدى . ئۇنىڭ ئۇماق ، چىرايلىق يۈز ـ كۆزلىرىگە سۆيدى ، يۇمران بەدىنىدىن قۇچاقلىدى ... ئۇ ئاشۇ ھەرىكەتلىرى بىلەن ئايال زاتىنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئادەمنى سۆيۈندۈرۈپ ، ھاياجىنىنى قوزغايدىغان دىل ـ ئارامنى تۇنجى قېتىم ھېس قىلدى ! ...

راستىنى ئېيتقاندا ، تەقدىرنىڭ بۇنداق تاتلىق ، يورۇق كوچىلىرىغا كىرىشى ھۇۋقۇش تازىنىڭ يەتتە ئۇخلاپ چۈشىگىمۇ كىرمىگەنىدى ، ھەتتا ئاسمانىدىنمۇ كەڭ خىيال دېڭىزلىرىدا ئېزىپ ـ تېزىپ يۈرگەن چاغلىرىدىمۇ بۇنداق بەختلىك ، لەززەتلىك كۈنلەر خىيالىغا كىرىپ چىقمىغانىدى !

مانا ئەمدى گۈلپەرى ئايالىنىڭ ئەڭ مۇقەددەس بۇرچىنى ئادا قىلىش — دۇنياغا يېڭى بىر ئىنسان ھەدىيە قىلىش ھارپىسىدا تۇراتتى . بۇنىڭدىن ھۇۋقۇش تاز تېخىمۇ خۇشاللىقتا چۆمەكتە ، ئاتا بولۇش ئىپتىخارى ئۇنىڭ بېشىنى كۆككە يەتكۈزمەكتە ئىدى ! ...

خىسلەت بىرنەچچە كۈندىن بېرى مانا شۇنداق ھەرەڭ ـ سەرەڭ ئادەملەر توپلاشقان سىرلىق ماكاندا چىشىنى چىشلەپ ياشاپ كېلىۋاتاتتى . ئامال قانچە ؟ ئىشىك پاكار بولسا ، باشنى ئېگىپ كىرىدىغان گەپ . بولمىسا كېشەككە ئۇسسۇۋېلىپ بىھۇدە ئەدەپ يەپ قالىدۇ ، ئادەم ! ئەمما ، خىسلەت ئۆزىنى قەيەردە بولمىسۇن ، شۇنداق گۈزەل ، شۇنداق سىپايە ، شۇنداق ئەقىللىق ، شۇنداق غالىب ۋە شۇنداق مەغرۇر تۇتۇشقا ئادەتلەنگەنىدى ، بۇ ھالەتلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇنداق ماس كېلەتتى ، يارىشاتتى . شۇغىنىسى ، بۇ قېتىم ئۇ كۆرۈنۈشتە شۇنداقتەك كۆرۈنسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە قانداقتۇر بىر خىل قورقۇش ، ۋەسۋەسە ۋە يەنە ئاللىقانداق روھىي بىئاراملىقلار بىلەن ئىچ ـ ئىچىدىن ئاداپ تۈگىشىپ كېتىۋاتاتتى . پەقەت شۇ كۈنلەردە ، ئۇنىڭ بىلەن ئايرىم بىر ھۇجرىدا بىللە يېتىپ ـ قوپۇۋاتقان (بۇنداق ئالاھىدە ئىمتىياز ئۇلارغا «چوكام» نىڭ قىلغان ئىلتىپاتى ئىدى) «خۇماركۆز»

ئىسمىلىك بىر قىز ئۇنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈپ ، دەردىگە ھەمدەرد بولىدىغان بىردىنبىر تەسەللى ئىدى .

خۇماركۆز يېشى ئون ئىككىدىن سەللا ئاشقان ، ئاق سېرىق كەلگەن ، نۇرلۇق كۆزلىرىدىن زېرەكلىكى كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان ئوماق قىز ئىدى . ئۇنىڭ ئىلتىپاتقا تولغان تەبەسسۇمى تولىمۇ نازۇك ۋە يېقىملىق ئىدى . كۆرۈنۈشىدىن قۇۋناقلىقى ، ئادەم خۇمارلىقى چىقىپ تۇرسىمۇ ، لېكىن يەنە قاراشلىرى ئاللىقانداق ئۆتكۈر ۋە سىناشچان ئىدى . يېشىنىڭ ئۇلغىيىشىغا ئەگىشىپ ، ئۇنىڭ قاپقارا خۇماركۆزلىرىدىكى شوخ جىلۋە بىلەن سېھرىي كۈچمۇ ئاشماقتا ئىدى…

خىسلەت ئۇنىڭ بىلەن بىللە يېتىپ ، سەرگۈزەشتىلىرىنى ئاڭلىغان تۈنجى كۈنى تاڭ ئاتقۇچە تولغىنىپ ئۇخلىيالمىدى . ئۆزىدىن ئالتە ياش كىچىك بىر سەبىي قىز بالىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن شۇنچە كۆپ خورلۇق ، كۈلپەتلەر ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئۆرتە-ۋەتكەنىدى . شۇ كېچىسى چىدىغۇسىز ئازابتىن گويا بىر ئىچكى جاراھەت ئۆزلۈكىدىن قانىغاندەك بولدى . ئۆزى ۋە ئۆزىدىن كى-چىك نارەسىدىلەرنىڭ بېشىغا ئۇستى - ئۇستىلەپ كېلىۋاتقان دەرد - ئەلەملەر ، جاۋابى يوق ئاچچىق سوئاللار ئۇنىڭ يۈرىكىنى غاجىلاپ ، دات دېگۈسىنى كەلتۈرگەنىدى…

خۇماركۆزنىڭ خىسلەتنى ئازابقا سالغان كەچۈرمىشلىرى ھە-قىقەتەنمۇ ئېچىنىشلىق ئىدى :

تۆت ياش ۋاقتىدا نامەلۇم بىر جادۇگەر ئايال تەرىپىدىن ئىككى تال كەمپۈت بىلەن ئالدىنىپ ، تۇتقۇن قىلىنغان بۇ قىز يۇرتمۇ يۇرت ، شەھەرمۇ شەھەر خاكسار يۈرۈپ ، سەككىز يىللىق ئۆمرىنى ئۆتكۈزدى . ئۇنىڭ بۇ سەككىز يىللىق ئۆمرى ئۆمۈر ئەمەس ، بەلكى چۈشكە ئوخشايتتى . گويا ئۇ ئەقلىگە كەلگەن - كەلمىگەن بىر ۋاقىتتا ، بىرى كۈچلۈك ئۇيقۇ دورىسى ئىچكۈزگە-نۇ ، ئۇ چۈش كۆرۈپ يۈرۈۋەرگەن : بەزىدە شېرىن ، بەزىدە قابا-

ھەتلىك چۈش . چۈشىدە ئاشۇ بىرى قاپاقتا سۈرسە ، ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كېتىۋەرگەن ، نېمە قىل دېسە ، بويۇن تولغىماي قىلىۋەرگەن… مانا ئەمدى ئويغىنىپ قارىسا ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا ئۆزىگە تەئەللۇق ھېچنېمە قالمىغان…

ئۇ ، ئون ياشقا كىرە ـ كىرمەي ، قىزلىق ئىپپىتى يوقىدى ئۇنىڭدىن كېيىن ئادەملىك غۇرۇرى پايمال بولدى ، ئاندىن ئەركى يوقىدى ، ئارزۇ ـ تىلەكلىرى كۆپۈككە ئايلاندى . قىسقىسى ، ئۇ بىر ماشىنا ئادەمگە — مۈكەممەل بىر قۇلغا ئايلىنىپ كەتتى !…

بۇ سەككىز يىلدا ئۇنىڭ ئىنچىكە مىترىق قەدىمى شۇنچە چوڭ ۋەتەننىڭ يېرىمىنى دېگۈدەك ئايلىنىپ چىقتى ، خۇددى خاكسار ئىتتەك قولدىن ـ قولغا ئۆتۈپ ، بىر ـ بىرىدىن بەتتەر خوجايىن تەلۋىلەرنىڭ ئىشىنى قىلدى . بۇ جەرياندا ، ئۇنىڭ كىچىككىنە سەبىي يۈرىكى يوغىناپ ، قارىداپ ، قىلتىرىقتەك نازۇك بارماقلىرى تېخىمۇ سەزگۈر ، تېخىمۇ ئەۋرىشىم بولۇپ ، سىپى ئۆزىدىن «ئۇستا يانچۇقچى» غا ئايلاندى . ئۇ كۆزىگە ئىلىنغان نەرسىنى ئالماي قويمايتتى ، ئۇنىڭ قولى شۇنداق چاققان ، چېۋەر ئىدىكى ، گويا بارماقلىرى ماگنىت سۇيىدە سۇغىرىلغاندەك ، ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە خەقلەرنىڭ يانچۇقىدىكى ، سومكىسىدىكى تۇتام ـ تۇتام پۇللار ئۇنىڭ چاڭگىلىغا كىرىپ بولاتتى ! ئۇنىڭ بويى رەستە ئارىلاپ يۈرگەن بازارچىلارنىڭ يانچۇقى ياكى مۈرىسىگە ئاسقان سومكىلىرىنىڭ بويى بىلەن تەڭ بولغاچقا ، ئۇنىڭغا ئېگىلىش ياكى يىراقتىن سەپسىلىش كەتمەيتتى !…

خۇماركۆز ئەزەم چوڭنىڭ قولىغا چۈشكەندە ، توققۇز ياشتا ئىدى . شۇ چاغدىمۇ ئۇ ، ئۆز ئىسمىنىڭ نېمىلىكىنى ، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ كىملىكىنى ، تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتىنىڭ نەدىلىكىنى بىلمەيتتى ، بىلمەيتتى ئەمەس ، ئۇنىڭ تۇيۇقسىز زەربىگە ئۇچرىغان مەسۇم ئەقلى ھەممىنى پاك ـ پاكىز ئۇنتۇپ كەتكەنىدى ،

زادىلا ئەسلىيەلمەيتتى ، پەقەت ئەزەم چوڭ ئۇنىڭ بۇلاقتەك چىد-
رايلىق كۆزلىرىگە قاراپلا ، «خۇماركۆز» دېگەن ئىسمىنى قويۇپ
قويغانىدى...

خىسلەت خۇماركۆزنى ياقتۇرۇپ قالدى ، تېخى كىچىككىنە
تۇرۇپلا مۇشۇنداق ئېغىر دەرد ـ ئەلەملەرگە مۇپتىلا بولغان بۇ
شور پېشانە قىز ئۇنىڭ يۈرىكىدە چوڭقۇر ھېسداشلىق بىلەن
قېرىنداشلىق مېھرىنى ئويغاتقانىدى .

ئۇنىڭ نەزىرىدە ، خۇماركۆز ، جەننەت ، نەزەر ۋە ئۆزىگە
ئوخشاش بىر تالاي ئادەملەر بېشىدىن كەچۈرۈۋاتقان بۇ خورلۇق ،
بۇ تەقدىر ـ قىسمەتلەر بۇ دۇنيادىكى بارلىق بەتبەختلىكلەردىن ،
بارلىق قىيناق ـ ئازابلاردىن ، بارلىق يىرگىنچلىك ۋابا ـ ماخاۋ-
لاردىن ، قىسقىسى ، ئۇ دۇنيادىكى جەھەننەم — دوزاخنىڭ بارلىق
ئازابلىرىدىنمۇ قاتتىق ۋە مۇدھىش ئىدى . لېكىن ئۇلار بۇ ئازاب-
لارنىڭ ھەممىسىنى بىر خىل يۈرەككە قۇۋۋەت بېرىدىغان ، ئۇلار-
نى ئۈمىدلەندۈرىدىغان ۋە باغلاپ تۇرىدىغان ، ھايات بۇلاقلىرىنىڭ
تىنىپ قېلىشىغا يول قويمايدىغان بىر خىل پىكىر تۇيغۇسى بىلەن
يېڭىپ كېلىۋاتاتتى ، ئۇنىڭغا بەرداشلىق بېرىپ ، چىداپ
كېلىۋاتاتتى !...

بىر كۈنى خىسلەت خۇماركۆز بىلەن دەردلىشىپ يېتىپ ،
ئۇنى ھازىرقى يامان يولدىن قايتۇرۇش نىيىتىدە شۇنداق نازۇك
ۋە شۇنداق خۇداگۇي بىر پىكىرنى ئېيتتى :

— سىڭلىم ، بوۋاقنىڭ تۇنجى قېتىم ۋىلىقلاپ كۈلگىنىنى
كۆرگەن ئانا قانداق خۇشال بولسا ، گۇناھكار بەندىسىنىڭ چىن
دىلىدىن تۆۋە قىلغانلىقىنى كۆرگەن خۇدامۇ شۇنداق خۇشال بولى-
دۇ ! سەن ئەمدى بۇ يولدىن قايتقىن ، سىڭلىم ! سەن تېخى
كىچىك ، تەربىيە ئېلىشىڭ ، ساغلام چوڭ بولۇشۇڭ ، ئانا بولۇ-
شۇڭ كېرەك !...

بىر ھازادىن كېيىن ، خۇماركۆز ئېرەنسىزلا مۇنداق دېدى :

— ئاچا ، مەن نېمە ئىش قىلىمەن !؟ مەن ئەمدى مۇشۇ
ئىشتىن باشقا ھېچقانداق ئىشنى قىلالمايمەن . مەن بۇنىڭغا كۆ-
نۈپ ، ئۆگىنىپ كەتتىم ، خەقلەرنىڭ يانچۇقىغا قول سالمىسام
ئىچىم پۇشىدۇ... مەن بۇنىڭدىن باشقا ئىشقا يارىمايمەن ، ئۆزۈممۇ
خالىمايمەن !...

خىسلەتنىڭ رەڭگى ئۆچۈپ ، تۇرۇپلا قالدى ۋە باشقا ھېچ
نەرسە دېيەلمىدى...

ئۇ ، بىرنەچچە قېتىم خۇماركۆزنى تۈيۈق يولدىن قايتۇرۇشقا
پۈتۈن ۋەسلى بىلەن ئۇرۇنۇپ كۆردى ، كېچە - كېچىلىرى قىز-
نىڭ يېنىدا ئۆز ئاچىسىدەك يېتىپ ، سىردىشىپمۇ كۆردى . لې-
كىن خۇماركۆز ئۇنىڭ ياخشى نىيىتىدىن پەرۋايى پەلەك ئىدى .
خىسلەت ئاخىر شۇنى چۈشەندىكى ، ئۇزۇن يىل قىزنىڭ ۋۇجۇدىدا
يېتىلىپ ، ئۇنى ھالاكەت گىردابىغا سۆرەپ كېتىۋاتقان ياۋايى
ئىستەكنى يېڭىشكە ئۇ ئاجىز كەلگەنىدى !...

7

خىسلەت بۈگۈن كۈن قىزىلى بولغاندا ، بېشى ئاغرىپ ،
خىيالى چېچىلىپ غەلىتە بىر كەيپىياتتا ئويغاندى . نېمە ئۈچۈن-
دۇر شۇ تاپتا ئۇتتۇقنى ناھايىتى كۆرگۈسى كەلدى ، ئۇنىڭ بىلەن
نېمە ھەققتە بولمىسۇن ئۇزاق ئولتۇرۇپ گەپلەشكۈسى كەلدى .
بۇ بەلكىم ئاخشامدىن بېرى ئۇنىڭ كۆڭلىدە تۇغۇلغان شېئىر
بىلەن مۇناسىۋەتلىكتۇر ! ئۇ ، يېقىندىن بېرى قەلبىنى ئېزىپ
ياتقان قايغۇ - ئەلەملىرىنى ، سۆيگۈ - مۇھەببەتكە تولغان سېغى-
نىش - پىراقلىرىنى شېئىري مىسرالارغا تىزغانىدى . ئۇ كۆڭۈل
دەپتىرىگە يېزىلغان ئەنە شۇ شېئىرنى ھازىر ئاستا پىچىرلاپ
ئوقۇشقا باشلىدى :

پەرۋانىمەن ، قاناتلىرىم كۆيۈپ - كۆيۈپ ،
ئۆچالمايمەن ، ئۆچالمايمەن !···
سەن يىراقتا ··· يۈرەكلىرىم تويۇپ - تويۇپ ،
قۇچالمايمەن ، قۇچالمايمەن !···

خىسلەتنىڭ قەلبىنى ئالىقانداق مەۋھۇم بىر غەشلىك قاپلىدى . ئۇ ، بۇرۇن ئۇتتۇقنى ئويلىسا ، سېغىنسا ، بۇ ئۇنىڭغا گۈزەللىك ، بايلىق ۋە كۈچ - قۇدرەت بولۇپ تۇيۇلاتتى ، ھازىر بولسا ، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئازاب - ئوقۇبەتكە ، بېسىمغا ۋە قارا ھىجرانغا ئايلىنىپ كەتكەنىدى···

خىسلەت ئېغىر تىندى ، ئۇھ تارتتى ، ئازاب ئىچىدە تولغىنىپ ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلىدى . مانا ، قىسقا بولسىمۇ ، ئۇتتۇق بىلەن ئۆتكەن بەختلىك ، مەنىلىك كۈنلەرنىڭ ھەممىسى ئېسىدە تۇرۇپتۇ ! شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ خىيالىدا قانداقتۇر بىر گۈلزارلىق ، توغرىراقى ، ئاشۇ گۈلزارلىق ئىچىدىكى چىرايلىق بىر شىپاڭ گەۋدىلەنگەندەك بولدى . ئۇ دائىم شۇ يەرنى ئەسلەشنى ياخشى كۆرەتتى ، شۇ يەردە تۇرۇپ ئۆزىگە تۇنجى سۆيگۈ ئاتا قىلغان دوختۇرخانىنىڭ ئاشۇ ئاپئاق ئۆيلىرىگە ، يىراقتا خىرە - شىرە كۆرۈنگەن قەدىمىي شەھەرنىڭ ئىپتىدائىي مەنزىرىسىگە ، زەڭگەر ئاسمانغا ، بوزامتۇل بۇلۇتلارغا ، ئاق خالاتلىق پەرىشتىلەرگە قاراشنى ياخشى كۆرەتتى . ئاھ··· ، قېنى ئەمدى شۇ يەرلەر ! ؟ ھازىر شۇ يەرلەردە بولۇپ قالسا ، يۈرەكلىرى ئويناپ كەتمەسمىدى ! ؟ لېكىن ، ھازىر ئۇ يەرلەر پەقەت ئۇنىڭ خىيالىدىلا ياشاۋاتىدۇ ، ئۇ يەنە بىر ئۆمۈر شۇ ھەقتە خىيال سۈرۈشكە رازى ! چۈنكى ، تۇنجى سۆيگۈ لەززىتى ئەنە شۇ يەردە ھېچقانداق رومانتىك تۇيغۇلارسىز ئۇنىڭ كۆڭلىگە كىرگەنىدى . باشقا قىزلار ساڭرى گۈلۈ گۈلزارلار ، بېيىتۇ غەزەللەر ئۇنىڭ ئىشقىغا ئوت تاشلىمىغان ، بەلكى ئۇ ، ئاڭ بىلەن ، ئەقىل بىلەن سۆيگەنىدى .

بۇ خىل سۆيگۈ ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئادەمنىڭ باغرىنى ئۆرتەيدۇ، ئارمانلىرى دىلدا ساقلىنىدۇ، ئۆمۈردە بىر قېتىمغىنە بولىدىغان مۇنداق پاك ئىشقىي تۇيغۇ، ساپ ھېسسىيات ئۆمۈرۋايەت ئادەمنىڭ يادىدا تۇرىدۇ، تاكى ئاخىرقى نەپەسىدىمۇ يۈرەك تارلىرىنى چىرتىپ ئۆتىدۇ!...

خىسلەتنىڭ ئازاب ئىچىدىكى شېرىن خىياللىرىنى ئاستىنقى قەۋەتتىن ئاڭلانغان قانداقتۇر تونۇش، ئەمما ۋەھىمىلىك بىر ئاۋاز چالغىتىۋەتتى. ئۇ، زەن سېلىپ تىڭشىۋىدى، ھاشىم توقۇناق بىلەن موللاجىنىڭ كىمدۇر بىرىنى سەت تىللار بىلەن ئەدەپلەۋاتقانلىقىنى بىلدى، يەنە تۇرۇپلا، بۇ ئاۋازلارنىڭ ئىچىدە ئۇنىڭغا تېخىمۇ تونۇش بولغان نەزەرنىڭ زىل، يېقىملىق ئاۋازى ئاڭلانغاندەك بولدى ـ دە، ئۇ دەرھال پەسكە چۈشۈش ئۈچۈن ئىشىكنى ئاچماقچى بولدى، ئەمما، ئىشىك سىرتىدىن قۇلۇپلانغاچقا ئېچىلمىدى، خۇماركۆز ئەتىگەندە «بازار ئوينىغلى» چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، بۇ يەردىكى «قۇش» لارنىڭ بىرى ئىشىكنى قۇلۇپلاپ قويغانىدى. خىسلەت ئاچچىقى بىلەن ئىشىكنى جالاقلاتتى، تەپتى، ۋارقىرىدى. بىر چاغدا، موللاجى پەيدا بولدى.

— خوش... خېنىم، نېمە گەپ؟! — دېدى ئۇ خۇشياقمىغاندەك چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ.

— ئىشىكنى ئېچىڭلار! — دېدى خىسلەت زەردە بىلەن، — مەن ھاجەت قىلىمەن، يۈز ـ كۆزۈمنى يۇيۇپ ناشتا قىلىمەن!

موللاجى ئىشىكنى ئاچتى، خىسلەت ئىشىكتىن چىقىپلا تۆۋەنگە — يەر ئاستى ئۆيىگە چۈشتى. ئۆي ئەتىگەندىلا ئوت بولۇپ كۆتۈرۈلگەن قوياش تەپتىدىن ئىسسىپ، تونۇردەك ھۆپۈلدەپ كەتكەنىدى.

خىسلەت ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۆرە تۇرغان نەزەرگە ھەيران-

www.uyghurkitap.com

لىق بىلەن قارىدى ۋە بىر دەقىقىچە خۇددى يوقىتىپ قويغان نەرسىسىنى ئەسلىگەندەك ھالەتتە تۇرۇپ قالدى . ئۇ ھەممىنى ئەسلەپ مۇلاھىزە قىلىۋېتىپ ، بىردىن قاتتىق ھاياجانغا چۈشتى .

— نەزەر... ئۇكام ، ساڭا يەنە نېمە بولدى ؟ — دەپ سورىدى ئۇ ھەيرانلىق ئىچىدىكى ھاياجىنىنى سەل - پەل بېسىپ ، — يەنە بۇ نەس باسقان يەردە تۇرىسەنغۇ ؟ !

— مېنى... مېنى — ، ... دېدى نەزەر ئاچچىقىدا دۇدۇقلاپ ، — قاسىم دېگەن بىر كاززاپ قېرى سېتىۋەتتى !...

موللاجى ئۇنى قاسىم كاززاپنىڭ ياتىقىدىن ئېلىپ چىقىپ ، ئۇدۇل ھېلىقى ئۆيگە ئاپىرىپ سولىغان ۋە ئىككى كۈنگىچە قاتتىق - يۇمشاق ئۇسۇللار بىلەن ئەدەپلەپ ، بۈگۈن ھاشىم توقۇناقنىڭ مەشىقلەندۈرۈشى ئۇچۇن بۇ يەرگە ئەكەلگەنىدى .

— ھەممىسى سىزنىڭ كاساپىتىڭىز ! — دېدى موللاجى خىسلەتكە قاراپ غۇدۇراپ ، — سىز بۇ گەدەنكەش شۇمتەكنى قاچۇرۇۋېتىپ ، بىزنى بىرمۇنچە پۇلغا زىيانغا ئۇچراتتىڭىز !

— مەن يەنە قاچىمەن ! — دېدى نەزەر جاھىلانە قىياپەتتە موللاجىغا قاراپ .

— يەنە قاچامسەن ! ؟ — موللاجى ئۇنىڭ گەپلىرىگە پىسەنت قىلمىغاندەك مىيىقىدا سوغۇق كۈلدى ، — قېنى ، قاچساڭ قاچ ! بۇ شەھەردە قېچىپ نەگە بارالايسەنكىن ! ئاخىر بىر كۈنى پىت بېسىپ ، بىزنىڭ ئالدىمىزغا يەنە قايتىپ كېلىسەن !

نەزەرنىڭ بويۇنتاۋلىقى ، جاھىللىقى باياتىندىن بېرى بىر چەتتە تاماكىسىنى پۇرقىرىتىپ ئولتۇرغان ھاشىم توقۇناقنىڭ زىتىغا تەگكەندەك بولدى . ئۇ ئەلپازى بۇزۇلغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ ، ئۆينىڭ كىچىككىنە دېرىزە تەكچىسىگە يۆلەپ قويۇلغان يېرىم غۇلاچ ئۇزۇنلۇقتىكى ياغاچ كالتەكنى ئېلىپ ، نەزەرنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە پوپوزا قىلماقچىدەك ، كالتەكنى ئۇنىڭ بېشىدا ئوينىتىپ تۇرۇپ :

— سىڭىلىڭ خورىكىنىڭ نېمانداق يوغىناپ كەتتى ، ھارامزا-
دە ! — دېدى ھەيۋە بىلەن ، — بايا نېمە دېدىڭ ؟ يەنە بىر دەپ باقە ؟ يەنە قاچامسەن ! ؟

نەزەر ئەپتى - ئەڭگىزى يىرتقۇچ ھايۋاندەك سۇرلۇك كەلگەن بۇ ئادەمنىڭ قارام ، تەلۋە چىرايىغا قاراپ ، كۆڭلىدە ئويلىغان ئاللىقانداق ئەلەملىك ، ئىزتىراپلىق بىر گەپنى تىلىغا چىقىرالماي قىينىلىۋاتاتتى . ئەمما ، ئىچىنى چوغ بولۇپ كۆيدۈرۈۋاتقان بۇ گەپ ئاخىر بوغۇزىدىن ئېتىلىپ چىقتى :

— قاچىمەن ! ...

— راستما ! ؟

— راست ، قاچىمەن ! بۇ يەردە ھەرگىز تۇرمايمەن ، بۇ مېنىڭ ئۆيۈم ئەمەس ! ...

ھاشىم توقۇناقنىڭ سوئالىغا جاۋابەن ئېيتىلغان بۇ قەدەر كەسكىن ۋە شىددەتلىك سۆز ئۇنى ھەيرەتكە سالدى ۋە قاتتىق غەزىپىنى كەلتۈردى . «قىرىق ئادەم بىر سايان ، قىرىق ئادەم بىر سايان» دېگەندەك ، ئۇنىڭ قارام ، چىدىماس ، چاچقۇن مىجەزى ئاخىر ئۇنى يامان كويغا سالدى : ئۇ كۆزلىرىنى ئالايتىپ ، شالىنى چاچرىتىپ : «قاچە ! قاچىدىغان پۇتۇڭ مۇشۇمۇ ! مانا قاچە ! ... » دېگىنىچە قولىدىكى كالتەكنى نەزەرنىڭ پۇتىغا شىلتىدى ، قىزىل ياغاچنىڭ تۆمۈردەك قاتتىق ، ۋەزىنلىك كالتىكى نەزەرنىڭ تېخى سۆڭىكى قاتمىغان يۇمران پۇتلىرىغا تېگىش بىلەن ئۇلۇك پۇتىنىڭ ئوشۇقىنى چېقىپ ، سول پۇتىنىڭ قىڭراق سۆڭىكىنى زەخىملەندۈردى . ھاشىم توقۇناق نەزەرنىڭ شۇ بىر ئېغىز گېپى ئۈچۈن ئۇنىڭ ئاللا - تۇۋىسىنى چىقاردى . كالتەك زەربىسىدىن ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ ، يۈزلىرى تاتاردى ، ئۆزىمۇ ئىككى پۈكلىنىپ ، داق يەردە ئىڭراپ يېتىپ قالدى . خىسلەت يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنى يۆلىدى ۋە ھاشىم توقۇناق بىلەن موللاجىغا قاراپ :

— سىلەرنىمۇ ئادەم دېگىلى بولامدۇ ! ؟ — دېدى غەزەپ بىلەن ۋارقىراپ ، — كىچىككىنە بالىنىمۇ مۇشۇنداق ئۇرغان بارمۇ ؟ ! ئۇنىڭ نېمە گۇناھى ئۇچۇن مۇنداق ئازابلايسىلەر ! ؟
— ئۇنىڭ گۇناھى جىق ! — دېدى ھاشىم توقۇناق ھېچ ئىش بولمىغاندەك قولىدىكى كالتەكنى ئوينىتىپ تۇرۇپ ، — ئەڭ چوڭ گۇناھى بىزگە بويسۇنمىغانلىق ! بىزگە بويسۇنغانلار ئوبدان ياشايدۇ ، بويسۇنمىغانلار مانا شۇنداق جاجىسىنى يەيدۇ !…
ھاشىم توقۇناق بۇ سۆزنى خىسلەتكىمۇ دارىتمىلاپ ئۆتكەندى .
خىسلەت ئۇنىڭ ۋەھشىيلىك چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىگە مىختەك قادىلىپ تۇرۇپ ۋارقىرىدى :
— بۇ ئادەمگەرچىلىك ئەمەس ، رەھىمسىزلىك ، ۋەھشىيلىك !
ئۇ يەنە نېمىلەرنىدۇر دېمەكچى ئىدى ، ئەمما نەزەرنىڭ ئاغرىق دەردىدە ئىڭراپ ، تولغىنىپ كېتىشى ئۇنىڭ سۆزلىشىگە يول قويمىدى . بىردىنلا نەزەرنىڭ بايا تاتارغان يۈزىگە قان تەپتى . لەۋلىرى كۆكەردى ، يۈزى تىنىمسىز تىترەشكە باشلىدى . كۆتۈلمىگەندە ، ئۇ ئەندىكىپ ، شۈركۈنۈپ كەتتى ۋە بېشى ئاستا خىسلەتنىڭ قولىغا شىلىقلاپ چۈشتى…
خىسلەتنىڭ كۆزلىرى نەملىنىپ ، بوغۇزىغا ئاچچىق بىر نىدا تىقىلغاندەك بولدى ـ دە ، ئەلەم بىلەن ۋارقىرىۋەتتى :
— نەزەر ! … جېنىم ئۇكام ! …
نەزەر ھوشىدىن كەتكەندى . خىسلەت ئۇنىڭ بېشىنى سىلىدى ، ئۇزاق سىلىدى ، كېيىن پېشانىسىگە سۆيۈپ قويدى . نەزەر يۈزىگە ئىسسىق ياش تامچىلىرى چۈشۈۋاتقانلىقىنى خىرە ـ شىرە سەزدى ، ئەمما كۆزىنى ئېچىشقا مادارى يەتمەيتتى .
خىسلەت غەزەپ ۋە ئەلەمدىن چەكچەيگەن كۆزلىرىنى ھاشىم توقۇناق بىلەن موللاجىغا تىكىپ ۋارقىرىدى :

— دوختۇرخانىغا ئاپارماي قاراپ تۇرسىلەرغۇ ! ؟ بۇ بالىنى پۈتۈنلەي نابۇت قىلماقچىمۇسىلەر ؟ !...

ئىككى «قۇش» بىر - بىرىگە دەلدۇشلەرچە قاراپ قويۇشتى ، ئۇلار ھازىر نىمە قىلارىنى ئۆزلىرىمۇ بىلمەي قالغانىدى .

بىر ھازادىن كېيىن نەزەر ھوشىغا كەلدى ، لېكىن ئۇ يەنىلا ناتىۋان ، زەھەر - زوقۇمغا تولغان يىلان ئاغزىدا بىر - ئىككى چاينىلىپ ، سۆڭەكلىرى مىجىقلانغان چۈمچۈقتەك ماجالسىز ئىدى !...

8

ئۇتۇقنىڭ كۆز ئالدىدا پەيدا بولغىنى تەبىئەت بىلەن تەسەۋۋۇردىن پەيدا بولغان كاتتا ئالەم ئىدى ! بىقىياس مۆجىزىلەرگە تولغان رەڭگارەڭ بۇ ئالەمگە قاراپ ، ئۇنىڭ بەھرە دىلى ئېچىلغاندەك بولدى...

ئەتراپتا شۇنچىلىك گۈزەل ، يېقىملىق نەرسىلەر كۆپكى ، يولدىن ئېزىپ قالغان گاراڭ ئادەممۇ ئۇلارنى كۆرگەندە كۆزلىرى شادلىنىپ كېتەتتى . شۇنداق ئەمەسمۇ ؟ سەبىي بالىغا قاراڭ ، پېتىپ كېتىۋاتقان قۇياشقا قاراڭ ، كۆككە بوي سوزۇپ ئۆسۈۋاتقان گۈل - گىياھلارغا قاراڭ ، سىزگە قىزىقىپ ، ھەيرەتتە تىكىلىۋاتقان كۆزلەرگە قاراڭ...

بۇلارغا قارىسىڭىز ، تېخى بايىلا كۆزىڭىزگە تار بولۇپ كۆرۈنگەن دۇنيا كېڭىيىپ كېتىدۇ ، قەسىردەك بىنالارنىڭ كۆركەم ھەيۋىتى دىققەت - ئېتىبارىڭىزنى جەلپ قىلىپ ، ھايات توغرىسىدىكى ناخۇش چۈشەنچىلىرىڭىزگە بىردەملىك نۇر چاچقاندەك بولىدۇ . يولىڭىزنى داۋام قىلىسىز ، كوچا - رەستىلەردە ئادەم ئۇلغىيىشقا باشلايدۇ ، غاۋۇر - غۇۋۇر كۆچىيىدۇ ، بىرى كىمىندۇر چاقىرىپ ، نېمىنىدۇر ماختايدۇ ، بىرى بوغۇلۇپ ۋايسايدۇ ،

يەنە بىرى مۇڭلۇق ئاۋاز بىلەن خەير ـ ئېھسان تىلەيدۇ ، بىرى كۇلىدۇ ، بىرى يىغلايدۇ ، بىرى ئېسىل كىيىنگەن ، بىرى جۇل-دۇر كىيەن… ئۇدۇلىمىزدىكى چوڭ ئالامان خۇددى يوغان بىر كۆل سۇيىدەك چايقىلىدۇ — شۇندا سىز قاينام ـ تاشقىنلىقتا چۆمگەن بازارنىڭ ئۇستىگە چىقىپ قالىسىز !…

بازار — ئاجايىپ مۆجىزىلىك دۇنيا . ئۇ بارنى يوق ، يوقنى بار قىلالايدۇ ، بازارنى ئاۋاتلىق ، باياشاتلىق شاۋقۇنى ئەۋج ئالغان دولقۇنلۇق دەرياغىمۇ ، ئىماننى بەند قىلىدىغان كىشەنگىمۇ ئوخ-شىتىش مۇمكىن . ئۇ يەردە پۇل بالىلايدۇ ، دىيانەت گۆرۈگە قويۇلىدۇ !…

شەھەرنىڭ بۇ مەركىزي كوچىسىنى گويا مەلىكىلەر بىلەن شاھزادىلەر باسقاندەك ، شۇنداق شادىمان ، ئالىپتە ئىدى . رەڭگا-رەڭ ئېسىل كىيىملەرگە ئورالغان قىز ـ جۇۋانلار ، بىر ـ بىرلىرىنىڭ باغرىغا سىڭىپ كەتكۇدەك قولتۇقلىشىپ يۈرگەن ئاشىق ـ مەشۇقلار توزدەك تاۋلىنىپ ، شېرىن ـ سۇخەن سۆزلەر بىلەن سىرداشقىنىچە رەستىلەرنى كېزىپ يۇرەتتى . شۇ تاپتا ، گويا ئۇلار ئۇچۇن دۇنيادا ئادەمنىڭ قەددىنى پۇكۇپ ، يۈزلەرگە قورۇق سالغۇچى ھايات تەشۋىشى بىگانە ئىدى . پەقەت ئۇتۇقلا بۇ غولغۇن ئىچىدە غېرىبسىنغان ھالدا ، مەيۇس كېتىپ باراتتى…

ئۇنىڭ گۇاڭجۇغا كەلگىنىگە مانا بۇگۇن ھەش ـ پەش دېگۇچە ھەپتە بولۇپ قالدى . «دۆ غېرىبنى ئوراپتۇ ، ئۆمۈچۈك مۇساپىر-نى» دېگەندەك ، ئۇنىڭ ئىشلىرى تازا يۇرۇشمىدى . ئۇ ، بىر ھەپتىدىن بېرى بۇ كاتتا شەھەرنىڭ خېلى كۆپ يەرلىرىنى ئايلان-دى . قولىغا خىسلەتنىڭ بەش سۇڭلۇق ئۆلچەملىك رەسىمىنى ئېلىۋېلىپ ، ئۇچرىغان يۇرتداشلارنىڭ ھەممىسىگە كۆرسەتتى ، ھەتتا بەزى مېھمانسارايلارغا بېرىپ سورۇشتە قىلدى . شۇنداق چاغدا ئۇ ، گويا خىسلەتنىڭ گۇزەل چىرايى ئاشۇنداق كۆپ ئى-شىك ـ دېرىزىلەرنىڭ بىرەرىدىن پاللىدە كۆرۈنۈپ قالىدىغاندەك

ياكى ئۇنىڭ نازۇك قامىتى گويا قايناق كوچا ــ رەستىلەرنىڭ بىرەر دوقمۇشىدىن لەپپىدە چىقىپ قالىدىغاندەك تاتلىق ، ئۈمىد-لىك تۇيغۇلاردا بولىغانىدى . لېكىن ئۇنىڭ ئۈمىدلىرى ئارقا-ئارقىدىن كۆپۈككە ئايلاندى ، تاتلىق تۇيغۇلارمۇ بارغانسېرى سۇسلاشتى...

ئۇتۇق ئىزدەۋېرىپ هاردى ، چارچىدى ، كۆڭلىنى قورقۇنچ-لۇق بىر پىكىر — دۇنيادا ئەمدى ئۇنىڭ ئۈچۈن ھەممە ئىشىكلەر تاقالغاندەك ، مەشۇقىنىڭ دىدارىنى ئەمدى كۆرەلمەيدىغاندەك چۈشكۈن ، مۇدھىش بىر پىكىر چۇلغىماقتا ئىدى . لېكىن ئۇ ، يەنە تۇرۇپلا ئۆزىنى ئەيىبلەيتتى ، ئۆزىنى ئىشەنچكە ، جاسارەتكە چاقىراتتى . دۇنيادا ئۇنىڭ ئۈچۈن ھەممە ئىشىكلەر تاقالغان تەق-دىردىمۇ ، بىر مۇقەددەس ئىشىك — پاك مۇھەببەت ئىشىكىنىڭ دائىم ئوچۇق ئىكەنلىكىنى ئىچ ـ ئىچىدىن سېزىپ ، كۆڭلى كۆتۈرۈلەتتى ، يېڭىۋاشتىن كۈچ ـ قۇدرەتكە تولاتتى !...

ئۇتۇقنىڭ يۈرىكى سېزەتتى : بۇ كاتتا شەھەرنىڭ ئاسمىنى-دا ، زېمىنىدا ، ھەتتا بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىدىكى ھاۋاسىدىمۇ خىس-لەتنىڭ پۇرىقى ، ھىدى ، تىنىقى بار ئىدى !...

ئۇتۇق نەچچە كۈندىن بېرى ، ئۆزى ئىلىپ كەلگەن سەپەر توقىچى ، تالقان ۋە قورۇغان گۆشلەرنى ئوزۇق قىلىپ كېلىۋاتات-تى ، بەزى كۈنلىرى ئۆزى ياتقان «ھاۋاي» مېھمانخانىسىنىڭ يېنىدىكى كىچىككىنە بىر خۇيزۇ ئاشخانىسىدا سۇيۇق ـ سەلەڭ نەرسىلەرنىمۇ ئەتكۈزۈپ ئىچكەنىدى . بۈگۈن نىمە ئۈچۈندۇر ئۇنىڭ بۇرنىغا لەغمەن ، پولۇ دېگەندەك نەرسىلەر پۇراپ ، زادىلا ئارامىنى قويمىدى ، ئىشتىھاسىنى قوزغىۋەتتى . ئۇ نەچچە كۈن ئىلگىرى شىنجاڭلىق تىجارەتچى باللاردىن بۇ شەھەرنىڭ بىر يېرىدە «ئوغۇزخان» ناملىق كاتتا بىر رېستوراننىڭ بارلىقىنى ، ئۇنى يارمەمەت ئىسىملىك بىر باينىڭ ئاچقانلىقىنى ئاڭلاپ ، ئاد-رېسىنى بىلىۋالغانىدى . بۈگۈن ئۇ شۇ يەرگە بېرىپ ، بىر تەرەپ-

تىن يۇرتىنىڭ تامىقىنى يېيىش ، يەنە بىر تەرەپتىن ، رېستوران خوجايىنى بىلەن تونۇشۇپ ، ئۇنىڭدىن ياردەم سوراپ باقماقچى بولدى . ئۇ يانچۇق دەپتىرىگە يېزىۋالغان ئادرېس بويىچە ، بىرنەچچە ئاپتوبۇسقا ئالمىشىپ ، شەھەرنىڭ خېلى ئاۋات يېرىگە جايلاشقان «ئوغۇزخان» رېستورانىنى ئانچە قىينالمايلا تاپتى .

ئۇتۇق كەلگەن ۋاقىت دەل كەچلىك تاماق ۋاقتى بولغاچقا ، رېستوران قايناق ھەم چاپچاپ ئىدى . ئەزەلدىن يېمەك ـ ئىچمەككە ئېتىبار بېرىدىغان گۇاڭجولۇقلار بۇ يەرنىڭ قويي گۆشىدىن قىلىنىدىغان مەززىلىك ، تەقۋا تائاملىرىغا ئوبدانلا كۆنۈپ كەتكەنىدى .

ئۇتۇق چىرايلىق بېزەلگەن ، ئازادە تاماق زالىغا كىردى ، زالدا لىق دېگۇدەك خېرىدار بار ئىدى . زالدىن ئۆتكەندىن كېيىن ، ئىچكىرى تەرەپ پۇتۇنلەي ئايرىمخانىلار بولۇپ ، ئۇ يەردىن ئۇيغۇرچە ، خەنزۇچە ناخشا ـ مۇزىكىلار لەرزان ئاڭلىنىپ تۇراتتى ، ئۇ يەرگە كىرىپ ـ چىقىۋاتقانلارنىڭمۇ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى . ئۇتۇق زالنىڭ بىر بۇرجىكىدىن بىر كىشىلىك ئورۇن تېپىپ ئولتۇردى . بىردەمدىن كېيىن ، بېشىغا زەر دوپپا ، ئۇچىسىغا ئەتلەس كۆڭلەك كىيگەن مۇلازىم قىز بىر ئىستاكان پەمىل چاي بىلەن تاماق ـ قورۇمىلارنىڭ تىزىملىكى يېزىلغان خروم تاشلىق بىر دەپتەرنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپ كەتتى . ئۇتۇق دەپتەرگە قاراپمۇ قويمىدى ، ئۇ نېمە يېيىشنى بىلەتتى . ئۇ ئىستاكاندىكى پۇراقلىق چاينى ئوتلىغاچ ، چىشىنى چىشىغا باسقىنىچە ئولتۇراتتى . راستىنى ئېيتقاندا ، ئۇنىڭغا ھازىر ئىككى دۇنيا بىردەك ، ھېچ نەرسىنىڭ كېرىكى يوقتەك ئىدى . پەقەت… پەقەتكىنا يېنىدا بىر ئېغىز تەسەللى سۆز ئېيتىدىغان ، ئۇنىڭ دەردلىرىنى ، ئىزتىراپلىرىنى ئاززاق بولسىمۇ ئۆزىگە ئالىدىغان ھەمدەرد كىشىسى بولسا ئىدى ، ئۇنىڭ كۆڭلى خېلى تەسكىن تاپقان بولاتتى !…

ھېلىقى مۇلازىم يەنە كەلدى ، ئۇتۇق دەپتەرگىمۇ قارىماي ،

لەڭمەن بىلەن پولو بۇيرۇتتى .

— يېرىمىمۇ پۇتۇن ؟ — سورىدى قىز قولىدىكى قەغەزدىن بېشىنى كۆتۈرمەي .

— يېرىم بولمامدۇ ! — ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا غودۇراپ سالدى ئۇتۇق ، — ئىككى قاچا پۇتۇن تاماقنى يەپ ئىچمىگە دېۋانە كىرىۋالمىدى ، مېنىڭ !

مۇلازىم قىز بىر دەقىقە جىمىمدە تۇرۇۋپ قالدى . ئۇنىڭ كۆزلىرى پارقىراپ ، ياڭاقلىرىغا قىزىل داغلار يېيىلدى . قىزنىڭ يۈزىدىكى ئوڭايسىزلىق بىلەن بىئاراملىقنى كۆرگەن ئۇتۇق ئۆزد. نىڭ بىرئاز ئاشۇرۇۋەتكەنلىكىنى ھېس قىلدى ئەتىمالىم ، دەر. ھال ئۇنىڭدىن ئۆزرە سورىغاندەك :

— كەچۈرۈڭ ، سىڭلىم ! كۆڭلۈم جايىدا ئەمەس ، خىيالىم چېچىلىپ قاپتۇ ... ، — دېدى مۇلايىم تەلەپپۇزدا .

— ھېچقىسى يوق ! — دېدى قىزمۇ ئۇتۇقنىڭ كۆڭلىنى چۈشەنگەندەك چىراي ئېچىپ .

تاماق خېلى كېچىكىپ چىقتى ، ئۇتۇقمۇ سەۋرچانلىق بىلەن كۈتتى . بىر ھازادىن كېيىن ، ئۇ ئىككى خىل تاماقنى ھوزۇرلە. نىپ يېدى ، يەپ بولۇپ راھەتلىنىپ كېكەردى . ئۆيدىن ئايرىلغان. دىن بېرى بۈگۈنكىدەك ئاغزى تېتىپ غىزا يېمىگەنىدى . شۇڭا ، تەنلىرى يايراپ ، ئىشتىھاسى قانائەت تاپتى . ئۇ ، تاماقتىن كېيىن قىزىق دەملەنگەن چاي ئېچىپ ئولتۇراتتى ، ناتونۇش بىرى يېنىدا پەيدا بولدى . بۇ چاغدا رېستورانمۇ خېلى پەسكويغا چۈشۈپ قالغا. نىدى .

— شىنجاڭدىن يېڭى كەلگەن ئوخشىمامسىز ، مېھمان ؟ — سورىدى ناتونۇش ئادەم ئۇتۇقنىڭ روبىروسىدا ئولتۇرۇۋېتىپ .

— شۇنداق ، بىرەر ھەپتە بولدى ، — دېدى ئۇتۇق ۋە سۆھ. بەتدىشىنىڭ باش ـ ئايىغىغا قارىدى .

ئۇ ، يېشى ئەللىكتىن ھالقىغان ، خۇش پىچىم ، خېلى قامەت.

لىك ، بەشىرىسى ئوچۇق ئادەم ئىدى . ئەگىنىدە دەزماللانغان كالتە يەڭ يىپەك كۆڭلەك ، قىرى بۇزۇلمىغان كۈل رەڭ شىم ، پۇتىدا يالتىراق خروم كەش بار ئىدى .

— ئىسمىم يارمەمەت ، مۇشۇ رېستوراننىڭ ئىگىسى بولى-مەن ، — دېدى ئۇ ئادەم رەسمىي تونۇشلۇق بېرىپ ، — ئەسلىي يۇرتۇم قەشقەر پەيزاۋات ، بۇ تەرەپلەرگە چىقىپ تىرىكچىلىك قىلىۋاتقىنىمغا يىگىرمە يىلدىن ئېشىپ كەتتى . هازىر رېستوران-نىڭ ئىشىنى ئاساسەن ئوغلۇم ئۆركەشكە بېرىپ ، ئۆزۈم كۆپرەك شىركەتنىڭ ئىشى بىلەن مەغۇل بولۇۋاتىمەن…

— سىز بىلەن تونۇشقانلىقىمغا خۇشالمەن ، يارمەمەت ئاكا ! — دېدى ئۇتۇقمۇ تەكەللۇپ بىلەن ، — بىرنەچچە كۈننىڭ ئالدىدا يۇرتداشلاردىن تەرىپىڭىزنى ئاڭلىغانىدىم ، مانا بۈگۈن يۈز كۆرۈشۈشكە نېسىپ بولدى . مەن قەشقەر شەھىرىدىن ، خەلق دوختۇرخانىسىدا ئىشلەيمەن .

— دوختۇرمەن ، دەڭا ! — دېدى يارمەمەت خۇشال بولۇپ ، — ياخشى كەسىپ ، خەقنىڭ دەردىگە داداۋا ، رەنجىگە شىپا بولىدىغان ياخشى خىزمەت ! — ئاندىن ئۇ قىزىقىپ سورىدى ، — بۇ تەرەپلەرنى كۆرۈپ باقاي دەپ ، ساياهەتكە چىقىپ-سىزدە ؟ هەقىقەتەنمۇ كۆرگۈچىلىكى بار ياخشى يەرلەر ، مېھرى ئىسسىق ، باغرى كەڭ ! ئەمما ئەقىللىق ئاتا - بوۋىلىرىمىز ئېيت-قاندەك ، بۇ يەردىمۇ «قازاننىڭ قۇلىقى تۆت» ، كەڭگە كەڭ دۇنيا ، تارغا تار دۇنيا !…

ئۇتۇق ئۇنىڭ سۆزىدىكى چوڭقۇر مەنىنى چۈشەندى . ئۇنىڭ چۈشىنىشىچە ، ئادەم نەگە بارمىسۇن ، نېمە ئىش قىلمىسۇن ، هامان «ياخشىغا يىپەك يېپىشاتتى ، يامانغا تىكەن !»

ئۇتۇق سۆھبەتدىشىغا ئۆزىنىڭ بۇ تەرەپلەرگە ساياهەت ئۈچۈن ئەمەس ، بەلكى مۇھەببەت يولىدا سۆيگۈ ئىزدەپ كەلگەنلى-كىنى ، ئەمما بۇ قېتىمقى سەپەر بىلەن مۇساپىرچىلىقنىڭ تولىمۇ

مۇشكۇل ۋە نەتجىسىز بولۇۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ كۆڭلى يېرىم بولدى . يارمەمەت ئۇنىڭغا سەممىمي ھېسداشلىق بىلدۈردى ، تە-سەللى بەردى :

— سەۋر قىلىڭ ئۇكام ، سەۋرنىڭ تېگى ئالتۇن ، دېگەن گەپ بار ! ئاللا ياخشى نىيەتلىك بەندىلىرىنى چوقۇم نىسىۋىگە يەتكۈزىدۇ ! سىزنىڭ بۇ سەپىرىڭىز گەرچە مۇشكۇل بولسىمۇ ، ئەمما تولىمۇ خاسىيەتلىككەن . بۇنداق خاسىيەتلىك ئىش ئۈچۈن بىزمۇ ئەجىر سىڭدۈرۈشكە تەييار !...

— رەھمەت ، يارمەمەت ئاكا ! ياخشى كۆڭلىڭىزگە رەھمەت ! — دېدى ئۇتۇق مۇساپىرچىلىقتا ئۇچرىغان تۇنجى دىل-كەش ئادىمى ئۈچۈن خۇشال بولۇپ .

ئاندىن ئۇلار ئىشخانا تۇسىنى ئالغان سالقىن ، يورۇق بىر ئۆيگە كىرىپ ، ئېسىل قەھۋە ئىچكەچ ، يېقىنلىشىشتىن يەنە پاراڭغا چۈشتى . بۇ قېتىم يارمەمەت ئۇتۇقنىڭ تەلىپى بىلەن ئۆزىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن يىگىرمە نەچچە يىللىق ئىشلارنى ھەم تەپسىلىي ، ھەم قىزىقارلىق ھېكايە قىلىپ بەردى :

يارمەمەت ئەسلىي پەيزاۋات مىشالىق دېھقان بالىسى ئىدى . ئوتتۇرا مەكتەپنى يېزىدا پۈتتۈردى . تولۇق ئوتتۇرىنى ناھىيە بازىرىغا كېلىپ ئوقۇغان بولسىمۇ ، ئەمما يېرىم يىل ئوقۇپلا توختاپ قالدى . چۈنكى ، سىنىپتىكى ساۋاقداشلىرىنىڭ كۆپى ئەمەلدار ، كادىر ۋە تىجارەتچى ـ سودىگەرلەرنىڭ بالىلىرى بول-غاچقا ، كىيىنىشى پۇزۇر ، يەپ ـ ئىچىشى ئالىي ، گەپ ـ سۆزلىرى ھاكاۋۇر ئىدى . كىچىكىدىن غۇرۇرلۇق چوڭ بولغان بۇ ئۆسمۈر ئۆزىنى ئۇلارنىڭ ئالدىدا كەمسىتىلگەندەك ، قورۇنغان-دەك ھېس قىلىپ ، ئازادە بولالمىدى ، كاج تەلەي دېھقان دادىسى ئۇنىڭغا بىر يىلدا ئاران بىر قۇر كىيىم قىلىپ بېرەلەيتتى ، قىشتا كىيگەننى يازغا كەلگەندە پاختىسىنى چىقىرىۋېتىپ يەنە كىيىۋېرەتتى ... شۇنداق قىلىپ ، ئۇنىڭ بۇ يەردە داۋاملىق

ئوقۇشقا غورۇرى يول قويمىدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ئوقۇش راس-
خوتلىرىغىمۇ ئائىلىسى تەڭ كېلەلمىدى . شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىر
قېتىملىق قىشلىق تەتىلدە يېزىغا كەتكەنچە قايتىپ كەلمىدى ،
يازغا چىققاندا ، ئاز - تولا پۇل تېپىش كويىغا چۈشتى ۋە شۇ
كوي بىلەن ئۆيىنىڭ يان تېمىغا يۆلەپ ، داڭگال - كېسەكلەر
بىلەن كىچىككىنە بىر دۇكان قوپاردى ، ئۇنىڭغا ئاران بېقىپ
سەمرىتكەن بىر قوينى سېتىپ ، ناھىيىدىن مىلىچ مال ئەكېلىپ
سالدى . يىراق - يېقىندىكى كىشىلەر بۇنى «ئېگىز ئېرىق مەھەل-
لىسىدىكى تۇنجى ماگىزىن» دەپ ئاتاشتى . بۇ ئىشمۇ خېلى
ئەپلەشتى ، ناھىيە بازىرىغا بارالمايدىغان دېھقانلار ئۇششاق -
چۈشەك لازىمەتلىكلىرىنى مۇشۇ دۇكاندىن خەج قىلىشتى . ئەتى-
گەن - ئاخشىمى دۇكان ئالدى خەقلەر يىغىلىپ پاراڭ سالىدىغان
ئاۋات سورۇنغا ئايلاندى ، بۇ يەردە نېرىسى بېيجىڭدىن تارتىپ ،
بېرىسى قوشنا مەھەللىدىكى يېڭىلىقلارغىچە سۆزلىنەتتى . بىر
كۈنى بىرى گەپ ئارىسىدا : «دېھقان بالىلىرىدىن شاڭخەي ،
گۇاڭجۇلارغا بېرىپ پۇل تاپقانلار توغرىسىدا سۆزلەپ قالدى . بۇ
گەپ قۇلىقىغا كىرگەن يارمەمەت شۇ ئىشنى ئويلاپ بىر كېچە
ئۇخلىمىدى ، ئۇنىڭ كۆڭلىگىمۇ بىر ئىشتىياق چۈشتى . كىچىك
دۇكان ئۇنىڭدا خېلى چوڭقۇر تىجارەت ئېڭىنى يېتىلدۈرگەنىدى .
ئۇنىڭ ئۈستىگە ، مەكتەپتىكى ۋاقتىدا ئۇ ھېساب دەرسىگە ئام-
راق ، ھېسابقا ماھىر ئىدى . شۇڭا ، دۇكان تىجارىتىدىكى ئىشلى-
رىمۇ ناھايىتى ھېسابلىق ، ئىدىتلىق ماڭغانىدى .

ئاخىر ئۇ بەل باغلىدى ، پۇڭلاپ ، تېيىنلاپ يىغقان مىڭ
يۈەنگە يېقىن پۇلىنى ئىشتاننىڭ لەپىزىگە تۇگدى - دە ،
«يارەببىم !» دەپ يۇرتتىن چۇراپ چىقىپ قەشقەرگە كەلدى ،
قەشقەردىن قارا ماشىنا بىلەن ئۈرۈمچىگە ، ئۈرۈمچىدىن ئەرزان
پويىزغا ئولتۇرۇپ شاڭخەيگە كەلدى ، كەلدىيۇ ، خۇددى بىرى
بىرەر يۈزنى پىرقىرىتىپ ، ئاندىن ئۇدۇل كەلگەن يەرگە تاشلى-

ۋەتكەن ئادەمدەك گاڭگىراپ قالدى . ئادەملىرى مىغ - مىغ ، چەت - چۆرىسى كۆرۈنمەيدىغان بۇ كاتتا ئەزىم شەھەر گويا ئۇنى ئىچىگە دەم تارتىپ ، يوق قىلىۋېتىدىغاندەك ئەلپازدا قورقۇنچلۇق ھەم بىگانە ئىدى . ئۇ ھودۇقتى ، قورقتى ، غېرىبسىندى !... قىسقىسى ، سەھرادا ھاڭرىغان ئېشەك شەھەردە ھاڭرىيالمىغاندەك ئىش بولدى ! بۇ كۈنلەردە ، يارمەمەت يالغۇزلۇقنىڭ ، مۇساپىر- چىلىقنىڭ دەردىنى يەتكۈچە تارتتى . توۋا ، ھاياتتا مىڭلاپ ئادەم بىلەن يانمۇيان ياشايسەنۇ ، ئەمما بىرەرسىنىڭ پۈچۈق يارماقتەك قەدرى يوق ، ھەممىسى ئۆز دەردى ، ئۆز غېمى ، ئۆز ھەلەكچىلى- كى بىلەن ئالدىراش !... بۇنداق ئىشلارنى بېشىغا كەلمىگىچە بەندىسى بىلمەيدىكەن !...

لېكىن ، ئادەم دېگەن يەنىلا ھۆل ، ئەۋرىشىم نەرسە ! قەيەرگە تىكسە كۆكلەيدۇ ، يىلتىزى سۇدا بولسىلا قۇرۇپ قالمايدۇ . گەر- چە قورقۇش ، گاڭگىراش ، غېرىبسىنىش ئۇنى بىر مەزگىل ئازاب- لىسىمۇ ، ئەمما پۈتۈنلەي نابۇت قىلىۋېتەلمەيدۇ . ئۇ يەنىلا ئازاب ئىچىدىن خۇشاللىقنى ، مۇشكۇللۇك ئىچىدىن راھەتنى تېپىشقا قادىر ، پەقەت شۇ كىشىدە ئىرادە ، جاسارەت ۋە ئىزدىنىش بولسى- لا !...

يارمەمەت ئەسلىي دېھقان بالىسى بولغاچقا ، لېيى چىڭ ، خېمىرتۇرۇچى كۈچلۈك ئىدى . ئۇ ئۇزۇنغا قالماي ئۆزىنى ئوڭ- شىۋالدى ، مارالۋېشىدىن چىقىپ قالغان ئۆزىگە ئوخشاش بىر مۇساپىر بىلەن تېپىشىپ ، ھاياتلىق يولىنى ئىزدەشكە باشلىدى . تىرىشىپ ئىزدىنىۋىدى ، بۇ يولمۇ تېپىلدى . ئىككىسى بىرلىشىپ ، ئۇيغۇرلار ئۈچۈن ئۇدۇم بولغان كاۋاپچىلىق قىلىش نىيىتىگە كەلدى . شۇ نىيەتتە شەھەرنىڭ چەت ياقىلىرىدىكى تاشلاندۇق نەرسىلەر ئارىسىدىن پارچە - پۇرات تۈنىكىلەرنى يىغىپ ، چاققاد- غىنە كاۋاپدانىدىن بىرنى ياسىدى . يەنە شۇ ئەسكى - تۈسكى نەرسىلەر ئارىسىدىن كونا ۋېلىسىپىت چاقلىرىنىڭ سىملىرىنى

يىغىپ ، قوم قەغەز بىلەن داتلىرىنى تازىلاپ ، بولقا بىلەن ئۇچ-لاپ ، بىرەر يۈز دانە زىخ تەييارلىدى ، خالتىلارغا قاچىلاپ ساتىدى-غان ئوتۇن كۆمۈرنىمۇ تاپتى . ئەمدى گۆش ئېلىش كېرەك ئىدى . ئەمما ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 80 ـ يىللىرىدا ، بۇ شەھەردە بىر كۈندە بىر ئائىلىگە بەش جىڭ كالا گۆشى نورما ئىدى . بۇنىمۇ خېلى ئۇزۇن ئۆچىرەتتە تۇرۇپ ئالغىلى بولاتتى . ئىككى مۇساپىر تاڭ يورۇماستا گۆش دۇكىنىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۆچىرەت ئىگە-لەپ ، ئىككىسى ھەر كۈنى ئون جىڭدىن گۆش ئالدى ۋە بىر جىڭ گۆشتە قىرىق زىخ كاۋاپ ئۆتكۈزۈپ ، يېڭى تىجارەتنى تەنتەنىلىك باشلىدى…

ئۇلارنىڭ بىرى زىخقا گۆش ئۆتكۈزەتتى ، بىرى كاردون قەغەزنى يەلپۈگۈچ قىلىپ ، كاۋاپ پىشۇراتتى . ئۇلار نەدە ئادەم كۆپ ، نەدە بازار قايناق بولسا ، كاۋاپدانىنى كۆتۈرۈپ شۇ يەرگە باراتتى . كىملەردىندۇر ئۆگىنىۋالغان بىرنەچچە ئېغىز خەنزۇچە گەپنى قەشقەر تەلەپپۇزى بىلەن : «ئالىمىساگمۇ تېتىپ باق ، ياغ چاينا ، گۆش چاينا ، بەررى كاۋاپ !…» دەپ ئاۋازى پۈتكۈچە توۋلايتتى…

«يوللۇقنىڭ يولى كەڭرى» دېگەندەك ، بۇ ئىشمۇ ئەپلە-شىپ ، يۈرۈشۈپ كەتتى . زىرە ، پىياز ، تۇزلار بىلەن تەمى تەڭ-شىلىپ پىشقان مەززىلىك كاۋاپ شاڭخەيلىكلەرنىڭ ئاغزىغا تې-تىپ قالدى ، ھەتتا بەزىلەر ئۇنىڭ سېھرىي كۈچ ـ قۇدرىتىنىمۇ بىلىپ قالدى . شۇنداق قىلىپ ، بارا ـ بارا بىر كۈندە ئون جىڭ گۆشتە قىلىنىدىغان تۆت يۈز زىخ كاۋاپ يەتمەيدىغان ، ئۇلارنىڭ ئالدىدىن كېچە ـ كۈندۈز خېرىدار ئۈكسۈمەيدىغان بولۇپ قالدى…

كۈنلەر ، ئايلار ، يىللار ئەنە شۇنداق ئالدىراشچىلىق ، چاپ-چاپچىلىق ئىچىدە ئالدىراش ئۆتتى ، شۇنىڭغا يارىشا ، «تاما ـ تاما كۆل بولار» دېگەندەك ، بۇ ئىككى مۇساپىرمۇ بېيىشقا باشلىدى…

بەش يىلدىن كېيىن ، يارمەمەت شىرىكىدىن دۇكان ئايرىپ ، گۇاڭجۇغا كەلدى ۋە بۇ يەردە بىر ئاشخانا ئاچتى ، تىجارىتىنىڭ تۇغۇندىسى بولغان كاۋاپچىلىقنىمۇ قوشۇپ قىلدى . دەسلەپىدە ، تۇرمۇش جاپالىق ، ئىشلار كۆڭۈلدىكىدەك بولمىسىمۇ ، ئەمما يارمەمەتنىڭ تېزلا بۇ يەرگە مەرى چۈشۈپ قالدى . يەنە شۇ بۇرۇنقىدەك ئىرادە ، جاسارەت بىلەن تىرىشتى ، تىرماشتى . ئۇزۇنغا قالماي ، ئۇنىڭ ئاشخانىسى بىلەن كاۋاپخانىسى يىگىرمە نەچچە ئادەم ئىشلەيدىغان خېلى قايناق سورۇنغا ئايلاندى…

مانا ھازىر ئۇ ئەزەلدىن قار ياغمايدىغان بۇ شەھەردە «قار دىيارى» ناملىق بىر شىركەت قۇرۇپ ، يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ . شېنجېندا يەنە بىر ھەشەمەتلىك رېستورانى بار … يىگىرمە يىلنىڭ ئالدىدا ، ئىشتىنىنىڭ لەپىرىگە تۈگۈپ چىققان مىڭ يۈەنگە يېقىن ھالال پۇلى ھازىر نەچچە مىليوندىن ئېشىپ ، ئۆز ۋاقتىدىكى كىچىككىنە كېسەك دۇكان خوجايىنى ھازىر كاتتا شىركەت خوجايىنىغا ئايلانغانىدى …

ئاللا يارمەمەتكە ئۈچ پەرزەنت ئاتا قىلدى . شاڭخەيدە تۇغۇلغان تۇنجى ئوغلى ئۆركەشنى بۇ يەردە ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن ، «ئانا تىل بىلەن ئانا يۇرتنى ئۇنتۇپ قالمىسۇن» دەپ شىنجاڭدا ئوقۇتتى . ئۆركەش يىگىرمە يىلنىڭ ئالدىدا ، مالىيە ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرۈپ ، گۇاڭجۇغا قايتىپ كەلگەنىدى…

يارمەمەت ھېكايىنى تۈگىتىپ ، ئاخىرىدا سۆزگە يەكۈن ياسىغاندەك مۇنداق دېدى :

— جاپا بىلەن راھەت قوشكېزەك ئىكەن . جاپا تارتماي راھەت كۆرىمەن دېيىش — تىرىكتاپ ، ئاچ كۆزلەرنىڭ ئىشى ! مەن بۇ يەرلەردە ھالال ئىشلەپ ، ھالال پۇل تاپتىم . ئەڭ مۇھىمى ، يۈز - ئابرۇي تاپتىم . ئەمدى مەن قولۇمدىكى پۇللىرىمنى ئۈچ پەرزەنتىمنىڭ كەلگۈسى ئۈچۈن مەبلەغ قىلىپ سېلىۋاتىمەن . چۈنكى ، ئۇلار بىزنىڭ كېلىچىكىمىز ، كېلەچەكتىكى بىز-

نىڭ ۋەكىللىرىمىز ! مىللىتىمىزنىڭ روناق تېپىش ـ تاپالماسلىـ
قى ئەنە شۇ ئەۋلادلىرىمىزنىڭ ساپاسىغا ، نىيەت ـ ئىقبالىغا
باغلىق !

سۆھبەتدىشىنىڭ ئاخىرقى سۆزلىرى ئۇتتۇقنىڭ يۈرىكىنى
ئىللىتتى . ئۇتتۇق ئويلاپ قالدى : بۇ ئاددىي ، ئەمما پۇلدار ئادەمـ
نىڭ ئىچىدىن چىققان بۇ سەمىمىي پىكىرلەر ئېقىنى ھاياتىمىزدىـ
كى نادانلىق ، جاھالەت غەلدە ـ غەشلىرىنى پاك ـ پاكىز
ئاققۇزۇپ كېتەلىگەن بولسا ، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ
ھە ! ؟...

لېكىن ، بۇ ئېقىن تېخى ئۇ دەرىجىدە كۈچلۈك ، ئۇ دەرىجىدە
شىددەتلىك ئەمەس ئىدى ، قاچانكى ، بۇ ئېقىن نۇرغۇن تارام ـ
تاراملاردىن يىغىلىپ ، قۇدرەتلىك بىر قىيانغا ئايلانغاندا ، ئاندىن
نادانلىق ۋە جاھالەتنىڭ يىلتىزىغا بەرھەم بېرەلىشى مۇمكىن
ئىدى ! ...

9

ئادەم ئۈمىدسىزلىككە تولغاندا ھايات مەنىسىز ، ئىستىقبال
قاراڭغۇ بىلىنىدۇ . روھى چۈشكۈن ئادەم يىراق ھايات مەنزىلىنى
يالغۇز ماڭسا تېخىمۇ غېرىبسىنىدۇ ، تېخىمۇ مىسكىنلىشىدۇ .
ئەگەر كۆڭلىدىكى بىرى ئۇنىڭغا ھەمراھ بولسا ، مۇنداق مۇشكۈل
ھايات مەنزىلى ھەرگىز ئېغىر بىلىنمەيدۇ ، زۇلمەت ئىچىدىن
يورۇقلۇق ئىزدەشتە ئىشەنچكە ، تايانچقا ئىگە بولىدۇ !...

ئۇتتۇق ئەنە شۇنداق كۆڭۈلدىكى ھەمراھلارغا ئۇچراپ ، ئۇلار
بىلەن قەدىناس بولۇپ قالدى . بۇلارنىڭ بىرى ، يارمەمەتنىڭ
ئوغلى ئۆركەش ؛ يەنە بىرى ، گۇاڭجۇ شەھەرلىك ساقچى ئىدارىـ
سىدا ئىشلەيدىغان ۋاڭ باۋ ئىدى .

ئۆركەش يىگىرمە ئۈچ ياشلارغا كىرگەن، مەزھىپى كەڭ، يىگىتلىك غۇرۇرى ۋە ھەققانىيەت تۇيغۇسى كۈچلۈك، قەلبى مۇرۇۋۋەتكە تولغان قەيسەر يىگىت ئىدى. ئۇ بىرىم يىلنىڭ ئالدىدا ئۈرۈمچىدىكى مالىيە ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرۈپ، دادىسىنىڭ تەلىپى بىلەن ئۇنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلگەنىدى. ھازىر «ئوغۇزخان» رېستورانىنىڭ ئاساسلىق ئىشلىرىنى باشقۇرۇپ، زامانىۋى تىجارەت يوللىرىنى ئۆگىنىۋاتاتتى.

ۋاڭ باۋ ئوتتۇرا ياشلارنىڭ قارىسىنى ئالغان، بويلۇق، يۈزىنىڭ ئېقى ئاق، قىزىلى قىزىل كەلگەن، كۆزلىرى ئويچان، تەمكىن يىگىت ئىدى. ئۇ بىرنەچچە يىلدىن بېرى، «ئوغۇزخان» رېستورانىنىڭ پولۇ، لەغمەن، كاۋاپلىرىغا كۆنۈپ كەتكەچكە، بۇ يەرنىڭ دائىملىق چۆپقىتىگە ئايلىنىپ كەتكەنىدى. ئىككى كۈندە بىر بۇ يەرنى خۇمارداپ كېلىپ تۇراتتى ۋە شۇ جەرياندا ئۆركەش بىلەن تونۇشۇپ، بۇ دىلكەش يىگىت بىلەن خېلى يېقىن بۇرادەرلەردىن بولۇپ قالغانىدى. ئۇتتۇقمۇ بىرنەچچە كۈندىن بېرى بۇ يەرگە كېلىپ - كېتىپ يۈرۈپ، ئۇلار بىلەن تونۇشتى، سىرداشتى ۋە ئوبدانلا چىقىشىپ قالدى...

بۇگۈنمۇ بۇ ئۈچەيلەن كەچلىك تاماق ۋاقتىدا، خالىي بىر ئايرىمخانىدا بىللە ئولتۇرۇپ غىزالاندى، سوغۇق ئىچىملىك ئىچىشتى، كېيىن ئۆركەشنىڭ تەكلىپى بىلەن «ئىلى پادىشاھى» دىن بىرنەچچە رومكىدىن ئىچىپ، كەيپىنى كۆتۈرۈشتى، ئەمدى ئۇلارنىڭ پاراڭلىرى تېخىمۇ ئەركىن، تېخىمۇ تەبىئىي يۈرۈشۈپ كەتتى.

— ۋاڭ باۋ ئاغىنە، مەن بىر نەرسىگە ھەيران! — دېدى ئۆركەش تەئەججۇپ بىلەن ۋاڭ باۋغا قاراپ، — سىلەر گۇاڭجۇ ساقچىلىرى بەك يۇمشاق قولمۇ قانداق؟ نېمە ئۈچۈن ئەزەم چوڭ، ھاجى قۇۋاندەك ئادەملەر تېگىشلىك جازاغا ئۇچرىماي، ئۆزى

خان ، ئۆزى بەگ يۇرۇيدۇ ؟ ! ئۇلار يۇرتتىن نۇرغۇن قۇرامىغا يەتمىگەن بالىلارنى ئالداپ ، تۇتقۇن قىلىپ ئەچىقىپ ، بۇ يەردە ئاپئاشكارا يانچۇقچىلىققا سېلىپ ، ئۇلارنىڭ ھاياتىنى ، كېلەچەكىنى نابۇت قىلىۋاتىدۇ ، چىرايلىق قىزلىرىمىزنى ئىشرەتخانىلارغا ئاپىرىپ سېتىپ ، ئۇلارنىڭ نامىنى بۇلغاۋاتىدۇ ! —

ئۆركەش ھولۇقماي ، خۇددى ئىغىر ئويغا پاتقان ئادەمدەك تەمكىنلىك بىلەن ئاستا سۆزلەيتتى ، — بۇ بىزگە نېمە ئاھانەت ، نېمە خورلۇق ! پۈتۈن بىر شىنجاڭلىق ، پۈتۈن بىر مىللەت ئاشۇ بىر ئوچۇم پېسەندە مۇناپىقلارنىڭ ئەسكىلىكى تۈپەيلىدىن ئاھانەتكە قالسا ، شەنىگە داغ چۈشسە قانداق بولىدۇ ؟ ! ھازىر گۇاڭجۇلۇقلارنىڭ بەزىلىرى بىزدىن خۇددى ۋابادىن قاچقاندەك قاچىدىغان ، نىجاسەتنى كۆرگەندەك سەسكىنىدىغان بولۇپ كەتتى ! ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق ، يۈزىمىزدىن يۈزىمىزگە «شىنجاڭلىق ئوغرىلار» ، «ئۇيغۇر يانچۇقچىلار» دەپ دوق قىلىدىغان بولۇۋالدى ... بۇ ئاشۇ ۋىجدانىنى ئىت يەپ كەتكەن ناكەسلەرنىڭ كاساپىتى ئەمەسمۇ ! مەن بەزىدە ئۇلار بىلەن يۇرتداش ، مىللەتداش ، دىنداش بولۇپ قالغانلىقىمدىن نومۇس قىلىدىغان بولۇپ قالدىم ! ...

ئەلەم ۋە ئاچچىقتىن ئۆركەشنىڭ يۈزى قىزىرىپ ، ئىسسىلىپ ، چىشلىرى گەز ـ گەز بولۇپ كەتكەنىدى . ئۇ ھاياجىنىنى بېسىش ئۈچۈن ، ھاراقتىن بىر رومكا قۇيۇپ ، بىراقلا كۆتۈرۈۋەتتى .

ئۆركەشنىڭ سۆزلىرى ئۇتۇقنى ئويلاندۇرۇپ قويدى . ئۇ گۇاڭجۇغا يېڭى كەلگەن ۋاقتىدىكى بەزى ئىشلارنى ئەسلەپ ، ئىچ ـ ئىچىدىن خورلۇق ھېس قىلغاندەك ، شۈركۈنۈپ كەتتى . ئۇ ، شىنجاڭدىن كەلگەن كۈنى تاكى كەچ كىرگۈچە بىرنەچچە مېھمانسارايغا بارغان بولسىمۇ ، ئەمما بىلەت كەسكۈچى قىزلارنىڭ ئۇ-

نىڭ تەقى ـ تۇرقى بىلەن ئەپت ـ ئەڭگىزىگە قاراپ : «كەچۈ-
رۈڭ ، ياتاق تۇشۇپ كەتتى» دېگەن گەپلىرى بىلەن ئورۇنلىشال-
مىغانىدى . بىر قېتىم ئۇ ، ئۆزىگە ياتاق بەرمەي ، ئارقىدىن
كەلگەن بىرىگە ياتاق بەرگەنلىكىنى كۆرۈپ ، ناھايىتى ئاچچىقى
كەلگەن ، ھەتتا شۇ ئاچچىقتا مۇلازىم قىز بىلەن سوقۇشماقچىمۇ
بولغان ، لېكىن يەنە ئۆزىنىڭ بۇ يەرگە مۇساپىرلىقىنى ، يالغۇز-
لۇقىنى ئويلاپ ، ئاچچىقىغا ھاي بەرگەنىدى . كېيىن ناھايىتى
تەسلىكتە ، يان كوچىدىكى «ھاۋاي» ئىسىملىك ئىسمى ئۇلۇغ ،
سۇپرىسى قۇرۇق بىر مېھمانخانىدىن كىملىكىنى ، دوختۇرلۇق
كىنىشكىسىنى كۆرسىتىپ يۈرۈپ ، ئاددىي بىر ياتاق ئالغانىدى .
بۇنى ئاز دېگەندەك ، ئەتىسى چوڭ رەستىدىكى ماگىزىنلارغا كىر-
سە ، ئەتراپتىكى خەقلەر ئۇنىڭ بېشىدىكى چىمەن دوپپىسىغا ،
بۇرنى ئاستىدىكى قاپقارا ، چىرايلىق بۇرۇتىغا قاراپ ، خۇددى
بۆرىنى كۆرگەن قوي توپىدەك ئۈركۈشكەن ، بىر ـ بىرىگە ئىما-
ئىشارە قىلىشىپ ، ئۇنىڭ يېنىدىن يىراقلاشقانىدى . بۇ ئىشلار
گەرچە ئۇنىڭ خورلۇقىنى كەلتۈرۈپ ، ئىززەت ـ نەپسىگە قاتتىق
تەگكەن بولسىمۇ ، ئەمما سەۋەبىنى بىلەلمەي ئىچىنى پۇشۇرغانى-
دى . مانا بۈگۈن ئۈركەشنىڭ گەپلىرى ئۇنىڭغا ھەممىنى چۈشەن-
دۈردى . بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئۆزىنى «شىنجاڭلىق» ، «ئۇي-
غۇر» دەۋالغان ئاشۇ بىر ئوچۇم رەزىل مۇناپىقلارنىڭ كاساپىتى ،
ئاشۇ روھى مەرەزلەرنىڭ كىشىلەر قەلبىگە سالغان جاراھىتى
ئىكەن !...

— ئىززەت ـ ھۆرمەتنى يوقاتقان بىر مىللەتنىڭ ، ئىز-
زەت ـ ھۆرمىتىنى يوقاتقان بىر شەخسنىڭ جەمئىيەتتە ، ئەل ئارى-
سىدا ئورنى بولامدۇ ؟ ! — ئۇتۇق خۇددى ئۆز ـ ئۆزىگە سۆزلە-
ۋاتقاندەك بىر خىل ئىچكى تۇيغۇ بىلەن ، — ياق ـ ياق ، ئۇلارنىڭ
ھېچقانداق يەردە ئورنى بولمايدۇ ! ... دەرھەقىقەت ، بايا ئۈركەش

توغرا ئېيتتى ، باللار بىزنىڭ كېلەچىكىمىز ، بىز مېڭىپ تۇگى-تەلمىگەن يوللارنى ئۇلار ماڭىدۇ ، بىز سۆرىيەلمىگەن هارۋىلارنى ئۇلار سۆرەيدۇ ، بۇ هايات قانۇنى ! نارەسىدە قىزلىرىمىزمۇ شۇن-داق ، ئۇلار كەلگۈسىدە ئانا بولالايدىغانلىقى بىلەن تېخىمۇ ئۇلۇغ ! ئەمما ، ئۇلارنىڭ هاياتىنى ، تۇرمۇشىنى ، ئىستىقبالىنى نابۇت قىلىش — چوڭ جىنايەت ! بۇنداق جىنايەتكارلار كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر قاتتىق جازالىنىشى كېرەك !

ئۆركەش بىلەن ئۇتتۇقنىڭ سۆزلىرى خۇددى ۋاڭ باۋغا قارى-تىلغاندەك ، ئۇ بۇنىڭغا جاۋاب بېرىشكە تېگىشلىكتەك بىر ۋەزى-يەت شەكىللىنىپ قالدى ، ۋاڭ باۋنىڭ ئۆزىمۇ بۇنى هېس قىل-دى . شۇڭا ، ئۇ قولىدىكى تاماكىنى كۇلدانغا مىجىپ ئۆچۈرۈۋې-تىپ ، دەسلەپ ئۆركەشكە ، ئاندىن ئۇتتۇققا قاراپ ، ئۆز تەبىئىتى بويىچە تەمكىن سۆزلەشكە باشلىدى :

— بۇ ئىشلارنىڭ سىلەرگە ئەلەم قىلىۋاتقىنى توغرا ، ئاغى-نىلەر ! تىت - تىت بولۇۋاتقىنىڭلارمۇ ، ئالدىراۋاتقىنىڭلارمۇ هەق ! ئەمما ، بەزى ئىشلار سىلەر ئويلىغاندەك ئۇنداق ئاددىي ئەمەس ، قانۇن تەرتىپلىرىمۇ بەزىدە ئادەمنىڭ ئىرادىسىگە باقماي-دۇ ! — ۋاڭ باۋ بىرئاز تۇرۇۋالدى ، ئاندىن ئۇدۇل ئۆركەشكە قاراپ سۆزىنى داۋام قىلدى ، — سەن بايا ئىسمىنى ئاتىغان ئادەملەرنى بىز بىلمەيمىز ئەمەس ، بىلىمىز ، بەزىدە هەتتا پېيىە-گىمۇ چۈشكەن . ئەمما ، ئۇلارنى ئەيىبلەپ ، قولغا ئالغۇدەك جىنا-يى پاكىتلارغا ئېرىشەلمىگەن . سەنمۇ بىلىسەن ، قانۇن پاكىتنى تونۇيدۇ ، پاكىت ، دەلىل - ئىسپات تولۇق بولمىسا ، هېچكىمنى جازالىغىلى بولمايدۇ . لېكىن بۇ ئادەملەر ناهايىتى قۇۋ ، هىيلى-گەركەن ، خۇددى دەريادا ئۈزۈپ كېتىۋاتقان بېلىقنىڭ سۇدا ئىزى قالمىغاندەك ، ئۇلار ئۆز ئىشلىرىدا ئىز قالدۇرمايدىكەن . مەن ساڭا ئېيتسام ، ئۇلار ئادەم سودىسى قىلىپ ، هەربىرى ئون -

يىگىرمىدەك كىچىك بالىنى ئىگىلەپ، ئۇغرىلىققا، يانچۇقچىلىققا سېلىۋاتقان بولسىمۇ، ئەمما باللار ئۇنىڭ تىزگىنىنى تۇتۇپ تۇرغان ئۇ ئادەمنى ھەرگىز تونۇمايدۇ، ئۇ باشقىلارنىڭ قولى ئارقىلىق باللارنى ئىشقا سالىدۇ، ئۆزلىرى بولسا، يوشۇرۇنلىنىپ تۇرىدۇ، ھەممە ئىشنى يىراقتىن كونترول قىلىدۇ. مۇبادا ئۇنىڭ قولىدىكى «شوركا» باللارنىڭ ھەممىسى تۇتۇلۇپ كەتكەن تەقدىردىمۇ، ئۇ يەنە پۇل خەجلەپ، شىنجاڭدىن يېڭى «شوركا»-لارنى ئېلىپ كېلەلەيدۇ. بىزنىڭ ساقچىلىرىمىز بەزى باللارنى يانچۇقچىلىق قىلىۋاتقان نەق مەيداندا تۇتتى، سوراق قىلدى، ئاخىرقى ھېساباتا ئۇنىڭغا جىنايەت بېكىتەلمەي، قىرىق سەككىز سائەت ئىچىدە قويۇپ بېرىشكە مەجبۇر بولدى. مېنىڭچە، قەبىھ كۆچلەر بىلەن ھەرقانداق چاغدا ئېلىشىۋەرگىلى بولمايدۇ، بەزىدە كۆتۈشكە، بەزىدە سەۋر قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ خىل دېلولار-نى بىر تەرەپ قىلىشتا، بىزنىڭ ساقچىلىرىمىز يەنە تىل مەسىلە-سىدە قىينىلىدۇ، بۇ باللار قولغا چۈشكەندە پۈتۈنلەي تىل بىلمەس قىياپىتىگە كىرىۋالىدۇ، ئەڭ يامىنى، ئۇلار قولغا چۈ-شۈش خەۋپى تۇغۇلغاندا، يېنىدا ساقلاپ يۈرىدىغان بىرىنىۋا پار-چىسى بىلەن يۈز - كۆزىنى تىلىپ، قان ئارقىلىق باشقىلارنى ۋە ساقچىلارنى قورقىتىدۇ، ئۇلار ئاشۇنداق تەربىيىلەنگەن. بۇن-داق چاغدا، پۇل - پۈچەكلىرى ئوغرىلانغان دەۋاگەرمۇ بىرەر پىشكەللىككە ئۇچراپ قېلىشتىن قورقۇپ، ساقچىلارغا ماسلاش-ماي، يوقاتقان نەرسىسىنى بولدى قىلىپ كېتىپ قالىدۇ. ساقچى ئورۇنلىرىنى يەنە بىر تەڭقىسلىققا سالىدىغان نەرسە — يانچۇقچىلارنىڭ ياش چەكلىمىسى بىلەن مىللەتلەر سىياسىتى چەكلىمىسى! دەل مانا شۇ يوچۇقتىن جەزخور خوجايىنلارمۇ، كىچىك «شوركا» لارمۇ پايدىلىنىدۇ. بۇ يەردە مىللىيلار ناھايە-تى ئاز بولغاچقا، مىللىي سىياسەت خېلى ئەۋزەل ئورۇنغا چىق-

قان ، ھەر ساھە ، ھەر تەبىقە بۇنىڭغا ئالاھىدە دىققەت قىلىدۇ !... بىزنىڭ بۇ يەردە ، ئامانلىق ئىشىنى قوغداشتا يەنە بىر ئەمەلىي مەسىلىمۇ بار . سىلەرگە مەلۇم ، گۇاڭجۇ چوڭ ھەم قەدىمىي شەھەر . سەككىز رايون ، ئىككى ناھىيىسى بار ، ھەربىر رايون ئادەتتىكى ئۆلكىلەردىكى بىر شەھەردەك كېلىدۇ . گۇاڭجۇ-نىڭ تۇراقلىق نوپۇسى سەككىز مىليوندىن كۆپ ، ھەر كۈنى كىرىپ - چىقىپ تۇرىدىغان ئاقما نوپۇسىمۇ بەش يۈز مىڭدىن ئاشىدۇ . ئەمما ، دۆلەت ساقچىلارنى پەقەت تۇراقلىق نوپۇس سانى بويىچە سەپلەپ بېرىدۇ . شۇڭا ، بۇ يەردە ساقچى كۈچى يېتىش-مەسلىك مەسىلىسى ئېغىر . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، جىنايەت سادىر قىلغانلار ئاسانلا ئۇ يەردىن - بۇ يەرگە يۆتكىلىپ ، دېلو ئېنىقلاش-قا قىيىنچىلىق تۇغدۇرىدۇ . گۇاڭجۇنىڭ يېنىدىكى نەنخەي ، فۇشەن قاتارلىق قوشنا شەھەرلەر بەزىدە ئۇلارنىڭ پاناھگاھىغا ئايلىنىپ قالىدۇ !...

ۋاڭ باۋنىڭ بۇنداق تەپسىلىي ۋە ئەستايىدىل چۈشەندۈرۈشى ئۆركەش بىلەن ئۇتتۇقنى ئويلاندۇرۇپ قويدى . بولۇپمۇ ، ئۆركەش ئاغىنىسىنىڭ بۇ سۆزىدىن مۇھىم بىر ھەقىقەتنى چۈشەنگەندەك بولدى . بۇ ھەقىقەت ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى يېڭىۋاشتىن كۈچ ۋە جاسا-رەتكە تولدۇردى ، ئۇزۇندىن بېرى كۆڭلىنى بىئارام قىلىپ ، ئادىمىي غۇرۇرىغا ، ئىززەت - نەپسىگە ئازار بەرگەن خورلۇق ۋە ئاھانەتلەرگە قارشى جەڭگە ئاتلىنىشقا چاقىردى ۋە بۇ ھەققانىي جەڭدە ئۆزىنىڭ بىر كىشىلىك ۋىجدانىي بۇرچىنى ئادا قىلىپ ، خەلق ۋە مىللەت ئالدىدىكى قەرزىنى تۆلەشكە دەۋەت قىلدى .

— توغرا ئېيتتىڭ ، ۋاڭ باۋ ! — دېدى ئۇ ئاخىر كۆڭلىدى-كىنى ئىزھار قىلىپ ، — بۇ ئىش يالغۇز سىلەر ساقچىلارنىڭلا ئىشى ئەمەس ، ھەممىمىزنىڭ ۋىجدانىي ئىشى ! بۇ بىر ئوچۇم ياۋۇز ئەبلەخلەر پۈتۈن مىللەتنىڭ نامىغا داغ چۈشۈرۈپ ، كەلگۈ-

سى ئەۋلادلىرىمىزنى نابۇت قىلىپ ، خەلقىنىڭ ، مىللەتنىڭ مەنپە-
ئەتىگە زىيان سالغانىكەن ، ئۆزىنى خەلقپەرۋەر ، مىللەتسۆيەر دەپ
بىلىدىغان ھەممە ئادەم ئۇ ئەبلەخلەرنىڭ قارا ئوۋۇسىنى بۇزۇپ ،
زەھەرلىك قولىنى كېسىشكە تەڭ ئاتلىنىشى كېرەك ! مەن ھازىر
شۇ قارارغا كەلدىم ، ئۇلارنىڭ پېيىگە چۈشۈپ ، سىلەرنى تولۇق
دەلىل - ئىسپات بىلەن تەمىنلەشكە تىرىشىمەن ! بۇ يولدا ھەرقاند-
چە رىيازەت چەكسەممۇ ، ھەرقانچە زىيان تارتساممۇ مەيلى !...
— رەھمەت ساڭا ، ئۆركەش ! — دېدى ۋاڭ باۋ خۇشال
بولۇپ ، — بۇ پىداكار روھىڭ ماڭا ئىلھام بولدى .
بۇ گەپلەرگە ئۇتۇقمۇ ئارىلىشىپ ، ئۆركەشكە مەدھىيە ئوقۇ-
دى :
— بىر دانىشمەن : «قولۇڭدىن كەلسە بىراۋدىن ياخشىلى-
قىڭنى ئايىما ، قولۇڭدىن كەلمىسىمۇ ئۇرۇنۇپ كۆر . ئادەتتە
ياخشىلىققا يامانلىق قايتىدۇ ، شۇنى بىلىپ تۇرۇپ ياخشىلىق
قىلساڭ ، دېمەك ، ھەقىقىي ئىنسانسەن !» دېگەنىكەن . بۇرادىرى-
مىز ئۆركەشنىڭ بۇ روھى ھەقىقەتەنمۇ غەرەزسىز ، خالىس ،
ھەممەتكە باي روھ بولدى !
— رەھمەت ئاداش ! — دېدى ئۆركەش سەل - پەل ئوڭاي-
سىزلانغاندەك ، — ئەمما بۇ گەپلىرىڭىز بىلەن ئادەمنىڭ نەرخىنى
بەك ئاشۇرۇۋەتتىڭىزغۇ دەيمەن !
— كۆڭلۈمدىكى گەپنى ئېيتتىم ، ئۆركەش ! — دېدى ئۇتۇق
سەممىي ھالدا ، — چۈنكى ، مەنمۇ ئاشۇنداق قارا نىيەت ، قارا
كۆڭۈل ئەبلەخلەرنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچراپ ، سەرسان بولۇپ
يۈرگەنلەرنىڭ بىرى ! ئۇلار بىر كۈن مەۋجۇت بولىدىكەن ، بىزمۇ
بىر كۈن خاتىرجەم بولالمايمىز ! ئۇلارنىڭ دەستىدە كىچىككىنە
قىز - ئوغۇللىرىدىن ئايرىلىپ ، يۈرەك - باغرى قانغا تولغان ،
خانۇ ۋەيران بولغان ئاتا - ئانىلار ئازمۇ !؟ — ئۇتۇق دېمى

www.uyghurkitap.com

سىقىلغاندەك بىر دەقىقە تۇرۇۋالدى ، بىر خىل ئىچكى دەردتىن ئۇنىڭ يۈزى قارىداپ ، كۆزلىرى چاقناپ كەتكەنىدى ، ئۇ تازا بىر ئۆلۈغ ـ كىچىك تىنىۋېلىپ سۆزىنى داۋام قىلدى ، — مانا مەن ئاشۇنداق بىر بىقۇۋۇل ئاتا ـ ئانىنىڭ ئاھۇ زارىغا چىدىماي ، ئۆزۈمنىڭمۇ بەختىنى ئىزدەپ بۇ يەرگە كەلدىم ! مۇبادا ، خىسلەت-نى تاپالمىسام ، ئۆزۈمگىمۇ ، ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسىغىمۇ يۈز كې-لەلمەيمەن . لېكىن... لېكىن ، شۇنچە كۈنلەردىن بېرى ئۇنىڭ ئۆزى تۇگۇل ، سايىسىنىمۇ كۆرەلمەيۋاتىمەن !...

ئۇتۇق تولىمۇ چۇشكۈن قىياپەتتە بېشىنى تۆۋەن سالدى ، ئۇنىڭ يۈزىدىكى ئۆزگىرىش بىردەمدە ئىچىدە روي بەردى : يۈرى-كى سىقىلغاندەك بولدى ، جاۋابى يوق ئاچچىق سوئاللار ، باش ـ ئاخىرى يوق چىگىش خىياللار يۈرىكىنى قارماپ ، ئىچ ـ ئىچىنى ئازابلىماقتا ئىدى . دېمىسىمۇ ، ئۇنىڭ ئىشلىرى تازا يالجىمىدى ، خۇددى قارىغۇ شام ياقسا شامنى زايا قىلغاندەك ، ئۇنىڭ جىمى تىرىشچانلىقلىرى ، ئىزدىنىشلىرى كۆپۈككە ئايلانغانىدى...

— كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ ، ئاداش ! — دېدى ئۆركەش ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ ، — خىسلەتنى چوقۇم تاپىمىز ، بۇ دۇنيا-دا ئاخىرى چىقمايدىغان ئىش يوق !

— شۇنداق ، بۇ پەقەت ۋاقىت مەسىلىسى ! — دېدى ۋاڭ باۋمۇ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ ، — هامان ياخشى ئىشنىڭ مۇكاپا-تى ، يامان ئىشنىڭ جازاسى بولىدۇ ! لايىقىڭىز گۇاڭجۇدىلا بولى-دىكەن ، هامان بىر كۈنى ئۇنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى ئالالايمىز .

— مېنىڭچە ، مۇنداق قىلايلى ، — دېدى ئۆركەش مەسىلىھەت بېرىپ ، — بۇ يەردە خالمەت ئىسىملىك بىر كاۋاپچى بار ، بەزىلەر ئۇنى «هۇۋقۇش تاز» دەيدۇ ، ئۇنىڭ كاۋاپچىلىق قىلىپ بارمايدى-غان يېرى يوق ، قولىقى ئۇزۇن ، يۇرتتىن كەلگەنلەرنىڭ ئىشلى-

رنى بىلىدۇ . مەن ئۇنىڭ بىلەن خېلى يېقىن ، بۇ يەرگە پات ـ پات كېلىپ تۇرىدۇ . بىز شۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ ياردەم سورايلى ، ئۇ بىزگە چوقۇم خىسلەتنىڭ دېرىكىنى ئۆلۈپ بېرىدۇ ، ھېچبولمىسا ، ئۇچۇر بىلەن تەمىنلەيدۇ !

ئۇلار شۇنداق كېلىشتى ، خىسلەتنى تېپىش ئۈچۈن قولىدىن كېلىدىغان ئىشلارنىڭ ھەممىنى قىلىپ باقماقچى بولدى

ياتاقىقا كېتىۋېتىپ ، ئۇتۇقنىڭ كۆڭلى يەنە يېرىم بولدى راستىنى ئېيتقاندا ، يېقىندىن بېرى ئۇنىڭ كۆڭلىگە ئەندىشە ، يۈرىكىگە غۇلغۇلا چۈشۈپ قالغانىدى . «خىسلەت ھاياتمىدۇ ؟ ! ساقمىدۇ ! ؟ نەدىدۇ ! ؟ ...» دېگەنگە ئوخشاش مۇدھىش سوئاللار ئۇنىڭ يۈرىكىنى تىلغاپ ، كۆڭلىگە ئارام بەرمەيتتى . قانداقتۇر ياۋۇز قوللارنىڭ بۇ ياش غۇنچىنى نابۇت قىلىۋېتىش ياكى ئۇنىڭ ئار ـ نومۇسىنى ئاياغ ـ ئاستى قىلىۋېتىش مۇمكىنچىلىكىنى ئويلىغاندا ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدى گويا بېشىغا تۇيۇقسىز چاقماق چۈشكەندەك لەرزىگە كېلەتتى ، يۈرىكى شاكىراپ چاچقاندەك ئېچىشاتتى...

بۇنداق چاغدا ، ئۇ خىسلەت بىلەن ئۆتكەن قىسقا ، ئەمما تولىمۇ شېرىن ، گۈزەل چاغلىرىنى ئەسلەپ ، ئازابلىق كۆڭلىگە تەسكىن بېرەتتى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ، خىسلەت شۇنداق نازاكەتلىك ، شۇنداق نازۇك پىكىرلىك قىز ئىدى . ئۇنىڭ ئون سەككىز يىللىق ھاياتى باشتىن ـ ئاخىر كىر قونمىغان پاك ، سەممىي ۋە قىزغىن ھايات ئىدى . ئۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنمۇ يەنە شۇنداق غۇرۇر بىلەن ياشىيالايدىغانلىقىغا ، ئۆزىنىڭ ئار ـ نومۇسىنى ئىسسىق قان بىلەن قوغدىيالايدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى ! ...

ئۇتۇق يۈرىكىگە ۋەھىمە سالغان ۋەسۋەسىلەرنى نېرى قوغلىدى ، كۆڭلىگە ئاستا ـ ئاستا ئاراملىق چۈشۈپ ، ئاچچىق تۇيغۇلىرىنى سۈسلاشتۇردى...

10

ئۇنىڭ ئىرادىسىگە قارشى قويىدىغان بىرەرى بارمىدۇر بۇ ئالەمدە؟! بولسا، ئۇنىڭ جېنى قانچىدۇر!؟

قامەتلىك، ئەپتىدىن نوچىلىق چىقىپ تۇرىدىغان، قاراشلىرى سورلۇك، ئىنچىكە بۇرۇت قويۇۋالغان، گەپ قىلسا ئاۋازى غودۇرۇڭ چىقىدىغان بۇ ئادەم ھەمىشە ئۆزىنى سورلۇك، سالاپەتلىك تۇتۇشنى ياخشى كۆرەتتى. ئەمما ئۇنىڭ ئوڭ يۈزىدىكى ئۇزۇن تاتۇق خېلى كېلىشكەن، چىرايلىق چىرايىغا خوددى جانان چىنىنىڭ يۈزىگە چۈشكەن قاداقتەك كۆرۈمسىز سايە تاشلىغانىدى. بۈگۈن ئۇ، ئۈچىسىغا سۇجۇدا ئىشلەنگەن ناۋات رەڭ يىپەك كۆڭلەك، ئاستىغا ئامېرىكىنىڭ «ئالما» ماركىلىق ئەت رەڭ شىمىنى كىيىپ، تېخىمۇ مەدەنىي، تېخىمۇ سۆلەتلىك بولۇپ كەتكەنىدى. چەپ بارمىقىدىكى يېشىل ياقۇت كۆزلۈك ئالتۇن ئۈزۈكى كۈن نۇرىنى كۆرسىلا يالت - يۇلت قىلىپ شولا چاچاتتى...

يېشى قىرىقلارغا يېقىنلىشىپ قالغان، ئۇيغۇرچە خەتنى ھەجىلەپ ئوقۇيدىغان، ئەمما گەپكە كەلگەندە زۇۋانداراز، خەنزۇچىنى قاتۇرۇپ سۆزلەيدىغان، ناھايىتى ئۇستىلىق بىلەن ئىش كۆرىدىغان، بەزى ھاللاردا مەككار ھەم شەپقەتسىز بۇ ئادەم ئەزەم چوڭ ئىدى! ئۇ، مۇشۇ يېشىغا كەلگۈچە ئۆي - ئوچاقلىق بولمىدى، پەرزەنت يۈزى كۆرمىدى، ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، بۇ ئىشلار ئادەمگە يۈك ئىدى، ئەركەكنىڭ پۇت - قولىنى چۈشەپ قويىدىغان يوشۇرۇن كىشەن ئىدى! ئۇنىڭ تۇرمۇش مىزانى: «قانغۇچە يەپ - ئىچىش، قانغۇچە ئويناپ - كۈلۈش! چۈنكى، ھېچكىم تاپقان - تەرگىنىنى ئۇ دۇنياغا ئەكېتەلمەيدۇ، دۇنيانىڭ مېلى دۇنيادا قالىدۇ!» دېگەندىن ئىبارەت ئىدى.

ئۇ ئۇزۇن يىللاردىن بېرى مانا شۇ ئەقىدە بىلەن ياشاپ

كېلىۋاتاتتى . ھەرخىل رەزىل ، پەسكەش پۇللار بىلەن كەلگەن
تالاي مال ـ دۇنيالار ، نۇرغۇن سەبىــي ، نارەسىــدە بالىلارنىڭ
قان ـ تەرى ، ئاھۇ زارى ھېسابىغا كەلگەن تالاي ھارام پۇللار
ئۇنىڭ ئاشۇ تويماس ، ھايۋانىي نەپسى ئۈچۈن ئېرىقتىكى لاي
سۇدەك ئېقىپ كەتتــى . ئۇ ئۆزىنــى راھەت ـ پاراغەتكە ئېرىشتۈ-
رۈۋاتقان بۇ پۇللارنىڭ نەدىن ، قانداق كېلىۋاتقانلىقىنى بىلمەيت-
تى ، بىلىشنىمۇ خالىمايتتى ، ئۇ پەقەت پۇل دەيتتى ، پۇلنىلا
تونۇيتتى !...

بۇ دۇنيادا ھەممىدىن كۆپ قولغا كېلىدىغىنىمۇ پۇل ، ھەم-
مىدىن كۆپ قولدىن كېتىدىغىنىمۇ پۇلكەن ! مانا شۇ پۇلنىڭ
دەردىدە ئەزەم چوڭنىڭ يۈرەك ـ باغرى زېدە ئىدى . پۇل تاپقانسې-
رى دەسلەپ ئۇنىڭدا كىبىر ، دىماغ پەيدا بولدى ، كېيىن تەمەننا
كۈچىيىپ ، نەپسى يوغىنىدى ، ئەمدى بولسا ، ھارام بايلىقتىن
ئۇنىڭ يۈرىكى قارىداپ ، ھېچكىمدىن تەپ تارتمايدىغان ، ھېچنې-
مىدىن يانمايدىغان شەپقەتسىز بىر تەلۋىگە ئايلاندى . ئىشقىلىپ ،
ئۇ تولىمۇ نادان ، رەزىل ، پىلىكى ئاينىغان ئادەم ئىدى !...

بۈگۈن ئۇ گۇاڭجۇنىڭ مەركىزىي كوچىلىرىدىن بىرىگە جاي-
لاشقان «يېڭى دۇنيا» مېھمانسارىيىنىڭ ھەشەمەتلىك ياتىقىدا
ھېيت ئاغماق بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇراتتى .

ئەزەم چوڭ بۇ مېھمانسارايغا تۈنۈگۈن ئورۇنلاشتى . ئۇنىڭ-
دىن بۇرۇن ، شەھەرنىڭ يەنە بىر رايونىدىكى «ئاق قۇ» مېھمانخا-
نىسىدا بىرنەچچە كۈن تۇرغانىدى . ئىشقىلىپ ، ئۇ بىر يەردە
ئۇزۇن تۇرمايتتى ، كەيپ ـ ساپا ، ئەيش ـ ئىشرەت ، قىمار
ئۈچۈن بولسىمۇ ، پات ـ پات يۆتكىلىپ تۇراتتى . ئۇنىڭ ئاستىدى-
كى «پاسات» ماركىلىق پىكاپ بىلەن يانچۇقىدىكى تۈتام ـ تۈتام
پۇللار ئۇنى زادىلا تىنىم تاپقۇزمايتتى ...

بۈگۈن ئۇ ، ئەتىگەندىلا ھېيت ئاغماققا تېلېفون قىلىپ ،
يېنىغا چاقىرتقانىدى . پەقەت ھېيــت ئاغمــاقــلا ئۇنىــڭ بىلەن

پات ـ پات كۆرۈشۈپ ، ئىشلارنى مەسلىھەتلىشىش سالاھىتىگە ئىگە ئىدى .

— ھېلىقى قىزنىڭ ئەھۋالى قانداقراق ؟ — سورىدى ئەزەم چوڭ تونۇلاتقۇدىن مېۋە ـ چېۋىلەرنى ئېلىۋېتىپ ، — ئىسمى نېمىتى ؟

— خىسلەت ! ... — دېدى ھېيىت ئاغماق قوپاللىق بىلەن ۋە داتخورلۇق ئېيتقاندەك غۇدۇرىدى ، — قويغىنا ئۇنى ، قېشى قۇندۇزدەك بولغىنى بىلەن ، قىلىقى تونگۇزدەك بىر نېمىكەن ! ئۇنى دەرھال بىرەر ئىشرەتخانىغا سېتىۋېتەيلى ، مېنىڭچە ، باھا-سى ئۆرە بولىدۇ...

ئەزەم چوڭ بىردەمدە چاي شىرەسىنىڭ ئۈستىنى ھەرخىل نازۇ نېمەتلەر بىلەن تولدۇرۇۋەتتى . مېۋە ـ چېۋە ، پىچىنە ـ پىرەنىك ۋە سوغۇق ئىچىملىكلەرنىڭ كۆپىنچىسى چەت ئەلنىڭ ئىدى .

— قانداق دەيسەن ؟ — سورىدى ئەزەم چوڭ قولىدىكى ئامېرىكىنىڭ ئۈزۈمىدىن بىر تال ئاغزىغا سېلىۋېتىپ ، — سېنى رەنجىتىپ قويغان ئوخشىمامدۇ ؟ ئۈزۈلۈك قوپال ، ئەخمەق ! قىز بالا دېگەن نازۇك تال چىۋىققا ئوخشايدۇ ، ئەر خەق دېگەن ئۇنى ئاۋايلاپ ئېگىپ ، ئۆزىگە قارىتىشنى بىلىشى كېرەك ! ئەمما خىس-لەتنى ئەمەس ، ئۇنى ئىشلىتىدىغان جاي بار ، يامان كۆز ، يامان قولدىن ساقلىمىساڭ بولمايدۇ !

— ھېلىمۇ كۆزۈمنىڭ قارىقىدا دەسسىتىپ ساقلاۋاتىد-مەن ، — دېدى ھېيىت ئاغماق تامىقىنى تامشىپ ، — بولمىسا ، ئۇنداق ساھىبجامالنى كۆرگەن ھەرقانداق ئادەمنىڭ نىيىتى بۇزۇ-لۇپ ، ئەقلى قوشۇقلۇققا چىقىپ قالامدۇ !

— شۇنچە گۈزەلما ؟ — قىزىقىپ سورىدى ئەزەم چوڭ ، — كۆرۈپ باقسام بولغۇدەك ...

— بىرلا كۆرسەڭ مېھرىدىن كېچەلمەسسەنمىكىن ...

— ياق ئاغىنە ، — دېدى ئەزىم چولڭ دانالاردەك خىيالغا چۆككەن قىياپەتتە ، — بەزى ۋاقىتتا ھەرقانچە ئېسىل نەرسەڭنىڭمۇ مېھرىدىن كېچىشكە توغرا كېلىدۇ ، ئەگەر ئۇنىڭ مېھرىدىن كېچەلمىسەڭ ، ئۇنىڭدىنمۇ ئېسىل نەرسىگە ئېرىشەلمەيسەن ! مانا بۇ ، «جاندىن كەچمىگىچە جانانغا يەتكىلى بولماس» دېگەن ھەقىقەت !

ئۇلار بىر پەس جىم بولدى ، ئىشتىھا بىلەن مېۋە يېدى ، سوغۇق ئىچىملىك ئىچتى . بىرئازدىن كېيىن ئەزىم چولڭ يەنە سورىدى :

— ھېلىقى نەزەر دېگەن شوركا بازارغا چىقمۋاتامدۇ ؟ گەپكە كىرگۈزدىڭلارمۇ ؟

ھېيىت ئاغىماق قاقشاپلا كەتتى :

— نەدىكىنى ! ئەمدى ئۇنىڭ بىزگە كېرىكى قالمىدى ، ئەزىم ! ئۇ ھازىر بەئەينى كىيگىلى بولمايدىغان جۇلجۇل چاپان دېگىنە !

ئۇ نەزەرنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى — ئوڭ پۇتىنىڭ ئوشۇقى سۇنۇپ پوتونلەي كاردىن چىققانلىقىنى ، سول پۇتىنىڭ دېگەندەك دەسسىيەلمەيدىغانلىقىنى ، خىسلەتنىڭ زورى بىلەن ئىككى قېتىم شەخسىي دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ تاڭغۇزغانلىقىنى ، ھازىر ئۇنىڭ ئۆزلىرىگە پوتونلەي يۈك بولۇپ قالغانلىقىنى تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى .

— بۇ ئىش ياخشى بولماپتۇ ! — دېدى ئەزىم چولڭ كايىغان تەلەپپۇزدا ، — ھاشىم توقۇناقنىڭ نېمە قىلغىنى بۇ ! ؟ بىر بالىنى ئەيۋەشكە كەلتۈرەلمەي ، ئاخىر بىزگە يۈك قىلىپ قويغىنى نېمىسى ! ؟ ... كۆچلۈك ئادەم باشقىلارغىمۇ كۈچ بېغىشلايدۇ ، يىغلاڭغۇ ئادەم قاقشاۋېرىپ ، باشقىلارنىمۇ ھالسىزلاندۇرۇپ قويىدۇ . بۇ نەزەر دېگەن شۇمتەكنى دەرھال گۆش ياكى بەز قىلىپ ئايرىمىساق ، باشقا شوركىلارغا يامان تەسىر بېرىدۇ !...

— مېنىڭچە··· ، — دەپ بىردەم تىلىنى چاينىدى ھېيت ئاغماق ، — مېنىڭچە ، بۇ شۇمتەكنى كوچىغا قويۇۋېتەيلى ، بىر بولسا ، ئاچلىقتىن ئۆلۈپ تۈگەيدۇ ، بىر بولسا ، بىرەر قۇتقۇزغۇچ ئورنىغا ئۇچراپ ، يۇرتقا قايتۇرۇلىدۇ···

ئۇنىڭ سۆزىنى ئەزەم چوڭنىڭ ئاچچىق ئارىلىغان غودۇلۇك ئاۋازى ئۈزۈۋەتتى :

— ساراڭمۇسەن ! ؟ ئۇنى ئىختىيارىي كوچىغا قويۇۋېتىش — ئۆزىمىزنىڭ چاۋىسىنى چىتقا يېيىش دېگەن گەپ ! — ئەزەم چوڭ بىردەم ئويلىنىپ يەنە داۋام قىلدى ، — مۇنداق بولسۇن : ھۆۋقۇش تاز ئۇنى ھەر كۈنى يۇدۇپ ئاپىرىپ ، بىرەر ئاۋات بازار بويىدىكى ئاسما كۆۋرۈك ئۈستىدە ئولتۇرغۇزۇپ تىلەمچىلىككە سالسۇن ، ئۆزى شۇ ئەتراپتا كاۋاپ ساتقاچ ، ئۇنىڭغا كۆز قۇلاق بولسۇن . تىلەمچىلىكتە چۈشكەن پۇلنىڭ بىر تىيىنىنىمۇ كەم قىلماي ساڭا تاپشۇرسۇن . شۇنداق قىلساق ، ئۇ ھەم ئۆزىنى باقالايدۇ ، ھەم بىزگىمۇ پايدىسى تېگىدۇ ···

مانا شۇ گەپ بىلەن نەزەرنىڭ تەقدىر - قىسمىتى پۈتۈلدى . بۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇش ھېيت ئاغماققىمۇ ياقتى . بۇ ئىشتا گەرچە ھۆۋقۇش تاز خېلى جاپا چەكسىمۇ ، ئەمما ئۇنىڭ بويۇنتاۋلىق قىلمايدىغانلىقىغا ھېيت ئاغماق ئىشىنەتتى .

ئۇلار خېلى ئۇزاق پاراڭلاشتى ، پاراڭنىڭ تېمىسى پات - پات يۆتكىلىپ ھەرخىل ئىشلار ئۈستىدە بولاتتى . ھېيت ئاغماق كېتەر ۋاقتىدا ، مۇھىم بىر ئىش ئېسىگە كەلگەندەك ، چىپپىدا توختاپ ، ئەزەم چوڭغا يۈزلەندى :

— قىل قايتمەن ئېسىمدىن چىقىرىپ قويغىلى ، — دېدى ئۇ پېشانىسىنى سىلاپ ، — ھۆۋقۇش تازنىڭ ئېيتىشىچە ، يېقىندىن بېرى ئەتراپىمىزدا ئۇتۇق ئىسىملىك بىرى پەيدا بوپتۇ . ئۇ خىسلەتنىڭ بەش سۇڭلۇق سۇرىتىنى كۆتۈرۈپ ، تەرەپ - تەرەپتە ئۇنى ئىزدەپ يۈرەرمىش . كۈندە دېگۈدەك «ئوغۇزخان» رېستورا-

نىغا كېلىپ ، ئۇنىڭ بالا خوجايىنى ئۆركەش ۋە ھېلىقى ۋاڭ باۋ بىلەن مۇقۇلدىشىدىكەن ...

— بۇ مۇھىم خەۋەر ئىكەن ، خۇددى ئەسكى نامىدىن جىن چىققاندەك ، مۇنداق بىر ئادەمنىڭ تۇيۇقسىز پەيدا بولۇشى ئىشلە-رىمىزنى چالغىتىشى مۇمكىن ! — دېدى ئەزەم چوڭ دەرھال ھوشيار تارتىپ ۋە شۇ ھامان نېمە قىلىش لازىملىقىنى جىددىي ئويلاپ ، ھېيىت ئاغماققا ئورۇنلاشتۇردى ، — مۇنداق بولسۇن سەن بىر - ئىككى كۈن ئىچىدە كاڭ كېجاڭ بىلەن ئالاقىلەش-كىن ، بىز خىسلەتنى ھەدىيە قىلىش ھېسابىغا ئۇنىڭ ياخشىلىقلى-رىغا جاۋاب قايتۇرايلى .

— شۇنداق قىلىشقا ئەرزىمدۇ ؟ ! — دېدى ھېيىت ئاغماق خىسلەتكە كۆزى قىيمىغاندەك تەلەپپۇزدا .

— ئەرزىيدۇ ، ئەخمەق ! — دېدى ئەزەم چوڭ يېرىم جىد-دىي ، يېرىم سۇلھى ئاھاڭدا ، — ئۆزۈڭ بىلىسەن ، كاڭ كېجاڭ-نىڭ بىزگە قىلغان ياخشىلىقى ئازمۇ ؟ بىرنەچچە قېتىم «بازار ئويناۋاتقان» دا تۇتۇلغان شوركىلىرىمىزنى قويۇپ بەردى ، بىر-نەچچە قېتىم تۇيۇقسىز ئۆي ئاختۇرىدىغان چاغدا ، بىزگە شەپە بېرىپ ، ئاۋارىچىلىكتىن ساقلاپ قالدى . ئۇنىڭ بۇ ياخشىلىقلىرى ئالدىدا خىسلەتنىڭ بىرەر كېچىلىكى نېمىتى ! شۇڭا ، سەن مۇشۇ بىرنەچچە كۈن ئىچىدە ، بىر تەرەپتىن كاڭ كېجاڭ بىلەن ئالاقىد-لىشىپ ، يەنە بىر تەرەپتىن ، خىسلەتكە ئوبدان كۆز - قۇلاق بول ! مەنمۇ مۇشۇ بىرنەچچە كۈن ئىچىدە ، ھېلىقى ئۇتۇق دېگەن بىلەن يۈز تۇرانە كۆرۈشۈپ ، دەردىگە يېتىپ قوياي ! ...

ھېيىت ئاغماق ئۇجۇقۇپ كەتتى ، خىسلەتتەك نازىنىن قىز-نىڭ ئۆزىدىن بۇرۇن كاڭ كېجاڭغا سوۋغا قىلىنىشى ئۇنىڭ ئىز-زەت - نەپسىگە تەگكەنىدى . ئۇ خېلىدىن بېرى خىسلەتنى بازلاپ ، قانات سۆرەپ يۈرگەن بولسىمۇ ، ئەمما ئەزەم چوڭنىڭ «ھېچكىم چېقىلمىسۇن ، ئوبدان ساقلاڭلار» دېگەن بۇيرۇقى بىلەن قۇيرۇ-

قىنى قىسىپ ، دىمىنى ئىچىگە يۇتۇپ يۈرگەنىدى . بۇگۈنمۇ ئۇ ، كۆڭلىنىڭ بىر يەرلىرىدە خوجايىنىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا نارازى بولسىمۇ ، ئەمما ئاغزىدىن چىقىرالمىدى ، چىقىرىشقىمۇ جۈرئەت قىلالمىدى . چۈنكى ، ئۇنىڭ خوجايىنى سۇرلۇك ، تورگۇن ۋە تەلۋە ئادەم ئىدى . ئۇنى ئېيتقان سۆزىدىن قايتۇرۇش خۇددى بىتون تامغا قول بىلەن مىخ قاقىقاندىنمۇ تەس ئىدى !...

11

ئۇتۇق ھېرىپ ـ چارچاپ ، يولنىڭ بۇرۇلۇشىدىكى بوشلۇققا كېلىپ توختىدى . ھەممە يەر قاقىرام ئىسسىقتىن ھۆپۆلدەپ كەتـ كەن ، قاغجىرىغان ئېرىق بويىدىكى دەرەخلەرنىڭ يوپۇرماقلىرى سولىشىپ ، ئادەمگە ئۆلۈك چىراي كۆرۈنەتتى ...

يېقىنىلا يەردىن تارالغان مەززىلىك قورۇما پۇرىقى بىردىنلا ئۇنىڭ ئىشتىھاسىنى غىدىقلىدى . قوي گۆشى ، غول پىياز ۋە كەرەپشىنىڭ ئۆتكۈر ھىدى ئۇنىڭغا يۇرتىنىڭ ھاۋاسىنى ئېلىپ كەلگەندەك بولدى . شۇندىلا ئۇ ، قورسىقىنىڭ قاتتىق ئاچقانلىقىـ نى ھېس قىلدى ـ دە ، بەئەينى ئۆگىتىلگەن ئاپشاركىدەك ، ھېلىقى مەززىلىك پۇراقنى ھىدلاپ يۈرۈپ ، يولنىڭ ئۇ تەرىپىدىن چاقىقانغىنە كەلگەن بىر خۇيزۇ ئاشخانىسىنى تاپتى . ئاشخانا خېلى ئازادە ھەم پاكىز ئىدى . چۈشلۈك تاماق ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەچكە ، خېرىدارلارمۇ شالاڭ ئىدى . ئۇتۇق ئۇزۇنچاق زالغا كىرىپ ، بۇلۇڭدىكى بوش ئورۇنغا چۆكتى ۋە ئىككى خىل قورۇما بىلەن بىر قاچا گاڭپەن بۇيرىدى ، تاماق كەلگۈچە مۇزدەك پىۋىدىن بىر بوتۇلكا ئەكەلدۈرۈپ ، ئالدىرىماي ئىچىشكە باشلىدى...

شۇ ئەسنادا ، ئاشپۇزۇلغا ئىككى قىز كىرىپ كەلدى . ئۇتۇق بىر قاراپلا ئۇلارنىڭ شىنجاڭلىق ئۇيغۇر قىزلىرى ئىكەنلىكىنى تونىدى . تۇرقىدىن ئۇلار ئەمدىلا يىگىرمە بىر ـ يىگىرمە ئىككى

ياشلارغا كىرگەندەك قىلاتتى. قاپقارا ئۇزۇن چېچىنى بىرلا ئۆرۈمە قىلىپ باغلىۋالغان، بويلۇق كەلگەن بىرى ئەپتىدىن كې-سەلمەندەك ۋە خېلى غەمكىن كۆرۈنەتتى، لېكىن ئۆزى خۇش-روي، قاراشلىرى مۇلايىم ئىدى، ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرىدىنلا ئۆزىد-نىڭ قەدىر - قىممىتىنى خېلى چۈشىنىدىغان قىز ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. يەنە بىر دوغلاقراق كەلگىنىنىڭمۇ كۆزلىرى-دىن خۇن قېچىپ، چىرايى سولاشقانىدى...

ئۇلار ئۇتۇققا سەپسالمىدى، بەلكى ئاشخانىنىڭ بىر چېتىدە ئۆرە تۇرغان پېتى بىر نەرسىلەرنى دېيىشتى ۋە سومكىلىرى بىلەن يانچۇقلىرىنى كولاپ، بىساتىدىكى بار - يوق پۇللارنى جەملىگەن-دەك قىلىشتى. ئاخىر ئۇلار قولىدىكى پۇلغا بىرەر قاچىدىن ئاش كېلىشىگە كۆزى يەتتى بولغاي، تاماق ئۇستىلىگە ئولتۇردى ۋە ئاق پوسما كىيىۋالغان مۇلازىم قىزنى چاقىرىپ، ئىككى قاچا كالا گۆشى ئۇگرىسى بۇيرۇتتى.

ئۇتۇق بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىگە سەپسېلىپ ئولتۇردى ۋە تۇيۇقسىز ئۇنىڭدا بۇ قىزلار بىلەن كۆرۈشۈپ بېقىش ئىستىكى تۇغۇلدى. ھېلىقى ئېگىز بويلۇق قىز توساتتىن ئۇتۇقنىڭ ئۆزلىد-رىگە مۇلايىم ۋە ئەركىن نىگاھ تاشلاۋاتقانلىقىنى ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ ئۈستەللەر ئارىسىدىن يېرىپ ئۆتمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، دەرھال يۈزىنى چەتكە بۇرۇۋالدى.

ئۇتۇق قىزلارنىڭ يېنىغا كەلدى، كېلىپلا ئۇلاردىن قىزغىن ھال سورىدى:

— ياخشىمۇسىلەر، قىزلار! شىنجاڭدىن قاچان كەلدىڭلار؟

قىزلار دەسلەپ ھېيىقتى، خۇددى «سۈتتىن ئاغزى كۆيگەن قېتىقنى پۈۋلەپ ئىچىدۇ» دېگەندەك، يەنە قانداقتۇر بىرەر پالا-كەتكە ئۇچراپ قېلىشتىن قورقۇپ، ئامال بار ئۇتۇقتىن ئۆزلىرد-نى قاچۇرۇشقا ئۇرۇندى. ئەمما ئۇتۇقنىڭ سەممىي، قىزغىن مۇئامىلىسى بىلەن ئاستا - دىدىللىشىپ، ئۇنىڭ سوئاللىد-

ـرىغا تومتاقلا جاۋاب بەردى .
— بىز بۇ يەرگە كەلگىلى خېلى بولغان ، ئەمدى قايتماقچىـ ـدۇق…
ئاڭغىچە ئۆتۈكنىڭ قورۇمىلىرى بىلەن قىزلارنىڭ ئۆگىرىسى چىقتى . ئۆتۈك يەنە بىرنەچچە خىل تاماق بۇيرۇتتى . ئۇلار تاماق يەپ ، پىۋا ئىچىپ ئولتۇرۇپ ، خېلى چىقىشىپ قالدى ، قىزلار-نىڭمۇ قورقۇش ۋە قورۇنۇشلىرى تۈگىدى . ئۇلار ئەمدى كۆڭلىـ ـدىكى دىلكەش ئادىمىنى تاپقاندەك ، ئۈچ ئايدىن بېرى تارتقان ئازاب - ئوقۇبەتلىرىنى ھەسرەتلىك بىر ئەندىكىش ئىچىدە سۆز-لەپ بەردى :
ئېگىز بويلۇق قىزنىڭ ئىسمى تاجىگۇل ، دوغىلاقنىڭ ئىسـ ـمى رەيھانگۇل ئىكەن . ئۇلار يەكەنلىك بولۇپ ، بىر يىلنىڭ ئالدىدا ئۈرۈمچى ئالىي تېخنىكومىنى پۈتتۈرۈپ كېلىپ ، ئۆيدە خىزمەت كۈتۈپ ياتقانىكەن . بۇنىڭدىن ئۈچ ئاي بۇرۇن ، ئۇلارنىڭ يۇرتىدا پۇزۇر كىيىنگەن ، سالاپەتلىك ئىككى كىشى پەيدا بوپتۇ ، ئۇلارنىڭ بىرى ئەر ، بىرى ئايال ئىكەن . ئۇلار ئۆزلىرىنى گۇاڭ-جۇدىكى «مىللەتلەر ئارا سەنئەت ئالماشتۇرۇش - تەربىيىلەش مەركىزى» نىڭ ۋاكالەتچىلىرى دەپ تونۇشتۇرۇپتۇ ۋە شۇ نامدىـ ـكى كىنىشكا ، ھۆججەتلىرىنى كۆرسىتىپتۇ . ئۇلارنىڭ قوبۇل قىلىدىغىنى ، ناخشا - ئۇسسۇلدىن خەۋىرى بار ، رەڭگى - رويى ، تەقى - تۇرقى كېلىشكەن ، يىگىرمە بەش ياشتىن تۆۋەن قىزلار ئىكەن . ئۇلارنىڭ چۈشەندۈرۈشىچە ، ئوغۇللارنى باشقا ناھىيىدىن قوبۇل قىلىپ بولغا سېلىشۋېتىپتۇ ، بۇ قېتىم يەكەندىن پەقەت قىزلارنىلا قوبۇل قىلىدىكەن…
بۇ خەۋەر نۇرغۇن قىزلارنى ئۆزىگە جەلپ قىپتۇ ، سەنئەت دېسە جېنى سۆيۈنىدىغان بۇ قىزلار ئادەمنى قىينايدىغان چوڭقۇر بىر قىزىقىش بىلەن ئۆزلىرىنى قويارغا جاي تاپالماي قاپتۇ…
بۇ دۇنيادا ھەرقانداق ھۆسنلە - سۈلكەت غەرەزسىز بولماي-

دۇ ! ئىككى ناتونۇش «ۋاكالەتچى»نىڭ شېرىن - سۇخەن سۆز-
لىرى ، جەلپ قىلىش كۈچىگە ئىگە تەسىرلىك چۈشەندۈرۈشلە-
رى ، گۇاڭجۇدەك كاتتا شەھەر توغرىسىدىكى چىرايلىق تەرىپلە-
رى ... بۇ ئاق كۆڭۈل ، هايات تەجرىبىسى كەمچىل ، ساددا
قىزلارنى ئاجايىپ شېرىن خىياللارغا چۆمدۈرۈپتۇ ...
هەي ! ... خىيالغا نېمىلەر كەلمەيدۇ ، دەيسىز ! ئۇنىڭ چېكى
بارمىدى ؟ ئۇ ئادەمنى بىردەم ئاسماننىڭ قەرىگە ئاچىقىپ پەرۋاز
قىلدۇرسا ، بىردەم يەرنىڭ تەكتىگە ئاپىرىپ مىخلىۋېتەلەيدۇ ؟ !
دۇنيادا خىيالدىنمۇ ئۇچقۇر ، خىيالدىنمۇ چەكسىز ، خىيالدىنمۇ
شېرىن ، خىيالدىنمۇ ئاچچىق نەرسە بارمىدۇر ؟ ! ...
مانا شۇ ئۇچقۇر ، شېرىن خىيالنىڭ كۈچى بىلەن كېلىشكەن
يەتتە قىز ناهايىتى تەسلىكتە ئاتا - ئانىسىنىڭ رازىلىقىنى
ئېلىپ ، يەنە تېخى هېلىقى ئىككى «ۋاكالەتچى» گە مىڭ يۈەندىن
رەنە پۇلى تاپشۇرۇپ ، گۇاڭجۇغا كەپتۇ . كەپتۇيۇ ، چوڭ شەهەر-
نىڭ سىرلىق شاۋقۇن - سۈرەنلىرى ئۇلارنى يۇتۇپ كېتىپتۇ .
هېلىقى ئىككى نائەهلى بۇ قىزلارنى بىرنەچچە ئىشرەتخانىلارغا
سېتىۋېتىپ ، كۆزدىن غايىب بوپتۇ . بەزى قىزلار بۇنداق بايا-
شات ، رەڭگارەڭ تۇرمۇش قايىنىمىغا كۆنۈپ ، تېزلا غەرق بوپتۇ ،
ئەمما بۇ ئىككىسى خۇددى قاپقانغا چۈشكەن ئاهۇدەك ئېچىنىشلىق
بوزلاپ - بوزلاپ ، ئاخىر هالىدىن كېتىپتۇ...
— ئاز - تولا ناخشا - ئۇسسۇل بىلگەنلىكىمىزنىڭ سازايىنى
كۆردۇق ! — دېدى تاجىگۈل كۆزىدىكى ياش تامچىلىرىنى سۈر-
تۈپ ، — ئەگەر بۈگۈن ئەتىگەن تۇيدۇرماي قېچىپ چىقمىغان
بولساق ، بېشىمىزغا يەنە قانداق خورلۇق ، قانداق كۈلپەتلەر كې-
لەتتىكىن - تاڭ !
ئۇ دەسلەپ غەلىتە بىر ئىپادىدە كۈلدى ، كېيىن بىردىن
ئۇنىڭ پۈتۈن يۈزى ئۆزگىرىپ كەتتى : رەڭگى قۇمدەك ئاقاردى ،
لەۋلىرى يىمىرىلدى ، كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى !...

قىزلارنىڭ ئېچىنىشلىق سەرگۈزەشتىسى ئۇتتۇقنى ھاياجاذ-
لاندۇردى ، ئۇنىڭ تومۇرلىرى كۆپتى ، قانلىرى شۇۋۇلداپ مېڭد-
سىگە ئۇرۇلغاندەك بولدى . ئۇ ھايات ، تۇرمۇش ۋە ئادەملەر
توغرىسىدا چوڭقۇر ئويغا پاتقانىدى...

بۇ ھايات دېگەنلىرى بىر تېپىشماق ئىكەن - دە ! «بىرى
كەم دۇنيا» دېگەندەك ، ھېچكىم ئۇنىڭ تەقدىر - قىسمەتلىرىدىن
قۇتۇلۇپ ، خاتىرجەم ياشىيالمايدىكەن ! كىمگىدۇر ئارتۇقچە تۇ-
يۇلغان نەرسە ، باشقا بىرى ئۈچۈن بىر ئۆمۈرلۈك ئارمان بولۇپ
قالىدىكەن . كىمىدۇر ئۆزىنى ھەق ساناپ ، ناھەقلىككە
يول قويىدىكەن !...

ھەي !... ئۇيغۇرنىڭ ئۇيغۇرغا قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى كۆر-
دۇڭلارمۇ ؟ ! ئۆز قولى بىلەن ئۆزىنىڭ ئەۋلادلىرىنى تۇتقۇن قى-
لىپ ئوغرىلىقچا سېلىۋاتسا ، قىزلارنى سېتىپ ، ئانىلىق شەنىگە
داغ چۈشۈرۈۋاتسا !... مانا شۇنداق بولغاندىكىن ، يامان ئادەملەر-
نىڭ كۈنى تۇغۇلىدۇ ! بىز بىر - بىرىمىزنى يەيمىز ، بىر -
بىرىمىزنىڭ ئۈستىدىن شىكايەت قىلىمىز . بىز تېخى يەھۇدىيلار-
دەك ، ئىنگلىز ، فرانسۇزلاردەك ئۆز - ئۆزىمىزنى ياخشى بىل-
گەن ، چۈشەنگەن ، ئۆزلۈكىنى قەدىرلىگۈچى خەق ئەمەسمىز !
بۇنىڭغا تېخى خېلى ۋاقىت بار ئوخشايدۇ !... زادى قانچىلىك
ۋاقىت كېتەر ؟ شۇڭغىچە تۆلەيدىغان بەدىلىمىز بەك كۆپ بولۇپ
كەتمەسمۇ ! ؟ بۇنىڭدىن ئالتە - يەتتە يۈز يىل ئاۋۋال قۇل خوجا
ئەھمەد يەسەۋى «دىۋان ھېكمەت» دېگەن كىتابىدا :

«توپلىشىپ بىرنەچچە بوينى يوغاننى ،
ئورتىغا سالۇرلەر قىزيۇ - جۇۋاننى !»

دېگەنىكەن . بىز تېخى شۇ يولدا كېتىۋاتامدۇق ! ! ! ...

ئۈچى يوق چىگىش كاللەكنى يېشىمەن دەپ ئويلاۋېرىپ ،

ئۆتۆقنىڭ مېڭىسىگە ئاغرىق كىرىپ كەتتى ...

— سىلى بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىسىلا، ئاكا؟ — رەيھانگۈلنىڭ تۇيۇقسىز سورىغان سوئالى ئۆتۆقنى خىيالدىن سەگىتتى، — سىلىمۇ بىرەر ئورۇننىڭ ۋاكالەتچىسىمۇ - يە؟!

ئاخىرقى سۆز ئۆتۆققا خېلى قوپال تۇيۇلدى، ئەمما بۇ سۆزلەر قوپال بولسىمۇ، بىر قېتىم يۈرەكئالدى بولغان قىزنىڭ چىن كۆڭلىدىن چىققان پەردازسىز، سەممىمىي سۆزلەر ئىدى.

— خاتىرجەم بولۇڭ، سىڭلىم! مەن ھېچقانداق يەرنىڭ ۋاكالەتچىسى ئەمەس، — دېدى ئۆتۆق مىيىقىدا كۈلۈپ، — مەنمۇ سىلەرگە ئوخشاشلا بىر دەردمەن ... ماۋۇ رەسىمگە قاراپ بېقىڭلار، بۇ قىزنى بىرەر يەردە كۆردۈڭلارمۇ؟

ئۆتۆق خىسلەتنىڭ رەسىمىنى قىزلارغا بەردى، قىزلار بىر - بىرلەپ كۆردى ۋە مەيۈس قىياپەتتە باشلىرىنى چايقاشتى:

— ئەجەب چىرايلىق قىزكەن، بىچارە! كۆرمەپتۇق ...

ئۆتۆقنىڭ كۆڭلى خۇددى يىپ تاشلىغان لەگلەكتەك لەسسىدە بولدى، چىرايى تۇتۇلدى، ئەگەر خىسلەتمۇ مۇشۇ قىزلاردەك، بۇ شەھەرنىڭ بىرەر بۇلۇڭ - پۇچقىقىدىن چىقىپ، ئۆزىنىڭ ئالدىدا لوككىدا پەيدا بولۇپ قالسا، قانداق ياخشى بولاتتى - ھە!؟

ئۆتۆقنىڭ كۆڭلى كۆتۈرۈلۈپ، بېشى ئاسمانغا يەتمەسمىدى! ... ھەي، كاج پەلەك، تەڭشەلمىگەن جاھان! ...

ئۆتۆق رەسىمنى سومكىسىغا سېلىۋېتىپ، قىزلاردىن سورىدى:

— ئەمدى نېمە ئىش قىلماقچى سىلەر؟

— كېتىمىز! — دېدى ئىككىسى تەڭلا، — يۇرتقا كېتىمىز!

— مەن ئۈچۈن بۇ ئۈچ ئاي ئۈچ يىلدەك تۇيۇلۇپ كەتتى! — دېدى تاجىگۈل ئۆھسىنىپ.

تاجىگۈل توغرا ئېيتتى: ئىنسان ئۈچۈن شان - شۆھرەتكە

تولغان بىر دەقىقە مەنىسىز ئۆتكەن نەچچە كۈنلۈك ھاياتتىن ئەۋزەل بولىدۇ !...

— يۇرتنى ، ئاتا - ئانىمىزنى بەك سېغىندۇق ! — دېدى رەيھانگۈلمۇ ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ ، — خۇدايىم ياخشى كۆرگەن بەندىسىنى ئۆز يېرىدىن ئايرىمىسۇن !

دەرۋەقە شۇنداق ! بۇ يەرنىڭ ئاسمىنىدىن يامغۇر ئەمەس ، ئۈنچە - مارجان ياغقان تەقدىردىمۇ ، ئۇلار ئۈچۈن يەنىلا ئاشۇ ئاسمىنىدىن توپا - تۇمان يېغىپ تۇرىدىغان ئانا يۇرتى ئەلا ئىدى ! ئادەم تۇگۇل ، كىچىككىنە قۇش چېغىدا ئالتۇن قەپەستىن قۇرۇق پۇتاقنى ياخشى كۆرىدۇ ئەمەسمۇ ! ؟ ...

— قانداق كېتىسىلەر ؟ — زىغىرلاپ سورىدى ئۇتۇق ، — بايا قارىسام ، يېنىڭلارنى كولاشتۇرۇپ ئاران بىرنەچچە كوي تاپ- تىڭلار ، باشقا بىر يەردە پۇلۇڭلار بارمۇ - يە ؟

— سىلى ھەممىنى كۆرۈپ تۇرۇپلىدە ! — دېدى رەيھانگۈل ئۇتۇقا مەنىلىك قاراپ ، — راست ، پۇلىمىز يوق . بىز ئۇ يەردىن ھەممە نېمىمىزنى تاشلاپ ، جېنىمىزنىلا قۇتقۇزۇپ چىقتۇق . بۈ- گۈنلا پويىز ئىستانسىسىغا بارىمىز ، ياخشى ئادەملەر ئۇچراپ قالار . پەقەت بولمىسا ، بۇ يەرنىڭ ھۆكۈمىتىنى تاپارمىز شۇ !

ئۇتۇق ھېچقانچە ئويلاپ تۇرمايلا مۇنداق دېدى :

— بۇنداق قاراملىق قىلىساڭلار بولمايدۇ ، سىلەر دېگەن قىز بالا ، بىرىدىن قۇتۇلۇپ ، يەنە بىرىگە تۇتۇلۇپ قېلىشىڭلار مۇم- كىن . ھازىر جەمئىيەت مۇرەككەپ ، ئادەملەرمۇ ئىشەنچسىز بو- لۇپ كەتتى . ھۆكۈمەتنى ئىزدەيمەن دېسەڭلار ، يول بىلمەيسى- لەر ، تىل بىلمەيسىلەر ، ئەڭ ياخشىسى ، مەن سىلەرنى يولغا سېلىپ قوياي ...

— سىلىنى ئاۋارە قىلىساق قانداق بولىدۇ ؟ — دېدى تاجى- گۈل خىجىل بولغاندەك بېشىنى ئېگىپ ، — ئۆزىمىزنىڭ نادان ، ساددىلىقى ئۈچۈن يەنە قانچىلىك جاپا تارتساقمۇ ئازلىق

قىلىدۇ !...

— بولدى ، ئۆزۈڭلارنى ئەيىبلەپ ، ئۆتكەن ئىشلارنى يوق قىلمۇالماڭلار ! — دېدى ئۇتۇق ئۇلارغا تەسەللى بېرىپ ، — بۇ ئىشتا سىلەر ئەيىبلىك ئەمەس ، بەلكى ئادەم سىياقىدىكى ئاشۇ ۋىجدانسىز مۇناپىقلار ئەيىبلىك ! سىلەر بۇ ئىشلارنى ھاياتىڭلاردىكى بىر قاباھەتلىك چۈش دەپ بىلىپ ، بۇنىڭدىن كېيىنكى تۇرمۇشۇڭلاردا ئاچچىق ساۋاق قىلىڭلار ! يۇرۇڭلار ، ھازىرلا پويىز ئىستانسىسىغا بارايلى ، مەن سىلەرنى يولغا سېلىپ قوياي !

— ئۇنداق بولسا ، سىلىگە رەھمەت ! — دېدى ھەر ئىككى قىز چوڭقۇر تەشەككۇرىنى بىلدۇرۇپ ، — كۆنلەرنىڭ بىرىدە ، سىلىنىڭ بۇ ياخشىلىقلىرىنى ھەسسىلەپ قايتۇرىمىز ، ئۇتۇق ئاكا !

شۇ كۈنى كەچتە ، ئىككى مۇساپىر قىز ئۇتۇق ئېلىپ بەرگەن بېلەت ۋە يوللۇق تۇتقان بىرمۇنچە يېمەك - ئىچمەكلەر بىلەن پويىزغا چىقتى . پويىز قوزغالغاندا ، ئۇلار نازۇك قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ ، ئىسسىق كۆز ياشلىرىنى ئاققۇزۇپ ، ئۇتۇققا ئالەمچە رەھمەت - تەشەككۇرىنى بىلدۇرۇپ يۇرۇپ كەتتى !...

12

قىرىق ياشلارنىڭ قارىسىنى ئالغان ، بەستلىك ، ئاقۇچ يۈزدىنى دانىخورەك باسقان بۇ ئادەم رايونلۇق ساقچى ئىدارىسى جەمئىيەت ئامانلىقىنى قوغداش بۆلۈمىنىڭ باشلىقى كاڭ مىڭ ئىدى .

كاڭ مىڭ نۇرغۇن جەھەتتە ئەزىم چوڭغا باغلىنىپ قالغانىدى . تەدبىركار ، ئاغزى چىڭ ، ئىچىدە سىر ساقلىيالايدىغان بۇ ئادەم بىلەن ئەزىم چوڭنىڭ خېلى چوڭقۇر ئالدى - بەردىلىرى بار ئىدى .

ھېيت ئاغماق ئۈچ كۈن بۇرۇن ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ ،

خوجايىنىنىڭ ئۇنىڭغا «ئېسىل نېسىۋە» بەرمەكچى بولغانلىقىنى ئېيتقان ۋە خىسلەتنىڭ گۈزەللىكىنى ئىچى ئېچىشىپ تۇرۇپ تەرىپلەپ بەرگەنىدى. شۇ گەپ بىلەن ئىچىگە ئوت چۈشكەن كالىڭ مىڭ بۈگۈن چۈشتە ھېيت ئاغماققا تېلېفون قىلىپ: «نېسىۋىنى چۈشتىن كېيىن بەييۈن رايونىدىكى ‹يېڭى ئىرا› مېھمانسارىيىسىنىڭ 8 - قەۋەت 13 - نومۇرلۇق ئۆيىگە ئەكىلىش» نى ئېيتقاندى.

ھېيت ئاغماقنىڭ خىسلەتنى تۇيۇقسىز بىر يەرگە ئېلىپ بارماقچى بولغانلىقى قىزنىڭ كۆڭلىگە غۇلغۇلا سېلىپ قويىدى. ئۇنىڭسىزمۇ يېقىندىن بېرى خىسلەتنىڭ ۋۇجۇدىنى زادىلا چۈشەندۈرۈپ، ئىپادىلەپ بولمايدىغان بىر ۋەھىمە قارمىۋالغانىدى. ئۇنىڭ كەيپىياتىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى سەزگەن ھېيت ئاغماق ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ مۇنداق دېدى:

— بىز سېنى بىر يەرگە ئېلىپ بارىمىز، سەن ئۇ يەردە يۇرتتىن كەلگەن بىر تونۇشۇڭ بىلەن كۆرۈشىسەن!

— كىمكەن ئۇ مېنىڭ تونۇشۇم؟ — ھولۇقۇپ سورىدى خىسلەت.

— بارغاندا بىلىسەن...

— ياق، ھازىر ئېيتىپ بەرمىسەڭلار بارمايمەن! — دېدى خىسلەت قەتئىي ھالدا، — ئۇنىڭ ئىسمى نېمىكەن؟

— ھەددىڭ ئەمەس! — دېدى ھېيت ئاغماق تەرىنى تۈرۈپ، — بىز بار دېگەندىكىن بارىسەن، كىملىكىنى بارغاندا كۆرىسەن!

— ياق، بارمايمەن دېدىم، بارمايمەن! — خىسلەتمۇ بوش كەلمىدى، — ئەگەر زورلاپ ئاپارماقچى بولساڭلار، ماشىنىدىن ئۆزۈمنى تاشلايمەن!

— ماۋۇ... مېكىجىننى! — ھېيت ئاغماق ئۇرماقچى بولۇپ قولىنى كۆتۈردىيۇ، ئەمما شۇ پېتى توختاپ قالدى. «ئېسىل

نېسۋە» نىڭ تاياق زەربىدە بۇزۇلۇپ كېتىشىدىن قورقتى. ئۇ ئەمدى «ئۇتۇق» دېگەن ئىسىمنى ئاغزىدىن چىقىرىپ، ئالداپ ئاپىرىش قارارىغا كەلدى. بولمىسا، بۇنداق جاھىل، غورۇرى كۈچلۈك قىزنى زورلۇق بىلەن ئاپىرىش قىيىنغا توختايدىغاندەك قىلاتتى.

— مەن سىنى تونۇشۇڭ بىلەن تۇيۇقسىز ئۇچراشتۇرۇپ، ھەيرەتتە قالدۇراي دېگەنىدىم، — دېدى ھېيت ئاغماق ساختا ھىجىيىش بىلەن، — ئۇتۇق دېگەن يىگىت بىلەن كۆرۈشكۈڭ يوقمۇ؟!

— نېمە... ئۇتۇق؟ — خىسلەتنىڭ ئاۋازى تىترەپ كەتتى.

— ھەئە، ئۇتۇق! — دېدى ھېيت ئاغماق ئۇنى تېخىمۇ قىزىقتۇرۇپ، — سىنى ئىزدەپ كەلگەن ئاشىقىڭ ئۇتۇق!...

شۇ گەپ بىلەن خىسلەتنىڭ يۈزىگە ئىپادە قىلىپ بولمايدىغان بىر ھاياجان كۆلكە سالدى، ئۇ قوللىرىنى بىر-بىرىگە قارسىلدىتىپ ئۇردى، كۆكرىكىدىن پەريادلىق بىر سادا ئېتىلىپ چىقتى: «ئۇتۇق! مېنىڭ ئۇتۇقۇم! سىز قەيەردە؟!...»

ئۇ ھەممىنى ئۇنتۇدى، ئالدىرىدى، نېمىدۇر دېمەكچىدى، لېكىن گەپ ئاغزىدا قالدى، خۇشاللىقتىن تىلى ئايلانمىدى...

پۇرسەتتىن پايدىلانغان ھېيت ئاغماق ئۇنى دەرھال ماشىنىغا چىقاردى، ئۇنىڭ يېنىدا ھاشىم توقۇناقنى ئولتۇرغۇزۇپ، ئۆزى ماشىنىنى غۇيۇلدىتىپ ھەيدىگىنىچە يۈرۈپ كەتتى.

ئالاھازەل يىگىرمە بەش مىنۇتلاردىن كېيىن، ئۇلار مەنزىلگە يېتىپ كەلدى. خىسلەت تېخىچە شۇ ھاياجان بىلەن ھېيت ئاغماقنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ، ھەشەمەتلىك مېھمانسارايىنىڭ زالىغا كىردى، ئۇنىڭ كۆزىگە ھېچنېمە كۆرۈنمىدى، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا پەقەت سۈرەتتەك قېتىپ تۇرغان ئۇتۇقلا بار ئىدى. ئۇلار لىفت بىلەن كۆتۈرۈلۈپ، سەككىزىنچى قەۋەتكە چىقتى، مەنزىل يېقىنلاشقانسېرى خىسلەتنىڭ يۈرىكى قاتتىق سوقۇپ، پۈتۈن ۋۇجۇدى-

نى سىغىنىش ، سۆيگۈ ۋە ۋىسال تەشنالىقى ئىگىلەپ ئالدى . ئۇ ، ئۇن ئۈچىنچى نومۇرلۇق ئۆينىڭ ئالدىغا كەلگەندە ، ئىختىيارسىز ھېيت ئاغماقنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ ، ئىشىكنى ئېچىپ كىرىپلا ئۇتتۇقنىڭ باغرىغا ئۆزىنى ئاتماقچى بولدى ۋە شۇ ئەلپازدا ئىشىك-نى ئاچتى . ئەمما ئۇ ، ياتاققا كىرىپلا ئۇتتۇقنى ئەمەس ، باشقا بىرىنى — بۇرنى قىزىل ، يۈزىنى دانخورەك باسقان ، بوي - بەستى قوپال كاك مىخنى كۆرۈپ ، تۇرغان جايىدا قېتىپ قالدى ، رەڭگى بوزدەك ئاقىرىپ كەتتى . ئۇ بىردەم كۆزىنى پارقىرىتىپ ، قورقۇپ كەتكەن ئادەمنىڭ نەزىرى بىلەن بۇ يات ئادەمگە تىكىلىپ تۇردى ، شۇ تۇرۇشىدا ئۇ بەئەينى مومىياغا ئوخشايتتى . لەۋلىرى ئالىقانداق مۇجمەل بىر ھالەتتە قىيسىيىپ كەتكەنىدى . كاك مىخنىڭ بۇ يەردە پەيدا بولۇشى گويا ئۇنىڭغا ئەقىل يەتمەيدىغان غەلىتە بىر نەرسە بولۇپ كۆرۈنگەنىدى...

شۇ ئەسنادا ، ھېيت ئاغماق كاك مىخغا قانداقتۇر بىر كۆز ئىشارىسىنى قىلىپ ، ئىشىكنى گۈپپىدە يېپىپ قويدى . بۇ قوپال ئاۋاز خىسلەتنى ئېسىگە كەلتۈردى ، ئۇ ئۆينىڭ تۆت تەرىپىگە ئالاق - جالاق قاراپ ، ئىككى قولى بىلەن بېشىنى تۇتقىنىچە ئەسەبىيلەشكەندەك قاتتىق ۋارقىرىدى :

— ئۇتتۇق قېنى ! ؟ ئۇتتۇق ! ...

بۇ كۈتۈلمىگەن ھالەت كاك مىخنى تەمتىرىتىپ قويدى ، ئۇ خىيالىدا ياتاققا كىرىپلا ئۆزىگە ھەشقىپىچەكتەك يۆگىشىپ كېتىد-دىغان شوخ ، ھېسسىياتچان بىر قىزنى تەسەۋۋۇر قىلغانىدى . ئەمما ، ھازىر ئۆزىگە ئەشەددىي دۈشمەندەك قادىلىپ تۇرغان ، پۈتۈن تۇرقىدىن ئۆچمەنلىك قەھرى چىقىپ تۇرغان ئەسەبىي بىر قىياپەتنى كۆرۈپ ، ھودۇققىنىدىن كۆزلىرى چەكچىيىپ كەتتى . شۇ تۇرقىدا خىسلەتنىڭ ئۇنى مەپتۇن قىلغان گۈزەل ھۆسن - جامالىمۇ بىردىنلا خۇنۇكلىشىپ كەتكەندەك بولدى !...

خىسلەت ئۆزىنىڭ ئالدانغانلىقىنى بىلدى ، يەنە بىر قېتىم

سىتىلىپ ، ئۆزىنىڭ ئادەمگە ئەمەس ، بىر ئىبلىسقا ، تېخىمۇ يىرگىنچلىك ئىبلىسقا دۇچ كەلگەنلىكىنى چۈشەندى . شۇڭا ئۇ ، هازىر ئەسەبىيلىشىپ ، هېچ نەرسىدىن قورقمايدىغان ۋە هېچ نەرسىدىن يانمايدىغان قارام هالەتكە كەلگەنىدى .

— سىلەر زادى مېنى نېمە قىلماقچى ؟ ! — دېدى ئۇ سەسكەنگەن ، چالۋاقىغان هالدا ۋارقىراپ ، — مەن سىلەرنى ، سىلەردەك قارا كۆڭۈل ياۋۇزلارنى مەڭگۈ كەچۈرمەيمەن ، مەڭگۈ قارغايمەن !...

بۇ ئاۋاز ، بۇ سۆزلەرنى كارىدوردا كۆزەتچىلىك قىلىپ يۈرگەن هېيت ئاغماق بىلەن هاشىم توقۇناقمۇ خىرە - شىرە ئاڭلىدى . ئەمما ئۇلار ياتاققا كىرىپ ، ئۇنى ئەيۋەشكە كەلتۈرۈپ بېرىشكە ئۇرۇنمىدى ، بەلكى كاڭ مىڭدەك كۈچلۈك ، تەجرىبىلىك بىر ساقچىنىڭ بۇنداق بىر مېكىنجىننى بىردەمدە ئەيۋەشكە كەلتۈرۈپ ، ئاللا - تۇۋىسىنى چىقىرالىشىغا ئىشەندى .

دېگەندەك ، كاڭ مىڭ ياغلىما گەپ ، سىلىق - سىپايە هەردەكەتلەر بىلەن خىسلەتنى ئىنىدەككە كەلتۈرۈشكە ، خۇددى شاشتاينى سىلاپ - سىيپاپ كۆندۈرگەندەك ، ئاستا - ئاستا كۆندۈرۈشكە هەرىكەت قىلدى . ئەمما خىسلەت زادىلا ئۇنىڭ دامىغا چۈشمىدى ، بەلكى تېخىمۇ قەهر - غەزەپ بىلەن :

— ئەگەر سىز هەقىقىي بىر ئادەم بولسىڭىز ، ماڭا يېقىن كەلمەڭ ، ماڭا چېقىلماڭ ! ئەگەر زورلۇق قىلماقچى بولسىڭىز ، ئىپپەت - نومۇسۇمنى قان بىلەن هىمايە قىلىمەن ! — دېدى ۋە هەر ئېهتىمالغا قارشى چېچىغا قىستۇرۇپ يۈرگەن ئۇزۇن تۆمۈر چازىنى قولىغا ئالدى .

شۇ گەپلەردىن كېيىن خىسلەت جىم بولۇپ قالدى ، ئەمما قەددىنى تىك تۇتۇپ ، كاڭ مىڭغا ئوت بولۇپ يېنىۋاتقان كۆزلىرىنى تىكىپ ئۆرە تۇراتتى . ئۇ ئەزەلدىن ئەركەكلەرنى مەردلىككە ، جاسارەتكە ، هالاللىققا ئۈندەيدىغان قىزلار تائىپىسىدىن ئىدى ، ئۇ

قانداقتۇر ئاغزىدا سۆزمەنلىك قىلىپ ئەمەس ، بەلكى ئۆز روھى بىلەن ئۇندەيتتى ...

كىچىككىنە قىزنىڭ بۇنداق روھىي قۇدرىتى ، غۇرۇرى ، نومۇسىنى قوغداشتىكى بۇنداق كۈچلۈك ئىرادە ۋە جاسارىتى كاڭمىڭنى ئويلاندۇرۇپ قويدى . ئۇ ، نەچچە يىلدىن بۇيانقى ئەيش- ئىشرەتلىك تۇرمۇشىدا بۇنداق جىددىي دوقالغا دۇچ كەل- مىگەنىدى . ئەمما ، بۇگۈن ئۇ خۇددى راۋان كېتىۋاتقان بىر كېمە يوشۇرۇن خادا تاشقا ئۇرۇلغاندەك ، قاتتىق بىر سىلكىنىش ئىچىد- دە ئېسىگە كەلگەندەك بولدى ...

قىزىق ، ئادەم تۇرمۇشنىڭ مۇشۇنداق جىددىي ئەگىم - دو- قاللىرىغا دۇچ كەلگەندە ، بۇ دۇنيا شۇنچە جەلپكار ، شۇنچە جىل- ۋىدار كۆرۈنىدىغان ئوخشايدۇ . ئۆز ۋاقتىدا تىزگىنسىز تايدەك بېشىڭنى كۆككە گىدەيتىپ ئۆتكۈزگەن كۈنلىرىڭنىڭ بىردىنلا قەدرى بىلىنىپ ، كۆرەلمەي قالغان نەرسىلىرىڭ ، يۇرەلمەي قال- غان يوللىرىڭ ھەققىدە ئويلايدىغان ۋە بەزىدە ئۆكۈنىدىغان ئوخ- شايسەن ! ... ئۇنىڭ ئۈستىگە ، تۇپتۇز يولدا كۆزۈڭ ئوچۇق تۇرۇپ مۇدۇرگەنلىرىڭ ، ھاۋايى - ھەۋەسكە ، بىمەنە غۇرۇرغا بېرىلىپ ، ئاللىكىملەرنىڭ دىلىنى بىھۇدە ئاغرىتقانلىرىڭ ... مانا شۇلار بىر - بىرلەپ خىيالىڭدىن ئۆتۈپ ، سېنى سەگىتىدىغان ئوخشايدۇ ! ...

شۇنداق ، بۇ دۇنيادا ئىككى قوللاپ تۇتۇلغان نەرسىدىن ۋاز كېچىش قىيىن ئەمەس ، بەلكى ھەقىقىي ئادەم بولۇش قىيىن ! ئادەم ئۆز تەبىئىتىدىكى ئاجىزلىقلارنى يېڭىپ ، ھەقىقىي ئادەم بولۇش ئۈچۈن ، جەزمەن ئۇزاق ۋاقىت ئىرادىسىنى تاۋلىشى كې- رەك ! ...

كاڭ مىڭ يالتايدى ، ئەتىگەندىن بېرى ۋۇجۇدىدا قوتراپ تۇرغان شەھۋانىي ھەۋەسمۇ پەسكويغا چۈشتى . خۇددى پىچاقنىڭ بىسى قاتتىق چېقىر تاشقا ئۇرۇلغاندەك ، ئۇنىڭ ياۋايى ئىستەكلىد-

رى بىردىنلا سۇسلاشتى . بولۇپمۇ ، ئۇ خىسلەتنىڭ ئەلپازىدىن ، قەھر ـ غەزىپىدىن قورقتى . ئەگەر بىرەر پىشكەللىك يۈز بې-رىپ ، بۇ سەتچىلىك ئاشكارىلىنىپ قالسا ، ئۆزىنىڭ خەلقى ئالە-مدە شەرمەندە ـ شەرمىسار بولۇپ ، خەلق ساقچىسى دېگەن شەرەپ-لىلىك نامغا داغ چۈشۈرۈپ قويۇشىدىن قورقتى...

ئۇ ، بىر تال تاماكا تۇتاشتۇردى ، ئارقىدىن بايا ئەكەلدۈرۈپ قويغان فرانسىيىنىڭ قىزىل ئۈزۈم ھارىقىدىن بىر رومكا ئىچىپ ، كەيپىياتىنى تەڭشىۋالدى ، ئاندىن ئىشىكنى ئېچىپ ھېيت ئاغماقنى توۋلىدى :

— بۇ قىزنى ئەكېتىڭلار ! — دېدى ئۇ زەئىپ ئاۋازدا ، — نېسىۋە ماڭا تېگىل بولدى !

— نېمە ، بۇ مېكىجىن سىزنى رەنجىتىپ قويدىما ، كاڭ كېجاڭ ؟ — ئالدىراپ سورىدى ھېيت ئاغماق ، — توختاڭ ، مەن ھازىرلا ئۇنىڭ جاجىسىنى بېرىپ ، ئايىغىڭىزغا باش قويدۇرىمەن !

— بولدى قىل ! — دېدى كاڭ مىڭ جىدىدىي قىياپەت-تە ، — ئەكەت دېگەندىكىن ئەكەت !

ھېيت ئاغماق خىسلەتنى ئالدىغا سېلىپ ياتاقتىن چىقتى . خىسلەت بۇ قېتىممۇ قۇدرەتلىك بىر روھىي كۈچ بىلەن دوزاخنىڭ ئىچىدىن پاك چىقتى ، گەرچە ئۇ قاتتىق رىيازەت چەككەن ، خورلانغان بولسىمۇ ، ئەمما يەنىلا ئۆزىنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىنى ساقلاپ قالدى . بۇنداق جاسارەت ، بۇنداق ئىرادە ھەركىمنىڭ قولىدىن كېلىۋەرمەيدۇ ، ئەلۋەتتە !...

13

كۈنچىقىش بىلەن ھەممە يەر قوقاس چاچقاندەك ئىسسىپ كەتتى . پىژغىرىم ئاپتاپ يول ياقىسىدىكى تاشلاردىن تارتىپ ، ئۆي ـ ئىمارەتلەرنىڭ مەرمەر تۈۋرۈكلىرىگىچە تەرلىتىشكە باش-

لىدى. ھاۋا خۇددى يېڭىلا ئوتى ئۆچكەن تونۇردەك دىمىق بولۇپ، ئاسمانمۇ بۇ ئۆرتىنىشتىن تۈتەكلىنىپ تۇراتتى ...

بۈگۈن ئۇتۇقنىڭ سىرتقا چىققۇسى كەلمىدى، ئۇنى بىرخىل ئۈمىدسىزلىك، چۈشكۈنلۈك چىرماپ ئالغانىدى. خىسلەتنى ئىزدەش يولىدىكى شۇنچە كۆپ ئۇرۇنۇش، شۇنچە زور تىرىشچانلىقلار بىكار كېتىۋاتاتتى. ئۆركەش كۆچىدى، ۋاڭ باۋمۇ ھەرىكەت قىلدى، لېكىن كىشىنى خۇشال قىلغۇدەك نەتىجە يوق ئىدى.

ئۆركەش بىرنەچچە كۈننىڭ ئالدىدا ھېلىقى كاۋاپچى ھۇۋقۇش تاز بىلەن ئۇتۇقنى تونۇشتۇردى، خىسلەتنىڭ ئەھۋالىنى ئېيتتى، ھۇۋقۇش تاز ناھايىتى خۇپسەنلىك قىلدى. كېيىن ئۆركەشنىڭ يۈزى ئۈچۈن: «مەن تىڭ ـ تىڭلاپ باقاي، بىرەر ئۇچۇر بولسا خەۋەر قىلىمەن» دەپ ۋەدە بەرگەنمۇ بولدى، ئۇتۇق ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىپ، تەپسىلىي ئادرېسىنى يېزىپ بەردى، لېكىن ھازىرغىچە ئۇنىڭدىنمۇ خەۋەر يوق ئىدى ...

ئۇتۇق دېرىزىدىن چۈشۈپ تۇرغان ئاپتاپنىڭ بىنەپشە رەڭ نۇرلىرىدىن قاماشقان كۆزلىرىنى يۇمۇپ ئۇزاق ياتتى. ئاپتاپ ئاستا ـ ئاستا دېرىزىدىن كارىۋات ئۈستىگە چۈشۈپ، كۆز چاقناتقۇدەك رەڭدار نۇر جىلۋىلەندى. كارىۋاتتا ئېزىلىپ ياتقان ئۇتۇقنىڭ كۆزى بىردىنلا كارىۋاتتىن بىر مېتىرچە يۇقىرىدا ئېسىلىپ تۇرغان ئۆمۈچۈككە چۈشتى، ئۇتۇق ئويلاپ ئولتۇرماي، قولى بىلەن ئۆمۈچۈكنىڭ يىپىنى ئۈزۈۋەتتى. كىچىك ئۆمۈچۈك يەردىكى پالاسقا چۈشۈپ، يەنە تام تەرەپكە ئۆمىلەپ بېرىپ، پىلدىرلىغىنىچە تورۇسقا كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. بىردەمدىن كېيىن، ئۇ يەنە تورۇستىن يىپ تاشلاپ، ئۇتۇقنىڭ كۆز ئالدىدا پەيدا بولدى، ئۇتۇق يەنە ئۇنىڭ يىپىنى ئۈزۈۋەتتى، ئۆمۈچۈك يەنە پىلدىرلىغىنىچە تام تەرەپكە ماڭدى... ئاپتاپ كەڭ دائىرىدە يېيىلغىچە ئۇتۇق بەش قېتىم ئۆمۈچۈكنىڭ يىپىنى ئۈزۈۋەتتى، ئۆمۈچۈكمۇ بەش قېتىم تورۇسقا چىقىپ يىپ تاشلىدى... ئالتىنچى قېتىم ئۇتۇق

ئۆمۈچۈكنىڭ يىپىنى ئۈزمىدى، بەلكى قايىللىق بىلەن ئۆز ـ ئۆزىگە شىۋىرلىدى: «مانا ئىرادە!... كىچىككىنە ئۆمۈچۈكنىڭ يىپىنى بەش قېتىم ئۈزدۈم، ئۇ بەش قېتىم تورۇسقا كۆتۈرۈلۈپ يىپ تاشلىدى، ئەگەر يەنە ئۈزسەم، ئۇمۇ يەنە شۇنداق قىلىۋېرىدۇ!... ئەجەبا، مەندە ئاشۇ كىچىككىنە جانىۋارچىلىك ئىرادە يوقمۇ؟!...»

شۇ چاغدا، تۇساتتىن ئۇنىڭ ئېسىگە بىر نەرسە كەلدى. ئۇ ۋاقتىدا ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئوت تاشلاپ، ۋۇجۇدىنى زوق ـ شوقتا، ھاياجانغا تولدۇرغان بۇ نەرسە ھازىرمۇ خۇددى قاراڭغۇ ئۆيىنىڭ روجەكلىرىدىن يېرىپ چۈشكەن ئىللىق نۇردەك، ئۇنىڭ كۆڭلىنى يورۇتۇپ، جىسمىغا كۈچ ۋە جاسارەت ئاتا قىلغاندەك بولدى، بۇ نەرسە — خىسلەتنىڭ كۆندىلىك خاتىرە دەپتىرىدىكى ئۇتۇقتا سۆيگۈ ئىزھار قىلىنغان بىر كۇپلېت قەسىدە ئىدى:

«سەندىدۇر كۆزلىرىم، سەندىدۇر كۆڭۈل،
سەن ئۆمرۈم كۆكىدە پارلىغان قۇياش.
سەندىدۇر ئىشەنچ، سەندىدۇر يۈرەك،
سەن باركى، كۆزلىرىمگە يولمايدۇ ياش!»

«توۋا، مەن نېمە بولدۇم ـ ھە!؟ — ئۇتۇق ئۆز ـ ئۆزىگە ئاچچىق سوئال قويدى، — خىسلەت ماڭا شۇنداق چەك ئەقىدە ـ ئېتىقاد بىلەن ئىشەنگەن تۇرسا، مېنىڭ شۇنچىلىك جاپا ـ مۇشەققەتتىن قورقۇپ بەل قويۇۋەتكىنىم نېمىسى!؟ ياق ـ ياق! مەن ھايات تۇرۇپ خىسلەتنىڭ كۆزى ياشلانسا بولمايدۇ!...»

ئۇتۇقنىڭ ئەسەبلىرى چىڭ تارتىلدى، كۆڭلى پەرىشان بولدى. شۇ تاپتا ئۇ، يالغۇز ئولتۇرۇپ خىيال سۈرۈشنى بەكمۇ خالايتتى. لېكىن ئۇزۇن ئۆتمەي، يالغۇزلۇق يەنە جېنىغا تەگ-

دى : ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى يېڭى بىر ئىنتىلىش ، يېڭى بىر ھاياجان چۇلغاپ ئالدى ۋە بىر دەقىقە بولسىمۇ جېنىنى قىينىغان زۇلمەتنى يورۇتۇۋەتكەندەك بولدى…

ئۇ بىردىنلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ، باياتىندىن ھېچ ئىپادە-سىنى تاپالماي تۇرغان مەۋھۇم پىكىر بىردىن ئايان بولۇپ ، مېڭىسىدە چاقناپ كەتتى . بۇ پىكىر مۇنداق ئىدى : خىسلەت قەيەردە بولمىسۇن ، ۋاقتىنچە يوشۇرۇن ھالەتتە يۈرگىنى بىلەن ، بەرىبىر ئەتىمۇ - كەچمۇ ئۇنىڭ ھۇزۇرىدا پەيدا بولىدۇ ، ئۇنىڭ مۇشۇ شەھەردە ئىكەنلىكىنى بىلسىلا ، جېنىنى تىكىپ بولسىمۇ ، ئۇنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئاتىدۇ !…

ئۇتۇق شۇنداق ئويلايتتى ۋە شۇنداق بولۇشىغا ئىشىنەتتى . لېكىن بۇ پىكىر بىرئاز كەمتۈك ئىدى : ئۆزىنىڭ مۇشۇ شەھەردە — خىسلەت بىلەن بىر شەھەردە بىر قوياشتىن بەھرىلە-نىپ ، بىر ھاۋادىن نەپەسلىنىپ يۈرگەنلىكىنى ئۇنىڭغا قانداق بىلدۈرۈش كېرەك ؟ !…

توغرا ، بۇ ئىشنى يەنىلا ھۆۋقۇش تازدەك بۇ شەھەرنىڭ ئۇجۇر - بۇجۇرىنى بىلىدىغانلاردىن ئۆتۈنۈش كېرەك !…

ئۇتۇق شۇ خىيال بىلەن چاپىنىنى يەلكىسىگە تاشلاپ ، كو-چىغا ئېتىلدى ، كارىدور قاراڭغۇراق ئىدى ، ئۇ كېتىۋېتىپ : «ھۆۋقۇش تاز ھازىر مۇشۇ بۈرجەكتىن چىقىپ كېلىپ مېنى توختاتسا - ھە !» دېگەن پىكىر كاللىسىدىن لىپ قىلىپ ئۆتتى . لېكىن ھېچكىم چىقمىدى ، ئۇ پەلەمپەيلەردىن گۈلدۈرلەپ چۈ-شۈپ كوچىغا چىقتى ، شۇنداق ئىسسىقتىمۇ ئادەملەرنىڭ بازار - رەستىلەردە مىغىلداپ يۈرگەنلىكىدىن ھەيران قالدى…

ئۇتۇق كۈنپېتىش تەرەپكە قاراپ يول ئالدى ، مۇساپىرخانى-دىن يۈز قەدەمچە يىراقلىغاندا ، كىمدۇر ئۇنىڭ بېلىكىدىن تۇتتى ۋە نەق قولىقىغا كېلىپ شىۋىرلىدى :

— ئۇتۇق ئاكا ، ئارقامدىن مېڭىڭ ، مۇھىم گەپ بار !

بۇ ھۇۋقۇش تاز ئىدى . قىزىق ، كىمنى خىيال قىلسا ، شۇنىڭ پەيدا بولغانلىقىدىن ئۆتۈق خۇشال بولۇپ كەتتى ، خۇشال- لىقىدىن ھولۇقىنىچە ئۇنى بايىلا ياتاقتا قانداق ئويلىغانلىقىنى سۆزلەپ كەتتى .

— مەن مۇشۇ يەردە ئىدىم… ، — دېدى ھۇۋقۇش تاز بىر خىل سىرلىق قىياپەتتە ، — سىزنى بىرى بىلەن كۆرۈش- تۈرىمەن… خىسلەت توغرىسىدا… ئەمىسە كەتتۇق !

ئۆتۈق خۇشال بولدى ۋە ھۇۋقۇش تازنىڭ گېپى ئۈستىدە ئويلىغاچ ، ئۇنىڭغا سەپسالدى . ئۇ يېرىم قەدەم ئالدىدا ھېچكىمگە قارىماي ، بىغەم ، بىپەرۋا ھالدا بىر پۇتىنى سۆرەپ كېتىپ بارات- تى .

ئۆتۈق قارىماققا خاتىرجەمدەك كۆرۈنسىمۇ ، ئەمما تېگى - تېگىدىن ئاللىقانداق ھاياجاندا ئىكەنلىكى ئېنىق سېزىلەتتى ، بۇ ھاياجان خىسلەت ھەققىدە بىرەر خۇش خەۋەر ئاڭلاش ئىستىكىدە بولۇۋاتقانلىقى ئۆزىگىمۇ ئايان ئىدى …

ئەزەم چوڭ خىسلەتنىڭ كاڭ مىڭنى داغدا قويغانلىقىنى ئاڭلاپ ، دەسلەپ قاتتىق غەزەپلەنگەن ، ھەتتا ئۆز قولى بىلەن بىرنەچچە شاپىلاق ئۇرۇپ ، ئاچچىقىنى چىقارماقچىمۇ بولغانىدى . ئەمما ، كېيىن ئۆزىنى بېسىۋېلىپ ، باشقىچە چوت سوقتى . ھەتتا ھېيت ئاغماق بۇنداق «ئەركەكزەدەك» نى بىرەر ئىشرەتخانىغا سېتىۋېتىش تەكلىپىنى بەرگەندە ، ئۇ ئوچۇقتىن - ئوچۇق مۇنداق دېگەنىدى : «ئۇ بىرىنچى قېتىم ئەجدىھانىڭ ئاغزىدىن قۇتۇلۇپ چىققان ، بۇ قېتىم كاڭ كېجاڭدەك ھاڭگىنىڭ قولىدىنمۇ قۇتۇ- لۇپ چىقىپتۇ . شۇنىڭغا قارىغاندا ، ئۇ ئاللانىڭ ماڭا بۇيرۇغان نېسىۋىسى ئوخشايدۇ . ئۇ ئۆزۈمگە قالسۇن ، ئۇنى شۇنداق ئەي- ۋەشكە كەلتۈرەيكى ، بەئەينى مەشۇت يىپتەك بويىنۇمغا يۆگىشىد- غان بولسۇن ! … »

ئەمما ئۇ ، ئالدى بىلەن ئۆتۈقنى كۆرۈش نىيىتىگە كەپقال-

دى . ئۇتۇق بىلەن خىسلەتنىڭ رىۋايەتسىمان مۇھەببىتى ئۇنى قىزىقتۇرۇپ قالغانىدى . بۇگۈنكى دۇنيادىمۇ مۇشۇنداق ئاشىق - مەشۇقلارنىڭ بولىدىغانلىقىنى ئۇ زادىلا تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ، ھازىرقى دۇنيادا قانداقتۇر قېرىنداشلىق ، دوستلۇق ، مېھرىبانلىق ۋە ئىنسانىي ھېسسىيات ، ۋاپا ، ساداقەت دېگەندەك نەرسىلەرنىڭ ۋاقتى ئۆتكەن . ھازىر پەقەت كۈچلۈكلەر بىلەن ئاجىزلارلا مەۋجۇت . كۈچلۈكلەر ئاجىزلارنى بويسۇندۇرۇشقا ، ئىشلىتىشكە ، پايدىلىنىشقا ھەقلىق ! ...

شۇڭا ، ئۇتۇق بىلەن خىسلەتنىڭ سۆيگۈ - مۇھەببىتى ۋە تەقدىر - قىسمىتى ئۇنىڭغا باشقىچە تۇيۇلغان ، ھەتتا ئۇنى قىزىقتۇرۇپ ، ئۇتۇقنىڭ ئۆز ئاغزىدىن گەپ ئاڭلاپ بېقىشقا ئۈندىگەنىدى . ئۇ ئۇتۇقتەك پۈتۈن - سۇرۇك بىر يىگىتنىڭ نېمە ئۈچۈن خىسلەتتەك بىر تۇتقۇن قىزنى ئىزدەپ ، شەھەرمۇ شەھەر رىيازەت چېكىپ يۈرۈۋاتقانلىقىغا ئەقلى يەتمىگەنىدى . ئۇنىڭ خىيالىدا ئۇتۇق گويا نېرۋىسىدىن ئازغان بىر خوتۇن سارىڭى ، ئۈچىغا چىققان بىر ئەخمەق ئىدى !...

شۇڭا ئۇ ، بۈگۈن ئەتىگەندىلا ، مانا شۇ «ئەخمەق» نى ئالداپ ، ئۆز ھۇزۇرىغا باشلاپ كېلىش ئۈچۈن ، ھۇۋقۇش تازنى ئۇنىڭ پېيىگە سالغانىدى ...

ھۇۋقۇش تاز ئۇتۇقنى باشلاپ ، ئالتە قەۋەتلىك كونا بىر بىنانىڭ ئىچىگە كىردى ، ئۇلار ئايلىنا - ئايلىنا ، بۇرۇلا - بۇرۇلا ، تۆت - بەش پەلەمپەيلىك تار كارىدوردىن چىقا - چىقا ئاخىر بىر ئىشىكنىڭ ئالدىغا كەلدى . ھۇۋقۇش تاز ئەيمەنگەن ھالەتتە ئىشىكنى چەكتى ، ئىچكىرىدىن «كىرىڭەر» دېگەندەك بوغۇق ئاۋاز ئاڭلاندى ، ئۇ ئىشىكنى ئېچىپ ، ئۇتۇقنى كىرىشكە ئىشارەت قىلدى ، ئۆزى بىردەم بوسۇغىدا تۇرۇپ ، ئاندىن ئىشىكنى ھىم يېپىپ قويۇپ چىقىپ كەتتى .

ئۇتۇق بېشىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ، قامىتىنى تىك تۇتقانچە بۇ

ئۆينى ۋە ئۆيدىكى ئادەمنى قىزىقسىنىپ كۆزىتىشكە باشلىدى .

ئۆي كونا بولسىمۇ ، ئەمما يورۇق ، ئازادە ھەم تىنچ ئىدى . ئۇدۇلىدىكى نىمكەش ساپادا بىرى كىرىلىپ ، سىرلىق قىياپەتتە ئولتۇراتتى . چاچلىرىغا ئاق ئارىلىغان ، ئەمما بوياپ پارقىرىتىۋالغان ، ساقال - بۇرۇتىنى پاكىز ياستىتىپ ، ئالىپتە كىيىنگەن بۇ ئادەم ئەزەم چوڭ ئىدى . ئۇ كېيىنكى يىللاردا يول تېپىپ ، پۇل تېپىپ خېلى ئوبدان باش كۆتۈرگەندىن كېيىن ، ئۆزىگە مۇنداق بىر ئىجتىمائىي مۇناسىۋەت مىزانىنى ئۆلچەم قىلىۋالغانىدى : «باشقىلار ئۈچۈن قانچە كۆپ سىرلىق تۇيۇلساڭ ، ئۇلار سەندىن شۇنچە كۆپ ھېيىقىدۇ ، شۇنچە كۆپ ھۆرمەت قىلىدۇ !»

شۇڭا ئۇ ، ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۆرە تۇرغان ئۇتۇققا مەڭستىمىگەن نەزەر بىلەن قاراپ قويدى . ئەمما ، ئۇنىڭ كۆزى ئۇتۇقنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئۇچراشقاندا ، گويا كۈچ سىناشماقچىدەك بىر دەقىقە تىكىلىپ تۇرۇپ قالدى . ئۇتۇقنىڭ كۆزلىرى ئاجايىپ نۇرلۇق ئىدى ، بۇ كۆزلەردىن قانداقتۇر بىر خىل جاسارەت بىلەن يېڭىلمەس ئىرادىسى چاقناپ تۇراتتى . ئەزەم چوڭنىڭ كۆزى ئۇزاق بەرداشلىق بېرەلمىدى بولغاي ، دەرھال نەزىرىنى باشقا ياققا يۆتكەپ ، ئۇتۇققا سىپايە تەكەللۇپ قىلدى :

— كېلىڭ بۇرادەر ، ئولتۇرۇڭ ، ئىسمىڭىز ئۇتۇقمىدى ، ياخشى ئىسمىكەن ... تونۇشۇپ قويايلى ، مېنىڭ ئىسمىم ئەزەم چوڭ !

ئۇتۇق دەرھال سەگەكلەشتى ، بۇ ئىسىم گويا ئۇنىڭ قۇلىقىدغا لەنەتلىك بىر نەرسىدەك سەت ئاڭلاندى ، ئۇ ئەزەم چوڭنىڭ خېلى كېلىشكەن بويى - بەستىگە قارىغانسېرى ، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا بەئەينى قان ئىچەر بىر جاللاتنىڭ ، يوشۇرۇنۇپ يۈرۈپ ئىش تەۋرىتىدىغان سىرلىق بىر ئىبلىسنىڭ قىياپىتى گەۋدىلەنگەندەك بولدى . بۇنداق تۇيغۇ ، بۇنداق تەسىرات ئۇنىڭدا ئەزەم

چوڭنى كۆرمەستىن بۇرۇنلا ، ئۆركەش بىلەن ۋالڭ باۋنىڭ سۆزلى-رىنى ئاڭلاپ غايىبانە پەيدا بولغانىدى . مانا بۇگۈن ئۇ ئاشۇنداق بىر ئادەم بىلەن يەككە - يېگانە يۈزلىشىپ ئولتۇراتتى .

ئۇ ئۆزىنىڭ ھۇۋقۇش تاز تەرىپىدىن ئالدانغانلىقىنى بىلدى ، بۇ يەرگە چاقىرىلىشىنىڭمۇ خەيرلىك ئىش ئەمەسلىكىنى ھېس قىلدى .

— ئاڭلىسام ، سىز يۇرتىڭىزدىن بۇ يەرگە بىر قىزنى ئىزدەپ كەپسىز ! — دەپ كۆڭلىدىكى گەپنى باشلىدى ئەزەم چوڭ ئۇتتۇق ئۇدۇلدىكى ساپادا ئولتۇرغاندىن كېيىن ، — شۇنداقمۇ دەيمەن ، ئۇ قىزنىڭ ئىسمى نېمىدى ؟ سىزگە ئاز - تولا ياردىمىم تېگىپ قالسا ئەجەب ئەمەس ! ...

ئۇتتۇق سوغۇقلا جاۋاب بەردى :

— شۇنداق ، مەن گۇاڭجۇغا بىر قىزنى ئىزدەپ كەلدىم ، ئۇنىڭ ئىسمى خىسلەت !

ئۇنىڭدىن كېيىنكى سۆھبەت قىسقا - قىسقا سوئال - جاۋاب بىلەن داۋام قىلدى :

— ئۇ قىز سىزنىڭ نېمىڭىز بولىدۇ ؟

— لايىقىم بولىدۇ !

— ھە ، مۇنداق دەڭ ، بىر - بىرىڭلارنى ياخشى كۆرىدىكەن-سىلەردە ؟

— شۇنداق ، ياخشى كۆرۈشىمىز ، يەنە كېلىپ قەۋەتلا !

ئەزەم چوڭ ئۇتتۇقنىڭ گەپلىرىگە دەسلەپ ھىجايدى ، كېيىن بەئەينى تاغ كەكلىكىدەك قېقىراپ كۈلدى .

— شۇنچە يىراقتىن بۇ يەرگە ئىشق - مۇھەببەت ئىزدەپ كەلدىم - دەڭ ! — دېدى ئۇ كۈلكىسىنى توختاتقاندىن كېيىن گەپلىرىنى چىشىنىڭ ئارىسىدىن چىقىرىپ ، — تەلىيىڭىز ئوڭ-دىن كەلگەي يىگىت ! ئەمما ، مەن سىزگە بىر ھېكايە ئېيتىپ بېرەي : بىر جاڭگاللىقتا ئاچ قېلىپ ھالىدىن كەتكەن بىر بۆرىگە

توساتتىن بىر قوچقار ئۇچراپتۇ، بۆرە ئۇنى پىيىشكە شۇنچە
تەقەززا بولسىمۇ، ئەمما ھۇجۇم قىلىشقا پېتىنالماپتۇ. چۇنكى،
قوچقار قاۋۇل ھەم سۈرلۈك ئىكەن. شۇ چاغدا بۆرىنىڭ كۆزى
قوچقارنىڭ چاتىرىقىدا ساڭگىلاپ تۇرغان قوش مۇشتەك سىر
جۈپ پوداقىقا چۈشۈپتۇ ۋە كۆڭلىدە: «ھە، مېنىڭ نېسىۋەم
ئاشۇ ئىكەن - دە، ھېلى چۈشىدۇ، شۇ چاغدا يەيمەن» دەپ
ئويلاپ، قوچقارنىڭ ئارقىدىن قارا كۆرۈنەر يۈرۈپتۇ، يۈرۈپ-
تۇ... لېكىن ئۇ نەرسە قوچقاردىن ئاجراپ زادىلا چۈشمەپتۇ،
ئاخىر بۆرە ئاچلىقتىن ئۆلۈپ قاپتۇ...

ئەزەم چوڭ ھېكايىسىنى تۈگىتىپ، ئۆز گېپىدىن پەخىرلەن-
گەندەك بەدىنىنى سىلكىپ، يايراپ كۈلۈپ كەتتى. يوغان ئېچىل-
غان ئاغزىدىن ياندىكى قۇرت يېگەن چىشلىرى كۆرۈنۈپ قالدى.

— مەن دەيمەن يىگىت، — دېدى ئۇ كۈلكىسىنى توختىتىپ
نەسىھەتگويلۇق بىلەن، — سىزمۇ ھېلىقى ئاچ بۆرىدەك بىتەلەي
ئىكەنسىز. ئۇ قىز بۇنداق كاتتا شەھەرنىڭ ئەيش - ئىشرەت
قايناملىرىدا ئالىقاچان غەرق بولۇپ كەتكەن بولماي! مېنىڭچە،
سىز ئۇنى تاپمەن دەپ، مۇنداق ئۇزاق، سىرلىق يوللارنى قانداق
مېڭىپ تۈگىتەلەيسىز!؟ بۇ يوللارمۇ سىزگە ئۇنچىلىك شادلىق
كەلتۈرمەيدۇ! مەن كېسىپ ئېيتالايمەنكى، سىز ئۇ قىزنىڭ
ۋەسلىگە ھەرگىز يېتەلمەيسىز! ئەڭ ياخشىسى، قايتىپ كېتىپ
ئىشىڭىزنى قىلىڭ!

— ھاي - ھاي، ئاغزىڭىزغا قاراپ سۆزلەڭ! — دېدى
ئۇتۇق كەسكىن تەلەپپۇزدا، — گەپنى ئۇنداق كېسىۋەتمەڭ!
سۆيگۈ - مۇھەببەتنى چۈشەنمىگەن ئادەم، ۋەسىل - ۋىسالنى
قانداق چۈشىنىدۇ!؟ مەنمۇ سىزگە ئېيتىپ قوياي: جاندىن كەچ-
مىگىچە جانانغا يەتكىلى بولمايدۇ!

— قېنى كۆرەرمىز!...، — دېدى ئەزەم چوڭ مىيىقىدا
كۈلۈپ.

www.uyghurkitap.com

— گېپىڭىزدىن قارىغاندا، سىز خىسلەت توغرىسىدا خېلى كۆپ نەرسىلەرنى بىلىدىغان ئوخشىمامسىز؟! — دېدى ئۇتۇق توساتتىن ئۇنىڭغا سوئال تاشلاپ، — ئەگەر بىلسىڭىز، ئاشۇ مەسۇم قىزنىڭ يىراقتىكى ئىمجان بولۇپ ياتقان ئاتا - ئانىسىنىڭ ئاھۇ زارىنى ئويلاپ بولسىمۇ، ماڭا دەپ بېرىڭ، مەن سىزنى رازى قىلىمەن!

— ياق - ياق ··· ياقەي! — دېدى ئەزەم چوڭ سەل - پەل ھودۇققاندەك ئالدىراپ، — مەن نەدىن بىلەي، مەن پەقەت سىزنى ئويلاپ، سىزگە ئىچىم ئاغرىپ، دوستانە مەسلىھەت بەرگۈم كەل-دى شۇ···

— دوستانە مەسلىھەتىڭىزگە رەھمەت! — دېدى ئۇتۇقمۇ تەنە قىلغاندەك ئاۋازىنى غەلىتىرەك چىقىرىپ، — ئەگەر راستى-تىنلا ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىغان بولسا، ئۇنداقتا، قول ئاستىڭىزدى-كى ئادەملەرنى ئىشقا سېلىپ، خىسلەتنىڭ ئىز - دېرىكىنى ئەپ بېرىڭ!

بۇ گەپ ئەزەم چوڭنى دەرھال سەگەكلەشتۈردى:

— مېنىڭ قول ئاستىمدا ئادەم بارلىقىنى سىز قانداق بىلدى-سىز؟ — سورىدى ئۇ چىرايىنى سەل - پەل ئۆزگەرتىپ.

— سىزنىڭچە، بۇ سىرمىدى؟! — قايتۇرۇپ سورىدى ئۇتۇق، — سىزنىڭ قول ئاستىڭىزدا بىرنەچچە چوڭ ئادەم تۇ-گۇل، يەنە بىرمۇنچە «شوركا» باللارنىڭ بارلىقىمۇ سىر ئەمەس-كەن، بۇنى ھەتتا ساقچىلارمۇ بىلىدىكەنغۇ!؟···

ئۇتۇق بىر دەقىقىچە جىم بولۇپ قالدى، ئۇ شاھادەت بارمى-قىنى پېشانىسىگە تىرىگىنىچە نېمىدۇر مۇلاھىزە قىلاتتى. شۇ ۋاقىتتا رەڭگى گېزىرىپ، لەۋلىرى قىيسىيىپ كەتكەن ئەزەم چوڭنىڭ يۈزى ئۆزگەردى، ئاللىقانداق مۇغەمبىرانە تەنتەنە ئىپا-دىسى پەيدا بولدى.

— ھازىرقى تۇرمۇش شەپقەتسىز جەڭ مەيدانى، ئۇتۇق

ئەپەندى ! — دېدى ئۇ گەپلىرىنى دانە ـ دانە قىلىپ ، — ئادەملەر بىر ـ بىرىنى بىسىپ چۇشۇشكە ، بىر ـ بىرىدىن غالىب كېلىشكە ئالدىرايدۇ . ھەممە يەردە كۈچلۈكلەر غالىب ، ئاجىزلار مەھكۇم ! ئەمما ، سىز كۆڭلىڭىزدە قارىلاۋاتقان ئۇ ئىشلار ھازىرقى زاماننىڭ مەنتىقىسى ! كۈچلۈكلەر ئاجىزلارنى ، چوڭلار كىچىكلەرنى يۇتۇپ كېتىۋاتقان بۇ جاھاندا بىزگە مۇشۇنداق تەۋەككۈلچىلىك بىلەن ياشىماي ئامال يوق . دۇنيادىكى نى ـ نى چوڭ ئىشلارمۇ ئەنە شۇنداق تەۋەككۈلچىلىكتىن ۋۇجۇدقا چىققان !...

— ئەمما ، سىز قىلىۋاتقان بۇ ئىشلار تەۋەككۈلچىلىك ئەمەس ، ئەزەم چوڭ ! — دېدى ئۇتۇق ئەمدى رەسمىي كۆڭلىدىكى گېپىنى ئېيتىپ ، — بەلكى تىرىكتاپلىق ، ئاچ كۆزلۈك ! دەرۋەقە ، بۇ دۇنيادا بايلىققا ئىنتىلمەيدىغان ئادەم يوق ! ئەمما ، قانتەر تۆكمەي ، ئەقىل ـ پاراسەت ئىشلەتمەي ئېرىشكەن بايلىقنىڭ نېمە قىممىتى !؟ بۇ بۇلاڭچىلىق ، نەپسانىيەتچىلىك ئەمەسمۇ !؟

ئەزەم چوڭ مىيىقىدا كۈلدى ۋە كىنايە بىلەن مۇنداق دېدى :

— مەن ئېرىقتا لەبىالەپ سۇ تۇرسا ، يامغۇرغا چېلەك تۇتىدىغان ئەخمەقلەردىن ئەمەس ! دۇنيا دېگەن شۇ : بىرىنىڭ ئىشقى ئاتقا چۈشىدۇ ، بىرىنىڭ ئىشقى چوتقا چۈشىدۇ . ئاتقا ئىشقى چۈشكىنى ئۇلاقچى بولىدۇ ، چوتقا ئىشقى چۈشكىنى ھېسابچى بولىدۇ . مانا مېنىڭ ئىشقىم چوتقا چۈشۈپتىكەن ، بۇمۇ تەقدىر ئىلاھى !...

ئوتتۇرىغا ناقۇلاي جىملىق چۆكتى ، ئالاھازەل بىرنەچچە مىنۇتلاردىن كېيىن ، ئۇتۇق نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئويلاپ ، يۈرىكىگە سىغدۇرالماي يۈرگەن گەپلىرىنى ئۆزىنى تۇتالماي قويۇۋەتتى .

— مەن سىزگە ئېچىنىمەن ، ئەزەم چوڭ ! — دېدى ئۇ چىن كۆڭلىدىن چىقىرىپ ، — بەزىلەر سىزنىڭ ئاجايىپ كارامەتلىرىڭىزنى ماختاپ ، سىزگە خۇشامەت قىلىۋاتقان بىر ۋاقىتتا ، يەنە

سىزنى غايىۋانە قارغاۋاتقان، كۆز ياشلىرى بىلەن خۇدادىن سىزگە
زاۋاللىق تىلەۋاتقان ئادەملەرمۇ بار. مىڭ ئادەم ماختىسىمۇ،
لېكىن بىر ئادەمنىڭ كۆز يېشىچىلىك بولمايدۇ! سىز بولسىڭىز
شۇ ئاددىي خەلقنىڭ — ئۆز قان ـ قېرىنداشلىرىڭىزنىڭ كۆز
ياشلىرىغىمۇ پەرۋا قىلماي كېرىلىپ يۈرۈپسىز! سىز ئويلاپ
بېقىڭ: سىز تۇتقۇن قىلىپ، يانچۇقچىلىقتا، ئوغرىلىقتا سېلى-
ۋاتقان ئاشۇ سەبىي بالىلار بىزنىڭ كېلەچىكىمىز، بىزنىڭ داۋا-
مىمىز: مىللەتنىڭ كېلەچىكى، مىللەتنىڭ داۋامى ئەمەسمۇ!؟
ئىنساپ — ئادەمنىڭ ھۆسنى دېگەن گەپ بار. ئەجەبا، ئاشۇ
جاپاكەش دادىلارنىڭ نالىسى، ئاشۇ بىچارە ئانىلارنىڭ كۆز ياشلى-
رى سىزنىڭ دىلىڭىزنى ئېرىتمىسا! سىز ئاشۇ بىتەلەي ئاتا ـ
ئانىلارنىڭ ئۇۋالىغا قېلىشتىن، ئاشۇ يۇمران بالىلارنىڭ نابۇت
بولۇپ كېتىشىدىن قورقامسىز!؟ ئاخىر، بۇ بالىلارنىڭ ئىچى-
دىكى قىزلار بىزنىڭ كەلگۈسىدىكى ئانىلىرىمىز؛ ئوغۇللار بول-
سا، بىزنىڭ كەلگۈسىدىكى ۋەكىللىرىمىز ئەمەسمۇ!؟ بىز ئاشۇ
پەرزەنتلىرىمىزنى بىزنىڭ مېۋىمىز، بىزنىڭ ئۆچمەس چىراغلى-
رىمىز دەپ ئەيىۇھەنناس سالىمىزۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇ مېۋىلىرى-
مىزنى پەرۋىش قىلىش، ئۇ چىراغلىرىمىزنى نۇرلاندۇرۇش ئور-
نىغا، ئۆز قولىمىز بىلەن ئەيلەپ ـ چەيلەپ نابۇت
قىلىۋاتىمىز!...

ئۇتۇق سۆزدىن توختىدى، ھاياجانلىق تىن ئېلىپ، يەنە
خىيالغا پاتتى...

توغرا، ئۇتۇق ناھايىتى توغرا ئېيتتى: دېمىسىمۇ، ئىنساننى
نابۇت قىلىدىغان نەرسىلەر ئىنساننىڭ ئۆز ئىچىدىن چىققان نەر-
سىلەردۇر. ئالايلى، يامان نىيەت، ياۋۇزلۇق، ئەخلاقسىزلىق،
ھىيلىگەرلىك، ئاچ كۆزلۈك، نەپسانىيەتچىلىك... قاتارلىقلار
ئىنساننىڭ يۈرىكىدىن چىقىپ، ئىنساننى نابۇت قىلىدۇ! قايسى-
بىر دانانىڭ مۇنۇ مەسنەۋىسى بۇ پىكرىنىڭ دەلىلى ئەمەسمۇ:

«بىئەدەپ يالغۇز ئۆزى بولماس يامان ،
ھەممە ئالەمگە ئۇرار ئۇ ، ئوت ھامان !...»

— نېمانچە كۆچەيسىز ! — دېدى ئەزەم چوڭ ئۇنتۇقنىڭ گەپلىرى تىتاڭ تومۇرىغا تەگكەندەك چىچاڭشىپ ، — ۋىنۇۋالاقنىڭ ئۆپكىسىنى يېگەندەكلا ۋالاقشىپ كەتتىڭىزغۇ ! ؟

— گەپتىن قاچماڭ ، ئەزەم چوڭ ! — دېدى ئۇتۇقمۇ بوش كەلمەي ، ئۇ بىرىدىن گەپ ئىشىتىپ قەرزدار بولۇپ كېتىۋېرىدى-غانلاردىن ئەمەس ئىدى ، ھەمىشە نەق تۆلەپ كېتەتتى ، بۇ قېتىم-مۇ شۇنداق قىلدى ، — توغرا گەپتىن قاچقان ئادەم نامەرد بولىدۇ !

ئۇتۇق بىلەن ئەزەم چوڭ ئەمدى بىر - بىرلىرىگە نەپرەتلى-رىنى يوشۇرماستىن تىكىلىشەتتى ، ئۇلارنىڭ بىرى ئىككىنچىسى-نى شۇ تاپتا ناھايىتى يامان كۆرۈپ قالغانلىقتىن ، يۈرىكىدىكى ئەڭ ئاچچىق سۆزلىرىنى ئۇنىڭ ئەپت - بەشىرىسىگە تۆكۈپ تاشلاشقا تەييار تۇراتتى . ئىككىنچىسى قانچىلىك سەۋدايى ۋە ئەسەبىي بولمىسۇن ، رەقىبىنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىدا ئەكس ئېتىپ تۇرغان زەھەرلىك نەپرەتكە خاتىرجەم ، بىپەرۋا قاراپ تۇرالمايت-تى ، ئۇنىڭغا زادىلا بەرداشلىق بېرەلمەيۋاتاتتى . بۇنى ئاز دېگەن-دەك ، ئۇتۇق ئۇنىڭ ئاغزىنى ئاچۇرماي ، ھەدەپ سۆزلىمەكتە ئىدى :

— يېقىندا گۇاڭجۇلۇق بىر تاكسى شوپۇرى ماڭا : «سىز شىنجاڭدىن كەپسىز - دە ! شەھەر كۆرۈپ ، ساياھەت قىلىپ يۈرەمسىز ؟ ! مېنىڭچە ، سىلەر مۇنداق شەھەرمۇ شەھەر لاغايلاپ يۈرمەي ، يۇرتۇڭلارنى ئوبدان تەرەققىي قىلدۇرۇپ ، بۇ يەردە ئېقىپ يۈرگەن ئوغرى - يانچۇقچىلىرىڭلارنى ئەكېتىڭلار ، بىز ئۇلاردىن جاق تويدۇق ، بەكمۇ بىزار بولۇپ كەتتۇق !» دېۋىدى ، مەن بەكمۇ خورلۇق ھېس قىلدىم ، سىلەردەك بىر ئوچۇم ئادەملەر

www.uyghurkitap.com

پۈتۈن بىر مىللەتنىڭ، پۈتۈن بىر يۇرتنىڭ يۈزىنى تۆكۈۋاتىسى-لەر، شەنىگە داغ چۈشۈرۈۋاتىسىلەر! …
ئۇتۇقنىڭ كۆيۈپ - پىشىپ ئېيتىۋاتقان بۇ گەپلىرى ئەزەم چوڭنىڭ قېتىغىمۇ كىرىپ چىقمىدى، بەلكى ئۇ كىمگىدۇر رەد-دىيە بەرمەكچى بولغاندەك:
— ئېقىپ يۈرگەنلەر ھەممە يەردە بار! — دېدى پەرۋاسىز ھالدا، — بۇ يەردىكىلەر شىنجاڭغا، شىنجاڭلىقلار بۇ يەرگە ئېقىپ كېلىپ جان باقىدىغان گەپ! بەزىلەر شىركەت، گۇرۇھ-لارنى قۇرۇپ پۇل تېپىۋاتىدۇ، بەزىلەر گەزمالچىلىق، باققالچى-لىق، ئاشپەزلىك بىلەن پۇل تېپىۋاتىدۇ، بىز بولساق، مانا مۇشۇنداق باللار بىلەن، ساھىبجامال قىزلار بىلەن پۇل تاپى-مىز. بۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا نېمە پەرق بار؟! ھەممىسى ئوخ-شاشلا سودا. مۇھەممەد پەيغەمبەرمۇ سودىنى چەكلىمىگەن!…
— ياق - ياق، ئەزەم چوڭ! بۇ گېپىڭىز پەقەتلا قاملاشمى-دى! — دېدى ئۇتۇق قولىنى سىلكىپ، — بۇ گەپنى سەترەك گەپ بىلەن چۈشەندۇرسەك، پوقنى ئوسۇرۇق بىلەن يېپىش دې-گەنلىك بولىدۇ. خەلقىمىز ھەرقانچە نامرات بولسىمۇ، ئەزەلدىن غۇرۇرىنى، ئەخلاقىنى، ئىززەت - ھۆرمىتىنى يوقاتقان ئەمەس، نامراتلىقنى ھەرگىزمۇ ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق ۋە تىرىكتاپلىق بىلەن يەڭگەن ئەمەس!…
— بولدى بۇرادەر، بۇنداق گېزىت - ژۇرناللاردىكى قۇرۇق گەپلەرنى قويۇڭ! — دېدى ئەزەم چوڭ قولىنى ئارۋاڭ - سارۋاڭ شىلتىپ، — مەن سىزگە بىر ھەقىقەتنى سۆزلەپ بېرەي: ئۈچ يىلنىڭ ئالدىدا يۇرتقا باردىم، يېزىدىكى تۇغقانلارنى يوقلىدىم. مەن بارغان مەھەللىدىكى بىر دېھقان ئون ياشلىق ئوغلىنى مېنىڭ قولۇمغا تۇتقۇزۇپ: «ئاڭلىسام، ئۆزلىرى ئىچكىرىدە جاھاندار-چىلىق قىلىدىكەنلا، بۇ بالامنى سىلىگە تۇتتۇم، ئۆلۈكىمۇ - تىرىكىمۇ سىلىگە ھېساب، ئاتىغانلىرىنى بېرىپ ئەكەتسىلە، مۇ-

www.uyghurkitap.com

شۇ بالام بولسىمۇ كۈنىنىڭ سىرىقىنى كۆرسۇن !» دېدى . سۇرۇشتۇرۇپ كۆرسەم ، بۇ دېھقان پاتىڭغىچە قەرزگە بوغۇلۇپ كەتكەن يالاڭتۆشكەن . ئەترەتتىكىلەر كىچە ـ كۈندۈز قەرز سوپلەپ ئارام بەرمەيدىكەن . ئاخىر ئۇ ، ئۇچ بالىسى بىلەن خوتۇنىنى ئۆيگە سولاپ ، ئىشىكنى يوغان قۇلۇپتا قۇلۇپلاپ ، ئۆزى كۈندۈزى بازارغا كىرىپ مەدىكارچىلىق قىلىدىكەن . مەدىكار ئىشلەپ تاپقان ئون نەچچە كوي پۇل بىلەن بەش جان ئادەم قۇرۇق نان يەپ ، داغ سۇ ئىچىپ ئۆتىدىكەن !… مانا ، مەن كۆرگەن ، مەن بىلگەن تۇرمۇش ! بۇ دېھقان ئۆزىنىڭ ۋە ئۆيىدىكى باشقا تىرىك جاننىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ، ئۆزىنىڭ جىگەر پارىسىنى ماڭا ساتتى ، مەن ئۇنى بەش مىڭ كويغا ئالدىم . ھازىر شۇ پۇلۇمنى قايتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ، ئۇنى ئىشقا سېلىۋاتىمەن… بۇنىڭ قەيەرى خاتا ! ؟ مەن تېخى بۇ بالىلارنى زاغرا نان بىلەن داغ سۇدىن قۇتقۇزۇپ ، بەختلىك تۇرمۇشقا ئىگە قىلىۋاتىمەن !…

تۇۋا ، تۇرمۇشتا ئۆزىنى ئۇنتۇغۇدەك دەرىجىدە گاراڭ بولۇۋېلىپ ، ھەددىدىن تاشقىرى لەززەتلىنىپ تۇرۇپ يالغان گەپ قىلىدىغانلار بولىدىكەن . لېكىن ئۇلار يالغاننى ھەقدارىغا يەتكۈزۈپ ، بۇنىڭدىن ناھايىتى راھەتلىنىپ تۇرغان چاغلىرىدا ، باشقىلارنىڭ ئۆز گېپىگە ئىشەنمەيۋاتقانلىقىنى بەرىبىر سېزىپ تۇرىدۇ ، ئەزەم چوڭنىڭ مانا شۇنداق قارىسىغىلا سۆزلەيدىغان يالغانچىلار تائىپىسىدىن ئىكەنلىكىنى ئۇتۇق خېلى بۇرۇن بايقىغاندى .

— ئۇنداق ئەمەستۇر ! ؟ — دېدى ئۇتۇق ئۇنىڭ گەپلىرىدىن گۇمانلىنىپ ، — سىز بارغان يېزىلارغا بىزمۇ بېرىپ تۇرىمىز . بەزى يەرلەردە گەرچە نامراتلىق بولسىمۇ ، ئەمما سىز دېگەندەك دەرىجىدە ئەمەس ، ئۇنداق يەرلەرمۇ يىلدىن يىلغا ، ئايدىن ئايغا ياخشىلىنىپ كېتىۋاتىدۇ ، سىز بايىقى گەپلەرنى لەتىپە قىلىپ توقۇدىڭىزغۇ دەيمەن ! ؟ …

— توختاڭ ـ توختاڭ ! — دېدى ئەزەم چوڭ ئۇنىڭ سۆزىنى كېسىپ ، — راستىنلا لەتىپە ئاڭلىغۇڭىز كەلسە ، مەن سىزگە بىر لەتىپە ئېيتىپ بېرەي : كوچىدا ئىككى ئاغىنە ئۇچرىشىپ قاپتۇ : «ئەھۋالىڭ قانداق ؟ » دەپ سوراپتۇ بىرىنچىسى . «ئەھۋا- لىممۇ ، تۇرمۇشۇممۇ ناھايىتى ياخشى» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئىك- كىنچىسى . «گېزىت ـ ژۇرنال دېگەندەك نەرسىلەرنى كۆرۈپ تۇرامسەن ؟ » دەپ يەنە سوراپتۇ بىرىنچىسى . شۇ چاغدا ئىككىن- چىسى : «گېزىت ـ ژۇرنال كۆرمىسەم ئەھۋالىمنىڭ ، تۇرمۇشۇم- نىڭ ياخشىلىقىنى نەدىن بىلەتتىم ! » دەپ جاۋاب بېرىپتۇ . مانا بۇنى لەتىپە دېسە بولىدۇ ، بۇنىڭ مېغىزىنى ئۆزىڭىز چىقىۋېلىڭ ، ئۇتتۇق ئەپەندى !

ئۇ ، شۇنداق دەپلا ئۆزىچە مەززە قىلىپ كۈلدى . كۈلۈشى غەلىتە ، خۇددى ئادەمنى بىزار قىلىدىغان شاق ـ شاق كۈلكە ئىدى . ئەمما ، ئۇتتۇق تەمتىرەپ قالمىدى ، ئۆزىنىڭ قەدىر ـ قىممىتىنى بىلىدىغان ، غۇرۇرى كۈچلۈك بۇنداق ئادەم بۇنچىلىك ئىش ياكى گەپلەردىن ئۆركۈپ كېتەمتى !

— ھازىر دەۋر ئۆزگەردى ، ئەزەم چوڭ ! — دېدى ئۇ ئېغىر بېسىقلىق بىلەن ، — ئىسلاھات ھەممە ئادەمگە ھەم پۇرسەت ، ھەم رىقابەت ئېلىپ كەلدى . ئەزىمەتلەر ئارقا ـ ئارقىدىن مەيدانغا چىقتى ، دۇلدۇللار بەس ـ بەستە كىشنەپ بەيگىگە چۈشتى ! بەيگە ئىكەن ، جەزمەن ئۇتىدىغانلار ھەم ئۇتتۇرىدىغانلار بولىدۇ . تۇر- مۇش يولـى ئەزەلدىن ئىككـى خىـل : بىرى ، جاپا چەكمەي ، راھەت ـ پاراغەت چۈشەپ تىرىكتـاپلىـق قىلىش ؛ يەنە بىرى ، جاپا ـ مۇشەققەت ئىچىدىن راھەت ـ پاراغەت ئىزدەپ ئىنسانىي ياشاش ! يۇرتىمىزنى قويۇپ تۇرايلى ، مەن بۇ تەرەپلەردىمۇ بىر- مۇنچە سەممىي ، ئاق كۆڭۈل ، ھالال ، ئۆز ئىشىدا مۇۋەپپەقىيەت قازانغان ئادەملەرنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم ، باشقىلاردىن ئاڭلىدىم ، گېزىت ـ ژۇرناللاردىن ئوقۇدۇم . مەن ئۇلارنىڭ

سەرگۈزەشتىلىرىنى ، ئىش - ئىزلىرىنى ئاڭلاپ ، قانچىلىك لال
ۋە شاد بولغانلىقىمنى سىز تەسەۋۋۇر قىلالمايسىز! شېنجېن ،
گۇاڭجۇ ، شاڭخەيلەردە ئىگىلىك تىكلەپ ، نام چىقارغان خالمۇ-
رات ، يارمەمەت ، ئىگەمباي ، مەخەتجان قاتارلىقلارۋە يەنە ئامېرى-
كىنىڭ ، ئەنگلىيىنىڭ ، ياپونىيىنىڭ ، تۈركىيىنىڭ خەلقئارالىق
مەشھۇر شىركەتلىرىدە ئىشلەپ ، زامانىۋى ئىلىم - پەنگە يۈرۈش
قىلىۋاتقان نەچچە ئون ئۇيغۇر ئوغلانلىرى ئەنە شۇنداق ئۆز
كۈچى ، ئەقىل - پاراسىتى ، ھالال مېھنىتى بىلەن بايلىققا
ئېرىشىپ ، شۆھرەت قازانغانلار !...

— ئەتىگەندىن بېرى كاسىلداپ ، دېمەكچى بولغانلىرىڭىز شۇ
ئادەملەرمىدى ! ؟ — ئەزەم چوڭ ئاچچىق بىر ھەسەتتىن تولغانغان-
دەك بولدى ، — مەن سىزگە دەپ قوياي : سايدا ئاققان
سۇ ھەرقانچە كۈچلۈك شارقىرىسىمۇ ، بەرىبىر ئۆزۈنغا
بارالمايدۇ ! ...

توۋا ، دۇنيادا غەلىتە - غەلىتە ئادەملەر بولىدىكەن . بەزى-
لەرنىڭ رەزىللىكىدىن ، ئالدامچىلىقىدىن غەزەپلىنىپ ، ئۆزۈڭنى
قويارغا جاي تاپالماي قالىسەن ، ئۇلارنىڭ قەبىھ قىلمىشلىرىدىن
دۇنيا كۆزۈڭگە قاراڭغۇ كۆرۈنىدۇ . زىغىردەك پايدا ، كىچىككىنە
ئۈستۈنلۈك ئۈچۈن قېرىنداشلىرىغىمۇ ياۋۇزلۇق قىلىۋاتقانلارنى
كۆرۈپ ، ئىنسان زاتىدىن كۆڭلۈڭ سوۋۇيدۇ ، ئەمما مانا مۇنداق
خالمۇرات ، يارمەمەت ، ئىگەمباي ، مەخەتجانلاردەك پاك ، ساددا ،
ھالال ۋە جاپاكەش كىشىلەرنى كۆرگىنىڭدە بولسا كۆڭلۈڭدىكى
بايىقى غەشلىكلەرنى ئۇنتۇپ كەتكەندەك بولىسەن . ھەممىسى كۆ-
زۈڭگە پەرىشتىدەك پاك ، چۈمۈلىدەك ياۋاش ، دانىشمەنلەردەك
ئاقىل ، قەدىناس ئۇلپىتىڭدەك دىلكەش كۆرۈنۈپ كېتىدۇ ! يەنە
تېخى چەت ئەلنىڭ گۇاڭجۇدىكى شىركەتلىرىدە ، مەسىلەن : ئامې-
رىكىنىڭ «IBM» ، ئەنگلىيىنىڭ «BP» ، ياپونىيىنىڭ
«TOTO» ، تۈركىيىنىڭ «TURANLAR» قاتارلىق مەشھۇر

شىركەتلەردە ئىلمىي خادىم ، ۋاكالەتچى ، ھەتتا دىرېكتور بولۇپ ئىشلەۋاتقان يىگىتلەرنى ئويلىغىنىمدا ، كۆڭلۈك تېخىمۇ كۆتۈرۈ-لۈپ سۆيۈنۈپ كېتىسەن ! بۇلار ھەقىقەتەنمۇ ھاياتىمىزنىڭ ھۆس-نىگە ھۆسن قوشۇۋاتقانلار ، ئۆز ئەقلى ، ئىقتىدارى ۋە قان ـ تەرى بىلەن دۆلەتكە ، خەلققە ، مىللەتكە شان ـ شەرەپ كەلتۈرۈ-ۋاتقانلار !… بۇلارنى قانداقمۇ ئەزەم چوڭ ، ھېيت ئاغماق ، ھاجى قۇۋاندەك ئادەملەرگە سېلىشتۇرغىلى بولسۇن ! ؟ ئۇلارنىڭ بىر-رى ، پايانسىز كۆكتە پەرۋاز قىلىپ ، دۇنيانى نەزىرىدىن ئۆتكۈ-زۈۋاتقان جەسۇر شۇڭقارلار بولسا ؛ يەنە بىرى ، سېسىق قىغ دۆۋىسى ئارىسىدا يەر پۇراپ كۈن ئۆتكۈزۈۋاتقان يىرگىنچلىك قۇرت ـ قوڭغۇزلارغا ئوخشايدۇ !…

— سىز يۇرتقا كېتىڭ ، دوختۇر ! — دېدى ئەزەم چوڭ خېلى ئۇزاق جىملىقتىن كېيىن خامۇش قىياپەتتە ، — پىچىقىڭىزنى قولىڭىزغا ئېلىپ ، «قاسساپلىق» ھۈنىرىڭىزنى قى-لىڭ ! بۇ بالىلار سىزگە ئوخشاش تەلەيلىك ئەمەسكەن ، ئۇلارنىڭ تەقدىر ـ قىسمىتى شۇ ! يوقسۇزلۇق دېگەن تاشتىن قاتتىق ، ئۇنىڭ ئالدىدا نادانمۇ ، دانامۇ باباراۋەر !

— ياق ـ ياق ، ئەزەم چوڭ ! — دېدى ئۇتۇق دەرھال ، — خاتالاشتىڭىز ، نادان بىلەن دانا ھېچقاچان باباراۋەر ئەمەس ! دانا ئۆز قەدرىنى بىلىدۇ ، ئۆز ھەققىنى تونۇيدۇ . شۇڭا ، ئۇنى ئالداش ئاسان ئەمەس ! ئەكسىچە ، نادان ئادەم ئۆز قەدىر ـ قىممىتىنى بىلمەيدۇ ، ئۆز ھەققىنىڭ نېمىلىكىنى چۈشەنمەيدۇ . شۇڭا ، ئۇنى ئاسانلا ئالداپ كەتكىلى بولىدۇ . ئۇمۇ ئالدىنىۋېرىدۇ . سىز دەل مانا شۇ جاھالەتتە قالغان نادانلارنىڭ نادانلىقىدىن پايدىلىنىپ كەتكەن ئادەم ! …

ئەزەم چوڭ ئۇتۇقنىڭ كۆزىگە غەلىتە ، كايىغان نەزەر بىلەن تىك قارىدى ، لەۋلىرى ئاللىقانداق چۈشىنىپ بولمايدىغان ۋە پۈتۈنلەي ئورۇنسىز جىلمىيىشتىن قىيسىيىپ كەتتى ، شۇنىڭدىن

كېيىن ئۇنىڭ كەيپى ئۇچتى، كۆزلىرى قىسىلىپ، ياڭاقلىرىغا قىزىل داغلار پېيىلدى.

— بولدى، بەس! — دېدى ئۇ بىر خىل يوشۇرۇن تەھدىت بىلەن، — ئەمدى بۇ يەر سىزگە قالسۇن، ئۇتۇق ئەپەندى! ئىككى پىچاق بىر غىلاپقا سىغمايدىغاندەك قىلىدۇ. سىزنىڭ كۆڭلىڭىز راھەتنى ئەمەس، مالامەتنى تارتىدىكەن!...

شۇنداق قىلىپ، سۆھبەتتىن پەيزى كەتتى، ھەر ئىككىسى بىر - بىرىگە ئۆرىدەپ قارىغىنىچە جىم بولۇپ قالدى. بۇنداق ھەققانىي، يوللۇق مۇنازىرە ۋە تارتىشىشلاردا ئەزىم چوڭ پىكىرگە، سۆزگە ناقىس ئىدى، جىددىي پەيتتە «لاپ» قىلىپ ياناتتى يۇ، ئارقىدىنلا «پۇس» قىلىپ ئۆچۈپ قالاتتى. شۇڭا، ئەمدى ئۇ ئۆز مەنتىقىسى بويىچە، زورۇۋانلىقتا ئۆتكەنىدى!

ئۇتۇقمۇ جىمىپ قالدى، بۇنداق بىغەرەز، كۆرەڭ ئادەم بىلەن داۋاملىق سۆزلىشىشنىڭ بىھۇدە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. دەرۋەقە، بۇنداق نادان، يۈرىكى قارىداپ، مېڭىسى داتلىشىپ كەتكەن ئادەمنى گەپ بىلەن، قائىدە سۆزلەپ قايىل قىلىش ئاسان ئەمەس ئىدى، ئۇنداقلارنى ئەيۋەشكە كەلتۈرگۈچە ئادەمنىڭ ئانىسىدىن ئەمگەن ئوغۇز سۈتى ئاغزىغا كېلىپ قالاتتى...

ئەزىم چوڭ ئەسلىدە، ئۇتۇقنى گەپ بىلەن قايىل قىلىپ، يۇرتقا كېتىشكە كۆندۈرىمەن، دەپ ئويلىغانىدى. شۇنداق بولغاندا، خىسلەت ئۇنىڭغا ئوڭچە قالاتتى، ئەمما كۈتمىگەن يەردىن ئۇتۇق ئۇنىڭ ئىزىغا دەسسىمىدى، نىيىتىدىن يېنىپ، يۇرتقا كېتىش تۇگول، بەلكى ئۇنىڭ ئەشەددىي رەقىبى چىقىپ قالدى. ئەزىم چوڭ ئۇنىڭ قاراشلىرىدىن، گەپ - سۆزلىرىدىن كۈچلۈك بىر يوشۇرۇن تەھدىتنى ھېس قىلدى. ئەمدى ئۇنىڭدىن ھەزەر ئەيلىمىسە بولمايتتى، بىلىپ تۇرۇپ ئۇنى بوش قويۇۋېتىش — بەئەينى غالجىرلاشقان يولۋاسنى تاغقا ئەركىن قويۇۋەتكەنگە ئوخشاش خەتەرلىك ئىدى!...

ئەزەم چوڭ قاشلىرىنى يىمىرىپ ، كۆزىنى بىر نۇقتىغا تىك-كىنىچە جىددىي ئويلىدى ۋە ناھايىتى تېزلا بىر قارارغا كەلدى . شۇ چاغدا ، ئۇتۇقمۇ ئۇنىڭدىن سوراپ قالدى :

— ئەمدى كەتسەم بولار ؟ ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا سۆز-لەشكۇدەك گەپمۇ قالمىغاندەك تۇرىدۇ…

— جىندەك تەخىر قىلىڭ ! — دېدى ئەزەم چوڭ لوڭگىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ، — مەن سىزنى بىرى بىلەن يولغا سەپ قوياي ، بولمىسا تېنەپ قالىسىز !

ئۇ ، كارىدورغا چىقتى ۋە ئۇدۇلدىكى ئۆينىڭ قىيا ئوچۇق ئىشىكىنى ئېچىپ ئۆيگە كىردى ، ئاددىيلا سەرەمجانلاشتۇرۇلغان بۇ ئۆيدە ئۇچ ئادەم — ھۇۋقۇش تازنىڭ تۇغۇتى يېقىنلاشقان ئايالى گۈلپەرى بىر بۇلۇڭدا يىڭنە ئىشى قىلىپ ، ھۇۋقۇش تاز بىلەن ھېيت ئاغماق كارىۋات ئۇستىدە قارتا ئويناپ ئولتۇراتتى . ئەزەم چوڭنىڭ كىرگىنىنى كۆرۈپلا ، ھەممىسى قولىدىكى ئىشلىرىنى توختىتىپ ، ئۇنىڭغا رايىشلىق بىلەن قاراپ تۇردى .

— ئۇ بىزنىڭ يولىمىزدىكى زەھەرلىك تىكەن ئىكەن ! — دېدى ئەزەم چوڭ ئۇتۇقنى ئىشارە قىلىپ ، — ۋاقتىدا يۇلۇۋەتمە-سەك ، ئۆزىمىزگە زەخمە يەتكۈزۈپ قويىدىغان ئوخشايمىز ! مەن كەتتىم ، سىلەر ئۇنى يەر ئاستى ئۆيىگە بەند قىلىۋېتىڭلار ! بىز بىلەن ھەپىلەشكەن ئادەمنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولىدىغانلىقىنى كۆرۈپ قويسۇن ! — ئۇ ئەمدى ھۇۋقۇش تازغا قاراپ قاتتىق جېكىلىدى ، — سەن ئۇنىڭغا ئوبدان كۆز - قۇلاق بول . ئاشۇ يەردە يېتىپ ، زىخلىرىڭغا كاۋاپ ئۆتكۈزۈپ بەرسۇن ! قانچىلىك ئىش قىلسا ، شۇنىڭغا قاراپ ئاش - نان بەر ! قاچانكى ، تۆۋە قىلىپ ، يۇرتقا كېتىش نىيىتىگە كەلسە ، ئۆز قولىمىز بىلەن يولغا سەپ قويىمىز . بولمىسا ، پوق - سۈيدۈككە مىلىنىپ يېتى-ۋېرىدۇ !…

ئەزەم چوڭ شۇ گەپلەرنى قىلىپ بولۇپ چىقىپ كەتتى ،

ھېيت ئاغماق بىلەن ھۆۋقۇش تاز ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىققان ھورنى.
مۇ زايا قىلمايتتى ، شۇڭا ئۇتۇقنىڭ ئالدىغا كىرىپ تەڭلا ھۆرپەي.
دى :

— يۇر ، ئارقىمىزدىن ماڭ !

— نەگە ماڭىمەن ؟ ! — سورىدى ئۇتۇق كۆڭلى بىر شۇم.
لۇقنى تۇيغاندەك .

— ھەق جايىڭغا ! — دېدى ھېيت ئاغماق تۇمشۇقى بىلەن
نەندۇر ئىشارە قىلىپ ، — بىلمەمسەن ، ئېرىق ياقىلاپ ماڭغان
ئادەم لايغا دەسسىمەي قالمايدۇ ! ئەمدى بىزدىن خاپا بولما !

ئۇتۇق بېشىغا كۇن چۇشكەنلىكىنى ھېس قىلدى . شۇڭا ئۇ ،
«يېتىپ قالغۇچە ئېتىپ قال» دېگەندەك ، ئۇلارنىڭ قولىدىن
قۇتۇلۇشقا ئۇرۇندى . ئەمما ، ھېيت ئاغماقنىڭ جانبازلىق ھۇنە.
رى مۇشت ـ تېپىككە گالراق بۇ يىگىتنى بىردەمدە ھالىدىن
كەتكۈزدى . ئىككى مۇتتەھەم ئۇنىڭ گەجگىسىدىن سۆرىگىنىچە
ئاستىنقى قەۋەتكە ئېلىپ چۇشتى ـ دە ، ئۆزلىرىگە تەۋە كىچىك.
كىنە بىر ئىغىز يەر ئاستى ئۆيىگە ئاپىرىپ تاشلىدى...

ئۇتۇق خېلـى بىر ھازادىن كېيىن كۆزلىرىنـى ئاچتـى ،
ئىغىرلاشقان بېشىنى كۆتۈرۈپ ، ئۆزىنىڭ نەدىلىكىنى بىلىشكە
تىرىشتى . ئۇ ئالتە قەۋەتلىك كونا بىر بىنانىڭ يەر ئاستىدىكى
سوغۇق ، زەي بىر ئۆيىگە نەزەربەند قىلىنغانىدى . ئۇزۇنلۇقى ئۇچ
يېرىم چامدام ، كەڭلىكى ئىككى چامدام كېلىدىغان بۇ ئۆيدە
تورۇسقـا يېقىن يەردىكـى كىچىككىنە پەنجىرىدىن چۇشۇۋاتقان
ئاجىز نۇرنى ھېسابقا ئالمىغاندا ، ھاياتلىققا تەۋە ھېچ نەرسە يوق
ئىدى...

ئۇتۇقنىڭ بۇنداق كۇتۇلمىگەن ئاقىۋەتنى كۆرۈپ جىنى چىق.
تى . ئەزىبىرايـى... ئىرادىسىنـى قولغا ئالالمىغىنىدىن «ۋاي.
جان !» دەپ ئىڭراپ تاشلاشقا ئاز قالدى . ئىچ ـ ئىچىدىن قاي.
ناپ ، كۆيۈپ ، ئەزايى بەدىنىگە قۇيۇلغان ياۋايى شىددەت تەسىرىدە

بۇلۇڭدىكى تەرەت چېلەكنى يۇلۇپ ئالدى ، بېشىدىن ئېگىز كۆ-
تۈرۈپ ئۇدۇل كەلگەن يەرگە ئاتتى !…

ئاستا - ئاستا ئۇنىڭ نېرۋىلىرى بوشاشتى ، قول - پۇتلىرى
سىرقىراپ ، بېشىنى ئىككى تىزىنىڭ ئارىسىغا تىققىنىچە بىر
بۇلۇڭدا مۈكچەيدى…

«نېمە ئىش بۇ ! ؟ مەن زادى نېمە بولدۇم ! ؟… كىم مېنى
بۇ كۆلپەتلەرگە مۇپتىلا قىلىۋاتىدۇ ! ؟… بىر تۇتقۇننى قۇتقۇزد-
مەن دەپ ، ئەمدى ئۆزۈم تۇتقۇن بولدۇممۇ ! ؟… بۇ دۇنيا نېمە
بولۇپ كەتتى - هە ! ؟… ئادەملەر قاتارى ئويناپ - كۈلۈپ
يۈرۈش ، ئەركىن - ئازادە ياشاش شۇنچىلىك قىيىن بولۇپ كەت-
تىمۇ ! ؟… بۇ ئەزەم چوڭ دېگىنى زادى كىم ؟ !… »

ئۇتۇق خىياللىرى ئېقىمىغا قوشۇلۇپ ئاقتى ، ئېقىپ -
ئېقىپ… ئاخىر بىر سايازلىققا چىقىپ قالدى…

14

نەزەر هازىر راهەت نېمە ، ئازاب نېمە ئۇنتۇپ كەتتى . ئۇنىڭ
يۇمران ، سەبىي تەنلىرى ؛ پاك ، غۇبارسىز كۆڭلى ئازابنى
تولا چېكىۋېرىپ ، ئازابنىڭ ئاچچىقىنى سەزمەس بولۇپ
قالغانىدى !…

ئۇنى هازىر تۇرمۇشمۇ ، ئەزەم چوڭمۇ تاشلىۋەتتى ، ئۇ بەئەي-
نى ئىگە - چاقىسىز ، قەدىر - قىممەتسىز بىر تىلەمچى قەلەندەر-
گە ئايلىنىپ قالدى . بۇ كۈنلەردە ، ئۇنىڭ رەڭگى سارغىيىپ ،
بوينى قىلتىرىقتەك بولۇپ قالغانىدى .

ئۇنى هەر كۈنى ئەتىگەندە ، هۇۋقۇش تاز هاپاش قىلىپ ،
ئۆزلىرىنىڭ تۇرالغۇسىدىن ئىككى بېكەت نېرىدىكى چوڭ بازارغا
ئۇتاشقان ئاسما كۆۋرۈكنىڭ ئۈستىگە ئەچىقىپ ئولتۇرغۇزۇپ
قوياتتى . بۇ ئىش بۈگۈن ئەتىگەندىلا بۇرۇنقى يوسۇندا تەكرارلان-

دى : ھۆۋقۇش تاز بىر پۇتى كىرلەشكەن داكا بىلەن ئورالغان ، بىر قولىدا قىسقا يانتاياقنى سۆرىۋالغان نەزەرنى كۆۋرۈكنىڭ تۆمۈر ۋادىكىگە يۆلەپ ئولتۇرغۇزدى ، ئالدىغا بىر پارچە قۇراق داستىخاننى يېيىپ ، ئۇنىڭ ئۈستىگە تونۇگۈن چۈشكەن پۇللارنىڭ ئىچىدىن بىر يۈەنلىك ، ئىككى يۈەنلىك ، بەش يۈەنلىكتىن بىر-نەچچىنى ئايرىپ تاشلىدى ، ئاندىن نەزەرنىڭ قولىغا شۆپۈكنىڭ نىپىز بىر نان بىلەن داغ سۇ قاچىلانغان بىر سولياۋ بوتۇلكىنى تۇتقۇزۇپ :

— سەنچۇ نەزەر ، — دىدى تەنبىھ ئاھاڭدا ، — بۇنداق چويۇن بۇتتەك زۇۋانسىز ئولتۇرماي ، بىر نەرسىلەرنى دەپ خەق-لەرنى ئۆزۈڭگە جەلپ قىلغىن ...

— نىمە دەيمەن ؟ ! — سوغۇققىنە سورىدى نەزەر .

— نىمە دەيتتىڭ ! — ھۆۋقۇش تاز ئۇنىڭغا زەردە بىلەن ئۆگەتتى ، — بىر بولسا ، دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ : «مەن ئاجىزغا سەدىقە بېرىڭلار ، سەدىقە ! ماڭا بەرگەن سەدىقەڭلار سىلەرنى ئۇدۇل جەننەتكە باشلاپ كىرىدۇ ، جەننەتكە !» دەپ ۋارقىرا ! بىر بولسا ، ئاۋۇ خەنزۇ تىلەمچىلەردەك ، بېشىڭنى يەرگە دوقۇسلاپ ئۇرۇپ ، خەقلەرنىڭ ھېسداشلىقىنى قوزغا !

— ئۇنداق قىلمايمەن ھەم قىلالمايمەن ! — دىدى نەزەر كېسىپلا ، — خەقنىڭ يانچۇقىدىكى پۇلدا مېنىڭ نىمە ھەققىم بار ؟ !

— نىمانداق شۇم ئېغىز نىمىسەن ! ؟ — دىدى ھۆۋقۇش تاز جىلە بولغاندەك تەرىنى تۈرۈپ ، — ئۆزۈڭنىڭ ئەسكىلىكىدىنغۇ شۇ كۇنگە قالدىڭ !

نەزەرمۇ بوش كەلمىدى ، ئۇنىڭ ئىنكاسى تېز ، ئاغزى ئىت-تىك ئىدى :

— مەن ئەسكىلىك قىلىپ نىمە قىپتىمەن ! ؟ — دىدى ئۇ ئىنچىكە بويىنىنى تولغاپ ، — سىلەر مېنى ئاتا - ئانامدىن ئايرى-

دىڭلار ، يۇرتتىن ، مەكتەپتىن ئايرىدىڭلار ! يامان يولغا ماڭمايـ
مەن دېسەم ، مۇشۇ كۈنگە قالدۇردۇڭلار ! يەنە سىلەر ئەسكى
بولماي ، مەن ئەسكىمۇ ! ؟...

ھۆۋقۇش تاز نېمە دېيىشنى بىلمەي ، ئۇنىڭغا ئۇيقۇسى كەلـ
گەن ئادەمدەك خامۇش قاراپ قويدى ۋە ئۇنىڭ يېنىدىن كېتىۋې-
تىپ غۇدۇردى :

— نېمە قىلساڭ قىل ، ئىشقىلىپ پۇل تاپساڭلا بولدى !

ھۆۋقۇش تاز كەتتى ، كېتىۋېتىپ نەزەرنىڭ نەچچە كۈندىن
بېرى خېلى كۆپ پۇل تاپقانلىقىنى ئويلاپ كۆڭلىدە خۇشال بولـ
دى . ئۇ قانچە كۆپ پۇل تاپسا ، ھۆۋقۇش تازغىمۇ شۇنچە پايدىسى
بولاتتى ، ئۇ ھېيت ئاغماقىقا ئۆتكۈزىدىغان چاغدا ، سانى ئېنىق
ئەمەس بۇ پۇللارنىڭ بىر قىسمىنى قايرىپ چۆنتىكىگە سالاتتى ،
بۇنى تۇغۇلغۇسى بالىسىنىڭ رىزقى دەپ ئايرىپ قوياتتى...

نەزەر تىلەمچىلىك قىلغاندا ھېچ نەرسە دېمەي ، بەزىدە يىراقـ
لارغا قاراپ خىيال بىلەن ، بەزىدە بېشىنى ئىچىگە تىقىپ غەم
بىلەن ئولتۇراتتى . ئەمما ، ئۆتكەن - كەچكەن كىشىلەر ئۇنىڭ
مەسۇم ، سولغۇن ، ئەمما ئوماق چىرايىغا ، لاكاسلاپ قالغان ناكار
پۇتىغا ، بىچارە تۇرقىغا قاراپ ، ئۇزۇلمەي پۇل تاشلاپ تۇراتتى ،
«تاما - تاما كۆل بولار » دېگەندەك ، كەچكە يېقىن ئۇنىڭ ئالدىدىـ
كى قۇراق داستىخاندا تۇتام - تۇتام پۇللار پەيدا بولاتتى...

بۈگۈن نېمە ئۈچۈندۇر نەزەرنىڭ جىسمى مادارسىز ، روھى
خامۇش ئىدى . كىچىچە ئاتا - ئانىسىنى ، يۇرتىنى چۈشەپ ،
كۆڭلى پەرىشانلىققا تولغانىدى . ئۇ ھەمىشە خورلانغان ، ئازابلانـ
غان ۋاقىتلىرىدا يىراقتىكى يۇرتىنى ، ئۆزى ئويناپ چوڭ بولغان
ئانا دەريا بويلىرىنى ئەسلەيتتى ، دەريانىڭ ئاشۇ راھەتبەخش دولـ
قۇنلىرىغا چۆمۈلۈپ ، شۇ دولقۇنلار بىلەن بىللە ئاللىقاياقلارغا
ئېقىپ بارغانلىقلىرىنى سېغىناتتى ، دەريانىڭ شېشىدەك تىنىق ،
ئاسماندەك جىلۋىدار جامالىغا تويماي باققانلىرىنى ئەسلەيتتى ...

ئەسلەپ ـ ئەسلەپ كۆزلىرىگە ياش كېلەتتى . باھار ۋاقتىدا قارلىغاچلارنىڭ سۇغا تۆش ئۇرۇپ ئۇچۇشلىرىنى ، سۇڭگۇچلەرنىڭ قىرغاقتىكى تاشلارغا قونۇپ ، قۇيرۇقى بىلەن ئالىچىپار قاناتلىرىغا سۇ چېچىشلىرىنى ، دەريانىڭ يېشىل داللارساداسىغا ھەم ئاھاڭ شىلدىرلاشلىرىنى ، تاشقىن ۋاقتىدا ئۆركەشلەپ ، يۇشقۇرۇپ ئېقىشلىرىنى ئويلاپ ، شۇ ياقلارغا قاراپ يۈگۈرگۈسى ، قانات چىقىرىپ ئۇچقۇسى كېلەتتى...

بۈگۈنمۇ ئۇ ، شۇلارنى ئەسلەپ ، ئويلاپ كۆڭلى بىئارام بولدى ، پېژغىرىم ئىسسىقتا ئاپتاپقا يايغان قاقتەك قورۇلۇپ ئولتۇرۇپ ، ئۇنىڭ كۆزلىرىگە ئاشۇ سالقىن ، راھەتبەخش دەريا بويلىرى تۇتىيادەك كۆرۈنۈپ كەتتى...

ياز ئايلىرىدا گۇاڭجۇدا ناھايىتى ئىسسىق ، يورۇق ۋە چىرايلىق كۈنلەر بولىدۇ . ئەتەي قىلغاندەك ، بۈگۈن ھاۋا ئەنە شۇنداق ئىسسىق ، ئاتەش ئىدى . باش ئۈستىدە يېلىنجاپ تۇرغان كۈن نۇرى خۇددى ھاك توزاڭلىرىغا ئوخشاش ، نەزەرنىڭ كۆزىنى كۆيدۈرۈپ ، دېمىنى سىقاتتى . كۈن تىكلەشكەنسېرى ، يەر ـ جاھان كەڭرىپ ، ئۇپۇق چەمبىرىكى تېخىمۇ ئېگىزلەپ كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنۈشكە باشلىدى .

نەزەر ئىسسىقتا ھالىدىن كېتىۋاتقان بولسىمۇ ، لېكىن چىدىشىنى چىشلەپ ، بوتۇلكىدىكى ئىلمان سۇدىن ئىچىپ ، بەرداشلىق بېرىشكە تىرىشتى . لېكىن ، كۈن قايرىلىش بىلەن بولالماي قالدى ، كۆزىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ ، بەدىنى جۇغۇلداپ ، ئۇيۇشۇپ كەتتى . ئۇنىڭغا قاتتىق ئىسسىق ئۆتۈپ ، بەدەن ھارارىتى ئۆرلەپ كەتكەنىدى . ئۇ ئاستا ـ ئاستا كۆۋرۈكنىڭ تۆمۈر ۋادىكىگە تايانغىنىچە قىيسىيىپ قالدى . ئالدىدىكى يوللارنى يىغىشتۇرۇۋىشقىمۇ ماجالى يەتمىدى...

ھۇۋقۇش تاز ئەتىگەن تەييارلىغان كاۋاپلىرىنى سېتىپ بولۇپ ، نەزەرنىڭ يېنىغا كەلگەندە ، نەزەر يېرىم بىھوش ھالەتتە

ياتاتتى . ئۇنىڭ ئالدىدىكى قۇراق داستىخان قۇپقۇرۇق ئىدى ، ئۇنى قانداق رەھىمسىز ، بىگانە قوللار ئوغرىلاپ كەتتى ھېچكىم بىلمەيتتى . ھۇۋقۇش تاز نەزەرنى ئۇرۇپ - تىللاشنىمۇ ياكى ئىچ ئاغرىتىپ ھېسداشلىق قىلىشنىمۇ بىلەلمەي ، ئۇنىڭ يېرىم يۇمۇق كۆزلىرى بىلەن تاتارغان يۈزىگە ، گىمىرگەن لەۋلىرىگە قارىغىنىدىچە ھەيرەتتە تۇرۇپ قالدى ...

15

ئەزەم چوڭ خىسلەتكە زورلۇق ئىشلىتىشنى خالىمىدى . زورلۇق ئۇسۇلى بۇ ئاجىز قىزنىڭ پەقەت يۈرىكىنى ئېزىدىغانلىقىنى ، بۇنداق غۇرۇرى كۈچلۈك ، شەرم - ھايالىق قىزغا زورلۇق ئىشلەتكەندە ، ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قېلىش خەۋپى بولىدىغانلىقىنى ئۇ سېزىپ قالغانىدى . شۇڭا ئۇ ، سەۋر - تاقەت بىلەن سۈكۈت قىلىپ ، خۇددى بىر ساداقەتمەن ئىتتەك ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى ۋە ھەمىشە ئۇنىڭ چۈشىنىش تەس بولغان ھەرىكەتلىرى بىلەن چىراي ئىپادىلىرىنى كۆزىتەتتى ...

ئەمما ، بۈگۈن ئۇنىڭ سەۋر قاچىسى تولدى ، خىسلەتنى ئۈنچىلىك ئۇزاق كۈتەلمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدى . بولۇپمۇ ، ئۇتتۇق بىلەن سۆزلەشكەندىن كېيىن ، ئۇنىڭ يۈرىكى تىنچلانمىدى . ئۇتتۇقنىڭ ھەر ۋاقىت ئۆزىگە پۈتلىكاشاڭ بولىدىغانلىقىنى ، ۋاقتى كەلسە ، خىسلەتنى جان تىكىپ قوغدايدىغان مۇھەببەت سارىڭى ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن ، ئۇ خىسلەتنى ئۆز رايىغا قويۇپ ، ئاستا - ئاستا ئىندەككە كەلتۈرۈش خىيالىدىن ۋاز كەچتى ! ...

بۈگۈن كەچقۇرۇن ، ئۇ بىرمۇنچە نازۇ نېمەتلەرنى كۆتۈرۈپ ، خىسلەتنىڭ ياتىقىغا كىردى .

ئەزەم چوڭ ئىككى كۈننىڭ ئالدىدا ، ئۇنى ئۆزى تۇرۇۋاتقان

مېھمانخانىنىڭ ھەشەمەتلىك بىر ئۆيىگە گۈلپەرى بىلەن بىللە ئورۇنلاشتۇرۇپ : «سىز شوركىلار بىلەن بىرگە تۇرسىڭىز بول- مايدۇ ، ئۇ يەر سىزگە لايىق ئەمەس . مۇشۇ يەردە بىرنەچچە كۈن ياخشى ئارام ئېلىپ ، ياخشى ئوزۇقلىنىڭ ! ئاندىن مەن سىزنى شياڭگاڭ ، ئاۋمىنلارغا ئاپىرىپ كۆرسىتىپ كېلىمەن . بۇ يەردە گۈلپەرى سىزنىڭ خىزمىتىڭىزنى قىلىدۇ !» دەپ ، ئۇنىڭ كۆڭ- لىنى ئۇتماقچى بولغانىدى . ئەمما ، خىسلەت ئۇچۇن بۇ ئىككى كۈن ناھايىتى تەستە ئۆتتى ، ھەشەمەتلىك بۇ ئۆي ئۇنىڭ كۆزىگە خۇددى سۇرلۇك قەبرىستانلىقتەك كۆرۈنۈپ ، ئۇنىڭ ھېسسىياتى- نى ، روھىنى چۈشكۈنلەشتۈرۈۋەتتى ، كەچكىچە غەم - غۇسسە ئىچىدە ئۆتتى . تۇغۇتتىغا ساناقلىق كۈنلەر قالغان گۈلپەرى ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلىش تۇگۇل ، ئىنجىقلاپ يۈرۈپ ئۆزىنىڭ ھاجىتىد- دىن ئاران چىقاتتى . ئۇنىڭ قانداقتۇر خىزمەتچى ئەمەس ، بەلكى قاراۋۇل ئىكەنلىكى خىسلەتنىڭ كۆڭلىگە ئايان ئىدى . شۇڭا ، ئۇنىڭ بىلەن چوڭقۇرراق سىردىشىپمۇ كەتمىدى…

بۇگۈن نېمە ئۈچۈندۇر ، ئەتىگەندىن باشلاپلا خىسلەتنىڭ كۆڭلى بىسەرەمجان بولدى ، بۇنداق بىسەرەمجانلىقنىڭ سەۋەبىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى . تۇرۇپلا يۈرىكى ئۆيگەندەك ، كۆڭلىگە دەككە - دۈككە چۈشكەندەك بىر خىل روھىي ھالەت ئۇنى ئازابلى- ماقتا ئىدى . ئاستا - ئاستا : بۈگۈن مېنىڭ ھاياتىمدا باشقىچە ھادىسە يۈز بېرىشى مۇمكىن ، دېگەن پىكىر ئۇنىڭ كاللىسىغا چوڭقۇر ئورنىشىپ ئالغانىدى…

ئەزەم چوڭنىڭ بۇنداق بىمەھەل ۋاقىتتا ياتاققا كىرىپ كېلى- شى خىسلەتنىڭ كۆڭلىدىكى دەككە - دۈككىنى تېخىمۇ كۈچەيتى- ۋەتتى .

ئەزەم چوڭ قولىدىكى نەرسىلەرنى چاي شىرەسىگە قويدى ، ئاندىن ساپادا يانتۇ يېتىپ تېلېۋىزور كۆرۈۋاتقان گۈلپەرىگە قا- راپ :

— خالمەت مېنىڭ ياتىقىمدا قالدى ، — دېدى سىرتنى ئىشارە قىلىپ ، — چىقىپ كۆرۈشۈپ كىر ، ساڭا دەيدىغان گېپى باركەن .

گۈلپەرى ئىرغاڭلاپ مېڭىپ ياتاقتىن چىقىپ كەتتى . يالغۇز قالغان خىسلەت نېمە قىلىشىنى بىلمەي گاڭگىراپ تۇرۇپ قالدى . ئۇنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ ، چىرايى تۇتۇلۇپ كەتكەنىدى .

— بۇ يەرگە كېلىدىغان خىسلەت ، ئازراق بىر نەرسە يەيلى ! — دېدى ئەزەم چوڭ چاي شىرەسى ئۈستىدىكى نازۇ نېمەتلەرنى چىنە - تەخسىلەرگە ئېلىۋېتىپ ، — مەن سىزنى دەپ بۇ نەرسىلەرنى نەلەردىن ئەكەلدىم ، بىلەمسىز ؟ مانا ماۋۇ ئىتالىيىنىڭ پىسا قاتلىمىسى ، مانا ماۋۇ كىنتاكىنى توخۇ گۆشى ، مانا ماۋۇ گېرمانىيىنىڭ قارا پىۋىسى ، مانا ماۋۇ ئامېرىكىنىڭ ئۈزۈم ، گىلاسلىرى…

خىسلەت ئۇنىڭ گەپلىرى زادىلا قۇلىقىغا كىرمىگەنىدەك ، مىدىر - سىدىر قىلماي ئولتۇرىۋەردى . ئەزەم چوڭ يەنە شۇ ياغلىما گەپلىرى بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئېرىتىشكە ئۇرۇندى :

— ۋاي - ۋۇي … قارىغا سىزنى ! نېمانچە تۇتۇلۇپ كەتكەن چىراي بۇ ؟ كېلىڭە ، كۈلكە - چاقچاق بىلەن ئولتۇرايلى . «كۈلكە - چاقچاق تەنگە داۋا ، قايغۇ - ھەسرەت تەنگە جازا» دېگەن گەپ بار . قېنى بىر كۈلۈڭە !…

دەرۋەقە ، شۇنداق ! كۈلكە بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ دۇنيا خۇشاللىققا ، جاسارەتكە ، قىزغىنلىققا تولغان . كىشىلەرنىڭ كۈلكىگە موھتاج بولۇشى گويا مەۋجۇداتنىڭ قۇياش نۇرىغا موھتاج بولغىنىغا ئوخشايدۇ !

ئەمما ، شۇ كۈنلەردە خىسلەت نېمىگە كۈلىدۇ ، نېمىگە خۇشال بولىدۇ ؟ ! ئۇنىڭ تۇرمۇشىدا ئۇ كۈلگۈدەك ، ئۇ خۇشال بولغۇدەك ئىشلار بولدىمۇ ؟ ! ئۇ ھازىر تەبىئىي كۈلكە تۇگۇل ، ئىدىقلىسىمۇ كۈلەلمەيدىغان ھالغا كېلىپ قالغانىدى !…

خىسلەتنىڭ بۇنداق زۇۋانىسىز، تۇتۇق چىراي قارشىلىقى ئەزەم چوڭنىڭ سەل - پەل زىتىغا تەگكەندەك بولدى. «قارا بۇنى! — دەپ ھارسىنغاندەك كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى ئۇ، — ئۆزىنىڭ ئىززىتىنى بىلمەيدىكەن، يىپەكتەك ئېشىلىپ كېتىلىپ بوينۇمغا ئېسىلىش ئورنىغا، بەزدەك كالچاراپ ئولتۇرۇشىنى!...»

— قىزچاق، بولدى ئەمدى! ئاچچىقىم كەلدى دەپ تاشنى تېپىپ يۈرمەڭ! — دېدى ئۇ بىر خىل نەسىھەتگويلۇق بىلەن، — پۇتىڭىزنى بىھۇدە زەخمىلەندۈرۈپ قويىسىز! ئوتمۇ يېنىپ - يېنىپ، ئاخىر كۈلگە ئايلىنىدۇ، سىزمۇ ھەرقانچە گۈرۈلدەپ يانسىڭىزمۇ، بىربىر ئۆچىسىز، كۈلگە ئايلىنىسىز!...

خىسلەت تۇيۇقسىز لىككىدە ئورنىدىن تۇردى ۋە ئەزەم چوڭنىڭ سۆرلۈك چىرايىغا شۈبھىلىك تىكىلىپ مۇنداق دېدى:

— سىز مېنى نېمە قىلماقچى؟! سىزمۇ مېنى باشقىلارغا ساتامسىز - يە؟!

ئەزەم چوڭ قەھ - قەھ ئۇرۇپ كۈلدى، خىسلەتنىڭ يۈرىكى سىرقىراپ كەتتى. ئۆمرىدە بۇنداق سوغۇق، ناساز كۈلكىنى ئاڭلىمىغانىدى. ياق، بۇ كۈلكە ئەمەس، بەلكى يىرتقۇچ كەسلەنچۈكنىڭ تاماق قېقىشىغا ئوخشىغان مۇدھىش بىر ئاۋۇش ئىدى!...

— نېمە دەيدىغانسىز، قىزچاق! — دېدى ئۇ كۆڭلىدىكى گەپنى ئاشكارىلاپ، — قولۇمدىكى مەززىلىك قىرغاۋۇل گۆشىنى باشقىلارغا سېتىپ، ئۇنىڭ پۇلىغا بەتتام ئۆچكە گۆشىنى ئېلىپ يەيدىغان ئەخمەق ئەمەسمەن!

بۇ سۆزلەرنى ئۇ ھەقىقەتەنمۇ تەھدىت بىلەن ئېيتتى، ئاۋازىمۇ ئاللىقانداق كەسكىن، قاراشلىرىمۇ ناھايىتى باشقىچە — شەھۋانىي ئىدى.

خىسلەت بىردىنلا ئۇنىڭ نىيىتى بۇزۇلغانلىقىنى كۆرۈپ يەتتى، شۇنىدىلا ئەتىگەندىن بېرى كۆڭلىنىڭ بىسەرەمجان، دەككە - دۈككە ئىچىدە يۈرگەنلىكىنىڭ سەۋەبىنىمۇ چۈشەندى. ھەقىقەتەنمۇ، ئۇنىڭ پاك، كىرسىز كۆڭلى بولغۇسى مالامەتلەرنى ئالدىن تۇيغانىدى!...

— مەن ئۇچۇن ھازىر ھاياتمۇ - ئۆلۈممۇ بەرىبىر! — دېدى خىسلەت ئەزەم چوڭغا مەردانە تىكىلىپ، — چۈنكى مەن بېشىمغا كەلگەن بۇ تەقدىر قىمارىغا ئالىلىقاچان جېنىمنى تىكىپ قويغان-مەن!

ئەمدى ئەزەم چوڭمۇ ئەسلىي قىياپىتىنى ئاشكارىلىدى، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا قوترىغان ئاچ كۆزلۈك، تەلۋىلىك، شەھۋانىي-لىق ئۇنىڭ ئىنسانغا خاس پەزىلەتلىرىنى، ۋىجدان، ئىمان تۇيغۇ-لىرىنى پاك - پاكىز سۈپۈرۈپ، ئۇنى شەپقەتسىز بىر ئادەمىي ھايۋانغا ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى!

— ھەي قانجۇق، نېمانچە جاھىللىق قىلىسەن!؟ — دېدى ئۇ خىسلەتنىڭ ئالدىغا دېۋەيلەپ كېلىپ، — سەنمۇ بىر «ماقۇل» دەپ باقە! بۇ دۇنيادا «ماقۇل» دېگەندىنمۇ چىرايلىق، تاتلىق سۆز يوق! ئۆز ۋاقتىدا، ئاناڭ داداڭغا «ماقۇل» دېگەچكە، بۇ دۇنياغا سەندەك چىرايلىق بىر مەلىكە تۇغۇلغان. بۈگۈن سەنمۇ ماڭا «ماقۇل» دېسەڭ، بىزدىن يەنە بىر كېلىشكەن شاھزادە تۆرىلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس!...

— مەن قانجۇق ئەمەس! — دېدى خىسلەت غەزەپ ۋە ئەلەم بىلەن، — ساڭا ئوخشاش، نەگىلا بارسا ئارقىسىدىن ئىت ئەگەش-تۇرۇپ يۈرىدىغانلارنى قانجۇق دەيدۇ!...

كىچىككىنە قىزنىڭ ئاخىرقى سۆزلىرى ئەزەم چوڭنىڭ يۈ-رىكىنى ئوقتەك تېشىپ ئۆتتى، پۈتۈن ۋۇجۇدىغا زىل - زىل چۈشكەن ئەزەم چوڭ ئۆز تىترىكىنى بىلدۈرمەسلىك ئۇچۇن، خىسلەتكە تاشلاندى ۋە خۇددى چۈجىنى قامالىغان قىرى سادەك،

ئۇنى يۇلۇپ ئېلىپ كارىۋاتقا باستى.

بۇ قېتىم خىسلەت ئۇنىڭ كۆچلۈك چاڭگىلىدىن قۇتۇلالمىدى ، ۋارقىرىماقچى بولۇپ ئاغزىنى ئېچىۋىدى، ئەزەم چۇڭ ئالدىن تەييارلاپ قويغان ياغلىق بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىنى ئەتتى ۋە تىپىچەكلەپ ئارام بەرمەيۋاتقان قوللىرىنى ئىنچىكە تانا بىلەن چىتىپ ، كارىۋاتنىڭ بېشىغا مەھكەم باغلىۋەتتى...

خىسلەت پۈتۈن كۈچى بىلەن يۇلقۇناتتى ، تولغىناتتى ، تىپىچەكلەيتتى . شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ قۇدرىتىمۇ شۇ ، ئىسيانىمۇ شۇ ئىدى ! ...

ئەمما ، ئارقا - ئارقىدىن ئۇرۇلغان تەستەك زەربىسىدىن ، قاتتىق تارتقۇشلاردىن ئۇنىڭ يۈزى قانتالاش بولۇپ ، كىيىملىرى تىتىلىپ كەتكەندى ...

خىسلەتنىڭ كۆز ياشلىرى ئېقىندەك ، يىشىندەك قۇيۇلۇشقا باشلىدى ، بۇ خورلۇق ، بەختسىزلىك ۋە ئازاب - ئوقۇبەت ياشلىرى ئىدى ! ...

خىسلەتنىڭ دەسلەپ ئىچ - ئىچىدىن تىترەك كەلدى ، كېيىن قولىنىڭ بارماقلىرى مۇزلىغاندەك بولدى ، دەقىقە ئۆتمەي چىداپ بولماس ئاغرىقتىن بېشى يېرىلغاندەك بولدى . مۇدھىش ، ھېچ نەرسىگە قىياسلاپ بولمايدىغان ، چەكسىز بىر پەرياد كۆكرىكىدىن ئېتىلىپ چىقتى ، مانا شۇ پەريادنىڭ ئادەمزات ۋۇجۇدىدىن چىققانلىقىغا ئىشىنىش قىيىن ئىدى !...

خىسلەتنىڭ قەلبى ئەسلىدە بىر ئىدىشتىكى تىنىق ، زىلال سۇدەك ھەممە نەرسىنىڭ سىيماسىنى ئەينەن كۆرگىلى بولىدىغان — ئادەمنىڭ چىرايىنى ، ئاينىڭ شولىسىنى ، يۇلتۇزنىڭ ئەكسىنى شۇنداق ئېنىق كۆرگىلى بولىدىغان ئەينەكتەك پاكىز ھەم سۈزۈك ئىدى . ئەمما ، ھازىر ئۇنىڭ قەلبى ئىدىشتىكى لېيىغان سۇدىن ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولمىغاندەك لايلىنىپ ، خىرەلىشىپ كەتتى... بۇ خۇددى تەشتەكتىكى نازۇك ، خۇش

www.uyghurkitap.com

پۇراق غۇنچىنى سىبىسق يۇندى بىسلەن سۇغارغاندەك ئىش بولدى !…

* *

«ئۆزۈڭگە سىغمىغان سىر ئۆزگىلەرگە سىغمايدۇ» دەيدۇ كونىلار .

دەرھەقىقەت ، خىسلەت شۇ كۇنلەردە ، ئۆزىنى بىر ئادىمى ھايۋاننىڭ چاڭگىلىدا نابۇت بولۇپ كېتىۋاتقان ناتىۋان بىچارىدەك ھېس قىلىپ ئازابلىناتتى . ئۆتكەن ئىشلار بەئەينى بىر تال دات باسقان مىختەك ئۇنىڭ جېنىنى ، يۈرىكىنى ئويۇپ ، قاراقان قىلىپ تاشلىغانىدى . ئۇ ئۆزىنى قانچە تۇتمىسۇن ، ئەقلى بىلەن ئۆزىنى قانچە كونترول قىلمىسۇن ، ھامان ئۆز پەيلىگە ئۆزى بەس كېلەلمەيتتى . ئۇ كۇنسېرى چاچقۇن ، سەپرا بولۇپ كېتىۋاتاتتى ، ھەتتا بەزىدە ئاللىقانداق غەلىتە قىلىقلارنى چىقىراتتى . ئۇنىڭدا ھازىر كۆيگەن ، خورلانغان ، ھەممە نەرسە ئارىلاش - چۇرۇلاش بولۇپ كەتكەن سوغۇق بىر يۈرەك بار ئىدى ، بۇ يۈرەك ئاللىقانداق غەلىتە ئەلەمزىدىلىككە ، ئاللىقانداق باش - ئاخىرى يوق بىداۋا نەپرەتكە تولغانىدى . ئۇ كېچە - كېچىلىرى ئۇخلىماي يىغلايتتى ، ھىجران ئەلىمىدىن دەرد چېكەتتى ، بىۋاپا دۇنيا ئىشلىرىدىن نالايتتى ، خورلۇققا ، ئازابقا قارشى ئىسيانكار پەرياد قىلاتتى . بۇنداق چاغلاردا ئۇ ، كۆپىنچە ئانىسىنى ئەسلەپ ، يىتىم قوزىدەك بوزلايتتى : «ئانا ، جېنىم ئانا ! ئېيتقىنە ، مەن ئەمدى قانداق قىلاي ! ؟ سەن ماڭا ساپ بول ، پاك بول دەيتتىڭ ! ئادەم بول دەيتتىڭ !… ئەمما ، مەندە ھازىر سەن كۇتكەن نەرسىلەرنىڭ ھېچقايسىسى قالمىدى ، مەن گۇناھقا پاتتىم !… ئەمدى مەن قانداق قىلاي ؟ ! ئاخىر دەرد - ھەسرىتىمنى كىمگە ئېيتىمەن ، ئانا ! ؟ بۇ يۈرەك قۇرغۇر زەھەر - زوقۇمغا ، زەردابقا تولۇپ -

توشۇپ كەتتىغۇ !؟… ئېيتقىنا ، ئانا ! سەندىن باشقا يېقىن كىشىم يوققۇ ، ئەمدى قانداق قىلاي !؟…»

خىسلەتنىڭ بەدىنى سوغۇق ئاي شولىسى ئاستىدا قىزىۋاتاتتى ، ۋۇجۇدى دەرمانسىزلىنىپ كېتىۋاتاتتى… ئۇ ئاستا ـ ئاستا ھالسىزلىنىپ ئۇيقۇغا كەتتى ، لېكىن ئۇيقۇ بىلەن سەگەكلىك ئارىسىدا ئىدى ، ئۇ خىرە ـ شىرە چۈش كۆردى ، چۈشىدە ئانىسى ئەللەي ئېيتىۋاتقانمىش… «ۋاي ئاللا نېمىدېگەن يېقىملىق ، پاك… بەئەينى گۆدەكتەك پاك قوشاق بۇ !… بەلكىم گۆدەكنىڭ ساپ ۋە پاكلىقى مۇشۇ قوشاقتىندۇر ! بۇ قوشاق سېنىڭكى ، ئەمما ماڭا ئېيتىۋاتىسەن ، ئانا ! ئاي نۇرىغا يۇغۇرۇلغان بۇ قوشاق ئىنسانلارنىڭ ساپلىقىدىن ، بۇ ئالەمنىڭ پاكلىقىدىن سۆزلەۋاتىدۇ ! ئالەمدە ياخشى بار ، يامان يوق . دۇنيادا ئۇلۇغلۇق بار ، ياۋۇزلۇق يوق ! ئادەملەر ئاپئاق ، دۇنيامۇ شۇنىڭغا ماس !… كېيىن… كېيىن ئانا ، مەن بىردىنلا چوڭ بولۇپ قالدىم !… ئاھ ، ھايات نېمانچە لەززەتلىك ، ئادەملەرنىڭ باسقان ئىزىدىن ئۇلۇغلۇق يارالماقتا ، مۇھەببەت تارالماقتا… ئاپئاق تاڭلارغا ، يېقىملىق ئاھاڭلارغا تولغانغۇ بۇ ئالەم !… ئەمدى مەن چوڭلارنىڭ ناخشىلىرىنى ئاڭلايمەن ، چوڭلارنىڭ ناخشىلىرىدىن ئۆزۈمنىڭ ناخشىسىنى ئىزدەيمەن ، ماڭا ئاق يول تىلە ، ئانا ! مەن ئەمدى چوڭ بولدۇم… »

ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئىشىتكەن ئانىسى يۇم ـ يۇم ياش تۆكۈۋاتقانمىش … «بىلمىدىم بالام ، سەن بۇنداق چوڭ بولغىنىڭدىن كۆرە ، ئۆمۈر بويى گۆدەك بولۇپ قالساڭ رازى ئىدىم ! … » دەيمىش …

خىسلەت چۆچۈپ ، ئەندىكىپ ئويغىنىپ كەتكەندە ، جاھان زۇلمەت ئىچىگە چۆككەندەك تىمتاس ۋە خاموش ئىدى . پەقەت كۆكتىكى سولغۇن ئاي دېڭىز يۈزىدىكى كېمىدەك ئاستا ئۈزۈپ باراتتى ، ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى يۇلتۇزلارمۇ سوغۇق جىمىرلايتتى ،

خىسلەتنىڭ جىسمىلا ئەمەس، روھىمۇ چىداپ بولماس بىر ئاغرىقتىن قاقشايتتى ...

ئەمدى ئۇنىڭ پۈتۈنلەي ئۇيقۇسى قاچتى. بىردىنلا ئۇنىڭ ئۆزى ئۇچۇنمۇ كۈتۈلمىگەن ئاللىقانداق بىر ھېس پۈتۈن بارلىقىنى قارماپ ئالدى: ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا ئۇتۇق كەلگەنىدى، ئۇتۇق شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزدە، ئېڭدا، يۈرىكدە جانلىنىپ تۇراتتى...

خىسلەت ھەمىشە: «ئۇتۇقنىڭ ۋۇجۇدىدا مېنىڭ ياشلىقىم ياشايدۇ، ئۆمرۈمنىڭ ئەڭ ياخشى، مەنىلىك بۆلىكى شۇ يىگىتنىڭ كۆكسىدە قالغان» دەپ ئۆز - ئۆزىدىن پەخىرلىنەتتى. لېكىن ئەمدى بۇ سۆز ئۆزىنىڭ قىممىتىنى يوقاتقاندەك قىلاتتى. خىسلەت ئەمدى ئۆز تەقدىرىنى پۈتۈنلەي بەربات بولدى، دەپ قارايتتى. ئۇ شۇ دەقىقىدە — ئاشۇنداق چۈشكۈن، پەرىشان ھالەتتە تۇرۇپمۇ، ئۇتۇق بىلەن ئۆتكەن گۈزەل، خۇشال پەيتلەرنى ئەسلەپ قالدى ...

بىر قېتىم ئۇتۇق ئۇنىڭ كۆزلىرىگە ئوتلۇق، مەستانە بېقىشلىرى بىلەن قاراپ، مۇنداق بىر ھېكايىنى ئېيتىپ بەرگەنىدى: «... شۇنداق بىر يىگىت ئۆتۈپتىكەن، ئەقىلدە، ئىلىمدە، پەزىلەتتە كامىل ئىكەن. بىر كۈنى ئېرىق بويىدا سالقىنداپ ئولتۇرۇپ، سۇدا ئېقىپ كېلىۋاتقان قىپقىزىل بىر ئالمىغا كۆزى چۈشۈپتۇ - دە، ئالمىنى سۇزۇپ ئېلىپ بىر پەس تاماشا قىپتۇ. ناھايىتى ھەۋىسى كېلىپ زوقلىنىپتۇ ۋە ئۆزىنى تۇتالماي يەۋېتىپتۇ. ئەمما يەپ بولۇپ، يۈرىكىگە غۇلغۇلا چۈشۈپتۇ: ‹تۇۋا، بۇ نېمە قىلغىنىم، ئىگىسىنى رازى قىلماي تۇرۇپ، ئالمىنى يەۋەتكىنىم نېمىسى!؟ دېمەك، گۇناھكار بولدۇم!...›، يىگىت قانداقلا بولمىسۇن ئالمىنىڭ ئىگىسىنى تېپىپ، ئۇنى رازى قىلىشقا ئەھدە قىپتۇ - دە، ئېرىق ياقىلاپ يۇقىرىغا مېڭىپتۇ، مېڭىپتۇ، بىر چاغدا يوغان، كۆركەم بىر باغنىڭ ئالدىغا كەپتۇ، ئېرىق

شۇ باغنى كېسىپ ئۆتىدىكەن ، غۇچچىدە پىشقان ئالمىلار تامدىن ساڭگىلاپ تۇرىدىكەن...

يىگىت قاتتىق خىجىلچىلىق ئىچىدە باغ ئىشىكىنى قېقىپتۇ . ئىچىدىن قىرىسال بىر باغۋەن چىقىپ كەپتۇ ، يىگىت سالام - سەھەتتىن كېيىن ، بولغان ئىشنى سۆزلەپ ئۆزرە سوراپتۇ . بىردەم خىيالغا چۆمگەن باغۋەن دەسلەپ رازى بولماپتۇ ، كېيىن ‹بىر شەرتىم بار ، شۇنى بىجىرسەڭ رازى بولىمەن › دەپتۇ . يىگىت نائىلاج ماقۇل بوپتۇ . باغۋەن بۇنداق دەپتۇ : ‹كۆزى ئەما ، پۇتى توكۇر ، تىلى گاچا ، ئۆزى بەتبەشىرە بىر قىزىم بار ، شۇنى ئەمرىڭگە ئالىسەن ! › بۇ گەپنى ئاڭلاپ ، يىگىت ئىچىدە ئاھ ئۇرۇپ ، يۈرىكى قان بولۇپ تۇرسىمۇ ، ئەمما باشتىكى لەۋزى ئۈچۈن شەرتكە كۆنۈپتۇ . دەررۇ توي بوپتۇ ، يىگىت ھەسرەت ۋە نەپرەت بىلەن ھۇجرىغا كىرىپتۇ ، كىرىپتۇيۇ ھەيرانلىقتىن داڭ قېتىپ تۇرۇپ قاپتۇ ، قايسى كۆزى بىلەن كۆرسۇنكى ، ئۇنىڭ ئالدىدا ھۆسىن - جامالدا تەڭسىز ، قەددى - قامەتتە يېگانە ، ھايا - نازاكەتتە تەرىپسىز بىر دىلدار كۆزلىرىنى يەرگە تىكىپ تۇرغانمىش . بۇ مالامەتتىن ئەقلى - ھوشى لال بولغان يىگىت : ‹بۇ بەلكىم ئۇقۇشماسلىقتۇر › دەپ ئويلاپ ، باغۋەن بىلەن كۆرۈ-شۈپتۇ ، باغۋەن مىيىقىدا كۈلۈپ تۇرۇپ مۇنداق دەپتۇ : ‹ئەي ئوغلۇم ، مەن سېنى ھەرگىز ئالدىمىدىم . ھەقىقەتەنمۇ ، قىزىم ئەما . چۈنكى ئۇ ، شۇ دەمگىچە بىرەر ئەركەك زاتىغا نەزەر سالمى-غان ؛ دەرھەقىقەت ، ئۇنىڭ پۇتى توكۇر . چۈنكى ئۇ ، ھازىرغىچە ئاتا - ئانىسىنىڭ سىزىقىدىن چىقمىغان ، بوسۇغا ئاتلىمىغان ؛ ھەقىقەتەنمۇ تىلى گاچا . چۈنكى ، ھازىرغىچە ئۇنىڭ تۇۋلىغان ئاۋازىنى بىرەرى ئاڭلاپ باقمىغان ! ›

تۇيۇقسىز بېشىغا قونغان بەخت قۇشىدىن خۇشال ھەم ھەي-ران بولغان يىگىت : ‹ئەي ئاتا ، قايسى پەزىلەتلىرىم ئۈچۈن بۇ قەدەر ھۆرمەتكە سازاۋەر بولغانلىقىمنىڭ سەۋەبىنى ئېيتىپ بەر-

سىڭىز ؟ ، دەپ سوراپتۇ . شۇ چاغدا باغۋەن : «بۇنىڭغا ئىرىقتا ئېقىپ كەلگەن ئالمىنى يەپ قويغىنىمدىن خىجالەت تارتىپ ، ئۆزرە سورىغان ھالال يىگىتتىنمۇ مۇناسىپراق كۈيئوغۇلنى تاپالماسلىق-نى چۈشەنگەنلىكىم سەۋەب بولدى ، دەپ جاۋاب بېرىپتۇ... »

ئەگەر شۇ چاغدا ، ئۇتۇق ئېيتقان بۇ ھېكايىنى يالغۇز بىرلا خىسلەت ئەمەس ، بەلكى بىرنەچچە قىز - جۇۋانلار بىلەن ئاڭلى-غان بولسا ، ئۇلار ھەرخىل تەسىراتلارغا چۆمگەن بولاتتى . ئېھتى-مال بىرى قوپۇپ : «بۇنداق ھېكايىنى بۆشۈكتىكى نەۋرىڭىزنى ئۇخلىتىش ئۈچۈن ئېيتىپ بېرىڭ !» دېسە ؛ يەنە بىرى قوپۇپ : «ئۇنداق قىزلار ئۆتكەن زاماندا بولسا باردۇر ، ھازىر ئۆيدىن چىقمايدىغان قىز نەدە !؟ توكۇر بولسىمۇ ئۆملەپ چىقىۋېرى-دۇ !... » دېيىشى ؛ ھەتتا بەزىلەر ئىستېھزا بىلەن : «بىزگە ئاشۇ يىگىتتەك ھالال ئەركەكنى تېپىپ بېرىڭە ، پېشىگە سۆيۈپ ، سىزغان سىزىقىدىن چىقمايمىز !» دەپ ئۆكتە قوپۇشى مۇمكىن ئىدى . لېكىن ، ئۆز ۋاقتىدا بۇ ھېكايىنى بىرلا خىسلەت ئاڭلىغا-نىدى ، ئۇ شۇ چاغدا ئۆزىنىڭ قانداق تەسىراتقا كەلگەنلىكىنى ، ئۇتۇققا نېمىلەرنى دېگەنلىكىنى زادىلا ئەسلىيەلمىدى . ئەمما ھا-زىر ئۇ جىمغىنا ، ئۆز خىيالىغا كۆمۈلۈپ ئولتۇراتتى . كۆز ئالدىغا ھۇجرىدا ئىرىگە قاراشقا پېتىنالماي ، يەرگە قاراپ تۇرغان — نازاكىتىنى ، ئېپپىتىنى ، مۇھەببەت ۋە ساداقىتىنى بولغۇسى ئېرى ئۈچۈن ئاۋايلاپ ئاسرىغان پاك قىزنىڭ ئۇياتچان چېھرى كېلىۋالدى . ئەنە شۇلارنى ئويلاپ ، ئىچ - ئىچىدىن ئېتى-لىپ چىقىۋاتقان پىكىرلىرى بىردىن تاشقىنلىدى : «مېنى نې-مىشقىمۇ تۇغقان بولغىيدىڭىز ، ئانا ! ... تۇغۇلمىغان بولسام بۇ ئازابلارنىمۇ تارتماستىم ، جېنىم ئانا !... »

ئۇ ئىڭراپ ، ئۆپكىسىنى باسالماي ، ئېسەدەپ - ئېسەدەپ يىغلاپ كەتتى ، پۈتۈن بەدىنى تىترەپ نالە قىلدى ...

ئالاھازەل تاڭغا يېقىن ئۇنىڭ كەيپى سەل كۆتۈرۈلۈپ ،

ئېسىگە كەلدى . ئۇ خىيالىدا ئۇتۇقنى قولدىن چىقارماسلىقنى ئويلىدى . ئۇنى كۆز ياشلىرى ئىچىدە ئۇنىڭغا ھەممىنى سۆزلەپ بەرمەكچى ۋە شۇنىڭ بىلەن ھەممىدىن بىر يولى ئادا - جۇدا بولماقچىمۇ بولدى ، ئۇ شۇنداق ئىستەك بىلەن ياناتتى...

مانا شۇ چاغدا ، ئۇنىڭ قاللىسىغا ئۆزى ھەققىدە مۇڭداش بىر شېئىرىي پارچە كېلىپ ، يۈرىكىنى تېخىمۇ لەختە قىلىۋەتتى :

«مۇبادا ئىسمىمنى سورىسا بىر ئىنسان ،
تىترىگەن زۇۋانىم ساقلايدۇ سۈكۈت .
مېنىڭ بۇ دۇنياغا كەلگىنىم يالغان ،
يەردىمۇ ، كۆكتىمۇ ئىسمىم يوق ئۇنۇت !... »

16

كۆزىدىن ياش چىقمايدىغان ئادەمنىڭ ھالىغا ۋاي ! ...

كونىلار دەرد - ئەلەمگە مۇپتىلا بولغان ئادەمگە : «يىغلا ، ھۆكىرەپ يىغلا ، يىغا بىلەن كۆڭلۈڭنى بوشات !» دەپ بىكار ئېيتمىغان ! شۇنىڭغا قارىغاندا ، يۈرەك - باغرىڭنى ئۆرتىگەن دەرد - ئەلەملەر شۇ كۆز ياش بىلەن چىقىپ كەتسە كېرەك !

ئەپسۇسكى ، ئۇتۇق يىغلىمايتتى ، پەقەت ئۈنسىز ، ياشسىز يىغلايتتى ، خالاس ! مانا شۇ ئۈنسىز يىغا ئاخىر ئۇنى يىقىتتى . بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا ئۇنىڭ چاچ - ساقاللىرى ئۆسۈپ ، قوشقاچىنىڭ چاڭگىسىدەك چۇپۇرلىشىپ كەتتى . گۆشلۈك يۈزى تاتىرىپ ، تارتىشىپ ، ئىككى قوۋزى لەسسىدە چۆكتى ...

ئۇ دەسلەپ «بۇ يەردىن چوقۇم قۇتۇلۇپ كېتىمەن ، بىرەرى بىلمەي قالمايدۇ» دېگەن ئىشەنچ بىلەن تولۇپ ، ۋارقىراپ باقتى ، تۆمۈر ئىشىكنى ئۇرۇپ ، تېپىپ ئالا - چۇقان كۆتۈردى . ئەمما بىرەر يەردىن ئەكس سادا كەلمىدى ، ئۇ گويا دېڭىزنىڭ ئوتتۇرى-

www.uyghurkitap.com

سىدىكى يالغۇز ئارالدەك غېرىبلىق ئىچىدە پىنھان ئۆتتۈۋەردى…
دېمىسىمۇ ، ئىت ئىگىسىنى تونۇمايدىغان بۇ كاتتا شەھىرى ئەزىمدە ھەممە ئادەم ئۆز ئىشى بىلەن ئالدىراش ئۆتەتتى . بىر بىنادىكى قوشنا ـ قولۇملارمۇ بەئەينى تاشپاقىدەك بېشىنى ئىچىگە تىقىپ ھايات كەچۈرەتتى . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، بۇ بىر كونا ، تاشلاندۇق بىنا بولغاچقا ، سىرتتىن كەلگەن ئاقما نوپۇستىكىلەر ئەرزان باھادا ئىجارىگە ئېلىپ ئولتۇراتتى ۋە پات ـ پات يەڭگۈشلىنىپ تۇراتتى ، بىر ـ بىرىنى تونۇمايتتى ، ھەممىسى تۇرمۇش ھەلەكچىلىكىدە ئۆز ئىشى بىلەن ئالدىراش ئۆتەتتى . ناۋادا ، بىرەرى سېزىپ قالغۇدەك ئىش بولسىمۇ ، ئەزەم چوڭلار ئۇچۇن بۇنىڭ كارى چاغلىق ئىدى . ئۇلار ئۇتۇققا تەپ تارتماستىن : «خىروئىن بىلەن زەھەرلەنگەن» ياكى «ئەيدىز بىلەن يۇقۇملانغان» دېگەن بەتناملارنى چاپلاپ ، كىشىلەرنى ئۈركۈتەتتى . بۇنداق ئەھۋالدا ، ئۇتۇق ھەرقانچە غوۋغا كۆتۈرۈپ ، ئاللا ـ توۋا سالسىمۇ ھېچكىم قۇلاق سالمايتتى ، بەلكى ۋابادىن قاچقاندەك ، ئۆزلىرىنى قاچۇراتتى …
ھەددىدىن زىيادە يالغۇزلۇق ، غېرىبلىق ئۇتۇقنىڭ جېنىغا تەگدى ، ئۇ مۇشۇنداق ئۆتتۈۋەرسە ، ساراڭ بولۇپ قېلىش مۇمكىنلىكىنى ئويلاپ قورقتى ، شۇڭا بەزى ۋاقىتتا ئېسىگە كەلگەن ناخشا ـ غەزەللەرنى ئالىتاغىل توۋلاپ ، كۆڭلىنى ئاۋۇتتى . بەزىدە ، ئېسىگە كەلگەن دورىلارنىڭ ، كېسەللەرنىڭ ئىسمىنى ، خۇسۇسىيەتلىرىنى خەنزۇچە ، ئىنگلىزچە ئاتاپ ، ئۆز ـ ئۆزىنى سوئال ـ سوراق قىلدى . بۇ ئىش ھەر ھالدا ، خامۇش ئولتۇرۇپ خىيالغا پاتقاندىن ياخشى ئىدى . كېيىن ئۇ ، ھۇۋقۇش تاز قەرەللىك ئەكىرىپ بېرىدىغان گۆش ۋە ئۆچەيلەرنى توغراپ زىخقا ئۆتكۈزۈش بىلەن مەشغۇل بولدى ، گەرچە بۇ ئىشنى كۆڭلى خالىمىسىمۇ ، ئەمما ھاياتىنى ساقلاپ قېلىش ئۇچۇن شۇنداق قىلدى . بۇ جەرياندا ، ھۇۋقۇش تاز بىلەن ئاستا ـ ئاستا يېقىنلاش-

تى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ، ھۆۋقۇش تاز ئۈنچىلىك زەھەرخەندە ۋە تەلۋە ئەمەس ئىدى ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن بىر خىل يوشۇرۇن مۇڭ ، سۆز ـ ھەرىكەتلىرىدىن بىر خىل ناتوۋانلىق بىلەن قوللارچە ئىنتائەتگۈيلۇق چىقىپ تۇراتتى . ئەگەر ئۇنىڭ قاراڭغۇلىشىپ كەتكەن روھىي دۇنياسىغا بۆسۈپ كىرىپ ، ۋاللىدە بىر يورۇقلۇق پەيدا قىلغىلى بولسا ، ئۇنىڭ ھازىرقى شۇم تەقدىرى بىلەن كىرىمسەن ھايات يولىنى ئاز ـ تولا ئۆزگەرتىش مۇمكىندەك قىلاتتى . چۈنكى ، ئۇ تېخى ياش ئىدى ، تېخى كۆپ ياشايتتى ، ئالدىدىكى ھايات مەنزىلى تېخى ئۇزاق ئىدى ! ھايات دېگەن مىسلىسىز بىر خەزىنە ، بۇ خەزىنىدىمۇ ھۆۋقۇش تازنىڭ تېگىشلىك ھەققى ، تېگىشلىك ئورنى بار ئىدى !…

ھۆۋقۇش تاز دەسلەپ ئۇتۇقتىن ئۆزىنى قاچۇردى ، بىر ئېغىز گەپ سورىسا ، بىر ئېغىز جاۋاب بېرىپلا يۈردى . كېيىن ، ئۇتۇقنىڭ قىزغىن ئادىمىي مۇئامىلىسى ، سەمىمىيىتى ، گەپ ـ سۆزلىرىدىكى چوڭقۇر مەنە بىلەن كۆيۈنۈش ۋە ھېسداشلىقلار ئۇنى ئاستا ـ ئاستا ئۆزىگە تارتىپ ، ئۇتۇق بىلەن بولغان ئارىلىقىنى قىسقارتتى .

تونۇگۈن كەچتە ، ئۇ ئۇتۇققا نان بىلەن چاي ئەكىرىپ بېرىپ ، بىردەم پاراڭلىشىپ قالدى ، ئۇتۇق ئۆيىنىڭ ئىچىدە ، ھۆۋقۇش تاز تۆمۈر ئىشىكنىڭ سىرتىدا ئىدى . ئۇ نان بىلەن چاينىمۇ ئىشىكنىڭ ئاستى تەرىپىدىكى تۆشۈكتىن سۇنۇپ بېرەتتى .

— ئۇكام ، سېنىڭ ئىسمىڭ خالمەت تۇرسا ، نېمە ئۈچۈن ئۇلار «ھۆۋقۇش تاز» دەيدۇ؟ — سورىدى ئۇتۇق ئىشىكنىڭ ئاراچلىرىدىن قاراپ .

ھۆۋقۇش تاز بىرئاز ئەسلەپ ، ئاندىن جاۋاب بەردى :

— مەن قايسىبىر يىلى شاڭخەيگە كەلگەن ۋاقتىمدا ، ئۇ يەرنىڭ سۇ ۋە ھاۋاسى ياقماي ، باش ـ كۆزۈمنى چاقا بېسىپ كەتتى . شۇ چاغدا ، خوجايىنىم ئەزەم چوڭ ماڭا «ھۆۋقۇش تاز»

دېگەن نامنى قويۇپ قويغان ، بۇ نامنىڭ قويۇلۇشىدا يەنە مېنىڭ شۇ چاغدىكى ئوغرىلىق ھۈنىرىمنىڭ قالتىسلىقىمۇ سەۋەب بول-
غان . خوجايىنىم مېنى ھەمىشە ماختاپ ، مۇكاپاتلايتتى !...
— شۇ كۆنلىرىڭنى ئەسلەپ ، پەخىرلىنىدىغان ئوخشىما-
سەن ؟ — ئەتەي سورىدى ئۆتۈق .
ھۆۋقۇش تاز مۇجمەل جاۋاب بەردى :
— بىلمەيمەن ... ئىشقىلىپ ، خوجايىنغا نۇرغۇن پۇل تېپىپ
بەرگەن ...
— ئۇنىڭ ھېسابىغا ساڭا نېمە بەردى ؟ !
— ئاش - نان ، كىيىم - كېچەك ...
— ئاران شۇلىمۇ ؟ !
— يەنە نېمە بېرەتتى ؟ جېنىمنى باقتى ، شۇ !
ئۆتۈق ئۇنىڭ نادان ، ساددىلىقىغا ئېچىندى ، يەنە بىر تەرەپ-
تىن ، ئۇنىڭ شۈكۈر - قانائەتچان ، ئىنساپلىق ئىكەنلىكىگىمۇ
قايىل بولدى .
— ئۇكام خالمەت ، — دېدى ئۆتۈق ئۇنىڭدىن گەپ ئالماقچى
بولۇپ ، — سەن بايا ئەتىۋارلاپ تىلغا ئالغان خوجايىنىڭ ئەزەم
چوڭ قانداق ئادەم ؟
— ئۇ مېنىڭ خوجايىنىم ، — دېدى ھۆۋقۇش يەرنى سىجاپ
ئولتۇرۇپ ، — ئۇ ياخشى ئادەم ...
— قانداق ياخشى ؟ !
— ئىشقىلىپ ... ياخشى ، پۇلى كۆپ ، ھەممە ئىش قولىدىن
كېلىدۇ ...
— قانداق ھەممە ئىش ؟ — ئاسماقچىلاپ سورىدى ئۆتۈق .
— ئىشقىلىپ ... ھەرقانداق ئىش ... ، — ھۆۋقۇش تاز
قانداق چۈشەندۈرۈشنى بىلەلمەي قالدى .
— ھەرقانداق يامان ئىش ، دېگىنە ! — دېدى ئۆتۈق ئەلەم
بىلەن ، — ئۇ ياخشى ئادەم ئەمەس ، خالمەت ! قولىدىن ھەر بالا

كېلىدىغان يامان ئادەم ! لېكىن بۇنداق يامان ئادەملەر ، رەزىللەر ھەرگىزمۇ تۇرمۇشنىڭ خۇشاللىقلىرىنى مەڭگۈ يوق قىلىۋېتەلـ ـمەيدۇ !…

— خوجايىنىنىڭ سىزنى سولاپ قويغىنى ئەلەم قىپتۇ ـ دە ، ئۇتۇق ئاكا ! — دېدى ھۇۋقۇش تاز مېيىقىدا كۈلۈپ.

— توغرا دېدىڭ ، راستتىنلا ئەلەم قىلدى ! — دېدى ئۇتۇق زەردە بىلەن ، — ئىنسانىيەت تارىخىدا ئەڭ ئادىل تۇزۇم دەپ كۆكلەرگە كۆتۈرۈلگەن بىزنىڭ جەمئىيەتتە مۇشۇنداق رەزىللىكـ ـلەرگە ئورۇن بارلىقى ، قانۇن ـ قائىدىلەرنىڭ بەزىدە بىر تىيىنـ ـگىمۇ ئەرزىمەسلىكى ، شۇ جەمئىيەتتە تۇغۇلۇپ ، ئەزەم چوڭدەك نىجىس ئادەملەر بىلەن بىللە ياشاۋاتقىنىم ئەلەم قىلدى !…

— ئۇنچىۋالا دەپ كەتمەڭ ، ئۇتۇق ئاكا ! — دېدى ھۇۋقۇش تاز خوجايىنىنىڭ يېنىنى ئېلىپ ، — ئۇ سىزگە كۆيۈنۈپ شۇنداق قىلدى ، ئەگەر ئۇنىڭ گېپىگە كىرىپ يۇرتقا كەتكەن بولسىڭىز ، بۇ كۈنلەرگىمۇ قالمايتتىڭىز ! …

— نېمىشقا كەتكۈدەكمەن ! ؟ — ئۇتۇقنىڭ يەنە جەھلى قاتـ ـتى ، — بۇ شەھەر ئۇنىڭكىمىكەن ! ؟ چوقۇم بۇ يەردە بىر سىر بار ! سەن ئېيتىپ باقە ، خالمەت : راست شۇنداقمۇ ، ئەمەسمۇ ! ؟

— ياق ، ياق… مەن بىلمەيمەن ! — دېدى ھۇۋقۇش تاز سەل ـ پەل ھودۇققاندەك ئالدىراپ ، — نېمە سىر بارلىقىنى مەن نەدىن بىلەي ! مېنىڭ بىلىدىغىنىم ، سىز ئۇنىڭ بىلەن تاكاللىـ ـشىپ ، زىيىنغا تېگىپ قويدىڭىز !…

ھۇۋقۇش تاز بىرئاز سەگەكلەشتى ، يەنە سۆزلىشىۋەرسە ياخـ ـشى بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى ، ئالمادىس ئاغزىدىن بىرەر ئېغىز ئېھتىياتسىز سۆز چىقىپ كېتىپ قالسا ، ئاقىۋىتىنى تەـ ـسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايتتى . شۇڭا ئۇ ، دەرھال ئورنىدىن تۇـ ـرۇپ ، «ئىشىم بار ئىدى» دەپلا چىقىپ كەتتى …

ئۇلار بۇگۈن يەنە پاراڭلىشىپ قالدى. ئۇتۇق ئۇنى گەپكە سالدى، هۇۋقۇش تازمۇ ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاشقا خۇشتار بو-لۇپ قالغانىدى، ئەزەلدىن هېچكىم ئۇنىڭ بىلەن بۇنداق دىلكەش-لىك، باراۋەرلىك ۋە سەمىمىيلىك بىلەن پاراڭلىشىپ باقمىغانى-دى.

— ئۇكام خالمەت، — دېدى ئۇتۇق بۇگۈنكى پاراڭ تېمىسى-نى ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى گەپلەردىن باشلاپ، — سەن يۇرتتىن بەك كىچىك ئايرىلىپتىكەنسەن، ئۇ يەرلەر هازىر ئېسىڭدىمۇ؟

— راست ئاكا، توغرا دېدىڭىز! — دېدى هۇۋقۇش تاز خىيالچان كۆزلىرىنى ئۇتۇققا تىكىپ، — مەن يۇرتتىن كىچىك ئايرىلىپ كەتكەن. ئەمما، ياقا يۇرتلاردا شۇنچە كۆپ يىل يۈرگەن بولساممۇ، يەنىلا تۇغۇلغان يەرنى ئۇنتۇماق تەسكەن. ياقا يۇرت-نىڭ هەر ئېسىل تاماقلىرىنى يەپ كېكەرسەك، يەنىلا يۇرتنىڭ قوناق شۆگۈرتمىقىنى كېكىرىدىكەنمىز! ئادەم چوڭ بولغانسې-رى، يۇرتىدىن، بالىلىقىدىن يىراقلاشقانسېرى، ئاشۇ يەرلەرنى، ئاشۇ ۋاقىتلارنى، قەدىردان ئادەملەرنى بەكمۇ سېغىنىدىكەن، هېچقانداق نەرسە ئاشۇ ۋاقىتلاردىكىدەك خۇشاللىق، بەخت ئاتا قىلالمايدىكەن! ...

هۇۋقۇش تازنىڭ چىن كۆڭلىدىن چىققان پەردازسىز بۇ گەپلەر ئۇتۇقنىڭ دىلىنى سۆيۈندۈرۈۋەتتى. ئۇ، بۇ گەپلەردىن ئۇنىڭ قەلبىدىكى ئىنسانىي خىسلەتلەرنىڭ تېخى پۈتۈنلەي تۈگەپ كەتمىگەنلىكىنى، يۈرىكىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا ئەقىدە - ئېتىقاد دېگەن مۇقەددەس نەرسىلەرنىڭمۇ تېخى ئاز - تولا بارلىقى-نى تونۇپ يەتتى.

— ئۇكام، خالمەت! — دېدى ئۇتۇق سەمىمىي كۆيۈنۈش بىلەن، — ئىنسان تەپەككۇرى هەممىنى ئىگىلەشكە قادىر! ئەمما ئۇ، ئۆزى ياشاۋاتقان جەمئىيەتنىكى، تەبىئەتنىكى ئۆزگىرىشلەر-نى هېس قىلمىسا، ئۇ يەنىلا ئاجىز ۋە يارامسىز بولۇپ قېلىۋېرى-

دۇ ! سەن هازىر دادا بولۇش ئالدىدا تۇرۇۋاتىسەن ، بۇ بەكمۇ خۇشاللىق ھەم پەخىرلىك ئىش ! بىز ئەنە شۇ ئەۋلادلىرىمىزنىڭ تىخىمۇ ئوبدان ياشىشى ئۈچۈن ، ئەڭ ئالىيجاناب ئەخلاق ــ پەزىلەتلىرىمىزنى ، ئەڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىمىزنى ، ھەتتا ئەڭ پاك تۇيغۇلىرىمىزنى ئۇلارغا مىراس قالدۇرمىساق بولمايدۇ ! بىراق ، سەن ماڭا ھازىر خەلقىمىزنىڭ نەزىرىدىن ، جەمئىيەتنىڭ ئېتىبارىدىن ئايرىلىپ قالغاندەك كۆرۈنىسەن ! ھەرقانداق ۋاقىتتا ، ساتقىنلىق ئالدى بىلەن ئادەم ئۆزىنى سېتىشتىن باشلىنىدۇ ! شۇنداق ، ئاۋۋال ئۆز ۋىجدانىنى ، ئىمانىنى ، ئېتىقادىنى ساتىدۇ ، كېيىن باشقىلارنى ساتىدۇ ! مەن ساڭا ئېچىنىمەن ، ئوكام ! سەن نىمە ئۈچۈن بۇ دۇنيادىن ھەقىقىي بەخت ، ھەقىقىي خۇشاللىق نىمىلىكىنى بىلمەي ئۆتىسەن ! ؟ سېنىڭ ئۆمرۈڭ مەنىسىزلىك ، ئەنسىزلىك ئىچىدە ئۆتۈۋاتىدۇ . ئەگەر مەرد يىگىت بولساڭ ، قانچىلىك خاتالىق ئۆتكۈزگەنلىكىڭنى ساناپ چىق ! ھېچبولمىسا ، ئۇلارغا ئاچچىق ئىقرار بول ! ھەرگىز ئۆزۈڭدىن نومۇس قىلما ! سەممىمىي ، پاك قەلبىڭ بىلەن روھىڭدىكى زەئىپلىكنى يەڭ ! مەن ئىشىنىمەن ، سەن چوقۇم شۇنداق قىلالايسەن ! بۇ دۇنيادا ، ياخشىلىقمۇ ، يامانلىقمۇ يوقۇملۇق نەرسە ، ئەمما ئادەم بالىسى ئۆزىدىكە ھەمىشە ياخشىلىقنى يۇقتۇرغىنى ياخشى ! …

ھۇۋقۇش تاز بىر پەس جىممىدە ئولتۇرۇپ كەتتى ، ئەپتىدىن بۇ گەپلەرگە قايىل بولغانلىقىنى ياكى ناقايىللىقىنى بىلگىلى بولمايتتى ، پەقەت كۆزلىرىنى تېز ـ تېز چىمىلدىتىپ ، كۆكۈچ لەۋلىرىنى يالاپ قوياتتى . بىر ھازادىن كېيىن ، ئۇ زۇۋۇانغا كىرىپ مۇنداق دېدى :

— ئادەملەر يامان بولۇپ كەتتى ، ئۇتۇق ئاكا ! ئەگەر ئېقىمغا قارشى ئۈزىدىغان بولساڭ ، بېشىڭدىن بېسىپ سۇغا چۆكتۈرۈۋېتىدۇ . ماڭىمۇ ۋىجدانىنى ، غۇرۇرنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ ، ئۆچكىنى تاكا ، مۇشۇكنى ئاكا دەپ يۈرۈش ئاسانمۇ ؟ ! …

ئۇتۇق ئۇچۇن ھازىرچە شۇ گەپنىڭ ئۆزى كۇپايە بولدى ، بۇ گەپلەردىن قانداقتۇر بىر خىل نائىلاجلىق ، تەڭقىسلىق ۋە دېلىغۇللۇقتىن ئىبارەت مۇرەككەپ بىر روھىي ھالەت چىقىپ تۇراتتى .

— بۇ گېپىڭمۇ راست ، ئۇكام ! — دېدى ئۇتۇق ئاخىرىدا ئۇنىڭغا تەسەللى بەرگەندەك ، — بەزىدە تۇرمۇش سېنىڭ ئۇستۇڭدىن غالىب كېلىپ ، سېنى تەمتىرىتىپ قويىدىغان ۋاقىتلار بولىدۇ . لېكىن ، ئاخىرقى ھېسابتا ، سېنىڭ ياشىشىڭغا توسقۇنلۇق قىلىۋاتقان قەبىھ كۈچلەر ئۇستىدىن غالىب كېلىپ ، ھاياتىڭنى ئەھمىيەتلىك ئۆتكۈزۈشمۇ سېنىڭ ئۇلارغا بەرگەن ئەڭ ياخشى جاۋابىڭ بولىدۇ !...

شۇ كۈنى ئۇتۇق شۇنداق دېيىشنىغۇ دېدى ، ئەمما يەنە كەچكىچە تەقدىر توغرىسىدا ئويلاپ قالدى .

توۋا ، تەقدىر دېگەن زادى نېمىدۇر ؟ بەزىلەر : تەقدىرنى ئادەم ئۆزى يارىتىدۇ ، دەيتتى . يەنە بەزىلەر بولسا ، تەقدىر — ھاياتىڭنىڭ يېرىمىنى بەلگىلەيدۇ ، قالغان يېرىمىنى بولسا ، ئۆزۈڭگە تاپشۇرىدۇ ، دەيتتى . بۇلارنىڭ زادى قايسىسى راست ؟ ياق - ياق... ئۇ زادى ئەزەلدىن سېنىڭ پېشانەڭگە پۈتۈلگەن نەرسە ئىكەن !... ئىنسان ئۆز ئۆمرىدە تالاي قىسمەتلەرگە دۇچار بولىدۇ ، بەزىدە بەخت - ھالاۋەتكە ئېرىشىپ ، ئالەمچە خۇشاللىققا چۆمىدۇ ، پاراغەت ئىچىدە يايرايدۇ ؛ بەزىدە قايغۇ - ئەلەمگە گىرىپتار بولۇپ ، يەتكۈدەك ئازاب چېكىدۇ ، يۈرەك - باغرى زېدە بولىدۇ !... لېكىن ، ئىنسان بۇلارنى ئۆز خاھىشى بويىچە خالىغانچە تاللىيالمايدۇ . شۇڭا ، خۇشاللىقنى تىلىگەن ۋاقىتىڭدا بېشىڭغا قايغۇ - ئەلەم كېلىشى ؛ قايغۇدىن قاچقان ۋاقىتىڭدا بېشىڭغا قوشلاپ دەرد - ئەلەم كېلىشى مۇمكىن . شۇڭا ، تەقدىر دېگەن تولىمۇ سىرلىق ، تولىمۇ رەھىمسىز ، ئەزەلدىن پېشانەڭگە پۈتۈلگەن نەرسە ئوخشايدۇ !...

راست ئەمەسمۇ : مانا ، ئۇتۇق بىر ناتىۋان تۇتقۇن قىزنى قۇتقۇزىمەن ، مۇھەببەتنىڭ ۋىسالىغا يېتىمەن ، دەپ يۇرت كېزىپ چىقمىدى ، ھالا بۇگۈنگە كەلگەندە ، ئۆزىمۇ بىر بىتۇۋۇل تۇتقۇنغا ئايلىنىپ ، مۇھەببەت ھىجرانىغا تېخىمۇ چوڭقۇر پاتتى!...

ئۇتۇق ئويلا ـ ئويلا قىينىلىپ ، ئاخىر ئازاب بىلەن ئۇخلىدى . غەلىتە ـ غەلىتە چۈشلەرنى كۆردى ، خىسلەت چۈشىگە كىردى ، چۈشىدە خىسلەت يىراقتا كېتىۋاتقانمىش··· ئۇتۇق ئۇنىڭغا يېتىشىمەن دەپ ، ھەدەپ ئالغا ئىنتىلەرمىش ، ئەمما يۆتىلىشىپ يىقىلىۋېرەرمىش··· شۇ پەيت ، ئۇدۇلىدىن بىر ئەجدىھا چىققانمىش ، ئاغزىنى يوغان ئېچىپ ، خىسلەتكە ئوت پۈركۈگەنمىش ، خىسلەت گۇرۇلدەپ يېنىۋاتقانمىش··· ئۇ «مېنى قۇتقۇزۇڭلار ! ۋاي داد ، كۆيۈۋاتىمەن !··· » دەپ ۋارقىراۋاتقانمىش···

ئۇتۇق ئۆندەرەپ ئويغىنىپ كەتتى ، چۈشىدە كۆرگەن ئوتنىڭ تەپتىنى ھازىر ئوڭىدىمۇ ئېنىق ھېس قىلدى ، بەدىنى قىزىپ كەتكەنىدى . بايا چۈشىدە ، يۈگۈرىمەن دەپ يۈگۈرەلمەي قىينالغانلىقتىن ، يۈرىكى گۈپۈلدەپ ئۇرۇۋاتاتتى ، ۋۇجۇدىنى ھارغىنلىق ، خامۇشلۇق ئىگىلەپ ئالغانىدى . بىر پەس شۇ يوسۇندا ياتتى ، ئەمما تىنچلىنالمىدى ، خىيالى تورۇپ ـ تورۇپ بايىقى چۈشكە كېتىپ قالاتتى ، ئۇنىڭ تەبىرىنى تاپالماي يۈرىكى سىقىلاتتى···

ئۇنى يەنە غەپلەت ئۇيقۇسى باستى ، كۆزى ئىلىنىش بىلەن ئانىسى چۈشىگە كىردى . «بىر قىزنى دەپ ياقا يۇرتلاردا سەرسان بولۇپ نېمە قىلاتتىڭ ، بالام ! — دەيمىش ئانىسى مېھرىبان قوللىرى بىلەن ئۇنىڭ بېشىنى سىلاپ ، — رەڭگىڭنى سارغايتىپ ، تېنەپ ـ تەمتىرەپ يۈرگۈچە دەرھال قايتىپ كەل ! بېشىڭ ئامان بولسا ، قىز دېگەن تولا !··· »

«ئانا ، ماڭا كۆپ قىزنىڭ كېرىكى يوق ، بىر خىسلەت بولسىلا بولدى ! » دېمەكچى بولارمىش ، لېكىن ئاغزى ئېچىلماس-

مىش، پۈت ـ قوللىرىمۇ مىدىرلىماسمىش ! ...
ئۆتتۈق يەنە ئەندىكىپ ئويغىنىپ كەتتى، نېپىز ماز كۆرپە بىلەن يىپ ئەدىيالدىن سوغۇق ئۆتۈپ كەتكەچكە، تېنى سىرقىراپ ئاغرىيتتى، بېشى غوڭۇلدايتتى، چىشلىرى كاسىلدايتتى. ئۇ ئالدىراپ ئورنىدىن تۇردى ـ دە، چاپىنىنى كىيىپ، تار، زەي ئۆيدە ئۇياندىن ـ بۇيانغا مېڭىپ ھەرىكەت قىلىشقا باشلىدى، ھەرىكەت قىلغاچ ئۆز ـ ئۆزىگە شىۋىرلايتتى: «بۇ دۇنيادا ھەقىقەتنىڭ بارلىقىنى دائىم ھېس قىلىپ تۇرسالڭ، قىيىنچىلىقلاردىنمۇ، تۆھمەتلەردىنمۇ ھېيىقمايسەن !... »
«پاھ، نېمىدېگەن ئۇلۇغۋار، يۈكسەك گەپلەر بۇ ! ؟ — ئۇ يەنە ئۆزىنى مەسخىرە قىلغاندەك مىيىقىدا كۈلەتتى، — مەن شۇنداق ھېس قىلغان ھەم ئىشەنگەن ئەمەسمىدىم ! لېكىن ئاقىۋەت نېمە بولدى ؟ ! ئاشۇ بىر ئوچۇم ياۋۇز، كۆڭلى قارا ناكەسلەرنىڭ قولىدا مانا بۇگۈنكى كۈنگە قالمىدىمۇ ؟ ! مەن ئىشەنگەن ھەقىقەت، ئادالەت زادى نەدە ! ؟ ئۇ ئۆزىنىڭ كۈچىنى، نۇرىنى قاچان كۆرسىتىدۇ ! ؟ ئەزەم چوڭدەك ئادەملەر ھەممە يەردە ئەسكىلىك قىلىپ، قۇرامىغا يەتمىگەن سەبىي بالىلارنى، ئاجىز، مەسۇم قىزلارنى خالىغانچە خورلاپ، ئاياغ ـ ئاستى قىلىپ، ئۇلارنى خۇددى بىر پارچە لاتىدەك، بىر بوتۇلكا ھاراقتەك، بىر قاپ تاماكىدەك قولدىن ـ قولغا ئۆتكۈزۈپ سېتىپ يۈرسە، ئۇلارنى يۈرتنىڭ ئەنئەنىسىگە، ئەخلاقىغا زىت ناشايان ئىشلارغا سېلىپ، پۈتۈن بىر مىللەتنىڭ، پۈتۈن بىر يۇرتنىڭ شەنىگە داغ چۈشۈرسە، ئاھانەتكە قويسا، بۇنى سورايدىغان، بۇنىڭغا ئىگە بولىدىغان ئادەم يوقمۇ ؟ ! قېنى بىزدىكى قانۇن، قېنى بىزدىكى دىكتاتورا ؟ ! مەن ھازىر لايىقىمنى تېپىپ قوغداپ قېلىش تۈگۈل، مۇشۇنداق كاتتا، قەدىمىي شەھەردە ئۆزۈمنىمۇ قوغدىيالماي تۇتقۇنلۇققا چۈشۈپ قالسام، بۇنى سۈرۈشتە قىلىدىغان ئادەم يوقمۇ ؟ ! ... »

ئاھ خۇدا ، بۇ جاھاننىڭ ئىشلىرى نېمىدېگەن مۇرەككەپ ،
سىر - ئەسرالىرى نېمىدېگەن كۆپ - ھە ! ؟

«پەلەك نېمىشقا كۆرسىتەر دەپ ناكەسكە ياردەم ،
سورىمىغىن ، بۇ چەرخىنىڭ كۆپ سىرۇ ئەسرارى ! »

ھەقىقەت ۋە ئادالەتنىڭ قىسمىتى شۇنداق : ئەسىرلەر داۋا-
مىدا ئۇنىڭغا چاڭ - توزانلار ، بوران - چاپقۇنلار ، قۇيۇن -
توپانلار يوپۇرۇلۇپ كەلگەن . ئۇپقۇنلار ئۆز قەرىگە يۇتۇپ كەتمەك-
چى بولغان ، قارا بۇلۇتلار ئىسكەنجىگە ئېلىپ ، ۋاقىتىنچە نۇرىنى
خىرەلەشتۇرگەن .
ۋاھالەنكى ، ھەقىقەت ۋە ئادالەتنى نە سۇغا چۆكتۇرۇپ تۇن-
جۇقتۇرغىلى ، نە ئوتتا كۆيدۈرۈپ كۈل قىلغىلى بولسۇن ! ئۇ
بەئەينى قۇياش ، ھېچقاچان ئۆچمەيدۇ ، ھېچقاچان قارايمايدۇ ! ...
كېيىن... كېيىن ئۇنىڭ ئۇيقۇسىرىغان كۆز ئۆڭىدە قۇياش
پەيدا بولغاندەك بولدى... پارقىراپ ، نۇر چېچىپ كېلىۋاتقان-
مىش... پايانسىز ئاسمان يورۇپ ، تىنىقلىشىپ كەتكەنمىش !...
ھەممە ياق نۇرغا كۆمۈلگەن ، ھەممە ياق ساپ ۋە ئىللىق...
كىمدۇر بىرى ئۇنىڭ قۇلىقىغا : «يار ئۈچۈن يېگەن تاياقنىڭ
يارىسى يوق » دەۋاتقانمىش...

17

بىرىنىڭ تەقدىر - قىسمىتىنى ئۆزگەرتىشكە دائىم كىمدۇر
باشقا بىرى سەۋەب بولۇپ قالىدۇ !
بۇ بالا ئەنە شۇنداق قىسمەتكە دۇچ كەلدى . ئۇ ئۈچ قەۋەتلىك
كاتتا تاللا بازىرىنى ئىككى سائەت ئارىلاپ ، ئۇنى - بۇنى ئېلىپ
يېدى ، كۆزىگە چىرايلىق كۆرۈنگەن پىستە ماغزى رەڭلىك بىر

مايكىنى ئېلىپ كىيدى ، ئاندىن بىر بوتۇلكا مۇزدەك مېۋە سۈيە-
نى ئىچكەچ دەم ئېلىپ ئولتۇراتتى ، يىراقتىنلا ئىككىنچى قەۋەت-
تىن چۈشۈۋاتقان بىرىگە كۆزى چۈشۈپ قالدى . خۇددى ئۆز
دادىسىغا ياكى ئاكىسىغا ئوخشايدىغان مۇلايىم بۇ چىراي ئۇنىڭ
كۆزىگە ئىسسىق كۆرۈندى ، شۇ هامان ئۇنىڭ سەبىي قەلبىدە
مەيۈس ، ئەمما ئادەمنى قىينايدىغان ئوتلۇق بىر قىزىقىش پەيدا
بولۇپ ، ئۇنىڭ ئارامىنى بۇزدى . ئۇ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ ، بۇ
ئادەمگە ئەگەشتى ۋە چوڭ بىر غولغۇندىن ئايرىلىپ چىققاندىن
كېيىن ئۇنىڭغا يېتىشىپ ، ناهايىتى جۈرئەتسىزلىك بىلەن ئاستا
ئۇنىڭ قولىنى تۇتتى :
— ئاكا… ئاكا ، مېنى قۇتقۇزۇپ ئېلىڭ ! — ئۇنىڭ ئاۋازى
يىغا ئارىلاش چىقتى .
ناتونۇش ئادەم چىچىپىدە توختىدى ۋە ئۆزىگە تەلمۈرۈپ تۇر-
غان بالىغا مېھرى بىلەن قارىدى . بالا ئون بىر ياشلاردا بولۇپ ،
يۈزى قاراقۇمچاق ، ياشاڭغىرىغان كۆزلىرى نۇرلۇق بولۇپ ، پۈ-
تۈن تۇرقىدىن سەبىيلىكى ، ئوماقلىقى چىقىپ تۇراتتى .
— ئىسمىڭ نېمە ؟ — سورىدى ئۇ ئادەم بالىنى يېتىلەپ
كېتىۋېتىپ .
— ئەنۋەر .
— ئۇنداق بولسا ، مەنمۇ ساڭا ئۆزۈمنى تونۇشتۇراي ، —
دېدى ھېلىقى ئادەم سىپايە ئاۋازدا ، — ئىسمىم ئۆركەش ، مۇشۇ
يەردىكى «ئوغۇزخان» رېستورانىدا ئىشلەيمەن ، يۇرتۇم قەشقەر ،
سېنىڭ يۇرتۇڭچۇ ؟
— قاراقاش …
— بۇ يەرگە قانداق كەپقالغانىدىڭ ، ئۇكام ؟ — ئېچىنىش
بىلەن سورىدى ئۆركەش .
— بىر كۈنى مەكتەپتە… بىر قىز ساۋاقدىشىم بىلەن
ئۇرۇشۇپ قالدىم… ، — دەپ دۇدۇقلاپ سۆزلەشكە باشلىدى ،

ئەنۋەر ، — كېيىن سىنىپقا كىرسەم... خانىم مېنى قاتتىق
ئەيىبلىدى... كېيىن ... كـۆڭلۈم يېرىم بـولۇپ يـولدا كېتىد-
ۋاتسام... بىر ئادەم ئالدىمغا كېلىپ... بېشىڭنى كۆتۈر، خاند-
مىڭدىن ئەدەپ يەپسەن ـ دە... ئوغۇل بالا دېگەن ھېچنېمىدىن
قورقمايدۇ... قارىسام ، ئوبدان بالا ئىكەنسەن ، يۈرە... ئاچچىق
يېگۈچە سامسا يە... مەن سېنىڭ كۆڭلۈڭنى ئېچىپ قوياي... دەپ
ئاشپۇزۇلغا ئاپاردى... ئاندىن... ئاندىن بىر كىچىك ماشىنىغا
سېلىپ... ماشىنىغا چۈشۈرۈپ ئەكەتتى...

ئەنۋەر ئېسەدەپ يىغلاپ كەتتى ، ئۆركەشنىڭ ئىچى ئېچىد-
شىپ ، يۈرىكى سىقىلغاندەك بولدى . ئۇ يەنە سوئال سوراۋېرىپ ،
كىچىك بالىنىڭ قەلبىدىكى جاراھەتنى تىرناپ قويماسلىق
ئۈچۈن ، ئۇنى ماشىنىسىغا سېلىپ ، رېستورانغا ئېلىپ كەلدى
ۋە ئۆزىنىڭ ئازادە ئىشخانىسىغا ئەكىرىپ ، ئۇنىڭ ئالدىغا
ھەرخىل تاماقلارنى قويدى .

— تېتىپ باقسىن ، ئەنۋەر ، — دېدى ئۆركەش كىچىك
چىنە ـ تەخسىلەردىكى پولۇ ، لەڭمەن ۋە پەرمۇدىلەرنى ئۇنىڭ
ئالدىغا ئىتتىرىپ ، — يۇرتىڭنىڭ تامىقىنى سېغىنىپ قالغانسەن !

نېمىسىنى دېسۇن ، بۇ شورلۇق بالا گۇاڭجۇغا كەلگەن توققۇز
ئايدىن بېرى ، ئۇدۇل كەلگەن نەرسىلەرنى يەپ ، بەزىدە تويۇپ
كەتكەنلىكىدىن سېسىق كېكىرىپ ، بەزىدە ئاچ قالغانلىقىدىن
قورسىقى غولدۇرلاپ ، مۇساپىرچىلىقنىڭ دەردىنى خېلى تارتقاند-
ىدى . تاپقاندا كۆزلىرى ئالايغۇدەك يەۋالاتتى ، تاپالمىغاندا گېزىرىپ
يۈرۈۋېرەتتى ، ئۇنىڭ خوجايىنلىرىمۇ ئۇنى ئاشۇنداق تاكراڭ تۇر-
مۇشقا ئۆگەتكەنىدى . ئۇ بەزىدە ، ئانىسى ئېتىپ بەرگەن مەززىلىك
تاماقلارنى ئەسلەپ ، تامشۇنۇپ كەتكەندە : «يۇرتقا قاچان كېتەر-
مەن !» دەپ ، كۆزلىرىگە ھەسرەتلىك ياش كېلىپ كېتەتتى !...

ئۆركەش ئۇنىڭ ھەۋەس ۋە ئىشتىھا بىلەن تاماق يېيىشىگە
قاراپ ئولتۇرۇپ قالدى . ئۇ ، مۇشۇ ياشتىكى بالىلارنىڭ ئوغرى-

لىق ، يانچۇقچىلىق قىلىشۋاتقانلىقىغا ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۆزىنى ئىشەندۇرەلمەيتتى . بۇ بالىلار تېخى نېمىدېگەن سەبىي ، نېمىدې‑ گەن پاك ـ ھە ! ؟ ئۇلار ھەرگىزمۇ تۇغۇلۇشىدىنلا مۇشۇنداق رەزىل ، چاكىنا ، نومۇسسىز ئىشلارنى قىلىشنى خالايدىغانلاردىن ئەمەس ، ئۇلار پەقەت مەجبۇرلانغان ، ئالدانغان ، قورقۇتۇلغان ! ئۇلار ئاشۇنداق كىچىك تۇرۇپ ، ئائىلە ۋە مەكتەپ تەربىيىسى‑ دىن ، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئىللىق مېھرىدىن مەھرۇم بولغان ، بۇ ھالدا ئۇلارنىڭ نۇرلۇق كېلەچىكىمۇ يوق ! خۇددى سۇنۇق ياغاچ كۆۋرۈكمۇ ، تۇۋرۈكمۇ بولالمىغاندەك ، بۇ بالىلارنىڭ كەلگۈسى ئاقىۋىتىمۇ ئەنە شۇنداق كېرەكسىز ماتېرىيالغا ئايلىنىش ! بۇ نېمىدېگەن ئېچىنىشلىق پاجىئە ـ ھە ! ؟ ئەگەر بۇ بالىلار باشقى‑ لارغا ئوخشاش ئوقۇش پۇرسىتىگە ، ياخشى ئائىلە تەربىيىسىگە ئىگە بولغان بولسا ، ئۇلار جەزمەن كېلەچەكنىڭ يارامىلىق ، ئىخ‑ تىساسلىق ئادەملىرىگە ئايلىناتتى ! بۇ بىر ـ بىرىگە ئوخشاشماي‑ دىغان نېمىدېگەن رەھىمسىز كىشىلىك ھايات يولى ـ ھە ! بىرى ، مەدەنىيەتكە ، خوجايىنلىققا ، بايلىققا ۋە ئاخىر جەننەتكە ئېلىپ بارىدىغان ؛ يەنە بىرى ، نادانلىققا ، ياۋۇزلۇققا ، گادايلىققا ۋە ئاخىر دوزاخقا ئېلىپ بارىدىغان يول !...

ئەگەر بۇ گۇناھسىز ، سەبىي بالىلارنى قۇتقۇزىمىز دەيدىكەن‑ مىز ، چوقۇم ئۇلارنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۈپ ، كونترول قىلىپ تۇرۇۋاتقان پەردە ئارقىسىدىكى رەزىل باش جىنايەتچىلەرنى قانۇن‑ نىڭ جازاسىغا تارتىش كېرەك !

بۇ ئۇلارنىڭ مۇشۇنداق سەبىي ، مەسۇم بالىلارنىڭ ھاياتىنى نابۇت قىلىپ ، ئۆمرىنى قىسقارتقىنى ئەمەسمۇ ! ؟...

تۇرمۇشتا باتۇرلۇق بىلەن قورقاقلىق ، پىداكارلىق بىلەن ئازغۇنلۇق كۆپىنچە يانمۇيان تۇرىدۇ ! ئەگەر تۇرمۇشىمىزنى ئەزەم چوڭدەك بىر ئوچۇم مەرەزلەردىن تازىلىمىساق ، يامان يارىغا ئوخشاش قۇرتلاپ كەتمەمدۇ ! ؟...

www.uyghurkitap.com

ئۆركەش مانا شۇ پىكىرلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈپ ، ئۆزد-
دىن مەمنۇن بولغان بىر كەيپىياتتا ئەنۋەرگە قارىدى. ئەنۋەر شۇ
تاپتا ئۇنىڭ كۆزىگە تېخىمۇ مەسۇم ، تېخىمۇ بىچارە ۋە تېخىمۇ
مېھىر - مۇھەببەتكە موھتاجدەك كۆرۈنۈپ كەتتى. ئۇ ئاكىلىق
مېھرى بىلەن ئۇنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ سورىدى:
— بۈگۈن سەن ئۇلارنىڭ چاڭگىلىدىن قانداق قۇتۇلۇپ چىققى-
تىڭ ، ئەنۋەر ؟
ئەنۋەر بۈگۈنكى ئىشلارنى ئالدىرىماي ، سەممىيلىك بىلەن
سۆزلەپ بەردى :
ئۇنىڭ ئېيتىشىچە ، ئۇ ئالدىنقى كۈنى بىر كۈن «بازار
ئويناپ » توققۇزمىڭ يۈەن نەق پۇل بىلەن بەش دانە يانفون ئوغرد-
لاپتۇ . ئۇنىڭ پىشىپ يېتىلگەن بۇنداق «ماھارىتى» دىن خۇشال
بولغان ئەزەم چوڭ قول ئاستىدىكى «قۇش» لار ئارقىلىق ،
ئۇنىڭغا ئىككى يۈز يۈەن پۇل بىلەن يېرىم كۈن ئىختىيارىي دەم
ئېلىشنى مۇكاپات قىلىپ بېرىپتۇ . بۇنىڭ بىلەن ئۇ ، بىر تەرەپ-
تىن ، باشقا «شوركا» لارغا ئۈلگە كۆرسىتىپ ، ئىلھام بەرمەكچى
بولغان بولسا ؛ يەنە بىر تەرەپتىن ، ئەنۋەرنىڭ ئۆزلىرى ئۈچۈن
«ئىشەنچلىك» ھەم «يارامىلىق» شوركا ئىكەنلىكىنى نامايان قىپ-
تۇ . ئەنۋەر ئەتىگەندىلا ، بالىلار ئويۇنخانىسىغا كىرىپ ، بىرەر
سائەتتەك مۇسابىقە ئاپتوموبىلىنى چاپتۇرۇپ ئويناپتۇ ، ئاندىن
تورخانىغا كىرىپ ، ئۆزىدىن چوڭراق بىر بالىغا پۇل بېرىپ ،
ئۇيغۇرچە ناخشىلارنى چىقىرىپ ئاڭلاپتۇ… بىر ياقتىن ئاڭلاپ ،
بىر ياقتىن ھاياجانلىنىپ يىغلاپتۇ… «ئانا مېھرى» ، «ھەس-
رەت» ، «يۇرتۇم» دېگەن ناخشىلارنى ئاڭلىغاندا ، كۆز ئالدى-
غا ئاتا - ئانىسى ، يۇرتى ، مەكتىپى ، ساۋاقداشلىرى كەپتۇ…
بىردىنلا يىغانى ئۆرلەپ ، يۇرتقا كېتىش ئىستىكى تۇغۇلۇپتۇ ،
ھەرقانچە قىلىپمۇ يۇرىكىدە قوزغالغان بۇ ئوت - ھاياجاننى باسال-
ماپتۇ… كېيىن تاللا بازىرىدا شۇ خىيال بىلەن يۈرگەندە ، توساد-

تىن ئۆركەشكە ئۇچراپتۇ !...
— بولىدۇ ، ئۇكام ! مەن سىنى چوقۇم يۇرتۇڭغا يولغا سېلىپ قويىمەن ! — دېدى ئۆركەش ئۇنىڭ كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ ۋە ئۆزىنىڭمۇ كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتكەنلىكىنى تۇيماي قالدى ، ئەمما ئۇ دەرھال ئۆزىنى ئوڭشاپ ئەنۋەردىن سورىدى ، — ئۇ يەردە سەندىن باشقا يەنە قانچىلىك بالا بار ؟
— خېلى جىق ... ،— دېدى ئەنۋەر كۆڭلىدە ساناپ ، — ئون نەچچىغۇ دەيمەن ... لېكىن ، بىزنىڭ ھەممىمىزنى بىر يەردە تۇرغۇزمايدۇ ...
— ئۇرامدۇ ؟
— ئۇرىدۇ... ، — دېدى ئەنۋەر چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ ، — قەرزىڭنى قاچان تۆلىشىسەن دەپ قاتتىق ئۇرىدۇ...
— نېمە قەرز ئۇ ؟ — تەئەججۈپ بىلەن سورىدى ئۆركەش .
— قىمار قەرزى...
— قىمار قەرزى ؟ ! — ھولۇقۇپ ، ھەيران بولدى ئۆركەش ، — سىلەر قىمار ئوينامسىلەر ! ؟
— ياق... ، — ئەنۋەر دۇدۇقلاپ چۈشەندۈردى ، — ئۇلار بىزنى ئويناشقا زورلايدۇ... ئۆزلىرى بىلەن ئويناشقا قىستايدۇ... دەسلەپ ئۇلار ئۇتتۇرۇپ بېرىدۇ... كېيىن ئۆزلىرى ئۇتىۋېرىدۇ... بىزنى قەرزگە بوغىدۇ... بەزى باللارنىڭ يىگىرمە مىڭ كويدەك قەرزى بار...
— ئەبلەخلەر ! مۇناپىقلار ! — ئۆركەش ئاچچىقتىن تىترەپ كەتتى . شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ ئادەم سىياقىدىكى بۇ مەخلۇقلارنى تېپىپ ، يۇزىگە تۈكۈرگۈسى ، ئۇۋالىغا قالغان ئاشۇ باللارنىڭ ھەققى ئۈچۈن بولسىمۇ ، بىرنەچچە شاپىلاق ئۇرغۇسى ، ھەتتا ئاللىبىر يەرلىرىگە تېپىپ ، ئاختا قىلىۋەتكۈسى كەپكەتتى ...
— ئۆركەش ئاكا ، مېنى قاچان يولغا سەپ قويىسىز ؟ — ئەنۋەرنىڭ مۇلايىم ، مۇڭلۇق ئاۋازى ئۇنى ئېسىگە كەلتۈردى . ئۇ

ئەنۋەرنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ:

— بىرنەچچە كۈن مېنىڭ يېنىمدا تۇرۇپ تۇر، ئوكام! ئىشەنچلىك ھەمراھ چىققاندا، مەن سېنى شۇنىڭغا قوشۇپ يولغا سالىمەن، بولامدۇ؟

ئەنۋەر خۇشاللىق ۋە رازىلىق بىلەن بېشىنى لىڭشىتتى. ئۆركەشنىڭ ئۇنى بىرنەچچە كۈن ئۆز يېنىدا تۇتۇپ قېلىشىدا يەنە بىر سەۋەبمۇ بار ئىدى. ئۇ، مۇشۇ ساددا، كۆڭلى كىرسىز بالىنىڭ ئاغزىدىن ئەزەم چوڭنىڭ ئىشلىرىغا ئائىت بەزى يىپ ئۇچلىرىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ پېيىگە تېخىمۇ جىددىيراق چۈشۈشنى ئويلىغانىدى. ئەمما، ئەنۋەر ئۇنىڭغا كۆڭۈلدىكىدەك يىپ ئۇچلىرىنى دەپ بېرەلمىدى، ئۇ پەقەت ھاشىم توقۇناق، موللاجى دېگەندەك ئادەملەرنىڭلا بىلىدىغانلىقىنى، ئەزەم چوڭ دېگەن ئىسىمنى بىر - ئىككى قېتىم ئاڭلىغاندىن باشقا، ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرۈپ باقمىغانلىقىنى، ئۆزلىرىنىڭمۇ ھەمىشە پات - پات ئۇ يەردىن بۇ يەرگە يۆتكىلىپ تۇرىدىغانلىقلىرىنىلا ئېيتىپ بېرەلىدى...

ئۆركەش يەنىلا ئۆزىنىڭ جاسارىتى بىلەن ئەقىل - پاراسىتىگە تايانمىسا بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى!

18

دەردىنىڭ كېلىشى ئاسان، كېتىشى قىيىن ئىكەن!

ئۆركەشنىڭ يۈرىكىدىكى دەرد ئەنۋەر بىلەن بىرنەچچە كۈن بىللە بولۇش جەريانىدا تېخىمۇ كۈچىيىپ كەتتى. بۇنداق مەسۇم بالىلارنىڭ كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىۋاتقان تەقدىر - قىسمىتى خۇددى قولغا سانجىلغان زەھەرلىك تىكەننىڭ ئاغرىقىدەك، ئۇنىڭ يۈرەك - باغرىنى ئۆرتەيتتى. ئۇ بەزىدە، ئۆزىنىڭ تىلغا ئالغۇدەك بىرەر ئەمەلىي ئىش بىلەن بۇ بالىلارنىڭ تەقدىر - قىسمىتىنى

ئۆزگەرتىشكە ياردەم قىلالمىغىنىدىن ئۆكۈنۈپ ، تىت ـ تىت بولسا؛ بەزىدە ، پۈتۈن ئەسلى ـ ۋەسلىنى مۇشۇ ئىشقا ئاتاپ ، بۇ يولدا قانچىلىك رىيازەت چەكسەممۇ رازىمەن ، دەپ ئۆز ـ ئۆزىگە ئەھدۇ پەيمان قىلاتتى . ئەمما ، بۇنداق چاغلاردا دادىسى يارمەمەتنىڭ تەنبىھ ـ نەسىھەتلىرىگە ئۇچرايتتى :

— بالام ، بىز رېستوراننى ئوبدان باشقۇرۇپ ، سودىمىزنى قىلايلى ! — دېدى ئۇ بىرنەچچە كۈننىڭ ئالدىدا ئۆركەشنى ئاگاھلاندۇرۇپ ، — باشقا ئىشلارنى ئۇنداق زىغىرلاپ كەتمە ، بىكاردىن خەقنىڭ چىشىغا تېگىپ قويۇپ ، ئۆزىمىزگە بالا تېپىۋالىمىز !...

ئەلۋەتتە ، ئۆركەشمۇ دادىسىنىڭ كۆڭلىنى چۈشىنەتتى . دادىسى ئۇزۇنغا سوزۇلغان هايات مۇساپىسىدە ، هەرخىل خېيىمخەتەر ۋە مۈشكۈلاتلاردىن بۆسۈپ ئۆتۈپ ، يانتاق ـ تىكەنلەر ئارىسىدىن ئۆمىلەپ چىقىپ ، ئەمدىلا ئۇھ دېگەنىدى .

— دادا ، بۇ ئىشلارغا ئادەم قانداق چىدايدۇ ؟ ! — دېدى ئۆركەش كۆڭلىدىكى گەپلەرنى ئېيتىپ ، — ئاشۇ كىچىك باللار بىزنىڭ ئەتىمىز ، كەلگۈسىمىز ئەمەسمۇ ؟ ! ئاشۇ نارەسىدە قىزلار بىزنىڭ قىزىمىز ، كەلگۈسىنىڭ ئانىلىرى ئەمەسمۇ ! ؟ ئاشۇنداق گۇناھسىز ، پاك ، سەبىي باللار بىرنەچچە قارا يۈرەك ، ئاچ كۆز ، ناكەسلەرنىڭ قولىدا ئۇنلاپ ، يۈزلەپ ، مىڭلاپ ۋەيران بولۇپ كېتىۋاتسا ، بىز قاراپ تۇرۇپ بولدى قىلىمىزمۇ ! ؟ ئاشۇلارنىڭ ساغ ئوخشاش دادىسى ، ماڭا ئوخشاش ئاكىسى يوقمۇ ! ؟ شۇ تاپتا ئۇلار نېمە كويدا يۈرگەندۇ ؟ ! باللىرىنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى ، ئۇلۇك ـ تىرىكلىكىنىڭ خەۋىرىنى ئالالماي ، يۈرەك ـ باغرى قان بولغانلار ئازمۇ ؟ !...

يارمەمەتنىڭ كۆزلىرى مۆڭلاندى ، يۈزىگە بىر خىل مەيۇسلۇك بىلەن ئېچىنىش ئىپادىلىرى تېپىپ چىقتى . ئۇ بىر هازا سۈكۈتتە ئولتۇرۇپ ، ئاندىن ئاستا بېشىنى كۆتۈرۈپ مۇنداق

دېدى :

— مېنىڭ يۈرىكىمنى تاش دەمسەن ، بالام ؟ بۇ ئىشلارنى ئويلىمايدۇ ، دەمسەن ! لېكىن ، مەن بۇ يۇرتلاردا كۆپ يۈرۈپ ، نۇرغۇن ئىشلارنى كۆردۈم ، ئارىمىزدىن چىققان بەزى مەرەز ئادەملەر بەكمۇ ياۋۇز ، قارانىيەت ! ئۇلار نادان ، كۆڭلى قارا بولغاچقا ، ھەرقانداق ئىشنى قىلىشتىن يانمايدۇ ! مەن داداڭ بولغاچقا ، سېنىڭ ئالدىڭدىكى دادىلىق بۇرچۇمنى ئادا قىلمىسام بولمايدۇ . بۇ يىل قىشتا يۇرتقا بېرىپ تويۇڭنى قىلىمىز ، بۇ مەن ئادا قىلىشقا تېگىشلىك بىر پەرز ! شۇڭا ، بىر مەزگىل ئۆزىمىزنىڭ ئىشىنى قىلىپ ، تىنچراق يۈرەيلى ، بولامدۇ ، بالام ؟

ئۆركەش يەنىلا ئۆزىنىڭ گېپىنى يورغىلاتتى ، ئەمما تەلەپپۇزى سىپايە ، بەشىرىسى ئوچۇق ئىدى :

— مېنىڭغۇ تىنچلا يۈرگۈم بار ، دادا ! ئەمما ، سەن تىنچ يۈرەي دېسەڭ ، تىنچ يۈرگۈزمەيدىغانلار بار ئىكەن . كۆزۈڭ كۆرۈپ ، قۇلىقىڭ ئاڭلاپ تۇرسا ، يۈرىكىڭ چىدىمايدىكەن ! مانا قارا ، ئۇتۇقنىڭ يوقاپ كەتكىنىگە بىرنەچچە كۈن بولدى ، مەن ئۇنىڭدىن ئەنسىرەپ قالدىم . ئۇلۇشكۈن خالمەتتىن سورىسام ، ئۇمۇ بىرنەچچە كۈن بولدى كۆرمىدىم ، باشقا يەرگە كەتتىمىكىن دەۋاتىدۇ…

— توغرا ، توغرا… ، — دېدى يارمەمەت ئالدىراپ ، — دېسەم - دېمىسەم ، ئۇ يىگىت جوخەي ، شىنجىن تەرەپلەرگە كەتتىغۇ دەيمەن .

— ساڭا شۇنداق دېگەنمۇ ؟

— ھەئە … شۇ تەرەپلەرگىمۇ بېرىپ ، تىڭ - تىڭلاپ كېلەيمىكىن دېگەندەك قىلغان …

دادىسىنىڭ گېپى ئۆركەشنى سەل - پەل خاتىرجەم قىلغاندەك بولدى .

شۇ سۆھبەتتىن ئۈچ كۈن كېيىن ، تۇيۇقسىز يارمەمەتنىڭ

ئائىلىسىدە ئېغىر پاراكەندىچىلىك يۈز بەردى:
ئۇنىڭ مۇشۇ شەھەردە ئوقۇۋاتقان ئىككى بالىسى — ئون تۆت ياشلىق قىزى گۈلجامال بىلەن ئون ئىككى ياشلىق ئوغلى تۇغلۇق بىر كەچقۇرۇنلۇقى تۇيۇقسىز يوقاپ كەتتى. پۈتۈن ئائىلە بىر كېچە ئۇخلىماي، تەرەپ ـ تەرەپنى ئىزدىدى، ئەتىسىمۇ ئىز ـ دېرىكى بولمىدى، ئاخىر ئۇلار ئەنسىرەپ «110» غا خەۋەر قىلدى. تويتوغرا يەتمىش ئىككى سائەتتىن كېيىن، «110» تېلېفون قىلىپ، بۇ ئىككى بالىنىڭ مەلۇم ساقچىخانىدا ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇردى. يارمەمەت بىلەن ئۆركەش ساقچىخانىغا كېلىپ ئۇلارنى تاپتى ۋە نېمە ئىش بولغانلىقىنى سۈرۈشتە قىلدى. ئەسلىدە، شۇ كۈنى ئەتىگەندىن كەچكىچە ئاشۇ ئەتراپتىكى بازار، ماگىزىنلاردا ئالتە ـ يەتتە نەپەر شىنجاڭلىق ئۇيغۇر بالا ئون نەچچە قېتىم ئوغرىلىق، يانچۇقچىلىق دېلوسى پەيدا قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، پۇل ـ پۇچەكلىرىنى يوقاتقان ۋە بۇ ئەھۋاللارنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن بىرمۇنچە كىشىلەر ساقچىخانىغا كېلىپ: «بىز خاتىرجەم ياشامدۇق، يوقمۇ؟!» دەپ ئۇلارغا بېسىم ئىشلىتىپتۇ. شۇ كۈنى كەچتە ساقچىخانا مەخسۇس خادىم ئاجرىتىپ، شۇ ئەتراپنى قاتتىق كۆزىتىپتۇ ۋە ئۇ يەردە دۇكان ئاچقان، يايما يايغان تىجارەتچىلەرگە: «ئەگەر شىنجاڭلىق بالىلارنى كۆرسەڭلار دەرھال بىزگە خەۋەر بېرىڭلار!» دەپ ئۇلارنىمۇ ھەرىكەتكە كەلتۈرۈپتۇ. دەل شۇ چاغدا، مەكتەپتىن يانغان گۈلجامال بىلەن تۇغلۇق بازار ئارىلاپ ئۆيگە كېتىۋاتقانىكەن، ئۇلارنىڭ بىر دۇكاندىن سوغۇق ئىچىملىك ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن بىر يايمىچى دەرھال ساقچىغا تېلېفون بېرىپ: «بۇ يەردە ئىككى شىنجاڭلىق ئۇيغۇر پەيدا بولدى» دەپ خەۋەر بېرىپتۇ. ھايال ئۆتمەي ئىككى ساقچى كېلىپ، ئۇلارنى تۇتۇپ كېتىپتۇ. دېمەك، ئۇلار بۇ يەردە «بازار ئويناپ» يۈرگەن شوركا يانچۇقچىلارنىڭ كاساپىتىگە كېتىپتۇ!
ساقچىخانىدىكىلەر گەرچە يارمەمەت بىلەن ئۆركەشكە

«ئۇقۇشماسلىق بوپتۇ ، كەچۈرۈڭلار !» دەپ ئۆزرە ئېيتقان بول-
سىمۇ ، ئەمما بۇ ئىش يارمەمەتكە ، ئۇنىڭدىن ئۆتە ئۆركەشكە
قاتتىق تەسىر قىلدى ، ئۇلارنىڭ غۇرۇرىغا تەگدى ، هار كەلدى !
شانلىق تارىخى بار پۈتۈن ـ سۈرۈك بىر مىللەتنىڭ ، نامى ئۇلۇغ
بىر يۇرتنىڭ شەنىگە داغ چۈشۈرۈپ ، ئوبرازىنى خۇنۈكلەشتۈرۈ-
ۋاتقان مۇنداق پەسكەش ، رەزىل ئىشلارنى تۈگەتمىسە زادى بولمايد-
دىغانلىقى شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ هەر ئىككىسىگە ئوچۇق ـ ئاشكارا
ئايان بولغانىدى !...

— بالام ، ئۆركەش ! — دېدى يارمەمەت شۇ كۈنى كەچتە
چوڭقۇر بىر ئىچكى ئازاب بىلەن ، — بۇ دۇنيادا پۇللا تاپسا
هېساب ئەمەسكەن ! ئەقىل بولمىسا ، هىممەت بولمىسا ، ۋىجدان
بولمىسا بولمايدىكەن ! سەن ئەمدى يىگىت بولدۇڭ ، پەي ـ قاناتا-
لىرىڭمۇ قاتتى ، ئەمدى ئۆز ئەقلىڭ ، ئۆز ۋىجدانىڭ بىلەن ئىش
كۆرسەڭ بولىدۇ ! بىراق ، ئېسىڭدە بولسۇن : يىگىتكە ئۆلۈم
يوق ، ئۆزىنى ـ ئۆزى تىغقا ئۇرىدۇ ، دېگەن گەپ بار ! بەزىدە
بەختىمۇ ، بەختسىزلىكىمۇ ئەنە شۇ بوسۇغىدىن باشلىنىدۇ ! ...

ئۆركەش دادىسىنىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى چۈشەندى .
قىرانلىق يېشىنى ياشاپ بولغان تەجرىبىلىك بۇ ئادەمنىڭ سۆزلى-
رىگە چوڭقۇر ۋە سىرلىق هايات هەقىقىتى بىلەن تۇرمۇش هېك-
مەتلىرى يوشۇرۇنغانىدى ! ...

ئۈچىنچى قىسىم

رەھىمسىز باھار

«تەقدىرىمىزنى ئەخلاقىمىز بەلگىلەپ بېرىدۇ.»
— خاتىرە دەپتىرىمدىن

1

باھار كەلدى ...

ھەممىگە باراۋەر قارايدىغان سېخىي باھار شاھانە سارايلار ئالدىدىكى گۈلزارلارنىمۇ، گۆرۈستاندەك دالىيىپ ياتقان خارابىلىكلەرنىمۇ ئوخشاشلا يايپېشىل مايسىلارغا پۈركەپ، ھەممىگە ئوخشاش مېھىر بىلەن گۈل - چېچەكلەر بەخش ئەتتى. تەبىئەت بىردىنلا جانلىنىپ، قىزىلى قىزاردى، كۆكى كۆكەردى. ھەر كۈنى ھېلى ئۇ گىياھ، ھېلى بۇ گىياھ يېڭىدىن كۆز ئېچىپ، باھارنىڭ قانداق كېلىپ قالغانلىقىنىمۇ كىشىلەر بىلمەي قېلىشتى. تەبىئەت بارغانسېرى قېنىق، رەڭدار تۈس ئالماقتا ئىدى. ئەمما، ئاشۇ گۈزەل تەبىئەتتە ھېس - تۇيغۇ يوق ئىدى، ئۇ ئىنسانلارنىڭ غەم - قايغۇسى، شاد - خۇراملىقى بىلەن ھېسابلاشمايتتى ...

ئەزەم چوڭ بولغۇسى كۆڭۈلسىزلىكلەرنىڭ غەم - قايغۇسى بىلەن ئۇخلىيالمايۋاتقان بۇ ئەنسىز كېچىدە تەبىئەت يەنىلا ئۆز گۈزەللىكى بىلەن مەست ئىدى. يۇلتۇزلار جىمىرلايتتى، ئاي نۇر

چاچاتتى، ھاۋا ساپ ھەم خۇشبۇي ئىدى...

ئەزىم چوڭ بۇ بىرنەچچە كۈندىن بېرى خۇددى ناس قاپىقىنى يوقاتقان بەڭگىدەك گاڭگىراپ، تېرىكىپلا يۈرىدىغان بولۇپ قال-دى. بۇنىڭغا بىرنەچچە كۈننىڭ ئالدىدا تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن بىر ئىش سەۋەب بولغانىدى.

بەش كۈن بۇرۇن، خۇماركۆز «بازار ئويناۋاتقان» يېرىدە يوقاپ كەتتى. ئەزىم چوڭنىڭ خەزىنىسىنى ھەر كۈنى لوق-لوق پۇللار بىلەن تولدۇرۇپ تۇرىدىغان بۇنداق چېۋەر، ئۇستا يانچۇقچىنىڭ يوقاپ كېتىشى ئۇنىڭ ئۈچۈن كۈتۈلمىگەن يوقى-تىش، كۈتۈلمىگەن زەربە بولدى. ئۇ دەسلەپ «چوڭ بازاردا ئادىشىپ، ئېزىپ قالغان بولسا كەپ قالار» دېگەن ئۈمىدتە ئىككى كۈن كۈتتى. لېكىن خۇماركۆزدىن دېرەك بولمىدى. ئاندىن ئۇ، ئاچچىقىنى موللاجىدىن ئالدى:

— ھەي لاتا غىلاپ ئەللەزى، ئىش دېگەننى شۇنداق قىلام-دۇ؟! سەن نەگە كەتكەنىدىڭ؟!

موللاجى ھەمىشە خۇماركۆز «بازار ئوينىغان» چاغدا، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كۆزىتىپ، پايلاپ يۈرىدىغان قوغدىغۇچى «قوش» ئىدى.

— مەن شۇ ھاجەتكە بېرىپ كەلگەن زىغىردەك ۋاقىت ئىچى-دە يوقاپ كەتتى، دېسىلە چوڭئام...، — دېدى موللاجى كۆزلىرى-نى ئەيمىنىش ئىچىدە چىمچىقلىتىپ.

— كونىلار راست دەپتىكەن: «ئەخمەق ئادەم زېرىكتۈرىدۇ، ئەزمە ئادەم جاندىن تويدۇرىدۇ» دەپ! — دېدى ئەزىم چوڭ تېخىمۇ ئەزۋەيلەپ، — ھاجەتخانىغا بېرىپ ئۇنچە ئەزمىلىك قىل-غۇچە، ئۆز جايىڭدا ئىشتىنىڭغا قويۇۋەتسەڭ بولماسمىدى! مانا ئەمدى نېمە بولدى؟ بىر ئوچۇم سېسىق سۈيدۈكۈڭ ئۈچۈن، بىر ئۆستەڭ ھەۋزى كەۋسەر ئېقىپ كەتتى...

ئەزىم چوڭ خۇماركۆزنىڭ يوقاپ كېتىشىنى ھەرخىل پەرەز

قىلىپ ، بۈگۈن بولمىسا ئەتە كېلىپ قالىدۇ ، دېگەن ئۈمىدتە بەش كۈننى ئۆتكۈزدى . ئەمدى ئۇنىڭ سەۋر قاچىسى تولغانىدى .

بۈگۈن ئۇ ، خېلى ۋاقىتقىچە ئۇخلىماي ئويلاپ ، ئۇنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى ئاخىر ئەقىل كۆزى بىلەن كۆرۈپ يەتتى .

بۇنىڭدىن يېرىم ئاي بۇرۇن ، جۇخەي بىلەن شېنجېندا ھەرد-كەت قىلىدىغان ھاجى قوۋان ئىسىملىك بىرى ئەزەم چوڭنى ئاتايىن ئىزدەپ كېلىپ ، خۇماركۆز توغرىسىدا سودىلاشماقچى بولغانىدى .

— ئەزەم ئاغىنە ، بىلەمسىز ؟ — دېگەنىدى ئۇ گەپنى يىراق-تىن ئەگىتىپ ، — بىز قىلىۋاتقان بۇ ئىش قىماردەك بىر تەۋەك-كۇل ئىش . ئامەت بەزىدە سىزگە ، بەزىدە ماڭا كېلىدۇ ! ئامىتىڭ كەلدىمۇ ئال ، ئامىتىڭ كەتتىمۇ بەر ! مانا شۇندا ئوغۇل بالىدەك ئىش بولىدۇ . ئۆزۈندىن بېرى سىزنىڭ قولىڭىزدىكى خۇماركۆز ئىسىملىك بىر شوركىنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ ، قىزىقىپ قالدىم . ئاڭلىسام ، سىز ئۇنى ئۆز ۋاقتىدا ئون مىڭ كويغا سېتىۋاپتىكەن-سىز . بۈگۈن مەن سىزگە شۇ پۇلنىڭ يىگىرمە ھەسسىسىنى بېرىمەن ، خۇماركۆزنى ماڭا بېرىۋەتسىڭىز قانداق ؟...

بۇ گەپلەردىن ئۆزىنى تۇتالمىغان ئەزەم چوڭ چالقىسىغا ئېگىلىپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى . بۇ ھال ھاجى قوۋاننىڭ كۆڭ-لىنى غەش قىلىپ قويدى .

— مانا بۇ ، يۈز تاپماي يول تاپ ، گەپ سېتىپ پۇل تاپ ، دېگەن ئەقىدە ئىكەن ـ دە ! — دېدى ئۇ ئاخىر كۈلكىسىنى توختىتىپ ، — ھېسابنى ياخشى ئۆگىنىپتىكەنسىز ، ئاغىنە ! ئەم-ما ، بۇ ئىشتا سىز تېخى گۆدەككەنسىز ! بىلەمسىز ، خۇماركۆز دېگەن ئادەتتىكى بالا ئەمەس ، ئۇنىڭ بېشى تىللادىن پۈتكەن ، قولىدىن دۆر تۆكۈلىدۇ ، دۆر !...

شۇنىڭ بىلەن گەپ تۈگىدى ، ھاجى قوۋاننىڭ كۆزلىرى قىسىلىپ ، يۈزى پۈرۈشۈپ كەتتى . ئۇنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرد-

www.uyghurkitap.com

قى ئارزۇ ـ ئارمانلىرىغا پەقەت مانا شۇ كۆرەلمەسلىك ، ھەسەت يەتمەي تۇرغانىدى . مانا ئەمدى ھەسەت بىردىن قەلبىگە نەشتەرگە ئوخشاش سانجىلدى . ئۇ كۆڭلىگە ئاللىقانداق خىياللارنى پۈكۈپ ، ئەزەم چوڭنىڭ ئالدىدىن كەتتى ...

مانا شۇ قىسقىلا ئۇچرىشىش ۋە قىسقىلا سۆھبەت ئەزەم چوڭغا خۇماركۆزنىڭ دىرىكىنى تېپىپ بەرگەنىدى . دېمىسىمۇ ، يۈرىكىگە ھەسەت ۋە ئۆچمەنلىك ئوتى چۈشكەن ھاجى قوۋان شۇنچە كۆپ پۇل بىلەن ئاشكارا ئالالمىغان خۇماركۆزنى بىرنەچچە كۈننىڭ ئالدىدا يوشۇرۇن يول بىلەن پايلاپ يۈرۈپ ، ئىككى چەبدەس چاپارمەنىنىڭ قولى بىلەن بۇلاپ كەتكەنىدى !...

بۇ ئىش ئەزەم چوڭغا قاتتىق ھار كەلدى . شۇنداق سەزگۈر ، شۇنداق پەملىك ، ھەتتا ئەتە قىچىشىدىغان يېرىنى بۈگۈن قاشلاپ قويىدىغان شۇنداق تۈيغۇن ۋە يەنە شۇنداق زەھەرخەندە ئەزەم چوڭنىڭ مانا بۈگۈن خۇماركۆز مەسىلىسىدە تۇنجى قېتىم ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈشى ئىدى . نەچچە يىلدىن بېرى دېگىنىنى قىلدۇر-غان ، بىر ئېغىز گېپىگە ئونلاپ چاپارمەن لەببەي دەپ تۇرىدىغان ، سۇ دېسە ئادەملىرى دەرياني باشلاپ كېلىدىغان ئەزەم چوڭنىڭ بۈگۈن ئۆمرىدە بىرىنچى مەرتىۋە تەڭقىس ئەھۋالغا چۈشۈشى ئىدى . شۇنىڭغا قارىغاندا ، بۇ ئەتراپتا ئۇنىڭدىنمۇ قۇدرەتلىك ، ئۇنىڭدىنمۇ كاتتا ئادەملەر بار ئىكەن ـ دە !... «قېنى كۆرەرمىز !

— دەپ ئىچ ـ ئىچىدىن پۇچىلىنىپ ، ئەلەم بىلەن ئۆز ـ ئۆزىگە غۇدۇرىدى ئەزەم چوڭ ، — چەرخى پەلەكنىڭ چاقى قاياققا قاراپ ئايلىنار كىن !...»

ئۇ ، شۇ ھامان كۆڭلىگە ئىككى ئىشنى پۈكتى . بىرى ، دەرھال «كۆز» ۋە «قولاق» لارنى ئىشقا سېلىپ ، خۇماركۆزنىڭ نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى ئېنىقلاش ؛ يەنە بىرى ، كۈچ تەشكىللەپ ، ھاجى قوۋاندىن ئەجەللىك ئۆچ ئېلىش !...

ئۈچ كۈنگە قالماي ، خۇماركۆزنىڭ تۇرار جايى ئېنىقلاندى .

ئۇ ، جوخەيدە ئىدى . ئەزەم چوڭ ئەمدى يۈرۈش قىلسا بولاتتى . ئۇ ھېيىت ئاغماقنى چاقىرىپ ، خۇماركۆزنى قايتۇرۇپ كېلىشنىڭ پىلانىنى مەسلىھەتلەشتى .

— خۇماركۆز جوخەيدە بازار ئوينىۋېتىپتۇ ، — دېدى ئەزەم چوڭ ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈپ ، — ماڭا خەۋەر قىلغانلارنىڭ ئېيتىشىچە ، ئۇ كېچىسى بىر يەردە تۇرمايدىكەن ، ئەمما ئەتىگەن – ئاخشاملىق تامىقى ھاجى قۇۋان ئاچقان ھېلىقى «تارىم ئاشخانىسى» دا ئىكەن . مېنىڭچە ، ئۇنىڭغا دەل تاماق ۋاقتىدا قول سالساق بولغۇدەك …

— بولدى ، بۇ ئىشنى ماڭا قويۇپ بېرىڭ ، خوجايىن ! — دېدى ھېيىت ئاغماق كۆرەڭلىك بىلەن ، — پەقەت ماڭا يىلىكى تولغان ، بىلى قاتقان ، قوش قوۋۇرغىلىق يىگىتلەردىن ئۈچنى بەرسىڭىزلا بولدى . مەن بۇ ئىشنىڭ ئىس – بۇسىنى چىقارماي ، خۇماركۆزنى سالامەت قايتۇرۇپ كېلىمەن !

— ئىشەنچىڭ بارمۇ ؟

— مەن سىزگە قاچان ئىشەنچسىز گەپنى قىلىپ باققان ، چوڭئام ! ؟

— مېنىڭ دېگىنىم ، — دەپ ئەستايىدىل چۈشەندۈردى ئەزەم چوڭ ، — ھاجى قۇۋانمۇ قاراپ تۇرمايدۇ ، ئۇنىڭ قولىدىمۇ جاندىن تويغان بىرنەچچە قارا لوكچەكلەر بار ، ئىش چوڭىيىپ كېتەرمىكىن ، دەيمەن ! …

— خاتىرجەم بولۇڭ ! — دېدى ھېيىت ئاغماق خوجايىنىنى تىنچلاندۇرۇشقا تىرىشىپ ، — بۇنداق ئىشنى بىرىنچى قېتىم قىلىۋاتقىنىمىز يوققۇ ! ؟ ئىشقىلىپ ، ھەم پەم بىلەن ، ھەم كۈچ بىلەن ئىشنى جايىدا پۈتتۈرىمەن . ھاجى قۇۋان نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلىپ بولغۇچە ، ئۆزىمىزنى گۇاڭجۇدا كۆرىمىز !

— ماقۇل ئەمىسە ، ئۆزۈڭگە پەخەس بول !

— بولىدۇ ، چاتاق يوق ! — دېدى ھېيىت ئاغماق بۇ ئىشنىڭ ئۆزىگە زىغىرچىلىكمۇ ئېغىر كەلمەيدىغانلىقىنى ئىپادىلەپ .

*

راست ، بۇنداق ئىشلاردا ھېيت ئاغماق ھەم چاققان ، ھەم
پەملىك ئىدى . خېلى - خېلى جېدەل - ماجىرالارنى بىردەمدە
بېسىقتۇرۇپ ، قان يۇقى قوللىرىنى سۈرتۈۋېتىپ ، يەنە ھېچ ئىش
بولمىغاندەك يۈرۈۋېرەتتى . بۇنداق چاغلاردا ئۇ بەئەينى ئەقىل -
ھوشىدىن ئازغان ساراڭ تەلۋىگە ئايلىناتتى ، خۇددى قۇترىغان
يىرتقۇچ ھايۋاندەك ۋەھشىيلىشىپ كېتەتتى !...

بۇ قېتىممۇ ، ئۇ ئۆزىگە ئوخشاش ئۈچ تەلۋىنى ئەگەشتۈرۈپ ، جوخەيگە كەلدى ، ئىككى كۈن يوشۇرۇن كۆزىتىش ئارقىلىق ، «تارىم ئاشخانىسى» دىكى ئەھۋاللارنى ، خوماركۆزنىڭ تاماق يېيىش ۋاقتىنى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى «قوش» لارنىڭ كىملىكىنى ئىگىلىدى . ھەممە ئىش كۆڭۈلدىكىدەك بولدى ، ئەمما ھېيت ئاغماقنىڭ نەزىرىدە ، خوماركۆزنى قوغداش ئۈچۈن ، ھاجى قوۋانمۇ بوش كەلمىگەندەك قىلاتتى . ئۇنىڭ ئەتراپىغا «قوش» قىلىپ قويغان ئابلا بۆرە بىلەن تۇرسۇن كاشال دېگەنلەر تازا ئۇچىغا چىققان كۆكەرمە جېدەلخورلار ئىدى . ئەھۋالدىن قارىغاندا ، بىر قەپەس قانلىق ئېلىشىش بولىدىغاندەك تۇراتتى...

ھېيت ئاغماق «قايتۇرما جەڭ» ۋاقتىنى دەل خوماركۆزنىڭ ناشتا ۋاقتىغا توغرىلىدى . بۇ چاغدا ئاشخانىدا خېرىدارلار ئاساسەن بولمايتتى ، ئاشپەزلەر بىلەن كۈتكۈچىلەر چۈشلۈك چاپ - چاپ بازارىغا تەييارلىق قىلىۋاتقان ۋاقىت ئىدى .

مانا بۈگۈن ئەتىگەندىلا ، ھېيت ئاغماق بىلەن بىللە كەلگەن ھاشىم توقۇناق «تارىم ئاشخانىسى» نىڭ ئالدىدىكى يول بويىدا ، خوماركۆزنىڭ ئاشخانىغا كىرىشىنى كۈتۈپ تۇردى . ۋاقىت ناھايىتى ئاستا ئۆتۈۋاتاتتى ، بىرنەچچە خەنزۇ خېرىدارلار ئاشخانىدىن ئىسسىق نان ئېلىپ چىقىپ كەتتى ، يەنە بىرنەچچە ئۇيغۇر مۇساپىرلارمۇ ئاشخانىدا ناشتا قىلىپ قايتىشتى . ئالاھازەل چاشكا

ۋاقتى بىلەن ئاشخانىنىڭ ئوڭ يېنىدىكى بەش قەۋەتلىك كونا بىنانىڭ چەتتىكى ئىشىكىدىن خۇماركۆز كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ، ئەسنەپ چىقىپ كەلدى. ئۇنىڭ يېنىدا ئۆزى دېمەتلىك ئاق سىر-رىق، جىڭگىل چاچ بىر قىز بار ئىدى. ئىككىسى بىرنەرسىلەرنى دېيىشكەچ ئاشخانىغا كىرىپ كەتتى. هايال ئۆتمەي، شۇ ئىشىك-تىن يەنە ئوتتۇز - ئوتتۇز بەش ياشلار چامىسىدىكى بىرى ئورۇق، بىرى سېمىز ئىككى ئەر پورلەشكەن، كىر كۆڭلەكلىرى-نىڭ ياقىسىنىمۇ ئەتمەستىن، قوللىرىنى ئارۋاڭ - سارۋاڭ سې-لىپ چىقىپ كەلدى. ئۇلار هەربىر قەدەم ئالغاندا، يانپىشىغا ئاسقان بولغار غىلاپلىق يوغان پىچاق پولاڭشىپ كېتەتتى. ئۇلار-مۇ ئالدىراش ئاشخانىغا كىرىپ كەتتى. قارىغاندا، هېلىقى ئابلا بۆرە، تۇرسۇن كاشال دېگەن جېدەلخورلار شۇلاردەك قىلاتتى.

هاشىم توقۇناق دەرهال يانفون بىلەن هېيت ئاغماققا خەۋەر قىلدى. ئۇلارمۇ بىردەمدە ئاشخانىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا پەيدا بول-دى.

— ئەمىسە كىردۇق! — دېدى هېيت ئاغماق يېنىدىكى ئۈچ هەمراهىغا بىرمۇبىر قاراپ، — هاشىم، سەن بىلەن مەن كىرىپلا ئاۋۇ ئىككى «قوش» نى باسماققا ئالىمىز، سىلەر ئىككىڭلار خۇماركۆزنى دەرهال بۇ يەردىن ئەكېتىڭلار!

ئۇلار كىردى، كىرگەندىمۇ ئاشخانىنىڭ ئوچۇق ئىشىكىنى بىكاردىن تېپىپ داراڭشىتىپ، سۈر - هەيۋە بىلەن كىردى. ئاشخانىدا بايا كىرگەنلەردىن باشقا، يات خېرىدارلار يوق ئىدى. هېيت ئاغماق ئىشىكنى قاتتىق يېپىۋېتىپ، ئاشخانىنىڭ ئوتتۇرى-غا كەلدى - دە، پۇتىنى كېرىپ، بېشىنى گىدەيتىپ، رەقىبلى-رىگە سوغۇق نەزەر بىلەن قارىدى:

— بىز ئۆزىمىزنىڭ ئادىمىنى ئەكەتكىلى كەلدۇق! — دېدى ۋە ئارقىدىن خۇماركۆزگە قاراپ، — شۇنداققۇ خۇماركۆز، بىز بىلەن كېتىدىغانسەن!؟

خوماركۆز ئاغزىدا چايناۋاتقان ناننى يۇتۇۋېتىپ ، پەرۋاسىزلا جاۋاب بەردى :

— كەتسەم كەتتىم ، كەلسەم كەلدىم ! ماڭا ھەممە يەر ئوخشاش !

ئۇ كۆڭلىدىكى گەپنى قىلغانىدى . دېمىسىمۇ ، ئۇنىڭ ئۈچۈن گۇاڭجۇ نېمە ، جۇخەي نېمە ، ئەزەم چوڭ نېمە ، ھاجى قۇۋان نېمە... ھەممىسى ئوخشاش بىر نېمە ئىدى . نەدە بولمىسۇن ، كىمنىڭ قولىدا بولمىسۇن ، قىلىدىغان ئىش ئوخشاش بىر ئىش ئىدى . ئۇ سەككىز يىلدىن بېرى شۇنداق تەربىيىلەنگەن ، شۇنداق ئۆگىتىلگەن ۋە شۇنداق ئادەتلەنگەنىدى !...

— ئۇنداق ئاسان ئىش يوق ! — دەپ لوڭگىدا ئورنىدىن تۇردى ئابلا بۆرە ، — ئەكېتىمىز دەپلا ئەكەتكىلى بولمايدۇ ، جۇمۇ !

— ئەمىسە قانداق قىلىمىز ! ؟ — دېدى ھېيىت ئاغماق ۋە قولىدىكى كۇمۇش ساپلىق ياپون قىلىچىنى ئالدىدىكى تاماق شىرەسىگە ۋاقىدە سانجىپ قويۇپ داۋام قىلدى ، — قانداق قىلىشنى مۇشۇنىڭدىن سوراپ باقامدۇق - يە ! ؟

— سورىساق سورىدۇق ! — دەپ يېنىدىكى تۆچ تولتىلىق پىچاقنى سۇغاردى ئابلا بۆرىمۇ .

ئاڭغىچە تۇرسۇن كاشالمۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ، پىچاقنى قولىغا ئالدى ، شۇ ئارىلىقتا ئابلا بۆرە ئىچكىرىگە قاراپ ۋارقىرىدى :

— ھەي ھەسەن جۇۋاز ، ئىگەمقۇل ! بۇ يەرگە چىقىڭلار ، گۇاڭجۇدىن بىرنەچچە نوچىلار قان پۇراپ كەپتۇ ، ئۇلارنى مۇرادىغا يەتكۈزۈپ قويايلى ! ...

ئىچكىرىدىن قىڭراق ، ساپلىقلىرىنى كۆتۈرگەن ئۈچ بالا چىقتى ، ئۇلارنىڭ چوڭى يىگىرمە ئىككى ياش ، كىچىكى ئون سەككىز ياشلاردا ئىدى . ئۇلارنىڭ تۇرقىدىن ، كۆزلىرىدىن ئابلا بۆرىدىن قورقۇپلا بۇ يەرگە چىققانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى .

ئىككى تەرەپ ئېنىق سەپ ئايرىدى ، بىر ـ بىرلىرىگە ئېتىد-
لىپ ، قىيما ـ چىيما قىلىشقۇدەك ئەلپازدا ھۆرپىيىشتى . ئۇلار-
نىڭ شۇ تاپتىكى خۇنۇك ، قېتىپ قالغان چىرايلىرىدا ئەسەبىيلىك-
تىن باشقا ھېچقانداق ئىپادە يوق ئىدى . ھەر ئىككى تەرەپتىكى
ئادەملەرنىڭ ئوخشاشلا پەيلى بۇزۇق ، ئەلپازى يامان ئىدى . ئۇ-
لارنىڭ بىرى بوران بولسا ، بىرى گۈلدۈرماما ؛ بىرى چاقماق
بولسا ، بىرى قارا يامغۇر ئىدى…

ئېلىشىش — قالايمىقان ئۇر ـ يىقىت باشلىنىپ كەتتى .
ئاشخانىدا شاراقلىغان ، تاراقلىغان ، ۋارقىرىغان ، جارقىرىغان
ئاۋازلار ، پاياندار ئۈستىگە چېچىلغان ، سۇنغان چىنە ـ قاچا
پارچىلىرى ، قورقۇش ، ھەيرەت ، ھۆركىرەش … ھەممە يەرنى
قاپلىغانىدى . كۆتكۆچى قىزلار ناھايىتى قاتتىق ئىچكى بىر لەر-
زىگە چۈشكىنىچە سىرلىق بىر قورقۇنچ ئىچىدە قېتىپ قالغان-
دى . بىر قىز ئەتراپىدا نېمە ئىشلار بولۇۋاتقانلىقىنى خېلىغىچە
چۈشەنمىگەندەك گاراڭ بولۇپ تۇردى ، پەقەت ئۇنىڭ يۈزىگە بىرد-
نىڭ كېسىلگەن بارمىقى ئۇچۇپ كېلىپ پاققىدە تەگكەندە ، ئۇ
بىردىنلا ئېسىگە كېلىپ ۋارقىرىۋەتتى…

بۇ بىر توپ تەلۋىلەر شۇ تاپتا ، بىر توپ ئادەم ئەمەس ، بەلكى
بىر پادا يىرتقۇچ ھايۋانلارغا ئايلانغانىدى . ئۇلاردا قورقۇش ،
ئەيمىنىش ، تەپتارتىش دېگەندەك ئىنسانىي تۇيغۇدىن ئەسەر قال-
مىغانىدى .

قىسقىسى ، شۇ تاپتا ئۇلار ئەقىدە ـ ئېتىقادى ئۆلگەن ، دىل
كۆزى كور بولغان ، ئۆزىنىمۇ ، ئۆزگىنىمۇ ۋەيران قىلىدىغان بىر
توپ غالجىر ، زوراۋان ياۋا توڭگۇزغا ئوخشاپ قالغانىدى . بۇ
توڭگۇزلار بىر ـ بىرىنى چىشلىشەتتى ، ئۇسسۇشەتتى ، ئۇ-
دۇل كەلگەن يېرىگە پىچاق تىقىشىپ ، بىر ـ بىرىنى قان
قىلىشاتتى…

قايسىبىر شورلۇقنىڭ كېسىلگەن قولى خۇددى ئۆگزىدىن

www.uyghurkitap.com

تاشلىغان يىرىندە ئوتتۇندەك ئۇچۇپ كېلىپ، شىرەنىڭ ئاستىغا كىرىۋالغان بىر كۈتكۈچى قىزنىڭ ئالدىدىكى سىمۇنت يەرگە پاقىدە چۈشتى، قول بىلەكتىن چورت ئۈزۈلۈپ كەتكەن، قان ئېقىۋاتقان گۆش ئارىسىدىن ئاپئاق سۆڭەك تۇرتۇپ چىقىپ تۇراتتى، بارماقلىرى بولسا بىر نەرسىنى قامالىماقچى بولغاندەك، سوغۇق سىمونت ئۈستىدە قىمىرلايتتى... بۇنداق مۇدھىش، ئايانچلىق مەنزىرىنى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان كۈتكۈچى قىزنىڭ تېنى شۈركۈنۈپ، قورقىنىدىن ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا قاتتىق چىرقىراپ كەتتى...

بۇ مالىمانچىلىق ھەش - پەش دېگۈچە بولۇپ ئۆتتى. جېدەل بولغان مەيدانغا بىردىن ئېغىر ۋە سۈرلۈك جىملىق چۆكتى. قاچا - قۇچا، چوكا - قوشۇقلار يەردە چېچىلىپ ياتاتتى، شىرە-ئورۇندۇقلار پاچاقلانغان... پىچاقلانغان، كالتەكلەنگەن. جېدەل-خورلارنىڭ بەزىسى ئىڭرايتتى، بەزىلىرىنىڭ ئاغزى - بۇرنىدىن لەختە - لەختە بولۇپ ئاققان قانلار ئۇلارنىڭ بەدىنىدە، يەردە ئۇيۇپ قالغانىدى. پۈتۈن ئاشخانا گويا قاراقچىلار شەپقەتسىزلىك بىلەن تالىغان، ئۇر - يىقىت قىلغان كونا سارايغا ئوخشاپ قالغانىدى...

ئەگەر كىشىلەر بۈگۈن بۇ يەرگە سەپسالغان بولسا، پۇل ۋە زوراۋانلىقنىڭ كۈچىنى كۆرگەن بولاتتى، ئۇلار يەنە پۇل بىلەن مېھىر - شەپقەت ئوتتۇرىسىدىكى ئېلىشىشنىڭ نەتىجىسىنى كۆرەتتى: پۇل ھەممىنى — مېھىر - شەپقەت، قان - قېرىنداش، يۈز - خاتىر دېگەنلەرنى پۈتۈنلەي يەڭگەنىدى! ...

مانا بۇ قىلمىشلار پاك ئىنسانلىقتا يات تەلۋىلىك، ساراڭلىق ۋە ياۋۇزلۇقنىڭ مۇشۇ بىر توپ نادان، كۆڭلى قارا مەخلۇقلارنىڭ جىسمىدىكى غەلىيانى، روھىي مەرەزلىكىنىڭ سۈرەن - چۇقانى ئىدى!...

جېدەل بېسىقتى، بېسىققاندىمۇ، ھېچقانداق ئىس - بۇسى

چىقماي ، سىرتتا داۋراڭ بولماي ، ئاشخانىنىڭ ئىچىدىلا بىسىق-
تى . ئەمما ، دەرد ئۇلارنىڭ ئىچىدە — يۈرىكىدە قالدى .

ھېيت ئاغماقنىڭ نەزىرىدە ، ئىشلار ناھايىتى چىرايلىق ، ئەدەبلىك قىلىنىپ ، قىيامىغا يەتكۈزۈلگەندى . ئۇ ، ئۆزىنىڭ يېنىك يارىلىنىشى ، ھاشىم توقۇناقنىڭ بىر بارمىقىدىن ئايرىلىشى ۋە يەنە بىر ھەمراھىنىڭ بىر قولىقى كېسىلىش ھېسابىغا خۇماركۆزنى ساق - سالامەت قايتۇرۇپ كەتكەندى !...

2

ئايدىڭ كېچە...

دېرىزىدىن قارىغاندا ، بۇلاق كۆزىدەك كۆرۈنىدىغان تىنىق ئاسماندا تولۇن ئاي ئۈزۈپ يۈرىدۇ ، يۇلتۇزلار خۇددى سورۇن تۈزۈپ ئويۇنغا چۈشۈۋاتقاندەك...

«نېمىدېگەن تىنچ ، نېمىدېگەن گۈزەل - ھە ! ؟ — خىسلەت ئايدىڭ كېچىنىڭ ئارامبەخش سېھرىگە بېرىلىپ پىچىرلىدى ، — يۇلتۇزلار ئۆچۈشنى بىلمەيدىغان چىراغ ، ئاي بولسا مەشئەل ... ئەنە شۇنداق پارقىراپ تۇرغان يۇلتۇزلاردەك چاقناپ ياشساڭ ، ئۆچۈشنى ، غەم - تەشۋىش نېمىلىكىنى بىلمىسەڭ ! — كۆتۈلمىگەندە ئۇنىڭ قەلبىنىڭ تېگى - تېگىدىن قانداقتۇر ھەس-رەت - نادامەت يوپۇرۇلۇپ چىققاندەك بولدى ، — نېمە ئۈچۈن ئادەملەر ئاشۇ ئاي ۋە يۇلتۇزلاردەك خاتىرجەم ، چاقناپ ياشىيال-مايدۇ ! ؟ نېمە ئۈچۈن بەزىلەر شۇنچە رەزىل ، شۇنچە ياۋۇز ، تېخى شۇنچە پۇلدار ! ئەكسىچە ، بەزىلەر شۇنچە ئاق كۆڭۈل ، شۇنچە سەمىمىي ، ئەمما يامانلارنىڭ قولىدا مەھكۇم ! ؟... »

ئەمدى خىسلەتنىڭ نەزىرىدە ، تولۇن ئاي خىرەلەشتى ، يۈزى داغلىق ، ھەسرەتلىك كۆرۈندى . بايىلا كۈلۈپ تۇرغان يۇلتۇزلار بولسا ، كۆز يېشىنى تۆكۈۋاتقاندەك مۆلدۈق ، مىسكىن كۆرۈن-

دى . خىسلەت تۇگۇلۇپ ئولتۇرۇپ قالدى ، ئويلاپ ـ ئويلاپ ئويىنىڭ ئاخىرىغا يېتەلمەي ، ئۆزىنى كېرەكسىز لاتىدەك ئاجىز ، بىقۇۋۇل ھېس قىلدى !...

ئۈچ كۈندىن بېرى ، خىسلەت گۇاڭجۇغا قوشنا بولغان نەنخەي شەھىرىنىڭ بىر بۇلۇڭىدا تۇرۇۋاتاتتى . ئۇنى ئەزەم چوڭ ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ كەلگەنىدى . بۇ يەردە يەنە خۇماركۆز بىلەن موللاجىمۇ بار ئىدى . خۇماركۆز جۇخەيدىن قايتۇرۇپ كېلىنگەندىن كېيىن ، ئەزەم چوڭ ئېھتىمالغا قارشى ، ھاجى قۇۋاننىڭ ئۆچ ئېلىپ ، چوڭراق ئىش تېرىپ قويۇشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ، مەلۇم ۋاقىت گۇاڭجۇدىن ئايرىلىپ ، كۆزدىن يىراقراق تۇرۇشنى ئويلىغانىدى . شۇڭا ، گۇاڭجۇدىكى ئىشلارنى ھېيت ئاغماقتا تاپشۇرۇپ ، ئۆزى ئۇلارنى باشلاپ نەنخەيگە كەلگەنىدى .

ھەر كۈنى ئەتىگەندە ، موللاجى خۇماركۆزنى يېتىلەپ «بازار ئويناتقىلى» چىقىپ كېتەتتى . ئەزەم چوڭمۇ ئۇيقۇسى قانغاندا ئورنىدىن تۇرۇپ ، ئىشىكنى سىرتتىن قۇلۇپلاپ ، كۆزدىن غايىب بولاتتى . خىسلەت كۈن بويى ئۆيدە يالغۇز قالاتتى ، بۇنداق غېرىبلىق ، تەنھالىق ، زېرىكىش ئۇنىڭ جان ـ جېنىدىن ئۆتۈپ كېتەتتى . بۇنىمۇ تۇرمۇش دېگىلى بولامدۇ ؟ ! بۇنداق تۇرمۇشتىن تۈرمە ياخشى ئەمەسمۇ ! ؟ ھېچبولمىغاندا ، ئۇ يەردە مۇڭداشقۇدەك ئادەم تېپىلىدۇ ، ئاپتاپقا قاقلانغۇدەك ۋاقىت چىقىدۇ !... لېكىن بۇ يەرچۇ ؟ بۇ يەر ئۆي ئەمەس ، بەئەينى تىرىك تۇرۇپ چۈشكەن دوزاخنىڭ ئۆزى ! ...

شۇ كۈنلەردە ، خىسلەتنىڭ يۈرەك ئاغرىقى خۇددى تاپانغا سانجىلغان زەھەرلىك تىكەننىڭ ئاغرىقىدەك ئېغىر ۋە چەكسىز ئىدى . ئۇنىڭ ئازابقا تولغان ئاشۇ يۈرىكىدىن ئۆزى ھەققىدە مۇنداق ئۇكۇنۇشلۇك مىسرالار ئېتىلىپ چىقاتتى :

تەبئەت ساڭا هۆسن ئاتا قىپتۇ ،
ئاتا قىپتۇيۇ ، خاتا قىپتۇ !...

دېمىسىمۇ ، مانا شۇ گۈزەل هۆسن ـ جامال ئۇنىڭ جېنىغا قادالغان ئەجەل ئوقىدەك ، ئۇ نەپرەتلىنىدىغان ، يىرگىنىدىغان ئادەملەرنى ئۆزىگە رام قىلىۋالغانىدى !

كېيىنكى كۈنلەردە ، ئەزەم چوڭ خىسلەتنى ياخشى كۆرۈپ ، بەكلا ئىچىكىشىپ كەتتى ، بىر ـ ئىككى كۈن كۆرمىسە چىدىمايدىغان ، ھەتتا خىسلەت تىللاپ ، دۈشكەللىسىمۇ ھار ئالمايدىغان بولۇپ قالغانىدى . ئەمما خىسلەت ئۇنىڭدىن بىزار ئىدى ، زورلۇق ئاستىدا ئۇنىڭ بىلەن بىللە ياتقان ۋاقىتلىرىدا گويا سانسىز يىڭنە ـ تىكەنلەرنىڭ ئۈستىدە ياتقاندەك ئازابلىناتتى ، ئۇنىڭ قوللىرى بەدىنىگە تەگسە گويا نىجاسەت تەگكەندەك يىرگىنەتتى ، هاراق بۇخسۇپ تۇرغان تىنىقى يۈزىگە ئۇرۇلغاندا ، گويا يىرىڭ پۇراپ سالغان ئادەمدەك سەسكىنىپ كېتەتتى . ھەمىشە قەلبىدە نومۇس ، نەپرەت ۋە يىرگىنچكە ئوخشاش ئاچچىق تۇيغۇلار هاكىم ئىدى ، ئەمما ، ئۇنىڭ ياۋۇزلۇقىدىن ئەيمىنىپ ، ئىچىدىكىنى سىرتقا چىقىرالمايتتى ! ... بۇنداق چاغلاردا ، چوڭقۇر ئۆكۈنۈش ۋە ھەسرەت ـ نادامەت بىلەن ئۇنىڭ يۈرىكى يىغلايتتى : «ئانا ، جېنىم ئانا ! — دەپ ئانىسىغا نالە قىلاتتى ئىچىدە ، — مېنى نېمىشقا بۇنداق ئاجىز ، مەزلۇمە قىز قىلىپ تۇغقان بولغىيدىڭىز !؟ ئەمدى مەن يىتتۇرۇپ قويغان ياشلىقىمنى ، يىتتۇرۇپ قويغان پاكلىقىمنى ، يىتتۇرۇپ قويغان بەختىمنى نەدىن تاپىمەن !؟ گەپ قىلىڭە جېنىم ئانا ، زادى نەدىن تاپىمەن !؟...»

ئۆتكەن بىر كۈنى ئەزەم چوڭ ئۇنىڭ ئالدىغا بىر تۇتام پۇلنى تاشلاپ :

— چىرايلىق مودا كىيىملەرنى ئېلىپ كىيىڭ ، — دېدى سىلىق ـ سىپايە تەلەپپۇزدا .

— بازارغا ئۆزۈم چىقىپ ئالارمەن ؟ — دېدى خىسلەت كۆڭلىگە ئاللىقانداق خىياللارنى پۈكۈپ.

— ياق ، هازىرچە بولمايدۇ ! — دېدى ئەزىمچوڭ گويا ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى تۈيغاندەك تەدانلىق بىلەن ، — بازاردا ئېزىپ قالىسىز ، ھەتتا بەزى يامان نىيەتتىكى ئادەملەر تۇتۇپ كېتىشى مۇمكىن ، مەن سىزدىن ئايرىلىپ قالسام بولمايدۇ . پۇلنى گۈلپەرىگە بېرىپ ، قانداق كىيىم كىيدىغانلىقىڭىزنى ئېيتىڭ ، شۇ ئەكېلىپ بېرىدۇ…

— ماڭا ھېچ نەرسە كېرەك ئەمەس ! — دېدى خىسلەت بىردىن تەرىنى تۈرۈپ ، — سىلەرنىڭ ھەممەت ـ شاپائىتىڭلارمۇ كېرەك ئەمەس ! مەن ھېچكىمگە ۋە ھېچ نەرسىگە زار ئەمەس ! مەن كىيىمنى ، تۇتقۇنلۇقنى ئەمەس ، تۇرمۇشتىكى ئەركىنلىكنى سۆيىمەن ! ئادەم ئەمەس ، باشمالتاقتەك قۇش جېنىدا قەپەسدە تۇرۇشنى خالىمايدۇ ! سىلەر بىر ئاجىز قىز بالىنى بۇنداق بوزەك قىلماڭلار ! ئۆز خۇشلۇقۇڭلار ئۈچۈن ناتىۋان قىز ـ ئوغۇللارنى قۇربان قىلماڭلار !…

ئەزىم چوڭ كۈلدى ، كۈلگەندىمۇ تاغ كەكلىكىدەك قىقىراپ كۈلدى .

— كىم سىزنى قۇربان قىپتۇ ، خانقىز ؟ — دېدى ئۇ ھىيلە-گەرلىك بىلەن ، — مانا ، ساپساق تۇرمامسىز ! ھېچكىم سىزنى قوي قىلىپ ئۆلتۈرۈپ ، ھېيت ئۆيىنىغىنى يوققۇ !؟ سىز ئەقىل-لىق قىز ، شارائىتقا ماسلىشىشنى بىلمىسىڭىز بولمايدۇ . ھەر-قانداق ئادەم بۈگۈن ئۈچۈن ، كېلەچەك ئۈچۈن ، ئۆزىگە ھەم باشقىلارغا نەپ كەلتۈرۈش ئۈچۈن ، شارائىتقا ماسلىشىشنى بىلى-شى كېرەك . ماسلاشقانلار ياشايدۇ ، ماسلاشمىغانلار يوقىلىدۇ ، دېگەننى ئاڭلىمىغانمۇسىز ؟ !…

مانا شۇ سوغۇق ، كۆڭۈلسىز سۆھبەتتىن كېيىن ، خىسلەت ئۆزى ئۈستىدىن ئوقۇلغان قىسمەت ھۆكمىنى چۈشەنگەندەك بول-

دى. بىرنەچچە ئاي مابەينىدە، ھايات ئۇنى ئۆز تۇزاقلىرىغا ئىلىندۇرۇشقا ئۇرۇنۇپ كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇ بەزىدە قۇتۇلۇپ، بەزىدە تۇتۇلۇپ، ئۆز تەقدىرىگە تېخى ئۇزۇل - كېسىل تەن بەرمىگەنىدى. ئەمدى ئۇ، تەن بەردى! ئۆزىنى قاتمۇقات دەردكە مۇپتىلا قىلىپ ئۆكسۈتۈۋاتقان، غەلىتە شەكىللەر بىلەن ئادەمنى ئازابلاپ بىزار قىلىۋاتقان بۇ ھاياتتىن جاق تويغانىدى!

خىسلەت ئويلايتتى: «ياشىقىمۇ، قېرىغىمۇ ھامان بىر ئۆلۈم! ئۆلۈملا ئادەمنى ئەبەدىي خاتىرجەم قىلىدۇ. دېمىسىمۇ، بۇ دۇنيادا ئۆلۈمدىن كىم قېچىپ قۇتۇلۇپتۇ!؟ ئادەم تۇغۇلغان كۈندىن باشلاپ ئۆلۈم ئۇنى قوغلايدۇ، ئادەم قاچىدۇ، بالىلىق ۋاقتىدا قاچىدۇ، ياشلىق ۋاقتىدا قاچىدۇ، قېرىغاندىمۇ قاچىدۇ! لېكىن ئۆلۈم ئۇنى ھارماي - تالماي قوغلايدۇ، ئىز بېسىپ قوغلايدۇ، ئاخىر ئادەمنى ئۆز چاڭگىلىغا ئالىدۇ. ئىنساننىڭ پاجىئەسى مانا شۇنىڭدا! ئۇ ئۆزىنىڭ ھامان بىر كۈنى ئۆلىدىغانلىقىنى بىلىدۇ، بىلىپ تۇرۇپ ياشايدۇ!... شۇنداق ئىكەن، بىلىپ تۇرۇپ ئۆلسە نېمە بوپتۇ!؟ مەن ھازىر ھەرۋاقىت، ھەرزامان سېزىپ، بىلىپ تۇرۇۋاتىمەنكى، مانا ماۋۇ ئاپتاپ نۇرىدا غىڭشىپ ئۇچۇپ يۈرگەن چىۋىنىڭمۇ ئۇشبۇ ماكان ۋە ئۇشبۇ زاماندا ئۆز ئورنى بار. ئۇ شۇ ئورۇننى سۆيىدۇ ۋە شۇنىڭ بىلەن بەختىيار، ئەمما مەنچۇ؟! پەقەت مەنلا بۇ ھاياتقا ئۆگەيمەن! شۇڭا، ھاياتتىكى بۇ گۈزەللىكلەردىن ماڭا نېمە پايدا؟!...

تۇۋا، قېرىشقاندەك مانا شۇنداق چۈشكۈن، ئۈمىدسىز چاغدا، بىردىنلا ئۇنىڭ ئېسىگە، خىيالىغا، كۆز ئالدىغا ئۇتۇق كېلەتتى. خىسلەت ئۇنىڭ يېقىملىق، مەنىلىك گەپلىرىنى ئاڭلىغاندەك، يۈزىگە ھاياجانلىق تەبەسسۇم يۈگۈرەيتتى، ئۇتۇقنىڭ تاتلىق گەپلىرى، شادىيانە كەيپىياتى، زەۋقى ئۇنى ھەيرەتكە سالغاندەك، ئۇنىڭغا دالدا بولغاندەك بولاتتى. شۇڭا، ئۇنىڭ قاپقارا، دۈگىلەك كۆزلىرى چاقناپ، ئۇزۇن، تال - تال كىر-

پىكلىرى پىلدىرلاپ ، يۈزى كۈلكە بىلەن نۇرلىناتتى ، ھېقىقەتەك سۈزۈك لەۋلىرى بولسا ، تۇرۇپ مۇلايىم يىمىرىلىپ ، تۇرۇپ تاتلىققىنە يېيىلاتتى...

ئۇ ئۆز خىيالىدا ، ئۇتۇق كۆزدىن غايىب بولغۇچە قاراپ تۇراتتى ، ئۇتۇق كېتىۋاتقان تەرەپتە سارغۇچ ھارارەت لاۋۇلىغاندەك بولاتتى ، نېمە ئۈچۈندۇر ، يىراق - يىراقلاردا يۈرىدىغان قۇياش بۈگۈن ئادىشىپ ، بۇلارنىڭ بېشى ئۈستىگە كېلىپ قالغاندەك ، دالا - دەشت ئۇياقتا قېلىپ ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى لاپ - لاپ ياندۇرۇۋاتقاندەك بولاتتى ...

لېكىن ، بۇنداق شېرىن ، ھاياجانلىق ھالەت ئۇزۇنغا بارمايتتى ، خىسلەت يەنە ئۆزىنىڭ مۇڭلۇق دۇنياسىغا قايتىپ كېلەتتى .

«ھايات يا مامات ! — دەپ ئۆز - ئۆزىگە كەسكىن خىتاب قىلاتتى ئۇ ، — مەن ئەمدى ھېچكىمگە ، ھەتتا ئۆزۈمگىمۇ كېرەك ئەمەسمەن ! ئەمما ، ئۇتۇق سىز ياشىشىڭىز ، بەختلىك ياشىشىڭىز كېرەك ! ھېچبولمىسا ، مەن ئۈچۈن بولسىمۇ ياشاڭ ، سۆيۈملۈكۈم ! غازاڭ بولغان مۇھەببىتىمىز ھەققىدە كېيىنكىلەرگە ئېيتىپ بېرىش ئۈچۈن بولسىمۇ ياشاڭ ! مانا شۇ چاغدا ، مەن ھەمىشە يادىڭىزدا ، يېنىڭىزدا بولىمەن ! ... »

بۇ سىرلىق ، تىترەك ئاۋازدىن يۈرىكى ئېزىلىپ ، كۆزلىرى پارقىراپ كەتكەن خىسلەت نەچچە كۈندىن بېرى كۆڭلىدە پىشۇرغان ھەسرەتلىك شېئىرنى ئاۋازلىق ئوقۇيتتى :

«مەن سېنى سۆيەتتىم يۈرەك قېتىمدىن ،
گاھى تارتىنىپ ، گاھى ئىنتىلىپ .
كىم سۆيسە مەن كەبى سۆيسۇن ئۆمرىقىم ،
ئىلاھىي سۆيگۈمنى مۇقەددەس بىلىپ . »

ئۇ مانا شۇ شېئىر بىلەن كۆڭلىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىن

ئىلگىرىكى بەختلىك تۇرمۇشى بىلەن ئادا - جۇدا بولغاندەك بولاتتى !...

خىسلەت ئۆزىنىڭ مانا شۇنداق مۇدھىش ، خەستە بىر ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى ۋە خېلىدىن بېرى مۇشۇنداق سوغۇق روھىي ئىسكەنجىدىن قۇتۇلالماي ، نېمىگىدۇر تارتىنىپ ، نېمىگىدۇر قىيالماي كېلىۋاتقانلىقىنى سېزىپ تۇراتتى ...

مانا بۈگۈن يېرىم كېچىدە ئويغىنىپ ، دېرىزىدىن ئاسمانغا- ئاسماندىكى ئاي ۋە يۇلتۇزلارغا قاراپ خىيال بىلەن مۆڭلىنىپ ئولتۇرۇشىمۇ ئەنە شۇنىڭدىن ئىدى . ئۇ ئازاب ۋە ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە ئۆرتەندى ، ئۆرتىنىشكە پايلىماي دەسلەپ ئېسەدەپ ، كېيىن ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدى .

بىر چاغدا ، يېنىدا پۇشۇلداپ ياتقان ئەزىم چوڭ ئويغاندى ۋە ئۇنى بەزلىمەكچى بولغاندەك ، بېلىدىن قۇچاقلاپ ئۆزىگە تارتماقچى بولۇۋىدى ، خىسلەت گويا بىرى گۆرگە سۆرەپ كېتىۋاتقاندەك ئەندىكىپ ، شۇركۇنۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ۋە ئەزىم چوڭغا چەكچىيىپ ۋارقىرىدى :

— ئەمدى مېنىڭ بىر يېرىمدىن تۇتقۇچى بولماڭ ! يەنە شۇنداق قىلماقچى بولسىڭىز ، ئۆزۈمنى دېرىزىدىن تاشلايمەن !

— راستمۇ ؟ — ئەزىم چوڭ مەسخىرە قىلغاندەك تەلەپپۇزدا پەرۋاسىزلىق بىلەن سورىدى ، — راستلا ئۆزىڭىزنى تاشلامسىز !؟

— ئىشەنمىسىڭىز مانا قاراپ تۇرۇڭ !

خىسلەت ھېچبىر ئىككىلەنمەي دېرىزىگە قاراپ ماڭدى . ئەزىم چوڭ دەسلەپ «پوپوزا قىلىۋاتىدۇ» دەپ ئويلاپ ، جەينىكىگە تايىنىپ قاراپ ياتتى . خىسلەت ناھايىتى تەمكىنلىك بىلەن بىر ئورۇندۇقنى تارتىپ دېرىزىنىڭ يېنىغا ئەكەلدى ، ئاندىن ئورۇندۇق ئارقىلىق دېرىزە تەكچىسىگە چىقتى ، ئۇ يەردە تۇرۇپ ، دېرىزىنىڭ چوڭ قاپقىقى بىلەن بىردەم ھەپىلەشتى ، داتلىشىپ

www.uyghurkitap.com

كەتكەن تۆمۈرلەر بىر پەس غىچىرلاپ، چوڭ قاپقاق داراڭلاپ ئېچىلدى. مانا شۇ چاغدىلا ئەزەم چوڭ خىسلەتنىڭ دېگىنى «پوپوزا» ئەمەسلىكىنى بىلىپ، چاچراپ ئورنىدىن تۇردى ـ دە، ئېتىلىپ كەلگىنىچە خىسلەتكە ئېسىلدى. ئەگەر، ئەزەم چوڭ دەقىقە كېچىككەن بولسا، خىسلەت راستتىنلا توققۇز قەۋەت ئېگىزلىكتىن ئۆزىنى تاشلاپ، بۇ دۇنيا بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشاتتى. ئۇ شۇنداق ئىرادىگە ۋە شۇنداق نىيەتكە كەلگەندى!...

— مېنى نېمىشقا تۇتۇۋالىسىز!؟ — دەپ ۋارقىراپ كەتتى خىسلەت، — مېنىڭ سىزنى كۆرەرگە كۆزۈم يوق! بۇ دۇنيادا ياشىغىمىمۇ يوق. مېنى قويۇۋېتىڭ!...

— بولدى قىلىڭ، ئاچچىقىڭىزغا هاي بېرىڭ! — دېدى ئەزەم چوڭ خىسلەتنىڭ قولىدىن چىڭ تۇتقانچە، — پىتنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا سالغىلى بولمايدۇ، قىزچاق!

ئۇ بۈگۈن تۇنجى قېتىم ئاجىز بىر قىزنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى كەمسىتىپ، ئۇنىڭغا يالۋۇرۇۋاتاتتى.

— بولدى، بولدى، يىغلىماڭ! — دېدى ئۇ خىسلەتنى پەپىلەپ، — مەن نېمە دېسىڭىز شۇنى قىلاي، هەرگىز بۇنداق ئەخمەقلىقنى قىلماڭ!...

ئۇ ئۆزىمۇ سەزمىگەن، تۇيمىغان هالدا يەنە نۇرغۇن گەپلەرنى قىلدى. بۇ گەپلەر ئەزەلدىن ئۇنىڭ خاراكتېر مەنتىقىسىگە، تۇرمۇش مىزانىغا ۋە ئەقىدە ـ ئېتىقادىغا ئۇيغۇن كەلمەيدىغان گەپلەر ئىدى. ئۇ دەيدىغاننى دەپ بولۇپ، ئۆز ئاغزىدىن شۇنداق سەممىي، رايىش، سىپايە گەپلەرنىڭ چىققانلىقىغا ئۆزىمۇ هەيران قالدى. بۇنىڭ نېمە ئۈچۈنلۈكىنى ئۇ چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيتتى، پەقەت يۈرىكىلا قانداقتۇر بىر نەرسىنى سېزەتتى، هېس قىلاتتى. بۇ بەلكىم كىشىلەر هەمىشە دەپ يۈرىدىغان: «مۇهەببەتنى هېچقانداق كۈچ، هەتتا ئىلاهىي كۈچمۇ توسۇپ قالالمايدۇ. ئۇ ئالىمغىمۇ، زالىمغىمۇ ئوخشاش نېسىپ بولۇۋېرىد-

دۇ !» دېگەن ھېكمەت بولسا كېرەك .
خىسلەتنىڭ كەيپى خېلى كۆتۈرۈلۈپ ، ئەسلىگە كېلىپ قال-
دى ، لېكىن ئۇ ، ئۆمرى بىنا بولۇپ بۇنداق قاباھەتلىك كۈنلەرنى
كۆرمىگەن . شۇڭا ، تەسىراتلىرى يەنە شۇنچىلىك خىرە ، چىگىش
ئىدى . بېشىمۇ پۇتۇنلەي گاڭگىراپ قالغانىدى . پەقەت بىر نەرسە-
لا ھەر ۋاقىت ، ھەر دەقىقە ئۇنىڭ كۆز ئۆڭىدە تۇراتتى ، خاتىرى-
سى بىلەن يۈرىكىدە شۇنىڭدىن باشقا ھېچ نەرسە يوق ئىدى . ئۇ
بولسىمۇ : «ھايات يا مامات ! ياكى تۇتقۇنلۇقتا تۇرۇپ ئۆلۈش ،
ياكى ھۆرلۈككە چىقىپ ياشاش !» ...
ئۆز جېنىغا قەست قىلغۇچىلارنى كىشىلەر روھىي جەھەتتىن
ئاجىز ، ئەمما ئىرادىسى كۈچلۈك ئادەملەر دېيىشىدۇ . خىسلەت
ئۆزىنى يۈكسەك ئىرادىلىك ئادەملەر قاتارىغا قوشالمىسىمۇ ، ئەمما
ھازىر ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى ئىشەنچسىزلىك ، ناتىۋانلىق ، غەم -
غۇسسە ۋە ئەينى پەيتتە ئەتراپىدىكى ئادەملەرگە بولغان چەكسىز
نەپرەت چىرماپ ئالغانىدى . شۇڭا ئۇ ، بەزىدە ئوت قويۇپ ، ئۆزى
بىلەن بىللە ئەزەم چوڭنىمۇ كۆيدۈرۈپ ، بۇ دۇنيا بىلەن خوشلى-
شىشنى ئويلىدى ، لېكىن يەنە تۇرۇپلا بۇ نىيىتىدىن يالتايدى ...
نېمە ئۈچۈن ئوت قويىدۇ ؟ ! بۇنداق ئۆلۈشنىڭ تۇرغان -
پۈتكىنى بىر دەھشەتقۇ ! ئەگەر باشقىلار چاققان كېلىپ ، ئوتنى
ئۆچۈرۈپ ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالسىچۇ ! ؟ ياق - ياق ! بۇنداق قىلىش-
قا زادى بولمايدۇ ، ئىنسان تەبىئىتى بۇنىڭغا بەرداشلىق بېرەلمەي-
دۇ ! ئەمما ، بەربىر بۇ دۇنيادىن — يورۇق ئالەمدىن كېتىشى
كېرەكقۇ ! ئەزەم چوڭدەك ئىپلاسلار يۈرگەن زېمىندا ئۇنىڭ
بىلەن بىللە ياشاشقا ۋىجدانى قانداق چىدايدۇ ! ؟...

3

ئۆتكەن كۈنلەر بەئەينى چۈشكە ئوخشايدۇ . ئادەمنىڭ چۈشى-

ده يېگەن غىزاسى ھەرقانچە لەززەتلىك بولسىمۇ ، ئۇ بەربىر چۈشىدە يېگەن تائام بولۇپ قېلىۋېرىدۇ

نەزەرنىڭ كۈنلىرى ئەنە شۇنداق ئۆتۈۋاتاتتى . بىرنەچچە ئاي تارتقان روھىي ئازاب ، تۇرمۇش خورلۇقى ، غېرىبلىق ، مىسكىن-لىك كىچىككىنە نەزەرنى تېخىمۇ ئېزىپ ، مۇكچەيتىپ ، ئۇنىڭ بىر چاغلاردىكى بالىلارغا خاس ئوماق ، سەبىي ، نۇرانە يۈز-زىنى بەئەينى بىر پارچە خۇنسىز ، تاتىراڭغۇ تېرىگە ئوخشىتىپ قويغانىدى ...

ئۇ يەنە شۇ ئاسما كۆۋرۈك ئۈستىدە بوران چىقسىمۇ ، يامغۇر ياغسىمۇ ، پىژغىرىم ئىسسىق بولسىمۇ مۇكچىيىپ ئولتۇرۇپ تىلەمچىلىك قىلاتتى . ھۆۋقۇش تاز ئۇنى ھەر كۈنى ئەتىگەندە سۆرەشتۈرۈپ ئەكېلىپ قويۇپ ، كەچتە كاۋاپلىرىنى سېتىپ بول-غاندىن كېيىن بىللە ئەكېتەتتى . نەزەر كۈن بويى مۇكچىيىپ ، خىيال بىلەن ئولتۇرغىنىغا يارىشا ، خېلى كۆپ پۇل تاپاتتى . بۇ دۇنيادا قولى ئوچۇق ، كۆڭلى يۇمشاق ساخاۋەتچى ئادەملەر تېخى بار ئوخشايدۇ . ئۇ باشقا دىۋانىلەردەك ۋارقىراپ نالە قىلمىسىمۇ ، باش ئۇرۇپ سەدىقە تىلىمىسىمۇ ، ئۆتكەن - كەچكەنلەر ئۇنىڭ ناكار پۇتىغا ، بىچارە قىياپىتىگە قاراپ ، ئازدۇر - كۆپتۇر پۇل تاشلاپ ماڭاتتى ، لېكىن نەزەر بۇ پۇللارغا قاراپمۇ قويمايتتى ، بىر كۈندە قانچىلىك پۇل چۈشتى ، ئۇنىڭ ئۇچۇن پەرۋايى پەلەك ئىدى ، بۇ ھېساباتنى پەقەت ھۆۋقۇش تازلا بىلەتتى ، ئەمما ئازراقلا شېرىنكانىسىنى قايرىپ قېلىپ ، قالغىنىنى پۈتۈنلەي ھېيت ئاغ-ماقا ئۆتكۈزەتتى...

بۈگۈن ئەتىگەن ھۆۋقۇش تاز نەزەرنى ئەكېتىۋاتقاندا ، نەزەر تولىمۇ مىسكىن ئاۋازدا ئۇنىڭدىن سوراپ قالدى :

— خالمەت ئاكا ، يۇرتنى ، ئاتا - ئاناڭنى كۆرگۈڭ كەلمىدى-مۇ ؟

بۇ تۇيۇقسىز سوئال ھەدېگەندە ھۆۋقۇش تازنى ھودۇقتۇرۇپ

قويدى . ئۇ كېتىۋاتقان يېرىدە چىپپىدە توختاپ ، نەزەرىنىڭ مۆل-دۈرلەپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن مەسۇم چىرايىغا تىكىلگىنىچە تۇرۇپ قالدى .

راست ، ئۇنىڭ يۇرتىنى ، ئاتا - ئانىسىنى كۆرگۈسى كەلمى-گەنمىدۇ ؟ ! ئۇنىڭ يۇرتى زادى نەدە؟ ئاتا - ئانىسى هاياتمۇ ؟ !...

ئۇ ئەزەلدىن بۇ سوئاللارغا جاۋاب تاپقان ئەمەس ! پەقەت يۇرت دەپ ئاتىلىدىغان ، تۇغۇلۇپ توققۇز ياشقىچە ئويناپ چوڭ بولغان ئەگرى - بۈگرى كوچىلار بىلەن بىر - بىرىگە چاپلاپ سېلىنغان قىڭغىر - سىڭغىر ئۆيلەرلا ھېلىمۇ ئۇنىڭ ئېسىدە ! ئۇ بۇ يەرلەرنى بەزىدە چۈشىدىمۇ كۆرىدۇ ، ئويغىنىپ كېتىپ ، شۇ يەرلەرگە كەتكۈسى ، ئاشۇ سىرلىق ، تار كوچىلاردا ئايلانغۇ-سى ، ئاشۇ مېھرى ئىسسىق ئۆيلەرنى تاۋاپ قىلغۇسى كەپ كېتى-دۇ ! ...

ئۇنىڭ بالىلىق كۆزىدە ، ئاتا - ئانا دەپ ئاتىلىدىغان ئۇلۇغ ئادەملەرنىڭ پەقەت خىرە - شىرە سىيماسىلا قالغان . پېشانىسىنى قورۇق قاپلىغان ، ئۇزۇنچاق يۈزىدىكى ساقال - بۇرۇتلىرىنى ئاق ئارىلىغان ، كەم سۆز ، خىيالچان بىر ئادەم ھەر كۈنى سۇبھىدە ئورۇم ۋە شاپتۇل قاچىلانغان غالتەك ھارۋىسىنى سۆرەپ چىقىپ كېتىپ ، كەچتە قايتىپ كېلىدۇ ، بۇ چاغدا خالمەت بىر ئاچىسى ۋە يەنە بىر ئۇكىسى بىلەن ئۇخلاپ قالغان بولىدۇ ، قاچانلاردۇر دادىسىنىڭ يىرىك قوللىرى بىلەن باش - كۆزىنى سىلاپ ئەركى-لەتكەنلىكىنى ئۇيقۇلۇق ئىچىدە سېزىدۇ ...

ھەمىشە بېشىغا ئاق داكا رومال چىگىپ ، قوشنا - قولۇملى-رىنىڭ نېنىنى يېقىپ ، كىرىنى يۇيۇپ ، كەچتە قولتۇقىغا ئىس-سىق نان بىلەن بىرنەچچە سامسىنى تۈگۈپ كېلىپ ، بالىلىرىنى مېھمان قىلىدىغان كۆيۈمچان ، رايىش ئانىسىنىڭ تېرىسى يىرىك-لەپ كەتكەن ئاقۇچ يۇمىلاق يۈزى ، مۆلدۈرلىنىپ قارايدىغان قاپقارا

كۆزلىرى ھېلىمۇ ئۇنىڭ ئېسىدە !...

لېكىن، ئاردىن ئون بەش يىل ئۆتكەن بۈگۈنكى كۈندە، ئاشۇ يىرىك قوللىرى بىلەن باش - كۆزىنى سىلاپ، ئاتىلىق مېھىر - مۇھەببىتىنى بىلدۈرگەن جاپاكەش دادا ھاياتمىكىن!؟ ھايات بولسا، نېمە كۈنلەرنى كۆرۈۋاتقاندۇ؟! ھەمىشە بېشىغا ئاق داكا رومالنى چىگىۋالىدىغان، قاپقارا كۆزلىرى مۇڭلىنىپ قارايدىغان ئاشۇ كۆيۈمچان ئانىچۇ؟! بۇ شەپقەتسىز يىللار ئۇنى كىشىلەرنىڭ كىرىنى يۇيۇشقا، نېنىنى يېقىشقا سېلىۋېرىپ ھالىدىن كەتكۈزمىگەنمىدۇ؟ !...

ھۆۋقۇش تاز پەقەت مۇشۇنچىلىك ئەسلەپ، مۇشۇنچىلىكلا ئويلىيالايتتى، ئۇنىڭ بالىلىق ئالىمىدە پەقەت شۇنچىلىك نەرسىلا ساقلىنىپ قالغانىدى. ئۇ بەزىدە، ئۆزىنىڭ ئاشۇ نەلەردە قالغان يۇرتىنى، مىسكىن ئاتا - ئانىسىنى يوقلاپ بارالمىغانلىقىغا قاتتىق ئۆكۈنسىمۇ، ئەمما ئۆز تەقدىرىنىڭ مۇشۇنداق كاج ئىكەنلىكىگە تەن بېرىپ، ھەممىنى ئۇنتۇشقا تىرىشاتتى، ئەزەم چوڭ ئۇنى كىچىكىدىن تارتىپ ئاشۇنداق ئويلاشقا، ئاشۇنداق قىلىشقا ئۆگەتكەنىدى!...

— يۇرتۇمنى، ئاتا - ئانامنى كۆرگۈم كەلسىمۇ، مەندە نېمە ئامال، نەزەر!؟ — دېدى ھۆۋقۇش تاز ئاخىر خىيالدىن سەگىپ، — مېنى ھازىر قويۇپ بەرسەڭ، توغۇلۇپ ئۆسكەن مەھەللەمنىڭ نەدىلىكىنى تاپالمايمەن، ئاتا - ئانامنىڭمۇ ھايات يا ماماتلىقىنى، نەلەردە يۈرۈۋاتقانلىقىنى بىلمەيمەن!...

— خالمەت ئاكا، تېخى كۆزى ئېچىلمىغان كۈچۈك چېغىدا يۇراپ يۈرۈپ ئانىسىنى ئىمزەيدۇ!— دېدى نەزەر بىر خىل ئىچكى ئازاب بىلەن، — لېكىن بىز ئادەمىغۇ، ئادەم بالىسىغۇ! ...

توۋا، بالىنىڭ ئاغزىدىنمۇ ئەۋلىياچە سۆز چىقىدۇ، دېگەن گەپ راست ئىكەن - دە! بۇنىڭغا ھۆۋقۇش تاز بۈگۈن راستىنلا

www.uyghurkitap.com

قايىل بولدى . شۇ تاپتا ئۇ ، ناھايىتى چوڭقۇر خىجىللىق ، تەڭ-لىك ئىچىدە قالغانىدى ، ئۇ ئۆزىنى تونجى قېتىم مانا شۇنداق ناتىۋان ، ناخۇش ھالەتتە سېزىۋاتاتتى…

مانا شۇ قىسقىلا سۆھبەت كۈتۈلمىگەندە ، ھۇۋقۇش تازنىڭ قەلبىدە نەزەرگە نىسبەتەن بىر خىل ئاددىي ھېسداشلىق بىلەن ئاكىلارچە مېھىر - مۇھەببەت تۇيغۇسىنى ئويغاتتى ، ئۇ ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا نەزەرنى ياخشى كۆرۈپ قالغانىدى…

ئۇ نەزەرنى ئاسما كۆۋرۈك ئۈستىگە ئەچىقىپ ، كۈندە ئولتۇ-رىدىغان يېرىگە ئورۇنلاشتۇردى ۋە ئۇنىڭغا بىر شىشە سۇ بىلەن شامالداپ قالغان بىر ناننى بېرىپ بولۇپ ، يەنە نېمىدۇر ئېسىگە كەلگەندەك ، سومكىسىنى ئاچتى ۋە ئۇنىڭدىن بۈگۈن ئەتىگەن خوتۇنى گۈلپەرى پىشۇرۇپ بەرگەن يوغان پوشكالنىڭ يېرىمى بىلەن بىر پىششىق تۇخۇمنى نەزەرگە ئۇزاتتى :

— بۇنىمۇ يەپ قورسىقىڭنى توق تۇتقىن ، ئۇكام ! — دېدى بىر خىل كۆيۈنۈش تەلەپپۇزى بىلەن ، — بولمىسا ، بۇ يەردە ئىسسىق ئۆتۈپ ، شامال ئۇرۇپ كېسەل بولۇپ قالىسەن !

— بۇنى ئۆزۈڭ يە ، خالمەت ئاكا ! — دېدى نەزەر ئۇنىڭ كۆڭلىنى چۈشىنىپ ، — مەن چىدايمەن ، لېكىن سەن كەچكىچە كاۋاپ ساتىمەن دەپ جاپا چېكىسەن !…

لېكىن ھۇۋقۇش تاز زورلاپ ئۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى :

— ئال ئۇكام ، ئاله ! مېنىڭ قورسىقىم تويماي قالسا ، يەيدىغان كاۋاپ بار ، لېكىن ساڭا خۇدانىڭ ئاپتىپى بىلەن يامغۇ-رىدىن باشقا ھېچ نەرسە يوق …

ئۇلار بۈگۈن تولىمۇ ئىللىق ھەم مېھىرلىك كەيپىياتتا خوشلاشتى .

چۈشكىچە جاھان تىنچ ، ئاسايىش ئۆتتى ، نەزەرنىڭ «ئوقىتى» مۇ خېلى ئوبدان بولدى . ئەمما ، چۈشتىن كېيىن ھاۋا بىردىن بۇزۇلۇپ ، ئاسماننىڭ يۈزى يۇندى چاچقاندەك سەتلىشىپ

كەتتى . شامال سۈرگەن قارا بۇلۇتلار تەرەپ ـ تەرەپتىن دەۋرەپ كېلىپ ، يورۇقلۇقنى يۇتۇپ كەتتى ، ئەتراپتا قويۇق مانان پەيدا بولدى ، ئارقىدىنلا يامغۇر تاراسلاپ يېغىپ كەتتى . بايىلا رەستە ـ كوچىلاردا تولۇپ يۈرگەن غولغۇن ئادەملەرمۇ بىردەمدە تەرەپ ـ تەرەپكە قېچىپ ، شەھەر بوشاپ قالدى ، پەقەت نەزەرلا يەنە شۇ ئاسما كۆۋرۈكنىڭ ئۈستىدە يامغۇرغا يۈز تۇتۇپ ئولتۇرات-تى . ئۇنىڭ ئالدىدا يېيىلىپ ياتقان پۇللارمۇ يامغۇر سۈيىگە چىلىنىپ ، لەشتەك بوشاپ كەتكەندى...

يۈرەكنى سىقىدىغان سوغۇق يامغۇر توختىماي يېغىشقا ، ئەدەشكە باشلىدى ، ئۇنىڭدىن باھار ئەمەس ، بەلكى كەچ كۈزدىكى سېرىق قارنىڭ ھىدى كېلەتتى...

نەزەر دەسلەپ توڭلىدى ، كېيىن چىلىق ـ چىلىق بولۇپ كەتكەن كىيىمىدىن يۇمران ، ئاجىز بەدىنىگە ئۆتۈۋاتقان سوغۇق سۇدىن ئەندىكىپ تىترەشكە باشلىدى . كىرپىكلىرى پۇچۇلۇپ ، كۆزىنى ئاچالماي قالدى ، بۇرنى ئاچچىق ئېچىشىپ ، لەۋلىرى كۆكىرىپ كەتتى ...

ئىككى ـ ئۈچ سائەتكىچە قارا يامغۇرنىڭ ئاستىدا ھەرىكەت-سىز ئولتۇرۇپ قالغان نەزەرنىڭ قەلبىنى ئەمدىلىكتە زىمىستان سوغۇق قاپلاپ ، كۆز ئۆڭكى قاراڭغۇلىشىپ كەتكەندى ...

ھۆۋقۇش تاز نەلەردىن ئالدىراپ كېلىپ ، ئۇنى ئەكەتمەكچى بولغاندا ، نەزەر ئالىقاچان ئۆتتەك قىزىپ ، بىھوش ھالەتكە چۈ-شۈپ قالغانىدى ...

* *

نەزەرنىڭ قىزىتمىسى كېچىچە چۈشمىدى ، ئۇنىڭ ئۈستىگە كالتە يۆتىلىپ زادىلا ئارام تاپمىدى .

ئەتىسى ، ھۆۋقۇش تاز ئۇنى دوختۇرخانىغا ئاپارماقچى بول-

غاندا ، ھېيت ئاغماق قوپاللىق بىلەن توستى :

— سارائىمۇسەن ! — دېدى ئۇ قاپىقىنى تۈرۈپ ، — بۇنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ ، ئۆزىمىزنى سازايى قىلماقچىمۇسەن ! ؟ ماڭ ، كوچىدىكى دورىخانىدىن قىزىتمىنى قايتۇرىدىغان دورىدىن بىر قۇتا ئەكېلىپ بەر ، شۇنى يەپ جىم ياتسۇن !

ھۆۋقۇش تاز ئىنتائەتگۆيلۈق بىلەن شۇنداق قىلدى . لېكىن نەزەرگە دورا كار قىلمىدى ، ئەھۋالى بارغانسېرى يامانلاشتى ، ئۇ جىددىي خاراكتېرلىك ئۆپكە ياللۇغىغا گىرىپتار بولغانىدى . بىر ـ نەچچە كۈن ئىچىدە ئۇنىڭ يۈزلىرى تاتىرىپ ، گەۋدىسى چۆكتى ، بوينى بىلەن يەلكە گۆشلىرىمۇ قېچىپ ، كۆزلىرى ئىچ ـ ئىچىگە پېتىپ كەتكەندەك ، ئاجىزلاپ كەتتى...

نەزەر خۇددى سەكراتقا چۈشۈپ قالغاندەك ، سەگەكلىك بىلەن بىھوشلۇق ئوتتۇرىسىدا جان تالىشىۋاتقان كۆڭۈلسىز بىر ۋاقىتتا ، خىسلەت نەخەيدىن قايتىپ كەلدى . ئۇنىڭ نەزەرنى كۆرمىگىنىگە خېلى ۋاقىت بولۇپ قالغانىدى . ئۇ نەزەرنى بۇ ھالەتتە كۆرىمەن ، دەپ زادىلا خىيالىغا كەلتۈرمىگەنىدى . ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئىگراپ ياتقان — رەھىمسىز كېسەللىك يەپ كېتىۋاتـ قان ئون ئىككى ياشلىق بۇ بالا ئۆز ـ ئۆزىدىن ناھايىتىمۇ ناتىۋان ئىدى ، خۇددى دەرەختىن پىلدىرلاپ تۆكۈلگەن زەپىران ياپراققا ئوخشايتتى .

نەزەرنىڭ بۇنداق ئېچىنىشلىق ئەھۋالى خىسلەتنىڭ نازۇك قەلبىنى گويا زىمىستان قىشنىڭ قېلىن مۇزلىرىدەك مۇجۇپ ئۆتتى .

ئۇ نەزەرنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ ، ئۇنىڭ گۆشلىرى سىزىپ كەتكەن ئىنچىكە قولىنى ئالىقىنىغا ئالدى ، ئۇنىڭ قولى مۇزدەك سوغۇق ئىدى ، گويا ئۇنىڭ جىسمى ھېلىلا مۇز گەمىسىدىن چىققاندەك بىلىنەتتى . خىسلەت ئۆزىنى تۇتالماي يىغلاپ سالدى ۋە ئاچچىقىدا ۋارقىراپ ، ئۆينى بېشىغا كىيدى :

— ھۇ··· رەھمىسىز باغرى تاشلار! نېمىشقا دوختۇرخانىغا ئاپارمايسىلەر؟! قاراپ تۇرۇپ كىچىككىنە بىر بالىنىڭ بېشىغا چىقماقچىمۇسىلەر!؟ سىلەرگە لەنەت، سىلەرنى يەر يۇتقاي، ئىلاھىم!···

ئۇنىڭ ۋارقىرىشىنى، ئاچچىق گەپلىرىنى ئۆزىدىن باشقا ھېچكىم ئاڭلىمايتتى. ئەزەم چوڭ ئۇنى بۇ يەرگە تاشلاپ قويۇپ، يەنە كۆزدىن غايىب بولغانىدى، ئۆزى بىلەن بىللە كەلگەن خۇمار كۆز بىلەن موللاجىننىڭمۇ قارىسى كۆرۈنمەيتتى. پەقەت ئۇستۇنكى قەۋەتتىكى بىر ئۆيدە ھېيت ئاغىماق كىم بىلەندۇر پاراڭلىشىپ ئولتۇراتتى. بىر چاغدا، ئۇ خىسلەتنىڭ ۋارقىراشلىرىدىن بىزار بولۇپ، ئۇنىڭ يېنىغا كىردى ۋە قوپاللىق بىلەن ئۇنى جىملىمەكچى بولدى:

— ئەمدى بولدى قىلىڭ، خېنىم! بۇ يەردە ۋارقىراش مۇسابىقىسى يوق، بىكاردىن ۋارقىراۋېرىپ پوقاق بولۇپ قالماڭ، يەنە!

خىسلەت ئۇنىڭغا زەردە بىلەن ئالىيىپ سورىدى:

— نەزەرنى نېمىشقا دوختۇرخانىغا ئاپارمايسىلەر؟!

— خاتىرىڭىز، بىلەمسىز! جۇڭگودا ھەقسىز داۋالىنىش تۈزۈمى يوق! — دېدى ھېيت ئاغىماق پەرۋايىغىمۇ ئالماستىن، — دوختۇرخانىنىڭ ئىشىكىدىن كىرىشىڭىزلا پالان پۇل، بۇ پۇلنى سىز چىقىرامسىز؟! نەزەر دېگەن بۇ شۇمتەك تېخى بويىنىدىكى قەرزنى تۆلەپ بولغىنى يوق، ئۇنىڭغا يەنە پۇل خەجلىسەك، بۇ زىياننى كىم تۆلەيدۇ!؟ ھېلىمۇ ئۇنىڭغا بىرمۇنچە دورا ـ دەرمەك ئېلىپ بەردۇق!

— سىلەر ئادەممۇ!؟ — دېدى خىسلەت ھېيت ئاغىماقنىڭ بەدرەڭ تەلەتىگە نەشتەردەك قادىلىپ، — سىلەردە مېھىر ـ شەپقەت دېگەن نېمە يوقمۇ!؟ ···

ھېيت ئاغىماق مىيىقىدا كۈلۈپ، خىڭشىلداپ قويدى. ئۇ، شۇ

ھەربىكىتى بىلەن بۇ يەردە مېھىر ـ شەپقەت دېگەن نەرسىنىڭ يوقلۇقىنى ، قىلچە مېھىر ـ شەپقەت قىلماسلىق بۇ يەرنىڭ ھاياتـ لىق مىزانى ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرگەندى ! ...

شۇ كۈنى خىسلەت پۈتۈن بىر كېچە نەزەرگە ھەمراھ بولدى . ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ ، ئۇ بىئارام بولغاندا ، ئازابلانغاندا ، تىترىگەن قوللىرى بىلەن ئۇنىڭ يۈزىنى ، چاچلىرىنى سىلايتتى ، تەسەللى بېرەتتى ، يوپۇتاتتى ، تىنچلاندۇراتتى . لېكىن ، نەزەر ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلىمايتتى ، چۈشەنمەيتتى ، ھەتتا ئۇنى تونۇـ ماس ھالەتكە كېلىپ قالغانىدى .

تۇن يېرىمىدىن ئۆتكەندە ، خىسلەتنى ئۇيقۇ باستى ، قانچىـ لىك ئۇخلىدىكىن ، بىر چاغدا يەنە چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى ، نېمە ئۈچۈندۇر ۋەھىمىگە چۈشۈپ ، كارىۋاتتىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى . نەزەر جىم بولۇپ قالغانىدى ، خىسلەت ئاستا كېلىپ ئۇنىڭ تۆپىسىگە ئېڭىشتى ، ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇردى ۋە يۈرىكى قاتتىق ئۇرغان ھالدا ، ئېغىر ـ ئېغىر نەپەس ئېلىپ ، ئۇنى كۆزدىن كەچۈرۈشكە باشلىدى . نەزەر يەنىلا جىم ئىدى ، خىسلەتـ كە بېشىنى بۇراپمۇ قارىمىدى ، گويا ئۇنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇغانغا ئوخشايتتى . خىسلەت ھامان تەلمۈرگەن كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ ئولتۇراتتى ، ۋاقىت ئاستا ئۆتۈۋاتاتتى ، ئاسمان بارا ـ بارا يورۇماقتا ئىدى . نەزەر بىر چاغدا خىرىلداپ ، ئىنجىقلاپ ، ئۆزىـ نىڭ تېخى ھايات ئىكەنلىكىدىن شەپە بەردى . خىسلەت تىترىگەن قوللىرىنى سوزۇپ ، ئۇنىڭ بېشىنى ، يۈزىنى مېھىر بىلەن سىـ لاشقا باشلىدى . شۇ پەيتتە ، ئۇ بۇنىڭدىن باشقا نېمىمۇ قىلالىـ سۇن ! ؟ ئەمدى ئۇنىڭ ئۆزىمۇ قانداقتۇر بىر خىل ئەنسىزلىك ، قورقۇش ۋە ۋەھىمە ئىچىدە تىترەشكە باشلىدى ، بىردىن خۇددى پۇت ـ قولىدا جان قالمىغاندەك ھالسىراپ قالدى ، ئاللىقانداق چەكسىز ، باش ـ ئايىغى يوق بىر غەم ـ غۇسسە ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئۆرتىمەكتە ئىدى ...

شۇ ئارىدا ، ئاسمان پۈتۈنلەي ئاقاردى ، سۈبھى كۆتۈرۈلۈپ ، ئۆي ئىچى گىرىمسەن يورىدى . خىسلەت نىھايەت بېشىنى سامان تەكىيىنىڭ بىر چېتىگە قويدى ، ماجالسىز قولى بىلەن نەزەرنىڭ ئورۇق بەدىنىنى سىلىدى ، يۈزىنى ئۇنىڭ قان دىدارى يوق ئاپئاق يۈزىگە ياقتى ، نەزەرنىڭ كۈچ ـ مادارى تامامەن قۇرۇغان ، تېنىدە ھايات ئۇچقۇنلىرى ئارانلا پىلدىرلاپ قالغاندەك ئىدى ...

خىسلەتنىڭ كۆزلىرىدىن قۇيۇلغان ياش نەزەرنىڭ تاتىراڭغۇ يۈزىگە ئېقىپ چۈشۈشكە باشلىدى...

شۇ چاغدا ، نەزەر قوزۇپ ، گەز باغلاپ كەتكەن قانسىز لەۋلىرىنى ئاجىز مىدىرلىتىپ ، بىر نەرسىلەرنى شىۋىرلىغاندەك بولدى ، خىسلەت قۇلىقىنى ئۇنىڭ ئاغزىغا يېقىن ئاپاردى ۋە ئۇنىڭ شىۋىرلاپ قىلغان سۆزىنى خىلى ئېنىق ئاڭلىدى :

— ئاچا ... سىز ... قۇرئاننىڭ ... ئايەت ... لىرىدىن ... بىرەرنى ... بىلەمسىز ؟ ...

بۇ تۇيۇقسىز سوئالدىن ھەيران بولغان خىسلەت چىچىپىدە توختاپ قالدى ۋە يەنە دەرھال ئېسىنى يىغىپ ، ئاستا جاۋاب بەردى :

— بىلىمەن ئۇكام ، بىرنەچچە ئايەتنى بىلىمەن ... ئانام ئۆگەتكەن ... نېمە بولدى ؟ ئەجەب بۇنى سوراپ قالدىڭغۇ ، نەزەر ؟

— ئۆزۈمچە... ، — ئۇنىڭ يەنە بىر ھازاغىچە دىمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى ، كېيىن ناھايىتى تەستە يەنە شۇنداق زەئىپ ، مۇڭلۇق ئاۋازدا پىچىرلىدى ، — ئاچا... ئېسىڭىزدە بولسۇن... ئالىمادىس... ماڭا... بىرەر ئىش... بولۇپ قالسا... قۇرئاندىن... بىرەر كەلىمە... ئايەت...

خىسلەتنىڭ يۈرىكى ئېرىپ كېتىدىغاندەك «شۇۋ» قىلىپ كەتتى ، ئۇ نەزەرنىڭ بېشىنى قولىغا ئېلىپ ، تەسەللى بەرمەكچى-دەك ئاغزىنى ئۇمەللەپ ئۇنىڭغا قارىتۇدى ، ئۇنىڭ چاناقلىرىغا ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن خۇنسىز كۆزلىرىدە لىققىدە ياش تۇرغانلى-

www.uyghurkitap.com

قىنى كۆرۈپ ، كۆڭلى تېخىمۇ بۇزۇلدى ۋە قىلماقچى بولغان گەپلىرى بوغۇزىغا كەپلىشىپ قالدى .

— ئاچا… شۇنداق… قىلىڭ… ، — نەزەر يەنە شۇ گەپنى تەكرارلىدى ، ئەمما بۇ قېتىم ئاۋازى بارغانسېرى پەسلەپ كەتتى ، — بىرەر… كەلىمە… ئايەت… ئوقۇپ…

نەزەرنىڭ بېشى شىلىققىدە قىلىپ ، خىسلەتنىڭ ئېتىكىگە چۈشتى ، خىسلەت قاتتىق ۋارقىرىۋەتتى . ئۇنىڭ ئاۋازى خۇددى قەبرىستانلىقتىن چىققان غەيرىي سادادەك مۇدھىش ئاڭلاندى :

— نەزەر ! … جېنىم ئۇكام ! …

ئادەم ئۆلۈم بىلەن ئەڭ ئاخىرقى ئەبەدىي ھۆرلۈككە ئېرىشى-دۇ ، دەيدىكەن . راست ، نەزەر شۇنداق بولدى . مانا شۇ گىرىم-سەن ، جىمجىت تاڭدا ، تۇتقۇنلۇقتا تونۇشقان ، ئۆزىگە ئوخشىغان بىر ناتىۋان ئاچىسىنىڭ قۇچىقىدا ئەبەدىي تىنچلىققا ئېرىشىپ ، بۇ دۇنيانىڭ جەبىر - جاپالىرىدىن مەڭگۈ ئادا - جۇدا بولدى ! ئەمما ، ئۇنىڭ ئۆلۈمى خىسلەتنى قاتتىق ئېچىندۇردى ، ئۇنىڭ دەردكە تولغان يۈرىكى تېخىمۇ ئازاب بىلەن ئىڭراشقا باشلىدى . ئەمما ، يىراقتا… نەزەرنىڭ يۇرتىدا نەچچە ئايدىن بېرى ئۇنىڭ يولىغا تەلمۈرۈپ تۇرغان كىشىلەرنىڭ ئازابى تېخىمۇ ئېچىنىشلىق ئىدى . تۇيۇقسىز يوقاپ كەتكەن يالغۇز ئوغلىنىڭ دەردىدە بىتاب بولۇپ ، يۈرەك پارىغا تارتىشىپ ئۆلەلمەي ، كۈن ساناپ ياتقان بىر مۇشپىق ئانىنىڭ پۈتۈن ئارزۇ - ئارمانلىرىمۇ ئەنە شۇ ئۆلۈم بىلەن تەڭ يەر بىلەن يەكسان بولغانىدى !…

ئۆمۈر دېگەن شامال ئاغزىدىكى چىراغ ئىكەن . نەزەرنىڭ ھاياتلىق چىرىغى ئەنە شۇنداق ئاسانلا — لىپ قىلىپ ئۆچتى ، تۈگىدى . ئەمما ، كۆيگەن دەرەخنىڭ كۆتىكى قالغاندەك ، ئۇنىڭ ئىرادىسى ، غۇرۇرى ، ئىنسانى ھاياتلار ئارىسىدا كۈچلۈك چۇقان بولۇپ قالدى !…

بۇ چۇقانىنىڭ تەسىرىگە چوڭقۇرراق ئۇچرىغانلارنىڭ بىرى

ھۆۋقۆش تاز ئىدى . نەزەرنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىن ، ئۇ بىرنەچچە كۈنگىچە ئېسىنى يىغالماي يۈردى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ، بالا ئۆلگەن بولسىمۇ ، ئەمما ئۇنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى تارتقان ئازابلىرى ، كۆز ياشلىرى ، ئاھۇ پەريادلىرى تىرىكتەك ئىدى . ھۆۋقۆش تازنىڭ شۇ كۈنلەردىكى ئۇيقۇسىزلىقى ، غەلىتە چۈشلىرى ، قارا بېسىپ ئۆندەرەشلىرى ، ئۆزىنى قەيەرگە قويۇشنى بىلمەي مەجنۇنلارچە يۈرۈشلىرى ئەنە شۇنىڭدىن ئىدى . ئۆلۈكنىڭ چاڭگىلى كۈچلۈك بولىدۇ ، دېگەن گەپ راست ئوخشايدۇ . نەزەر ئۆلگەن بىلەن گويا ئۇنىڭ نازۇك قوللىرى ھۆۋقۆش تازنىڭ بوغۇزىدىن قاتتىق قىسقانچە قېتىپ قالغانغا ئوخشايتتى . شۇڭا ئۇ ، بەزىدە نەپەس ئالالماي ، قىينالغاندەك بولاتتى !...

نەزەرنىڭ ئۆلۈمىدە ، ھۆۋقۆش تاز ئۆزىنى ئەيىبلىك ھېسابلايتتى . ئەگەر ئۇ ، ئاشۇ كۈنى چۈشكىچە كاۋاپلىرىنى سېتىپ بولۇپ ، كاۋاپدانىنى ئۆيگە ئەكېلىپ قويۇش ئۈچۈن كېلىپ ، غەپلەت ئۇيقۇسىدا شۇنچە ئۇزۇن ئۇخلاپ كەتمىگەن بولسا ، نەزەر شۇنچە ئۇزۇن ۋاقىت يامغۇردا قالمىغان بولاتتى ! بۇنى ئاز دېگەندەك ، ئۇنى ۋاقتىدا داۋالىتىش ئۈچۈن كۆكرەك كېرىپ چىقالمىغانلىقى ئۇنىڭ يەنە بىر چوڭقۇر ھەسرىتى ئىدى !

نەزەرنىڭ ئۆلۈمىدە تېخىمۇ بەتتەر بولغىنى ، بۇ كۆڭلى قارا بەتبەخلەر ئۇنىڭ ئۆلۈكىگىمۇ «خىروئىندا زەھەرلىنىپ ئۆلگەن» دېگەن بەتنامىنى چاپلاپ ، مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنى ئالدىغانلىقى ئىدى . ھۆۋقۆش تاز ھەرقانچە ئويلىسىمۇ ، بۇ كاززاپلىقنى كاللىسىدىن ئۆتكۈزەلمەيتتى . شۇنىڭغا قارىغاندا ، ئۇلارنىڭ قولىدىن ھەرقانداق رەزىللىك ، ساختىلىق ، ئالدامچىلىق كېلىدىكەن ! بۇنى تېخى ھۆۋقۆش تاز تولۇق چۈشىنىپ ، كۆرۈپ يېتەلمەپتۇ !...

ھۆۋقۆش تاز ئەمدى ھەرقانچە ئويلىسىمۇ ، ئۆزىنى ئەيىبلىسىمۇ ، ئۆكۈنۈپ ، ھەسرەت چەكسىمۇ ، بولار ئىش بەرىبىر بو-

لۇپ بولغانىدى .

شۇنداق ئەقىللىق ، ئىرادىلىك ، شۇنداق مەسۇم بىر بالا بۇ يورۇق دۇنياغا تۆرىلىپ ، تېخى ئۆمرىنىڭ ئون ئىككى باھارىنى تۈگەتمەيلا ، يەنە بۇ دۇنيادىن شۇنداق ئېچىنىش ، شۇنداق پاجىئە بىلەن ئۇن ـ تىنسىز كېتىپ قالدى . ئۇنىڭ جەسىتى «غېرىب كېپەن» بولۇپ ، تاغۇ تاشلار ئارىسىدا قالدى . ئۇنى كىم ئۆلتۈر-دى ! ؟

مانا بۇ قاباھەتلىك سوئال باشقىلار قاتارى ، ھۇۋقۇش تازنىڭ يۈرىكىگىمۇ ئاچچىق ئەلەم بولۇپ ئورناپ قالدى ! …

4

بۈگۈن ھۇۋقۇش تاز ئۈچۈن تولىمۇ غەلىۋىلىك كۈن بولدى .

ئەتىگەندە بىر سومكا ئۆچكە گۆشىنى كۆتۈرۈپ ، ئۇتۇقنىڭ يېنىغا كېلىۋىدى ، ئۇ سومكىنى پىرقىرىتىپ تاشلاپ ۋارقىراپ كەتتى :

— ئەمدى مېنى قويۇۋېتىش ! بولمىسا بۇ يەرگە ئوت قويۇۋې-تىمەن !

كەم تاماق ، چىرايى ئاقىرىپ كەتكەن ئۇتۇقنىڭ ھازىر چاچ-لىرى ھۈرپىيىپ ، چېكە تومۇرلىرى بۆرتۈپ چىققان ، قوۋزى چۆكۈپ ، قىڭراقنىڭ بىسىدەك ئۇچلىنىپ چىققان قاڭشىرى ، قىزىرىپ قالغانىدى . گەپ قىلسا ، ئاۋازى بوغۇزىدىن خىرقىراپ ، خۇددى ئازاب چېكىۋاتقان ، ئېغىر يوللارنى بېسىپ كېلىۋاتقان ئادەمدەك ماجالسىز چىقاتتى . ئۇ ، مانا شۇ كونا ، خىلۋەت يەر ئاستى ئۆيىگە نەزەربەند قىلىنغاندىن بۇيان ، ھەر كۈنى ھۇۋقۇش تاز ئەكىرىپ بەرگەن بىرنەچچە كىلو گۆشنى توغراپ ، زىخقا ئۆتكۈزۈپ تەييارلاپ بېرەتتى ، بۇنىڭ ھېسابىغا ھۇۋقۇش تاز ئۇنىڭغا ئادەتتىكىچە ئاش ـ تاماق يەتكۈزۈپ بېرەتتى . بەزى

كۈنلىرى تۇيۇقسىز ھېيت ئاغماق بۇ يەردە پەيدا بولۇپ ، ئۇنى كۆزىتەتتى ، سەل ـ پەل غوۋغا كۆتۈرسە ، پۇتىنى زەنجىر بىلەن باغلاپ قوياتتى...

بۈگۈن ئۇتۇقنىڭ چۈشى بۇزۇلدىمۇ ياكى پىغانى تۇتتىمۇ ، يەنە غوۋغا كۆتۈردى ، ئاغزىغا كەلگەن گەپلەر بىلەن ئەزەم چوڭنى ، ھېيت ئاغماقنى ، ھۆۋقۇش تازنى تىللىدى ، قارغىدى ، ئۇلارنى بوش قويۇۋەتمەيدىغانلىقىنى ، ھامان بىر كۈنى ئۆچ ـ ئىنتىقامىنى ئالىدىغانلىقىنى ئېيتتى ...

— قاراپ تۇرۇش ، خۇمسىلار ! — دېدى ئۇ ئاخىر ئۆز ـ ئۆزىگە ئەھدە قىلغاندەك قەھرلىك تەلەپپۇزدا ، — سەنلەرنى سوراق قىلىدىغان يەر بولمىسا ، مەن سوراق قىلىمەن ! جېنىمنى تىكىپ قويدۇم ، سەنلەردىن ھېساب ئالىدىغان كۈن ئاخىر كېلىدۇ ، چوقۇم كېلىدۇ !...

شۇ گەپلەردىن كېيىن ، گويا ئۇنىڭ ئىچى بوشىغاندەك ، ئاستا ـ ئاستا پەسكويغا چۈشتى . چىرايىنى ئايانچلىق پۈرۈشتۈرۈپ ، تام تۈۋىدە ھارغىن ئولتۇرۇپ قالدى . ھۆۋقۇش تاز ئىشىككە يېقىن كېلىپ ، بىر غېرىچ چوڭقۇلۇقتىكى كۆنگۈرىدىن ئۇنىڭغا قارىدى ۋە بىر خىل ئوڭايسىزلانغان ، خىجىل بولغاندەك تەلەپپۇزدا :

— ئۇتۇق ئاكا ، مەندە نېمە ئامال ! ؟ — دېدى بېشىنى تۆۋەن سېلىپ .

ئۇتۇق ئۇنىڭغا سەپسالدى ، ئۇنىڭ بىچارىلىك ، ناتىۋانلىق چىقىپ تۇرغان تۇرقىغا قاراپ ، بىردىنلا ئۇنىڭ كۆڭلى يۇمشىدى . دېمىسىمۇ ، ئۇنىڭدا نېمە گۇناھ ؟ ئۇ بىر ئاجىز غالچىغۇ ! ؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ئۇ ھازىرغىچە ئۇتۇققا يامان نىيەتتە ، يامان خىيالدا بولۇپ باققىنى يوق ، قولىدىن كېلىشىچە ياخشى مۇئامىلىدە بولدى ، ھەتتا ئۇتۇقنىڭ بىرنەچچە قېتىم ئۇنىڭ غەپلەت ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ ، ئادەمچە ياشاش توغرىسىدا قىلغان

خېلى قاتتىق تەربىيە ـ تەنبىھلىرىنىمۇ ئىغىر ئالمىدى ، بەلكى بۇگۇنكىدەكىلا بىشىنىى تۆۋەن سىلىپ ، رايىشلىق بىلەن ئاڭلىدى...

— سەندىن ئاغرىنمايمەن ، خالمەت ! — دېدى ئۇتۇق ئۇنىڭ كۆزلىرىگە مېھىر بىلەن قاراپ ، — سەن بىر قۇل ، گويا ئۇلار تىزگىنىدەك بىلەن باشقۇرىدىغان بىر بۇيۇم ! ئەقلىڭ بار ، لېكىن ئۆز پىكرىڭ يوق ! يۇرىكىڭ ئۇرۇپ تۇرىدۇ ، ئەمما ھىممىتىڭ يوق ! سەن بۇنداق كېتىۋەرسەڭ بولمايدۇ ، ئۇكام ! كۆتۈڭگە پالاس سىلىپ بەرسە ، يۇمشاقكەن دەپ ، ئاستىڭدىن سۇ قۇيۇپ بەرسە ، سالقىنكەن دەپ يۇرۇۋەرسەڭ بولمايدۇ ، ئاز ـ تولا ھو-شۇڭنى تېپىپ ، ئادەمدەك ئەركىن ، ئازادە ياشاشنى ئۆگەن !...

ھۇۋقۇش تاز بۇگۇن ئەتىگەندىلا مانا مۇشۇنداق — دەسلەپ غەزەپ بىلەن ئېيتىلغان تىل ـ ھاقارەت ، كېيىن كۆيۇنۇش بىلەن ئېيتىلغان يۇرەك سۆزلەرنى ئاڭلاپ ، كۆڭلى خېلى پاراكەندە بولدى . ئۇتۇقنىڭ كېيىنكى سۆزلىرى گويا كېسەللىك ئوچىقىنى تاپقان دورىدەك ، ئۇنىڭغا ھەم ئاچچىق ، ھەم شىپالىق بىلىندى . ئۇ خېلى ۋاقىتقىچە بۇ سۆزلەرنىڭ تەسىرىدىن قۇتۇلالمىدى ، كۆڭلىدە ھەر خىل سوئاللار تۇغۇلدى ، ئۆزىچە جاۋاب ئىزدىدى ، ئەمما لايىقىدا جاۋاب تاپالماي ، تولا ئويلاپ مېڭىسىگە قاداق كىر-رىپ كەتتى . ئۇ ئەنە شۇنداق خىيالچان ، چۇشكۇن روھىي ھالەتتە كاۋاپچىلىق قىلىپ يۇرۇپ ، چۇشتە بىر بىغەرەز خېرىدار بىلەن ئۇرۇشۇپ قالدى . ئەگەر ئەتراپتىكىلەر ئىككىسىنى ئايرىپ ، جې-دەلنى بېسىقتۇرمىغان بولسا ، بەلكىم ھۇۋقۇش تاز بۇ جېدەلخور گۇپچەكتىن قاتتىق ئەدەپ يەپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى !...

بۇ ئىشلارنى ئاز دېگەندەك ، ھۇۋقۇش تاز كەچتە ھېرىپ ـ ئېچىپ ئۆيگە كەلگەندە ، يەنە بىر پالاكەتنىڭ ئۇستىدىن چۇشتى :

تۇغۇتى يېقىنلاشقان گۇلپەرى كارىۋاتتا ئىككى پۇكۇلۇپ ، ۋايجانلاپ ياتاتتى . ئىشتىنى ، كۆڭلەك پېشى ۋە كارىۋاتتىكى

ئەدىيال نەدىندۇر ئاققان ئاللىقانداق سۇيۇقلۇق بىلەن بۇلغىنىپ كەتكەندى ...

خوتۇنىنىڭ ئەھۋالى ھۇۋقۇش تازنى گاڭگىرىتىپ قويدى، ئۇ كارىۋاتنىڭ ئەتراپىدا پىرقىراپ، نېمە قىلارىنى بىلمەي قالدى. خوتۇنى ھەدەپ ۋارقىراپ، ئۇنى تېخىمۇ ئەنسىزلىككە سىلىۋەتتى:

— ۋايجان ... مەن بولالمىدىم... ئۆلىدىغان ئوخشايمەن... ۋاي داد! ...

ھۇۋقۇش تازنى ۋەھىمە باستى: تۇغۇتنى جەڭ دېيىشىدۇ، جەڭ ئىكەن، يا ئۆلۈم، يا كۆرۈم دەيدىغان گەپ! مۇبادا... ئاللىمادىس بىرەر كېلىشمەسلىك بولۇپ، نەچچە ئايدىن بېرى زارىقىپ كۈتكەن بولغۇسى پۇشتى - پاناھىدىن ئايرىلىپ قالسا... ۋاي خۇدايىمەي!... بۇنىڭغا ئادەم قانداق چىدايدۇ!؟... گۈلپەرىچۇ؟ ئۇنىڭ ئەھۋالى نېمە بولىدۇ؟!... قانداق قىلىش كېرەك؟ ئەمدى مەن قانداق قىلىمەن؟!...

ھەر ھالدا ھۇۋقۇش تازنىڭ كاللىسى ئىشلەپ قالدى، شۇنچە جىددىيلىك، تېڭىرقاش ئىچىدىمۇ، ئۇ يەر ئاستى ئۆيىدىكى ئۇتۇقنى خىيالىغا كەلتۈردى، ئۇنىڭ دوختۇرلۇقىنى ئېسىگە ئالدى. دەرھال ئۇنىڭدىن ياردەم سوراش ئۈچۈن ئۆيدىن چىقىپ، ئاستىنقى قەۋەتكە گۈلدۈرلەپ چۈشۈشكە باشلىدى، ئەمما يېرىم يولغا كەلگەندە، خۇددى بىرى شىللىسىدىن كۆچەپ تارتقاندەك، بىر پۇتى ئاستىنقى، بىر پۇتى ئۈستۈنكى پايىدە توختاپ قالدى. كاللىسىدىن چاقماق تېزلىكىدە: «ئۇ قېچىپ كەتسە قانداق قىلىمەن!؟» دېگەن سوئال يالت قىلىپ ئۆتتى. بۇ سوئال ئۇنىڭ تېپىچەكلەپ تۇرغان ئوتتەك يۈرىكىنى سوۋۇتۇۋەتتى، تېخى بايىلا كۆڭلىگە يورۇقلۇق بەخش ئەتكەن ئۈمىدلىرىمۇ خىرەلەشتى. راستىنىلا، ئۇتۇق بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ قېچىپ كەتسە، ھۇۋقۇش تاز بۇنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمايتتى! لېكىن... لېكىن

هازىر بۇلارنى ئويلاشنىڭ ۋاقتىمۇ؟! گۈلپەرىنىڭ، بۇ دۇنياغا كۆز ئاچىدىغان يېڭى بىر جاننىڭ تەقدىرى قىل ئۈستىدە تۇرۇۋاتسا، بۇنداق بىھۇدە خىياللارنى قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى!؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە، شۇ تاپتا ھۇۋقۇش تازنىڭ ئۇتۇقتىن باشقا بىرەر نىجاتكارى بارمىتى؟! ئۇ، بۇ ئەتراپتىكى دوختۇرخانىلارنى بىلمەيدۇ، بىلگەن تەقدىردىمۇ، مۇناسىۋەتلىك رەسمىيەتلەرنى ئۆتىمەي تۇرۇپ، تۇغۇت بۆلۈمىگە كىرگىلى بولمايدۇ، بۇ دېگەن نازۇك سىياسەت مەسىلىسى! يەنىلا ئۇتۇقنى تېپىش كېرەك، قارىغاندا، ئۇ ئۇنچىلىك نامەرد يىگىتلەردىن ئەمەس، ھەرگىزمۇ باشقا بىرىنى ئۇتقا تىقىش ھېسابىغا راھەت كۆرىدىغان ئادەملەرگە ئوخشىمايدۇ!…

ھۇۋقۇش تاز يولىنى داۋاملاشتۇردى، بەلكى تېخىمۇ تېز قەدەملەر بىلەن تۆۋەنگە چۈشۈپ، ئۇتۇقنى توۋلىدى:

— ئۇتۇق ئاكا، گۈلپەرى بولالماي قالدى!

ئۇتۇق ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ سورىدى:

— نېمە بولدى؟ خالمەت، ئالدىرىماي سۆزلە، گۈلپەرىگە نېمە بولدى؟

ھۇۋقۇش تاز كۆرگەن ــ بىلگەنلىرىنى ئالدىراپ، ھولۇقۇپ تۇرسىمۇ، ئەمما تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى، ئۇتۇق ھەممىنى چۈشەندى ۋە ھۇۋقۇش تازغا تەسەللى بېرىپ مۇنداق دېدى:

— بالىنىڭ باش سۇيى يېرىلىپتۇ، تولغاقمۇ سەل بۇرۇن تۇتۇپتۇ… ئەمما قورقما، چوڭ ئىش يوق، ئامالىنى قىلىمىز!…

ھۇۋقۇش تاز يوغان قولۇپنى داراڭشىتىپ ئىشىكنى ئاچتى، ئىككىسى ناھايىتى تېزلىكتە ئۈستىگە — ھايات ــ ماماتلىق كۈرەشى قىلىۋاتقان گۈلپەرىنىڭ قېشىغا چىقتى. گۈلپەرى بايىقىدەكلا ئازاب ئىچىدە تولغىنىپ، ئۆزىنى ئۇياق ــ بۇياققا تاشلاپ ئىڭراپ ياتاتتى.

ئۆتۆق ئۆنى ئىنچىكە تەكشۈردى ، تومۇرىنى تۇتتى ، نەپسە-
نى تىڭشىدى ، كۆزىگە قارىدى ، قورسىقىنى سىلاپ ، ھامىلىنىڭ
ئەھۋالىنى كۆزەتتى . ئەھۋال ئۆنچىمۇ خەتەرلىك ئەمەس ، شۇن-
داقلا ، ئۆنچە ئاسانمۇ ئەمەس ئىدى .

— يېقىن ئەتراپتا دورىخانا بارمۇ ؟ — سورىدى ئۇ ھۆۋقۇش
تازدىن .

— بارغۇ دەيمەن ، — دېدى ھۆۋقۇش تاز مۇجمەل تەلەپپۇز-
دا ، — بىر چاغدا دورا ئالغاندەك قىلىۋىدىم ، بۇ يەردىن بىر كوچا
نېرىدا…

— ئۇنداق بولسا… ، — دېدى ئۆتۆق ھۆۋقۇش تازغا بىرمۇ-
بىر جېكىلەپ ، — سەن دەرھال بېرىپ ، بىر پارچە دېزىنفېكسى-
يىلەنگەن رەخت ، دوختۇرلار ئىشلىتىدىغان بىر جۈپ پەلەي ، بىر
شېشە ئىسپىرت ، بىر دانە قايچا ئېلىپ كىرگىن . قانچە تېز
بولسا ، شۇنچە ياخشى !

ھۆۋقۇش تاز «ماقۇل» دەپ بېشىنى لىڭشىتتى ، ئەمما ئى-
شىكنىڭ تۇۋىگە كەلگەندە ، نېمە ئۈچۈندۇر چىرايىنى بىر قىسما
پۈرۈشتۈرۈپ توختاپ قالدى .

— نېمە بولدى ؟ — سورىدى ئۆتۆق ئالدىراپ ، — بىر
نەرسىنى ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ ؟ تېزرەك بولساڭ بولاتتى …

— ئۆتۆق ئاكا … ،— ھۆۋقۇش تاز تىلىنى چاينىدى ، —
سىز …

ئۆتۆق دەرھال چۈشەندى ۋە ھۆۋقۇش تازغا كايىغاندەك ۋار-
قىرىدى :

— خالمەت ، بىلىپ قوي ! مەن بىر دوختۇر ، قولىدا كېسەل
تۇرسا ، تاشلاپ كېتىدىغان نامەرد ، ناكەسلەردىن ئەمەسمەن !

ئۆتۆقنىڭ ئاۋازىدىكى قەتئىيلىك بىلەن قەھر ھۆۋقۇش تازنى
سەگىتىپ قويدى ، ئۇ ئالمان ـ تالمان ئىشىكنى ئېچىپ ، بىنادىن
گۈلدۈرلەپ چۈشۈپ كەتتى .

www.uyghurkitap.com

ئۇ ھايال ئۆتمەي ، ئۇتتۇق بۇيرۇغان نەرسىلەرنى ئېلىپ چىقتى . ئەپتىدىن يۇگۇرۇپ بېرىپ ، يۇگۇرۇپ كەلگەندەك قىلاتتى ، ئەگىنىدىكى ناۋات رەڭ كۆڭلەك تەردىن شورلاپ ، دۈمبىسى پۈتۈنلەي چەل بولۇپ كەتكەنىدى .

ئۇتتۇق ئىشنى باشلىۋەتتى ، ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرى شۇنداق قائىدىلىك ، چاققان ھەم ئىدىتلىق ئىدى . ئۇ ، گەرچە تۇغۇت دوختۇرى بولمىسىمۇ ، ئەمما ، ئۇقۇش پۈتتۈرۈش پراكتىكىسى ۋاقتىدا ، بىرەر ئايدەك تۇغۇت بۆلۈمىدە ئىشلىگەنلىكى بۇگۈن ئۇنىڭغا تازا ئەسقاتتى . شۇغىنىسى ، گۈلپەرىنىڭ تۇغۇتى ئانچە ئوڭۇشلۇق بولمىدى ، بالىنىڭ كىندىك شوينىسى بوينىغا ئوردلىپ قېلىپ ، تۇغۇتنىڭ خېيىمخەتىرىنى ئاشۇرۇۋەتتى ، سەللا بىخەستىلىك قىلىنسا ، بوۋاق بوغۇلۇپ ئۆلۈپ قالاتتى...

ۋاقىت سوزۇلغانسېرى ، گۈلپەرىنىڭ ئاۋازىمۇ كۈچىيىپ كەتتى ، ئۇ تولغىناتتى ، ئىڭرايتتى ، ۋارقىرايتتى ، ھەتتا ئۆزدنىڭ بىلەكلىرىنى چىشلەپ قانىتىۋەتتى . بۇنىڭغا قاراپ ھۆۋقۇش تازمۇ جىددىيلەشتى ، بىئارام بولدى ، پېشانىسىنى تەر باستى ، كۆزلىرى بىر نۇقتىدا تىك تۇرماي بىسەرەمجان تىكىلەتتى ، ئۇنىڭدىن بىر چىگىش تەخىرسىزلىك ئەكس ئېتەتتى ، ئۇنىڭ نىگاھى بىردەم ئايالىغا ، بىردەم ئۇتتۇققا كۆچەتتى...

ئۇتتۇق ئۆزىنى تۇتۇۋالدى ، بۇنداق پەيتتە ، ئۇ ئۆزىنى يوقىتىپ قويسا ، چاتاقنىڭ چوڭى چىقىشى مۇمكىن ئىدى . شۇڭا ئۇ ، سەۋرچانلىق ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن پۈتۈن زېھنىنى ، ئەقىل - پاراسىتىنى ، تېخنىكىسىنى ئىشقا سالدى . يۈز - كۆزلىرىنى مونچاق - مونچاق تەر بېسىپ كەتتى...

خۇداغا شۈكرى ، ئۇنىڭ تەرى بىكار ئاقمىدى ، ئاخىر مۆجىزە يۈز بەردى ، ئاللاھازەل بىرەر - ئىككى سائەتلەردىن كېيىن ، پاقلاندەك بىر ئوغۇل بوۋاق ئىڭەلەپ يەرگە چۈشتى ، بىھوش ھالەتكە كېلىپ قالغان گۈلپەرى بالىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ، كۆز-

www.uyghurkitap.com

لىرىنى ھالسىز ئاچتى ۋە ئېسەدەپ يىغلاپ كەتتى...

ئوغلىنىڭ ساق ـ سالامەت تۇغۇلغانلىقىنى كۆرگەن ھۇۋ-قۇش تازىنىڭمۇ تۇنجى قېتىم يۈزىدە بەختىيارلىق كۈلكىسى پار-لاپ، كۆزلىرىدە تەنتەنە شولىسى چاقناپ كەتتى! ئۇ، ئۆمرىدە بىرەر قېتىممۇ ئۆزلۈكىدىن راھەتلىنىپ كۈلۈپ باقمىغانىدى. ئەگەر كۈلگەن دېيىلسە، پەقەت بىرىنىڭ قولى بىلەن غىدىقلىنىپ كۈلگەنىدى. بىر قېتىم بىر ئاغىنىسى ئۇنىڭدىن: «نېمىشقا كۈل-مەيسەن؟» دەپ سورىغاندا، ئۇ كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ، چوڭ-قۇر بىر ئىچكى تىنىقۇ بىلەن: «مېنى كۈلۈشنى بىلمەيدۇ، دەم-سەن؟ ياق، مېنىڭمۇ ھەممىشە قاقاقلاپ، تېلىقىپ كۈلگۈم بار. ئەمما، مېنىڭ مۇشۇ ئۆمرۈمدە كۈلگۈدەك ئىش بولدىمۇ!؟ قايسى خۇشاللىق، قايسى بەخت ئۈچۈن كۈلەي!؟» دېگەنىدى.

ئەمما، بۈگۈن ئۇ كۈلدى، راستتىنلا كۈلدى، كۈلگەندىمۇ شۇنداق بەختىيار، مەغرۇرانە ھالەتتە كۈلدى، ئۇنىڭ كۈلكىسى تەسىرلەندۈرۈش كۈچىگە شۇنچىلىك باي ئىدى!...

ئۇتۇق كۆزلىرىنى سەل يۇمغان ھالدا، قانداقتۇر بىرنېمىگە مەستانە بولغاندەك، ھۇۋقۇش تازغا ھەۋەس بىلەن قاراپ ئولتۇراتتى!...

*　　　*

ئارىدىن ئۈچ كۈن ئۆتتى. ھۇۋقۇش تاز يەنە ئۇتۇقنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئىلتىماس قىلدى:

— ئۇتۇق ئاكا، ئوغلۇمنىڭ جېنىنى سىز قۇتقۇزۇپ قالدى-ڭىز، ئەمدى ئۇنىڭ ئىسمىنىمۇ سىز قويۇپ بېرىڭ!

ئۇتۇق رازى بولدى:

— بولىدۇ، ئۇنداق بولسا مېنى بوشات، ئوغلۇڭنىڭ ئىس-مىنى ئەزەلدىن كەلگەن قائىدە ـ ئۇدۇم بويىچە قويايلى!

ھوۋقوش تاز بۇ قېتىم ئىككىلىنىپ تۇرمىدى ، دەرھال يوغان ئىشكەل قۇلۇپىنى ئېچىپ ، ئۇتۇقنى چىقاردى ، ئۇلار بىللە ئۇستىگە چىقتى .

گۇلپەرى خېلى ياخشىلىنىپ قالغانىدى ، ھوۋقوش تاز ئۈچ كۈندىن بېرى ئۇنى ئۇتۇقنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ، دورا ۋە ئوزۇقلۇق بىلەن ئوبدان پەرۋىش قىلغانىدى . ئۇ ، ئۇتۇقنى كۆ-رۇپ بېشىنى كۆتۈرمەكچى بولۇۋىدى ، ئۇتۇق ئۇنى قولى بىلەن جىملەپ :

— قوزغالماڭ سىڭلىم ! — دېدى ئاستاغىنا ، — ياخشى بوپ قاپسىز !

— سىزگە رەھمەت ، ئۇتۇق دوختۇر ! — دېدى گۇلپەرى ھاياجاندىن كۆزلىرىگە لىققىدە ياش ئېلىپ ،— ئانا ـ بالا ئىككى-مىزنىڭ جېنىنى قۇتقۇزۇپ قالدىڭىز ، خۇدايىم سىزنىڭ ئىشى-ڭىزنىمۇ ئاسان قىلار ! ...

ئۇتۇق بوۋاقنى قولىغا ئالدى . ئۇنىڭغا ھەۋەسلەندى . توۋا ، ئادەم بالىسى دېگەن ئەجەب بولىدىكەن ـ ھە ! ؟ تېخى تۈنۈگۈنلا بەئەينى بىر تال قىزىل قۇرتتەك مىلىقلاپ تۇراتتى ، مانا بۈگۈن رەسمىي ئادەم سىياقىغا كىرىپ ، يىگىتلەردەك ۋىلىقلاپ تۇرۇپ-تۇ . كىچىك بالا كۈندە نەچچە خىل ئۆزگىرىدۇ ، دېگىنى راست ئىكەن ـ دە !...

ئۇتۇق ئۇنىڭ سۈزۈك ، سىلىق ، يۇمران بەدىنىنى سىلاپ تۇرۇپ خىيالغا كەتتى . شۇ دەقىقىدە ئۇ خىسلەتنى ئەسلىدى ، خىسلەت بىلەن ئۆزىنىڭمۇ ئاشۇنداق ئوماق ، تاتلىق پەرزەنتلىرى بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ ، بىردىنلا كۆڭلى بۇزۇلدى ، يۈرىكىنى بىر نەرسە قاتتىق سىققاندەك ، ئىچ ـ ئىچىدىن ئازابلىنىپ كەتتى...

— ئۇتۇق ئاكا ، ئوغلۇمغا قانداق ئىسىم قويىسىز ؟ — ھوۋقوش تازنىڭ ئاۋازى ئۇنى خىيالدىن سەگىتەتتى .

www.uyghurkitap.com

— ھە··· مۇنداق قىلايلى ،— دېدى ئۇتۇق ئېسىنى يىغىپ ،— ئاۋۋال بىر ـ ئىككى مېتىر كەلگۈدەك پاكىز رەخت تاپقىن ، ئۇ جايناماز بولسۇن ، شۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ، ئوغلۇڭنىڭ ئوڭ قۇلىقىغا ئەزان ، سول قۇلىقىغا تەكبىر ئېيتىپ ئىسىم قويىمىز .

ئۇتۇق بىر پارچە ئاق رەخت ئۈستىدە يۈكۈنۈپ ئولتۇردى ، بوۋاقنى قولىغا ئالدى ۋە بىر خىل ئاكىلىق مېھرى بىلەن :

— ئىنسان بۇ دۇنياغا ئەركىن ، ھۆر تۆرەلگەن ! — دېدى ھۇۋقۇش تاز بىلەن گۈلپەرىگە قاراپ ، — لېكىن سىلەر بىر مەزگىل ئەركىنلىكلەرنى يوقىتىپ ، باشقىلارغا قۇل بولدۇڭلار ، ئەمما سىلەرنىڭ بۇ پۇشتۇڭلار — بۇ سەبىي ، مەسۇم ، پاك پەرزەنتىڭلار ئۇنداق بولماسلىقى كېرەك . مۇشۇ ئوغۇل بولسىمۇ ، ئەركىن ـ ئازادە ياشىسۇن ، شۇڭا ، ئۇنىڭغا «ئەركىن» دەپ ئىسىم قويايلى !

ئۇتۇقنىڭ ئىچكۆيەرلىك بىلەن ئېيتقان بۇ سۆزلىرى ھۇۋقۇش تازنى يەنە بىر قېتىم ئويغا چۆمدۈردى ، ئۇنىڭ روھىي دۇنياسى خۇددى تىپتىنچ كۆلگە تۇيۇقسىز تاش چۈشكەندەك چايقىلىپ ، خېلى ۋاقىتقىچە تىنچلانمىدى···

ئاددىي ۋە قىسقىلا بولغان ئىسىم قويۇش مۇراسىمى ئاخىرلاشتى .

ئەركىن قولدىن ـ قولغا ئۆتۈپ تەبرىكلەندى . مانا شۇ كۈندىن باشلاپ ، ئۇ بۇ ناتىۋان ئائىلىنىڭ خۇشاللىقى ، بەختى ۋە كىبلەچىكى بولۇپ قالدى ، بۇ بىر جۈپ شور پېشانە ئەر ـ خوتۇنلارنىڭ تەقدىرىنى ، كۆڭلىنى بىر ـ بىرىگە مەھكەم باغلايدىغان جانلىق رىشتىگە ئايلاندى ! ···

ئىشلار تۈگەپ ، بىر پىيالىدىن چاي ئىچىلگەندىن كېيىن ، ھۇۋقۇش تاز تۇيۇقسىزلا :

— ئۇتۇق ئاكا ، ئەمدى سىز كېتىڭ ! — دېدى مەردانە

ئاۋازدا ، — نەگە بارسىڭىز بېرىپ ، ئۆز ئىشىڭىزنى قىلىڭ !
ئوتتوق دەسلەپ ھەيران بولدى ، ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەي قالدى ، كېيىن ھۇۋقۇش تازنىڭ قەتئىي ، مەردانە قىياپىتىگە قاراپ ، ئاستا سورىدى :
— مەن كەتسەم ، سەن قانداق قىلىسەن خالمەت ؟
ھۇۋقۇش تاز ھەممىنى ئويلاپ بولغاندەك قىلاتتى :
— مەن بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن ، كېتىۋېرىڭ !— دېدى ئۇ يەنە كېسىپلا ،— ئەمما ، مېنىڭ قويۇۋەتكەنلىكىمنى بىرى بىلىپ قالمىسۇن ، ئوتتوق ئاكا ! بولمىسا ئۇلار مېنى يومغاقسۇتنى سىققاندەك مىجىۋېتىدۇ !...
ئوتتوق كارىدورغا چىقتى ، ھۇۋقۇش تاز ئۇنىڭ ئارقىسىدىن چىقىپ خوش ئېيتتى . ئوتتوق پەلەمپەيدىن چۈشۈپ كېتىۋېتىپ ، بىر خىل ئىچكى تۇيغۇ بىلەن مۇنداق دېدى :
— خوش خالمەت ! ئۆلمىسەك يەنە كۆرۈشىمىز ، ئامان بول ! ئېسىڭدە بولسۇن ئۇكام : ئەركىنلىكنى ئوبدان تەربىيىلە ، ئوقۇت ، بىلىملىك قىل ، شۇ چاغدىلا ، سەن ھەم ئەجدادىڭغا ، ھەم ئەۋلادىڭغا يۈز كېلەلەيسەن ! ...

5

دۇنيادا تاۋۇتتىن تېز ماڭىدىغان نەرسە بولمىسا كېرەك . ئادەملەر ھەمىشە ئالدىرايدۇ ، ئالدىراپ ماڭىدۇ ، ئالدىراپ يۈگۈرەيدۇ ، ئەمما شۇ بىرەر دائىرىنى چۆرگىلەپ يۈرىدۇ . تاۋۇت بولسا ، ئۇنداق ئەمەس ، ئۇ مېيىتنى ھەش - پەش دېگۈچە ئۆز قارارگاھىغا — ئاخىرقى مەنزىلىگە يەتكۈزۈپ قويىدۇ ! ...
مانا ، نەزەرنىڭ ئۆلگىنىگە ھايت - ھۇيت دېگۈچە بىرەر ئاي بولۇپ قالدى . ئۇنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىن خىسلەت تېخىمۇ كەم سۆز ، تېخىمۇ خىيالچان بولۇۋالدى . ئۇنىڭ بۇرۇنقى ئوچۇق ، مۇلايىملىقىدىن ، ئەتراپىدىكى كىچىك قىزلار بىلەن گەپلەشكەندە ، ئۇلارنى بىردەم بولسىمۇ كۈلدۈرۈپ ، كۆڭلىنى كۆتۈرىدىغان

www.uyghurkitap.com

قىزىقچىلىقلىرىدىن ئەسەرمۇ قالمىغانىدى . ئەجەبا ، بىرىنىڭ ئۆ-
لۈمى باشقا بىرىنى گويا كۈچ - قۇۋۋەتتىن قالغان قىرى تۆگىدەك
چۆكتۈرۈپ قويىدىغان قۇدرەتكە ئىگىمىدۇ؟ ! ئەجەبا ، ئۆلۈم
شۇنداق دەھشەت بولسا !...

خىسلەتنىڭ نازۇك ۋۇجۇدىغا تىترەك ئولاشتى ، ئۇنى بىر
خىل ۋەھىمە باستى . «ئۆلىدىغان بولسا ، نېمىشقا تۇغۇلىدۇ
ئادەم ! ؟— خۇددى نوردىن شارقىراپ ئۆتۈۋاتقان سۇدەك قاياققى-
دۇر ، نېمىگىدۇر ئالدىراۋاتقان مۇدھىش خىياللار ئۇنىڭ ياشاش
ئۈچۈن ، كەلگۈسى ئۈچۈن تاقەتسىز ئۇرۇۋاتقان يۈرىكىنى قىس-
ماقا ئېلىشقا باشلىدى ، — نېمىشقا ئۆلىدۇ - ھە ! ؟ چوڭ
بولۇپ ، ئەمدى يەرنىڭ قاتتىقلىقىنى ، ئاسماننىڭ كەڭلىكىنى ،
گۈلنىڭ رەڭگىنى ، ھىدىنى چۈشەنگەندە ئۆلۈپ كېتىش... ياق ،
ياق !... »

قىزنىڭ ياش ، نازۇك كۆڭلى بۇنداق چىگىش ، مۇدھىش
خىياللارغا بەرداشلىق بېرەلمىدى . ئۇ ئىككى كۈندىن بېرى كۆ-
ڭۈل دەپتىرىگە يېزىپ كېلىۋاتقان بىر شېئىرنى يەنە شىۋىرلاپ
ئوقۇشقا باشلىدى :

تىرىك قالماق يا ئۆلمەك — شۇدۇر مەسىلە ،
قايسىبىرى بۇلاردىن ماڭا مەنسۇپ ؟
شۇ تەتۈر — شۇم پەلەكنىڭ ئازابلىرىغا ،
شىكايەتسىز ، ئىسيانسىز چىداپ تۇرماقمۇ ؟
ياكى ئۇنىڭغا پەنت بېرىپ قوزغالماق ،
ئېلىشىپ يا يەڭمەك ، يا ئەسىر بولماقمۇ ؟
ئۆلۈش ... ئۇنتۇلۇش ، مەسىلە تامام .
ۋۇجۇدىمىزغا چىرماشقان مىڭ - مىڭ تەشۋىشنىڭ —
زەنجىرىنى ئەبەدىلئەبەد ئۈزىدۇ ئۆلۈم .
ۋە لېكىن دىلنىڭ ئەزىمەت ئارمانى شۇكى :
ئۆلمەك — غەپلەت چۈشىدە ئۇخلىماق دېمەك !

نەزەرنىڭ ئۆلۈمى خىسلەتنىڭ روھىي دۇنياسىدا ئەنە شۇنداق داۋالغۇش ۋە تەۋرىنىشلەرنى پەيدا قىلغانىدى . ئۇ ، بۇرۇنقى ئۆلۈۋېلىش ئارقىلىق ، بۇ دۇنيانىڭ ئازاب ـ ئوقۇبەتلىرىدىن بىر يولى ئادا ـ جۇدا بولۇش نىيىتىدىن ئاستا ـ ئاستا يالتىيىپ ، ياشاش ، ياشىغاندىمۇ ئادەمدەك غۇرۇر بىلەن ياشاش ئىرادىسىگە كەلگەنىدى . تېخى خام ۋە تەجرىبىسىز ، ئەمما مەغرۇر ۋە ئوت ـ ئاتەش بۇ قىزنىڭ كۆڭلىدە يېقىندىن بېرى ئاللىقانداق پىلانلار پىشىپ يېتىلىۋاتقاندەك قىلاتتى . گەرچە بۇ پىلانلار ئادەمنى ھالاكەتكە ئېلىپ بارىدىغان ، نازۇك ، خېنىم سۈپەت بۇ قىزنىڭ تەبىئىتىگە زادىلا ماس كەلمەيدىغان مۇدھىش پىلاندەك قىلىسىمۇ ، ئەمما ، بىر تەرەپتىن يۈرىكى كۆيگەن ، بىر تەرەپتىن ۋىجدانى ئازابلانغان خىسلەت ئاخىر شۇنداق قەتئىي بىر خىيالغا كەلگەنىدى : «ئەزەم چوڭنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن !… »

ئۇ ئەزەم چوڭدىن چەككەن ئەلەملىرى ، خورلۇقلىرى ، ئۇنىڭ قولىدا نومۇسىنى يوقىتىپ ، ئاخىر ئىپلاس پاھىشىدەك بىر ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقى ، كىچىككىنە نەزەرنىڭ پاجىئەلىك ئۆلۈمى — ھەممىسى ، ھەممىسى ئۇچۇن ئىنتىقام ئېلىش ئىستىكىدە ئىدى . قىساس ئوتى ئۇنىڭغا تىنچلىق بەرمەي قويىدى ، ۋۇجۇدىنى ئورمانغا كەتكەن يانغىندەك ئاستا ـ ئاستا يالماپ ، كۆيدۈرۈپ كېتىۋاتاتتى…

«ئۇنى ئۆلتۈرىمەن ، چوقۇم ئۆلتۈرىمەن !» بۇ ئۇنىڭ قەتئىي ۋە ئاخىرقى قارارى ئىدى ! توغرا ، چەككەن بارچە ئازابلىرى ئۈچۈن ، بىگۇناھ نەزەرنىڭ ئېچىنىشلىق ئۆلۈمى ئۈچۈن ، ئەنە شۇنداق يول بىلەن ئەزەم چوڭدىن ئۆچ ئالىدۇ ! … ئۇ شۇنداق ئويلايتتىيۇ ، يەنە تۇرۇپلا ئۆز خىيالىدىن ئۆزى قورقۇپ كېتەتتى . كۈچى يېتەرمىكىن !؟ ئۇ ئەر كىشى ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇقىدەك كۈچلۈك ! …

ئەمما ، قانداقلا بولمىسۇن بەرىبىر ئۆلتۈرۈش كېرەك ! نەچ-
چە ۋاقىتتىن بېرى يۈرىكىنىڭ ئاستىدا تۈنەپ ياتقان ئەلەم -
خورلۇقلار كۈنسېرى جانلىنىپ ، ئۇنىڭغا جاسارەت ئاتا قىلاتتى ،
روھىغا مەدەت بېرەتتى ، ئىنتىقام ھېسسى غالىب ئورۇنغا
چىقاتتى…

ئەزەم چوڭغا ئوچۇق - ئاشكارا تاشلىنىشقا بەلكىم جۈرئىتى
يەتمەس ، بەلكىم مەقسىتىگە يېتەلمەي ، ئۇنىڭ كالتىكىدىن ھالاك
بولار ! ئەمما قانداق توقۇناق چىقمىسۇن ، يولىنى نېمىلەر توسمى-
سۇن ، بەرىبىر ئەھدىنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ . ھېچبولمىغاندا ، يا-
رىدار قىلىپ قويار ! … ياق ، بۇنداق قىلىش بىلەن قەستىنى
ئېلىش نىيىتىدە تومۇرلىرىدىن تېشىپ ئېقىۋاتقان قاننىڭ سوۋۇ-
شى ناتايىن ! چوقۇم ئۇنىڭ جېنىنى ئېلىش كېرەك ! ياش ھاياتى-
نى پايمال ئەتكەن ، ياۋۇزلارچە خورلىغان ، پۈتۈن ئارزۇ - ئار-
مانلىرىنى يەر بىلەن يەكسان قىلغان مەلئۇننىڭ جازاسى شۇ
بولۇشى كېرەك !…

شۇنداق ، ئاتا - بوۋىلىرىمۇ توغرا ئېيتقان : «ساپال ئۇچۇن
ساق قالغۇچە ، گۆھەر ئۇچۇن كۇكۇم - تالقان بول !» دەپ .
ئەگەر ئۇنى ئۆلتۈرۈش يولىدا ، ئۆزۈممۇ بىر نەرسە بولۇپ كەتسەم
ئەرزىيدۇ ، ھەرگىز ئۆكۈنمەيمەن ، پۇشايمان قىلمايمەن ! ئەگەر
ئۇتۇقنىڭ دىدارىنى كۆرۈشكە ئۇلگۇرەلمەي ، ئىنتىقام يولىدا -
ھىجران ئازابىدا ئۆلۈپ كەتسەم ، تۇپراقلىرىمدىن ئۇنىڭ ئىشق
ئوتى مېھرىگىياھ سۈرىتىدە ئۆسۈپ ، ئۇنىڭ ھەربىر بەرگى زۇ-
ۋانغا كېلىپ ، مېنىڭ پىراق دەشتىدە چەككەن جاپالىرىمنى ،
ئىنساندەك ياشاش ئۇچۇن قىلغان كۈرەشلىرىمنى ، سۆيگۈ - ۋاپا
يولىدا تۆككەن قان - ياشلىرىمنى ئۇنىڭغا بىرمۇبىر بايان قىلىپ
بېرىدۇ !…

خىسلەت شۇنداق ئويلىدى ۋە شۇنداق قىلىش نىيىتىگە كەل-
دى .

بۇنىڭ ئۇچۇن ، ئەلۋەتتە مۇۋاپىق ئورۇن ، ۋاقىت ھەم پۇر-
سەت كېرەك ئىدى . ئۇ نەدىندۇر بىر سويام ئۇزۇنلۇقتىكى قوش
بىسلىق پىچاقنى تېپىپ ، ئۇنى يوشۇرۇنچە تاشقا ، سېمونتقا بىلەپ
ئىتتىكلەتتى ۋە كىشىلەرنىڭ كۆزىگە چېلىقمايدىغان يەرگە تىقىپ
قويدى . بۇ ئۇنىڭ قىساس يولىدىكى ئۈمىدى ۋە بىردىنبىر قورالى
ئىدى . گەرچە بۇ قورال بەكلا ئاددىي ۋە كىچىك بولسىمۇ ، ئەمما
خىسلەتنىڭ نەزىرىدە ، رەقىبىنىڭ ئەجەللىك يېرىگە ئەپلەپ ئۇرا-
لىسا جاننى ئالاتتى . خىسلەت بۇ ئىشلارنى دەسلەپ ئويلىغاندا ،
ئۆز - ئۆزىدىن ۋەھىمىگە چۈشۈپ ، يۈرىكى سالاتتى . نېرۋىسى
جىددىيلىشىپ ، كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىپ كېتەتتى . ئەمما ،
ھازىر ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى ، ئويلاۋەرگەچكىمىكىن ، يۈرىكى
توختاپ ، نېرۋىسىمۇ كۆچلىنىپ قالدى ، كۆز ئالدىغا قان ۋە
جەسەتنى كەلتۈرسىمۇ ، يۈرىكى ئاغمايدىغان ، كۆڭلىگە ۋەھىمە
چۈشمەيدىغان بولۇپ قالدى . بۇ كۈنلەردە ، ئۇنىڭ پۈتۈن خىيالى-
نى ، ۋۇجۇدىنى «قىساس - ئىنتىقام» دەيدىغان بىرلا سۆز ، بىرلا
ئۇقۇم ئىگىلەپ ئالغانىدى . مانا شۇ سۆز ، مانا شۇ ئۇقۇم ئۇنىڭ
كىچىككىنە نازۇك جىسمىغا چەكسىز كۈچ - غەيرەت ، چەكسىز
باتۇرلۇق ۋە چەكسىز ئىرادە بەخش ئەتكەنىدى ! ...

خىسلەت تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتكەن ۋاقىت ۋە پۇرسەت
ئاخىر كەلدى .

بىر ھەپتىدىن بېرى قارىسىنى كۆرسەتمىگەن ئەزىم چولڭ
بۇگۈن كەچكە يېقىن خىسلەت تۇرۇۋاتقان ئۆيدە پەيدا بولدى . ئۇ
ئۆزى يوق چاغلاردا ، چاپارمەنلىرىگە خىسلەتنى ناھايىتى چىڭ
ساقلاشقا بۇيرۇيتتى . بۇ قارىماققا ، ئۇنىڭ قېچىپ كېتىشىدىن
ساقلىنىشتەك قىلسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە ئەزىم چوڭنىڭ قاتتىق كۈن-
داشلىقىدىن ئىدى ، ئۇ ئۆزىدىن باشقا بىرەر ئەركەك زاتنىڭ
خىسلەتنىڭ قولىنى تۇتۇش تۈگۈل ، كۆزىگە ئۇزاقراق تىكىلىپ
قارىشىنىمۇ راۋا كۆرمەيتتى . ئۇ خىسلەتنىڭ ھەمىشە ئۆزىگە ،

پەقەت ئۆزىگىلا مەنسۇپ بولۇشىنى ، بىرەر بىگانىنىڭ ئارىغا قىستۇرۇلۇپ ، راھەت - پاراغەتلىك تۇرمۇشىنى چالغىتىشىنى زادىلا خالىمايتتى . بۇ جەھەتتە ، ئۇ خىسلەتنىڭ كۆڭۈل رايىنىڭ ، ھېسسىياتىنىڭ قانداقلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرمەيتتى . پەقەت قىزنىڭ ئازاب ئىچىدە زورلانغان جىسمىدىن ئاشۇ دەقىقە ئىچىدە يۈز بېرىدىغان كىچىككىنە لەززەت بىلەن ئۆزىنىڭ ھايۋانىي نەپسىنى قاندۇرسىلا بولاتتى !...

— ياخشى تۇردىڭىزمۇ خىسلەت ؟ — ئەزەم چوڭ ئىشىكتىن كىرىپلا خۇشامەتگۈيلۇق بىلەن سورىدى ، — ئەجەب سېغىنىدىم ، كۆزۈمدىن ئۇچۇپ كېتەي دېدىڭىز جۇمۇ ، خانقىز !

بۇنداق گەپلەر خىسلەتنىڭ يۈرىكىگە سىغمىسىمۇ ، كۆڭلىنى غەش قىلىپ ، غىجىقىنى كەلتۈرسىمۇ ، ئەمما ئۇ ، ھارغىن جىلمىيىپ قويدى . ھاياجان ۋە تەقەززالىق بىلەن كۈتكەن بۈگۈنكى ئۇچرىشىش نېمە ئۈچۈندۇر ئۇنى سالماق ۋە ئوچۇق كۆڭۈللەرەك بولۇشقا ئۈندەيتتى .

— ئەجەب يوقاپ كەتتىڭىزغۇ ؟ — خىسلەت ناھايىتى زور كۈچ بىلەن ئۆزىنى بېسىۋېلىپ ، مۇلايىم ئاۋازدا سورىدى ، — بىر ھەپتىدىن بېرى نەلەردە يۈردىڭىز ؟

خىسلەتنىڭ ئاۋازىدىكى بۇنداق مۇلايىملىق بىلەن ھەرىكىتىدىكى سىپايىلىك بۈگۈن ئەزەم چوڭنى باشقىچە خىيالغا كەلتۈرۈپ قويدى : «ئۇ مېنى راستىنلا سېغىنىپتۇ ! ... كۆڭۈلدىن كۆڭۈلگە يول بار ، دېگىنى شۇ دە ! ئۇنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى قىلىپ يۈرگەنلىرى ناز ئىكەن ، ناز ! دېمىسىمۇ ، قىز بالىغا ناز يارىشىدۇ ! ... »

— نەلەردە يۈرەتتىم ، خىسلەت ! — دېدى ئەزەم چوڭ تېخىمۇ ئېچىلىپ - يېيىلىپ ، — ھېلىقى تۇردۇش دېگەن گالۋاڭنىڭ ئىشى بولمامدۇ !

— تۇردۇش ؟ — خىسلەت ھېچ نەرسىنى چۈشەنمىگەندەك

ئۇنىڭ ئاغزىغا قارىدى .
— ھە··· سىز تېخى بىلمەيسىز ، — دەپ خىسلەتنى قولىدىن تارتىپ يېنىغا ئولتۇرغۇزدى ئەزەم چوڭ ، ئۇ ئەمدى بىرەر سىر- داش ، قەدىناس ھەمراھىغا كۆڭلىدىكى گەپلىرىنى ئېيتقاندەك سىر تۆكۈشكە باشلىدى ، — تۇردۇش دېگەن بىزنىڭ جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئادەم يۆتكەشكە مەسئۇل ئادىمىمىز . ئۇ يېقىندا ، پەيزاۋاتتا پالاكەتكە يولۇقۇپتۇ···
— قانداق پالاكەت ؟ — ئەمدى خىسلەتمۇ قىزىقىپ ، ئاسماق- چىلاپ سوراشقا باشلىدى .
— خەقلەر دەسلەپ ، ئۇنىڭ ھەرىكىتىدىن گۇمانلىنىپ يې- يىگە چۇشۇپتۇ ، — دەپ چۇشەندۇردى ئەزەم چوڭ ، — كېيىن بىرنەچچە بالىنى يۆتكىمەكچى بولغانلىقىنى بىلىپ قېلىپ ، قات- تىق ئۇرۇپتۇ···
— ئۆلۈپتىمۇ ؟
— ياق ، چالا ئۆلۈك قىلىپ ، ھاجەتخانىغا تاش- لىۋېتىپتۇ !···
«ۋاي ئىست ! ··· ئۆلسىچۇ ئەبلەخ ! — دەپ ئىچىدە غەزەپ بىلەن ئويلىدى خىسلەت ، — خەلقىنىڭ قارغىشىغا قالغان ئۇنداق ئادەملەرنى يەر يۇتقىنى ياخشى ! ··· »
راست ، تۇردۇش خەلقىنىڭ غەزىپىگە ، قارغىشىغا ئۇچرىغان- دى . ئۇنىڭ نۇرغۇن يامان ئىشلىرىنى كۆرۈپ ، سەۋر قاچىسى تاشقان يۇرتلۇقلار ئاخىر ئۇنى مېھمانغا چاقىرىش نامىدا خالىي بىر يەرگە ئاپىرىپ ئۇرۇپ ، چالا ئۆلۈك بولغاندا ھاجەتخانىغا تاشلىۋەتكەن ۋە شۇ ئارقىلىق يۇخادىن چىققانىدى . ئەگەر بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقان بىرنەچچە ھەمتاۋاقلار دەرھال ھەرىكەتكە كېلىپ ، ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالمىغان بولسا ، تۇردۇش شۇ كۈنى ھاجەتخانىدا تۇنجۇقۇپ ئۆلگەن بولاتتى !···
ئەزەم چوڭ بىر ھەپتىدىن بېرى ، ئەنە شۇ ئىشلارنىڭ ھە-

لەكچىلىكىدە ، بىردەم ئۈرۈمچىگە ، بىردەم قەشقەرگە تېلېفون قىلىپ ، خەۋەر كۈتۈپ ئەنسىزلىك ئىچىدە ئۆتتى ، تۇردۇشنىڭ دوختۇرخانىغا ئورۇنلىشىپ ، خەتەردىن ئۆتۈپ كەتكەنلىك خەۋە-رىنى ئاڭلىغاندىن كېيىنلا ، ئاز - تولا ئارامىغا چۈشكەنىدى...

— تۇردۇش ئەمدى ساقايسىمۇ ، ناكار بولۇپ قالىدۇ — دېدى ئەزەم چوڭ قايغۇرغاندەك مىسكىن ئاۋازدا .

«پۈتى باسماس ، قولى تۇتماس بولۇپ قالسۇن ئىلاھىم ! — دەپ ئويلىدى خىسلەت خۇشال بولۇپ ، — ئۇنداق ئادەملەرنىڭ تىرىكى نانغا ، ئۆلۈكى خامغا زىيان !...»

خىسلەت ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم باشقىلارنىڭ دەردىدىن ، قاي-غۇسىدىن خۇشاللىق ھېس قىلمىۋاتاتتى . ئەگەر ئۇنىڭ مەسۇم كۆزلىرى مۇشۇ بىرنەچچە ئايلىق قىسقىلا ۋاقىت ئىچىدە شۇنچە كۆپ قاباھەتلىك ئىشلارنى كۆرمىگەن ؛ سەبىي يۈرىكى شۇنچە ئېغىر خورلۇق ، ئازابلارنى تارتمىغان بولسا ، بەلكىم ئۇ ئەزەم چوڭدەك ، تۇردۇشتەك ئادەملەرنى يامان كۆرمىگەن ، ئۇلارغا ئۆ-لۈم ۋە ئازاب تىلىمىگەن بولاتتى . ئەمما ئۇ ، شۇ قىسقىلا بىرنەچ-چە ئاي ۋاقىت ئىچىدە بىر ئۆمۈر يەتكۈدەك ئاچچىق ساۋاقلا ئىگە بولدى ، بۇ دۇنيانىڭ يالغۇز گۈزەللىك ، يورۇقلۇق ، مۇھەببەت ۋە ئالىيجانابلىق بىلەنلا تولغان دۇنيا ئەمەسلىكىنى ، ئۇنىڭدا يەنە قانداقتۇر رەزىللىك ، قاراڭغۇلۇق ، نەپرەت دېگەنگە ئوخشاش قە-بىھ نەرسىلەرنىڭمۇ بارلىقىنى ... ئىشقىلىپ ، بۇ دۇنيانىڭ ياخشى-لىق بىلەن يامانلىقتا تەڭ پاتقان دۇنيا ئىكەنلىكىنى ، جەننەتتەك ئېسىل تۇرمۇش ئىچىدە يەنە قانداقتۇر دوزاختەك زۇلمەتلەرنىڭمۇ بارلىقىنى پۈتۈن ئەقىل - ئىدراكى بىلەن كۆرۈپ يەتتى . بۇنداق ئىشلارنىڭ ھەممىسىدە ئادەم رول ئويناپتتى . شۇڭا ، خىسلەتنىڭ قەلبىدىمۇ ئادەم ۋە ئادەمنىڭ قانداقلىقى توغرىسىدىكى چۈشەنچە ناھايىتى چوڭقۇر ھەم روشەن ئىدى ! ...

ئۇ ، بۈرۈن ئادەملەرنىڭ ھەممىسى بىر - بىرىگە ياخشىلىق ،

بەخت تىلەيدۇ ، ئۆزئارا سەممىي ، ۋاپادار بولىدۇ ، دەپ ئويلايتـ-
تى . شۇڭا ، ئادەملەر ئۇنىڭ نەزىرىدە ، هاياتنىڭ مەڭگۈلۈك زىنـ-
نىتى ئىدى . شۇنىڭ ئۈچۈنمىكىن ، ئۇ ئۆز ۋاقتىدىلا خاتىرە
دەپتىرىنىڭ بېشىغا ئۆمەر ھەييامنىڭ :

«دۇنيانىڭ تىلىكى ، مېۋىسى ھەم بىز ،
ئەقىل كۆزىنىڭ قارىسى — جەۋھىرى ھەم بىز .
يۇملاق جاھاننى ئۈزۈك دەپ بىلسەك ،
چەكسىزكى ، ئۇنىڭ كۆزى — گەۋھىرى ھەم بىز .»

دېگەن رۇبائىيسىنى كۆچۈرۈپ ، ئۆزىگە دەستۇر قىلىـ-
ۋالغانىدى .

ئەمما ، ھايات باشقا ، خىيال باشقا ئىكەن ! ئۇنىڭ نەزىرىدە
ئۇلۇغ سانالغان ئادەملەر ئارىسىدىن ئاجايىپ چاكىنا ، بەتنىيەت ،
ياۋۇز ئادەملەرمۇ چىقىپ قالدى . چىراي - شەكلى ، بوي -
بەستى شۇنداق كېلىشكەن ئادەملەرنىڭ روھىي دۇنياسىدىكى رە-
زىللىكلەر خىسلەتنى ھەيران قالدۇردى . شۇ چاغدىلا ، ئۇ ئۆزد-
نىڭ تولىمۇ ساددا ، خام ۋە ئاق كۆڭۈل ئىكەنلىكىگە تەن بەردى ،
زەھەرلىك چايانىڭ ھەمىشە پۇتى ئاستىدىكى كېسەكنىڭ تېگىدە
ياتىدىغانلىقىنى بىلىپ يەتتى ... مانا شۇنداق شەپقەتسىز رېئاللىق
ئاخىر خىسلەتتەك ساددا ، رايىش ، مۇلايىم بىر قىزنى باشقىلارغا
زاۋاللىق ، ئۆلۈم تىلەيدىغان ، ھەتتا شۇ يولدا خۇن تۆكۈپ قاتىلـ-
لىق قىلىدىغان رەھىمسىز ھالغا كەلتۈرۈپ قويغانىدى !...

— مەن بەك چارچاپ كەتتىم ، خىسلەت ، — دېدى ئەزىم
چوڭ كەچلىك تاماقتىن كېيىن ئىككى رومكا قېقىۋېلىپ ، —
تۇردۇشىنىڭ ئىشلىرى ھالىمنى قويمىدى . بۈگۈن بۇرۇنراق يې-
تىپ ئارام ئالايلى ، بولامدۇ ! ؟

— بولىدۇ ، ئەمىسە سىز يېتىپ تۇرۇڭ ، — دېدى خىسلەت

ئوچۇق چىراي بىلەن، — مەن ئوبدانراق بىر يۇيۇنۇپ چىقاي.

ئەزىم چوڭ يېشىنىپ كارىۋاتقا چىقتى. تېلېۋىزورنى پەس قويۇپ، بېشىغا ياستۇقنى قىرلىدى. خىسلەت سىرتقى كىيىملەرىنى سېلىپ، ئىچ كىيىم بىلەن مۇنچىغا كىرىپ كەتتى.

ئالاھازەل، يېرىم سائەتتىن كۆپرەك ۋاقىت ئۆتكەندە، خىسلەت مۇنچىدىن چىقتى. ئۇ خېلى تېتىك ھەم بەردەم كۆرۈنەتتى. ئىلمان سۇدا خېلى ئۇزاق يۇيۇنۇپ، نېرۋىسىنى، كەيپىياتىنى ئوبدانلا تەڭشىۋالغانىدى. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ساقلاپ يۈرگەن ھېلىقى قوش بىسلىق پىچاق ئۇنىڭ ئوڭ قولىدا — ئىچ كىيىمىنىڭ يېڭى ئىچىگە يوشۇرۇلغانىدى.

ئۇ، مۇنچىدىن چىقىپلا، ئەزىم چوڭنىڭ يېنىك خورەك تارتىپ، ئۇيقۇغا كەتكەنلىكىنى بىلدى. بۇمۇ بىر ھېسابتا ياخشى بولدى، ئۇنى ئۇيقۇلۇقتا ئۇجۇقتۇرۇش تېخىمۇ ئاسان بولاتتى. خىسلەت ئەسلىدە، ئورۇنغا كىرگەندىن كېيىن، دەسلەپ بىر ئامال بىلەن ئۇنىڭ جان يېرىنى كېسىۋېتىپ، ئاندىن يۈرىكىگە پىچاق سېلىپ ئۆلتۈرۈشنى پىلانلىغانىدى. ئەمدى ئۇنىڭ ۋاقىتسىز ئۇخلاپ كېتىشى ئىشنى تېخىمۇ ئاسانلاشتۇرغاندەك قىلاتتى. بولۇپمۇ، بۇ ھال خىسلەتنىڭ «بۈگۈن ئۇنىڭ ئىپلاس قولىنى بەدىنىمگە تەگكۈزمەيمەن!» دېگەن ئىرادىسىگە تازىمۇ ماس كەلگەنىدى.

خىسلەت كارىۋاتقا تېخىمۇ يېقىنراق كەلدى، بىرقەدەم، يېرىم قەدەم تاشلىدى. ئۇ بىر پەس مۆلدۈرلەپ تىكىلىپ قالدى، ئەزىم چوڭدىن باشقىچە سادا چىقمىدى، ئۆي ئىچى ئۆلۈك سۈكۈناتقا چۆمگەنىدى. خىسلەتنىڭ يۈرىكى قېنىدىن ئېتىلىپ چىققۇدەك سوقۇشقا باشلىدى، پۈتۈن ئۆيگە ئۇنىڭ يۈرەك سوقۇشى ئاڭلىنىۋاتقاندەك ئىدى…

ئەزىم چوڭ ئاسما مايكا، كالتە ئىشتان بىلەن ئوڭدىسىدا ياتاتتى. ئاغزى يېرىم ئوچۇق، كۆكسى بىر خىل رىتىمدا دەم

كۆتۈرۈلۈپ ، دەم چۈشۈپ تۇراتتى ، خورەك ئاۋازىدىن قارىغاندا ، خېلى قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەندەك قىلاتتى …

خىسلەت ئۆزىنى قاتتىق تۇتۇشقا ، چوڭقۇر نەپەس ئېلىپ ، كەيپىياتىنى تەڭشەشكە تىرىشتى . ئەمما ، قىزلارغا خاس ئاجىزلىقى يەنىلا ئۆزىنى كۆرسىتىۋاتاتتى . پىچاق تۇتقان قولى سېزىلەرلىك تىترەپ ، ئۇنىڭ زەرب بىلەن نىشانغا — مەلئۇنىنىڭ يۈرىكىگە توغرىلاپ ئۇرۇشىغا ھالاقىت بېرىۋاتاتتى . شۇنداقتىمۇ ، خىسلەت تىرىشتى ، مۇشۇ ئادەم تۇپەيلى بېشىغا كەلگەن كۈلپەتلەرنى ، تارتقان ئازابلارنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ ، پۈتۈن ئەلىمىنى ، نەپرىتىنى ، ئۆچ - ئاداۋىتىنى قولىغا ، يۈرىكىگە ، كۆزىگە يىغىشقا تىرىشتى ، ئەمدى قولىمۇ تىترىمىدى ، كۆزى رەقىبىنىڭ خۇنۇك ، رەزىل چىرايىغا نەشتەردەك قادالدى . ئۇ پىچاقنىڭ دەستىنى ئىككى قوللاپ تۇتۇپ ، ئېگىز كۆتۈردى … شۇ چاغدا …

شۇ چاغدا ، خۇددى بىرى ئۇنىڭ ئىسمىنى ئاتاپ توۋلىغاندەك ياكى بىرى يانپىشىدىن قاتتىق چىمدىغاندەك ، ئەزەم چوڭ كۆزىنى لەپپىدە ئاچتى . پۈتۈن - سۈرۈك بىر ئەركىشىنىڭ يىلاندەك سۈرلۈك كۆزلىرىنى تۇيۇقسىزلا ئېچىپ قارىشى خىسلەتنى ھودۇقتۇرۇۋېتىپ قويدى ، ئەمما ئۇ ، ئەزەم چوڭنىڭ كۆزىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ ، كۆزىنى يۇمدى - دە ، قولىدىكى پىچاقنى بايا نىشانلىغان يۈرەككە قارىتىپ كۈچ ۋە غەزەپ بىلەن ئۇردى . ئەمما ئەزەم چوڭ چاققانلىق بىلەن يانغا ئۆرۈلگەچكە ، ئۆتكۈر پىچاق ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئەمەس ، بەلكى سول مۈرىسىگە ئوقيادەك قادىلىپ قالدى ، ئۇ ياۋا توڭگۇزدەك چىرقىراپ ، تولغىنىپ كەتتى ، ئاپئاق يوتقان - كۆرپە بىردەمدە قىزىل قانغا بويالدى …

ئىشنىڭ چالا بولۇپ قالغانلىقىدىن ئۆكۈنگەن خىسلەت بۇ يەردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ، ئۆزىنى ئىشىككە ئاتتى ، ئەمما ئۇلگۇرەلمىدى ، جان ئاچچىقىدا تەلۋىلەشكەن ئەزەم چوڭ ئېتىلىپ كېلىپ ، ئۇنىڭ چېچىدىن تۇتۇۋالدى…

خىسلەتنىڭ يوغان ، بوتا كۆزلىرىدىن نۇر چاقناپ تۇراتتى ، جاۋغىيىدا ئاچچىق مەسخىرە كۈلكىسى بار ئىدى. كىشىلەرگە بۇ گويا غالىبلارنىڭ تەبەسسۇمىدەك بىلىنەتتى ...

— ئەمدى سەن مىنى ئۆلتۈرۈۋەت ، هايۋان ! — دەپ ۋارقىرىدى خىسلەت ئۇنىڭغا مەردانە تىكىلىپ ، — مىنىڭ نارتىشقۇدەك هېچنىمەم قالمىدى ، سەن هەممىنى ۋەيران قىلدىڭ!

— ئۇنداق ئاسان ئىش يوق ، قانجۇق ! — ئەزەم چوڭ ئۇنىڭ چېچىدىن قاماللاپ تۇرۇپ ، قورسىقىغا بىرنەچچىنى تېپىۋەتتى ، — ئەمدى قاراپ تۇر ، ئۆلۈمىدىن بەتتەر كۈننى كۆرسىتىمەن ساڭا !

خىسلەت قاتتىق تېپىكتىن زەخمە يەپ ، ئىككى پۈكلىنىپ قالدى ، شۇ ئارىلىقتا ، ئەزەم چوڭ قان ئېقىۋاتقان يېرىنى تېڭىپ ، ئۆزىنى ئوڭشىۋالدى ۋە ئىشتىنىنىڭ كەمىرىنى سۇغۇرۇپ ، توقىسى بىلەن خىسلەتنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە ئۇرۇپ ، پۇخادىن چىققىچە باشلىدى . خىسلەت زادىلا ئاۋاز چىقىرىپ دادلىمىدى ، لېۋىنى قاتتىق چىشلەپ قان چىقىرىۋەتتى . بىردەمدە پۈتۈن ئەزايى ـ بەدىنى ئادەم تونۇغۇسىز هالغا كېلىپ قالدى . بۇ ئەيىنى تەبىئەتنىڭ ئۆزى ئىدى — ئادەم كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، ئەنە شۇنداق ئۇرۇپ ـ سوقۇشلارنى بېشىدىن كەچۈرگەندىن كېيىن ، مانا شۇنداق قىياپەتكە كىرىدۇ : خىسلەتنىڭ يۈزى تاياق زەربىدىن يېرىلغان ، ئىششىغان ، كۆكەرگەن ، هۆررەك ـ هۆررەك بولۇپ كەتكەن ، كۆز قارىچۇقلىرى قىيسىيىپ ، كۆزىنىڭ ئېقى ئۆلۈك بىر رەڭ بىلەن شىشىدەك پارقىراپ كەتكەنىدى ! ...

6

ئۇپۇقتا قىزىل ـ قىزىل سىزىقلار هاسىل بولدى ، بۇلۇتلار ئارىسىدىن بىر بۆرجىكى كۆرۈنۈپ تۇرغان قۇياش چوغدەك يالتى-

www.uyghurkitap.com

رايتتى . بۇلۇتلارمۇ قىزغۇچ تۈس ئالغان ، ئۇلار قىمىر قىلمايت-
تى ...

بۇ چاغدا ، شەھەرنىڭ جەنۇبىدىكى بەييۇن تېغى ئۈستىدىكى قارامتۇل بۇلۇتلارنىڭمۇ باغرى تىلىندى ، ئۇنىڭ ئاراچ - ئاراچلى-رىدىن قۇياش نۇرى ئۇقيادەك ئوخچۇپ چىقىپ ، يېشىل زېمىننى تېخىمۇ نۇرەپشان قىلدى .

ئەمما ، ئۆزگىرىشچان تەبىئەتنىڭ بۇ سەلتەنەتلىك كۆرۈنۈش-لىرى ئۇزۇنغا بارمىدى . هايال ئۆتمەي ، ئوزايى بۇزۇلغان قارا بۇلۇتلار يەنە دەۋرەپ ، سىلجىپ ، يېيىلىپ ، كۆك ئاسماننىڭ سۈزۈك يۈزىنى بىردىنلا سەتلەشتۈرۈۋەتتى ...

بۇ چاغدا ، ئۆركەش شەھەرنىڭ ئاۋات يېرىدىكى «بەيجيا» سودا سارىيىدا نەرسە - كېرەك سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئايلىنىپ يۈرەتتى . ئۇ تۆتىنچى قەۋەتتىن چۈشۈۋېتىپ ، قارشى تەرەپتىكى پەلەمپەيدە بىرى بىلەن سىرلىق پاراڭلىشىپ يۇقىرىغا چىقىپ كېتىۋاتقان بىر ئادەمنى — چاچلىرى تۇزۇغان ، ئۆپكىدەك قىزى-رىپ كەتكەن ، كۆزلىرىنى قىسىپ ، تىنماي تەبەسسۇم قىلىۋاتقان بىر چىرايىنى كۆردى ۋە شۇ هامان ئۇنى تونىدى ، ئۇ ئەزەم چوڭ ئىدى ، ئۇنى كۆرۈپلا ئۆركەشنىڭ ئىچىگە جىن كىردى ، ئۇ ئەمدى يولىنى ئۆزگەرتىپ ، باشقا بىر پەلەمپەيدىن بەشىنچى قە-ۋەتكە كۆتۈرۈلدى ، قارا كۆرۈنەر يۈرۈپ ، ئەزەم چوڭنىڭ ئىزىغا چۈشتى . ئەزەم چوڭ بەشىنچى قەۋەتتە يەنە بىر ئادەم بىلەن كۆرۈشۈپ ، بىرنەچچە مىنۇت مۇقۇلداشقاندىن كېيىن ، ئۇيەر - بۇيەرنى ئارىلاپ ، هېچنېمە ئالماي تۆۋەنگە چۈشۈشكە باشلىدى . ئۆركەش ئۇنىڭغا تېخىمۇ هوشيارلىق بىلەن ئەگەشتى . بۇ چاغدا ، تايغاندەك سەزگۈر ئەزەم چوڭمۇ ئۆركەشنىڭ ئۆز ئىزىغا چۈشكەن-لىكىنى ئاللىقاچان بىلىپ بولغانىدى . شۇڭا ، ئۇمۇ كۆڭلىگە ئاللىقانداق شۇملۇقلارنى پۈكۈپ ، ئۆركەشتە تېخىمۇ چوڭ گۇمان پەيدا قىلىش ئۈچۈن ، بەزى ئادەملەر بىلەن قەستەن كۆرۈشۈپ ،

www.uyghurkitap.com

نپملەرندۇر دېيىشىپ ، بىرمۇنچە سىرلىق ۋە ساختا كۆرۈنۈشـ
لەرنى پەيدا قىلدى . بۇلارنى كۆرگەنسېرى ئۆركەشنىڭ كۆڭلىدىـ
كى گۇمان كۈچەيدى : «ئەزەم چوڭ بۇگۇن چوڭ بىر سودىغا
تۇتۇش قىپتۇ ! — دەپ ئويلىدى ئۇ ، — چوقۇم خىرۇئىن سودىسى
ياكى بولمىسا ئادەم سودىسى ! مەن بۇگۇن جەزمەن نەق پاكىتقا
ئېرىشىمەن ! » ئۇ ئەنە شۇ خىيال بىلەن ئاخىرىغىچە ئۇنىڭ پېيىگە
چۈشۈش نىيىتىگە كەلدى .

ئەزەم چوڭ سىرلىق هالدا سودا سارىيىدىن چىقىپ ، ماشىنا
توختىتىش مەيدانىغا كەلدى ۋە قارا رەڭلىك «پاسات» نىڭ بىشىـ
نى بۇراپ چوڭ يولغا چىقتى . ئۆركەشمۇ دەل شۇ مەيدانغا توختىـ
تىلغان كۇمۇش رەڭلىك «خوندا» غا ئولتۇرۇپ ، ئۇنىڭ ئارقىـ
سىدىن ئەگەشتى…

يېقىندىن بۇيان ، ئۆركەش بىلەن ئەزەم چوڭنىڭ ئوتتۇرىسىـ
دىكى يوشۇرۇن ئېلىشىش خېلى جىددىي هالەتكە كېلىپ
قالغانىدى .

ئۆركەش شۇ كۈيغا چۈشكەندىن باشلاپ ، ئەزەم چوڭنىڭ
جىنايى قىلمىشلىرىغا ئائىت بىر قىسىم ماتېرىياللارغا ئېرىشتى .
ئۇنىڭ دەرگاهىدىن قېچىپ چىققان ئەنۋەر ئىسىملىك هېلىقى بالا
ئوغرىلىق ، يانچۇقچىلىقا سېلىنىشۋاتقان بىرمۇنچە كىچىك «شورـ
كا» لارنىڭ ۋە ئۇلارنى باشقۇرىدىغان بىرنەچچە «قۇش» لارنىڭ
ئەهۋالى توغرىسىدا سۆزلەپ بەردى . كېيىن ، ئۆركەش جۇخەيگە
بېرىپ ، «تارىم ئاشخانىسى» دا يۈز بەرگەن هېلىقى قانلىق ۋەقەـ
نىڭ جەريانىنى ئىگىلىدى ، بىر قىسىم مېيىپ بولغان ، زىيانكەشـ
لىككە ئۇچرىغان ئادەملەرنىڭ شىكايەتلىرىنى ئۇنئالغۇغا ئېلىۋالـ
دى ، بەزى گۇۋاهچىلارغا گۇۋاهلىق سۆزى يازغۇزدى . بۇ ئىشلارـ
غا يېقىندا تۇتقۇنلۇقتىن قۇتۇلۇپ چىققان ئۇتۇقنىڭ سەرگۈزەشتـ
لىرى قوشۇلۇپ ، بۇ خېلى قىزىقارلىق هەم سالماقلىق بىر دېلوغا
ئايلىنىش ئالدىدا تۇراتتى . ئەمما ، بىر ئىش يەنە ئەپلەشمىدى ،

ئۇتۇقنىڭ تۇتقۇن قىلىنىشى ئاخىرقى ھېسابتا پاكىتقا ئايلىنالمىدى ، ئۇ ھۇۋقۇش تازنىڭ ياردىمىدە قۇتۇلۇپ چىققاندىن كېيىن ، ئۇدۇل «ئوغۇزخان» رېستورانىغا كېلىپ ، ئۆركەش بىلەن كۆرۈشتى ، ئىككىسى مەسلىھەتلىشىپ ، دەرھال شۇ تەۋەدىكى ساقچىخانىغا دېلو مەلۇم قىلىش قارارىغا كەلدى ، ئۇلار يازما ئەرز سۇندى ، ساقچىخانىمۇ بۇ ئىشقا جىددىي كۆڭۈل بۆلدى ، دېلو تۇرغۇزدى ، ئۈچ كۈندىن كېيىن ، ئۇلار ئۇتۇق بىلەن ئۆركەشنى چاقىرىپ ، تۇتقۇن قىلىنغان يەرنى كۆرسىتىشنى ھەم گۇۋاھچى تېپىشنى تەلەپ قىلدى . ئۇتۇق ئىككى ساقچىنى باشلاپ ، بىرنەچچە كوچا ۋە بىنالاردىن ئۆتۈپ ، ئۆزى قامالغان يەر ئاستى ئۆيىنى ناھايىتى تەسلىكتە تاپتى ، تاپتىيۇ ، ئۇ يەرگە قاراپ ئۆزىمۇ ھەيران قالدى . چۈنكى ، ئۇ يەر ئادەم قامالغان ئۆي ئەمەس ، بەلكى ئۆمۈر بويى ئادەم ئىزى تەگمىگەندەك ، ۋەيرانە بىر ئامبارغا ئايلىنىپ قالغانىدى... ئۇتۇق ئۇستىگە چىقىپ ، ھۇۋقۇش تازنى ئىزدىدى ، ئۇنىڭمۇ ئۆيى بوش ، ئىشىكلىرى ھاڭغىرقاي ئوچۇق تۇراتتى . ئۇلار بىنادىن بىر - ئىككىيلەننى تېپىپ سورىۋىدى ، ئۇلارمۇ ھېچنېمىنى بىلمەيدىغان ئىشلەمچىلەر بولۇپ چىقتى...

دېمەك ، ئەزەم چوڭ يەنە چاققان كەلگەنىدى ، بارلىق ئىزلارنى يوقىتىش ئۈچۈن ، يەر ئاستى ئۆيىنى ئۇستىلىق بىلەن ئۆزگەرتىۋەتكەن ، ھۇۋقۇش تازنىمۇ تۇيۇقسىز كۆچۈرۈپ ، ئۇنىڭ گۇۋاھچى بولۇپ قېلىشىدىن ساقلانغانىدى .

شۇنداق قىلىپ ، ئۇتۇق بىلەن ئۆركەشنىڭ ئەرزى پاكىتقا ئېرىشەلمىدى ، پاكىت بولمىسا ، ھېچكىمنى جاۋابكارلىققا تارتقىلى بولمايتتى . بۇ ئىشلار ئۇتۇققا قاتتىق ھار كەلدى ، بۇرۇنقى ئازاب - ئوقۇبەتلىرى ئاز كەلگەندەك ، يەنە مۇنداق ئەخمەق قىلىنىشى ئۇنىڭ ئۆچ - ئاداۋىتىنى ھەسسىلەپ ئاشۇرۇۋەتتى ، ئۇ ئەمدى شەخسىي ئۆچ ئېلىش نىيىتىگە كەلدى ، ئەزەم چوڭنى تۇتۇۋالسىلا ، ئەيلەپ - چەيلەپ پۇخادىن چىقماقچى بولدى . بۇ

www.uyghurkitap.com

جەھەتتە ، ئۇتۇق بىلەن ئۆركەشنىڭ بولى ئوخشاشمايتتى . ئۆركەش يەنىلا مۇھىم پاكىتقا ئىرىشىپ ، ئەزەم چوڭنى قانۇننىڭ جازاسىغا تارتىش كويىدا ئىدى . مانا شۇ كوي بۈگۈن ئۇنى ئەزەم چوڭنىڭ پېيىگە چۈشۈرگەنىدى .

ئىككى پىكاپ بىر ـ بىرىنى كۆزىتىپ ، مارىلاپ ، شەھەرنىڭ خېلى كۆپ يوللىرىنى باستى . ئەزەم چوڭ ئۆركەشنىڭ زەسىنى ئۆز ئىزىغا چۈشكەنلىكىنى ، ئاخىرىغىچە بەل قويۇۋەتمەيدىغانلىقىنى پەملەپ يەتكەندىن كېيىن ، ماشىنىدا كېتىۋېتىپ ، ھېيت ئاغاقا تېلېفون قىلدى :

— بۈگۈن ئۆركەش دېگەن ھېلىقى كۆشەندە ئۆز پۇتى بىلەن بىزنى يوقلاپ كېلىدىغاندەك قىلىدۇ ! — دېدى ئۇ ھېيت ئاغاقا مەنىلىك قىلىپ ، — كۆڭلىمىز دېگەندەك ئىش بولىدىغان بولدى . مەن ئۇنى «باش ئەگمەم»① دېگەن ھېلىقى ئۆيگە ئەگەشتۈرۈپ چىقىمەن . سەنمۇ دەرھال شۇ يەرگە چىققىن . بۈگۈن ئۇنى ئوبدانىراق سەگىتىپ قويايلى ، ئىككىنچى بىزنىڭ پېيىمىزگە چۈشمەيدىغان بولسۇن !

ئەزەم چوڭ ھېيت ئاغاق بىلەن سۆزلىشىپ بولۇپ ، ماشىنىنى شەھەرنىڭ سىرتىغا — ھېلىقى چاغدا نەزەر قېچىپ ، خىسلەت تۇتۇلۇپ قالغان خىلۋەت يەردىكى كونا بىنا تەرەپكە قاراپ ھەيدىدى ، ئۆركەشمۇ تاپ بېسىپ ئەگەشتى…

ئۇلار ھايال ئۆتمەي ، مەنزىلگە يېتىپ كەلدى . ئەزەم چوڭ ماشىنىنى بىنانىڭ ئالدىدا توختىتىپ ، ئەتراپقا شۈبھىلىك قاراپ ۋەتكەندىن كېيىن ، ئىتتىك قەدەم بىلەن بىنانىڭ ئىچىگە كىرىپ يوقىرى كۆتۈرۈلدى ، ئۆركەشمۇ ماشىنىسىنى نېرىراقتىكى بىر توپ كاداڭ دەرەخنىڭ دالدىسىدا توختاتتى ۋە ماشىنىدىن چۈشمەي ، بىردەم بىنانى كۆزىتىپ جىممىدە ئولتۇردى . بىر چاغدا ،

---

① ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۇۋا قىلىۋالغان چەت ، خىلۋەت يەرلەرنى پەقەت ئۆزلىرىلا بىلىدىغان ئاشۇنداق شەرتلىك ئىسىملار بىلەن ئاتايتتى .

تۆتىنچى قەۋەتتىكى بايا قاراڭغۇ تۇرغان بىر دېرىزە ۋاللىدە يورۇ-
دى ، دېرىزە ئالدىدا بىر ئەر كىشىنىڭ كۆلەڭگىسى پەيدا بولدى ،
شۇ چاغدا ، يەنە بىر پىكاپ غۇيۇلداپ كېلىپ ، بىنانىڭ ئالدىدا
توختىدى ۋە بىرى ماشىنىدىن چۈشۈپ ، بايا ئەزەم چوڭ كىرىپ
كەتكەن ئىشىكتىن ئۇدۇل كىرىپ كەتتى .

«ھە… ئەمدى ئىش پۈتتى ، ئۇلار سودىلىشىدىغان بول-
دى ! — دەپ ئويلىدى ئۆركەش ئىشەنچ بىلەن ، — ئاۋۋال ئۆزۈم
كىرىپ تىڭ - تىڭلاپ باقاي ، ئاندىن ۋاڭ باۋ ساقچىغا تېلېفون
بەرسەمۇ ئۈلگۈرىدۇ ، پەقەت بولمىغاندا ، ئىشىكنى سىرتتىن
تاقاپ قويىمەن ، ئۇلار ھېچ يەرگە قېچىپ كېتەلمەيدۇ !…»

ئۆركەش ماشىنىدىن چۈشتى ، بىناغا كىرىپ تۆتىنچى قەۋەت-
كە چىقتى ۋە خۇددى كۆلدە ئۈزۈۋاتقان غازدەك تىۋىشسىز قەدەم
بېسىپ ، ئىشىك تۈۋىگە يېقىنلاشتى ، قۇلىقىنى ئىشىكنىڭ ئاراچ-
لىرىغا يېقىن تۇتۇپ ، ئىچىدىكى گەپ - سۆزلەرنى ئاڭلىماقچى
بولدى . شۇ چاغدا … دەل شۇ چاغدا ، كۈتۈلمىگەن ئىش يۈز
بەردى ، ئۇنىڭ ئارقا تەرىپىدىن ئاڭلانغان قوپال ئاۋاز ئۇنى ھو-
دۇقتۇرۇپ قويدى :

— قەدىمىڭىزگە مۇبارەك بولسۇن ، ئۆركەش ئەپەندى ! قې-
نى ، ئۆيگە مەرھەمەت قىلىڭ !

بۇ ھېيت ئاغماق ئىدى . ئۇ بايا بىناغا كىرىپ ئۆزىنى دالدىغا
ئالغان ۋە ئۆركەشنىڭ كىرىشىنى ساقلاپ تۇرغانىدى . ئۇ ئۆر-
كەشنى ئىتتىرىپ ، دۈشكەللەپ ئۆيگە ئېلىپ كىردى .

ئۈچ ئادەم بىر شىرەنى چۆرىدەپ ، ئۈچبۇرجەك بولۇپ ئول-
تۇردى . ئەزەم چوڭ ئۆركەشكە ھىيلىگەرلىك ، ياۋۇزلۇق چىقىپ
تۇرغان ۋە كۆرەڭلىگەن نەزىرى بىلەن قاراپ تۇراتتى . ئۇنىڭ
ھارغىنلىق ، ئۇيقۇسىزلىقتىن قىزارغان كۆزلىرى خۇنسىز ،
جىرتىيىپ قالغانىدى . ئۆركەشكە سوغۇق ، خۇنۇك نەزەردە قادى-
لىپ تۇرغان بۇ كۆزلەردە ئاللىقانداق چوڭقۇر زۇلمەت چۆكۈپ

ياتاتتى ، ئۇلارنىڭ قارىشى ناھايىتى سىرلىق ۋە غەلىتە ئىدى .
ئۇ ئاخىر زۇۋانغا كىرىپ ، تەنە تەئەددى بىلەن مۇنداق دېدى :
— ئۆركەش ئەپەندى ، سىز خۇددى يەرگە چىپلىغان تېرىق-تەك ، تۇرمۇشنىڭ ھەممە بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىغا كىرىپ بېقىشنى ئويلايدىكەنسىز - ھە ! ؟ بىلىپ قويۇڭ ، كېچىسى ماڭغان ئەر-نىڭ ، كۈندۈزى ماڭغان يىلاننىڭ ئۆمرى قىسقا بولىدۇ ، پاكى سىزنى مەكتەپتە ئۆلۈمدىن قورقمايدىغان قىلىپ تەربىيە-لىگەنمۇ ؟ !
— ئۆلۈم دېگەن ئۆلۈمنى ئويلىمايدىغان ، بەئەينى ئۆمۈچۈك-تەك كۈن كەچۈرىدىغانلار ئۈچۈن دەھشەتلىك بىلىنىدۇ ! — دېدى ئۆركەشمۇ بوش كەلمەي ، — مەن تۇغۇلغان كۈنۈمدىن باشلاپ ، ھامان بىر كۈنى ئۆلىدىغانلىقىمنى ئويلاپ كېلىۋاتىمەن !
— قالتىس !… قالتىس !… ، — دېدى ئەزەم چوڭ ۋە ئارقىدىنلا شۇنداق خەندان ئۇرۇپ كۈلدىكى ، پۈتۈن بەدىنى سىل-كىنىپ ، كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى . بۇ ھال ئۆركەشنىڭ كۆڭلىنى تېخىمۇ غەش قىلىپ قويدى .
— مەنچۇ يىگىت ، — دېدى ئۇ كۈلكىسىنىڭ ئاخىرىنى مەسخىرىلىك چۇشۇرۇپ ، — ئالىپتىگەرلىكنى يامان كۆرىمەن ، ئۆزىنى پەرىشتە قىلىپ كۆرسىتىدىغانلاردىن بەكمۇ بىزارمەن ! ئەمدى نەق گەپنى قىلىشايلى ، ئېيتىڭە ، ئەنۋەر نەگە كەتتى ؟ !
— قايسى ئەنۋەر ؟ — بىلمىگەن قىياپەتتە سورىدى ئۆر-كەش .
— تولا خۇپسەنلىك قىلما ! — دېدى ھېيت ئاغماق بىردىنلا سەنلەپ ، — سەن ئاتىدارچىلىق قىلماقچى بولغان ئەنۋەر ، بىز-نىڭ ئەنۋەر !
— ئۇنىڭ ئۆز ئاتا - ئانىسى تۇرسا ، نېمىدەپ سەنلەرنىڭ بولىدۇ ؟ ! — دېدى ئۆركەش زەردە بىلەن ، — مەن ئۇنى ئۆز يۇرتىغا ، ئاتا - ئانىسىنىڭ يېنىغا يولغا سېلىۋەتتىم !

— ئۇ بىزنىڭ، ئۇنى بىز پۇلغا سېتىۋالغان! — دېدى ئەزەم چوڭ دىكىنىپ تۇرۇپ، — سېنىڭ ئۇنىڭغا ھامىيلىق قىلىش ھەققىڭ يوق!

— پۇلغا!؟ پۇلغا سېتىۋالدىم دەمسەن!؟ — دېدى ئۆركەش-مۇ ئۇلارنى ئاياپ تۇرماستىن سەنلەپ، — پۇل دېگەن ئايال خەقنىڭ قېشىدىكى ئوسمىدەك نەرسە، بىرلا يۇيسا تۈگەيدۇ! ئەمما، ئادەمنىڭ قىممىتى ئۇنداق ئەمەس، بىزنىڭ كېلەچىكىمىز ھېسابلىنىدىغان بالىلارنىڭ قىممىتى تېخىمۇ ئۇنداق ئەمەس، ئۇنى ھەرگىزمۇ پۇل بىلەن ھېسابلىغىلى بولمايدۇ! ئەنۋەردەك بالىلار ئاتا - ئانىسى بىلەن بىرگە بولۇشى، ئوقۇپ تەربىيىلىنىشى، بىلىم ئېلىشى كېرەك. بۇ ئۇلارنىڭ ئىنسانىي ھوقۇقى! ئادەم پەقەت قورسىقىدىكى بىلىم، ھۈنەر بىلەن ھايۋانلاردىن پەرقلىنىدۇ. ئەگەر ئۇ بىلىمنى، ھۈنەرنى، ھالال ئەمگەكنى خورلىسا، ئاقىۋەتتە ئۆزىمۇ خورلۇققا قېلىپ ۋەيران بولىدۇ!...

— بولدى، ئاغزىڭنى يۇم! — دېدى ئەزەم چوڭ سەت ۋارقىراپ، — سەن بىلەن ۋەزخانلىق قىلىدىغانغا ۋاقتىم يوق! ئېيتە، سەن مېنىڭ پېيىمگە چۈشۈپ نېمە قىلماقچى؟!

— ھالاك قىلماقچى!

— ھالاك قىلماقچى؟!

ئەزەم چوڭ يەنە قاقاقلاپ كۈلدى، ئەمما بۇ قېتىم ئاغزىدىن شالى ئېقىپ كەتتى. ئۇنىڭغا ھېيت ئاغماق دالدا بولدى:

— بىزنى بوش چاغلاپ قاپسەن - دە، يىگىت! بىلىپ قوي، بىز خۇدانىڭ سۆيگەن بەندىلىرى، بىزگە ئېسىلغانلارنىڭ بېلى چورت ئۈزۈلىدۇ، جۇمۇ!

بۇنداق چاغلاردا ئۆركەشمۇ بوش كەلمەيتتى، سۆزگە سۆز توغرا كەلگەندە، ھەتتا دادىسىدىنمۇ يانمايتتى.

— ناننى پۈتۈن يېسەڭ يېگىنكى، ئەمما، گەپنى بۇنداق پۈتۈن قىلما، ھېيتاخۇن! — دېدى ئۇ مەسخىرىلىك

قىلىپ ، — ئۇنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىپ بولالماي ئۆزۈڭ ئۈزۈلۈپ قالىسەن !...

سۆز جېڭى ئانچە ئۇڭۇشلۇق بولمىدى، ئىككى ئادەم بىر ئادەمگە بەس كېلەلمەي ، ئوڭايسىز ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى . بولۇپمۇ ، ئۆركەشنىڭ ئەزەم چوڭنىڭ پېيىگە چۈشۈشنىڭ مۇددىئاسى ، ئەنۋەرنىڭ شىكايەتلىرىنى ئۇنىئالغۇ لېنتىسىگە ئالغانلىقى ، جۇخەيدىكى قانلىق ۋەقەنى تەكشۈرگەنلىكى ، ئۇتۇق بىلەن بىرلىشىپ پاكىت توپلاۋاتقانلىقى قاتارلىق بىرمۇنچە ئىشلار ئەزەم چوڭ بىلەن ھېيت ئاغماقنى خېلى ۋەسۋەسىگە سېلىپ قويدى . ئەگەر ئۇنى مۇشۇ پېتى ئۆز رايىغا قويۇۋەتسە ، «كۆزگە ئىلمىغان پۈتقا چوماق» بولۇپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى . بۈگۈن ئۇ ، ئۆز پۇتى بىلەن بۇ دەرگاھقا كەلگەنىكەن ، جەزمەن قاتتىقراق چۆچۈتۈپ «يامان» نىيىتىدىن ياندۇرۇش كېرەك . بولمىسا ، كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى ئۇ قازى بولۇپ ، شاپائەت تەختىگە چىقىپ قېلىشى مۇمكىن ! ...

ئەزەم چوڭ ئەمدى گەپنى چىرايلىق ، سىپايە قىلمىشقا تىرىشتى :

— ئۆركەش ئەپەندى ، ئەمدى ھوشۇڭنى تېپىپ ، ئويۇنۇڭنى يىغىشتۇرۇۋال ! كونىلاردا : «ئېسىڭنىڭ باردا كۆتۈڭنى ياپ !» دېگەن گەپ بار . بۇنداق پەلەپەتىش گەپلەرنى ، تىنتەم - پەتى ئىشلارنى قىلىپ يۈرسەڭ ، ئۆزۈڭگە ئىش تېپىۋالىسەن !

— ھېچقىسى يوق ! — دېدى ئۆركەش مەردانە قىياپەتتە ، — بۇ يورۇق دۇنيانى تېخى كۆزۈم كۆرۈۋاتقانىكەن ، مەن دەيدىغاننى دەپ ، قىلىدىغاننى قىلىمەن !

بۇ گەپ ئەزەم چوڭنىڭ زىتىغا تەگدى ، شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ چاقناپ كەتكەن كۆزلىرىدىكى قانداقتۇر يارقىن نۇر ئەمەس ، بەلكى بىر خىل ۋەھشىيلىكنىڭ ، تەلۋىلىكنىڭ سوغۇق

ئەلەڭگىسى ئىدى !
شۇ تاپتا ، ئۆركەشمۇ خۇددى «يېڭى تۇغۇلغان موزاي يولـ-
ۋاستىن قورقماپتۇ» دېگەندەك ، ئۆزى ئويلىغان مەقسەتكە يېتىشـ-
تە ھېچنېمىدىن قورقمايدىغاندەك قىلاتتى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ، تۇر-
مۇش تولىمۇ ئاددىي ۋە ئوچۇق ـ ئاشكارا ئىدى . قانۇن ،
ئەدلى ـ ئادالەت دېگەنلەرمۇ ھەمىشە ، ھەممە يەردە غالىب ۋە
رەھىمسىز ئىدى . ئەمما ، تۆت يىللىق قۇۋناق مەكتەپ ھاياتىـ-
دىن ، دۆۋە ـ دۆۋە كىتابلار ئارىسىدىن ئەمدىلا ئايرىلىپ جەمئىـ-
يەتكە يۈزلەنگەن بۇ تەجرىبىسىز ، كۆڭلى تۈز ، گۆدەك يىگىت
رېئال تۇرمۇشنىڭ ئۆزى ئويلىغاندەك ئۇنداق ئاددىي بولماستىن ،
بەلكى مۇرەككەپ ۋە سىرلىقلىقىنى ، قانۇن ، ئەدلى ـ ئادالەتنىڭـ-
مۇ غالىب ۋە رەھىمسىزلىكىدىن سىرت ، يەنە قانداقتۇر پاكىت ،
ئىسپات ، دەلىل ، گۇۋاھ دەيدىغان ئۆزىگە خاس نۇرغۇن ئۆلۈك
بەلگىلىمە ـ پرىنسىپلىرىنىڭ بارلىقىنى ، ئەگەر بۇ بەلگىلىمە ـ
پرىنسىپلارغا چۈشمىسە ، ھەرقانداق يامان ، رەزىل دەپ قارالغان
ئادەمنىڭمۇ تېگىشلىك جازادىن قۇتۇلۇپ قالىدىغانلىقىنى ، تۇر-
مۇشنىڭ ناھايىتى كۆپ تاسادىپىي ھادىسە ۋە پاجىئەلەرگە تولغانلىـ-
قىنى تېخى تولۇق ، چوڭقۇر چۈشىنىپ يەتمەيتتى . ھازىر ئۇ-
نىڭدا پەقەت كۈچلۈك قىزغىنلىق ، ئىنتىلىش ۋە ھېسسىياتلا
بار ئىدى ، قاباھەتكە ، رەزىللىككە قارشى كۈرەش ئۈچۈن زۆرۈر
بولغان تەدبىر ، تەمكىنلىك ۋە تەجرىبە دېگەنلەر يوق دېيەرلىك
ئىدى ، شۇڭا ، ئۇ بۈگۈن ئىككى يوشۇرۇن رەقىبىنىڭ ئالدىدا
ئۆزىنى ناھايىتى ئەركىن تۇتتى ، كۆڭلىدىكى ئوي ـ خىياللىرىنى
يوشۇرۇپ ئولتۇرمىدى ، قانداق ئويلىغان بولسا ، شۇنداق سۆزلىـ-
دى ، ئۇلاردىن ھېيىقمىدى ، تەپ تارتمىدى ، ھەتتا ئۇلارنىڭ
بىرەر شۇملۇقلارنى قىلىپ قويۇشىدىن ئەنسىرىمىدى . ئەمما ،
ئۇنىڭ قورقۇمسىز مەردانىلىكى ، ئوچۇق كۆڭۈل ، راست سۆزلۈ-
كى ئەكسىچە ، رەقىبلىرىنىڭ كۆڭلىگە ئەندىشە ، قورقۇنچ سېلىپ

www.uyghurkitap.com

قويدى . ئۇلار ئۇنىڭدىن ھېيىقتى ، تەپ تارتتى ، ئۇنىڭ بىرەر ئىش قىلىپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپ قالدى . شۇڭا ، ھېيت ئاغماق يېنىدىكى كۆمۈش تولتىلىق خەنجىرىنى سۇغۇرۇپ ، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئويناتتى :

— بۇ يىلان تىللىق خەنجەرنىڭ زەھىرىنى كۆرۈپ قوي ، جۇمۇ !

ئۇ خەنجەرنى پوپوزا قىلىش نىيىتىدە ، ئۆركەشنىڭ كۆز ئالدىدا ئوينىتىپ ، خۇددى ئۇنىڭ بوينىنى ئۇزمەكچىدەك يالغان ھەرىكەت بىلەن مۇنداق بىر شىلتىۋىدى ، كۈتۈلمىگەندە ، خەنجەرنىڭ ئۆتكۈر بىسى ئۆركەشنىڭ بوينىدىكى ئانا تومۇرغا تېگىپ ، تومۇرنى ئۈزۈۋەتتى… بېسىم بىلەن جىرقىراپ چىققان قان بىر دەمدە ئۆركەشنىڭ بەدىنىنى ، ھېيت ئاغماقنىڭ باش ـ كۆزىنى ، ھەتتا تاملارنىمۇ قىپقىزىل بوياۋەتتى . ئۆركەش «ۋاي !… » دېگىنىچە قولى بىلەن كېسىلگەن يەرنى چىڭ بېسىۋالغان بولسىمۇ ، ئەمما ئىسسىق قان قوللىرىنىڭ ئاراچىلىرىدىن شىرقىراپ ، بۇلدۇقلاپ ئېقىشقا باشلىدى…

تېزلا قانسىرىغان ئۆركەش ئازابلىق ئىڭراش بىلەن سېمونت يەرگە گۈپپىدە چۈشتى . ئۇنىڭ نۇرى ئۆچۈۋاتقان كۆزلىرىگە گويا ئاسمان غۇلاپ ، يۇلتۇزى ـ پۇلتۇزى بىلەن بېشىغا چۈشۈۋاتقاندەك ، يەر ۋاڭگىدە يېرىلىپ ، ئۆزى ئاشۇ يېرىقنىڭ قەرىگە چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى …

ھېيت ئاغماق قاننى كۆرۈپ تەمتىرەپ ، ھولۇقۇپ قالدى .

— قانداق قىلىمىز ، چوكام ! — دېدى ئۇ ئالدىراپ ، — كۈتۈلمىگەن ئىش بولدى ، دوختۇرغا ئاپىرىمىزمۇ ؟

— ئەخمەق ! ئۆزۈڭنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمەكچىمۇ ؟ ! — دېدى ئەزەم چوك تەمكىن ھالدا ، — بۇ ئىش ھامان بولاتتى ، ئىككى تەرەپ ئېلىشقانىكەن ، بىر تەرەپ ھامان ھالاك بولىدىغان گەپ . ئەمما ئۇنىڭ ھالاكىتى سەل بۇرۇن بولۇپ قالدى . ھېچقەد-

سى يوق ، ئەمدى ئۇنى ئۇزۇل - كېسىل مۇرادىغا يەتكۈزۈپ قويايلى !

ئەزەم چوڭ ھېيت ئاغمىقىنىڭ قولىدىكى خەنجەرنى ئالدى ، شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ كۆزلىرى قانغا تولغان ، كۆڭلى بۆرىدەك ھۇۋ-لايتتى ، يۈزىدە پەقەت خۇنخورلۇق شەپىسىلا كېزەتتى . ئۇ ، يەردە قانسىراپ ، ھالسىز ئاۋازدا : «قاتىل … نامەرد … سەنلەرمۇ جاجاڭنى يەيسەن ! … » دېگەندەك گەپلەرنى قىلىپ ياتقان ئۆر-كەشنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە خەنجەر ئۇردى …

بۇ ئىشلارغا ئەزەم چوڭنىڭ پۇلغا ھېرىسلىكى ، ھارامدىن ھەزەر قىلماسلىقى ، مال - دۇنيا ئالدىدا ھەرقانداق مۇقەددەس نەرسىنىمۇ ئاياغ - ئاستى قىلىشتىن يانمايدىغان رەزىل تەبىئىتى سەۋەب بولدى . بۇ خاتالىق ئەمەس ، پەسكەشلىكمۇ ئەمەس ، بەلكى سېپى ئۆزىدىن ۋەھشىيلىك ، ياۋۇزلۇق ئىدى !…

ئۆلۈم ۋەھىمىسى بېشىغا چۈشكەن شۇ دەقىقىدە ، خاتىرىلەر خۇددى چاقماق يورۇقىدا غىل - پال كۆرۈنگەن نەرسىلەردەك ، ئۆركەشنىڭ خىيالىدىن ناھايىتى تېزلىك بىلەن بىرمۇ بىر ئۆ-تۈشكە باشلىدى . كۆز ئۆڭىدە نېمىدۇر ئېچىلغاندەك بولدى : پەۋقۇلئاددە ئىچكى بىر يورۇقلۇق ئۇنىڭ دىلىنى روشەن يورۇت-تى . بۇ ھالەت يېرىم مىنۇتچە داۋام ئەتكەن بولسا كېرەك ، كېيىن ئۇ ، ئۆز كۆكسىدىن ئېتىلىپ چىققان ۋە ھېچقانداق كۈچ بىلەن توختىتىپ بولمايدىغان دەھشەتلىك بىر پەريادنىڭ بىرىنچى تاۋۇشىنى ناھايىتى ئېنىق خاتىرىلەپ قالدى . لېكىن شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ تۇيغۇن يۈرىكى ئۆلۈمنىڭ ساناقلىق مىنۇتلىرىنى سەزگەچ-كە ، كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىپ ، ئېڭىدا نە غەزەپكە ، نە پۇشايمان-غا ، نە ئېچىنىشقا ، نە بىرەر باشقىچە ھېس - تۇيغۇلارغا ئورۇن قالمىغانىدى . ھەممە يەر قاپقاراڭغۇ ، مۇدھىش بىر بوشلۇققا ئايلىنىپ كەتكەنىدى … ئەڭ ئاخىرى ، ئۇنىڭ ئېڭىمۇ لىپ قىلىپ ئۆچتى ۋە زىمىستاندەك قاراڭغۇلۇققا چۆكتى …

× ×

هۆۋقۇش تاز خامۇش بىر كەيپىياتتا ئەتراپىغا قارىدى ۋە سەپچىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

سىرتتا يامغۇر يېغىۋاتاتتى...

ئۇنى يېرىم كېچىدە ئويغاتقان ئادەم موللاجى ئىدى:

— يۇر، مۇھىم ئىش چىقىپ قالدى!

موللاجى كونا «سانتانا» نى ھەيدەپ يولغا چىقتى. يامغۇر تاراسلاپ چۈشۈپ، يولنى خىرەلەشتۈرۈۋەتكەنىدى. ماشىنا چاقىدىن شىرقىراپ سۈيۈق لاي چاچرايتتى...

ماشىنا يېرىم سائەتتەك ماڭغاندىن كېيىن، شەھەرنىڭ شەرقىي شىمال تەرىپىدىكى «خولو» تېغىنىڭ خىلۋەت يانباغرىغا كېلىپ توختىدى. ئورمانلىق تاغنى تۇمان قاپلىغان، شۇنداق سۈرلۈك ھەم جىمجىت ئىدى. تاراسلاپ چۈشۈۋاتقان يامغۇر ئۇنىڭ كەڭ باغرىغا سىڭىپ غايىب بولاتتى.

موللاجى بىلەن ھۆۋقۇش تاز ماشىنىدىن چۈشتى، ماشىنىنىڭ ئارقا ساندۇقىنى ئاچتى، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىدە قولچىراغ بار ئىدى.

— بۇ نېمە؟ — سورىدى ھۆۋقۇش تاز ماشىنىنىڭ ئارقا ساندۇقىدىكى چىپتا تاغارغا ئورالغان نەرسىنى كۆرۈپ.

— جەسەت!

— جەسەت؟!

— ھە، جەسەت، — دېدى موللاجى ئاۋازىنى پەسەيتىپ، — بولدى، ئاغزىڭنى يۇم خالەت! بۇ كاللا كېتىدىغان ئىش! چوڭخام بىزگە ئىشىنىپ بۇ ئىشنى تاپشۇردى، ئىس-بۇسىنى چىقارماي دەرھال كۆمۈۋېتەيلى!

ئۇلار جەسەتنى ماشىنىدىن ئالغۇچە، ئورالمىسى بۇزۇلۇپ، مېيىتنىڭ يۈزى ئېچىلىپ قالدى. ھۆۋقۇش تاز ئۇنى كۆرۈپلا

تونىدى، تونۇپ ھەيرەتتە قالدى. «ئۆركەش! ...» ئۇ چۆچۈپ،
ئەندىكىپ توۋلاپ سالدى، نېرۋىلىرى قاقشاپ، تېنى جىمىرلاپ
كەتتى، قوللىرى سېزىلەرلىك تىترەيتتى ...
— سەن ئۇنى تونۇمسەن، خالمەت؟ — سورىدى موللاجى
ئۇنىڭغا گۇمان بىلەن قاراپ.
— كۆرگەندەك قىلىمەن... ، — دېدى ھۆۋقۇش تاز مۇجمەل
جاۋاب بېرىپ، لېكىن ئۇ يالغان ئېيتقانىدى، ئۇ ئۆركەشنى
تونۇيدىلا ئەمەس، بەلكى بۇ چىقىشقاق، ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي
يىگىت بىلەن بىرنەچچە قېتىم ئۇچرىشىپلا ياخشى كۆرۈپ قالغانى-
دى...
— خالمەت، نېمىگە ھاڭۋېقىپ تۇرىسەن!؟ — دېدى موللا-
جى ئۇنى ئاگاھلاندۇرۇپ، — كىم بولسا بولمامدۇ، ئىشقىلىپ،
ئۇ چوڭامنىڭ ئەڭ يامان، ئەشەددىي دۈشمىنى ئىكەن! تېز بول،
كۆمۈۋېتەيلى! ...
ئۇلار جەسەتنى كۆتۈرۈپ، ناھايىتى تەستە تاغنىڭ قاپتىلىغا
ئېلىپ چىقتى، ئاندىن چۇۋۇلغان يۆگەكلىرىنى يېشىپ، قايتى-
دىن مەھكەم ئوراشقا باشلىدى. ھۆۋقۇش تاز جەسەتكە قاراپ يەنە
بىر قېتىم شۈركۈنۈپ كەتتى. قانداقتۇر ياۋۇز، شەپقەتسىز بىر
قول بۇ بەختسىزنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە پىچاق تىققانىدى.
چۈچۈمەل قان ھىدى دىماغىنى ئېچىشتۇرۇپ، كۆڭلىنى ئايىنىتات-
تى. ھۆۋقۇش تاز كۆپ ئۆلۈملەرنى كۆرگەن، ئەمما ئىنسان
بالىسىنىڭ بۇنداق تېز، بۇنداق ئاسان ۋە مۇنداق دەھشەتلىك
ئۆلۈشى مۇمكىنلىكىگە ئەقلى يەتمەيتتى! ...
ئۇلار گۆرجەك بىلەن تاغ قاپتىلىدىكى يوغان بىر تاشنىڭ
يېنىغا گۆر كولىدى، جەسەتنى تارغىنە ئۆرەككە پۈكلەپ چۈشۈ-
رۈپ كۆمدى، ئۈستىگە نۇرغۇن غەلدە - غەشتىلەرنى تاشلىدى.
بۇ ئىشلارنى قىلغۇچە ئۇلار چىلىق - چىلىق سۇ بولۇپ كەتتى،
ھۆۋقۇش تازنىڭ كۆزىدىن ئاققان ياشلارمۇ يامغۇر سۈيى بىلەن

ئارىلىشىپ كەتتى ...

دۇنيادا دەسلەپكى نەپرەتنىڭ، ئەلەمنىڭ تۇغۇلۇشى بەلكىم مۇشۇنداق يالقۇنلۇق بولغان بولۇشى مۇمكىن. ھۇۋقۇش تازنىڭ كۆزلىرى ياشقا تولغان بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا ئۇوت چاقنىغاندەك يالقۇنلاپ تۇراتتى. بەختىگە يارىشا، ئۇنىڭ بۇ ئاجايىپ ھالىتىنى يېنىدىكى ھەمراھى موللاجى سەزمىدى، ئېتىبارمۇ قىلمىدى...

ئۇلار ئىشنى تۈگىتىپ قايتتى، بارغانسېرى كۆچەيگەن يامغۇر ئۇلارنىڭ ئىزلىرىنى پاك ـ پاكىز يۇيۇپ، تاغ باغرىنى ھېچ ئىش بولمىغاندەك، ئەسلىدىكى تىنچ، سەلتەنەتلىك ھالىتىگە كەلتۈرۈپ قويدى.

ئەمما، ھۇۋقۇش تازنىڭ يۈرىكە دەھشەت ۋە بىچارىلىك ئالا-مەتلىرى يېيىلغانىدى. ئۇ ئۆزىنى خۇددى ئەشەددىي بىر جىنايەت-چىدەك ھېس قىلاتتى، ھازىرلا دەھشەتلىك بىر جىنايەت ئۆتكۈ-زۈپ كەلگەندەك ئىدى، ئۇنىڭ تاتارغان يۈزىگە كۆز يېشى ئېقىپ چۈشكەنىدى ۋە بۇ ياش تىترەپ تۇراتتى...

× ×

تەبىئەتنىڭ ئوزايى بۇزۇلسا ھېچ گەپ ئەمەس، ئاسماننىڭ باغرى كەڭ، قارا بۇلۇتلار كېلىدۇ ـ كېتىدۇ... ئەمما، ئادەم-نىڭ كەيپى بۇزۇلسا، كۆڭلىنى قارا بۇلۇت باسسا، بۇ ناھايىتى يامان، خۇددى مىتە يېگەن بۇغدايدەك ئادەمنى ئىچىدىن ئەپ قويىدۇ!...

بۇ كۈنلەردە يارمەمەتنىڭ ئەھۋالى ئەنە شۇنداق ئىدى.

ئۆركەش بىرنەچچە كۈندىن بېرى ئۇن ـ تىنسىز غايىب بولدى. بۇ ئىشنىڭ تۇرغان ـ پۈتكىنى تېپىشماقتەك سىرلىق ئىدى...

ساقچىلارمۇ ھەرىكەتكە كەلدى، بولۇپمۇ ۋالىڭ باۋ بىرنەچچە

كۈن قاتتىق ئىشلىدى ، پۈتۈن شەھەرنىڭ بىرنەچچە كۈنلۈك قاتـ
ناش ھادىسىلىرىمۇ ئىنچىكە تەكشۈرۈلدى ، ئەمما ئۆركەشنىڭ
تىرىك ياكى ئۆلۈكلۈكىدىن زادىلا دېرەك بولمىدى .

بىر ھەپتىدىن كېيىن ئۇنىڭ ماشىنىسى تېپىلدى . ماشىنا
بىلەن بىللە ئىككى چىڭخەيلىك ئىشلەمچى قولغا چۈشتى . ئۇلارـ
نىڭ ئىقرارى مۇنداق بولدى :

ئۇلار يۇرتىدا تراكتورچى ئىكەن ، ئەمما ئىشلەپ تاپقان پۇلـ
لىرى ئائىلىسىنى قامداشقا يەتمىگەچكە ، ئالتە ئاي بۇرۇن ئىككىـ
سى گۇاڭجۇغا كېلىپ ئىشلەمچى بوپتۇ ، خېلى كۆپ پۇل تېپىپـ
تۇ ، ئەمدى يۇرتقا قايتماقچى بولۇپ ، بازار ئارىلاپتۇ ، گۈزەل
جۇجياڭ دەريا بويلىرىنى سەيلە قىپتۇ . شۇ چاغدا دەريا بويىدا
كېتىۋېتىپ ، ئۆزلىرى ئەزەلدىن ئاڭلاپ باقمىغان ئاجايىپ بىر
سېھىرلىگۈچى ناخشا كۈي ئاۋازىغا مەپتۇن بولۇپ توختاپ قاپتۇ ،
ئەتراپقا بويۇنداپ قارىشىپتۇ ، يېقىنلا يەردىن ئاجايىپ بىر مەرداـ
نە ، يېقىملىق سادا ئاڭلىنىپتۇ ، ئۇلار قىزىقىپ ، ئىزدەپ ئاخىر
تېپىپتۇ . مۇڭ ۋە ھاياجانغا تولغان بۇ ناخشا - كۈي ئۇلاردىن
ئۈچ قەدەم نېرىدىكى كۈمۈش رەڭلىك «خوندا» ماركىلىق پىكاپـ
نىڭ ئوچۇق دېرىزىسىدىن ئۇقچۇپ چىقىۋاتقانىكەن . ئۇلار تېخىـ
مۇ قىزىقىپ ، ماشىنىغا يېقىن كەپتۇ . سازنىڭ دىلكەش ناۋاسى
بىلەن زوققا تولۇپ ئېيتىلىۋاتقان مۇقامنىڭ مەردانە ئاھاڭى
ئۇلارنىڭ دىللىرىنى سىلكىپ ئويغىتىپ ، كۆڭۈللىرىنى ئەللەيـ
لەپتۇ ... لېكىن ، ھايال ئۆتمەي ، ئۇلارنىڭ كۆڭۈل مەيلى ئۆزـ
گىرىپتۇ ، ئەمدى ئۇلارنىڭ دىققىتى ھېلىقى مۇڭلۇق ، مەردانە
كۈيلەردە ئەمەس ، بەلكى پارقىراپ تۇرغان چىرايلىق ماشىنىغا
مەركەزلىشىپتۇ . چۈنكى ، ماشىنىنىڭ ئۈنئالغۇسىدىن ناخشا -
مۇزىكا ياڭراۋاتقان بىلەن ، ئادەم يوق ئىكەن . ماشىنىنىڭ ئىشىـ
كىمۇ قۇلۇپلانمىغان ، ئاچقۇچىمۇ ئۆز جايىدا ساڭگىلاپ تۇرغانىـ
كەن . ئۇلارنىڭ كۆڭلى بىر نەرسىنى تۇيۇپ ، خېلى ۋاقىتقىچە

ماشىنىنى كۆزىتىپتۇ ، ئاڭغىچە ناخشا ـ مۇزىكىمۇ ئۆزلۈكىدىن بېسىقىپتۇ . ئۇلار تاكى كەچ كىرگۈچە ماشىنىنىڭ ئەتراپىدا مارىلاپ يۈرۈپتۇ ، يەنىلا ئىگىسى كۆرۈنمەپتۇ . شۇ چاغدىلا ئۇلار : «خۇدا بەردى دېگەن مانا شۇ !» دەپ ، قارامىلىق بىلەن ماشىنىنى ھەيدەپ كېتىپتۇ . بىرنەچچە كۈن شەھەر ئىچىدە ھەيدەپ ئويناپتۇ ، كېيىن شۇ پىتى چىڭخەيگە ھەيدەپ كەتمەكچىمۇ بوپتۇ . ئەمما ئۇزاق يولدا بىرەر پېشكەللىككە يولۇقۇپ قېلىشتىن قورقۇپ ، ماشىنا بازىرىدا ئېلىشقا سېتىۋېتىپ كەتمەكچى بوپتۇ ۋە دەل شۇ چاغدا تۇتۇلۇپ قاپتۇ ...

ساقچى ئورۇنلىرى ئۇلارنىڭ ئېيتقانلىرىنىڭ راست ياكى يالغانلىقىغا ھۆكۈم قىلالمىدى . بۇنداق ئەھۋالدا ھېچكىم ئۇلارنىڭ قاتىل ئەمەسلىكىگە كاپالەتلىك قىلالمايتتى . شۇڭا ، ئۇلار بىرىنچى گۇماندار سۈپىتىدە تۇتۇپ تۇرۇلدى . مانا بۇ «قېتىق ئىچكەنمۇ ئوغرى ، تاۋىقىنى يالىغانمۇ ئوغرى» دېگەن ھەقىقەت ئىدى .

ئەمما ، بۇ ئىشلارنىڭ ھېچقايسىسى يارمەمەتكە تەسەللى بولالمىدى ، بىرنەچچە كۈن ئىچىدە ئۇنىڭ چىرايى سولىشىپ ، گەۋدىسى چۆكۈپ ، خىيلى ئوبدانلا قېرىلىق يەتكەندەك بولۇپ قالدى ...

قېرىلىق — غەمكىنلىك ... قېرىلارنىڭ كۆڭلى خۇددى ياۋا سۇلار يىغىلىپ قالغان لايلاتمىنىڭ ئۆزى . ئۇنى ئاندا ـ ساندا چىقىپ قالغان شامالمۇ ، كۆكتىن چۈشكەن سىم ـ سىم يامغۇرمۇ چالغىتىدۇ ، بىزەۋىتى قىلىدۇ . ئۇ ئېرىق ـ ئۆستەڭلەردىكى قاياقلارغىدۇر ئالدىراۋاتقان دولقۇنلاردەك بەسلىشىپ ئاقالمايدۇ ، پەقەت چايقىلىدۇ ، خالاس ! خۇددى شۇ كۈنلەردە ، يارمەمەتنىڭ كۆڭلىمۇ ئەنە شۇ جىمىدەك شامالدىن چايقىلىپ بىزەۋىتى بولىدىغان لايلاتمىدەك ، تىنچسىز ، سوغۇق ھەم ئۆلۈك ئىدى ! ...

7

«كوزا كۆندە سۆنمايدۇ ، كۆندە سۆندۇ» دېگەندەك ، خۇ-
ماركۆز كۆتۈلمىگەندە «بېيجىڭ يولى» دىكى قايناق بازاردا تۇتۇ-
لۇپ قالدى . ئۇ بىر ئايالنىڭ سومكىسىدىن يانفون ئوغرىلاۋاتقان-
دا ، نەق پاكىت بىلەن قولغا چۈشتى . ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغداپ
يۈرگەن موللاجىمۇ بۇ قېتىم ئۇنى قۇتقۇزالمىدى ، چۈنكى ، مال
ئىگىسى ئۇنى شۇ ھامان ساقچىغا تاپشۇرۇپ بەرگەنىدى . موللاجى
پەقەت ھوشيارلىق بىلەن ساقچىغا ئەگىشىپ ، خۇماركۆزنىڭ قاي-
سى ساقچىخانىغا ئېلىپ بېرىلغانلىقىنىلا بىلىۋالالىدى .
بۇ خەۋەر ئەزەم چوڭغا يەتكۈزۈلگەندە ، ئۇ خۇماركۆزدىن يەنە
ئايرىلىپ قالغانلىقىنى بىلىپ چىچاڭشىپ كەتتى . ئەگەر
بۇگۈن - ئەتە ئۇنى ساقچىخانىدىن قۇتقۇزۇپ چىقمىسا بولمايتتى ،
ئەگەر ئۇنى ساقچىلار «سەرگەردان بالىلارنى قۇتقۇزۇش مەركى-
زى» گە ئۆتكۈزۈپ بەرسە ، ئىش قىيىنلىشاتتى ، ئۇ يەردىن
خۇماركۆزنى شىنجاڭغا ئەكېتىپ قالسا ، ئەزەم چوڭ تۇخۇم ئور-
نىدا ئالتۇن تۇغىدىغان ئېسىل بىر مېكىياندىن پۈتۈنلەي مەھرۇم
بولۇپ قالاتتى...
ئۇنىڭ كاللىسىغا بىر ئەقىل كەلدى ۋە بۇ ئەقلىدىن ئۆزىمۇ
خۇشال بولۇپ كەتتى .
ئۇ ھېيت ئاغماقنى چاقىرىپ مۇنداق دېدى :
— سەن دەرھال ئايتۇرەكنى ئىزدەپ تېپىپ ، ئۇنى ساقچىخا-
نىغا ئەۋەتكىن ، خۇماركۆزنى شۇ خوتۇنلا قۇتقۇزۇپ چىقالايدۇ ،
بىز ئۇنىڭغا يۇقىرى ھەق بېرەيلى !
— ماقۇل ، مەن كەتتىم ، — ھېيت ئاغماق ئالچاڭلاپ
چىقىپ كەتتى .
ئەزەم چوڭنىڭ «ئايتۇرەك» دېگىنى — يەتتە - سەككىز
يىلدىن بېرى مۇشۇ شەھەردە جاھاندارچىلىق قىلىپ يۈرگەن ئاي-

تولۇن ئىسىملىك بىشەم ، هاياسىز بىر چوكان ئىدى . ئۇ هەر كۇنى ئەتىگەندە يۇيۇنۇپ ـ تارىنىپ بولۇپ ، ئەينەككە قاراپلا كۆڭلى بۇزۇلاتتى ، تەبىئەتنىڭ ئۆزىگە قىلغان بۇ ئادالەتسىزلىكىدىن يۈرىكى ئېچىشىپ ، ئېيتقۇسىز بىر ئازاب ۋۇجۇدىنى چۇلغايتتى . چۇنكى ، ئۇنىڭ ئىسمى چىرايلىق بولغان بىلەن زەڭگى سەت ، بوي ـ تۇرقىمۇ قوپال ئىدى . ئەگەر ئۇستا رەسسام ئۇنى ئەينەن سىزىشقا توغرا كەلسە ، مۇنداق بىر قىياپەت كۆرۈرمەنلەر ئالدىدا نامايان بولاتتى : پاكار بوي ، ناغرا يۈز ، پىلتە كۆز ، يوغان ئېغىز ، غۇژمەك قاش…

شۇنىڭ ئۈچۈنمىكىن ، ئۇ بوي ـ تۇرقى كېلىشكەن ، چىرايلىق قىزلارنى كۆرسە ، ئۇلارغا هەۋەس قىلاتتى ۋە بەزىدە ئىچى ئاداپمۇ كېتەتتى . بۇنداق چاغلاردا ، ئۇنىڭ باشقىلارنى چىرايلىق ، ئۆزىنى سەت يارانقان ئاللاغا نالە ـ شىكايە قىلغۇسى ، ئۆزىنى مۇشۇنداق تۇغۇپ قويغان ئانىسىنى ئەيىبلىگۇسى ، بەزىدە هەتتا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغۇسى كەپ كېتەتتى . بۇ هېسسىيات قايسىبىر چاغدا كىمدۇر بىرىنىڭ ئۆز كەينىدىن : «ۋاي ـ ۋۇي ، ئۇنىڭ نېمىسىنى دەيسىز ، سالما باش ، داپ يۈز ، قىرى يوق كالتەكتەك بىرنېمە ئۇ !…» دېگىنىنى ئاڭلىغاندا تېخىمۇ كۈچىيىپ كەتكەندى . ئەمما ئۇ ، شۇ چاغدا بۇ گەپلەرگە تەن بەرمەي ، زەردە بىلەن : «سەن تېخى مېنى سەت دەۋاتامسەن… هۇ … يۈندى چىراي ، چېقىر كۆز ! سېنىڭچۇ مەندەك چىرايىڭ بولسا ، هەر كۇنى بانكىغا ئامانەت قويۇپ ئۆسۈمىنى يەيتىڭ !…» دەپ ئۆزىگە تەسەللى تاپقانىدى . كېيىن ئۇ ، هەر خىل پەرداز ۋە چىراي گۈزەللەشتۈرۈشلەر بىلەن ئۆزىنى تۈزەشكە ئۇرۇنغان بولسىمۇ ، ئەمما قايسىبىر شائىرنىڭ :

«ئىلتىپاتىڭ بولمىسا ، ساهىبجامال مەڭلىك بىكار ،
رەڭگى يوق قوقلاق خوتۇنغا ئۇپا ـ ئەڭلىكمۇ بىكار !»

www.uyghurkitap.com

دەپ يازغىنىدەك، بىھۇدە ئىش بولۇپ قالدى.

دەرۋەقە، ھەممە ئادەمدە گۈزەللىكنى سۆيىدىغان قەلب بار. گۈزەللىكنى سۆيۈش ئىنسانلارنىڭ تۇغما خۇسۇسىيىتى. ياش قىزلار ئۈچۈن گۈزەللىك بىباھا گۆھەر. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ باش- قىلارنى مەپتۇن قىلغۇدەك جەزبىدار بولۇشىنى ئارزۇ قىلىدۇ. ئەمما، ئۇنداق بولماي، ئايتۇلۇندەك بولۇپ قالسا قانداق قىلغۇ- لۇق؟! يەنىلا ياشاش كېرەك، بۇ شېرىن جاندىن كىممۇ تويۇپ باققان!؟ تۆشۈك مونچاقنىڭ يەردە قالغىنى نەدە بار؟!...

ئايتۇلۇن يىگىرمە ياشقا كىرگەندە، ئۆزىدىنمۇ بەتتەر تەتۇر ئۇستىخان، قاراچوقۇر، ئوتتۇز بەش ياشلاردىكى بىرىگە ئەگە- شىپ بۇ يەرلەرگە چىقىپ قالغانىدى. ئۇ بەش يىلغىچە ئۇنىڭغا نىكاھسىز خوتۇن بولۇپ، كېچىسى ئۇنىڭ بۇيرۇقىدا، كۈندۈزى ئۇنىڭ قوۋرۇقىدا ئەگىشىپ يۈردى. بۇ جەرياندا، ئۇنىڭ بىلەن بىللە ھەرخىل سودا - سېتىقنى ئۆگەندى، بەزى ۋاقىتلا تۇتام - تۇتام پۇللارغا ئېرىشتى، بەزىدە بولسا، ئاچ - زېرىن، يىلىڭ - يوپۇقمۇ يۈرۈپ كەتتى. ئۇ يىگىرمە بەش ياشلارغا تولغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇنىڭ ھېلىقى قاراچوقۇر ئېرى تۇ- يۇقسىز يوقاپ كەتتى ۋە شۇ يوقىغانچە قارىسىنى كۆرسەتمىدى، ئايتۇلۇن يالغۇز تىرىكچىلىك قىلىشقا باشلىدى. كۈندۈزى ئۇي- غۇرلار ئاچقان ئاشخانىلاردا يۇندىخورلۇق قىلدى، كېچىلىرى بۇرۇنقى مۇناسىۋەت دائىرىسى ئىچىدە «زەھەر» سودىسى قىلدى. بۇ چاغدا، ھېلىقى ئېرىدىن يادنامە بولۇپ قالغان نىكاھسىز بىر قىزىمۇ تۇغۇلدى، بالىنىڭ تۇغۇلۇشى ئۇنىڭ سودىسىنى يۈرۈش- تۈرۈۋەتتى، ئۇ ئەمچەكتىكى بوۋاقنى كۆتۈرۈپ يۈرۈپ، «زە- ھەر» سودىسىنى خېلى ئوڭۇشلۇق ئېلىپ باردى، بوۋاق ئۇنىڭغا ئەپلىك ھەم مۇستەھكەم قالقان بولدى. بىرەر پېشكەللىككە يولۇ- قۇپ، ساقچىلار تۇتۇۋالسىمۇ، بوۋاق ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالاتتى. ئەمما، بۇ «خاسىيەتلىك» بوۋاق ئۇنىڭغا ئۇزاق ھەمراھ بولالمى-

دى ، «چىچەكتە چىكـلمىگەن قىزىلدا قىزىلار» دېگەندەك ، ئۇنىڭغا قىزىل چىقىپ ، بېشىغا يەتمەيلا ئۆلۈپ كەتتى...
مانا شۇ خوتۇن هازىر ئوتتۇز ياشلارغا كىرىپ قالغان بولسىمۇ ، يەنىلا هارامدىن يانماي ، مەشرىقتىن ئىزدىسە، مەغرىپتىكە قېچىپ ، ئەمما چوڭ سودىغا ئارىلاشماي ، كىچىك سودىنى قولدىن بەرمەي ، خېلى ئوبدان ياشاپ كېلىۋاتاتتى ...
هېيت ئاغماق هايال بولمايلا قايتىپ كەلدى .
— ئايتۇلۇن بىلەن كۆرۈشتۇم ، — دېدى ئۇ خوجايىنىغا دوكلات قىلىپ ، — خۇماركۆزنى قۇتۇلدۇرۇپ بېرىشكە قوشۇلدى ، ئەمما شەرت قويدى .
— نېمە شەرت ؟ ! — ئالدىراپ سورىدى ئەزەم چوڭ .
— هۇۋقۇش تازىنىڭ ئوغلىنى ئىجارىگە ئالىدىكەن...
— نېمە ، نېمە ! ؟ — ئەزەم چوڭ ئىچى پۇشقاندەك چىرايىنى پۈرۈشتۈردى ، — زادى نېمە گەپ بۇ ! ؟
هېيت ئاغماق تەپسىلىي چۈشەندۈردى . ئۇنىڭ ئېيتىشىچە ، ئايتۇلۇن هۇۋقۇش تازىنىڭ ئەمچەكتىكى ئوغلى ئەركىننى سودا قالقىنى قىلىش ئۈچۈن ، كۈنلۈكىنى بەش يۈز يۈەندىن ئىجارىگە ئالماقچى بوپتۇ . هەر كۈنى ئەتىگىنى ئەركىننى ئانىسىنىڭ قۇچىقىدىن ئەچىقىپ ، كەچتە قايتۇرۇپ بېرىدىكەن ، قورسىقى ئاچسا ، ئېمىزگۈ بىلەن سۈت ئىچكۈزىدىكەن ، پىچىنە يېگۈزىدىكەن...
ئايتۇلۇننىڭ قويغان شەرتى ئەزەم چوڭغا بىرئاز تىك كەلدى . ئۇ ئۆز ۋاقتىدا ، ئاكىسى سايىم قاپاق تۇتۇلۇپ ، كېيىن تۈرمىدە ئۆلگەندىن كېيىن ، خىروئىن سودىسىغا بەكمۇ ئۆچ بولۇپ كەتكەنىدى . ئۆزى قىلىش تۇگۇل قىلىۋاتقانلارنى كۆرسىمۇ ، خۇددى ئالۋاستىغا يولۇققاندەك يىرگىنىپ كېتەتتى . شۇڭا ، ئۇنىڭ دەرگاهىدىكى چوڭ ـ كىچىكلەرنىڭ هەممىسى بۇ مەرەزگە ئەزەلدىن يېقىن يولىمايتتى ، بۇ خۇددى مەرەزنىڭ مەرەز بىلەن پۇت تېپىشقىنىدەكلا ئىش ئىدى .

— قانداق قىلىمىز ؟ — ئەزەم چوڭ ھېيت ئاغماقىقا قارىدى ، شۇ تاپتا ئۇ ، ئىككى ئوتنىڭ ئارىسىدا كۆيۈۋاتقاندەك ، تەڭقىس ئەھۋالدا قالغانىدى .

— مېنىڭچە ، شەرتكە كۆنەيلى ! — دېدى ھېيت ئاغماق سالا قىلىپ ، — ھازىر خۇماركۆزنى قۇتقۇزۇش مۇھىم . ئۇنىڭ ئۇس-تىگە ، زەھەر سودىسىنى ئايتولۇننىڭ ئۆزى قىلىدۇ ، بىز بىلەن مۇناسىۋىتى يوق . بوۋاق پەقەت ئۇنىڭغا بىر قالقان ، تېخى چىمى-چىلاقتەك تۇرۇپ ، كۈندە بەش يۈز يۈەن پۇل تاپسا ، ياخشى ئەمەسمۇ ! ؟ بۇنچىلىك پۇلنى ھازىر دادىسىمۇ ، ئانىسىمۇ تاپالماي-دۇ ، بىزگە يۈك بولغىنى بولغان ! ...

ئەزەم چوڭ ھېيت ئاغماقنىڭ پىكرىگە مايىللىشىپ قالدى . دېمىسىمۇ ، ھازىر خۇماركۆزنى قۇتقۇزۇش ئەڭ مۇھىم ، بۇنىڭ ئالدىدا باشقا ئىشلارنى ئويلاپ ، دېلىغۇل بولۇپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق . ھەرقانداق بەدەل تۆلەپ بولسىمۇ ، ئۇنى دەرھال قۇتقۇزۇش كېرەك !

ئۇ ئاخىر شۇ قارارغا كەلدى ۋە قارارىنى ھۇۋقۇش تازغا ئېيتتى . كۈتۈلمىگەن يەردىن ھۇۋقۇش تاز ئۇنىڭغا ئۆكتە قوپتى :

— چوڭام ، بۇ قانداق ئىش ! ؟ ئانىسىنى ئېمىۋاتقان كىچىك-كىنە سەبىي بالىنى مۇنداق پاسكىنا ئىشقا سالسا راۋا بولامدۇ ؟ ! سىلى ئەزەلدىن زەھەر سودىسىغا ئۆچ ئىدىلىغۇ ! ؟...

— شۇنداق ! — دېدى ئەزەم چوڭ دوق قىلغاندەك ، — مەن زەھەر سودىسىغا ھېلىمۇ ئۆچ ، ئۆزۈم قىلمايمەن ، زادىلا قىلماي-مەن ! ئەمما ، مەن ئۆچ بولغان بىلەن باشقىلار ئامراقكەن ئەمەس-مۇ ! قارىغىنا ، ئاشۇ ئايتۇرەك چېغىدا پۇل تېپىپ بېيىپ كەتتى . لېكىن مەنچۇ ؟ مەن ھەربىرىڭدەك بىكار نان ئەللەزىلەرنى باقىمەن دەپ ، روۋۇكلىشىپ كېتىۋاتىمەن ! ئۆزۈڭگە قارىغىنا ، سەن ماڭا قانچىلىك پۇل تېپىپ بېرىۋاتىسەن ! ؟ خوتۇنۇڭچۇ ! ؟ خوتۇنۇڭ تېخى «تۇغۇتتا چېقىلىپ كەتتىم» دەپ ، قېرى قېچىردەك سۆڭ-

گىچىنى چىقىرىپ ياتىدۇ . ھەربىرىنىڭ قورسىقى ، كىيىم - كېچىكى ھەم ئۆي ئىجارىسىگە كەتكەن پۇل ئاسماندىن چۈشەمدۇ !؟ كونىلاردا : «ئاچچىق ئۆرۈككە كۆت توشامدۇ !» دېگەن گەپ بار . بۇنداق بىكار يېتىپ يېگەنگە تاغمۇ چىدىمايدۇ ، خالىمەت ! ماڭا پۇل كېرەك ، پۇل ! ھازىر پۇل دېگەننىڭ ئەركەك - چىشىسىنى ، ھالال - ھارىمىنى ئايرىيدىغان ۋاقىت ئەمەس . ئوغلۇڭ بولسىمۇ ، ئاز - تولا پۇل تېپىپ تۇرسۇن بالىنى سەن تاپقان بىلەن ، ئۇنىڭ تەۋەلىكى ، ئىگىدارچىلىقى مەندە ، مەن ئۇنىڭ مەڭگۈلۈك ھامىيسى !...

بۇ گەپلەردىن ھۈۋقۇش تازىنىڭ زۇۋانى تۇتۇلدى ، زۇۋانى تۇتۇلدى دېگەندىن كۆرە ، ئاچچىق يۇتۇپ جىم بولۇپ قالدى ، دېگەن تۈزۈك . چۈنكى ، ئۇمۇ ئۆز ۋاقتىدا چوڭئام ئۇچۇن نۇرغۇن پۇل تېپىپ بەرگەن ، چوڭئام ئۇنىڭدىن ماختانغان ، پەخىرلەنگەن . ھالا بۇگۈنگە كەلگەندە ، يېشى ئۇلغىيىپ ، پۇتى ناكار بولۇپ ، بۇرۇنقىدەك ئالغۇر - چاپقۇر بولالماي قالغاندا ، بۇنداق ھاقارەتلىسە دۇرۇس بولامدۇ ؟ ! ھۈۋقۇش تاز ھازىرمۇ بىكار يەپ ياتقىنى يوققۇ ! بىر تەرەپتىن ، كاۋاپچىلىق قىلىپ ، بىر تەرەپتىن «شوركا» لارنى ئىشقا سېلىپ ، يەنىلا ئاز - تولا پۇل تېپىۋاتىدىغۇ ! ئۇنىڭ ھازىر تۆھپىسى كۆپ بولمىسىمۇ ، ئەجرى كۆپقۇ !؟ چوڭئام نېمانچە يۈزسىز ، نائىنساپ - ھە !؟...

لېكىن ئۇ ، بۇ گەپلەرنى ئەزەم چوڭغا يۈرىكى پېتىنىپ ، يۈز تۇرانە ئېيتالمايتتى ، ئېيتىشتىن ئەيمىنەتتى ، قورقاتتى . چۈنكى ، ئەزەم چوڭ ئۇنى كىچىكىدىن ئاشۇنداق ئۆگەتكەن ، كۆزدۇرگەن ، ئۆزىنىڭ ئەزەلدىن ھەقلىكىگە ، ئاغزىدىن چىققان ھورىنىڭمۇ بىھۇدە ئەمەسلىكىگە ئىشەندۇرگەن ! ئەزەم چوڭ ئەزەلدىن لەھەڭ ، ھۈۋقۇش تاز يەمچۈك بولۇپ كەلگەن ، مانا ئەمدى ئۇنىڭ قىرىقى توشمىغان ئوغلىمۇ يەمچۈك بولماقچى !...

بۇ دىلخەستىلىكلەر ئەزەم چوڭ بىلەن ھۈۋقۇش تازنىڭ

www.uyghurkitap.com

مۇناسىۋىتىدە تۈنجى قېتىم يوشۇرۇن دەز پەيدا قىلدى...

*　　　　*

ئايتولۇن شۇ كۈنى كەچكە يېقىن خۇماركۆزنى ساقچىخانىدىن
قۇتۇلدۇرۇپ چىقتى . بۇ ئىش ھەقىقەتەنمۇ خېمىردىن قىل سۇ-
غۇرغاندەك ئاسان پۈتتى . بۇنىڭدا ، ئايتولۇننىڭ بىر دادلىسا ئاغ-
زى ۋە قىلىقى شاللاقلىشىپ كېتىدىغان بىشەملىكى بىلەن ھايا-
سىزلىقى ئەسقاتتى . ئۇ ، ساقچى باشلىقى بىلەن كۆرۈشۈپلا ئەيھۇ-
ھەنناس سالدى ، خۇماركۆزنى «مېنىڭ قىزىم ، بۈگۈن قويۇپ
بەرمىسەڭلار ئۆلۈپ بېرىمەن !» دەپ ھازا ئاچتى . ساقچىلار ھە-
قىقەتەنمۇ تەمتىرەپ قالدى ، تىل ئۇقۇشماسلىق ئىككى ئوتتۇرىدى-
كى مۇناسىۋەتنى تېخىمۇ قاتماللاشتۇرۇۋەتتى . بىر چاغدا ، ئايتو-
لۇن كۆڭلىكىنىڭ ئالدىنى يوغان ئېچىپ ، سولىشىپ كەتكەن
ئەمچەكلىرىنى پۇلاڭشىتىپ ، خۇددى «خۇماركۆزنى قويۇپ بەر-
مىسەڭ ، ئاغزىڭغا ياقىمەن» دېگەندەك قىلىقلار بىلەن ساقچىلارغا
ھاياسىزلىق قىلدى . ئاخىر ئۇنىڭدىن تويغان ، بىزار بولغان ساق-
چى باشلىقى خۇماركۆزنى قويۇۋېتىش بۇيرۇقىنى چۈشۈردى .
ئۇنىڭسىزمۇ ، خۇماركۆزنى قانداق قىلىش مەسىلىسى ئۇلارنىڭ
بېشىنى قاتۇرۇپ تۇراتتى . چۈنكى ، يانفونى ئوغرىلانغان ھېلىقى
ئايال خۇماركۆزنى ساقچىغا تاپشۇرۇپ بېرىپلا ، ھېچقانداق ئەرز-
شىكايەت قىلماي ، ئۆز يولىغا كەتكەنىدى . بۇنداق ئەھۋالدا ،
ساقچىخانا خۇماركۆزنى ئەيىبلىيەلمەيتتى ھەم قىرىق سەككىز
سائەتتىن ئارتۇق تۇتۇپمۇ تۇرالمايتتى . پەقەت «سەرگەردان بالى-
لارنى قۇتقۇزۇش مەركىزى» گە تاپشۇرۇپ بېرىشى مۇمكىن
ئىدى . دەل شۇنداق چاغدا ئايتولۇننىڭ پەيدا بولۇپ ، داد ـ پەرياد
سېلىشى خۇماركۆزنىڭ ئاسانلا قۇتۇلۇپ چىقىشىغا سەۋەب بولۇپ
قالغانىدى ...

ئۇ ، لەۋزىنى ئىشقا ئاشۇردى ، ئەزەم چوڭمۇ ئۇنىڭ شەرتىگە قوشۇلۇپ ، تەلىپىنى قاندۇردى : مانا شۇ كۈندىن باشلاپ ، ئايتۇ-لۇن ھەر كۈنى ئەتىگەندە كېلىپ ، ھۇۋقۇش تازنىڭ ئوغلى ئەر-كىننى گۈلپەرىنىڭ باغرىدىن يۇلۇپ ئېلىپ چىقىپ كېتىدىغان ، كەچقۇرۇن چىرايى قارىداپ ، يۇمران لەۋلىرى گېزەرگەن . كى-چىككىنە قارىقاتتەك كۆزلىرىنى چاپاق باسقان ھارغىن بوۋاقنى بىچارە ئانىنىڭ قۇچىقىغا تاشلاپ بېرىدىغان بولدى . بۇنداق چاغ-دا ، گۈلپەرىنىڭ يۈزى ئازابتىن خۇنۇكلىشىپ كېتەتتى ، كۆزلى-رىدە ئەلەم ئەمەس ، غەزەپمۇ ئەمەس ، بەلكى كىمگىدۇر بولغان كۈچلۈك بىر نەپرەت ياناتتى ، ۋۇجۇدى تىترىگىنىچە ئۈزۈپ — ئۈزۈپ نەپەس ئېلىپ ئولتۇرۇپ قالاتتى ...

8

ئۆكۈنۈش ، پۇشايمان ۋە ئەلەم ھۇۋقۇش تازنى قاتمۇقات ئىسكەنجىگە ئېلىشقا باشلىدى ...

ئۇ ، بوتۇلكىدىكى ئاخىرقى ھاراقنى بىراقلا ئىچتى — دە ، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تامشۇنۇپ قويدى . شۇ تاپتا ، ھاراق تەپتى-دىن ئۇنىڭ تېنى ئۆرتىنەتتى ، دىلىمۇ ئۆرتىنەتتى !...

ئۆتكەن كۈنلەرنى ، ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلەش نېمىدېگەن ئېغىر — ھە ! ؟

«ۋاقىت شامالدەك ئۆتۈپ كەتتى ، يېدىم ، ئىچتىم ، تېنىم يايرىمىدى ! ئائىلىگە ، پەرزەنتكە زار بولدۇم — خۇدا بەردى ، ئەمما ئۆزۈمگە نېسىپ بولمىدى ! ياخشى ئادەملەر ، يورۇق دۇنيا مەندىن يۈز ئۆردى ... نېمە ئۈچۈن ؟ ! قايسى گۇناھلىرىم ئۈچۈن ئەي خۇدا ! ... »

ھۇۋقۇش تاز جۇجياڭ دەريا ساھىلىدىكى گۈللۈكنىڭ بىر بۇلۇڭىدا ئۆزى تەنھا ، جىمجىت سوكۇت ئىچىدە ئولتۇرۇپ ،

هامان ئۆزىنى ئىزدەيتتى . بۇ كىچىككىنە خىيابانىنىڭ ھەممە يېرى غۇچچىدە گۈل ـ گىياھ ئىدى . گۈللەر تولىمۇ رەڭدار : يېشىل ، قىزىل ، سېرىق ، سۆسۈن ۋە يەنە قانداقتۇر ئەبجەش رەڭلەر بىلەن جۇلالىنىپ تۇراتتى . گۈللۈكنىڭ ئىچىدە ئولتۇرغان قىسما ـ قىسما ئادەملەرنىڭ پاراڭلىرى ، كۈلكىلىرى خۇددى ئۇنىڭ خىيالىرىدەك دەم كۆتۈرەلەتتى ، دەم پەسلەيتتى . ئۇ قوللىرىنى ئارۋاڭ ـ سارۋاڭ تاشلاپ ، كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە قېتىپ ئولتۇراتتى . يېنىدا رەڭگى ئۆڭۈپ ، پەشلىرى مايلىشىپ كەتكەن نىمكەش كاستيۇم تاشلاقلىق ، ئالدىدا ئۇنىڭ تېنىگە ھارارەت بەخش ئېتىپ ، تىلىنى ئىلتىجاغا كەلتۈرگەن ھاراق شىشىسى دومىلاپ ياتاتتى .

«ئىچىم دەردكە تولغان ، قەلبىم يارىلانغان… قاچان ، قانداق بولۇپ بۇ ھالغا چۈشتۈم ـ ھە ! ؟ قايسى قىلمىشىم ئۈچۈن ، قايسى گۇناھلىرىم ئۈچۈن قەلبىمگە ئورناشتى بۇ يارا ! ؟… »

ئۇ ئىچ ـ ئىچىدىن بوغۇلۇپ ، ئازابلىنىپ ، ئۆز ـ ئۆزىنى توختاۋسىز سوراقلايتتى : «ياخشى ئادەملەر ھامان خاتىرجەم ، ئوبدان ياشايدىكەن ، ئۇلارنىڭ چۈشلىرىدىمۇ بۇ دۇنيا يورۇق ، كۆڭۈللۈك بولىدىكەن . ئۇلار قان ـ تەرى بىلەن دەرەخ تىكىپ ، بىنا ـ قورغانلار ، ئەل ـ يۇرت بىلەن بىللە جاھان سۈرگەنلەر !… ئۆلۈم ـ ھەق . ياغاچ ئاتقا مىنىپ ، قارا يەر قەرىگە سەپەر قىلغۇدەك بولسا ، ئۇلارنىڭ ئۇزاتقۇچىلىرى ، بىرەر كەلىمە ئايەت بىلەن ۋىدالاشقۇچىلىرى بار . شۇڭا ، ئۇلار ھەرگىز غېرىبسىنماي ، مەڭگۈلۈك ھالاۋەت ئۇيقۇسىدا ياتىدۇ . مەنچۇ ؟ مېنىڭ ئۆمرۈم مۇشۇنداق دەككە ـ دۈككە ئىچىدە ، باشقىلارنى ئالداپ ، قاقشىتىپ ئۆتەمدۇ ! ؟ ئۆلسەمچۇ ! ؟ ئۆلۈكۈم خاكسار ئىتتەك ، ‹غېرىب كېپەن › بولۇپ قالامدۇ ؟ !… ئاھ ، ئاداشقان بەندە !… مەن مۇشۇ يېشىمغىچە نېمىگىدۇر ئېرىشىش ئۈچۈن باشقىلارنىڭ ئارقىسىدىن بەزىدە سوكۇلداپ ، بەزىدە يۈگۈرۈپ

چاپتىم ، تىنىمسىز ئەگەشتىم . بۇ چېپىش ، بۇ ئەگىشىشنىڭ
زادىلا پايانى بولمىدى . ئەمما ، ئۇنىڭ ھېسابىغا زادى نېمىگە
ئېرىشتىم ؟ ! ھېچكىم ماڭا بۇ ھەقتە ھېچنېمە دېمىدى ، پەقەت
ئۇتۇق ئاكاملا ماڭا : «ھەي تازچاق ، شۇنچە چاپتىڭ ، ئەمدى
بولدى قىل ، نەپسىڭنى يىغ ، ئەتراپىڭغا قارا ، ھايات قانداق گۈزەل !
ئۇنىڭدىن لەززەت ئال ، زوقلان ، ئەمدى ساۋاب ھەققىدە ئويلا ،
ئۆز ئەجرىڭ بىلەن بىر توپ كۆچەت تىك ، بىرەر جاپاكەشكە
ياردەم قىل ، ئاخىر قاچانغىچە خەقنىڭ ئارقىسىدىن چېپىپ ،
خەققە ئەگىشىپ ، ئۇنىڭ چوماقچىسى بولىسەن ، قىسمەتنى تەقدىر
ئەمەس ، ئۆزۈڭ پەيدا قىلىسەن !...» دەپ ئاگاھلاندۇردى . ئويلى-
سام ، ئۇنىڭ گەپلىرى توغرا ! بىرىگە چوماقچى بولۇش بەئەينى
نەيزىنىڭ ئۇچى بولغانغا ئوخشايدىكەن ، نەيزىنىڭ ئۇچى ئۆتكۈر
ھەم خەۋپلىك ، بىۋاپا ھەم سوغۇق ! ئۇنى تۇتقان ئادەمنىڭ جان
ساقلىمىقى مۇشكۇل . شۇنداق ئىكەن ، جېنىڭ تۇمشۇقۇڭغا كەل-
گەندىمۇ يەنە خەقنىڭ ئارقىسىدىن چېپىشنىڭ ، خەققە ئەسەبىي-
لەرچە ئەگىشىشنىڭ پايدىسى نېمە ! ؟...» بەرھەق ! دېمىسىمۇ ،
كۈننىڭ كەينىدىن ئاي ، ئاينىڭ كەينىدىن يىل كېلىپ ، شۇنچە
يىللار ئۇن - تىنسىز ئۆتۈپ كەتتى . ھۆۋقۇش تازنىڭ تۇرمۇشىدا
قىلچە ئۆزگىرىش بولمىدى . ئەمما ، ئۇلارچۇ ؟ ئۇلار بەئەينى
سۇتنىڭ ئۈستىدىكى قايماقتەك ئەتىۋارلىنىپ ، ئېسىل تۇرمۇش
كەچۈرۈۋاتىدۇ ، ۋە لېكىن ، ھۆۋقۇش تاز بولسا مەڭگۈ بويسۇنغۇ-
چى ، دەپسەندە قىلىنغۇچى ! ئۇلار بەرسە يەيدۇ ، بەرمىسە بېزىرىپ
يۈرۈۋېرىدۇ ، بەئەينى بىر تىلەمچى ، دىۋانە !...

ھۆۋقۇش تاز كۆزلىرىنى خىرە - شىرە ئېچىپ ، ئەتراپقا
سوغۇق نەزەر تاشلىدى . كۈن غەربكە يانپاشلىغان ، ئۇنىڭ قىز-
غۇچ نۇرلىرى دەرەخلەرنىڭ ، گۈل - گىياھلارنىڭ ئۇچلىرىدا
جىلۋە قىلاتتى . ھاۋا يەنىلا ئىسسىق ، دىمىق ، ئەمما ئارىلاپ -
ئارىلاپ ئاززاق سالقىن شامال گۈللۈكنى سىيپاپ ئۆتەتتى . چۈش-

تىكى ئىسسىقتىن قاناتلىرى كۆيگەن چىۋىنلار مانا ئەمدى بىر ئاز سەگىدەپ ، دەرەخلەرنىڭ كاۋاكلىرىدىن چىقىپ جانلاندى . ئۇلار-نىڭ بىرنەچچىسى ئۆتكۈر پۇراق سېزىمى بىلەن گىژىلداپ كې-لىپ ، ھۈۋقۈش تازنىڭ ئالدىدىكى بوتۇلكىغا قوندى ۋە بوتۇلكا ئاغزىدىكى ۋىنو يۇقىنى تېتىپ - تامشىپ ، ئەجەب بىر شوخلۇق بىلەن قانات قېقىشىپ قويدى···

شۇ ئارىلىقتا ، نەدىندۇر قوڭۇر رەڭلىك ، ئالما ياپرىقىدەك كېلىدىغان بىر كېپىنەك پەيدا بولدى . ئۇ بىرنەچچە خىل گۇللەر ئۈستىدە ھارغىن پىرىلداپ ئايلىنىپ ، ئاخىر ھۈۋقۈش تازنىڭ مايلىشاڭغۇ كاستۇمىغا قوندى . توۋا ، ئۇنىڭ ئەپتى ئادەمگە نېمان-داق ئوخشايدۇ - ھە ! ؟ بۆرتۈپ چىققان كىچىككىنە كۆزلىرى كۆل رەڭ ، بەئەينى سەيۋى رەڭلىك قاشتېشىدەك يالتىرايدۇ···

كەيپتىن بىشى ئېغىرلىشىپ ، كۆزلىرى خىرەلەشكەن ھۈۋ-قۈش تازنىڭ كېپىنەككە كۆزى چۈشۈشى بىلەن ئەندىككەندەك تېنى سىلكىنىپ كەتتى .

«ئەرۋاھ كېپىنەك ! — دەپ ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلىدى ئۇ قانداقتۇر ھېيىقىش بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ ، — نەزەرنىڭ ئەرۋاھى-مىكىن··· ياكى ئۆركەشنىڭمىدۇر ؟ ! قاش - كۆزلىرى ئۆركەش-نىڭ قاش - كۆزلىرىگە نېمانداق ئوخشايدۇ - ھە ! ؟ خۇددى ئۆزى ! ئەمما ، بۇرۇتى كۆرۈنمەيدىغۇ ! ھە··· ئۆركەش بۇرۇت قويمىغان يىگىت ! بىچارە ئۆركەش··· غېرىب نەزەر !··· خار - زارلىقتا كۆز يۇمۇشتى ! ئۇلارغا ياردەم بېرەلمىدىم··· ئۆلۈكلەر تىرىك ، تىرىكلەر ئۆلۈك دەيدىغان گەپ بار . ئەنە شۇ تىرىك ئاتالغان ئۆلۈكلەر ئۆز بۇرادىرىنى يوقلاپ كەلدىمىكىن ؟ ! ياكى يانلىرىغا چاقىرىۋاتامدىغاندۇ ! ؟ ئاھ ، خۇدا !··· »

ھۈۋقۈش تاز تىترەك قوللىرى بىلەن يۈزىگە پاتىھە تارتتى . كېپىنەك خۇددى ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى گەپلىرىنى ، قىلىۋاتقان ئىبا-دەتلىرىنى چۈشەنگەندەك ، ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئىككى - ئۈچ ئايلى-

نىپ قويۇپ، گۈللۈكلەرگە قاراپ ئۇچۇپ كەتتى...

ھۈۋقۇش تاز ئاستا ئورنىدىن تۇردى، ئۇنىڭ ھارلىق كەيپىمۇ تارقاشقا باشلىغانىدى. ئۇ ئەمدى ھەممە نەرسىگە ئېتىبارسىز رەۋىشتە ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلەيتتى، بەلكىم ئۇ غايىب بولغان ئاشۇ ۋاقىتلىرىدىن ئۆكۈنۈش بىلەن نۇرلۇق بىر دەقىقە ئىزدەيدىغاندۇ!...

خىياللار ھۈۋقۇش تازنى كۆپ ئەزدى. ئۇ ھەر تەرەپنى ئويلىدى، نەچچە خىل پىلانلارنى تۈزدى، بىرنەچچە قېتىم قارارىنى ئۆزگەرتتى، گاھ ئۆزىنى غەمكىن، ئاجىز سېزەتتى، گاھىدا ئۆزىنى شۇ كۈنگە، شۇ كويغا سالغىنى ئۈچۈن، چوڭقامدىن، ھېيت ئاغماقتىن ئۆچ ئېلىش خىيالىغا كېلەتتى!...

راستىنى ئېيتقاندا، ھۈۋقۇش تاز ناھايىتى ئىنتائەتگوي، ئىخلاسمەن ۋە ئاق كۆڭۈللۈككە مايىل ئىدى. ئەمما، كېيىنكى پەيتلەردە، ئۇ ئۆزىنىڭ بەكمۇ كەمسىتىلىپ، ئەرلىك غۇرۇرىنىڭ دەپسەندە قىلىنىۋاتقانلىقىدىن ئازابلىنىدىغان، بۇنىڭغا تاقابىل تۇرۇشنىڭ يوللىرىنى ئىزدەيدىغان بولۇپ قالغانىدى. بولۇپمۇ، يېقىندىن بېرى ھېيت ئاغماقنىڭ ھەدېسىلا گۈلپەرىنى ئۆيىدىن چاقىرىپ، «مۇھىم ئىش بار» دېگەن باھانىدە، ئۇ يېقى شىبىدجىن، بۇ يېقى نەنخەي تەرەپلەرگە ئەكېتىپ، كۆڭۈل ئېچىپ يۈرۈشى ئۇنىڭ جان - جىنىدىن ئۆتۈپ كەتكەنىدى...

ھۈۋقۇش تاز ئەلەم بىلەن ئويلايتتى، خىيالىغا ئەجدادلارنىڭ: «ئەي ئوغلان، ئۈچ نەرسىنى: بېلىڭدىكى پىچىقىڭنى، ئاستىڭدىكى ئېتىڭنى، ئەمرىڭدىكى خوتۇنۇڭنى بىراۋغا بەرمە، شۇندىلا ئەل ئوغلى بولالايسەن!» دېگەن ئىبرەتلىك سۆزلىرى كېلىپ ئازابلىناتتى. ئۇ، شۇ كۈنلەردە ئائىلىسىگە ئىگە بولالماي قالغانىدى. ئۆي تۇتتۇم دېگەنبىلەن، ئەمەلىيەتتە قۇرۇق ئۆستەڭگە مىراب بولۇپ قالدى. نە خوتۇنغا، نە بالىغا ئىگە بولالمىدى!... ئۇلار بۇرۇن گۈلپەرىنى خالىغانچە ئاياغ - ئاستى

قىلغان ، ئۆزلىرى زېرىككەندە ھۇۋقۇش تازغا چېتىپ قويغان ، ھۇۋقۇش تازمۇ تەقدىرگە تەن بېرىپ ، ئۆتكەنگە سالاۋات قىلغاندى . ئۇلار ئەمدى بولدى قىلسا بولاتتى . لېكىن ئۇلار يەنە نىيىتىدىن يانمىدى ، ھۇۋقۇش تازنىڭ ئەرلىك غۇرۇرىنى پايخان قىلىپ ، يۇرىكىنى زېدە قىلىشقا باشلىدى···

بۇ ئېغىر ئەلەم ئۇنىڭ كۆكرىكىدىن نەشتەردەك تىلىپ ئۆتتى ، كۆزلىرىدىن ياش تامچىلايتتى . «پىچاقنىڭ جاراھىتى پۈتۈپ كېتىدۇ ، ئەمما يۈرەككە چۈشكەن جاراھەت پۈتمەيدىكەن !— دەپ ئويلايتتى ئۇ پىغان بىلەن ،— بولارچە بولسا ، مەن كۆزۈم تۇرۇپ كور ، تىلىم تۇرۇپ گاچا ، قۇلاقلىرىم تۇرۇپ گاس بولسام ··· شۇ چاغدا ياخشى بولمەنمۇ بولارغا ! ؟ ياق ـ ياق ··· ئوغۇل بالىغا ئىككى نومۇس بىر ئۆلۈم ، دېگەن گەپ بارغۇ ! ··· »

بۇ خىياللار ئۇنىڭ ئاچچىق يۇتقان كۆڭلىدىن ئۆتتى . ئۇ ، بۇنداق نائەھلىلىكلەرگە چىدىمىدى ، ئۇنىڭ روھىدىكى قۇللارچە ئىتائەتمەنلىك ئاستا ـ ئاستا سۇسلاپ ، ئۇنىڭ ئورنىنى يىگىتلىك غۇرۇر بىلەن ئىنسان بەخۋاشلىقى ئىگىلەشكە باشلىدى ···

ھەقىقىي نەپرەتمۇ خۇددى ھەقىقىي مۇھەببەتتەك كۈچلۈك ، چوڭقۇر ۋە تەلۋە بولىدۇ . ھۇۋقۇش تاز ھازىر ئەنە شۇنداق كۈچلۈك نەپرەت تۇيغۇسى ئىچىدە ياشىماقتا ئىدى ···

*　　　　*

ئەزەم چوڭ بۇگۇن كەچتە ، قول ئاستىدىكى چاپارمەنلىرى ئارىسىدىن بىرنەچچىنى تاللاپ ، زىياپەت بەردى . ئۇ بەزىدە ، خۇشى تۇتۇپ قالغان چاغلاردا ، مانا شۇنداق داستىخان سېلىپ ، ھاراق قويۇپ ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئۆزىگە تېخىمۇ رام قىلاتتى . يېقىندىن بېرى ، خۇن تۆكۈلۈپ ، ئادەم ئۆلىدىغان ئىشلار بولغاچ-

قا ، بۇ سالپا ـ ساياق چوماقچىلارنىڭ تىزگىنىنى تېخىمۇ چىڭراق تۇتۇش زۆرۈر بولۇپ قالغانىدى .

داڭلىق خۇيزۇ ئاشخانىسىنىڭ ئايرىمخانىسىدا بولۇۋاتقان زىد-ياپەت خېلى قىزىدى ، تائاملار مول ، هاراق سەرخىل ئىدى .

ئەزەم چوڭ ئۆزى باشلاپ بىرنەچچە رومكىنى ئىچىۋەتتى . هېيت ئاغماق ، هاشىم توقۇناق ، موللاجىلارمۇ قىرلىق رومكىلار-نى جىرىڭلىتىپ ئۇرۇپ ، «خوشە ، خوش !» لارنى كۆككە يەت-كۈزدى . بۇلارنىڭ ئىچىدە پەقەت هۇۋقۇش تازلا هېچنېمىگە كۆڭ-لى تارتماي ، خامۇش ئولتۇراتتى . بۇنى كۆرگەن هېيت ئاغماق ئۇنىڭغا مەسخىرە ، دوق ئارىلاش مۇنداق دېدى :

— هوي ، بىر چاغلاردا كالاچتا هاراق ئىچىپ يۈرەتتىڭ ، بۈگۈن نېمە بولدى ساڭا ؟ ! بىر دومىلاپلا مۇنەججىم بولۇپ قاپ-سەنغۇ ! ؟

— توغرا ، توغرا ! — دېدى هاشىم توقۇناقمۇ ئارىغا چۈشۈپ ، — هەي خالمەت ، ئوغۇل بالىدەك ئىش قىلە ، ئىككى قات بولمىغاندىكىن ! سەنمۇ بىزدەك بۇقۇرۇپ ـ بۇقۇرۇپ ئىچىپ باقمامسەن !

— كۆڭلۈم تارتمايدۇ ! — دېدى هۇۋقۇش تاز قىسقىلا قىد-لىپ .

— كۆڭلۈڭ نېمىنى تارتىدۇ ؟ — قەستەن ئۇنىڭ چىشىغا تېگىشكە باشلىدى هېيت ئاغماق ، — گۈلپەرىنى تارتامدۇ ! ؟

— ئۇنىڭ ئىسمىنى ئاغزىڭغا ئالما ! — بىردىنلا ئەسەبىيلە-شىپ ۋارقىرىدى هۇۋقۇش تاز ، — هەققىڭ يوق !

— ۋاي ـ ۋۇي… تىلىڭ چىقىپ قاپتۇغۇ ، ماماكاپ تاز ! — دېدى هېيت ئاغماق ئۇنى كۆزگە ئىلمىغاندەك زەهەرخەندە تەلەپپۇزدا .

هۇۋقۇش تاز تۇنجى قېتىم هېيت ئاغماققا تىك قاراپ ، كۆڭلىدىكىنى دادىل ئېيتتى :

— تىلى يوق ، ئاغزى پۈچۈق دېگەنمىدىڭ مېنى ! ؟ كىشى-نىڭ ئاغزى - بوغۇپ قويمىغان تاغار ئەمەس ، نېمە دېگۈسى كەلسە دەۋېرىدۇ ! …

— سەنمچۇ ھېيىت ئاكا ،— دېدى موللاجى ئاغزىدىكى لوق-مىنى تەنۈر چايناپ ،— ئۆمۈچۈك كاكىسىنى ئارتىپ يۈرگەندەك ، ھەدېسە گۈلپەرنى نەگە بارساڭ سايىدەك ئەگەشتۈرۈۋال-دىكەنسەن . ئۇمۇ سەندىن قورقۇپ ، ماڭ دېسەڭ ماڭىدىكەن !…

موللاجىنىڭ كەيپچىلىكتە ئېيتقان سۆزلىرى ھۆۋقۇش تاز-نىڭ يارىسىنى تىلغىۋەتتى .

— ئەسكى دېگەندىن ئادەم تۇغۇل ، مازارنىڭ جىنلىرىمۇ قورقىدۇ - دە !— دېدى ئۇ ھېيىت ئاغماققا دارىتىملاپ .

— ھەي !… سەن تېخى مېنى ئەسكى دەۋاتامسەن ! ؟— دېدى ھېيىت ئاغماق ھۆۋقۇش تازغا دېۋەيلەپ ،— بىلىپ قوي ، غۇنچىنى كۆزىنى سۇزمىسە ، بۇقا ھەرگىز ئارغامچىنى ئۈزمەيدۇ ! كىمنىڭ ئەسكىلىكىنى خوتۇنۇڭدىن سورا !

بۇ گەپلەر ھۆۋقۇش تازغا ھار كەلدى ، يىگىتلىك غۇرۇرىغا تېخىمۇ قاتتىق تەگدى . ئەپتىدىن ، ئۇنىڭ قەھر - غەزىپىنىڭ چەك - چېگرىسى يوق ئىدى ، كۆزلىرىدىن سوغۇق ئۇچقۇنلار چاچرايتتى . ھېيىت ئاغماق ئۇنىڭغا سەگەكلىك بىلەن تىكىلىپ قارىدى ، ئۇنىڭ بۇنداق سوغ نەزىرى ئادەمنىڭ قەلبىنى ئازابلايدى-غان زەھەر ئىدى !

— سېنىڭ دەستىڭدىن يۈرەكلىرىم قاداق بولۇپ كەتتى ، مېنىڭ ! — دەپ ئورنىدىن دەس تۇردى ھۆۋقۇش تاز ،— سەندەك ئادەم بىلەن بىر يەردە ئولتۇرۇپ تاماق يېيىش ماڭا ھارام ، ئۇنىڭدىن زەھەر يېگىنىم ياخشى ! …

ھۆۋقۇش تاز مېڭىشقا تەمشەلدى ، ھېيىت ئاغماق يەنە شۇنداق كۆرەڭلىك بىلەن ئاغزىنى پۈرۈشتۈرۈپ :

— كەتسەڭ كېتىۋەر ، مەن سېنى ئىت پوقىدا ئىسرىق

سېلىپ چاقىرىپ كەلمىدىم !— دېدى سىپسىق گەپ قىلىپ .
ھۆۋقۇش تاز ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن ھۆرپەيدى ، شۇ تاپتا ، كۈچى يەتسە ، ئۇنىڭ ئالدىغا سەكرەپ بېرىپ ، ئاشۇ سىپسىق گەپ قىلغان ئاغزىغا ، شۇملۇق چىقىپ تۇرغان كۆزىگە بىرنەچچىنى ئۇرۇۋەتكەن بولاتتى . لېكىن ، ئۇ ئاجىز ئىدى ، ھەرگىز كۈچى يەتمەيتتى ، شۇڭا ، ھەممىشە ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ يۈرۈشكە مەجبۇر بولاتتى . ئەمما ، بۇ قېتىم گەپتە بولسىمۇ ئۇنى يېڭىشكە پۇخادىن چىققىشقا ئۇرۇنۇۋاتاتتى :
— توغرا ، شۇڭا مەن ئىت بىلەن سايە ، مۈشۈك بىلەن تۆر تالاشماي دەپ كېتىۋاتىمەن !— دېدى ئۇمۇ ھېيت ئاغماقنىڭ زىتىغا تېگىپ .
ئەگەر شۇ ئارىلىقتا ، ئەزەم چولڭ كايىپ ، بۇ ئىككىسىنى توختىتىۋالمىغان بولسا ، بەلكىم ھۆۋقۇش تاز بىلەن ھېيت ئاغ-ماق دۇتۇشۇپ ، بىرمۇنچە كۆڭۈلسىزلىكلەرنى تېرىغان بولاتتى .
ئەزەم چولڭ بۇ ئىككىسىنىڭ ھېچقايسىدىن قىيالمايتتى . ھېيت ئاغماق ئۇنىڭ ئىشەنچلىك چوماقچىسى ، چوماقچى بولغاندى-مۇ ، ئۇنىڭ جېنىنى ، دەرگاھىنى قوغداپ كېلىۋاتقان رەھىم-سىز ، تەلۋە چوماقچى ئىدى . ھۆۋقۇش تاز بولسا ، ئۇنىڭغا ئۇزۇن يىل ئەگەشكەن ، ئۇنىڭ ئۇجۇر - بۇجۇرلىرىنى چوڭقۇر بىلىدى-غان ئىخلاسمەن چاپارمىنى ئىدى . ئۇ بۇلارنىڭ بۇنداق ئىت - مۈشۈكتەك تالىشىپ ، بىر-بىر كۆتۈلمىگەن ئىش تېرىپ قويۇشى-دىن ، بولۇپمۇ ، ھېيت ئاغماقتا تەگ كىلەلمەيدىغان ھۆۋقۇش تازنىڭ ئاچچىقىغا پايلىماي ، بەزىبىر پىنھان سىرلارنى ئاشكارىلاپ قويۇشىدىن ئەنسىرەيتتى .
— بۇرادەرلەر ! دەريالارنىڭ قۇرۇپ كېتىدىغان ، تاشلارنىڭ-مۇ ئېزىلىپ كېتىدىغان ۋاقىتلىرى بولىدۇ !— دېدى ئۇ ئىككىي-لەننى ئىككى يېنىغا ئولتۇرغۇزۇپ ، — ئەمما ، بىز ئۇنداق

ئەمەس ، بىز بىر ـ بىرىمىز ئۈچۈن خۇددى قان ـ قېرىنداشتەك تۇغقان بولۇپ كەتكەنلەر ! تۇغقان دېگەننىڭ بىغمىشى چىڭ ، رىشـ
تى چوڭقۇر بولىدۇ . بىز ئۇزۇن يىللىق ھايات سەپىرىدە ، بىر كېمىگە چىقتۇق ، نۇرغۇن جاپا ـ مۇشەققەتلەر بىلەن بوگۇنكى كۈنىمىزنى ياراتتۇق . شۇڭا ، بىزنىڭ يولىمىزمۇ ، جېنىمىزمۇ بىر ! ياشىساق تەڭ ياشايمىز ، ئۆلسەكمۇ تەڭ ئۆلىمىز ! بۇنداق ھايات ـ ماماتلىق چوڭ ئىشنىڭ ئالدىدا ، بۇنچىلىك ئۇششاق ـ چۈششەك ئىشلار نېمىگە ئەرزىيدۇ ! ؟ بىز بۇنداق ئەرزىمەس ئىشـ
لار بىلەن ئارازلاشمايلى ، بىر ـ بىرىمىزنىڭ دىلىنى رەنجىتمەيـ
لى ! قېنى ، ئىشلىرىمىزنىڭ روناق تېپىشى ئۈچۈن ، ئىجىل ـ ئىناقلىقىمىز ئۈچۈن كۆتۈرۈيلى ، خوش ··· خوشە !

ھەممەيلەن رومكىلارنى ئۇرۇشۇپ ، ئارقا ـ ئارقىدىن بىر ـ نەچچە قەدەھتىن ئىچىۋەتتى . بۇ قېتىم ھۇۋقۇش تازمۇ ئىچتى ، ئەزەم چوڭنىڭ قولىنى ياندۇرالمىدى . شۇ تاپتا ، ئەزەم چوڭ شۇنداق مۇلايىم ، دىلكەش ، خۇش چاقچاق بولۇپ كەتكەنىدى . ئەمما ، ئۇنىڭ ھەممە قىلىقلىرى سەممىيەتسىز ئىدى ، ئۇنىڭ بۇ سەممىيەتسىزلىكى شۇقەدەر كۈچلۈك ئىدىكى ، ھەمسۆھبىتىـ
نىمۇ ئۆزىگە ئوخشاش بولۇشقا مەجبۇرلايتتى ، ئادەم ھەتتا قانداق قىلىپ ئۇنىڭ دېيىشىغا ئۇسسۇل ئويناۋاتقانلىقىنى سەزمەي قالاتتى !···

ھاراق ئىچىلگەنسىرى كەيپ ئېغىرلاشتى ، ئەمدى ئۇلار قەلب سۆزلىرىنى ئېيتىشقا ، بولۇپمۇ ، ئەزەم چوڭنى ماختاپ ئۈچۈرۈشقا باشلىدى :

— ئۆزلىرىنىڭ مەزھىپى كەڭ ، چوڭام ! مېھمان چاقىرىشتا ھاتەم جۇمۇ !— دېدى ھاشىم توقۇناق قولىدىكى رومكىنى ئۇنىڭغا تەڭلەپ ، — قېنى ، ئۆزلىرى بىلەن بىر ئىچەي··· مەن سىلىنىڭ قوللىرىدىكى قىرلىق تاش چوڭام··· قەيەرگە ئاتقىلىرى كەلسە ئېتىۋەرسىلە··· تەگكەن يەردىن قان چىقارماي قويمايمەن !···

قېنى ، خوشە…

ھېيت ئاغماقمۇ ئۇنىڭغا رومكا تۇتتى :

— بىرنى ئىچەيلى ، چوڭام ! — دېدى ئورنىدىن تۇرۇپ ، — بايىقىدەك پىشمىغان يەرلىرىمىز بولسا…

ئۇنىڭ گېپىنى موللاجى ئەپقاچتى :

— ھەي … تېخىچە پىشمىغىنىڭ نېمىسى !؟ چوڭام سېنى خۇددى قازان قاتلىمىسىدەك ، بىر تەرىپىڭنى ئۈچ يىل ، يەنە بىر تەرىپىڭنى ئۈچ يىل پىشۇرغان تۇرسا ! …

ھەممەيلەن كۈلۈشۈپ كەتتى ، موللاجىنىڭ سۆزى سورۇنغا قىزغىن كەيپىيات ئاتا قىلدى .

— توغرا ، ھەممىڭلار پىشتىڭلار ! — دېدى ئەزەم چوڭ موللاجىنىڭ گېپىنى تەستىقلاپ ، — ھەممىڭلار نى - نى ئىشلارنى تەۋرىتەلەيسىلەر . گەرچە بۇ دۇنيادا جەننەت يارىتىش ئاسان بولمىسىمۇ ، ئەمما مەن سىلەر بىلەن بىللە جەننەت يارىتىمەن . بىز شۇ جەننەتتە تېخىمۇ ياخشى ياشايمىز ! …

سورۇن ئەنە شۇنداق داۋام قىلدى . ھاراق ئىچىلگەنسېرى ئۇلار سۆيۈلۈشقا باشلىدى ، گەپلىرىمۇ خۇددى قىرى يوق كېسەكتەك چاك باسمايۋاتاتتى …

ھۇۋقۇش تاز ئۈچ رومكىدىن كېيىن زادىلا ئىچمىدى ، بەك زورلىغان ۋاقىتتا ، رومكىدىكى ھاراقنى بىر ئاماللاپ چايغا تۆكۈۋەتتى .

شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ كاللىسى سەگەك ئىدى ، شۇڭا ، بۇ يەردىكى ھەممە گەپلەرگە ، قىلىقلارغا باشقىچە نەزەر بىلەن سەپسېلىشقا باشلىدى . شۇنداق ، ئۇ بەزىدە بىر نەرسىلەرگە ناھايىتى ساددىلىق بىلەن قىزىقىپ قالاتتى ، ئۇنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلىشكە ئۇرۇناتتى . ئەمما ، بۇ يەردە بولۇۋاتقان ياغلىما گەپلەر ، غىلجىڭ قىلىقلار ئۇنىڭغا تولىمۇ غەلىتە ، يات كۆرۈنۈشكە باشلىدى . ھېيت ئاغماق تۈگۈل ، موللاجى ، ھاشىم توقۇناقمۇ ئۇنىڭ كۆزىگە

www.uyghurkitap.com

باشقىچە بىگانە ئادەملەردەك كۆرۈنۈپ كەتتى . ئۇلارنىڭ گەپلە-
رى ، قىلىقلىرى ئۇنىڭ غىدىقىنى كەلتۈردى ، سەسكەن-
دۈرۈۋەتتى…
«مەن ئەمدى بۇنداق ياشىمايمەن ، ھاياتىمنى شامالغا سو-
رۇشنى خالىمايمەن !— دەپ ئويلىدى ھۆۋقۇش تاز ئۆز - ئۆزىگە
تەنە ۋە دەشنام بېرىپ ،— مەن بۇنداق ئىشلارنى بىر مەرتەم
قىلىپ كۆرگەن ، تويغان ! … بەلكىم ئۇ چاغدا زۇلمەت ئىچىدە
قالغان بولغىيتىم ، ئەمدى بەلكىم ئاشۇ زۇلمەت ئىچىدىن يورۇق
بىر تاڭنىڭ ئېتىپ كېلىۋاتقىنى كۆزۈمگە كۆرۈنگەندۇ ! بەلكىم
ئۆزۈممۇ شۇنى ئارزۇ قىلغاندىمەن ! … »
شۇنداق ، ئۇ ئارزۇ قىلدى ، ئۆزىنىڭ يوقىتىپ قويغان
ئىمان - ئېتىقادىنى مانا شۇ يول بىلەن قايتۇرۇپ ئالماقچى
بولدى . شۇ ئىمان - ئېتىقاد بولمىسا ، ئۇ ئەمدى ياشىيالمايدۇ !
ئادەم ئاخىر بىر نەرسىگە ئىشىنىش ، بىر نەرسىگە ئېتىقاد قىلىش
كېرەككقۇ !…

9

تۇرمۇش دېگەن شۇنداق ئىكەن ، سەن ئۇنىڭدىن بىرەر ھەقىد-
قەتنى چۈشەنگەن ۋاقتىڭدا ، ئاللىقاچان بىرمۇنچە ئېچىنىشلىق
بەدەل تۆلىگەن بولىدىكەنسەن !
«مەن ئەمدى پۈتۈنلەي تۈگەشتىممۇ ! ؟ ھاياتىم ئاخىرقى
پايانىغا بېرىپ قالدىمۇ ؟ ! مەن تېخى يىگىرمە تۆت
ياشقۇ ! ؟… »
كاللىسىغا تۇيۇقسىز كەلگەن بۇ پىكىر نازاكەتنىڭ پۈتۈن
ۋۇجۇدىغا بەئەينى دەھشەتلىك ئاغرىقتا ئوخشاش تارالدى . ئۇ ئەن-
دىككەندەك چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى …
ھازىر ئۇنى قانچە يوپۇتمىسۇن ، قانچە كۆڭلىنى كۆتۈرمە-

سۇن ، ئۇ پۈتۈنلەي ئۈمىدسىزلىككە چۈشكەنىدى . ئۇ ئىپادە قىل-
لىپ بولمايدىغان بىر غەم ـ غۇسسە ئىچىدە «قۇياشلىق ئارال
ئارامگاھى» دىن چىقىپ ، قايسىبىر كونا ، مەينەت ئارقا كوچىلار-
دىكى مۇساپىرخانىلاردىن ماكان تېپىش ئۈچۈن يۈرۈپ كەتتى .
ھاۋاسى دىمىق گۇۋاڭجۇنىڭ نەم ئىسسىقى قىزنىڭ ئىككى چېكى-
سىدىن قاتتىق سىقماقتا ، بوشاشتۇرماقتا… ئۇ مىغ ـ مىغ
ئادەملەر ئارىسىدىن تۇرتۇپ ، دۈگجۈپ باراتتى ، ھېچقانداق مەق-
سەتسىزلا كىملەرنىڭدۇر يۈزىگە تىكىلىپ قارايتتى ، كىملەرگى-
دۇر ۋارقىراپ ـ جارقىراپ ئىچىنى بوشاتقۇسى كېلەتتى . ئۇ ،
شۇ يوسۇندا بىرمۇنچە يول يۈرۈپ ، ئاۋات بىر كوچىنىڭ دوقمۇ-
شىغا كەلگەندە ، ھۇۋقۇش تاز بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى . ھۇۋقۇش
تاز قانداقتۇر خەنزۇچە گەپلەرنى ئۇيغۇر تەلەپپۇزىدا ۋارقىراپ ،
ئۇچەي كاۋىپى سېتىۋاتاتتى . نازاكەت ھۇۋقۇش تازنى تونۇمىسى-
مۇ ، ئەمما ئۆزى بىلەن يۇرتداش بولغاچقىمىكىن ، ئۇنى كۆرۈپلا
بەدىنىگە ئىللىق بىر سېزىم تارالدى . ئۇنىڭ بىلەن بىرنەچچە
ئېغىز بولسىمۇ ، ئۆز تىلىدا سۆزلەشكۈسى ، مۇڭداشقۇسى كەل-
دى .

— سىز ئۇرغۇيمۇ ؟ — سورىدى ئۇ ھۇۋقۇش تازنىڭ يېنىغا
كېلىپ ئاستاغىنا .

— ياق ، مەن ئۇرغۇي ئەمەس ، ئۇيغۇر ! — دېدى ھۇۋقۇش
تاز ۋە تۇيۇقسىز پەيدا بولغان بۇ ناتونۇش قىزنىڭ باش ـ ئايىغىغا
چوڭقۇر سەپسالدى .

قىزنىڭ روھىي ھالىتى ، چىرايى شۇقەدەر خامۇش ، شۇقە-
دەر ئايانچلىق ئىدىكى ، سەپسېلىپ قارىغان ئادەم قورقۇپ كېتەت-
تى .

نازاكەت ئۆز گېپىدىن سەل خىجىل بولدى ئەتىمالىم :

— كەچۈرۈڭ ، ئۆزۈڭدىن بىرى ئۇيغۇرچە گەپ قىلماي ،
تىلىم كالۋالىشىدىغان بولۇپ قاپتۇ ، — دېدى ئوڭايسىزلانغان-

دەك ،— سىزنى كۆرۈپ پاراڭلاشقۇم كەلدى ...

ئۇلار تېزلا چىقىشىپ قالدى . ھۆۋقۇش تازمۇ ئادەم خۇمار-داپ ، گەپ سېغىنىپ قالغانىدى . ئۇ ئۆزى ئولتۇرىدىغان چاققان-غىنە كۇرسىنى نازاكەتنىڭ ئاستىغا قويۇپ بەردى ، ئاندىن لازا ، زىرىلىرىنى تەڭشەپ بىرنەچچە زىخ كاۋاپمۇ پىشۇرۇپ بەردى...

شۇ تاپتا ، نازاكەت ئىللىق تەبەسسۇم قىلىپ تۇراتتى ، لې-كىن بۇ تەبەسسۇم ئەينى ۋاقىتتا ئۇنىڭغا زادىلا ياراشمىدى ، خۇددى ئۇشبۇ تەبەسسۇمدا نېمىدۇر سۇنغاندەك ، قاداقچى قانچە ئۇرۇنمىسۇن بۇ سۇنغان نەرسىنى ئەمدى قاداشقا زادىلا قادىر ئەمەستەك كۆرۈنەتتى . دېمىسىمۇ ، شۇ كۈنلەردە نازاكەتنىڭ يۈ-زىدە قان ، كۆزىدە نۇر ، جىسمىدا مادار قالمىغانىدى . ئۇنى گويا يېنىنى يەر يەپ كېتىۋاتقاندەك ، قانداقتۇر بىر نىجىس كېسەل چاڭگىلىغا ئېلىنىۋالغانىدى...

ھۆۋقۇش تاز نازاكەتنىڭ ئەھۋالىدىن ئانچە - مۇنچە خەۋەردار بولغاندىن كېيىن ، خۇددى بىر نەرسىگە قىزىققاندەك ئۇنىڭدىن سورىدى :

— سىز دېگەن ھېلىقى «قۇياشلىق ئارال ئارامگاھى» دېگەن يەردە سىزدىن باشقا ئۇيغۇر قىزلارمۇ بارمۇ ؟

— بار ،— دېدى نازاكەت سەممىيلىك بىلەن ،— بۇرۇن ئۈچ قىز بىر ياتاقتا تۇراتتۇق ، مەن ، جەننەت ، خىسلەت . يېقىندا يېڭىدىن يەنە ئۈچ قىز پەيدا بولدى . ئۈچىلىسى شىنجاڭ-لىقكەن...

— توختىڭە ، توختىڭە... ، — دېدى ھۆۋقۇش تاز ئالدىراپ ، — بايا «خىسلەت» دېگەندەك قىلدىڭىزما ؟

— ھەئە ، خىسلەت ! — دېدى نازاكەت بۇ ئىسىمدىن ئالاھىدە پەخىرلەنگەندەك تۇيغۇ بىلەن ، — بۇرۇن مەن ئۇ قىز بىلەن بىر ياتاقتا تۇرغان . ئەمما ئۇ ، بىرەرىگە قولىنىڭ ئۈچىنىمۇ تۇتقۇز-ماي ، بىر كېچىدە قېچىپ كەتتى . مەن ئۇنىڭ غەيرىتىگە ، ئىرا-

دىسىگە قايىل ، ئاجايىپ قىز ئىدى…

نازاكەت يەنە بىر قېتىم بۇ جەھەتتە ئۆزىنىڭ خېلى ئاجىزلىق-ىنى ، خىسلەتتەك دۇنياغا دادىل قارالماسلىقىنى ، ئۇنىڭدەك مۇستەقىل ، جەسۇر ۋە سەممىي ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىپ ، كۆڭلى بۇزۇلدى ! …

نازاكەتنىڭ سۆزىدىن كېيىن ، ھۇۋقۇش تاز خۇددى مۆلدۈر چۈشكەندەك ، بىر دەقىقە شۇمشىيىپ تۇرۇپ قالدى . ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا خىسلەتنىڭ يىقىندىن بۇيانقى ئېچىنىشلىق تەقدىرى قايتا نامايان بولغاندەك بولدى …

خىسلەت ئاشۇ كۈنى ئەزەم چوڭنى ئۆلتۈرەلمەي ياردار قىلىپ ، قاتتىق تاياق يېگەندىن كېيىن ، تېخىمۇ چىڭ تەقىب ئاستىغا ئېلىندى . لېكىن ئۇنىڭ غۇرۇرى ، ئىرادە - جاسارىتى ھەممىيلەننى ھەيرەتتە قالدۇردى . شۇ چاققىچە ئەزەم چوڭغا تىغ كۆتۈرۈش تۇگۇل ، ئۇنىڭ بىرەر ناشايان ئىشلىرىنى تىلغا ئېلىپ يۈزىگە سېلىشقا ھەددى سىغمىدىغان ئادەم چىقمىغانىدى . شۇڭا ، بۇ دەرگاھتىكى ئىتائەتمەن قۇللارنىڭ نەزىرىدە ، خىسلەت قەھرى-مانغا ئايلىنىپ كەتتى . ھالبۇكى ، شۇ كۈنلەردە بۇ ئاجىز ، ئەمما قەيسەر قىز ئېلىشىپ قالغاندەك بىر خىل تۇتقاقلىق كېسىلىگە گىرىپتار بولغانىدى ! …

خىسلەتنى ھەر قېتىم تۇتقاقلىق تۇتۇشتىن ئىلگىرى ، غەلىتە بىر روھىي ھالەت يۈز بېرەتتى . ئۇ دەردىتىن ، بېسىمدىن ، قىيناقلاردىن يۈرىكى زىمىستان بولۇپ كەتكەن بىر دەقىقىدە شۇنداق ھالەتلەر بولاتتىكى ، كۈتۈلمىگەندە مېڭىسى چاراقلاپ ئېچىلغاندەك بولاتتى ، ۋۇجۇدى كۈچ - قۇۋۋەتكە تولۇپ ، جانلى-نىپ كېتەتتى . خۇددى چېقىندەك يالت قىلىپ ئۆتىدىغان ئاشۇن-داق قىسقا ۋاقىتلاردا ئۇنىڭ ھايات سەزگۈلىرى ، ئىچكى خىيال سېزىملىرى ئون باراۋەر ئارتاتتى ، ئەقلى ۋە يۈرىكى پەۋقۇلئاددە بىر نۇر بىلەن يورۇشۇپ كېتەتتى . ئۇنىڭ پۈتۈن ھاياجانلىرى ،

پۈتۈن ئازابلىرى، پۈتۈن تەشۋىشلىرى بىردەم بولسىمۇ بېسىد-
قىپ، تىنجىپ، ئۇنىڭ ئورنىنى شادىيانە ھېسلار بىلەن تاتلىق
ئۈمىدلەر ئىگىلەپ، ئۇنى ئاللىقانداق خاتىرجەملىك بىلەن ئاسا-
يىشلىققا چۆمدۈرەتتى...

لېكىن، بۇنداق ھالەت ئۇزۇنغا بارمايتتى، ئۇنىڭ ئەقلى ۋە
خاتىرىلىرى يەنە ئۆز ئەكسىگە كېلىپ، دۇچ كەلگەن ھەرقانداق
نەرسىگە ئىلىناتتى، ئۇ زادىلا كېچىكتۈرۈپ بولمايدىغان، قىلىد-
نىشى زۆرۈر بولغان بىر ئىشنى ئۇنتۇشنى ئىستىسىمۇ، لېكىن
ئەتراپىغا كۆز يۈگۈرتۈشى بىلەن يەنە شۇ ئىش يادىغا چۈشەتتى،
ئۆزىنىڭ غەمكىن خىيالىغا دۇچ كېلەتتى. ئۇ بۇنداق خىياللاردىن
قۇتۇلۇشنى قانچىلىك خالايتتى - ھە!؟...

ئۇ، ئەنە شۇنداق خىيال بىلەن رېئاللىقنىڭ ئوتتۇرىسىدا
ئىلەڭ - سىلەڭ ياشاپ كېلىۋاتاتتى...

ھۆۋقۇش تاز خىسلەتنى ئەسلىدىيۇ، ئەمما ئۇنىڭ ھەققىدە
نازاكەتكە بىر نەرسە دېيىشنى خالىمىدى.

— ئەمدى سىز قانداق قىلاي دەيسىز؟— سورىدى ئۇ بىر-
دىنلا پاراڭنىڭ تېمىسىنى يۆتكەپ.

— يۇرتقا كېتەي دەيمەن...،— نازاكەتنىڭ ئاۋازى زەئىپ
ۋە غەمكىن چىقتى، — چوڭ شەھەرگە... ئويۇنغا... ھەممىگە...
ھەممىگە تويدۇم!...

راست، ئۇ ھەممىگە تويغانىدى! ئۇنىڭ ياشلىقى، گۈزەللىد-
كى، شوخلۇقى مانا شۇ ئەزىم شەھەرنىڭ بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىدا
پايخان بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ئۆزىگە قالغىنى، سولغۇن چىراي
بىلەن ئىمجان ھايات بولدى. ئەمدى ئۇ، ئاشۇ ئىمجان ھايات
بىلەن بىر پاتمان پۇشايمان، ئۆكۈنۈش ۋە ھەسرەتلىرىنى ھاپاش-
لاپ، ئۆز يۇرتىغا كەتمەكچى بولۇۋاتاتتى!...

— ياخشى ئويلاپسىز، نازاكەت!— دېدى ھۆۋقۇش تاز ئۇنى
رىغبەتلەندۈرۈپ،— ئادەم ئەرشئەلاغا چىقىپ كەتسىمۇ، يەنە

هامان تۇغۇلۇپ ، تۈز يېگەن جايدىن كېچەلمەيدىكەن . مەنمۇ يۇرتـ
قا كېتىشنى ئويلاپ يۈرۈيمەن !…
ئۇلار ئوتتۇرىسىدا يەنە ئانچە ـ مۇنچە دىلكەش سۆزلەر ئېيـ
تىلدى ، ئەپسۇس ـ نادامەتلەر قىلىندى ، ئاخىرىدا نازاكەت ھۇۋـ
قۇش تازدىن سورىدى :
— بىلەمسىزكىن ، مۇشۇ يېقىن ئەتراپتا ئەرزانراق مېھماندـ
خانا بارمۇ ؟
— بار ، بىلىمەن ، — دېدى ھۇۋقۇش تاز ئاخىرقى بىرنەچچە
زىخ كاۋىپىغا خېرىدار چاقىرىپ ، — سەل تەخىر قىلىڭ ، مەن
سىزنى باشلاپ باراي .
ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە ئۇنىڭ كاۋاپلىرىمۇ سېتىلىپ تۈگىدـ
دى ، ئۇ كىچىك ، ئەپچىل كاۋاپدانىنى يىغىشتۇرۇپ ئۆشنىسىگە
ئارتتى ـ دە ، نازاكەتنى بىر كوچىغا باشلاپ ماڭدى . ئۇ كېتىۋېـ
تىپ :
— سىزنى ئۆيۈمگە باشلاپ بارسام بولاتتى ،— دېدى خىجىل
بولغاندەك تەڭقىس ھالەتتە ،— لېكىن ھازىر ئۆزۈمنىڭمۇ تۇرۇـ
ۋاتقان يېرىمنىڭ تايىنى يوق …
ئۇ يېڭىلا تونۇشقان بۇ قىزغا تۇرمۇشىدىكى كۆڭۈلسىزلىكـ
لەرنى ئېيتىشنى خالىمىدى . ئۇ يېقىندىن بېرى گۈلپەرىگە چىدـ
راي ئاچماي يۈرەتتى ، بىر ئۆيدە تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ ، خۇددى
دەڭدە ياتقان بىـگانە ئادەمـلەردەك كىرىپ ـ چىقىشاتتى ، سورىدـ
غانلارغا «تۇرمۇشىمىز ياخشى» دەيتتيۇ ، ئەمما يالغۇز قالغاندا ،
پىنھان ئىزتىراپ چېكەتتى !
— كۆڭلىڭىزگە رەھمەت !— دېدى نازاكەت ئۇنىڭ تەكەللۇـ
پىدىن خۇشال بولۇپ ،— مەن بۇ يەردە بىرنەچچە كۈن تۇرۇپلا
كېتىمەن…
ئۇلار تار ، مەينەت بىر كوچىدىكى ئەرزان باھالىق مۇساپىرـ
خانىغا يېتىپ كەلگەندە ، قاراڭغۇ چۈشۈپ قالغانىدى . نازاكەت شۇ

يەرگە ئورۇنلاشتى ، بىر پەس دىمىنى ئىلىپ ، كەيپىياتىنى تەڭ-
شەش ئۈچۈن ياتاقتىكى ئەسكى ساپاغا چۆكۈپ ئولتۇردى ۋە شۇ
ئولتۇرغىنىچە خىيالغا پاتتى...

خۇدا بىلىدۇ ، ئۇ قانچىلىك ئويلىدى ، نىمىلەرنى ئوي-
لىدى !...

ئۇ نۇرغۇن نەرسىلەردىن قورقماقتا ۋە نۇرغۇن نەرسىلەرنى
سەزمەكتە ئىدى . شۇ نەرسىلەر ئۇنىڭغا دەھشەتلىك تۇستە ئازاب
بىرەتتى ، قىينايتتى ...

شۇ تاپتا ، ئۇنىڭ بىرەر دىلداش قەدىردانى بىلەن ھەسرەت-
لەشكۈسى ، دەردلەشكۈسى كەلدى . ئەمما ، ھازىر ئۇنىڭ دىلداش
كىشىلىرى قالمىغانىدى . يولدا قوشۇلغان ھەمراھ — ھەمراھ
ئەمەس دىگەن گەپ راست چىقتى . ئۇنىڭغا ئۆزىنى يىقىن تۇتۇپ ،
ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ يۈرگەنلەرنىڭ ھەممىسى يىرىم
يولدا قوشۇلغانلار ! بالىلىق دوستلىرى ، ستۇدىنت ساۋاقداشلىرى
نەدە ! ؟... ئۇ ھىچقاچان ئۆزىگە بۇنداق سوئال قويمىغانىدى . قىنى
ئەمدى ، ئاشۇ يىللار قايتىپ كەلسە ، نۇرلۇق ، غۇبارسىز تاڭلارنى
زارىقىپ كۈتكەن — غەمسىز ، غەرەزسىز يىللار قايتىپ كەلسە !
... ئۇ يىللارنىڭ ئەتىسى بەكمۇ جىلۋىدار ، بەكمۇ پارلاق ئىدى .
ئەمدىچۇ ؟ ئەمدى ئۇ ئەتىدىن نىمىنى كۈتىدۇ ! ؟...

نازاكەتنىڭ تورۇپلا بالىلىق ، ئۆسمۈرلۈك دەۋرىگە قايتقۇسى
كەپكەتتى . بالىلىقنى سىغىندى ، مال ـ دۇنيادىن ، ھاۋايى ـ
ھەۋەسلەردىن كىچىپ ، بالىلىقى ، ياشلىقى ئۆتكەن شادىمان كو-
چىلاردا يۈرگۈسى كەلدى . ئەمما ، بۇنىڭ ئىلاجى يوق ، ئۇ بەكمۇ
يىراقلاپ كەتكەنىدى . بۇنداق ئىگىزلىكتىن ھىچكىم ئۆز ئايىغى
بىلەن چۈشكەن ئەمەس ، بەلكى غۇلىغان ، يىقىلغان ، ئىتتىرىل-
گەن !...

ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ، نەرسە ـ كىرەكلىرىنى ئۇيان ـ بۇيان
يىغىشتۇردى . خىيالچان ھالەتتە تامدىكى پۇچۇق ئەينەكنىڭ ئال-

دىدا تۇرۇپ قالدى . بىرنەچچە دەقىقىدىن كېيىنلا نىگاھى ئۆزد-
ىنىڭ ئەينەكتىكى ئەكسىگە چۈشتى . ئۇنىڭغا كۆزلىرى جىرتاي-
غان ، چاچلىرى شالاڭشىغان ، يۈزى غەمدىن سولاشقان بىر چىراي
ھېيىسىز تىكىلىپ تۇراتتى . «ۋاي خۇدايىمەي ، شۇنچىلىك ئۆز-
گىرىپ كەتتىممۇ ! ؟ تېخى بىر يىلنىڭ ئالدىدا قانداق چىرايلىق
قىز ئىدىڭ ! يىگىتلەر ئارقاڭدىن زوقلىنىپ ، قىزلار كۆزلىرىنى
مۆلدۈرلىتىپ يۈرمەمتى !… بەختىڭنى ئۆزۈڭ پايمال قىلدىڭ ،
ھە… ئۆزۈڭ ! قەيەردە ئاداشتىڭ ؟ ! نېمىشقا ئاددىي تۇرمۇشۇڭنى
ئاسراپ قالمىدىڭ ! ؟ نېمىشقا ئاشۇ يىراقتىكى چۈشكە ئوخشاش
كۈنلەردە ، ھاۋايى ـ ھەۋەسلەر قاينىمىدا ، مەۋھۇم مەنزىللەرگە
يول سالغىنىڭدا ئەس ـ ھوشۇڭنى يىغىپ ئالالمىدىڭ ! ؟ بەلكى
شۇنىڭدا بۈگۈنكىدەك ھەسرەت ـ نادامەت قىينىماستى ! خاتالارنى
تۈزىتىشنىڭ ، شامالغا سورۇلغان ھۆسن ـ جامال بىلەن ياشلىق
يىللارنى ئارقىغا قايتۇرۇشنىڭ ئامالى يوقمىكىن ! ؟…»

نازاكەت كاللىسىدا تىنىمسىز چەرخ ئۇرۇۋاتقان ئاشۇ كۆ-
ڭۈلسىز سوئاللارغا جاۋاب تېپىشقا ئۇرۇنمايتتى ، ھەتتا بۇ ھەقتە
ئويلاشقا يۈرىكى بەرداشلىق بېرەلمەيدىغانلىقىنى سېزىپ تۇراتتى .
ئادەم ئۆزىنىڭ زەئىپلىكىدىن ۋە ناچارلىقىدىن شەرمەندىلىكنىڭ
ئاخىرقى نۇقتىسىغا يېتىشى مۇمكىن . لېكىن بۇ شەرمەندىلىك-
نىڭمۇ چېگرىسى بار . ئادەم ھەرقانداق ھالدىمۇ شۇ چېگرىدىن
نېرىغا ئۆتەلمەيدۇ ۋە خۇددى مانا شۇ چېگرا نۇقتىسىغا كەلگەندە
ئادەم ئۆز شەرمەندىلىكىدىن سەسكىنىشكە باشلايدۇ !…

بۇ كۈنلەردە ، يولدىن ئازغان بۇ شورلۇق قىز ئۆزىنى دۇنيادا
ھەممىدىن پەس ۋە ئىپلاس ، بۇزۇق ئادەم دەپ بىلەتتى ! ئۇ ئۆز
شەرمەندە ـ شەرمىسارلىقىدىن پۈتۈن ئىچ ـ ئىچىنى يەپ تاشلىغا-
نىدى . ئۇ دەسلەپ مېنىڭ گۇناھىم يوق ، مەن ئەيىبلىك ئەمەس ،
مېنى ئادەملەر شۇ كويغا سالدى ، مېنى بۇزۇق ، ياۋۇز ئادەملەر
شۇ ھالغا چۈشۈردى ، دەپ نالە ـ پەريادمۇ قىلدى ! دېمىسىمۇ ،

بەزى ئادەملەر ئۇنى بىر ئويۇنچۇق ، بۇيۇم سۈپىتىدە ئەخمەق قىلدى ، قولدىن ـ قولغا ئۆتكۈزۈپ بازارغا سالدى . دەرۋەقە ، ئۇمۇ بۇنىڭغا ناھايىتى تېزلا كۆندى ، ھۇزۇرلاندى ، ئەيش ـ ئىشرەت قوينىدا بىھوش بولدى… ئاخىر ئويۇننىڭ نەتىجىسىمۇ چىقتى ، ئۇ ئېغىر ھالدا جىنسىي يول كېسەللىگە گىرىپتار بولۇپ يىقىلىشۇىدى ، ھېچكىم يولىمىدى ، بۇرۇن ئاغزىدىن بال تامدۇ-رۇپ «ئۆچتۇم — كۆيدۇم» دېگەنلەرمۇ بىردىنلا قارىسىنى كۆر-سەتمىدى ، ھەممىسى خۇددى بىر تال مىجىلغان ، سولاشقان گۈل-نى تاشلىغاندەك ، بىراقلا تاشلىۋەتتى ! ئۇ تاپقان پۇللىرىنىڭ كۆپ قىسمىنى كېسەل داۋالاشقا خەجلەپ تۈگەتتى …

لېكىن ، ئۇ كىشىلەرگە نېمە دېمىسۇن ، ئۇنىڭ ئۆزى ھەم-مىدىن بۇرۇن ئۆزىگە ، ئۆزىنىڭ سۆزلىرىگە ئىشەنمەيدۇ ، ئۇنىڭ ئىمانى كامىلكى ، ئۇ … ھەممىسىگە گويا ئۆزى ئەيىبدار ! …

نازاكەت ئېغىر تىندى ، ئۇھ تارتتى ، ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەس-لەپ ئازابلىق خۇرسىندى . كۈنلارنىڭ : «ئۆتكەن كۈنۈڭ ئوتتۇن بولدى ، ئاچچىق ـ ئاچچىق تۈتۈن بولـدى !» دېگىنـى شۇ ئىكەن ـ دە !…

شۇ كۈنى ئاخشىمى ھۆۋقۇش تازمۇ ئۇخلىيالمىدى . ئۇ نازا-كەتـنى ، خـىسلەتنى ۋە ئاشۇلارغا ئوخشاش ، بۇ شەھـەرنىـڭ بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىدا تېنەپ ـ تەمتىرەپ يۈرگەن بەخـتى قارا قىزلارنىڭ تەقدىر ـ قىسمەتلىرىنى ئويلاپ ، يۈرىكى ئېچىشتى ، پۇچىلاندى…

نېمە قىسمەت بۇ !؟ ئادەم بۇ دۇنيادا بەختىيارلىق ئىچىدە ئالدىنىپ ، خارلىنىپ ياشىغاندىن كۆرە ، بەختسىزلىك ئىچىدە ئادىمىي قەدىر ـ قىممەت بىلەن ياشىغان مىڭ مەرتەم ياخشى ئەمەسمۇ !؟… »

ھۆۋقۇش تازنىڭ روھىي دۇنياسىدا ئەنە شۇنداق ئۆزگىرىش بولۇۋاتاتتى !…

www.uyghurkitap.com

10

كىشىلىك تۇرمۇشتا ئادەم ھەرخىل توسقۇن ـ سىناقلاردىن خالىي بولالمايدۇ. ۋاھالەنكى، مانا شۇ توسقۇن ـ سىناقلار ئادەمنى تاۋلاپ، چىنىقتۇرۇپ ھەقىقىي ئەزىمەتلەرنى يارىتىدۇ!

ئۆتۈقنىڭ بېشىغا كەلگەن كۆلپەتلەر ئۇنى باشقىچە ئادەمگە ئايلاندۇرۇپ قويدى. ئۇ بۇرۇن ھاياتنى — مەكتەپ، دوختۇرخانا، ئاق خالات، كېسەل، ئوپېراتسىيە ۋە مۇھەببەت دەپلا چۈشىنەتتى ۋە شۇ دائىرىدىكى ئىشلار بىلەنلا ئالدىراش ئۆتكەندى. ئەمما، بۇ قېتىمقى گۇاڭجۇ سەپىرى ۋە بۇ يەردە بېشىدىن ئۆتكەن ئىشلار ئۇنىڭ ھايات ھەققىدىكى بۇنداق قېلىپلاشقان ساددا قارىشىنى تىرىپىرەن قىلىۋەتتى. بىرنەچچە ئايلىق ئاچچىق ئەمەلىيەت ئۇنىڭغا ھايات ھەقىقىتىنى ئوبدانلا تونۇتۇپ قويدى. شۇندىلا ئۇ، بۇ دۇنيادا سائادەت بىلەن پالاكەتنىڭ، ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنىڭ تەڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى، ئۇلار ئوتتۇرىسىدا ھەمىشە، ھەر دائىم شەپقەتسىز كۆرەش بولۇپ تۇرىدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتتى. ئەگەر، بۇ يوشۇرۇن ئېلىشىشتا ئادەم سەللا بىخەستەلىك قىلسا، رەزىللىكنىڭ قۇربانى بولۇپ كېتىدىغانلىقىمۇ ئۇنىڭ كۆڭلىگە ئايان بولدى!...

ئۆتۈق گىرىمسەن يورۇپ تۇرغان كەڭرى باغدا ئۇزاق ئولتۇردى ۋە ئايلاندى، ئاخىر ئۆزىنى بىر خىياباندا ئايلىنىپ يۈرگەن ھالدا كۆردى. مانا شۇ خىياباندىكى تاش ئورۇندۇقتىن تاكى نېرىدىكى كۆزگە تاشلىنىپ تۇرغان قېرى پالما دەرىخىگىچە يۈز قەدەمچە كېلەتتى، ئۇ ئۆز نەزىرىدە، شۇ مۇساپىنى ئوتتۇز ياكى قىرىق قېتىمچە بېسىپ ئۆتكەندەك ئىدى. ئۇ، شۇ ئارىلىقنى ئايلىنىپ، خىيال سۈرۈپ يۈرەتتىيۇ، لېكىن بىرەر سائەتتىن بېرى نېمىلەرنى ئويلىغانلىقىنى زادىلا ئەسلىيەلمىدى. شۇغىنىسى، ئۇ كاللىسىغا كەلگەن بىر خىيالنى تۇتۇپ ئالدى ۋە بۇ

خىيالدىن كۆتۈلمىگەندە يايراپ كۈلۈپ كەتتى ، ئەمما ئۇنىڭ كۈل-كىسى يۇرەككە پاتمىغان ئازابلىق كۈلكە ئىدى . ئۇ خىسلەتنى ئويلىغان ۋە خىسلەت بىلەن خۇددى مۇشۇنداق باغدا بىللە بولغان-لىقىنى ئەسلىگەنىدى . شۇ چاغدا ئۇلار گۈلزارلىق ئىچىدىكى يولنى بويلاپ ، ئاستا مېڭىپ ، خۇددى مۇشۇنداق نۇرلۇق چىراغلار چاقناپ تۇرغان تىمتاس خىيابانغا كەلگەن ، گەرچە ئۇلار پاراڭلى-شىپ ، سىرداشمىسىمۇ ، لېكىن ھەر ئىككىسىلا كۆڭۈل دەرۋازى-سىنىڭ ئېچىلىپ ، قەلب ئېتىزىغا بىر تالدىن خىسلەتلىك ئۇرۇق چۈشكەنلىكىنى ، بۇ ئۇرۇقنىڭ شۇنداق تېز بىخلىنىپ ، تەبىئەت-تىكى ھەرقانداق جانلىقتىنمۇ تېز سۈرئەتتە ئۆسۈۋاتقانلىقىنى يۇرەكلىرى بىلەن ھېس قىلىشقانىدى...

باغدا ئېھتىمال ھېچكىم قالمىغان بولسا كېرەك ، ئەتراپ تىمتاس جىمىپ كەتتى . كېچە خېلى سالقىن ، ئىللىق ، ھەممە يەر نۇرغا تولغانىدى . ئەمما قويۇق دەرەخزار باغدا — ئۇتۇق ئولتۇرغان خىياباندا قاراڭغۇ سۈكۈنات ئىدى...

ئۇتۇقنىڭ يەنە خىيال باستى : «مەن ئۇنى تاپمىسام بولماي-دۇ !— دەپ ئۆز - ئۆزىگە خىتاب قىلاتتى ئۇ ،— بولمىسا ، ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسىغا نېمە دەيمەن ! ؟ يۇرتتىكىلەرگە نېمەدەي-مەن ! ؟ ئەڭ مۇھىمى ، ئۆزۈمنىڭ ۋىجدانىغا نېمە دەپ جاۋاب بېرىمەن ! ؟ ئۇ مېنىڭ ياردىمىمگە ، مېھىر - مۇھەببىتىمگە موھتاج بولغاندا ، مەن ئۇنى تاشلاپ كەتسەم بولامدۇ ؟ ! لېكىن... »

مانا شۇ «لېكىن» ئۇنى كېچە - كۈندۈز قىيناپتتى . خىس-لەتنى زادى نەدىن تېپىش كېرەك ؟ ! ئۇ ، بۇ شەھەرگە كېلىپلا خۇددى ئوتقا قاقلىغان شاكىلاتتەك ئېرىپ كەتتىمۇ ؟ ! ياكى ئەيسا پەيغەمبەردەك ئاسمانغا چىقىپ كەتتىمۇ ! ؟...

ئۇتۇقنىڭ شۇنچە ئىزدەشلىرى ، ئۇرۇنۇشلىرى ۋە بۇ يولدا تارتقان جاپا - مۇشەققەتلىرى بىكار كېتىۋاتاتتى . ھەتتا بەزىلەر

ئۇنىڭغا : «مۇنداق كاتتا شەھەردە نېمە ئىشلار بولمايدۇ ! ئۇ بەلكىم بىرەر بۇلۇڭ ـ پۇچقاقتا ئۆلۈپ قالغان بولۇشى مۇمكىن !··· » دەپ شۇم ئېغىزلىقمۇ قىلدى . لېكىن ئۇتۇق بۇنىڭغا ئىشەنمەيتتى ، ئۇنىڭ يۈرىكى خىسلەتنىڭ ھاياتلىقىغا ، بەلكى ھەمىشە ، ھەر دائىم ئۆزلىرىگە تەلمۈرۈپ ، تەلپۈنۈپ تۇرغانلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىپ تۇراتتى .

«مۇبادا ··· ئالىمادىس ··· شۇنداق بولۇپ قالسا ··· ، — دەپ ئۇنداق ئېھتىماللىقنىمۇ ئويلايتتى ئۇتۇق ، — ئۇنىڭ ئۆلۈكىنى بولسىمۇ تاپمىسام بولمايدۇ ! بولمىسا ، مېنىڭ شۇنچە ۋاقىت تارتقان ئازابلىرىم ، جاپالىرىم نۆلگە تەڭ بولمامدۇ !؟ مېنى قانداقمۇ ۋاپادار ئاشىق دېگىلى بولىدۇ ؟ ! ··· »

ئۇتۇق نېمىتىدىن يانمىدى ، ۋاقىت نەتىجىسىز ئۆتۈۋاتسىمۇ ، خىسلەتتىن بىرەر شەپە ، ئۇچۇر بولمىسىمۇ ، ئۇ يەنىلا بەل قويۇۋەتمىدى ، ئۇ ، ۋاقىتنىڭ كارامىتىگە ، ۋاقىتنىڭ ھامان بىر كۈنى مۆجىزە يارىتىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى . چۈنكى ، ۋاقىت ئادەمنىڭ ئىرادىسىگە باقمايتتى ، ھېچ نەرسە ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپ قالالمايتتى ، دۇنيادىكى جىمى مەۋجۇدات ۋاقىتنىڭ ئىسكەنجىسىدە بولاتتى ! ···

ئەنە شۇ شەپقەتسىز ۋاقىت يەنە تېخى ئۇتۇقنى يۇرتىدىكى خىزمىتىدىن ئايرىۋېتىشىمۇ مۇمكىن ئىدى . چۈنكى ، ئۇنىڭ رۇخسەت مۆھلىتى ئاللىقاچان توشۇپ ئۆتۈپ كەتتى . ئەمما ئۇتۇق بۇ ھەقتىمۇ ئويلاپ قويدى ، ئالدى بىلەن دوختۇرخانا رەھبەرلىكىگە بىر پارچە دوكلات يېزىپ يوللىۋەتتى ، ئەگەر ئۇلار بۇنى ھېسابقا ئالماي ، ئۇنى خىزمىتىدىن بوشاتماقچى بولسا ، بۇنىڭمۇ كارى چاغلىق ئىدى ، ئۇتۇقنى يۇقىرى مائاش بىلەن تەكلىپ قىلىۋاتقان شەخسىي دوختۇرخانىلار بار ئىدى ، پەقەت بولمىغاندا ، ئۇتۇق شۇ يەرلەردە ئىشلەپ ، ئۆزىنىڭ «قاسساپلىق» كارامىتىنى كۆرسىتىپ ئۆتۈۋېرەتتى···

گۇاڭجۇدا ئۇتۇقنى تۇتۇپ تۇرۇۋاتقان خىسلەتتىن باشقا ، يەنە بىر ئادەممۇ بار ئىدى . ئۇ ھازىر بىر تەرەپتىن ، خىسلەتنى ئىزدەپ ، يەنە بىر تەرەپتىن ، ئاشۇ ئادەمنى مارىلاپ يۈرەتتى . بۇ ئادەم ئەزەم چوڭ ئىدى . ئۇتۇقنىڭ نەزىرىدە ، ئەگەر ئۇ ئەزەم چوڭ بىلەن بىرەر قۇر ھېسابلاشماي كەتسە ، ئۆمۈر بويى پۇشايماندا ، نادامەتتە قالاتتى ! ئۇنداق بەتنىيەت ، ناكەسلەرگە بىرەر قېتىم ئۆزىنى كۆرسىتىپ قويۇش — ئوغۇل بالىلىقنىڭ ئالامىتى ئىدى . دېمىسىمۇ ، نېمە گۇناھى ئۈچۈن شۇنچە ئازابقا سالىدۇ ئۇ نامەرد ! ؟ ئۇتۇقنى بوزەك چاغلاپ قاپتۇ ـ دە ! ئەمدى كۆرسۇن ، تۇتۇپلىۋالسا ، بىرەر يېرىنى ئەيىبناق قىلىپ ، دەرد ـ ئازابنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى تېتىتىپ قويىدۇ ! ئاتا ـ بوۋىلارمۇ : «بەلدەشكەننىڭ بىلىنىدى پۇك ، تىزلەشكەننىڭ تىزىنى !» دېمىگەنمىدى !

ئۇتۇق ئۆزىنىڭ تۇيۇقسىز تۇتقۇن قىلىنىشى توغرىسىدا ، كېيىنچە باشقىچىرەك خىياللاردا بولغانىدى . بولۇپمۇ ، ھۇۋقۇش تاز قويۇۋەتكەندىن كېيىن ، ئۇ بۇ ھەقتە چوڭقۇرراق ئويلاپ ، ئۆز ـ ئۆزىگە بىرمۇنچە سوئاللارنى قويىدى : «ئەزەم چوڭ مېنى نېمىشقا تۇتقۇن قىلىدۇ ؟ ! بىز ئەزەلدىن تونۇشمىساق ، ئارىمىزدا ھېچقانداق دادى ـ مۇئامىلە بولمىسا ، نېمە ئۈچۈن شۇنداق تۇيۇقسىز تۇتقۇن قىلىدۇ ! ؟ پەقەت گەپتە مەندىن يېڭىلىپ قالغانلىقى ئۈچۈنما ! ؟… بۇنىڭغا خىسلەت سەۋەبلىك ئەمەسمىدۇ ؟ ! خىسلەت ئەزەم چوڭنىڭ قولىدىمۇ ـ يە ! ؟… »

بۇ گۇمانىي سوئاللارنى ئۇتۇق بىرنەچچە قېتىم ھۇۋقۇش تازدىن سورىغاندا ، ئۇ قەتئىي رەت قىلغانىدى . شۇنداق بولسىمۇ بۇ سوئاللار ھازىرغىچە ئۇتۇقنىڭ كۆڭلىنى بىئارام قىلىپ كېلىۋاتاتتى . ئۇ بەزىدە ، ئۆزىنىڭ تۇتقۇن قىلىنىشى بىلەن خىسلەتنى باغلاپ ، خىسلەت چوقۇم ئەزەم چوڭنىڭ قولىدا بولۇشى ، شۇڭا ئۇ مېنى كۆزدىن يوقاتماقچى بولغان بولۇشى مۇمكىن دەپ

ئۆيلايتتى . بۇ خىياللارمۇ ئۇنى ئەزەم چوڭنى تېزرەك تېپىپ ، ئۇنىڭ بىلەن ھېسابلىشىشقا ئۈندەيتتى!...

ئۇتۇق ھازىر كۆپ ۋاقىتلىرىدا يارمەمەتكە ياردەملىشىپ ، «ئوغۇزخان رېستورانى» غا قارىشىۋاتاتتى . ئۆركەش غايىب بولـ- غاندىن كېيىن ، يارمەمەت ھەم روھىي ، ھەم جىسمانىي جەھەتتىن تېزلا تۈگىشىپ كەتتى . پۈتۈن ـ سۈرۈك بىر ئوغۇلدىن ئايرىلىش ئەللىك ياشتىن ئاشقان كۆيۈمچان دادا ئۈچۈن كۆتۈرۈپ قوپقۇسىز دەرد بولدى . بۇنى ئاز دېگەندەك ، ئۇنىڭ دېلوسىنىڭ تېخىچە مۇئەللەقتە ئېسىقلىق تۇرۇشى ئۇنىڭ دەرد ـ ئازابىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى . ئەگەر ئۆركەش ئۆلگەن بولسا ، ئۇنىڭ ياۋۇز قاتىلى زادى كىم؟ ! ئەگەر قاتىل تۇتۇلۇپ ، تېگىشلىك جازاغا ئۇچرىغان بولسا ، بەلكىم كۆز ئالدىدىن شۇنچەدرىدەك ئۈچۈپ كەتكەن ئوغلىنىڭ دەردىدە قان يىغلاپ ، مۈكچىيىپ قالغان ناتىـ- ۋان ئاتا ـ ئانىغا ئاز ـ تولا تەسەللى بولغان بولاتتى . لېكىن ، بۇ ئىشلار قېرىشقاندەك زادىلا ئىلگىرى باسمىدى . ھېلىقى چىڭـ- خەيلىك ئىككى ئىشلەمچىمۇ ياكى گۆش ، ياكى بەزگە ئايرىلماي ، يەنە شۇ گۇماندار سۈپىتىدە تۈرمىدە بىھۇدە يېتىۋاتاتتى...

رېستوراندىكى ئىشلارنىڭ كۆپلۈكىدىن مادارى كەتكەن يارـ- مەمەت ئاخىر ئۇتۇقنى ئۆزىگە ياردەمچىلىككە تەكلىپ قىلدى . ئۇ ئۆز كۆزىتىشى بويىچە ، ئۇتۇقنىڭ ئاق كۆڭۈل ، زېھنى ئوچۇق ، لەۋزى ھالال ئىكەنلىكىگە ، خۇددى ئۆز ئوغلى ئۆركەشتەك ھەقـ- گۆي ، غۇرۇرلۇق يىگىت ئىكەنلىكىگە قىزىقىپ قالغانىدى . بۇ تەكلىپ ئۇتۇقنىمۇ خۇشياقتى ، ئۇ ئەمدى پۇلدىن ، ياتاق ھەم تاماقتىن غەم قىلمايتتى...

بۈگۈن «ئوغۇزخان رېستورانى»دا ، خۇددى «تېرىساڭ ئالارـ- سەن ، تىلىسەڭ تاپارسەن» دېگەندەكلا ئىش بولدى .

چۈشلۈك تاماق ۋاقتىدا ، تۇيۇقسىز ئەزەم چوڭ پەيدا بولۇپ قالدى . ئۇنى بۇ يەردىكىلەر تونۇمايتتى ، ھەتتا يارمەمەتمۇ كۆرۈپ

باقمىغانىدى . چۈنكى ، ئۇ ئەزەلدىن بۇ يەرگە كەلمەيتتى ، بۇگۈن ئۇنىڭ قىلچە تەپتارتماي ، قورقماي بۇنداق يەككە ـ يېگانە كېلىدشى — بىرىنچىدىن ، ئۆركەشنىڭ ئىشىنى ئاستىرتىن تىلاپ ـ تىڭلاپ بېقىش بولسا ، يەنە بىرى ، يۇرتنىڭ تامىقىنى ھەددىدىن زىيادە سېغىنغانلىقىدىن ئىدى .

ئەزەم چوڭ ئۆركەشنى ئۇجۇقتۇرۇۋەتكەندىن كېيىن ، بىرنەچچە كۈنگىچە قارا بېسىپ ، ئەنسىز يۈردى . ۋاقىت ئۆزىراپ ، ئۆزى ھەققىدە ھېچقانداق گۇمانىي شەپىلەر ئاڭلانمىغاندىن كېيىن ، كۆڭلى جايىغا چۈشكەندى . شۇنداقتىمۇ ، بۇ قاغدالما ھىيلىگەر بۈگۈن بۇ يەرگە كېلىپ ، ئۆركەشنىڭ دادىسىدىن ، يېقىن ئادەملىرىدىن ئۇنىڭ تەقدىرى توغرىسىدىكى گەپلەرنى ئۆز قۇلىقى بىلەن ئاڭلاپ باقماقچى ۋە شۇ باھانىدە ، بۇ يەرنىڭ داڭلىق ئاشمانتىسى بىلەن لەڭمىنىنى تويغۇچە يەپ باقماقچى بولغانىدى .

لېكىن ، ئىش ئۇنىڭ ئويلىغىنىدەك بولماي قالدى ، كۈتۈلمىگەندە ، ئۇ ئۆزىنى پايلاپ يۈرگەن ئەشەددىي رەقىبى ئۇتتۇق بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدى ، ئۇ ئۇتتۇقنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەنىدى .

— مەن سىزنى يۇرتقا كەتكەن چېغى ، دەپتىمەن ! — دېدى ئەزەم چوڭ چاندۇرماستىن ئۇتتۇققا يەر ئاستىدىن قاراپ .

— مەن سىزنى تاشلاپ قانداق كېتىمەن ، ئەزەم چوڭ ! — دېدى ئۇتتۇق زەھەرخەندىلىك بىلەن كۈلۈپ ، — بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدىكى ھېساب ـ كىتاب تېخى تۈگىمىگەن تۇرسا ! ...

— قانداق ھېساب ـ كىتاب ئۇ ؟— ئەزەم چوڭ خۇپسەنلىك بىلەن سورىدى .

— ئۇنتۇپ قاپسىز ـ دە ! ؟— ئۇتتۇق ئۇنىڭ كۆزىگە بىگىزدەك قادالدى ، — ئېسىڭىزگە سەپ قوياي : سىز مېنى قانۇنسىز تۇتقۇن قىلدىڭىز ، يەر ئاستى ئۆيىگە قاماپ ئازابلىدىڭىز ! مەن سىزگە بۇنىڭ جاۋابىنى قايتۇرماي كەتسەم ، قەرزدار بولۇپ قال-

مامدىمەن ! ... يەنە تېخى خىسلەتنىڭ ئىشىمۇ بار ، سىز ئۇ قىزنى نەگە يوشۇردىڭىز ! ؟

ئىشىنىڭ بۇنداق ئاقىۋىتى ئەزەم چوڭنى سەل ھودۇقتۇرۇپ قويدى ، گويا ئۇنىڭ يۈزىدە قىپقىزىل ئىز قالدۇرغان رەھىمسىز تەستەكتەك ، ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئېغىر تەگدى . ئەمما ، تۇرغۇن قازانلاردا قايناپ ، تۇرغۇن قايناملاردا چۆرگىلەپ چىققان بۇ قا-ۋاش يەنە دەرھال ئۆزىنى ئوڭشىۋالدى .

قىزىق ، ئۇ بەزىدە ناھايىتى سەزگۈر بولۇپ قالاتتى ، بەزىدە بولسا ، تولىمۇ دۆتلىشىپ كېتەتتى . ئەمما بۇ قېتىم دۆتلەشمىدى ، بەلكى ئەسلىي تەبىئىتى بويىچە ، ھىيلىگەرلەشتى .

— خىسلەت دېگەن كىم ئۇ ؟ ئەجەب چىرايلىق ئىسمىكەن - ھە ! ؟ ئۆمرۈمدە ئاڭلاپ باقماپتىكەنمەن ! — دېدى ئۇ ھاڭۋاقداندەك قىياپەتتە .

— خۇپسەنلىك قىلماڭ ، ئەزەم چوڭ ! — دېدى ئۇتۇق ئۇنىڭ زىتىغا تېگىپ ، — سىز بىلىسىز ، يۈرىكىڭىز پوكۇلداۋا-تىدىغۇ دەيمەن ! سىز بىر گۇناھكار ، سىزنىڭ گۇناھىڭىز شۇنچە-لىك كۆپكى ، سىزنى سوتلىغان ئادەممۇ ساۋاب تاپىدۇ ! ...

— نېمانداق شۇم ئېغىز نېمىسەن ! ؟ قويە ، بۇنداق پەلىپە-تىش گەپلىرىڭنى ! — دېدى ئەزەم چوڭ ۋە بىردىنلا يۈزسىزلىككە ئۆتتى ، — مەن سېنى تونۇمايمەن ، ئاداش ! ئارامىمدا تاماق يېگى-لى قوي !

— نېمە ! ؟ سەن مېنى تونۇمامسەن ؟ ! — دېدى ئۇتۇقمۇ ئاچچىقى تۇتۇپ ، — ئۇنداق بولسا ، مەن ئۆزۈمنى ساڭا تونۇتۇپ قوياي !

ئۇ ، تاماق يېيىشكە تەمشەلگەن ئەزەم چوڭنىڭ شىللىسىدىن بۇركۇتتەك قاماللىدى .

— يۈر ، ماۋۇ ئۆيگە كىرىپ پاراڭلىشايلى ! — دېدى ئۇتۇق ئۇنى تارتقۇچلاپ .

ئۇ ، بۇ يەردە تاماق يەۋاتقان بىرمۇنچە خېرىدارلارنىڭ ئالدىدا ئۇنىڭغا تاشلىنىشنى بىئەپ كۆردى .

— قولـۇڭنـى تارت ! — دېـدى ئەزەم چوڭ ئۇتۇققـا گۆلىيىپ ،— بولمىسا ساقچى چاقىرىمەن ، جۇمۇ !

بۇ گەپ ئۇتۇقنىڭ كۇلكىسىنى قىستىدى :

— سەن ساقچى دېگەننىڭ نېمىلىكىنى بىلەمسەن ! ؟

شۇ ئارىلىقتا ، بىر ئىش بىلەن ئۇتۇقنى ئىزدەپ كەلگەن ياقۇپ ئىسىملىك ئاشپەز پەيدا بولۇپ قالدى . ئۇ پۇت - قوللىرى يوغان تەمبەل يىگىت ئىدى ، ئۇنىڭ بەلۋېغىدا بىر غېرىچ ئۇزۇن-لۇقتىكى يېڭىسار پىچىقى ئېسىقلىق تۇراتتى .

— كېلە ، ياقۇپ !— دېدى ئۇتۇق ئۇنىڭغا ئەزەم چوڭنى ئىشارە قىلىپ ، — ماۋۇ ئەبلەخنى ئاۋۇ ئۆيگە ئەكىرەيلى ، ئازراق ھېساب - كىتابىمىز بار !

ياقۇپ نېرى - بېرىسىنى سورۇشتۇرمەيلا ، ئەزەم چوڭنىڭ قولتۇقىدىن ئالدى ، ئەزەم چوڭ دەسلەپ قارشىلىق قىلىپ ، مۇشۇ يەردىلا — خېرىدارلارنىڭ كۆزىچە جېدەل تېرىماقچىمۇ بولدى ، ئەمما ئىشنىڭ چوڭىيىپ ، كۇتۇلمىگەن پېشكەللىكنىڭ يۈز بېرىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ ماڭدى . ناھايىتى كەلسە ، ھازىر ئۇلاردىن بىر - ئىككى مۇشتنى ئارتۇق يېيىشى ، كېيىن ئۇلاردىن ھەسسىلەپ ئۆچ ئېلىشى مۇم-كىن ئىدى !...

ئۇتۇق ئەزەم چوڭنى كىچىكرەك ، بوش بىر ئايرىمخانىغا باشلاپ كىردى ۋە كىرىپلا ئىشىكنى ياپتى - دە ، ئۇنىڭغا تاشلان-دى ، ئىككىسى تۇتۇشۇپ كەتتى ، نېمە قىلارىنى بىلمىگەن ياقۇپ دەسلەپ تېڭىرقىدى ، كېيىن ئۇتۇققا بولۇشتى . ئۇتۇققا نەدىن كەلگەن كۈچكىنتاڭ ، ھەربىر مۇشت ئاتقاندا ، ھەربىر كاللا ئۇر-غاندا ئەزەم چوڭ ئىڭراپ كېتەتتى...

ئۇتۇق ئەمدى پۇخادىن چىقاي دەۋاتقاندا ، ئايرىمخانىغا يارمە-

مەت كىرىپ قالدى ، ئۇ بۇ يەردىكى گۈلدۈر ـ گالاچلارنى ئاڭلاپ ئەنسىرەپ قالغانىدى .

— نېمە ئىش بۇ ؟ ! — يارمەمەت ئاچچىقلاپ ، ھەيران بولۇپ ۋارقىرىدى .

— ئەزەم چوڭ دېگەن مۇناپىق شۇ !— دېدى ئۇتۇق ئۇنىڭغا بىگىز قولىنى چەنلەپ ،— مېنى تۇتقۇن قىلغان ، مەن ئەمدى ئۇنىڭ پېيىنى كېسىۋېتىمەن !— ئۇ ، شۇنداق دېدى ـ دە ، ئارقىسىدا تۇرغان ياقۇپنىڭ يېنىدىكى پىچاقنى شارتلا سۇغۇرۇپ ، ئەزەم چوڭغا يەنە تاشلانماقچى بولدى . ئەمما يارمەمەت ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپ كايىدى :

— ساراڭلىق قىلماڭ ، ئۇتۇقجان ! بىر ئادەمگە تىغ ئۇرۇپ ھۆددىسىدىن چىقماق ئاسان ئەمەس !

— ئۇنىڭ تىغ ئۇرغان ئادەملىرى ئازمۇ ! ؟ — دېدى ئۇتۇق ئەلەملىك تىنىپ ، — ئۆركەشنىڭ يوقاپ كېتىشىدە مۇشۇ ئەبلەخنىڭ قولى بارمۇ تېخى !

— ھەي ـ ھەي ! ... ئاغزىڭغا ھېزى بول ، جوما !— دېدى ئەزەم چوڭ ئەندىككەندەك چۆچۈپ ،— ۋاقتى كەلگەندە ، بۇنداق شۇم ئېغىزلىقىڭ ئۈچۈن ئاچچىق پۇشايمانغا قالمىغىن يەنە ! ...

— بولدى ئۇتۇقجان ، ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ ، — دەپ نەسىھەتكە ئۆتتى يارمەمەت ، — ئىنسان پەرىشتە ئەمەس ، شۇڭا ، بەزىدە يول قويغان خاتالىق ـ سەۋەنلىكلىرىمىزنى خۇدا ئۆزى كەچۈرسۇن دېمەكلىك ئىنسانلىقتۇر . پەقەت گۇناھ قىلمايمىز دېگەندىمۇ ، بەزىدە كۆرۈپ ـ كۆرمەي بىرەر چوڭمۇلىنى دەسسەپ قويىمىز . ئۇمۇ ئاغزىدا ئۆز ئۆۋۈسىغا دان توشۇپ كېتىۋاتقان بىر جانلىققۇ ! بۇ گۇناھ ئەمەسمۇ ؟ ... ھەرقانداق بەندە ئۆزى ئۆتكۈزگەن گۇناھقا يارىشا جازاغا تارتىلىدۇ . ئەلۋەتتە ، بۇ جازانى خۇدامۇ بېرىدۇ ، قانۇنمۇ بېرىدۇ ، ھېچكىم بۇنىڭدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ !...

— ئۇغۇ شۇنداق ! — دېدى ئۇتۇق يارمەمەتنىڭ سۆزىگە ئازراق ئۆكتە قوپۇپ ، — ئەمما لېكىن ، «شەرىئەتنىڭ يەتمىش ئىككى پۇتىقى بار» دېگەندەك ، بىزنىڭ قانۇنىنىڭمۇ ئەمرىمەرۇپلىرى جىقكەن ، يارمەمەت ئاكا ! بۇرۇن مەن قانۇنغا ، ئەدلى- ئادالەتكە ئىشەنگەن ، قانۇننىڭ بىر تەرەپ قىلىشىنى كۈتكەن . لېكىن ، ئاقىۋەت ئۇنداق بولماي قالدى . بىز زادى قايسى جەمئىيەتتە ياشاۋاتىمىز ؟ ! كىمگە ئىشىنىش كېرەك ؟ بۇنداق مەرەزلەردىن زادى قاچان قۇتۇلىمىز ! ؟ مەن بۇ سوئاللارغا جاۋاب تاپالماي قايمۇقۇپ قالدىم !…

— قايمۇقماڭ ، ئىككىلەنمەڭ ! — دېدى يارمەمەت يەنە شۇ ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن ، — سىز ماڭا قارىغاندا كۆپ ئوقۇغان ، ئەمما مەن سىزگە قارىغاندا كۆپنى كۆرگەن . مېنىڭ كۆرگەنلىرىم قانۇننىڭ كۈچى ، قانۇننىڭ مۇقەددەسلىكى ! ھەممىمىز ئۇنىڭغا ئىشەنمىسەك بولمايدۇ !…

دەرۋەقە ، يارمەمەت كۆپنى كۆرگەن ، كۆپ ئىشلاردىن ئەقىل تاپقان سەۋرلىك ، ئېھتىياتچان ، كۆڭۈل - كۆكسى كەڭ ئادەم ئىدى . ئەگەر ئۇ ، ئۇزۇن يىللىق ئەگرى - توقاي ، جاپالىق تۇرمۇش يولىدا ئاشۇنداق ياخشى روھىي ھالەتلەرنى يېتىلدۈرمىگەن بولسا ، بەلكىم بۈگۈنكى كۈندە مۇنداق چوڭ ئىش تەۋرىتىپ ، بۇنداق زور ئىگىلىكنى بەرپا قىلالمىغان بولاتتى…

قانۇن - ئىنتىزامنى مۇستەھكەملەش ، مەسئۇلىيەتنى سېزىش — ئادەملەردىن كۈچ ۋە غەيرەت ، ۋىجدان ۋە نومۇس بىلەن مېھنەت قىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ . يارمەمەت ئۆز ئەمەلىيىتىدىن بۇلارنى چوڭقۇر ھېس قىلغان ۋە بىلگەنىدى . ئۇ يەنە شۇنىمۇ بىلەتتىكى ، بۇ جەمئىيەتتىكى بەزىبىر رەزىل ، داشقال ئادەملەرنىڭ قولىدىن ھەر بالا كېلەتتى . ئەگەر ئەزەم چوڭ ئۇتۇق ئېيتقاندەك ئاشۇنداق قارانىيەت ، ئەبلەخ ئادەملەر جۈملىسىدىن بولسا ، ئۇنى بۇ يەردە ئەدەپلەپ ، جاجىسىنى بېرىش — ئادەمنى

تېخىمۇ يامان ئاقىۋەتلەرگە گىرىپتار قىلىشى مۇمكىن ئىدى .

يارمەمەت بۇنداق ئادەملەرنىڭ خۇي - پەيلىنى ، تەلۋە - قاراملىقلىرىنى كۆپ كۆرگەن : بەزىلىرى بازار تالىشىپ ، ئادەم تالىشىپ بىر - بىرلىرىنىڭ باش - كۆزىنى يېرىشقان ، پۇت - قوللىرىنى كېسىشكەن ، ھەتتا ئۆلۈم ۋەقەلىرى چىققان ؛ بەزىلىرى بولسا ، بىر - بىرلىرىدىن ئۆچ - ئىنتىقام ئېلىش ئۈچۈن ، دۇكانلىرىنى بۇزغان ، ئۆيلىرىگە ئوت قويغان !...

بۇنداق نادان ، كۆڭلى قارا ، تەلۋىلەردىن ھەر ۋاقىت ھوشيار تۇرۇش لازىم . بولمىسا ، ئادەم بىر ئۆمۈر پۇشايمانغا قالىدۇ !... ئۇلارنىڭ جاجىسىنى قانۇن بەرسۇن ، قانۇننىڭ كۈچ - قۇدرىتىگە ھېچنېمە تەڭ كېلەلمەيدۇ !...

يارمەمەت مانا شۇنداق خىياللار بىلەن ئۇتۇقنى تىنجىتىپ ، ئەزەم چوڭنى قۇتقۇزۇپ قالدى .

ئەزەم چوڭ «ئۇغۇزخان رېستورانى» دىن ئاغزى - بۇرنىدىكى قانلارنى سۈرتۈپ ، ئۇتۇققا خۇددى «خەپ ، توختاپتۇر !» دېگەندەك سوغۇق نەزەر بىلەن گۆلىيىپ چىقىپ كەتتى . ئۇنىڭ شۇ ۋاقىتتىكى تۇرقى بەئەينى ئىگىسى تېپىۋەتكەن ئىتتەك ئايانچلىق ئىدى .

11

ھەرقانداق ئادەم خاتالىشىدۇ ، لېكىن ھاماقەت ئادەملەر ھوشىنى تاپماي كېتىۋېرىدۇ . خۇداغا شۈكرى ، ھۆۋقۇش تاز ھەرىنىمە بولسا ھاماقەتلەردىن بولۇشنى خالىمىدى . ئۇمۇ يىگىتتۇ ! يىگىت ئىكەن ، ئۆلىدىغان ئىش بولسىمۇ ، ئۆلىدىغان يېرىگە كۈلۈپ بېرىشى كېرەك !

توغرا ، ئۇلار بىر ئوغرى كېمىسىگە چىققانلار ، شۇڭا ئۇلارنىڭ جېنى بىر ! ئەمما ، جېنى باشقىلارمۇ بار ئۇ كېمىدە ! ئۇلار

سەن بىلەن بىللە غەرق بولۇشنى خالىمايدۇ! ھۆۋقۇش تاز مانا شۇنداق بولۇشنى خالىمىدى، ئۇ قەلبى بۇلغانغان، ئىمانى يوق، روھى مەرەز ئەزەم چوڭ، ھېيت ئاغماق قاتارلىق ناكەسلەر بىلەن بىللە ئۇ دۇنياغا كېتىشنى خالىمىدى. گەرچە، ئۇمۇ ئۆز ۋاقتىدا ئاشۇلارنىڭ قەبىھ جىنايەتلىرىگە ھەمشېرىك بولغان بولسىمۇ، ئەمدىلىكتە ئۆز قىلمىشىدىن پۇشايمان يېدى، نەپرەتلەندى، يىرگەندى! دېمىسىمۇ، «داپ چالغاننىڭ ھەممىسى باخشى ئەمەس - دە!...»

ھۆۋقۇش تاز ئاخىرقى سىناقتا دۇچ كەلدى، يۈرەكنى تارا- زىغا سالىدىغان ۋاقىت كەلگەنىدى. ئۇ، ئۆز يۈرىكىنىڭ ئۆز ئەقىسىدىگە خائىنلىق قىلمايدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى!...

كېيىنكى كۈنلەردە، ھۆۋقۇش تازنىڭ كۆز ئالدىغا ھەمىشە «چوڭام» نىڭ كاللا كېسەر جاللاتلىرى كېلىپ سەپ تارتىدىغان، نەزەرنىڭ غېرىب كېپەن قەبرىسى، ئۆركەشنىڭ قانغا بويالغان جەسىتى كۆرۈنۈپ، يۈرىكى ئازابلىنىدىغان، سۇر باسىدىغان بو- لۇپ قالغانىدى!

بەزىدە ئادەمنىڭ ئېسىگە بىرەر مۇزىكا پارچىسى ياكى ناخشا بۆلىكى چۈشۈپ قالىدۇ، ئادەم ئۇنى ياقتۇرغان - ياقتۇرمىغانلى- قىغا قارىماستىن، ئۆز خىيالىدا قايتىلايدۇ. خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش، ھۆۋقۇش تازنىڭ ئېسىگە ھەمىشە ھېلىقى يامغۇرلۇق كېچىسى «خولو» تېغىغا كۆمگەن ئېچىنىشلىق جەسەت چۈشۈۋا- لاتتى. غەلىتە يېرى شۇكى، ئۇنى ھەرگىزمۇ «چوڭام» لار ئېيتى- قاندەك «بىزنىڭ ئەڭ ئەشەددىي رەقىبىمىز» دەپ ئەمەس، بەلكى گۇناھسىز بىر بىچارە قىياپىتىدە تەسەۋۋۇر قىلاتتى!

شۇ تاپتىمۇ، ھۆۋقۇش تازنىڭ كۆزىگە ئۆركەشنىڭ سوزۇ- لۇپ ياتقان جەسىتى خىرە - شىرە كۆرۈنگەندەك بولدى، نەزىرىد- دە، ئۆركەش تۇمان ئىچىدىن چىقىپ كېلىۋاتقاندەك، ئاستا - ئاستا ئېنىق كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ھۆۋقۇش تاز ئۇنىڭغا ئىنتى-

لىپ ، ئالدىغا پىشۋاز چىقماقچى بولدى ، لېكىن پۇتلىرى ئىرادى-
سىگە بويسۇنمايتتى ، گەپ قىلىشقا ئېغىز جۇپلىدى ، ئەمما تىلى
زۇۋانغا كەلمەيتتى...

نېمىشقا ئۇنىڭغا ھەر دائىم ئاشۇ جەسەت كۆز ئالدىدا پەيدا
بولۇپ ، يۈرىكىنى مۇجۇپ تاشلايدىغاندەك ئازابلايدۇ ؟ ! ھە... ئۇ
بىلدى ، ئۇنىڭ ئازابلىق يۈرىكى شۇنداق بىر ھەقىقەتنى سەزدى :
بۇ ئۇنىڭغا قىلىنغان بېشارەت ، ئاگاھلاندۇرۇش !...

ھۆۋقۇش تاز بۇنىڭدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ، بۇنى ئۇنتۇش
ئۈچۈن ، جەزمەن ئۇنى ئاشكارىلىشى كېرەك . شۇ چاغدىلا ، كال-
لىسىغا كىرىۋالغان بۇ ئەسەبىي خىيالدىن خالاس بولىدۇ !...

ھۆۋقۇش تاز ھەممە ئىشنى ھەل قىلىدىغان ئۇزۇل - كېسىل
سائەتنىڭ كەلگەنلىكىنى ھېس قىلدى ، شۇڭا ، ھەرقانداق بېپەر-
ۋالىق ، ھەرقانداق جۈرئەتسىزلىك ئۇنىڭ قەلبىنى ئېغىر يارىلان-
دۇراتتى . ئۇنىڭ ھازىرقى ئارزۇ - ئىستەكلىرى ناھايىتى كۈچ-
لۈك ئىدى ، بۇ يولدا ئۇ خېلى قەيسەر ھەم جاسارەتكە تولغانىدى ،
ئەپتىدىن ھەرگىزمۇ «لاپ» قىلىپ يېنىپ ، «پىس» قىلىپ
ئۆچۈپ قالىدىغانغا ئوخشىمايتتى .

ھۆۋقۇش تاز ئەمدى يۈرىكىنى توختىتىپ ، ئىككىلەنمەيلا
قولىدىكى يانفوننىڭ نومۇرلىرىنى باستى ، ھايالشمايلا قارشى
تەرەپتىن ئاۋاز كەلدى : «ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ، ۋەي... كىم ؟ »

«ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام... سىز يارمەمەت ئاكامۇ ؟... ھە ،
مەن خالمەت... سىز بىلەن كۆرۈشەي دېۋىدىم... ھە ، ئىش بار
ئىدى... مالال كۆرمەي ۋاڭ باۋ ساقچىغىمۇ خەۋەر قىلىپ قويسى-
ڭىز... بىللە سۆزلەشسەك... ۋاقتى دېدىڭىزما... خۇدا بۇيرۇسا ،
چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتە بولسۇن... مەن يېنىڭىزغا
بارىمەن... خوش !... »

ئىككى تەرەپ چۈشتىن كېيىنكى سائەت ئۈچنى ئاجايىپ بىر
روھىي ھالەتلەردە — ھولۇقۇش ، قىزىقىش ، تەشۋىش ، ئارىسال-

دىلىق ۋە ئاخىر جاننى تىكىشكە ئوخشاش جىددىيچىلىك ئىچىدە كۆتمەكتە ئىدى !…

ۋاقىت ئۇنىڭ بىلەن كارى يوق ، ئۆز ئوقى بويىچە پەرۋاسىز ئىلگىرىلىمەكتە ، ئۇ بىرى تۇتۇۋالسا توختاپ قالىدىغان ، بىرى ئىتتىرىۋەتسە كېتىپ قالىدىغان نەرسە بولمىغاچقا ، ئۆز يولىدا دەخلىسىز ، توختاۋسىز مېڭىپ ، ئاخىر سائەت ئۇچكە باردى .

ئۇلار — هۇۋقۇش تاز ، يارمەمەت ۋە ۋاڭ باۋ «ئوغۇزخان رېستورانى» نىڭ ئازادە ، يوپيورۇق ، خىلۋەت بىر ئۆيىدە كۆرۈشتى . يارمەمەت سوغۇق ئىچىملىكلەر بىلەن مېۋىلەرنىڭ سەرخىللىرىنى ئەكىرىپ قويغانىدى .

— قېنى ، ئۇسسۇزلۇق ئىچىڭلار ، مېۋە يەڭلار !— دېدى ئۇ مېهمانلارنى قايماق رەڭلىك خىروم ساپانىڭ ئالدىدىكى چاي شىرەسىگە تەكلىپ قىلىپ .

سوغۇق ئىچىملىكلەر ئىچىلدى ، مېۋىلەر يېيىلدى . شۇ ئارىلىقتا ، يارمەمەت هۇۋقۇش تازغا سەپسالدى ، ئۇنىڭ ئەپتىگە ، تۇرقىغا قاراپ ، يارمەمەتنىڭ كۆڭلىدىن ئۆتتى : «ئۆتكەندە كۆرگىنىمدە خېلى بەردەم تۇراتتى ، هازىر ئىككى پۈكۈلۈپ قاپتۇ . كۆزلىرى ئىچ - ئىچىگە پاتقان ، رەڭگىدە رەڭ يوق … تازا تەشۋىش چەككەندەك كۆرۈنىدۇ ، بىچارە !»

هۇۋقۇش تاز خېلى بىر هازاغىچە يارمەمەت بىلەن ۋاڭ باۋنىڭ ئالدىدا بېشىنى ئېگىپ ، ئېغىر سۈكۈتكە پاتقانچە ئولتۇردى ، كېيىن بېشىنى ئاستا كۆتۈرۈپ ، ئۇلارغا دادىل قارىدى ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدە بۇرۇنقىدەك مەككارلىق بىلەن مۇناپىقانە جىلۋە يوق ئىدى . بەلكى بۇ كۆزلەر ئېنىق بىر قارارغا كەلگەن هالال ، ئىنساپلىق ، مەرد ئادەمنىڭ كۆزلىرىگە ئوخشاش سەممىي ئىدى .

— بىلەمسىز ، يارمەمەت ئاكا ! مەن شۇ كۈنلەردە ، بەزىدە ئۆزۈمگە ئۆزۈم ئەبلەخ بولۇپ كۆرۈنۈپ كېتىمەن ! چۈنكى ، بىر مەزگىل غەپلەتتە يۈرۈپ ، ئىمانىمنى يوقىتىپ قويغان ئوخشايمەن

دەپ ئويلايمەن ! ...

ھۇۋقۇش تاز ئۆزىنىڭ قابىلىيەتسىز ھەم پاراسەتسىزلىقىنى ھەرقەدەمدە ھېس قىلىپ تۇراتتى ، ئەينى چاغدا ئۇ ئۆزىنى ئەركىن ، مۇستەقىل بىر ئادەم سۈپىتىدە كۆرۈشنى ئارزۇ قىلاتتى . خۇددى مانا شۇ ئارزۇ ـ ئىستەك ئاشۇ بەختى قارا ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىدىلا ئۇنىڭ يۈرىكىنى قاتتىق يارىلىغانىدى . كېيىنكى ۋاقىتلاردا ، ئۇ ئۆزىدىكى قايغۇ ـ ئەلەملەرنىڭ ئۇزۇندىن بېرى دەپسەندە قىلىنىپ كېلىۋاتقان يىگىتلىك غۇرۇرىدىن تۇغۇلۇۋاتقانلىقىنى سېزەتتى ، بۇ ئادىل سەزگۇ ئۇنى تېخىمۇ بەتتەر قىيىنىغانىدى !...

— ھۆرمەت قىلساڭ بېشىڭغا چىقىدىكەن ، ئىتمۇ چاپىنى ئەسكىنى تالايدىكەن ! ھەممىگە چىداپ كەلدىم ، «تاز» دەپ مەسخىرە قىلىسىمۇ ، يۇمشاقباش كۆرۈپ خورلىسىمۇ چىدىدىم !— دەپ ئەلەم بىلەن سۆزلەشكە باشلىدى ھۇۋقۇش تاز ، — ئەمدى چۈشەندىم ، ئۇلار زادى ئىنساپنى بىلمەيدىكەن ، سېنى ئادەم قاتارىدا كۆرمەيدىكەن . چارپاقا جېنىدا باسساڭ «ۋاق» دەيدۇ . مەنمۇ ئەمدى «ۋاق» دېدىم ، ئەلەم خورلۇققا چىدىماي «ۋاق» دېدىم ! — ئۇ بىر پەس تۇرۇۋالدى ، كېيىن دېمىنى رۇسلاپ ، تەمكىنلىك ھەم دادىللىق بىلەن داۋام قىلدى ،— مەن بۈگۈن سىلەرگە چوڭ بىر سىرنى ئاچىمەن ! لېكىن شەرتىم شۇكى ، بۇ سىر مۇشۇ يەردە قالىدۇ ، مېنى چاتماڭلار !...

سىر ئېچىلدى . نەزەرىنىڭ ئۆلۈمىدىن تارتىپ ، ئۆركەشنىڭ ئۆلۈمىگىچە بولغان گۇناھكەبىرلەرنىڭ ھەممىسى سۆزلەندى . ئۆركەش ئۆلتۈرۈلگەن ئۆي بىلەن جەستى كۆمۈلگەن تاغنىڭ خەرىتىسى سىزىلدى ...

— ئەزەم چوڭنى قانداق تاپىمىز ؟— سورىدى ۋاڭ باۋ قولىدىكى دەپتەرگە بىر نەرسىلەرنى يېزىۋېتىپ ، — مۇقىم ئادرېسىنى دەپ بېرەلەمسىز ؟

— ئۇنىڭ مۇقىم ئادرېسى يوق ،— دېدى ھۇۋقۇش تاز ،— ئۇ يۆتكىلىپ يۈرىدۇ ، بىر يەردە ئۇزۇن تۇرمايدۇ . لېكىن ، ئۇنى تېپىشنىڭ بىردىنبىر ئامالى — ھېيت ئاغماقنى تۇتۇش . ھېيت ئاغماق تۇتۇلسىلا ، ئەزەم چوڭ ھېچ يەرگە قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ !

ھۇۋقۇش تاز ۋاڭ باۋغا ھېيت ئاغماقنىڭ ئىككى يەردىكى تۇرار جايىنى ئېنىق ئېيتىپ بەردى .

— ياخشى ئىش بولدى ، خالمەت ! قالتىس ئىش بولدى ، سىزگە رەھمەت !— دېدى ۋاڭ باۋ ئۇنىڭ قولىنى چىڭ قىسىپ ،— بىزگە چوڭ ياردەم قىلدىڭىز ! ئېسىلىپ قالغان قاتىللىق دېلوسى ئايدىڭلاشتى . ئەمدى جەمئىيەت بىر ئوچۇم رەزىل كۆچلەردىن تازىلىنىدىغان بولدى ! ...

يارمەمەتمۇ ھۇۋقۇش تازنى باغرىغا باستى ، ئۇنىڭ كۆزىدىن ئازاب ۋە خۇشاللىق ئارىلاشقان ئىسسىق ياش ئازغىن يۈزىنى بويلاپ ئېقىشقا باشلىدى ...

12

قۇياش چىقتى ، بىردەمدە ھەممە ياققا مەيىن نۇرلىرىنى چاچتى ، ھەممە ياقنى نۇرەپشان قىلدى . سامادا ئىللىق كۆيلەر تارالدى ، زېمىنغا ئۇلۇغ قۇدرەت ياغدى ، گۈزەل بەييۇن تېغىدىن كەلگەن ساپ ، ئىللىق شامال گۇاڭجۇ كوچىلىرىدىكى بۇس - تۇتەكلەرنى پاك - پاكىز تازىلىۋەتتى ! ...

«كىمكى قىلسا يامانلىق ، تۇرار جايى سامانلىق» دېگەندەك ، ئەزەم چوڭنىڭ ئۆزى خان ، ئۆزى بەگ ئۆتكەن كۈنلىرى ئاخىر-لاشتى . ھەيۋەتلىك تاغلارنى بىر مۇشت بىلەن تالقان قىلىۋېتىمەن دەيدىغان كۆرەڭ ھېيت ئاغماقمۇ بوگۈن ئۆز قولى ئاستىدىكى ھۇۋقۇش تازغا ئوخشاش ئاجىز ئادەملەر ئالدىدا ھېچنېمىگە يارى-مايدىغان كېرەكسىز ، پاخشە بىرنېمىگە ئايلىنىپ قالدى ! ...

ئۇلارنىڭ تۇتۇلۇپ ، قولىغا كوينا ، پۇتىغا ئىشكەل سېلىن‐
غانلىق خەۋىرى يىراق ـ يېقىنغا تېزلا تارقالدى …
بۇ خۇش خەۋەر تارقالغان كۈننىڭ ئەتىسى ئۇتۇقنىڭ ئالدىدا
هاياجانغا چۈمگەن نەۋقىران بىر چىراي پەيدا بولدى. بۇ ھۆۋقۇش
تاز ئىدى .
— ھەرقانداق ئىشنىڭ ۋاقتى ـ سائىتى بار ئىكەن ، ئۇتۇق
ئاكا !— دېدى ئۇ ئۇتۇقنىڭ قولىدىن تۇتۇپ ،— يۇرۇك ، ھازىر
مەن سىزنى خىسلەت بىلەن كۆرۈشتۇرەي …
— خىسلەت ! … ،— ئۇتۇق ھاياجاندىن ۋارقىرىۋەتتى ، بۇ
ئىسىم ئۇنىڭ جېنىغا جان قوشقاندەك ، كۆزلىرى چاقناپ
كەتتى ، — ھازىر كۆرۈشەمدۇق ؟
— ھەئە ، ھازىر كۆرۈشىسىلەر ! — دېدى ھۆۋقۇش تازمۇ
هاياجانلىنىپ ، — ئۇ سىزنى ساقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ ، بىزنىڭ ئۆيى‐
دە !

توۋا ، تۇرمۇشتىكى ئىشلارنىڭ ئاجايىپلىقىنى قاراڭ ! شۇنچە
ۋاقىت زارىقىپ كۈتكەن ، شۇنچە ئادەملەردىن دېرىكىنى قىلغان ،
شۇنچە يەرلەرگە بېرىپ ئىزدىگەن ۋە شۇ يولدا شۇنچە كۆپ كۆ‐
ڭۈلسىزلىكلەرگە ئۇچرىغان بىر ئادەمنى بۈگۈن ھۆۋقۇش تاز
تۇيۇقسىزلا خۇددى بۇ مەھەللىدىن ئۇ مەھەللىگە بېرىپ ، بىرەر
تۇغقىنىنى يوقلايدىغاندەك ياكى بازارنىڭ بىر دوقمۇشىدا ساقلاپ
تۇرغان بىرەر يېقىنى بىلەن كۆرۈشىدىغاندەك ، شۇنداق ئاددىي ،
شۇنداق تەبىئىي ھالدا باشلاپ كېتىۋاتاتتى .
توۋا ، ئۇتۇقنىڭ شۇنچە ۋاقىت رىيازەت چېكىشى مۇشۇنداق
ئاسانلا بىر ئىش ئۇچۇنمىدى ! ؟ …
ئۇتۇق ھەددىدىن زىيادە ھاياجانلانغىنىدىن شۇنداق ئويلىدى‐
مۇ ، ئەيتاۋۇر ئۆزىمۇ بىلەلمەي قالدى . ئەمما ، ئۇنىڭ خىيالى
يەنە بىردىنلا ئىزىغا چۈشتى : توغرا ، ھۆۋقۇش تاز توغرا دەيدۇ ،
ۋاقىت ـ سائىتى توشمىسا ، بۇ دۇنيادا ھېچقانداق ئىشنى ۋۇجۇدقا

چىقارغىلى بولمايدۇ! ھەممە ئىش ۋاقىتنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدا بو-
لىدۇ، ئۇ ئەزەلدىن ئادەمنىڭ ئىرادىسىگە باققان ئەمەس! ۋاقتى
كەلگەندە ئادەمنى ھەشەم - دەرەم بىلەن بۇ دۇنياغا ئاپىرىدە
قىلىپ، يەنە ۋاقتى كەلگەندە ئادەمنى بۇ دۇنيادىن قايغۇ - ھەس-
رەت بىلەن ئېلىپ كېتىدىغانمۇ ئەنە شۇ شەپقەتسىز ۋاقىت ئەمەس-
مۇ! ...

ئۇتۇقنىڭ ئويلىغىنى، ئىشەنگىنى توغرا چىقتى: ۋاقىت
ئاخىر ئۆز كارامىتىنى كۆرسەتتى، ئاخىر مۆجىزە ياراتتى! ...

ئۇلار تاكسىدا كېتىۋېتىپ پاراڭغا چۈشتى:

— ئوغلۇڭ قانداقراق، خالمەت؟ ئەركىننى دەيمەن ...

— ياخشى، ئۇمۇ تۇنۇگۇندىن باشلاپ ھەقىقىي ئەركىن بول-
دى.

— گۈلپەرىچۇ؟

— ئۇمۇ بولىدۇ ... ھېيت ئاغماقنى شۇ تۇتۇپ بەردى،
دەڭا! لېكىن چوڭانىڭ قانداق تۇتۇلغانلىقىنى بىلەلمىدىم ...

— ئۇ مەرەزنى ۋاڭ باۋ تۇتتى! — دېدى ئۇتۇق چىشلىرىنى
كىرىشتۇرۇپ، — ۋاڭ باۋ ئۇنى تىنماي بىر سوتكا رازۋېدكا
قىلىپ، ئاخىر خەيجۇ رايونىدىكى بىر مېھمانخانىدىن تۇتۇپتۇ.
ۋاڭ باۋنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ ئەبلەخ دەسلەپ خېلى كۆرەڭلىك
قىپتۇ، قولغا ئېلىش بۇيرۇقىنى كۆرسەتسە، چىچاڭشىپ: «مەن
دېگەن شىنجاڭلىق ئۇقرا، سىلەرنىڭ تۇتۇش ھوقۇقۇڭلار
يوق! ...» دەپ پوپاڭ ساپتۇ ۋە ساقچىلارنىڭ كۆزىنى غەلەت
قىلىپ قاچماقچى بوپتىكەن، ۋاڭ باۋ چەبدەسلىك بىلەن باسماق-
داپ، قولىغا كويزا سالغاندىن كېيىن ياۋاشلاپتۇ! ...

— خوپ بوپتۇ! — دېدى ھۆۋقۇش تاز ئۆزىنى ئازادە سې-
زىپ، — ئەمدى ئۇ قانۇننىڭ ھەققانىي جازاسىغا ئۇچراپ جاجە-
سىنى يەيدىغان بولدى!

— توغرا دېدىڭ! — ئۇتۇقنىڭ كۆڭلىدىن ئاللىنېمىلەر

كەچتى ، — قانۇن يەنىلا ئادىل ، مۇقەددەس ئىكەن . ئۇنىمۇ پەقەت ۋاقىت ئىسپاتلايدىكەن ! ...

ئارىغا جىمىلىق چۈشتى ، ماشىنا ئوڭغا بۇرۇلۇپ ، يەنە بىر كوچىغا كىرگەندە ، ئۇتۇق ھۇۋقۇش تازدىن سورىدى :

— بىر ئائىلە كىشىلىرى خاتىرجەم بولدۇڭلار ، خالمىت ئەمدى قانداق قىلاي دەيسىلەر ؟

— يۇرتىقا كېتىمىز ـ دە ! — دېدى ھۇۋقۇش تاز كېسىپلا ،— لېكىن ھازىر ئەمەس ، ئۆز ئالدىمغا كاۋاپچىلىق قىلىپ ، ھالاللىق بىلەن بىرئاز پۇل تاپقاندىن كېيىن كەت- مەكچى ... ئەسلىدىغۇ ، بۇ يەرنىمۇ ياخشى كۆرىمەن ، ئۇتۇق ئاكا ! يەتتە ـ سەككىز يىللىق ئۆمرۈم مۇشۇ يەردە ئۆتتى ئەمەسمۇ ؟ تېخى بۇ يەر ئەركىنىمنىڭ تۇغۇلغان يېرى دەڭا ! ...

— ھە ، راست ... خىسلەت سىڭلىمنىڭ ئۆيۈڭگە قانداق كېلىپ قالدى ؟

— مەن ئۇنى تۈنۈگۈن ئۆزۈم باشلاپ كەلدىم ...

شۇنداق ، تۈنۈگۈن ئەتىگەندىلا ئەزەم چوڭىنىڭ ئۇۋىسى بۇزۇ- لۇپ ، دەرگاھى پاتپاراقچىلىققا تولغاندا ، ھۇۋقۇش تاز خىسلەتنى ئىزدەپ تېپىپ ئۆز ئۆيىگە ئەكېلىۋالغان ، شۇ ئارقىلىق ئۇتۇققا يەنە بىر قېتىم رەھمەت ـ تەشەككۈرىنى بىلدۈرمەكچى بولغاند- دى .

ئۇلار ئۆيگە كەلدى ، خىسلەتنى كۆرۈش ئىستىكىدە ئۇتۇق- نىڭ يۈرەكلىرى تېپچەكلەپ كەتكەندى . ئەمما ، ئۇلار ئۆيگە كىرگەندە ، ئۆيدە گۈلپەرى بىلەن ئەركىنىدىن باشقا ئادەم يوق ئىدى .

— خىسلەت قېنى ؟— ھولۇقۇپ ، ئەنسىرەپ سورىدى ھۇۋ- قۇش تاز خوتۇنىدىن .

— تېخى ھېلىلا بار ئىدى ،— دېدى گۈلپەرى ئۇتۇققا ئەيمى- كارلارچە مۆلدۈرلەپ قاراپ ،— مەن ئاشخانىغا كىرىپ ، ئەركىن-

www.uyghurkitap.com

نىڭ سۈتىنى قايىنتىپ چىققۇچە ئۆيدىن چىقىپ كېتىپتۇ ...

ئۇتۇقنىڭ كۆڭلى بەئەينى يىپ تاشلىغان لەگلەكتەك لەسسىدە بولۇپ ، ئۇلۇغ - كىچىك تىندى ، ئىچىدىكى دەرد يەنە بىر قېتىم ئېغىر تىنىق ئارقىلىق سىرتقا كۆتۈرۈلۈپ چىقتى ...

تەقدىرنىڭ ئۇنىڭغا قىلىۋاتقان چاقچىقى نېمانداق تۈگىمەيدۇ - هە ! ؟ بۇ راستىنلا چاقچاقمۇ ياكى قەستەن ئەخمەق قىلىپ ئازابلاشمۇ ! ؟

— مەن سىلەرنى تويۇقسىز كۆرۈشسۇن ، دەپ ئۇنىڭغا ئېيتمىغانىدىم ، ئۇتۇق ئاكا !— دېدى هۇۋقۇش تاز ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ ، — هېلىمۇ هېچ گەپ يوق . ئۇنى تاپالايمىز ، مەن ئۇنىڭ نەگە بارىدىغانلىقىنى بىلىمەن !

— سەن قانداق بىلىسەن ؟ !— كۆڭلى يېرىم هالدا سورىدى ئۇتۇق .

— ئۇ چوقۇم نەزەرنىڭ توپراق بېشىغا كەتتى !— دەپ ئىشەنچ بىلەن چۈشەندۈردى هۇۋقۇش تاز ،— ئۆز ۋاقتىدا ئۇ مەندىن : نەزەرنىڭ نەگە كۆمۈلگەنلىكىنى ، مېنىڭ باشلاپ بېرىدىشىمنى ئۆتۈنگەنىدى ، ئەمما ، ئۇ چاغدا ئۇنى باشلاپ بېرىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى ، مەن پەقەت ئۇنىڭغا نەزەرنىڭ شەهەرنىڭ شىمال تەرىپىدىكى مۇسۇلمانلار قەبرىستانلىقىغا كۆمۈلگەنلىكىنى ئېيتىپ بەرگەنىدىم . دېسەم - دېمىسەم ئۇ هازىر چوقۇم شۇ تەرەپكە كەتتى ...

هۇۋقۇش تاز ئۇتۇقنى باشلاپ ئۆيدىن چىقتى ۋە بىر چاغلاردا نەزەر دەپنە قىلىنغان يىراقتىكى خىلۋەت تۆپىلىككە قاراپ يۈرۈپ كەتتى ...

دەل شۇ چاغدا ، خىسلەتمۇ دېگەندەك شۇ تەرەپكە قاراپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ كېيىنكى كۈنلەردە ، ئۆلۈم توغرىسىدا زادىلا ئويلىمايدىغان بولغانىدى . لېكىن بۈگۈن نېمە ئۈچۈندۇر كۆزىگە

نەزەرنىڭ غېرىب قەبرىسى كۆرۈنۈپ كەتتى . ھەتتاكى ، بىر كۈنلەر كېلىپ مەنمۇ شۇ كۈنگە قالامدىمەن ، دەپ شۇر كۈنۈش ئىچىدە ئويلاپ كەتتى ۋە ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا گۈلپەرىنىڭ كۆزىنى غەلەت قىلىپ ، ئۆيدىن چىقىپ كەتكەنىدى .

خىسلەت خۇددى بىرىدىن قوغدانماقچى بولغاندەك، قولىغا بىر تاياقنى ئېلىۋالغانىدى . شۇ تاپتا ، ئۇ ئەتراپتا نېمىلەر بولۇۋاتقانلىقىغا پەرۋا قىلمايتتى ، قۇلىقىغا ھېچقانداق گەپ ، ھەتتا ئاۋازمۇ كىرمەيتتى ، كۆزىگە ھېچكىم ، ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيتتى ، ئۇ ئېغىرلاشقان پۇتلىرىنى سۆرەپ ئاستا كېتىۋاتاتتى . نۇرى قاچقان كۆزلىرىنى يىراقتىكى بىر نۇقتىغا تىككەتتى ، ئېقى سارغىيىپ ، قارىقى كېڭىيىپ كەتكەن كۆزلىرى تېخىمۇ سۇرلۇك ، تېخىمۇ غەلىتە بولۇپ كەتكەنىدى …

«مەن قانچە ياشقا كىردىم ؟ … يىگىرمىگە ؟ ياقەي ، شۇنچە ئىشلار ، شۇنچە ۋاقىت ئۆتكەن تۇرسا ، يىگىرمىدە نېمە ئىش قىلىمەن ! ؟ … ،— ئۇنىڭ كاللىسى تۇمان ئىچىدە قالغاندەك ، خىرە ـ شىرە پىكىر قىلاتتى ،— ئەللىك ياشقا كىردىم … بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ كىرگەندىمەن ! شۇنداق ، كىرسەممۇ كىرگەندە. مەن ! ئەمما بۇ ئىككىسىنىڭ نېمە پەرقى بار ؟ ! مەن ئۇچۇن ھازىر ھەممىسى ئوخشاش . چۈنكى ، ھەممىسى تامام ، ھەممىسى تامام بولدى ! … توۋا ، يۈرىكىم نېمىشقا بۇنچە خاتىرجەم ؟ لىپ قىلىسچۇ ، كاشكى ! ھە … ئەمدى بىلدىم ، ئاخىر … مەن يوققۇ ! بۇ دۇنيادا مېنىڭ بارلىقىمدىن كىمگە پايدا ، يوقلۇقۇمدىن كىمگە زىيان ؟ … ! ئانا !… ئانامغا ئېچىنىۋاتىمەن… دادامغا ، ئۇتۇقتا تارتىنىشىۋاتىمەن !… دادا ، ئانا ! ۋاپاسىز قىزىڭلارنى كەچۈرۈڭلار ! نېمە چارە ، مەن بۇ دۇنياغا سىلەرنى غەم ـ قايغۇغا پاتۇرغىلى كەلگەنىكەنمەن !… ئانا ، مېنى كەچۈرۈڭ ، جىنىم ئانا !… »

ئۇ يىغلىدى . ئۆكسۈپ ، ئۇھسىنىپ يىغلىدى ، ئەمما كۆزد-

دىن ياش چىقمىدى ، ئۇنىڭ ياشلىرى قۇرۇپ كەتكەنىدى . شۇڭا ، ئۇنىڭ يۈرىكى يىغلاۋاتاتتى ! ...

ھاۋا سۈتتەك ئوچۇق ، دېڭىزغا ئوخشايدىغان زەڭگەر ئاسمان بوشلۇقىدا سۈزۈك ، يۇپقا ئاق بۇلۇتلار ئۈزۈپ يۈرەتتى . چاقناپ تۇرغان قۇياش كۆكسىنى ، زېمىنىنى نۇر ۋە ھارارەتكە تولدۇرغانىدى ...

خىسلەت كېتىۋېتىپ بىر تاش كۆۋرۈكتىن ئۆتتى ، نەچچە غۇلاچ كەڭلىكتىكى سېمونت ئۆستەڭدە قارامتۇل ، مەينەت سۇ ئاستا تولغىنىپ ئاقاتتى . خىسلەت ئۆستەڭ بويىدا تۇرۇپ قالدى ، كۆزىگە سۇدا ئېقىپ كېتىۋاتقان ھەرخىل نەرسىلەر كۆرۈندى . ئەنە ، يىراقتىن لەپپەڭشىپ ئېقىپ كېلىۋاتقان بىر قىزىل لالىنى كۆردى ، گۈل بەرگىلىرى يېيىلىپ كەتكەن لالە كىشىگە خۇددى زېدە بولغان يۈرەك پارچىسىدەك كۆرۈنەتتى ، يېنىك دولقۇنلار ئۇنى ئەرمەك قىلىپ ئوينىغاندەك ، گاھ ئەركىلىتىپ يەلكىسىگە چىقىراتتى ، گاھ ئىتتىرىپ لاي قىرغاققا ئۇراتتى ...

خىسلەتنىڭ ئېڭىدا بىردىنلا گويا ئوچۇق ئاسماندا چاقماق چاققاندەك ، مۇدھىش بىر ھالەت بولۇپ ئۆتتى : چاقماق گويا كۆك باغرىنى تىلغاندەك ، گۈلدۈرماما زېمىننى لەرزىگە سالغاندەك بولدى... چاقماق قەھرلىك ، گۈلدۈرماما دەھشەتلىك ئىدى ... خىسلەت گويا بۇ زۇلمەت ئىچىدىن بۆسۈپ چىقماقچىدەك ، سالماق قەدەم تاشلاپ كېتىپ باراتتى ... دېگەندەك ، ئۇنىڭ مەنزىلىنى دەقىقە بولسىمۇ چاقماق ۋاللىدە يورۇتۇپ ئۆتتى ، تۇرۇپ - تۇرۇپ يالت - يۇلت قىلغان كۈچلۈك چېقىن ئۇنىڭ يولىنى يورۇتۇپ ، ئۆز باغرىغا چىللىغاندەك بولاتتى ، ئۇنىڭ ئارقىدىن ئۇ ياخشى كۆرىدىغان ھېلىقى مۇڭلۇق ، مىسكىن ناخشا بەئەينى سايىدەك لەيلەپ كېلەتتى :

www.uyghurkitap.com

«ئاھ مانا ، قولۇمدا ھاسا تايىقىم ،
بىر ئىغىر سۆكۈتتە كېتىپ بارىمەن .
ئېيتقىنچۇ ئەي دوستلار ، قېنى ئۇ ئارمان ،
مەن ئەمدى قاياققا ، نەگە بارىمەن ! ؟ ...»

خىسلەتنىڭ ئىڭەندىكى چاقماق ، گۈلدۈرماما ، چېقىش بىر مەھەل كۆچىيىپ ، كېيىن ئاستا ـ ئاستا پەسكويغا چۈشتى نېرىپلىرى بوشاشتى ، ۋۇجۇدىدىكى جىددىيلىك سۇسلاشتى ، ئۇ قايتىدىن تەبىئەتنىڭ ئەسلىي ھالىتىدىكى نۇرلۇق ، مۇلايىم ، سەلتەنەتلىك تۇسىنى يەنە ھېس قىلىشقا باشلىدى . شۇ چاغدا ...

دەل ئاشۇ دەقىقە ئىچىدىكى روھىي ئازادلىك يۈز بەرگەن چاغدا ، ئۇنىڭ كۆزىگە يىراقتىكى ئادەملەر ئارىسىدىن ئاجايىپ بىر تونۇش چىراي كۆرۈنگەندەك بولدى . ئۇنىڭ كۆز ئۆڭىدىن چىرايى ھارغىن ، چاچلىرى قارا ۋە جىڭگىلەك ، تەلمۈرۈپ قارىشى ، ئىللىق تەبەسسۇمى ناھايىتى تونۇش بىر سىيما لىپ قىلىپ ئۆتكەندەك بولدىيۇ ، يەنە شۇ ھامان غولغۇن ئىچىدە غايىب بولدى ...

«ئۇتۇق ! ... ، — ئۇنىڭ يۈرىكى جىغ قىلىپ قالدى ۋە ئەندىككەندەك ، ئۆز ـ ئۆزىگە سوئال قويدى ،— ئۇ بۇ يەردە نېمە ئىش قىلار ؟ ئەمەس ... بۇ مېنىڭ كاللامدىكى خىيالىي سىزىم ، تۇتۇن ۋە تۇمان ... لېكىن ، ئەجەب ئوخشايدىغۇ ! ئۇنىڭ كۆزى ، قاراشلىرى ... »

خىسلەت يەنە ئىختىيارسىز ھالدا شۇ تەرەپكە قارىدى ، يەنە شۇ تەلمۈرۈپ باققان ئوتلۇق كۆز ، ئىللىق تەبەسسۇم ، نۇرانە چىراي ... يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقان مەزمۇت قەدەم تىۋىشى ...

«شۇكەن ... راست ، شۇكەن ... ئۇتۇق ! ئۇنىڭ يېنىدىكىسى ھۆۋقۇش تاز ئەمەسمۇ ! ئۇ باشلاپ كېلىۋېتىپتۇ ... ئۇتۇق كەپتۇ ! ئۇ مېنى ئىزدەپ كەپتۇ ! ... ئاھ ، خۇدا ! ئەمدى ئۇنىڭ بىلەن

قانداق كۆرۈشمەن ! ؟ … »

خىسلەت ھاياجانلاندى ، پۈت - قوللىرى سىيزىلەرلىك تىتىرەشكە باشلىدى ، كۆزلىرى يەنە شۇ تەرەپكە قارىغىنىچە قېتىپ قالدى . بۇ قاراشتا ئاجايىپ چوڭقۇر ئەلەم ۋە ئۈنسىز نالە - پىغان بىلەن بىللە ، يەنە قانداقتۇر ئازابلىق سېغىنىش ۋە قۇدرەتلىك بىر ئۈمتۈلۈش بار ئىدى ! …

2005 - يىلى دېكابىر - 2008 - يىلى يانۋار .
شېنجېن — گۇاڭجۇ — شاڭخەي .
قەشقەر — ئۈرۈمچى .

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: غالىب شاھ

خەتتات: ئابلىكىمجان زۇنۇن جەۋلانى

قاباھەت

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ISBN 978-7-5371-5830-5
9 787537 158305 >
باھاسى: 25.00 يۈەن